

t' Utrecht by J.H. Vonk van Lynden, Boekverkoper.

UTRECHTSCHE
JAARBOEKEN
VAN DE
VYFTIENDE EEUW,
VERVATTENDE HET MERKWAARDIGE
IN HET
GESTICHT,
EN VOORNAMENTLYK IN DE STADT
UTRECHT,
Zedert den jare 1402. en vervolgens voorgevallen.

T'ZAMEN GESTELT DOOR
Mr. KASPAR BURMAN.

EERSTE DEEL.

TUTRECHT,
By J. H. VONK VAN LYNDEN, Boekverkoper.
MDCCL.

VOORBERICHT
AAN DEN
LEZER.

HAdde voortydts de liefde tot myne Vaderlyke Stadt my aangezet om de loffelyke gedachteniſſen der genen, die door hunne geleertheit luiſter aan hunne geboorte- of woon- Stadt hadden toegebracht, voor de vergetelheit te bewaren; en om jonge luiden, die aan Utrecht hun eerſte levenslicht ſchuldig zyn, door het voorſtel van de bedryven dier Letter-helden aan te moedigen,om het voetſpoor dier wakkere Mannen, in het verkrygen van kennis der goede en nutte Wetenſchappen na te volgen; geen uitzicht van eer of voordeel (te veel gezien en ondervonden hebbende om zulke ydele gedachten plaats te geven) maar dezelve drift van liefde tot die Stadt, waar in ik niet alleen gebooren en opgevoet, maar de eer genoten hebbe, van nu ruim vyf en twintig jaren een medelid harer Regeeringe te zyn, heeft my aangeport om deze *Utrechtſche Jaarboeken* in het licht te geven. Ik verbeelde my, dat het geen in deze Stadt,

zoo door de Regenten, als de Borgeren en Onderzaten in vorige tyden verricht is, wel waardig was om verhaald te worden: en dat, ſchoon de Regeerings wyze en manier van leven en beſtaan, thans geene plaats meer heeft, of hebben kan, men echter, indien oplettenheit gebruikt wordt, beſluiten moet, dat Utrecht wyze en dappere Mannen, zoo wel in het beſtier der gemeene zaken, als in het beſchermen hunner zekerheit en veiligheit, heeft voortgebracht, wier daden wel verdienen voor de vergetelheit bewaard te worden.

In het begin myner aanſtellinge tot Raadt in de Vroedſchap dezer Stadt, begreep ik, om die poſt niet ten eenemaal onwaerdig te bekleeden, kenniſſe te moeten verkrygen van de Ordonnantien, Keuren en Beſluiten, zoo van Hunne Ed. Mog. de Staten dezes Landſchaps, als van den Raadt dezer Stadt, en ik doorlas hunne Beſluiten, zoo in deze als in de voorgaande Eeuw genomen. Dit verricht hebbende, wierd myne weetgierigheit groot, om te onderzoeken, op welk eene wyze voortydts de Regeringe hadde beſtaan, en ik las alle de Raadtsbeſluiten, vervat in de dagelykſche Raadts-boeken en Buurſpraak-boeken, welke beginnen van den jare 1402. en maakte Af ſchriften van 't geen ik oordeelde tot de Geſchiedeniſſen

van

van de vorige tyden en de Politie der Stadt te behoren. Dewyl nu op verſcheide plaatzen gewag gemaakt wierdt van Privilegien, zoo kreeg ik luſt, om tot nadere kenniſſe der zelve te komen, Stadts Archive-kamer en Secretarye te doorzoeken; en dit verricht hebbende, begaf ik my, zoo verre my de gelegenheit daar toe gunſtig was, tot het doorſnuffelen der Regiſter-boeken en oude Brieven, welke noch in onze Capittelen in eene grote menigte bewaard worden.

Men kan licht bezeffen, dat 'er moeite aangewend en veel tydt moet beſteed worden ter opzoeking, nalezing en uitſchryving van zoo veele oude Brieven en Raadtsboeken; doch die arbeit viel my niet verdrietig, om dat ik dagelyks meerder begrip kreeg van de geſteltenisse der Regeeringe, zoo ze voortydts geweeſt was, en van de geſchiedeniſſen dier oude tyden.

Ik weet wel, dat deze kenniſſe allen niet volſtrekt nodig is, en dat veele, met een vlug verſtant begaaft, hun oordeel konnen vellen over alles wat hen voorkomt, zonder acht te geven hoe voortydts de oude Regenten het begrepen hadden: en geen wonder! Want waarom zouden onze luiden mindere kenniſſe en doordringentheit van oordeel hebben, dan die in vorige tyden het beſtier hadden? En waarom zouden zy,

zoo wel niet als die oude Vaderen, alles, wat hen voorkomt, in hun recht gewricht opvatten, daar de Wetenſchappen in onze tyden zoo vermeerdert, en de levenswyzen zoo beſchaaft zyn? Te meer, daar de zaken moeten geſchikt worden naar dezen, en niet naar den ouden tydt, en de manieren en zeden oneindig verandert zynde, men niet aan het oude moet blyven hangen.

Ik ſta dit gaerne toe, en roeme het geluk onzer tyden, waar in zoo veele gauwe geeſten, vermeenende hen deze kenniſſe niet te konnen baten, leven; doch bekenne teffens myne botheit, ſtompheit en onbekwaamheit om over alle zaken, voor al zo ze gewichtig zyn, op het ogenblik hunner voorſtelling, wel te konnen oordeelen: en dit is de ware reden geweeſt, waarom ik, om dit natuurlyk gebrek eenigzints te heelen, meeſten tydts myn gering oordeel hebbe moeten mistrouwen, en, om te voldoen aan mynen plicht en eedt, vermeend hebbe om eene goede bevatting van zaken te verkrygen, te moeten onderzoeken, hoe in vorige tyden onze brave Voorgangeren het hadden verſtaan. Dit wetende, overdacht ik, in hoe verre ik in deze tyden gebruik van hunne gevoelens konde maken, en of de omſtandigheden van zaken en tyden toelieten daar in veranderinge te maken.

Voor

Voor al, als ik my erinnerde den eedt door my aan de Stadt gedaan, van alle hare Privilegien, Rechten en Gerechtigheden te zullen handhaven, zoo begreep ik, om in dit ſtuk aan mynen plicht te voldoen, te moeten onderzoeken, waar in die Voorrechten beſtonden, en welke die waren. Deze kenniſſe niet verkregen konnende worden dan door het opzoeken en lezen der oude Brieven en Boeken, welke daar gewag van maken, en gelet hebbende op de tyden, in welken, en de redenen, waarom deze Stadt en Borgerye zonderlinge voordeelen bekomen hebben, raadpleegde ik met myn gering oordeel, om te weten, of men, en waar men, gebruik van deze Voorrechten moet, en kan maken.

Ik voorzie wel, dat veele zullen zeggen, de tydt onnut verkwiſt te worden in het onderzoek van de geſteldheit der Regeeringe oudtydts, dewyl dezelve afgeſchaft is en nooit kan, of moet wederom ingebracht worden. Ik erkenne geerne, dat een der beſte daden, die Keizer Karel in deze Stadt verricht heeft, geweeſt is de veranderinge der Regeerings-forme, om te voorkomen de gedurige oproeren, welke zedert eenige jaren in de Stadt waren ontſtaan, en welke onvermydelyk den ondergang van eene Stadt veroorzaken moeten. Doch of men daar

uit een wettig besluit kan opmaken, dat om die reden de kennisse der voorige Regeringswyze onnodig is, twyffele ik zeer, dewyl uit dezelve veele nutte zaken, waar van men dagelyks gebruik maken kan, geleerd konnen worden. Is het niet wetens waardig, dat onze Stadt veele zonderlinge Voorrechten, in andere Steden van ons Gemeene-best buiten het Sticht onbekent, genoten heeft? als by voorbeelt, dat de Stadt Utrecht, of wel de Regeerders van dien, van alle oude tyden af hebben gehadt hunne eige Magistraats bestellinge; de lyfstraffelyke rechts-oeffeninge zonder hoger beroep; de kwytscheldinge des doods-strafs; de aan en afstellinge, vermeerderinge en verminderinge der Excynsen, naar mate dat zy die meerder of minder nodig hadden; het voeren van oorlog, en het maken van vreden en zoenen; het recht van munt te slaan, en het maken van alle Ordonnantien en Placcaten op het stuk van de Politie, en dat alles zonder voorkennis, veel min toestemminge daar toe van den Bisschop, of van de andere Leden van den Staat nodig gehadt te hebben. Men zal my zekerlyk tegenwerpen, dat de aanhalinge der Privilegien en Voorrechten thans ontydig is, dewyl eerst, na dat Keizer Karel zich meester hadde gemaakt van deze Stadt, en naderhant

hant na de affweeringe van den Koning van Spanjen en zyne aanhangeren, en na het aannemen van de fatisfactie van den grondlegger van onze vryheit, Prins Willem den eerften, en onder het opzicht en beftier der volgende Stadhouderen uit het Doorluchtig Huis van Orange en Naffau, Hoogloffelyker gedachteniffe, de zaken verandert zyn en de Regeerings-form op eene andere leeft gefchoeit is. Doch ik begrype, dat deze Stadt en hare Borgeren daar door niet alle hunne Voorrechten, maar alleen die, waar van zy om wettige oorzaken hebben afgezien, verloren hebben, en ik weet niet, indien men de aanhalinge hunner rechten ongeoorlooft wil achten, op wat wyze men dan zal konnen goetmaken het loffelyk gedrag onzer Voorvaderen, die zich ontdaan hebben van de gehoorzaamheit aan den Koning van Spanjen, en goet en bloet zoo manhaftig opgezet hebben tegens zyne regeeringe, om dat hunne rechten en vryheden zoo heilloos gefchonden en vertreden wierden.

Dit hebbe ik nodig geacht voor af te moeten berichten, op dat de Lezer zoude weten de redenen, welke my zoo veel tydts en moeite hebben doen befteeden ter nafpeuringe der voormaals gebeurde zaken in myne Vaderlyke Stadt. Ik hebbe dien ar-

 beit

beit niet begonnen met voornemen om 'er gemeen gebruik van te maken, maar alleen met oogmerk, om my daar door eenigzints bekwaam te maken tot het bekleeden van den aanzienlyken post, my toebetrouwt. Doch in de nazomer van het voorledene jaar van een zwaar en langdurig toeval van graveel, door des Albestierders onverdiende goedheit, na het loosen van eenen groten steen, verlost, en tot vorige gezondheit herstelt zynde, kreeg ik lust om mynen ledigen tydt te besteeden tot een zamenstel der oude geschiedenissen, in het Gesticht en onze Stadt voorgevallen.

Het ontbreekt ons Vaderlandt niet aan Schryvers, die het gebeurde in vorige tyden met veel oplettenheit en getrouwigheit ter kennisse hunner nakomelingen hebben gebracht, en behoeft ons Gemeenebest daar in voor geene andere Landen te wyken: voor al kan de weetlust voldaan worden van iemant die begeerig is (gelyk ieder recht geaart en wezentlyk Patriot wezen moet) onderricht te worden van 't geen, zedert de Regeeringe dezer Landen onder de macht van Philips den tweeden, Koning van Spanjen, gebracht is, dezelve is overgekomen: hebbende zyne mishandelingen en tirannique regeeringe, tegens de Wetten, Voorrechten en Privilegien van den

Lan-

Lande, rechtvaerdige redenen aan onze wakkere Voorvaderen gegeven tot het afleggen van het jok der dienſtbaarheit, en het verkrygen van onze dierbare vryheit. En met opzicht van ons Landtſchap en de Stadt van Utrecht, kan men overvloedig naricht daar van krygen in de nette en getrouwe verhalen, die de grote Geſchiedſchryver *Pieter Bor* daar van heeft nagelaten: die toegang gehadt hebbende tot alle brieven, papieren en boeken, zoo op onze Staten-kamer, als op het Stadthuis berustende, de voornaamſte en gedenkwaardigſte voorvallen met veel nauwkeurigheit beſchreven heeft. Doch vermits ik ondervond, dat het geen voor dien tydt voorgevallen was, voor al met betrekkinge tot ons Sticht, en wel voornamentlyk tot onze Stadt, zoo bekent niet was, dacht het my niet ondienſtig te zullen zyn, door het uitgeven van deze Jaarboeken eenigzints dat gebrek te vervullen.

Ik twyffele niet, of velen zullen vragen, waarom ik niet van ouder tyden, en dus van de ſtichtinge onzer Stadt af, begonnen hebbe? Waar op ik antwoorde, dat dan het Werk te groot zoude geworden zyn, de geſteltheit van myn lichaam, dikwerf door byna ondraagelyke graveel-pynen gemartelt wordende, my doende voorzien, de voltrekkinge van zulk een uitgebreit Werk niet

te

te konnen beleven. Waar by komt, dat ik wel veel geſchreven gevonden heb van den oorſpronk, naamgevinge, verwoeſtinge en weder herſtellinge dezer Stadt, doch dewyl ik weinig zekerheit in veele dier vertellingen beſpeurde, en alle Geſchiedſchriften, die maar verhalen van anderen behelzen, en van geloofwaardig bewys ontbloot zyn, by my niet zeer gewaardeert worden, heb ik alleen maar aan den dag willen brengen 't geen op wiſſe gronden ſteunde. Tot dien einde heb ik veel gebruik gemaakt van de Raadts-boeken onzer Stadt, en oude Brieven, zullende my niemant ontkennen, dat deze echte bewys-ſtukken zyn, om de waarheit van het geen beſchreven wordt te beveſtigen.

Wat de Raadts-boeken betreft, dezelve zyn tweederlei, de *Dagelykſche boeken*, behelzende 't geen dagelyks in den Raadt voorviel, en door de Geheim-ſchryvers geboekt wierd, en de *Buurſpraak-boeken*, ook wel *Luyde-boeken* genaamt, waar in beſchreven zyn de beſluiten des Raadts, welke opentlyk by klokluidinge afgelezen, en daar na op een bordje afgeſchreven voor het Raadthuis ten toon gehangen wierden, op dat ieder daar van kenniſſe zoude hebben.

Boven deze, worden noch op ons Stadthuis oude Boeken gevonden, waar in eenige

ge Overdrachten des Raadts, voor al in de veertiende Eeuw genomen, geboekt ſtaan, genaamt *liber albus*, *liber Roſarum*, *liber hirſutus* en *liber rufus*. Aan het einde van 't *liber albus* ſtaan deze woorden: *Deſer boeken ſyn drye, ende ene leghet in de Stat kiſte, ene in der Oudermans kiſte, ende ene daghelix voer den Raet op ter Stathuys.* Dit boek vervat veele Keuren in de veertiende Eeuw gemaakt, en dewyl daar na de boeten en breuken wierden ingevordert, was het nodig dat 't zelve in de Raadt-kamer lag.

Ik hebbe ook nagezien de Rekeningen der Cameraars, voor zoo verre die noch in wezen zyn, verſcheide der zelven, en wel verre de meeſten, ontbrekende en vermiſt wordende.

Jammer is het, dat de Brieven van, en aan den Raadt geſchreven, welke Stadts Klerk of Geheim-ſchryver, volgens zyne inſtructie, in het jaar 1440. hem voorgeſchreven, bewaren moeſt, niet te vinden zyn, alleen daar maar van overig zynde een boek, waar in de brieven, van den jare 1470. tot 1482. geſchreven en ingekomen, te lezen zyn.

De dagelykſche Raadts en Buurſpraakboeken beginnen van den jare 1402. van welken tydt ook deze *Jaar-boeken* hunnen aanvang nemen. Alhoewel ik op ieder jaar, indien

in gemaakt, hebbende eerſt de brieven in onzer Stadts Archiven-kamer, voor zoo verre die eenigzints leesbaar en ongeſchonden zyn, en de oorſpronkelyke afſchriften, in onze Secretarye beruſtende, nauwkeurig nagelezen, en afgeſchreven, en daar na eeniger Capittelen Regiſter-boeken en oude Brieven doorbladert; doch door het lezen en voor al het uitſchryven van een groot getal dier oude papieren, myn gezicht zoodanig verzwakt hebbende, dat ik alle gebruik van myn linker oog verloor, wierd ik genootzaakt dit werk te ſtaken, wilde ik het ander oog behouden, en niet ten eenemaal van myn gezicht berooft worden.

Dus geſtuit zynde geworden in myn voornemen, kan ik alleen maar opgeven die Brieven, welke ik gevonden hebbe, en dewyl 'er reets veele door den Heer Matthaeus en anderen zyn uitgegeven, zal ik dikwils den Lezer, om deze *Jaar-boeken* niet te zeer te doen uitdyen, tot de zelve verzenden, en dus alleen maar voor den dag brengen die geene, welke, myns wetens noch niet gedrukt, of wel door Matthaeus voortgebracht, doch niet zonder grove misſlagen in het licht zyn gekomen.

Ik voorzie wel, dat de ſtyl en ſpellinge der woorden, waar mede ik deze *Jaarboeken* geſchreven hebbe, veele gegronde beris-

berispingen onderhevig zullen zyn; doch dewyl ik in vorige jaren niet gedacht hebbe iets in het Nederduitſch uit te geven, en dus verzuimt hebbe het fraaye en zinnelyke van onze Moedertaal in den grond te leeren kennen (ik moet dit naar waarheit tot myne ſchaamte bekennen) zoo bidde ik den Lezer om eene goetgunſtige verſchoninge, indien zyne kieze ooren nu en dan in het lezen gekwetſt worden. Ik heb zoo geſchreven, als ik gewoon ben in den dagelykſchen ommegang met mynen mede-menſch te ſpreken, en getracht het merkwaardige in ons Geſticht, en voor al in de Stadt Utrecht, voor de overgift van het tydelyk Gebiedt aan Keizer Karel, van het begin der vyftiende Eeuw voorgevallen, kort, en zoo klaar als my mogelyk was, den Lezer mede te deelen, zullende, indien de goede Godt my in het leven ſpaart, gezontheit verleent, en de graveelpynen matigt, en ik verneeme, dat myne aangewende moeite en arbeit eenige goetkeuringe verdient, deze *Jaar-boeken* vervolgen, en met 'er tydt uitgeven.

Veelen zal het mogelyk verveelen voor ieder jaar eene lyſt der Regeerders te zien, te meer dewyl de Burgermeeſteren, Schepenen en Raden in het Utrechtſch Placcaatboek konnen nagezien worden; doch dewyl tot de Regeeringe dezer Stadt mede de

Oudermannen behoorden, welker namen in het gemelde Placcaatboek niet uitgedrukt ſtaan, zoo hebbe ik geoordeelt die nevens de anderen hier te moeten plaatzen. Te meer, om dat daar uit blyken kan, dat luiden van den eerſten Stichtſchen Adel en aanzienlyke geboorte, zoo wel als andere mindere borgeren, deze eerampten bekleed hebben. Ook kan ik den Lezer verzekeren, dat ik zelfs met alle oplettenheit uit de dagelykſche Raadtsboeken de namen heb afgeſchreven.

De Regeering dezer Stadt beſtond uit *Schepenen*, *Raden* en *Oudermannen*, dat is Dekenen der Gilden, welke twee jaren dienden, en het eerſte jaar den *nieuwen*, het tweede jaar den *ouden Raadt* uitmaakten. Uit welke jaarlyks een *Schepen Borgermeeſter*, een *Raadts Borgermeeſter* en *twee Overſte Oudermannen* verkoren, en *die Overſten* genoemt wierden.

Het oudſte echte bericht, welke wy van deze Raadtsbeſtellinge hebben, is de Gildebrief in den jare 1304. des anderen daags na Hemelvaartsdag gemaakt, welke in het Utrechtſch Placcaatboek III. Deel bladz. 67. kan gelezen worden. Uit dezen brief blykt, dat de Gilden, of om klaarder te ſpreeken, de Borgers in de Gilden zynde, de aanſtellinge der Regeerders hebben gehadt.

Het verdient zeer zyne opmerkinge, wan-

wanneer en op wat wyze de Gilden deze macht hebben bekomen. Als men Beka in het leven van Bisschop Jan den eersten leest, schynen de oproerige boeren van Kennemerland daar toe aanleidinge gegeven te hebben. Deeze in den jare 1268. Graaf Floris minderjarig zynde, gebelgt en verbittert op de Edellieden, om dat die, volgens het gevoelen van den Heer van Loon, IV. deel van de aloude Regeeringe van Holland, bladz. 260. geen schot betaalden, hadden een opzet gemaakt, om alle de Edellieden uit het land te verjagen, hunne Kasteelen en Adelyke huizen te vernielen, en het gantsche Sticht van Utrecht onder een gemeen Volkbestier te brengen. Versterkt door de Vriesen en Waterlanders, hebben ze eerst de Kasteelen en huizen der Edellieden, in Kennemerland woonachtig, voor het grootste gedeelte afgebroken, en de eigenaars der zelve genootzaakt naar de Stadt Haarlem te vluchten en daar hunne schuilplaats te nemen. Van daar zyn ze in Amstelland gevallen, en *Gysbert van Amstel*, onmachtig om dezen hoop te wederstaan, heeft zich niet alleen met hen bezoent; maar zich met zyn volk by hen gevoegt, en is hun Veldheer geworden. Welke van deze gelegenheit getracht heeft zich te bedienen, om zyne vyanden uit het Sticht te verjagen, en

zich dus meester te maken van de sterkte Vreeland, welke gesticht was ter beteugelinge van de Heeren van Amstel, en om hunne stroperyen in het Nedersticht te beletten. Deze *Gysbert van Amstel* is, om dit zyn voornemen uit te voeren, met dat volk naar Vreeland getrokken; doch daar dapperen tegenstant ontmoetende, en die sterkte niet konnende overmeesteren, heeft hy het volk geraden, schielyk des nachts het leger op te breeken, en regel recht naar de Stadt Utrecht te trekken, om dezelve te overrompelen. Deze raadt by hen goetgekeurt wordende, zyn zy onverwacht voor de Stadts muren verschenen. De Utrechtenaars, niet wetende wat hen overkwam, zyn ylinks met hunne wapenen op de Stadts wallen en toorens geklommen, dewyl 'er een gerucht verspreit was, dat de Stadt door Tartaren en vreemde volkeren genoegzaam bezet en ingenomen was. Dies zich gereet vertonende, om de Stadt voor eenen vyandlyken aanval te verdeedigen, heeft een der Kennemernaars, na verzocht verhoor, hen op deeze wyze aangesproken: *Het vrye volk der Kennemenaars groet ulieden als hunne vrienden, ernstig verzoekende dat gylieden alle de Edellieden, die de gemeente tot last en beswaar zyn, uit ulieder Stadt doet gaan, en hunne goederen aan de armen geeft.*

Deze

Deze aanſpraak hadde die uitwerkinge by het gemeene volk, dat zy ſtoutmoedig door de opgevatte wapenen hunne Regeerders, welke meeſt adelyke en zeer aanzienlyke perzonen waren, gedwongen hebben af te ſtaan van het beſtier der Stadt, en in hunne plaatzen aangeſtelt de outſte van ieder Gilde tot Borgermeeſteren, Schepenen en Raden: en, het hier by niet latende beruſten, hebben zy de Edellieden uit de Stadt verjaagt, en een verbont van eene onafſcheidelyke vriendſchap met de Kennemenaars geſloten, waar by die van Amersfoort en Eemland zich gevoegt hebben. Deze oproerige menigte is niet lang meeſter gebleven, en is de Stadt Utrecht twee jaren daar na ingenomen door *Sweder van Beuſichem* die de uitgewekenen en gebannenen wederom in de Stadt gebracht, en de nieuwe aangeſtelde Regeerders uit de Stadt gezet heeft. Doch deze zich wederom meeſter van dezelve gemaakt en veel bloetſtortinge verwekt hebbende, is daar na *Nicolaas Catz*, Voogdt van Graaf Floris, met gewapent volk voor de Stadt gekomen, en deszelfs poorten verbroken, en de Stadt ingenomen hebbende, heeft hy Utrecht van veele muitzieke geeſten gezuivert. Niet tegenſtaande deze veroveringe, is echter van dien tydt af de Regeeringswyze verandert, en meerder

eene Volkregeeringe geworden, dewyl volgens het getuigenisse van den Heer Buchel ad Bekam p. 95. en ad Hedam p. 223. de Gilden te dier tydt zyn opgerecht, by welke tot den jare 1528. de beheeringe der Stadt geweest is. Welk gevoelen van den Heer Buchel schynt te stryden tegen het geen wy zoo even uit Beka hebben verhaald: te weten, dat na de aankomst der Kennemenaren, het verzetten der oude Regeerders, en het verjagen der aanzienlykste luiden uit de Stadt, het gemeene volk tot de Regeeringe hadde aangestelt *seniores cujuslibet officii*, dat is, de oudtste van ieder Gilde, waar uit men besluiten moet, dat 'er reets Gilden waren. Weshalven men dit zeggen van den Heer Buchel moet opvatten in dien zin, dat van dien tydt af ordre zal beraamd zyn omtrent de vereischte hoedanigheden dier genen, welke in de Gilden zouden worden aangenomen, en voornamentlyk, dat van dien tydt af zy de macht verkregen, of wel aan zich getrokken hebben, tot het stellen van de Regeeringe. Mogelyk zal by verdrag, ter vereffeninge der vorige geschillen tusschen de Edellieden en Borgers, verstaan zyn, dat in het vervolg zoo wel Edellieden als Borgeren tot de Regeeringe zouden worden toegelaten. Immers dit is zeker, dat van dien tydt af, zoo wel de Edellieden, als de

Bor-

Borgers zich in Gilden hebben begeeven, en dus deel gehadt aan 't Stadts beſtier.

Deeze opſtand der Kennemenaars word van alle Hollandſche Geſchiedſchryveren, uitgenomen van Melis Stoke, in het breede beſchreven, hebbende ik daar maar uitgetrokken 't geen Utrecht betreft.

De Gilden zyn, volgens de nette beſchryvinge van den Heer Dumbar in zyn Kerkelyk en Wereldlyk Deventer I. Boek. 8. Hooftſtuk, *geveſtigde zameningen van borgeren, een en dezelve neeringe, of koophandel, dryvende, of eene en dezelve konſt oeffenende, of een en het zelve handwerk doende, aan zekere wetten gebonden.*

Deze zyn van den jare 1402. een en twintig geweeſt, te weten de Hoofdgilden. Want in het boek der Roſen vinde ik in eene Overdrachte van 't jaar 1392. des vrydags na S. Jans dag te midſomer gewag gemaakt van *hooftgilden* en van *lege gilden.* Onder de *legen* zullen zekerlyk geweeſt zyn de Barbiers, Wynkopers, en ook Brouwers, die in den jare 1433. tot een Hoofdgilde zyn aangeſteld in plaatze der Vleyshouwers. Naderhant zyn de Hoofdgilden vermindert, zoo als ik in deze Jaarboeken op de jaren, in welke de veranderingen voorgevallen zyn, aantekenen zal.

Na het jaar 1304. in 't welk wy den eerſten Gildenbrief gemaakt vinden, zyn omtrent

trent de manier van verkiezinge by verſcheide Gildebrieven veranderingen gekomen. De zeer geleerde en verſtandige Heer Griffier van de Water heeft de Gildebrieven van tydt tot tydt gemaakt by een verzamelt en uitgegeven in het derde deel van het Utrechtſch Placcaatboek I. Boek, tweede en volgende Titels; waarom wy onnodig achten, hier van meerder meldinge te maken, konnende de Lezer in het breede daar van bericht ter gemelder plaatze vinden, en zal ik ook op die jaren, in welke veranderingen gemaakt zyn, daar iets van melden.

De Regeering wierd jaarlyks verzet op Vrouwen Lichtmiſſe dag, dat is, volgens onze tegenwoordige tydtrekening op den tweden February. Dit heeft plaats gehadt tot den jare 1483. wanneer de dag der verkiezinge geſtelt is op Maria geboorte, dat is op den achtſten September, ter gedachteniſſe van den vrede, die de Stadt in dat jaar, met Hertog Maximiliaan van Ooſtenryk, naa eene langdurige belegering gemaakt hadde: 't welk geduurt heeft tot den jare 1510. wanneer verſtaan is, dat de Raadt wederom, als van oudts, op Maria Lichtmis verzet zoude worden. Wel is 'er in den Raadt nu en dan tuſſchen tyden veranderinge gekomen, doch niet dan by tyden van oproer.

Op den dag der verkiezinge wierd 'er voor

af

afin de vyf Kloosteren en de vier Kerspelkerken eene misse gezongen van den Heiligen Geest, om van den hemel te verkrygen, dat 'er eene goede Raadt verkoren mochte worden, en wierd daar toe aan ieder dier Kloosteren en Kerspelkerken van Stadts wegen gegeven een pond, en aan de Buurkerk wierden noch twee ponden waskaerssen gezonden: daar en boven wierden aan de Heeren, die daar mede in de kerk waren, vyf paar handschoenen geschonken. Ook wierd op dien dag eene statelyke ommegang gehouden.

In des Cameraars rekening van den jare 1402. vinde ik, dat op Maria Lichtmis dag van Stadts wegen gegeven zyn negen en dertig dozyn handschoenen, die de Raadt oudt ende nieuwe, de Heeren, de goede luiden, der Stadts knapen en knechten op dien dag gedragen hadden, en dan noch zes paar zeemsche handschoenen, waar mede de Oversten, benevens noch twaalf paar handschoenen, waar mede de Vrouwen van de Oversten oude en de nieuwe beschonken waren.

Geenen Borger, die, volgens Stadts rechten, verkiesbaar was tot een lidt des Raadts, was het geoorloft op Vrouw Lichtmisse dag uit de Stadt te gaan, op verbeurte van vyftig ponden en een jaar uit de Stadt te zyn, ten zy by toestemminge der vier Oversten, of dat hy konde aantonen, *dat hy van*

kenliken nootzaken van zinen live, *ofte van weder in der Stadt niet comen en mochte.* Dit wierd alle jaren omtrent drie Koningen ter klokke opentlyk afgeleezen. Zoo waren ook alle volle Gildebroeders verplicht op dien dag ter morgenſprake te komen, om te loten in die Gilden, waar in zy behoorden, en dus de Oudermannen te verkiezen. Die dit verzuimden, verbeurden de Stadt een jaar lang, ten zy ze zoo ſterk van lyve niet waren, dat zy ter morgenſprake konden komen.

Oudtydts iemand verkoren zynde, en niet willende te Rade komen, verbeurde vyftien ponden, en was nimmermeeer gedurende zyn leven verkiesbaar. Het ſchynt, dat echter veele dit liever hebben willen ondergaan, dan dezen laſt op zich nemen. Waarom in den jare 1375. nader verſtaan is, dat iemant daar mede niet vry, maar verplicht zoude zyn, zoo de keur op hem valt, dien op te volgen, ten zy hy zweere, zoo krank van lyve en van zinne te zyn, dat hy den Raadt niet nutte is, en dat deze de eenigſte reden is, waarom hy zich verſchoont.

De Regeeringe geſtelt zynde, mochten de Overſten niet van het Raadthuis gaan, voor dat zy Stadts ampten, of, zoo wy thans zouden zeggen, Stadts commiſſien, die

door

door de Leden van de Regeering wierden waargenomen, hadden bezet voor dat jaar, volgens overdracht van den Raad donderdag na alle Gods heilige dag 1399. genomen, en te vinden in het Roose boek. Dit moest aanstonts geschieden, om te voorkomen alle lastige aanzoekingen, en op dat de Oversten dus vry die geenen zouden verkiezen, welke zy de bekwaamste tot die posten oordeelden. Deze ampten, waar toe leden van den gemeenen Raadt zyn benoemt, vinde ik van den jare 1402. door de Oversten jaarlyks begeeven, *Cameraars*, *Schutmeesters*, *Weydegrave*, *Heemraad op den Lekkendyk*, *Beghynmeester*, *Siekmeester*, *Bannemeesters*, *Busmeesters op het Oudermans huis*, *Busmeesters van den Rade*, *tot de Quadien in het voor en in het najaar*, *tot alle wegen en diepen die ter Stadtwaarts gaan*, *Kerkmeesters van de Buur*, *S. Jacob en S. Nicolaes kerken*, *totter timmeringe ter Minrebroeders*, *totter sleutelen van des roden toorn poorte aan die westsyde*, *van S. Katrinen*, *van der Weerd*, *en Wittenvrouwen poorten*, *van de poorte by S. Servaas*, *van der poorte op S. Jans Oudwyk*, *van de banklok*, *totte steen van de nieuwe vechtkeuren*, *tot de lotinge vier mannen*, *tot de keuren van de wyn vier mannen*, *Keurmeesteren van de vechtkeuren*, *Hooftmans van de vier vierendeelen*,

deelen, tot de wichten, maten en ellen, tot de tonnen tyken, tot de Engelſche lakens, en tot de Kraan.

Behalven deze vinde ik voor dien tydt noch meerder afgeſchikten ter verrichting van deze of geene zaken. Zoo heeft de Raadt den negenden Maart 1388. beſloten, dat niet meer vrouwen in de vaſten zullen gaan bidden ter Minrebroederen en Jacobinen behoef, maar dat twee mannen uit den Raadt zullen gezet worden om te bidden, dat is aalmoeſſen te vragen, tot behoef dier Kloo-ſteren: en in 't zelve jaar des vrydags na S. Pieters dag ad vincula, dat alle jaar, als de nieuwe Raadt verkoren is, een man uit den nieuwen by een man uit den ouden Raadt zoude gezet worden, tot het Hoſpitaal van S. Catharine, om die, indien 'er eenig gebrek in het Hoſpitaal was, daar over aan te ſpreken. Zoo zyn ook op S. Lucas dag 1391. twee Oudermannen jaarlyks gezet, welke beletten moeſten het voorkopen van wilde ganzen, vogelen, kyvieten, pluvieren, ſnippen, duiven, of eenig ander wildbraat.

Naderhant is hier verandering in gekomen, en zyn deze Stadts ampten niet door de Overſten, maar door den gantſchen Raadt by lotinge vergeven.

Op dien zelven dag van Maria Lichtmiſſe ble-

bleven de Overſten met de Cameraars en Dienres, dat is, Boden, op het Raadthuis eeten, en des avonts kwamen de oude en nieuwe Overſten op het Schepenhuis, daar de oude Overſten *hunne laſtige zaken verſpraken of opdeden aan de nieuwe.* Dat is te zeggen, dat zy daar kenniſſe en openinge aan de nieuwe Overſten gaven van den ſtaat der Stadt, en van die zaken, welke in het vorige jaar begonnen en noch niet voleind waren, en die nu van de nieuwe Overſten moeſten verricht worden. Op dien avondt wierd ten koſte van de Stadt geſchonken en gegeven, ypecras, malveſye, wyn en kruid, als uit de jaarlykſche rekeningen van de Cameraars blykt.

Verſcheide benamingen wierden aan de Raadtsbeſluiten gegeven, als *Overdrachten*, *Slytingen*, *Ramingen*, *Klaringen* en *Beliefteniſſen*. *Overdrachten* waren dagelykſche beſluiten over voorgekomene zaken, voor al dienende tot de Politie, en 't welwezen van de Stadt. *Slytingen* of *Slitingen* wierden genoemt uitſpraken van den Raadt tuſſchen twee of meerder partyen, en voornamelyk vonniſſen over misdadigen, het zy de misdaadt met gelt, banniſſement, of aan lyf of lidt geſtraft wierd. *Ramingen* waren ordonnantien en inſtructien op deze en geene amptenaren gemaakt. *Klaringen* waren uitleggingen van beſluiten

voor-

voortyds genomen, die nader verklaard en uitgeleit wierden, en te *Believen* wierd de Raadt gezegt, als zy iemand gunst bewees. Ook vind men veel meldinge van *Wilkoren*, welke waren verbintenissen, waar in iemand voor den Raadt, als door eene eige vrye wilkeur, zich hadde verplicht iets te doen, met dat gevolg, dat, indien hy zulks niet nakwam, de Raadt, het zy daar toe aangesproken, het zy uit zich zelfs, hem zonder nader verhoor of rechtsgeding, tot het nakomen van het beloofde, of tot eene zekere boete, veroordeelde.

Schoon de oude Raadt tot den gemeenen Raadt behoorde, zoo was echter het dagelyks bestier by den nieuwen Raadt, welke den ouden Raadt riep, wanneer zy die nodig hadde. Hebbende ik niet konnen vinden, dat de oude Raadt afzonderlyk vergaderde, of eenige besluiten alleen genomen heeft; maar wel de nieuwe Raadt, en hadden de Oversten van den nieuwen Raadt Stadts bannier; en wel bepaaldelyk de nieuwe Schepenborgermeester, wordende jaarlyks 't zelve van den ouden tot den nieuwen Borgermeester na de verandering des Raadts overgedragen. Dus hebbe ik op der Cameraaren rekeningen gevonden, dat daar voor jaarlyks aan den overbrenger van Stadts wegen betaald is een pond en tien stuivers: en

wa-

waren de nieuwe Overſten hoofden van de Stadt, zoo als uitdrukkelyk gezegt wordt in het dagelyks Raadtsboek 's Vrydags na Marcus Euangeliſt 1426. Wat nu de nieuwe Raadt alleen, en wat ze met den ouden Raadt moeſt berechten, is bepaald des Saturdags na Margrieten dag 1379. te vinden in het Utrechtſch Placcaatb. III. Deel bladz. 70. getrokken uit het Liber Albus. In welk boek ik noch eenige keuren den Raadt aangaande, gevonden hebbe, welke ik oordeele den Lezer, om hem tot betere kenniſſe van de oude regeeringe op te leiden, niet te moeten onthouden, zullende de veranderingen, die in volgende tyden hier omtrent gemaakt zyn, in deze Jaarboeken laten invloeyen. Deze Keuren zyn van dezen inhoudt:

Des Maandags op thuys te weſen onghebo-den bi eenre pene van drie duyten, ten ware heylich dach. des Woensdag ſelmen after op thuys weſen, ſonder oorlof te nemen, op een pene van zes penninge.

De Borghermeyſters ſellen de Scepene ende ten Raed bieden moeghen op ter Stathuys alſo dicke, alſe ſi willen, ende hem der Stat oorbaer donct weſen, tot eenre penen toe van vyf ſcilligen ſwarter tornoyſe. ende desgelyke moeghen de Overſte Oudermanne de ghemeyne Oudermannen bieden alſo dicke alſt hem nutte, ende ter Stat oorbaer donct weſen.

Ende

Ende oec ſo ſellen de Borghermeyſters ende de Overſte Oudermanne den ouden Raad moeghen bieden bi den ſelven koer, alſo dicke alſt hem nutte donct, ende der Stad oorbaer weſen, ende de nywe Borghermeyſters ende de nywe Oudermannen ſellen de coeren wtpanden.

De Borghermeyſters ſo wat Scepene of Raedsman ſi kyeſen, om ene boetſcap te done buten der Stat, et ſi veer of na, weyghert hys, de ghelt vyf pont, ten waer dats hem een man ontreyden mochte bi ſinen ede, ende dat hyt van zukede van ſinen live, of van veten, des nyet doen en mochte, ende desghelic moegen de Overſte Oudermannen doen onder de ghemeene Oudermanne.

So wat Scepene of wat Raetsman, of wat Ouderman, men beveelt ene ſake binnen der Stat tot eenre tyd, dade hys daren binnen nyet, de goude twaalf Engelſche.

So wat ſi vinden, Scepene, Raetsmanne ende Oudermans opt huys om beſte te houden, dat ſellen de ander houden ſtade, de daer nyet ſyn.

Dit is de gemene Stat te rade geworden, dat men nyemant kyeſen en ſal weder opt huys te comen binnen jaers na dien daghe dat hi van den huys gaet, is hi Scepen, Raed, of Ouderman van ghilden.

Sloech yemant den anderen binnen der Stad

Rade,

Rade, van Scepen, van Rade, van Oudermanne, de eerſte ſloege verboerde twintig pont, die wederſloege verboerde nyet; ende ſo wie medeſloege aen deen of ander ſide, die verboerde oec twintich pont: ende waer ymant, die daer meſſe oft kuive, of enighe wapen toeghe, die verboerde oec tien pont. ende enich man, die den andere mit meſſe of ander wapenen ſloege, of ſtake, die verboerde vyftich pont, ende ewich wt den Raed. die den andere logghent binnen der Stad rade, gelt een pont.

De Borgermeyſters van der Stat ſyn, de ſellen houden der Stat kiſte mit horen brieven, mitten ſeghel, 't gewichte, ente elne, ente reep, ente mate, ende ſi ſellen der Stat woerd houden binnen der Stat.

Geen Borgermeyſters te zamen, die malcanderen after ſuſters kinderen ſyn, of naere maech; oick geen Overſte Oudermanne, ende geen van hem vieren malkander zo na zynde zellen te zamen in deſe ſtoel zitten.

Voorts ſtaat in dat zelve boek noch aangeteekent: *Des Sonnendaghes na S. Servaesdach* 1364. *wert overdraghen mit out Raet ende mit nyewe, ende mit ghemeenre morghenſprake van allen ghilden, alſe dat die Raet van der Stat noch de ghilden van deſer tyd voert gheen verbant noch overdrachte maken en zellen mit enighen Here, ofte mit*

yemant, dat in enigher manieren gaen mochte tieghens der Stat vrihede ofte tieghens haren ouden haercomen.

Ook hebbe ik noch dit volgende aldaar geboekt gevonden: *Waer enich man van den Rade, die ghenot name van yemant om ene zake te vorderen, of te binderen in den Rade, daert die Raet ter waerheyt vonde, die zoude dat ghenot ter clocken brenghen, ende daer toe eweliken uten Rade wesen. Voert worde yemant beruft van dezen zaken, die zoutmen ter antworde ontbieden voer den Raet, ende zo zoude die Raet vyf mannen daer toe zetten, dat waer wt te gaen, ende vont men dat hi scout hadde, zo zoude hi dese sentenci liden: ende vondmen onsculdich, zo zoude die ghene, die dat ane gebrocht hadde, die zelve sentenci hebben, die de ghene ghehat soude hebben, die daer of beruft waer. Dit wert overdragen mit ghemeenre morghensprake van allen ghilden, int jaer ons Heren* 1365. *op onser Vrouwen avont te Lichtmisse.*

Hoe verre nu deze oude Regeeringswys te pryzen of te laken is, zal ik niet nauwkeurig onderzoeken. Het is daar mede gelegen, als met alle menschelyke verrichtingen, welke niet volmaakt konnen en moeten zyn, en met alle Regeeringswyzen, in welke altydt iets goedts en iets kwaadts te keuren is. De kennisse der geschiedenissen

moet

moet ons, die roemen Chriſtenen te zyn, voor al in het beſchouwen van het tydelyk beſtier van zoo veele Ryken en Landen in het Geheel-al, waar in zo veel verſcheidenheit beſpeurt word, en waar over zoo veele verſtandige Mannen geſchreven en hun oordeel gevelt hebben, om deze of geene voor de beſte, ja zelfs de volmaakſte, aan te pryzen, doen aanbidden de wonderlyke ſchikkinge en wyze voorzienigheit van het Groot Opperwezen; op dat door het bevinden van het gebrekkelyke in des waerelds zaken, onze harten en zinnen niet te veel zouden blyven hangen aan het aardſche; maar aangezet worden tot het zoeken naar het wezentlyke, beſtendige en volmaakte, 't welk eerſt na dit leven volſtrekt genoten zal worden van die geenen, welke alleen uit zuivere genade, om de verdienſten van Chriſtus, door den invloet van den Heiligen Geeſt geſterkt en bemoedigt, hier in oprechtigheit gelovig wandelen en Godts raadt getrouw uitdienen zullen.

Billyk moet men zich verwonderen, hoe deze Regeeringe zoo lang ſtant heeft gehouden, als men acht geeft op de verſcheide zware oorlogen, die zy heeft moeten voeren tegens machtige Heeren en Vorſten, welke jalours over Stadts welvaren en rykdommen waren: en wanneer men let op de

menigvuldige ontſtane oneenigheden tusſchen haar en zommige Biſſchoppen: doch voor al als men nagaat de gedurige beroertens en oproeren, zoo dikwerf in de Stadt verrezen. De beſtendigheit van het beſtaan dezer Regeeringswyze moet zekerlyk veel toegeſchreven worden aan het volſtandig nakomen der Grond-wetten, waar op de Regeering gebouwt was, aan de goede en gedurige waakzaamheit der Regeerders, om hunne Borgeren en Onderzaten ongeſchonden te doen genieten de Voorrechten hen toekomende, en te beſchermen tegens alle, die daar indracht in deden: en dan ook aan den anderen kant voornamentlyk aan eene gehoorzaamheit en volſlage onderwerpinge der Borgeren en Ingezetenen in het nakomen der beveelen van den Raadt, en aan het getrouw waarnemen van alle dienſten, die dezelve van hen vorderde. Men moet roemen hunne waakzaamheit ter voorkominge van onverwachte aanvallen der kwaadwillende, hunne onverzaagde dapperheit in het ſtryden tegens de vyanden, en hunne gewilligheit, om alles, dat tot beſcherminge en veiligheit, als mede tot wezentlyk welzyn van de Stadt ſtrekte, te helpen bevorderen, ja zelfs te bearbeiden. En ſchoon 'er dikwerf tegens de Regeerders oproeren verwekt, en veele

aan-

aanslagen gesmeet zyn, om de Stadt te overrompelen, zoo zyn dezelve doch meest door de trouwe hulpe der goede Borgeren gestilt en verydelt. Om den Lezer van het een en het ander te overtuigen, heb ik alles, 't geen my voorkwam zonderlinge opmerkinge te verdienen, betreffende de wyze van Regeeringe, de verstandige Raadtsbesluiten, tot welzyn van de Stadt en welvaren der goede Borgeren en Ingezetenen genomen, als mede de volvaardigheit der Borgeren en Onderzaten in het volbrengen der plichten en diensten, aan hunne Regeerders verschuldigt, niet vergeten te melden. De ondervindinge van alle tyden heeft geleert, wanneer aan beide zyden, zoo door de Regeerders als door de Borgers, aan deze zoo betamelyke en ondergeschikte plichten word voldaan, dat het dan eene Stadt wel moet gaan; en dat by wederzydts verzuim, de bloeistandt van geenen duur wezen kan.

Meerder zal ik voor tegenwoordig niet zeggen, alleenlyk maar hier by voegende, my niet te verbeelden, dat ik niet hier en daar eenige misslagen begaan, of overgeslagen hebben zal 't geen gemeld hadt moeten worden. Het zal my tot een groot genoegen strekken, indien ik bescheidentlyk daar van onderricht worde, dewyl myn voornaamste

toe-

toeleg geweeſt is, om niets, dan 't geen waarlyk gebeurt is, en my niet ondienſtig om te weten voorkwam, te verhalen. Neem dan myne pogingen ten goede, en vaar wel.

UTRECHT, den
achtſten September. MDCCXLIX.

UTRECHTSCHE JAARBOEKEN VAN DE VYFTIENDE EEUW.

1402.

Vermits de Raad jaarlyks op Vrouw Lichtmisse, en dus in den beginne des jaars, verkoren wiert, zal ik hier en in 't vervolg, eer ik verhale, 't geen in dat jaar merkwaardig voorgevallen is, eerst opgeven de perzonen, die in dat jaar de Stadts Regeeringe hebben uitgemaakt, hebbende ik de lysten daar van zelfs uit onzer Stadts boeken nageschreven.

In dit jaar 1402. vinde ik tot de Regeeringe geroepen te zyn de navolgende perzonen.

Schepenen.

Gheryd Vrencken, Borgermeister.
Johan Hombout.
Claes van Loenen.
Willam van Minden.
Johan Liboert.

Wil-

Willam Scade van Tulle.
Johan van Lantscrone.
Gheryd van Damaſſche.
Willam van Winſen.
Ysbrant van der A.
Zweder van Houdaen.
Gheryd van Damaſſche Gheryds zoen.

Raden.

Volprecht van Amerongen, Borgermeiſter.
Godevaert Spiker.
Claes Ketelaer.
Tyman Herboert.
Peter Foeyte.
Steven van Sleen.
Melys Aernts zoen.
Lodewyk de Wale, Lubberts zoen.
Jan de Wit.
Claes Sloyer.
Henric van Endoven.
Jan Gheryd Gepels zoen.
Louwerens van Hamerſteyn.
Tyman Witvoet.
Peter Walmaer.
Dirc Willams zoen.
Jan de Wit Ghysberts zoen.
Tyman Hazaert.
Dirck Ruyſch.
Peter Jacobs zoen.
Gheryd van der Wierze.
Jan Ghisberts zoen.
Jacob Vrederix zoen.
Henric Moerkin.

Ou-

Oudermannen.

Jan van Clarenborch. Jacob Sloyer, Henrix zoen.	} Wantſniders.
Tyman Yſebrants zoen. Dirc Wouter.	} Sniders.
Lambert Peter Jans zoens zoen. Jacob Paſſaert.	} Backers.
Michiel Borre. Peter Jan Kinkelaers zoen.	} Moelnaers.
Marten Ouderogghe. Jan Lourens zoen.	} Linnewevers.
Jacob Egberts zoen. Jan Pot Overcamp.	} Vleyſchouwers.
Herman Wouters zoen. Henric Pouwels zoen van Vredelant.	} Viſchcopers.
Henric de Witte. Jonge Jacob Haec.	} Louwers.
Lambert Grote Willams zoen. Jan de Vroede.	} Wollewevers.
Jan Uten Gaerde. Henric de Jonghe.	} Marsluden.
Jan van Weelde. Jacob Herboert.	} Botterluden.
Jan Valc van Goudenberch. Dirc Godevaerts zoen.	} Cordewaniers.
Herman van Wezel. Herman Scoute.	} Oudecordewaniers.
Andries de Witte. Roelof de Kraen.	} Corenkopers.
Pouwels van Nymeghen. Andries Paep Lawen zoen.	} Oudewantſniders.
Claes Huberts zoen. Gheryd Bolle.	} Steenbickers.

Jan Pot. Tyman Walmaer.	} Grawerkers.
Willam van Vloeten. Tyman van Dorſchen.	} Ryemſniders.
Michiel Thomaes zoen. Claes Splinter.	} Bylhouwers.
Wouter Grawaert. Jan Scavaert.	} Smeden.
Herman van Amersfoerde. Willam de Haze Jans zoen.	} Zadelaers.

In dit jaar is de Stadt Utrecht in een ſwaren oorlog met den Heer van Arkel geraakt, die, verbittert op de Utrechtenaars wegens den byſtant die zy in 't jaar 1397. gedaan hadden aan Heer *Hendrik van Vianen en Ameyde* tegen de roveryen van *Jan van Arkel*, baſtaart zoon van *Jan van Arkel*, geweze Biſſchop van Utrecht, gepleegt in het Land van Vianen uyt zyn kaſteel Reyneſtein, haar veel nadeel en belemmeringe toebragte op de ſtroom van de rivier de Lek, voor al uyt de kaſteelen *Hageſtein* en *Everſtein*, welke eertyts aan het Bisdom hadden behoort, doch nu door den Heer van Arkel bezeten wierden. 'T welk door den Raadt der Stadt Utrecht aan de Gilden bekent gemaakt zynde, hebben die den Raadt gemachtigt, om dit ongelyk en gewelt met macht te wederſtaan, of door een redelyk verdrag met den Heer van Arkel genoegdoeninge te erlangen.

In deze tyd was Heer van Arkel *Jan*, zoon van *Otto*, voortyts een groot gunſteling van Hertog *Aelbert van Beyeren*, en door denzelven tot Stadthouder, Rentmeeſter en Theſaurier van Hollandt aangeſtelt. Deze, het hooft der Cabeljauwſchen, had-

hadde Hertog *Aelbert* aangezet tot onmin (1) met zyn zoon *Willem*, Grave van Ooftervant, die een voorftander was der Hoekfchen. Doch deze naderhant met zyn Vader verzoent, zette Hertog *Aelbert* aan, om *Jan van Arkel* af te eyffchen, rekeninge te doen van zyne tienjarige beheeringe, als Stadthouder, Rentmeefter en Thefaurier van Holland. *Arkel* dit weigerende, wierd afgezet van de zo evengenoemde bedieningen, alle zyne goederen en heerlykheden, in Holland gelegen, wierden in beflag genomen, en hy zelfs uit Holland gebannen.

De Heer van Arkel, een trots en hoogmoedig Heer, zich hier door verongelykt rekenende, kwam tot die verwaantheid, dat hy en Hertog *Aelbert*, en zyn zoon *Willem* de vriendfchap opzeide, en dus den oorlog aankondigde, fchoon die hem te machtig waren. (2)

Om dezen oorlog tegen den Heer van Arkel te krachtiger voort te zetten, maakte Hertog *Aelbert* en zyn zoon *Willem* een verbont, met de Stadt Utrecht, om hem te hulpe te zyn, in dezer voegen:

„ *Aelbrecht* bi Goeds ghenaden Palensgrave op
„ ten Ryn, Hartoghe in Beyeren, Grave van
„ Henegouwen, van Hollant, van Zelant ende
„ Heer

(1) Ziet Gouthoeven Chron. bladz. 407. fchoon Pontanus lib. VIII. Hift. Gelr. p. 360. het tegendeel zegt met deze woorden, *Johannes Arculenfis Gulielmum cum factione Hamatorum in parentem Albertum acrius infurgentem irae paternae eripuerat.*

(2) Steunende op zyne leenheeren de Hertogen van Brabant en Gelre, volgens Sligtenhorft VIII. Boek der Gelderfche Gefchiedeniffen bladz. 172. en voor al op de verwantfchap met *Willem* Hertog van Gelre, wiens zufter hy getrouwt hadde.

„ Heer van Vrieslant; ende *Willem van Beyeren*, „ van Henegouwen, ende van Hollant, bi der zelver „ ghenaden Grave van Oeſtervant, maken cont „ ende kenlic allen luden, dat wi mit goeden „ voerzien ende wel beraden, ende bi wille ende „ goetduncken onzer Rade ende Steden, gunſte- „ liken overdraghen zyn mit der Stat van *Utrecht* „ ende horen borgheren, alze van zulke ghebre- „ ken ende vercortinge, als ſy ende wi, ende elc „ biſonder, hebben aen Johan Heer 't Arkel. „ In den eerſten zoo zal die Stat van *Utrecht* ende „ hoer borgers voerſcreve, overmits der ghebre- „ ke ende vercortinge voerſcreve, onze hulpers „ wezen op hoers ſelfs ghewin ende verlies, op „ ten Heer van Arkel voerſcreve, ende op alle „ zine hulpers, ende zullen mit ons bezit doen „ voer des Heren ſlote van Arkel nu ende tot an- „ deren tiden, alzo langhe, als dit oerloghe duert, „ daer dat viven van onzen Rade, alze den *Heer* „ *van Vyanen*, den Heer van *Montfoerde*, den Heer „ van *Waſſenaer*, Haren *Henric van der Lecke*, „ ende *Philips van den Dorpe*; ende die van der „ Stat Rade voerſcreve, alze *Gheryt Vrencken*, „ *Ghizebrecht over de Vecht* ende *Wouter Gra-* „ *waert*, nutte duncken zal. Ende zo wanneer „ dat wi, of onze vrienden ende de Stat van „ *Utrecht* voerſcreve zamentlic in den velde zyn, „ zo wes vanghen, dat dan ghevanghen worden „ in den velde, ofte op ten ſloete, ofte wes ha- „ ve ofte goet, dat men creghe, daer onſe lude „ ende hulpers, ende der Stat borghers en hul- „ pers, te zamen over waren, en onderlinghe „ daer om twyden ende ſceelden, dat zoude gaen „ na ghoetdonken ende wtwizinghe van zes man- „ ne, die men daer toe nemen zoude, alſe drie

„ van

„ van onzer weghen ende drie van der Stat wegen
„ van Utrecht. Ende waert dat die zeſſe voer-
„ ſcreve nyet overdraghen en conden, zo zoude
„ de Heer van *Vyanen* daer eén overman of we-
„ zen: ende mit welken dryen dat hyt wyſt, dat
„ zullen wi op beyden ſiden houden ende vol-
„ ghen. Ende waert dat wi, of de Stat van
„ *Utrecht* voerſcreve vyande creghen om dezer
„ voerzeyder zaken wille, daer zouden wi mal-
„ canderen trouweliken of biſtaen, ende in te
„ helpe comen, na leghenthede der zelver zake
„ van den vianden. Ende waert dattet ons enter
„ Stat van *Utrecht* voerſcreve ontſtonde, ende
„ den Heer van Arkel voerſcreve gheen ſlote of
„ en wonnen, ende zonder vrede, zoene of be-
„ ſtant uten velde ſcheyden, zo zouden wi mitter
„ Stat van *Utrecht* een baſtie opſlaen in den ghe-
„ ſtichte van Utrecht, neffen *Everſteyn*, ende
„ die becoſtighen ende bezetten mit hem half en-
„ de half, alzo dat beyde landen daar mede be-
„ waert waren, duerende dit voerſcreve oerloghe
„ wt. Voert zo en zullen wi zoene, vorwaerde,
„ vrede, noch beſtant gheven noch maken, noch-
„ te laten maken in gheenre wys mitten Heren
„ van Arkel, mit *Willam* zinen zoen, noch mit
„ horen hulperen, ten zi bi wille ende conſente
„ der Stat van Utrecht voerghenoemt.

„ Ende alle deze voerſcreve punten ende vor-
„ waerden, ende elc punt bizonder, hebben wi
„ gheloeft, ende gheloven voer ons, ende voer
„ onze nacomelingen, der Stat van Utrecht voer-
„ ſcreve, vaſte ende gheſtade te houden, ende
„ nyet te verbreken in gheenre wys. In oercon-
„ de dezen brive bezeghelt mit onzen zeghellen
„ hier aen ghehanghen. Ghegheven in den Hage

„ op ten drie ende twintichsten dach in Junio, in 't
„ jaer ons Heren duzent vier hondert ende
„ twe. (1)

En op dat de Stadt Utrecht gerust konde zyn, dat na Hertog *Aelberts*, die reets out was, overlyden, zyn zoon en opvolger haar niet zoude laten zitten, maar een trouw bontgenoot blyven, heeft *Willem* de zoon van *Aelbert* haar dezen brief uitgelevert:

„ Willam van Beyeren, van Henegouwen en-
„ de van Hollant, bi der genaden Goeds Grave
„ van Oestervant, maken cont ende kenlic allen
„ luden, dat wi om zonderlinghe gunste ende
„ vrientscap te houden, gheloeft hebben ende
„ gheloven mit goeden trouwen der Stat ende
„ den borgheren van Utrecht, als dat wi alzo
„ langhe, als onze lieve Heer ende Vader in le-
„ venden live is, ende na zynre doet, alzo lan-
„ ghe, als wi in levenden live zyn, nyet ghehen-
„ gen en zullen, dat hem yemant oerloghe wt
„ ons liefs heren ende vaders landen, steden en-
„ de heerlicheden, zo waer dat die gheleghen
„ zyn, ende daer gheen hulpe toe doen, teghens
„ der Stat van Utrecht voerscreven, ende oec nye-
„ mant ghehenghen en zouden op hem scade te
„ doen wt den landen ende heerlicheden voer-
„ screve, ende hoer borgheren altoes veylich zul-
„ len laten varen ende keren mit horen live ende
„ goede binnen den landen, steden ende heer-
„ licheden voerscreven, wtgenomen, dat men
„ elken man van scade ende van scoude een on-
„ vertoghen recht doen zal; behoudeliken den
„ borgheren van Utrecht zulc recht ende vryhe-
„ de

(a) Ziet Matth. t. IX. Anal. p. 469.

„ de, alze onze lieve heer ende vader hem bi
„ onzen ghoetdoncken ghegeven heeft, tusschen
„ (1) Noede ende Bodegraven, gheliken die brie-
„ ve daer of inhouden, die zi daer of hebben. Mer
„ waer dat zake, dat onze lieve heer ende vader,
„ ofte wi den Bisscop van Utrecht eerste aenta-
„ sten ende oerloghen wouden, ende des nyet te
„ bescheyde comen bi gheliken luden, die wi aen
„ beyden siden daer toe zetten zullen, zo moch-
„ ten zi den Bisscop helpen horen Heer, of zi
„ wouden, alzoo verre als hyt vervolghede aen die
„ Ecclezi, Ridderen, Knapen ende der Stat, al-
„ ze hi sculdich waer te doen. Ende alst alzo
„ verre vervolcht waer, dat onze lieve heer ende
„ vader, of wi ende zyn lande, steden ende heer-
„ licheden voerscreven, niet te beschede comen
„ en wouden, alze voerscreven is, ende die Bis-
„ scop voerscreve der stat alzo vervolcht hadde,
„ dat zi zyn hulpers wesen wouden, zo zouden
„ zyt onsen lieven heer ende vader, ofte ons,
„ viertien daghe te voren weten laten, eer dat zi
„ ons aentasten, of ons, ofte onze lande, steden
„ ende heerlicheden voerscreven deren mochten,
„ ofte onzen heer ende vader voerscreve, ofte
„ wi hem. Ende daren tenden zouden deze vor-
„ waerden qwyt wezen. Ende gheviele oek eni-
„ ge stote tusschen der stat voerscreve, ende on-
„ zen lieven heer ende vader ende ons, ofte den
„ landen, steden ende heerlicheden voerscreven,
„ daer en zal men nyet om oerloghen, mer die
„ in gebreke waren, zoudent aen den anderen
„ ver-

(1) *Noede*] Hier door wort verstaan de Grebbe, zynde de grensscheidinge tusschen het Sticht en Gelderland. Ziet Matth. de Jure Gladii v. 1. p. 61.

„ verzoeken, ende binnen viertien daghen ten „ langſten zullen wi van elker zide twe manne „ van onzen rade zetten dat te beſcheyden ende „ te vergaderen tot eenre gheliker ſtede. Ende „ en overdroeghen zys nyet binnen viertien da- „ ghen na dien dat zi te gader quamen, of daren „ binnen niet en koeren enen gheliken overman, „ zo zellen zi tenden dien viertien daghen, alzo „ verre alze de ſtat in ghebreke is, invaren t'U- „ trecht, nyet van dane te ſcheyden, voer dat „ zi enen gheliken overman ghecoren hebben, „ ende dat zeggen ghewt. Waer oec dat zake, „ dat onze lieve heer ende vader, ofte wie, ofte „ de lande, ſteden ende heerlicheden voerſcre- „ ven in ghebreke waren, zo zouden zi varen „ binnen Dordrecht, in der zelver manyeren voer- „ ſcreven. Ende die Overman zel macht hebben „ dien twiſt te ſcheyden bi tween of meer van den „ vieren voerſcreven, ende een yghelic van hem „ zel veylich wezen binnen den ſteden voerghe- „ noemt. Voert zo en zel de ſtat voerſcreve gheen „ oerloghe maken op ons liefs heren ende vaders „ manne, die in den Gheſticht ghezeten zyn (1) „ ten waer of die Biſſcop, of die ſtat voerſcreve „ van dien mannen eerſt aenghetaſt worden; be- „ houdeliken nochtans dit voerſcreve verbant in „ alre zynre macht te bliven. Ende alle deze „ voerſcreve punten zyn te verſtaen zonder arghe- „ liſt. In oerconde dezen brieve bezeghelt mit „ onzen zeghele. Ghegheven tot Sevenhoven „ des dinxdages na ſinte Jans dach middezomer, „ int

(1) Tot ophelderinge dezer woorden kan nagezien worden 't geen Matthaeus de Jure Gladii cap. xv. aangeteikent heeft.

„ int jaar ons heren duzent vier hondert en
„ tw . (1)

En heeft den Raadt dezer Stad, ter beantwoordinge dezer verbanden, twee brieven, een aan Hertog *Aelbert* en een aan Graaf *Willem*, uitgelevert, welke beyde by Matthaeus tom. IX. Anal. p. 478. & seq. konnen gelezen worden.

En dewyl de Heerlykheid van der *Leede* onder 't Bisdom behorende, thans t'onrecht door den Heer van Arkel wierde bezeten, die uyt de sloten *Hagestein*, *Everstein* en *Lederdam* veel nadeel aan de Burgers van Utrecht toebracht, hebben Hertog *Aelbert* en zyn zoon *Willem* by een bezegelde brief belooft, als deze kasteelen bemachtigt wierden, dezelve af te breeken, en het Sticht te doen behouden de heerlykheden hoge en lege van den lande van der Lede, en indien den Bisschop konde aantonen, de Heerlykheid van *Hagestein*, ende de Heerlykheden van den lande van *Haestrecht* aan het Sticht behoort te hebben, dezelve aan den Bisschop te zullen laten. De brief hier van gegeven (2), luit aldus: „ *Aelbrecht* bi Goods ghe-
„ naden Palensgrave op ten Ryn, &c. en *Wil-*
„ *lam van Beyeren*, van Henegouwen, van Hol-
„ lant bi der zelver ghenaden Grave van Ooster-
„ vant, doen cont allen luden, dat wi ghelooft
„ hebben, ende gheloven voer ons, ende onzen
„ nacomelinghen der stat van Utrecht, alse waer
„ dat sake, dat wi ende onze viende wonnen
„ enich van Haghensteyn, Eversteyn, ofte Lederdam,

(1) Matth. t. IX. Anal. p. 475. stelt den datum *Donredachs*.

(2) Ziet Matth. II. de Nobilit. 10. de Jure Gladii XII. p. 181. en tom. IX. Anal. p. 269.

„ derdam , dat men dan die rechtevoort neder-
„ legghen zoude , ende nummermeer weder op
„ timmeren , noch laten op timmeren op die
„ ſteden , noch op gheen ſteden in dien landen
„ voerſcreven , noch in dien zelven landen num-
„ mermeer tollen te legghen. Ende die Biſſcop
„ van Utrecht zellen hebben ende behouden die
„ heerlicheden hoghe ende leghe van den lande
„ van der Lede. Ende zo wanneer, dat die Biſ-
„ ſcop van Utrecht, de nu is, of namaels wezen
„ zel in der tyd, houden wil mit ſeven ſtolen (1),
„ dat

(1) Van deze manier van bewys van eygendom *met ſeven ſtolen* ziet Matth. lib. IV. de Nobilit. cap. XI. en t. v. Anal. p. 630. & Buchel. En om de Utrechtenaars tot vrienden te maken, hadde Hertog Aelbrecht in het vorige jaar toegezegt te voldoen de ſchade, die zy door zyn uytleggeren in den oorlog van Ooſtvrieslant hadden geleden. volgens dezen brief, die ik hier te liever plaats geve, om dat tot noch toe die nergens gedrukt gevonden hebbe. „ *Aelbrecht* bi Goeds
„ ghenaden Palensgrave op ten Ryn &c. doen cont allen
„ luden, want ons der ſtat Rade ende vriende van *Utrecht*
„ langhe tyt vervolcht hebben van ſcade, die zi ende hoer
„ medeborghere gheleden hebben van onze wtliggheren en-
„ de onderzaten in onzen oerloghe van Oeſtvrieslant, ſo
„ zyn wi mit hemluden daer of overdraghen, ghelikerwys
„ wi ende zi des ghebleven waren aen onzen ghetruwen den
„ Heer van *Montfoerde*, den Prooſt van Berghen in Hene-
„ gouwen, ende haren *Johan van Ryneſſe van Rynouwen*,
„ die hoer zegghen daer of ghezegt hebben, in alre ma-
„ nyeren , als hier na gheſcreven ſtaet. Dat is te weten ,
„ eerſt, dat wi der ſtat van Utrecht wtreyken ende betalen
„ zullen zeſtien hondert Hollantſche ſcilden; daer zy horen
„ borgheren voerſcreven mede vernueghen ende voldoen
„ zullen van alle ſcade ende toezegghen, dat zi op ons, on-
„ zen landen ende luden te zeggen moghen hebben, rueren-
„ de van den ſcade voerſcreve. Welc ghelt wi der ſtat voer-
„ ghenoemt bewyſt hebben op te boeren ende te ontfaen
„ van den renten, die zi ons jaerlix ſculdich zyn van horen
„ tollenrecht. Welke renten zi aen hem houden zellen voer
„ die ſomme ghelts voerghenoemt, van zinte Jans daghe te
„ mid-

„ dat die heerlicheyt van den lande van Haghen-
„ ſteyn, de nu ter tyd de Heer van Arkel bezit,
„ ende die heerlichede van den lande van Hae-
„ ſtrecht, hoghe ende leghe, den Gheſtichte mit
„ rechte toebehoort, zo wes zi daer of houden, dat
„ zullen wi ende onſe nacomelinghen hem ruſteli-
„ ken laten houden ende gebruken, behoudeliken
„ den Biſſcop ende den Gheſtichte van Utrecht
„ voerſeyt hoers ſtrooms, of ſi dat gehout nyet en
„ deden, ende behoudeliken onſer liever ghezel-
„ linnen, ende onzer gheminder zuſter vrouwen
„ Margrieten van Cleve hore lyfftochten an den
„ lande van Haeſtrecht voerghenoemt, alzo langhe
„ alze zi leeft. Ende ooc zullen wi ende onze na-
„ comelinghen die heerlicheden van den zelven
„ landen behouden totter tyd toe, dat dat voerſcre-
„ ve

„ middezomer naeſtcomende vier jaer lang, ende daer me-
„ de voldoen horen borgheren, alſe voerſcreven is. behou-
„ deliken, dat zi binnen den vier jaren voerſcreven varen
„ zullen op hoer oude tollenrecht, na inhout zulker brie-
„ ve, als zi van ons daer of hebben. ende dat zi ons ten-
„ den den vier jaren voerghenoemt, ende onzen nacome-
„ linghen, die voerſcreve renten jaerlix weder wtreyken
„ ende betalen zullen in alre manieren, als zi ons die ſcul-
„ dich zyn te betalen, alle ding zonder arch ende liſt. In
„ oerconde dezen brieve bezeghelt mit onzen zeghelle hier
„ aen ghehanghen. Ende om de meerre zekerhede wille
„ hebben wi ghebeden onzen lieven zoen Heren Willam van
„ Beyeren, Grave van Oeſtervant, dat hi deze voerſcreve
„ overdracht ende vorwaerde mit ons wil bezeghellen.
„ Ende wi Willam van Beyeren, bi der ghenaden Goeds
„ Grave van Oeſtervant, want wi deze voerſcreve over-
„ dracht ende vorwaerde vaſte ende gheſtade houden wil-
„ len, als voerſcreven is, zo hebben wi om ons liefs hee-
„ ren ende vaders wille voerſcreve dezen brief mit hem be-
„ zeghelt mit onzen Zeghelle hier aen ghehanghen. Ghe-
„ gheven in den Hage op ten elften dach in Octobri in 't
„ jaer ons Heren duzent vier hondert ende een.

„ ve ghehout ghedaan zal wezen; maar mitter ste-
„ de ende slote tot Gorinchem ende lande van Ar-
„ kel daer toe behorende, zullen wy altoos onsen
„ vrien wille mede moghen doen, of wy dat be-
„ craftigen en de wonnen, behoudelic den Gesticht-
„ te van Utrecht hoers strooms, als voorscreven.
„ Alle deze voersz. punten ende vorwaerden ghelo-
„ ven wi voer ons, ende voer onzen nacomelinghen
„ der stat voerseyt, vaste ende gestade te houden,
„ tot ewighen daghen, ende nyet te verbreken in
„ gheenre wys. In orconde dezen brieve beze-
„ ghelt mit onzen zeghelen hier aen ghehanghen.
„ Ghegheven in den Hage op sinte Johans avont
„ te middezomer, in 't jaer ons Heren duzent vier
„ hondert ende twee.

En heeft ter dier tyd Hertog *Aelbert*, als ook zyn zoon *Willem*, om d'Utrechtenaars tot dezen oorlog aan te zetten, verscheide voorrechten aan haar vergunt, ten bewyze, dat hy deze hulpe nodig hadde, en dat haar bystant groot gewigt aan de zaak konde geven.

Tot voorbeelt hier van kan verstrekken deze brief van het Tolrecht en andere voordeelen:
„ *Aelbrecht* by Goeds ghenaden Palensgrave op
„ ten Ryn, Hertoghe in Beyeren, Grave van
„ Henegouwen, van Hollant, van Zelant, en-
„ de Heer van Vrieslant, maken cont ende ken-
„ lic allen luden, dat wi om zonderlinge gunste,
„ liefste ende vrientscap, die wi ende onze ouders
„ gehat hebben, ende wi noch hebben, totter
„ Stat van Utrecht, ende horen borgheren, en-
„ de om zonderlinghe truwen dienst, die zi ons
„ doen zullen in onzen oerloghe tArkel, soo heb-
„ ben wi mit goeden voersien ende wel beraden,
„ ende bi wille, consente ende ghoetdonken ons
„ liefs

„ liefs zoens *Willams van Beyeren*, Grave van „ Oesteryant, ende anders onzer Rade, ghe- „ gheven ende gheven mit dezen tieghenwoerdi- „ ghen brieve, voer ons ende voer onzen naco- „ melingen, tot ewighen daghen durende, der „ ſtat van Utrecht, ende al horen borgheren, dat „ weerlike perſone zyn, alzulke gracie, pre- „ vilegien ende vriheden, als hier na beſcreven „ ſtaen, over al in den onzen, te water ende te „ lande. In den eerſten, dat de borghers van „ Utrecht voerſcreven varen ende keren zullen „ op hoer oude tollen: dat is te verſtaen, dat zi „ gheven zullen van elken hoet terwen, rogghe, „ ofte witter erwaten, twalef penninghe Hol- „ lants: van elken hoet gherſten, of grawer erwa- „ ten achte penninghe Hollants: van een hoet „ haver vier penninghe Hollants: van een roe- „ de wyns, twe corte vaten voer een roe- „ de, zeventien penninghe Engels, ende van „ elke roede een half take wyns, of zes pennin- „ ghe Hollans voer die half take wyns. Ende „ dat ghelt of Wyn te nemen zel ſtaen aen onzen „ tolnaer, ende daer toe van elker roede derde- „ half penninghe Hollants. Item van een ſcepe „ voer zyn roeder tolle achte penninghe Hollants. „ Item van een pac pelterien zeven ſcillinghe zes „ penninghe Hollants. Item van een ſcaerlaken „ zeſtien penninghe Hollants. Item van enen dub- „ belden gheverwerden laken achte penninghe „ Hollants. Item van een ſtrypten of blauwen laken „ vier penninghe Hollants. Item van enen witten „ laken, ofte ghiſel ſaye twe penninghe Hollants. „ Item van eenre mahave merſerien, twe huven, „ twe paer hantſcoen, twe ſcillinghe Hollants, zulx „ payments, als wi ghemeenlic van onzen tollen

„ ne-

„ nemen. Ende van anders allen goeden, dat
„ zi voeren, zullen zi gheven den honderften
„ marke voer die eerfte tolle, daer zi voer co-
„ men, ende daer zelmen hem gheven den tol-
„ naer teyken, ende daer mede zullen zi die vaert
„ mit dien goede vry varen voer anders die ander
„ tollen, die in onzen landen ghelegen zyn.
„ Voert zulc zegghen alze voertyts op ter Ho-
„ gherwoerte bi Utrecht ghezeyt wart, ende nu in
„ der zoene van Ghildenborch (1) verclaert wart,
„ roerende van den dienft, die ons de Stat van
„ Utrecht doen zoude, of vier hondert oude fcil-
„ de sjaers daer voer te gheven van dien dienft,
„ ende van dien vier hondert oude fcilden sjaers
„ voerfcreven, zo fcelden wi der Stat van Utrecht,
„ ende horen borgheren voerfcreven claerliken
„ qwyt tot ewighen daghen, voer ons ende voer
„ onze nacomelingen. Voert zo en zalmen die
„ borghers van Utrecht hoer lyf noch hoer goet
„ nyet bezetten, becommeren noch beclaghen
„ tuffchen Noede ende Bodegraven, ende alzo
„ voert daren binnen ommegaende in den onzen;
„ ten waer dat enich van hem ons broekich wor-
„ de, dat kenlic waer, dat mochten wi houden
„ ende rechten aen den ghenen, die ons broekich
„ worde, ende nyet aen zinen goede, noch an
„ nyemants goede anders. Ende waert dat enich
„ van onzen onderzaten binnen den merck voer-
„ fcreve tUtrecht ten recht bezet worde, daer
„ zullen zi tot zulken recht of ftaen als anders die
„ ghene, die in den gheftichte van Utrecht ghe-
„ zeten zyn, alzo alst van outs gheweeft heeft.
„ Mede zo en zelmen der borgher erve van
„ Utrecht

(1) Ziet Matth. de Jure Glad. p. 234.

„ Utrecht in onzen landen van ghenen oncoſt: „ ſcatten, ofte ghelt of nemen tot enighen rey- „ ſen, ofte onrade, tot gheenre tyt; ten waer „ dat wi een ghemene ſcattinghe deden over al in „ onzen landen, ofte van banwęrc, zo zoudt „ ghelden, ghelyc andere lande. Ende des ghe- „ lyc zo zalmen onzer onderzate lant in den Ghe- „ ſtichte van Utrecht weder doen. Voert alzulc „ zegghen als Hertoghe Edewaert van Ghelre „ voertyts ghezeyt heeft tuſſchen ons aen die ene „ zide, ende den Gheſtichte ende der Stat van „ Utrecht aen die ander zide, dat zegghen (1) zal „ claer-

(1) Dit is voorgevallen in 't jaar 1371. wanneer de Biſſchop en de Stadt Utrecht de uytſpraak over hare geſchillen met Hertog *Aelbrecht* en de Graaflykheid van Hollandt heeft gelaten aan Hertog *Eduwaert van Ghelre.* Welke brief, dewyl myns wetens noch niet gedrukt is, als mede d'uitſpraak, waar van een gedeelte by Matth. de Jure Glad. cap. XVII. p. 287. te vinden is, van dezen inhout zyn: „ Wy Borghermey- „ ſters, Scepene, ende ghemene Raet der Stat van Utrecht, „ maken cont allen luden, dat wi alle gheſceel, ghebreke „ ende twye, die wi tot dezer tyt hebben, ende bi ſcrifte „ overghegheven hebben op ten Hertoghe *Aelbrecht van* „ *Beyeren*, ende ter Greeflicheyt van Hollant, of ſi op ons, „ ghebleven ſyn alinghe ende al, aen enen hoghen edelen mo- „ ghenden heer den Hertoghe *Edwaert* Hertoghe van Ghel- „ re ende Grave van Zutpheen, ende verbynden ons daer toe „ mit dezen brieve te houden, ende te voldoen, te nemen „ ende te gheven, ende daer mede ons ghenoeghen te „ laten, zo wat te rechte of te minne zegghen, ordineren „ of ſceyden zel tuſſchen ons, na woerde ende antwoerde, „ die tuſſchen ons zyn, of hebben gheweeſt, na den cede- „ len ende antwoerde, die onze Raat malcanderen overghe- „ gheven hebben, behouden ons ende onzer Stat alle ons „ rechts ende vriheden. In orconde des briefs bezeghelt „ mit onzer Stat Zeghel. Ghegheven in 't jaer ons heren „ duzent dre hondert een ende tzeventich, op ten achtien- „ den dach in der maent van Meye.

„ claerliken qwyt ende doet wesen. Ende daer „ of hebben wi der Stat voerscreve dien brief, die „ wi daer of hadden, overghegheven ende qwyt „ ghescouden tot behoef des Gestichts ende der „ Stat

Dit is die zoene, die de Hertoge van Ghelre ghezeyt heeft tusschen der Greeflicheyt van Hollant ende ons.

„ Wi *Edwaert*, bi der ghenaden Goeds Hertoghe van „ Ghelre, ende Grave van Zutpheen, doen cont ende ken- „ lic allen luden, die dezen brief zellen zien ende horen le- „ zen; dat wat twiste ende stoet op ghelopen waren tus- „ schen die hoghegeboren, zeer machtighe heren, onzen „ lieven neve, den eerweerdighen in Gode Vader ende he- „ re, haren *Johanne van Virnenborch*, van der zelver ghe- „ naden Bisscop t'Utrecht, op die een side, Hertoghe *Ael-* „ *brecht van Beyeren*, Ruwaert van Henegouwen, van Hol- „ lant, van Zelant, ende van Vrieslant, ende Palensgrave „ op ten Ryn, ende den zelven Hertoghe *Aelbrecht*, onzen „ lieven heer ende neve, ende der goeder Stat van Utrecht, „ op die ander side, des zi aen ons rechts ende minne, om „ dien stoet ende twist te sceyden bleven zyn. Ende want „ wi oec node enighen twist, oerloghe, of stoet tusschen „ hem zaghen, zo hebben wi eens zegghens aen ons gheno- „ men tusschen hem, om die stoet ende oplope neder te „ legghen: ende om oec dat zi hoer lande, lude ende ste- „ den voertaen in meerre gunsten ende vriendelicheden le- „ ven. In den eersten zo croende onze lieve heer ende ne- „ ve Hertoghe *Aelbrecht* voerscreve, dat hi in ghebreke „ waer an den Bisscop van Utrecht van zeven en dertich hon- „ dert ponden zwarter tornoyse, enen ouden coninx tor- „ noysen voer zestien penninghe gherekent, die de Greeflic- „ heyt van Hollant leende op 't huys ende ambochte te Vre- „ delant. Voert croent hi, dat hem die Stat van *Utrecht*, „ dat huys voerscreven mit sinen toebehoren uter hant ghe- „ dedingt heeft bi haren *Floraans van der Boechorst*, die „ hem dat huys overleverde, buten bevelen Hertoghe *Wil-* „ *lams*, dien hi daer op gheset hadde. Daer op na claghe „ ende antworde der partyen voerscreven, zeggen wi onse „ goetduncken ende verclaernisse voer een minne. Want „ dat voerscreve ghelt nyet betaelt en is der Greeflicheit „ van Hollant, te weten die voerscreve zeven en dertich „ hondert pont tornoyse, eenen ouden grote voer zestien „ pen-

„ Stat voerſcreve. Alle deze voerſcreve punten „ ende voerwaerden, ende elc punt bizonder, „ hebben wi gheloeft, ende gheloven voer ons ende „ voer onze nacomelinghen der Stat van Utrecht, „ ende

„ penninghe gherekent, welc ghelt dat die voerſcre„ ve Biſſcop van Utrecht der Greeflicheyt van Hollant be„ talen zal, of payment, dat daer voer ghelyc goet is in „ der tyt der betalinge, half tot ſinte Martyns miſſe in den „ winter nu naeſt comende, ende die ander helfte tot ſinte „ Peters miſſe ad cathedram daer naeſt comende. Ende „ waer dat zake, dat dat voerſcreve ghelt der Greeflicheyt „ van Hollant nyet betaelt en worde tot elken termine voer„ ſcreve, zo zal voer ene pene onze neef van Hollant voer„ ſcreven vervallen wezen tot elken termine vyf duzent „ mottoene, dertien placken voer den mottoen gherekent, „ die hi uten Stichte van Utrecht panden mach mitten hoeft„ ghelde voerſcreve, zonder belette ende onderwynde des „ Biſſcops ende der Stat van Utrecht. Ende alze dat voerſz. „ ghelt betaelt is, zo zal die Greeflicheyt van Hollant den „ Biſſcop van Utrecht die brieve weder gheven, daer in dat „ huys te *Vredelant* mit ſinen toebehoren, dat der Greeflic„ heyt verzet ende verpant was. Ende daer mede zegghen „ wi die partyen voerſcreven daer of ghezoent ende ghezaet. „ Voert van dien ſtote ende ghebreke, die ghevallen is tuſ„ ſchen dien van Amſtelredamme ende den Biſſcop van „ Utrecht, ende *Herman van Kuynre*, dat onze lieve heer „ ende neve van Hollant hem becroent heeft, om dat hem „ hoer goet ghenomen was, des der Stat van Utrecht ghe„ loeft was, ende die hoer zegghen daer of ghezeghet heeft, „ alſe dat die Biſſcop van Utrecht dien van Aemſterdamme „ hoer ghelt verborghen zoude van den vorghenoemde goe„ de in brieven, alze wi verſtaen dat hi ghedaen heeft, zo „ zegghen wi, dat die van Aemſterdamme hoer brieve nemen „ zullen van der Stat van Utrecht, daer die brieve bi leg„ ghen, ende manen mit dien brieven hoer borghen om dat „ ghelt, of ſi willen. Voert op dat cronen dat des Biſſcops „ Maerſcalc van Utrecht gecomen is in 't lant van Yzelſtey„ ne binnen ons heren Heerlicheyt van Hollant, ende veng „ daer enen man, zegghen wi, dat die Biſſcop ende die Stat „ van Utrecht dat alzo verwaren zellen, dat des nyet meer „ gheſcien en zel, ende die brueken, die daer aen misdaen „ moghen weſen, zel onze lieve Heer van Hollant te deſer

„ ende horen borgheren vaste ende stade te hou-
„ den tot ewighen daghen, ende nyet te verbre-
„ ken in gheenre wys. ende hebben des onzen
„ zeghel aen dezen brief doen hanghen, tot een-
„ re

„ tyt goet laten wezen. Voert van haren *Henric van Loen-*
„ *reslote* zegghen wi, dat hi zynre oervede te richts zal
„ qwyt ghescouden warden, ende men zal hem sinen oerve-
„ de brief weder gheven. Voert van der jurisdictien zeg-
„ ghen wi, dat die Bisscop ende zine Prelaten hoers ghee-
„ steliken rechts ghebruken zullen, ghelyc dat si van outs
„ ghedaen hebben, ende die zoene brieve inhouden, die
„ zi daer op hebben. Voert van *Ghisebrecht Gunter*, den
„ onze neve ende heer van Hollant voer sinen manne verant-
„ woorden wil, die uter Stat van Utrecht ghewyst is, om
„ broke wille, die hi ghedaen zoude hebben, zegghen wi
„ na crone ende na antworden, die wi daer op ghehoert
„ hebben, dat, want *Ghisebrecht*, alse wi vernomen heb-
„ ben, tot dier tyt man ende vrient nyet en was ons liefs
„ heren van Hollant, alzo dat hi en yet verantworden mach
„ van dier zaken, daer hi om uter Stat van Utrecht ghewyst
„ is, na inhout der brieve, die onze lieve heer van Hol-
„ lant, die Bisscop ende Stat van Utrecht onder een gheghe-
„ ven hebben. Voert zegghen wi, dat die Bisscop ende
„ Stat van Utrecht recht ende vonnisse voert an doen zul-
„ len ons liefs heren van Hollant mannen ende vrienden bin-
„ nen dat ghestichte van Utrecht ghezeten, na inhout der
„ brieve, die onze voerscreve heer van Hollant daer of heeft.
„ Voert op dat cronen, dat onze lieve neve die Bisscop van
„ Utrecht croent, dat *Willam van Naeldwyc* zyn renten
„ ende dier Ecclesien in der ruwer weyde ende op ten lan-
„ gher weyde, aentast ende neemt, zegghen wi, dat die
„ Bisscop van Utrecht ende zine Ecclesie, onbelet van on-
„ zen heer van Hollant, ghebruken zullen hoer renten ende
„ heerlichede op des Bisscops weyde, ende zel hem laten
„ boeren alsulke afterstallighe renten, alze hem op ter zel-
„ ver weyde verschenen zyn. Voert van den goede, dat tot
„ tolloyzen bi Dordrecht ghenomen wart, ende ghevuert
„ onder heren *Aernt van der Dussen*, zegghen wi, dat onze
„ heer van Hollant haren *Aernde* also goet hebben zel, dat
„ hi dat goet dien van Utrecht zel doen weder gheven, en-
„ de wes daer of ontwant of verloren waer, dat zelmen
„ ghelden ende verrichten bi vier goeder lude zegghen,
„ twe

„ re oerconde der waerheyt. Ende want wi „ *Willam van Beyeren*, Grave van Oeſtervant „ voerſz. lien ende kennen, dat onſe lieve heer „ ende vader voerghenoemt, dit bi onſen rade, „ wil-

„ twe van ons heren weghen, van Hollant, ende twe van „ der Stat weghen van Utrecht, ende dat zel geſchien, ghe- „ lyc voerſcreven ſtaet, tuſſchen hier ende onzer vrouwen „ miſſe nativitas naeſt comende, behoudelic haren *Aernd*e „ redeliken ende beſceydeliken coſt, die hi om des goets „ wille ghedaen mach hebben dat goet te waren. Voert van „ *Ghiſebrecht Gunter* zegghen wi, dat onze heer van Hol- „ lant nyet gehenghen en zel, dat *Ghiſebrecht* of ſyn hul- „ pere van den daghe voert enighen ſcade uten Greefliche- „ den van Henegouwen, van Hollant, van Zelant, of van „ Vrieslant, doen die van Utrecht, of daer weder inne. „ Voert van der Stat van *Woerden* zegghen wi, dat die Biſ- „ ſcop van Utrecht binnen ende buten dier Stat zyn recht „ behouden zel in alle dier voeghe, alze die Biſſcop van „ Utrecht, ende zine voervaderen van outs ghehadt hebben. „ Voert zegghen wi van allen zaken ende punten, daer wi „ ons zegghen nyet of gheclaert of ghezeghet en hebben, „ die gaende ſyn tuſſchen onzen lieven neven den Biſſcop van „ Utrecht ende den Hertoghe van Hollant, die ſi ons aen „ beyden ſiden in ſcrifte overghegheven hebben, dat malc „ van hem twe goede mannen daer bi ſcicken zullen, dieſe „ ſceyden ende verliken zullen bi horen eden ende vyf zin- „ nen, tuſſchen hier ende Sinte Martyns miſſe naeſtcomende. „ Ende waer dat ſake, dat ſi nyet en overdroeghen hieren bin- „ nen, zo zouden wi twe van onzen vrienden daer na binnen „ viertien nachten daer by ſcicken, alſo verre alſt aen ons „ verſocht worde, bi welke tween van den vieren onſe „ vrienden bliven, daer mede zullen zi der zaken gheſcey- „ den weſen. Ende des ghelyx zegghen wi tuſſchen onzen „ lieven neve van Hollant ende der Stat van *Utrecht*. Voert „ zegghen wi alle zoene, verbondeniſſe ende brieve, die „ deze voerſcreve partyen, alze die Hertoghe van Hollant, „ ende die Biſſcop ende die Stat van *Utrecht*, onder een „ male den anderen ghegheven heeft, ende ghemaect voer „ datum des ſegghens, dat ſi die voert meer een den anderen „ houden ende voldoen zullen, ghelike die brieve inhouden. „ Voert zegghen wi, dat die Stat van *Utrecht* enen gunſte- „ liken dienſt onzen neve van Hollant doen zel mit hondert

 „ man-

„ wille ende consente ghedaen heeft, ghelyc voer-
„ screven staet; zo gheloven wi mede voer ons
„ ende voer ons nacomelinghen der Stat van
„ Utrecht voerghenoemt, dit vaste ende stade te
„ hou-

„ mannen ghewapent, ende vyftich scutte op horen coste
„ zes weken lang, welker tyt hi des begheert, op die Vre-
„ zen, ende hi mit syns zelfs live mede vaert, omme die
„ meerre gunste ende vrientscap wille te behouden. Voert
„ zegghen wi alse van den ghelde, dat men voer *Vredelant*
„ gheven zal der Greeflicheyt van Hollant, ende men in
„ den Stichte zetten zal ende scatten dier lude, zi zyn man-
„ ne of vriende ons neven van Hollant, ende zal zich om
„ die te verantwoorden onse lieve neve van Hollant nyet
„ onderwynden wes ghelts die Bisscop ende die Stat van
„ *Utrecht* op hem zetten tot dezer tyt, noch hinder daer
„ aen doen. Voert so hebben wi aen ons behouden, in de-
„ sen voerscreven punten ende gheloeften, of enich stoet of
„ verclaernisse in enighen punten zonderlinghe, of in al-
„ len punten gheviele; ofs noet gheboerde te doen, dat
„ wi die verclaren moghen ende zetten tot alre tyd, als zi
„ des noets gheboerde. Ende hier mede zegghen wi dese
„ voerscreve heren ende die Stat van Utrecht alincliken en-
„ de ganse van den voerseyde punten ende stote ghezoent.
„ In orconde des, ende tot onzer ganse stadicheyt, hebben
„ wi onsen zeghele aen desen brief doen hanghen. Gheghe-
„ ven tot Nymaghen in 't jaer ons heren duzent drie hon-
„ dert een ende tzeventich op sint Vycs dach.

Veel zoude ik op dezen brief konnen aanmerken, doch om alle langheid te vermyden, en dewyl dit hoort tot de geschiedenisse van de vorige eeuw, zal ik alleen maar kortelyk aanteikenen 't geen tot verstant van dezelve enigzins dienen kan. Wat aangaat 't kasteel *Vreelant*, 't zelve was door Bisschop *Hendrik* omtrent 't jaer 1259. gebouwt, tegen den Heer van Amstel, doch door de kwade beheeringe van Bisschop *Jan van Nassau*, onder de macht van den Heer van Amstel gekomen; door wien een tol op de vaart van de Vecht gestelt zynde, waar door de Utrechtenaars zeer benadeelt wierden, heeft Bisschop *Jan van Zyrick* met macht van wapenen 't zelve wederom in bezit gekregen, doch door Bisschop *Jan van Diest* 't zelve aan den Grave van Holland verpandt zynde, heeft *Jan van Arkel* het gelost van Vrouw *Margriet* Gravinne van Hollandt. ziet Matth. de Jure Glad. cap.

„ houden tot ewighen daghen, ende nyet te ver-
„ breken in gheenre wys. Ende hebben des on-
„ ze zeghel mede aen dezen brief doen hanghen.
„ ende om de meerre zekerhede ende vestenisse
„ wil-

cap xvii. pag. 286. die 'er by voegt, dat *Jan van Arkel* de aflossinge voor zes duizent pont penningen payements, dat t'Utrecht gangbaar is, wel belooft, maar niet ten volle betaalt hadde; doch Buchel in zyne aanteikeningen op Heda pag. 255. en 257. toont, dat *Jan van Arkel* aan *Florens van den Boekhorst* voor vrouw *Margriet* hadde betaalt, doch dat de brief, die noch gaaf was, en waar onder van de aflossinge niet gewaagt was, door toedoen van den balling *Gysbert Gunter* was gekomen in handen van Hertog *Aelbrecht*, die op nieuws den Bisschop daar voor aansprak, welk geschil overgelaten is aan de uitspraak van *Eduwart* Hertog van Gelre, die *Catharina* de dochter van Hertog *Aelbrecht* ondertrouwt hadde. Ziet ook Pontan. lib. vii. Hist. Gelr. p. 284. Wat vorders aangaat, dat de Stad Utrecht zorge dragen zoude, dat de Bisschop in 't landt van Yssefsteyn in het toekomende niemant vangen zoude, heeft de Stad dit stuk tegengesproken, verklarende noyt toegestaan te hebben, dit over te laten aan de uitspraak van Hertog *Eduwaart*. Ziet Matth. de Jure Glad. xxv. pag. 435. en 436. die de brieven van tegenspraak daar opgeeft; doch dewyl ik noch een brief daar van, door Mattheus niet te voorschyn gebracht, gevonden hebbe, zal ik dezelve, zo als ik het afschrift daar van op ons Stadhuis gevonden hebbe, hier plaatzen.

„ Wi *Zweder van Abcoude* heer van Gaesbeec, van Putten,
„ ende van Strienen, *Gheryt van den Vene* Proest tot Aernhem, ende *Gosen van Vauderic*, knape, maken cont allen luden, dat ons kenlic is, ende wi daer mede over ende ane waren, daer die Raed van Hollant, alse haer *Aernd* heer van Egmonde, haer *Ghisebrecht* heer van Vyanen, haer *Daniel van der Merweyde* Ridder, haer *Coenraet* Proest van sinte Marien in den Haghe, haer *Dirc Voppen* zoen Preester, ende *Willam van Naeldwyk* knape, op die ene side: ende die Raet van Utrecht, alse *Johan van Clarenborch*, *Willam van Angeren*, *Wernaer Bertouds zoen*, *Johan Hombout*, *Melys Aernts* sone, *Dirc van der Steghe*, *Johan Meye*, *Peter Benteroe*, *Gheryt de Milde*, ende *Thomaes Hont*, op te ander side, enen dach weder malcanderen hielden tot Oudewater in sinte Katrinen Ca-
„ pel-

„ wille, zo hebben wi Hertoghe *Aelbrecht* voer„ ghenoemt bevolen ende ghebeden onzen lieven „ ende ghetruwe Steden, alſe Dordrecht, Haer„ lem, Delf, Leyden, Middelborch ende Ze„ rixce, deſen brief mit ons mede te bezeghel„ len mit horen zeghellen. Ende wi Borgher„ meyſters, Scepenen ende Rade der Steden van „ Dordrecht, van Haerlem, van Delf, van Ley„ den, van Middelborch, ende Zerixce voerſcre„ ven, hebben bi bevelinghe ende om bede wille „ ons liefs ghenadichs heren van Hollant voer„ ſcreve, elc onzer Stede zeghel mede aen dezen „ brief ghedaen. Ghegheven in den Haghe op „ ten drie en twintichſten dach in Junio, int jaer „ ons

„ pelle, op ter dach des daten des briefs, op zulc ghebrec „ ende ſcade, alſe der Stat ende den borgheren van Utrecht „ wt, ende in der Greeflicheyt van Hollant ende van Zelant „ gheſciet was. van welken ghebreke voerſcreven zi eens „ worden ende accordeerden op biden ziden. Maer van den „ punten van *Yzelſteyne*, dat die Stat verhoeden zoude, dat „ des Biſſcops Maerſcalk van Utrecht nyemant vanghen en „ zoude in den lande van Yzelſteyne, verantworde die Raet „ van Utrecht voerſcreve, alſe dat die Raet van der Stat „ voerſcreve, die op te daghe in Hollant, ende tot Nyma„ ghen ghereyſt waren, des ſelven punts nye in belofte en „ quamen, ende zyt alto wtghezet ende ghezondert had„ den, ende wederzeydent daer, ende meendent altoes te „ verantworden, zo wanneer der Stat voerſcreve enige „ aenſprake daer af moete. Voert van den dienſt, die de „ Stat voerſcreve doen zoude Hertoghe *Aelbrecht*, alſe mit „ hondert manne ghewapent, ende mit vyftich ſcutte, zo wan„ neer die Hertoghe voerſcreve mit zyns ſelfs live op die „ Vrezen varen woude, verantworde die Raet van Utrecht „ voer ons ter zelver tyt, dat die Stat ende die Raet van „ Utrecht voerſcreve van dien dienſt altoes tot horen ver„ antworden ſtaen wouden, zo wanneer zys aen gheſproken „ worden. In orconde des briefs bezeghelt mit onſen ze„ ghellen. Ghegheven in 't jaer ons heren duzent dre hon„ dert ende tſeventich op ſinte Pancraes dach.

„ ons heren duzent vier hondert ende twe. (1)

En heeft Hertog *Aelbert* ten zelven dage noch dezen brief aan de Utrechtenaars gegeven, van hare borgers die vredeloos geleyt waren 's lands van Hollant. Welke, myns wetens, noch niet gedrukt is.

„ *Aelbrecht* bi Goeds ghenaden &c. doen cont „ allen luden, dat wi om bede wille der Stat van „ Utrecht, ende om liefde ende gunsten wille, die „ wi tot hoer draghen, verdraghen ende qwyt „ ghescouden hebben den goeden luden wt den „ Ghestichte ende der Stat van Utrecht, die bal- „ linghe onzer lande gheleit zyn om des water- „ gancs wille in den lande van Woerden, alle al- „ zulke broeken, als zi daer aen jegens ons ende „ onzer heerlicheyde ghebruect hebben. Ende ghe- „ ven hem weder al onze landen doer veylich in „ te wezen, te varen, te merren ende te keren, „ ende hoer goede te ghebruken in alre manie- „ ren, als zy plaghen te doen, eer zi balling on- „ zer lande, als voerscreven is, gheleyt worden. „ Ende ontbieden ende bevelen allen onzen Bal- „ iuwen, Scouten ende rechteren overal in onzen „ landen, dat zi die voerzeyde goede lude vey- „ lich in onzen landen laten varen, merren ende „ keren, ende hoer goet vrilic ghebruken, als „ voerscreven is, zonder hem enighen hinder, „ ofte moyenisse te doen, ofte laten gheschien in „ enigherwys, om der zaken willen voerscreve. „ In oerconde dezen brieve bezeghelt mit onzen „ zeghele. Ghegheven in den Hage op zinte Jans „ avont te middezomer int jaer ons heren duzent „ vier hondert ende twe.

De

(1) Ziet Matth. t. IX. Anal. p. 472. die den datum van dezen brief stelt den 24. Junii.

De Utrechtenaars, ter nakominge van het verbont met Hertog *Aelbert* aangegaan, maakten zig ten eersten klaar tot den optocht, en de Raat tot Hooftmannen aangestelt hebbende *Beernt Proeys* den Schout, en *Wouter Grawert*, lieten des Saterdags na S. Margrieten dag by klokluidinge, allen, die geschikt waren om te velde te trekken, waerschouwen zich ten eersten gereet te maken, om noch dien zelven dag smiddags na den eeten, als de klok slaan zoude, voor het Raadhuys te komen, en d'Oversten en Homans, daar zy voortrokken, te volgen, met verbot, van enig geschil of oneenigheid onder den anderen in 't veldt te maken, op sware straffe. En, vermits ik in des Raats besluiten gewag gemaakt vinde van vier reysen, die in dat jaar naar Gornichem gedaan zyn, zo stelle vast, dat in 't vervolg telkens meerder en vars volk naer 't leger gezonden zy. Althans veertien dagen daar na, vrydags na S. Peters dag ad-vincula, wiert by klokluidinge weder afgekondigt: *De Raet ghebiet enen ygeliken, die gheordineert is wt te reysen, dat hi hem daer toe ziet, dat hi rede zi morghen ter negender uren, ghewapent te komen op ter plaetzen, als men de klock slaet: dat is te weten die Raet biden Rade, ende elc bi zine Oudermans in zyn ghilde, ende die Scutte bi horen hooftmans, ende alse men die klocke anderwerve slaet, dat sel wesen ter tiender uren, ende dan selmen rechtvoort wttrecken.* Ende op dat deze tocht met ordre zoude geschieden, wort er by gevoegt: *Voert zo en zel nyemant trecken, nochte varen voer der Stat wimpel, nochte nyemant en zel bliven after der scutter wimpel.* Waar uit blykt, dat Stads wimpel de voorhoede, en der Schutters wimpel d'achterhoede hadde.

En

En heeft vervolgens de Raat, anderen, die hare borgers of ingezetenen niet waren, zo zy vyanden van den Heer van Arkel, en zyn helper, te weten, den Hertog van Gelderlandt, waren, toegeſtaan in en uyt hunne Stadt te ryden, en daar hunnen behaalde buit te bergen, onder voorwaarde vervat by hun Raadsbeſluit van ſondags na onſer Vrouwen dag aſſumptio: *Waer yemant die vyant waer of worde des Heren van Arkel ende zynre hulper, onſe vyanden, dien wouden wi lenen onze ſtat in ende wt te riden, ende zyn ghewin daer te berghen. Voert waer yemant, die enighen man venghe van onzer ſtat vyanden, die zellen ze behouden, ende zelve ſcatten, ende de ſtat zel hem hoer ſlote daer toe doen; maer waert dat yemant ghevanghen worde van onzen vyanden voorſz. ende den ſtat hebben woude, daer voer zel de ſtat gheven vyf hondert gulden den ghenen, die dien man ghevanghen hadde, wtgenomen daar der ſtat banier ofte wimpel, of der ſcutten wimpel in den velde waer. behoudeliken der ſtat hoer oervede van al den ghevanghen de zi der ſtat doen zellen.*

En vermits er noch meer volk wiert vereiſcht, zo is een nader gebod tot uittrekkinge gekomen, en ſchynen alleen maar die vry geweeſt te zyn, die de ſtadt gelt tot de onkoſten in dezen oorlog te maken leenden. Immers op ſint Lamberts dag, en op onzer Vrouwen dag conceptio, heeft de Raat dit volgende ter klokken laten afkondigen: *De Raet van der ſtat ghebiet al den ghenen, oic in wat ghilden dat ſi zyn, die nyet ghelegen en hebben voor Gorinchem in elker leger, ende die der ſtat gheen ghelt gheleent en hebben, dat ſi nu ter eerſten reyzen mede wttrecken ghewapent, alze de ſtat wttrect, ende yemant die dit verbrake, die zel dre jaer lang uter*

uter ſtat weſen, ende ene mile van der ſtat, ende zynre borgerſchap rechtevoort qwyt. ende alwaert dat hem die Oudermans van zinen ghilde oerlof ghegheven hadden, dat en zel hem nyet baten. Ende desghelyx zelt wezen van al den ghenen, die binnen der ſtat vryheden woenaftich zyn. Voert ghebiet de Raet van der ſtat alle man perſonen, die twintich jaer out zyn, of daren boven, die gheen ghilde en hebben ofte die aenworpen zyn, ende die beſtorven zyn, ende die voer Gornichem nyet ghelegben en hebben, dat ſi nu ter eerſter reyzen mede wttrecken ghewapent, alſe de ſtat wttrect. Ende yemant die dit verbrake, die zel dre jaer uter ſtat wezen ende ene mile van der ſtat, ende zyn borgherſcap rechtevoort qwyt. Ende die gheen borgher en is, die zel dre jaer lang uter ſtat weſen, ende ene mile van der ſtat. ende des gelyx zelt weſen van al den ghenen, die binnen der ſtat vriheden woenaftich zyn.

Om te voorkomen, dat de vreemden, die buiten de Utrechtenaars mede in 't velt waren tegen den Heer van Arkel, als mede de Utrechtenaars, behoorlyk den oorlog voerden, en geen ſtroperyen buiten kenniſſe der Bevelhebberen aanregteden: insgelyx dat zy geen goet van vrienden roofden, heeft de Raadt op alre Goods heyligen avont, den volke dit navolgende bekent gemaakt: *De Raet van der ſtat heeft voertyts overdragen ende ter klocke gekundicht die twe punten hier na beſcreven, en houden aldus: waer yemant die vyant waer ofte worde des heren van Arkel &c.* (ziet ſondags na onzer vrouwen dag conceptio, hier voren bygebracht) *Nu is de Raet op een nye overdragen, ende gebiet enen ygeliken, dat nyemant gheen reyſe en make, nochte en doe, voer ofte na, ten zi bi goetduncken*

ken Gheryds Vrencken ons Borgermeyſters, Beernt Proeys ende Wouter Grawaerts, ofte bi hore ene van den ſelven dreen: ende die zellen hem gheern ten beſten raden ende wizen. Ende waert dat yemant dit verbrake, dat woude de Raet van der Stat zwaerliken aen hem rechten na horen ghoetdunken. Voort waert dat yemant enighe ghevanghene venghe, ofte enighe have wonne, die ghevanghene ofte have zouden zi zonder vertooch, ende zonder enich argheliſt rechtevoort onverminret in der ſtat van Utrecht brenghen, ende dat te kennen gheven Gheryd Vrencken, onſen Borghermeyſter, Beernt Prueys ende Wouter Grawaert, wes haer dat ſi verworven ofte ghewonnen hadden, ende dat ſoude dre daghe lang ſtaen binnen der Stat van Utrecht onverminret, eer menze buten ofte deylen zel, om te weten, of vriende ghoet is ofte vyanden. Ende waert dat yemant dit verbrake, dat woude de Raet zwaarliken aen hem rechten tot horen ghoetdunken, in zulken manieren, dat die Raet van der ſtat houden wil die twe punten voerſcreven, die voertyds ter klocken ghekundicht zyn.

En op dat niemant die mede uit moeſte trekken, t'huis blyven zoude, en in 't leger alles in ordre zoude toegaan, heeft de Raet op S. Katarinen avont opentlyk afgekondigt dit navolgende: *De Raet ghebiet al den ghenen, die de vierde reyze gedaen zoude hebben voor Gorinchem, ende die doe ook gheboden waren ter klocken wt trecken, dat zi hem daer toe zaten, dat ſi after manendach naeſtcomende rede zyn, dat eerſte dat men die bancloc ſlaet, wtreyſen ende te volghen onzen Overſten, ende onzen Overſten Homans, ende wezen hem onderdanich, ende doen dat ſi hem heten doen, bi zulken koer, alſt voertyds ter klocken ghe-*

gheboden is. Voert dat nyemant gheen legher en begripe, eert die Hooftmans wizen, waer zi legghen zellen. Voert dat nyemant zyn koorn, zyn ſtroo, nochte gheenrehande ghoet en neme, men en hebbe der lude ghemoede. Ende verbrake dat yemant, dat woude de Raet zwaarliken aen hem rechten.

En vermits het den borgeren en ingezetenen, die met hunne eigene wapenen en zonder ſoldye te velde trokken, niet te vergen was te graven of te delven, maar zulks in een belegeringe door anderen moeſt verricht worden, die daar voor beloont wierden, heeft den Raat ten zelven dagen laten weeten. *Voert ſo wanneer men die bancloc ſlaet, en men uittrekt als voerſcreven is, alle die ghene, die graven ende arbeyden konnen, ende mede wttrecken ende arbeyden willen, dien wil de Raet gheven elx daghes zeven wit, duerende tots Raets wederzegghen.*

Eer ik het vervolg van dezen Oorlog beſchryve, moet ik meldinge maken van 't geen de Raet in dit jaar des vrydags na Sacraments dag, zo om hunne ſtad te vercieren, als om, wanneer brandt mogte ontſtaan, den voortgang daar van, zo veel mogelyk was, te beletten, beſloten heeft: te weten dat zy aan allen, die hunne ſtrooye daken zouden willen afbreken, tegelen zouden geven om niet, en die nieuwe huizen zouden timmeren, en die met leyen dekken wilden, geven zoude tot elken roede drie ponden; en dat in 't vervolg, die een nieuw huis zoude willen timmeren of maken, 't zelve met tegelen of met leyen zoude dekken. (1)

Schoon verſcheyde Schryvers (2) verhaalen, dat de

(1) Ziet Matth. Lib. IV. de Nobil. 34.

(2) Ziet Kemps Beſchr. van Gornichem bladz. 149. en Gouthoeven Chron. bladz. 413.

de jaren 1401. en 1402. door de Oorlogvoerende partyen met roven, branden en verwoesten van het platte landt ter wederzyde zyn doorgebracht, en dat de belegeringe van Gornichem eerst voorgevallen sy in 't jaar 1403. zo komt het my echter waarschynelyker voor uyt de vooraangehaalde Raatsbesluiten van onze stadt, dat de optocht voor Gornichem en de belegeringe int jaar 1402. geschiet zy, 't welk mede andere schryvers (1) getuigen.

Hertog *Aelbert* en zyn zoon *Willem*, om een einde te maken van dezen Oorlog, besluiten met hunne bontgenoten de Stad en Kasteel *Gornichem* te vermeesteren, en belegeren dezelve van alle zyden, in welk beleg de Utrechtenaars geplaatst zyn aan de noordzyde van het slot, op een plaats geheten de *Twyschilt*.

Gedurende dit beleg was Jonker *Jan van Arkel* Heer van Zoelen in de Herftmaandt met enig volk over de Lek getrokken, en Vreeswyk en 't Geyn genoegzaam verbrant hebbende, hadde hy eenen grooten roof over de Lek binnen Hagestein gebragt, 't welk de Bisschop Frederik van Blankenheim, die tot noch toe niets vyantlyks tegen den Heer van Arkel hadde ondernomen, zeer euvel heeft opgevat. De Heer van Arkel zyne leenmannen opontboden hebbende, verweerde zich met dezelve dapper, en deede verscheide uitvallen ten nadeele der belegeraars, en na dat dit beleg twaalf weken (2) hadde geduurt, is *Jan van Beyeren*, verkore Bisschop

(1) Als Heda pag. 267. en Slichtenh. Geld. geschied. bladz. 201.

(2) Sligtenh. Geld. geschied. bladz. 20. en de Anonymus de vita & rebus gestis dominorum de Arkel apud Matth. t. VIII. Anal.

ſchop van Luyk met de Ridders *Arent van Leydenburch* en *Arent Hack van Outheuſden* in 't leger gekomen, en door haar tuſſchenſpraak, de vrede tuſſchen Hertog Aelbert en den Heer van Arkel gemaakt. (2)

Aanſtonts na het ſluiten van deze vrede, ſchreef den Heer van Arkel aan die van Utrecht, of zy mede wilden onder deze vrede begrepen zyn, en zo niet, dat hy hun dan voor vyanden zoude houden. Doch d'Utrechtenaars te zeer verbittert, hier niet op, naar den zin van den Heer van Arkel, antwoordende, wierdt de Oorlog met den Heer van Arkel, en de Utrechtenaars en hunne bondgenoten, die van Vianen, vernieuwt, en duurde nog twee en een half jaar. (2) En klaagden de Utrechtenaars, dat dit verdrag met den Heer van Arkel door Hertog *Aelbert* was ingegaan buiten hunne toeſtemminge, tegen den zin van het verbondt met Hertog *Aelbert* gemaakt, waer door haar de hoop benomen wierd van *Hageſtein* en *Everſtein* te bemachtigen. Ook was dit verdrag geſloten tegen den zin van Hertog Aelberts zoon den Grave van Ooſtervant (3) die naar alle waarſchynelykheit de Utrechtenaars in dit voornemen van zich in deze vrede niet in te laten zal geſtyft hebben.

1403.

Om dat verſcheide aan het bevel van den Raad om tegen den Heer van Arkel te velt te trekken niet

Anal. p. 334. zeggen, dat het beleg 22. weeken geduurt heeft.

(1) De voorwaarden van die vrede zyn te vinden by Kemp beſchr. van Gorn bladz. 152.

(2) Volgens Heda pag. 267.

(3) Ziet Matt. Voſſii Annales lib. XIV.

niet hadden gehoorzaamt, wierd in 't begin van het jaar 1403. even voor den tyt van de veranderinge van de Regeeringe, by den Raadt besloten, dat alle, die niet mede gegaan waren met Stads wimpel, in hunne gilden niet zouden te lote gaan, om de Regeeringe van dat jaar te helpen bestellen. En dat 'er veele zullen geweest zyn, die de zaak van Arkel toegedaan en anders gezint waren, schynt my te blyken uyt het Raadsbesluit genomen donderdags na S. Brixius dag: *De Raet van der Stat oud ende nye zyn eendrachtelic overdraghen*, *dat van deser tyt voort nimmermeer enich man van onsen wederpartien enighe bevelinge ofte bewynt hebben zal in zinen ghilde in eniger wys.* by welk Raadsbesluit vorder belooft word hondert gulden aan den gene, die *Borre van Tyel* en *Willem van Heze*, de vorige nacht uyt Stads flote ontkomen, of een van hen, wederving, en den Raadt leverde. Zynde mede te dier tyt ontkomen *Claes Clinkart*, doch op wiens lyf de beloofde prys niet gestelt is. en die geene, die een van haar drien huisde, of hoofde, zoude eeuwig uit de stadt zyn: zonder byvoeginge waarom zy gevangen zyn geweest: en *Claas Clinkart* nevens zyne broeders *Willem* en *Daniel*, is 's woensdag na Jaers dag 1404. verzoent met den Raadt.

De Regeeringe is dit jaar op den gewoonelyken tydt aldus gestelt.

Schepenen.

Jacob Sloyer, Borgermeyster.
Lodewyk de Wale.
Vrederic van Drakenborch.
Dirc Gunter.
Ghysbrecht van der Weyde.

Godſcalc van Winſen.
Johan de Coninc.
Pilgrum de Wale.
Matheus Pot.
Jonge Beernt Proys.
Peter Ruſſche.
Egbert Jacobs zoen.

Raden.

Jan van Damaſſche, Borgermeyſter.
Herman van Oemeren.
Ryqwyn Jans zoen.
Willam Henrix zoen.
Hubert Egberts zoen.
Dirc Heer.
Jan Knwt.
Tyman de Langhe.
Wernaer Bertouts zoen.
Goſwin Lichtenap.
Gheryd de Haen.
Hughe Grawaert.
Peter van Snellenberch.
Mattheus Scrodekin.
Willam van Alendorp.
Jan Gheryds zoen.
Claes Hermans zoen.
Henric Pouwels zoen.
Peter Scrodekin.
Jan van den Doem.
Jacob Hombout.
Willam Jacobs zoen.
Dirc Pyl.
Lambert de Witte.

Achter deze lyſt der Raden, ſtaat aangetekent: *In den jare ons Heren duſent vier hondert en drie, des diensdaghes na ſinte Simon [illegible] Juden dach Apoſtelen beghan ic Henricus Pauli te ſcriven voir den Raet van Utrecht, Bernt Proys Scout.* 't welk geoordeelt hebbe hier te moeten melden, om dat in de lyſte der Secretariſſen van de Politie der Stadt Utrecht in 't Utrechts Placcaetb. III deel bladz. 262. deze alleen genoemt wort *Henricus* en gezegt, dat hy gevonden word in den jare 1423. blykende uit deze aantekeninge, dat hy al twintig jaren te voren Geheimſchryver van den Raadt geweeſt is.

Voorts zyn tot Oudermans verkoren.

Jan van den Spiegel, Overſte Ouderman. Jan van Lichtenberch.	} Wantſniders.
Jan Knyf. Egbert van Groenenberch.	} Sniders.
Peter Jans zoen. Jan de Wale.	} Backers.
Jacob Stapel. Jan Sluzeman.	} Moelnaers.
Jacob van Eemneſſe. Henric van Lit.	} Linnewevers.
Aernt Pot. Vredric Jacob Vrederix zoens zoen.	} Vleyſchouwers.
Henric Lichtenap. Henric Claes Venckuns zoens zoen.	} Viſchkopers.
Godevaert Vrancken zoen. Claes van der Sluze.	} Louwers.
Jonghe Willam de Verwer. Ghysbert Gheryts zoen.	} Wollevewers.
Ghysbert over die Vecht. Henric Vos.	} Marsluden.

Alfer van dea A. } Botterlude.
Claes Sabel.
Willam Jans zoen. } Cordewaniers.
Jan Ghiſeberts zoen.
Marten Mathies zoen. } Oude Cordewaniers.
Ghiſebert Jans ſoen.
Aernt Taetſe. } Corencopers.
Weſſel Zuermont.
Otte Spaen. } Oude Wantſniders.
Willam van Maerſen.
Hubert Daniels zoen. } Steenbickers.
Dirc van Meerlo.
Tyman Droom. } Graeuwerkers.
Jan Walnaer.
Henric van Ghent. } Riemſniders.
Hendric Vredericx zoen.
Herman Weſſels zoen. } Bylhouwers.
Aernt Willams zoen.
Jan Gheel. } Smede.
Tyman de Haen.
Michiel Zalm. } Zadelaers.
Dirc Dircs zoen.

Dat de Regeeringe van deze Stad toegeſtaan hebbe openbare hoerhuizen, blykt uit veele beſluiten des Raads, van tyd tot tyd, en genoegzaam jaarlyks, genomen, waar by zy bepaalt de tyden wanneer, en de plaatzen alwaar, deze ſchandelyke handel mogte worden bedreven. Ten opzicht van het eerſte vinde ik een aanmerkelyk voorbeelt in dit jaar, in welke Vrydags na onzer Vrouwen dag aſſumptio, de Raed geboden heeft, dat *gheen vroukyns, die om ghelt zitten, hoer doeren op noch toe en doen, nader elf uren in der nacht bi twe ponden, alſo dicke alst yemant dede.* Deze wier-

wierden doorgaans genaamt *mene* ofte *lichte wiven*, en 's maandags na Ponciaans dag 1413. word gezegt door *lichte wiven* te verſtaen, *die men om gelt minnet.* En by na jaarlyks wierd van den Raadt by klokluydinge afgekondigt, dat deze lichtekoyen des avonts of des nachts op geene kerkhoven mogten gaan, om daar hare onreinigheden te plegen, op verbeurte van haar opperſte kleedt, ook wel onder bedreiginge, dat zy in het gevangenhuis eenigen tydt zouden leggen. Maar voor al waren haare woonplaatſen bepaalt, welke niet mochten zyn in eerſamen, maar in achterſtraten, als gezegt word vrydags na Jacobi 1431. en was dit in 't jaar 1394. al vaſt geſtelt, als uyt het Rooſeboek bewyſt Matth. lib. 1. Fundat. Eccleſ. cap. 37. welke achterſtraten noch nader bepaalt worden des woensdags na Oculi 1470. en Vrydags na Barthelmei 1479. te weten achterſtraten, *die aan onzer Stat mueren uitgaen*, en niet over al in die ſtraaten mochten zy haare woonplaatſen hebben, maar alleen in de helft van de ſtraten ter muurwaerts aan, die geene kruysſtraten waren. en by verſcheide Raadsbeſluiten zyn enige ſtraten en plaatzen uitgezondert, als in de Vieſtege by de Put, 's maendags na S. Ponciaen 1413. 't heilige leven by de Wittevrouwen, 's woensdags na S. Paulus dag 1449. de ſtege van S. Jacobs Kerk ter Weerdpoort aan, 's woensdags na Converſionis Pauli 1463. achter S. Peter in den Regenboog 's maandags na Agnetis 1464. en 1465. niet by S. Jeronimus School en S. Bartholomeus Gaſthuis, ſchoon by de walle gelegen, den 12. Octob. 1552. en 6. Juny 1556. en den 17. April 1510. is verſtaan, dat *Margriet van Catwyk* op S. Jans dam geen oneerlyke herberge zoude mogen houden, en dat zy en alle ande-

anderen, die oneerbare herbergen houden, alleen zullen mogen wonen *in achterstraten by de muuren wtgaande*, met byvoeginge, *en wat luyden, die aldus wt gebot van den Raede wten huysen vaeren moeten, sellen voertaen ongebouden wesen van de nabuer, die zy nog aan den huysen badden, ende daer en selmen oick nyemant meer rechts op vorderen laten.*

Uyt al het welk blykt, dat het houden van hoerhuizen, indien de voorgenoemde bepalingen maar in acht wierden genomen, niet verboden, maar in tegendeel geoorloft was. En dit moet ons niet verwonderen, als wy denken, dat volgens de leer der Roomsche kerke, om meerder kwaat, zo zy voorgeeft, voor te komen, zulks toegelaten word. (1)

De Utrechtenaars waren in den vreede tusschen Hertog *Aelbert* en den Heer van *Arkel*, niet begrepen, zo als ik hier voor hebbe aangetekent, en geen wonder, om dat by dien vrede de Heer van Arkel in 't bezit zyner landen en heerlykheden bleef, en dus ook de sloten van *Hagestein* en *Everstein* behielt, uyt dewelke groot nadeel aan de burgers en ingezetenen, voor al op den stroom van de Lek wierd aangebracht. Waarom zy zich wederom gereet gemaakt hebben, om den Heer van Arkel afbreuk te doen. En op dat de Lezer weten zoude, hoe, en in wat ordre, de uittocht te velde tegen den vyand geschiede, zal ik hier opgeven het besluit des Raads op S. Philips en S. Jacobs avont genomen;

Aldus zellen de ghilden wttrecken, als men de cloc slaet, ende de stat ghewapent wtreyst an dreen batalien. *In*

(1) Ziet Chassaneus Catalog. Gloriae Mundi part. XII. pag. 590.

In der eerster batalie zellen trecken de Louwers en de Wollewevers, de Steenbickers ende Oudewantsniders, de uter Tollenstege, Lynpad ende Abstedes mit horen Scouten, de Moelnaers, Linnewevers ende de Backers, ende die zellen de afterhoede houden van der eerster batalie, ende daar zellen de Pyners (1) *bi wezen. ende hier zellen mede wttrecken alle de Scepene, Raet ende Oudermans, die in dezen voerzeyden ghilden horen, ende hier zel bi wezen der Scutte rode Panyoen.*

Dit zyn de Hoeffmans der eerster batalie, Vrederic van Drakenborch, ende Johan van Lantscrone.

In der ander batalie zellen trecken der stat bannier, de Wantsniders, ende Sniders, de Vleyschouwers ende Vischcopers. daer na de uten Weerde, ende alle de ghene, die buten der Weerdepoert woenastich zyn in der stat vriheden, ende dit mit dien uten Weerde wt pleghen te trecken. ende daer na de Corencopers, ende die zellen die afterhoede houden van der ander batalie, ende hier mede zellen wttrecken alle de Scepene, Raet ende Oudermans, die in dezen voerzeyden ghilden horen.

Dit zyn de Hoeffmans van der ander batalie, Goedscalc van Winsen, ende Ysbrant van der A.

In der derder batalie zellen trecken de Marsluden ende Botterlude, de Smeden ende de Zadelaers, de Bylhouwers, de Ryemsniders ende de Graeuwerkers, de Cordewaniers out ende nywe, ende die zel-

(1) *Pyners*, dat is Pypers of Speellieden, ziet van Loon aloude regeer. van Holland IV. deel bladz. 372.

zellen die afterhoede houden van der derder batalie, als men wttrect, ende die voerste wezen, als men weder intrect. ende hier zellen mede wttrecken alle de Scepene, Raet ende Oudermans, die in den voerzeyden ghilden horen, ende hier zel bi wezen der Scutte witte panyoen.

Dit zyn de Hoeffmans van der derder batalie, Alfer van der A, ende Gheryd van Damassche.

Diergelyk besluit heeft den Raad ook genomen 's woensdags na beloken Pinxteren 1405. en Mauriciidag 1407. en meermalen in het vervolg, en ook reets een jaar te voren op ten heiligen Cruys dag exaltatio 1401. Ik hebbe ook noch een out besluit hier omtrent gevonden, genomen dingsdag na Margarete 1386. waar by verstaan is, dat in de eerste verdeelinge de Schepenen, en Raden out ende nieuwe met stads banier de voortocht hebben zouden, en dat de Overston daar van de Overste Hoofdmannen zouden zyn. By latere besluiten worden alle, die boven de twintig jaren en gezont van lyve zyn, gelast mede te trecken, alleen daar van verschoont blyvende, die meer dan zestig jaren oudt waren. (1)

In dit jaar zyn de gemoederen niet minder verbittert geweest, voor al na dat men tyding kreeg, dat den Heer van Arkel twee dezer stads onderzaten, waar van d'een buyten de Tollesteeg en d'ander buyten de Weerdpoorte woonachtig was, gevangen gekregen hebbende, hadde laten onthoofden, tegen 't gebruik van die tyden, waar in de gevangenen voor zeker losgelt wierden vry gelaten

(1) Een ander Raadsbesluit van 't jaar 1387. kan men zien by Matth. de Nobilit. lib. 11. cap. 15.

ten en wedergegeven. Waar om den Raad der Stad Utrecht 's woensdags na Galli besloten heeft 't zelve lot te doen ondergaan aan twee onderzaten van den Heer van Arkel, en t'onthalzen *Jan Wilgaerts* zoon, door de wandelinge genaamt *het verloren kindt*, en *Bertout Bertouts* zoon: en het besluit nopens die gevangen mochten worden, in 't vorige jaar genomen, en hier boven vermelt, in dezer voegen verandert: *Want de Raet van der Stat voertyds overdraghen ende ter clocken ghekundicht hadden, zo wie eenen man vanghe van onzen vyanden, dat hi dien behouden zoude, of de Raet zoude hem daer voer gheven een somme ghelts: ende want den Heer van Arkel aldus onredeliken mitten onzen omme ghegaen heeft, zo zet de Raet dat voersz. ghelt af. Ende zo wie van dezer tyt voert enen Ridder vanghe, ende der Stat leverde, dien zel de Raet gheven twe hondert gulden: ende zo wie enen welboren knecht venghe, die zel hebben vyftich gulden: ende die enen huysman venghe, die zel hebben vyf en twintich gulden, ende der Stat leverde alse voersz. staet.* Zekerlyk met dat oogmerk, om, als den Heer van Arkel enige gevangene Utrechtenaars mishandelde, de Raadt der Stadt gelegenheit zoude hebben, om gelyke vergeldinge te doen.

Eer ik van dit jaer afscheyde, moet ik noch aanmerken, dat in dit jaar, en in meest alle de volgende, even na de veranderinge van de Regeeringe, door den Raad vastgestelt wiert de loop en waarde van 't geld, waar na de Cameraars Stads inkomen zouden opbeuren, en de schulden en renten betalen. En dit was nodig, om dat de muntprys onzeker en verschillende was. (1)

(1) Ziet Matth. tom. 11. Analect. vet. aevi p. 522.

1404.

In het Jaar 1404. vinde ik de Regeeringe op den gewoonelyken tyd aldus beſtelt.

Die Scepene.

Jan Hombout, Borgermeiſter.
Gheryt Vrencke.
Jan die Wit.
Willam van Minden.
Volprecht van Amerongen.
Jan van Lantscroen.
Gheryt van Damaſſche.
Jan van Clarenborch.
Willam van Winſen.
Yſebrant van der A.
Jacob van Lochorſt.
Claes Sloyer.

Die Rade.

Jacob Sloyer Henrics zoen.
Godevaert Spiker.
Tyman Herboort.
Lambrecht Peters zoen.
Peter Foeyt.
Dirc van der Weyde.
Henric Moerkin.
Herman die Vroede.
Jacob van Jutfaes.
Jacob Herboort.
Roelof uten Elsweert.
Dirc van der A.
Louwerens van Hamerſtein.
Jan Gheryt Gepels zoen.

Ghe-

Gheryt Bolle.
Jan van Tyel.
Jacob Haec.
Andries die Wit.
Timan Walmer.
Peter Walmer.
Michiel Thomaes zoen.
Claes Splinter.
Dirc Willam.
Vrederic Marten.

Oudermannen.

Willam Scade.
Gheryt van der Masch Gheryts zoen } Wantsniders.
Jonge Ghisebrecht Galencoop.
Dirc Wouter. } Sniders.
Claes Keteler.
Claes Gheryt zoen. } Backers.
Peter Jan Kinkelers zoen.
Dirc Jans zoen. } Moelnaers.
Marten Ouderog.
Jan Louwerens zoen. } Linnewevers.
Jacob Egberts zoen.
Jacob Vrederics zoen } Vleyschouwers.
Jan Liboert.
Henric Pouwels zoen. } Vischcopers.
Henric de Wit Jans zoen.
Steven Zullen zoen. } Louwers.
Oude Willam die Verwer.
Peter Hazaert. } Wollewevers.
Jan Uten Gaerde.
Lodewyck de Wael Lubberts zoen. } Marsluden.
Splinter Beren zoen.
Willam van Weele. } Botterluden.

Hen-

Henric van Endoven. Jan Vrancken zoen.	Cordewaniers.
Jan Claes zoen. Henric van Manderen.	Oudecordewaniers.
Jacob Taets. Riqwun van den Velde.	Corenkopers.
Andries Paep Lewen. Henric van Beesde Jans zoen.	Oudewantſniders.
Claes Huberts zoen. Gheryt van der Wyerze.	Steenbickers.
Jan Pot. Gheryt Walmer.	Graeuwerkers.
Willam van Vloeten. Timan van Dorſchen.	Ryemſniders.
Dirc Willams zoen. Jan die Wit Ghiſeberts zoen.	Bylhouwers.
Wouter Grawert. Jan Stavert.	Smede.
Anſſun Zalm. Ghiſebrecht Zalm.	Zadelaers.

Vermits de Overſten, eer zy van het Stadhuys gingen, alle ſtads ambachten, of, zo wy het tegenwoordig zouden zeggen, alle ſtads commiſſien, voor dat jaar, moeſten vergeven, en daar onder ook waren de *Cameraars*, die ſtads goederen beheerden, de inkomſten invorderden, en de ſchulden betaalden, zo heeft den Raad, des woensdages na S. Pouwels dag converſio, verſtaan, dat de *vier Overſten zullen waren ende voldoen der Stat voer horen Cameraers, die zy zetten*. Dus moeſten zy borgen blyven voor derzelver goede beheeringe, en indien de Stadt 'er by te kort quam, 't zelve voldoen. Hier door wierd belet, dat die poſten niet naar gunſt vergeven wierden, en veroorzaakt, dat

dat de Overſten geene, dan die bequaam en nutte waren tot die bedieningen, en van wier trouwe behandelinge zy verzekert waren, verkoren, en dat de Stadt, ingevalle van eene kwade beheeringe, ſchadeloos geſtelt wierd.

In dit jaar des woensdags na S. Mathys dag heeft vrouwe *Belye van Steenre* het klooſter der Karthuyzers in Bloemendaal met inkomſten begifticht, waar van de briev te lezen is by Matth. lib. II. Fundat. Eccleſ. p. 424.

Veeltyts geſchil geweeſt zynde tuſſchen die van *Loosdrecht* en *Breukeleveen* over hunne grensſcheidinge, is de zaak in dit jaar gevonden, in dezer voegen: *Frederic van Blanckenhem*, by der gena-
„ den Goeds Biſſcop t'Utrecht maken kont allen
„ luden; Want lange tyt twiſt ende ſcelinge ge-
„ weeſt is tuſſchen dien van den *Loesdrecht* aen die
„ een zyde, ende die van *Broekelveen* aen die an-
„ der zyde, als om die paelſceydinge te doen,
„ ende die rae te trecken tuſſchen beyden zy-
„ den voerſcreve. Ende want wy dicwil van beyden
„ zyden voerſcreven vervolcht zyn, om alſulke twiſt
„ ende ſcelinge of te leggen, alſo veere alſt in
„ ons waer, daer wy alle wege toe geneyget ſyn
„ geweeſt, ſoe zyn wy des met goeden voerdach-
„ ten ſinne mit onſen raede, ende goetduncken
„ onſer Eccleſien ende der Stat van Wtrecht over-
„ comen, dat wy drie wt onſen Rade, mit na-
„ men Heren *Amelys uten Enge* Ridder, *Ja-*
„ *cob van Zulen*, ende *Dirck Borre*, daer toe
„ geſet ende gemachticht hebben van onſer we-
„ gen, gelyc die hogegeboren onſen lieven ne-
„ ve Hertoch *Aelbrecht van Beyeren*, Greve
„ van Henegouwen, van Hollant ende van Ze-
„ lant, oec hoer drie, als mit namen Heren *Ge-*

„ *raerts*

„ *raert van Eemskerke* Ridder, *Florens van Al-*
„ *cemade*, ende *Wouter van Munden*, Ridders,
„ daer toe gesét, ende gemachticht heeft, die
„ rae te trecken, ende paelscydinge te doen tus-
„ schen beyden zyden voergenoemt. Welke sesse
„ dicwil, van onser beyder heren wegen, te sa-
„ men daerom geweest hebben, ende syn eens
„ seggens eendrachtelic overcomen in allen ma-
„ nieren, alse hier na bescreven staet. In den
„ eersten so sel men een pael steken op ten eyn-
„ de van Broekelveen, tenden hore boulande ter
„ drencscoet waert midden in die grafte, en-
„ de dat selmen recht op drie bomen op ten
„ utersten boem van der drencscote tot onzer Stat
„ waert van Utrecht, ende tot aen der Goyer-
„ veen toe. Ende des soe sellen die van Broe-
„ kelveen, ende die van der Loesdrecht, een
„ kenlike besceyde sceydinge maken tusschen hoe-
„ rer beyder landen, op dat een yegelic weten
„ mach waer syn lant heert. Ende dese sceydin-
„ ge sal duren tot ewigen dagen, behoudelich al-
„ le recht ende brieve, die enich Heer van ons
„ Here voerscreve van den anderen hebben
„ mach, in hoeren machten te bliven. In oer-
„ conde alre saken voerscreve, soe hebben
„ wy Bisscop *Frederich* voergenoemt desen on-
„ sen brief mit onzen zegel doen bezegelen.
„ Gegeven int jaer ons heren dusent vier hon-
„ dert ende vier, den vier en twyntichsten dach
„ in Aprille.

In dit jaar is ook een overdracht gemaakt tus-
schen het Capittel van den Dom en de Stadt
Utrecht over de *Borchbrugge*, die voortyts van
hout, nu van steen, gemaakt zoude worden, wel-
ke te vinden is by Matth. de Jure Gladii cap. XXIII.
pag.

pag. 385. doch dewyl dewyl ze daar niet zonder fouten gedrukt is, zal ik dezelve, zo als ik die op ons Stadhuis gevonden hebbe, alhier plaats geven.

„ Wy Deken ende Capittel der kerke van den „ Doem op te een zyde, ende wy Burgermeyſte- „ ren, Scepenen ende gemeene Raedt der Stadt „ van Utrecht aen die ander zyde, doen kondt „ ende kenlick allen luyden, dat wy eendrachte- „ licken van der *Borchbrugge* overdragen zyn, „ als hier na beſcreven is. In den yerſten ſoe heb- „ ben wy Deken ende Capittel ten Doem der Stat „ van Utrecht overgegeven alle recht ende toe- „ ſeggen, dat wy hebben aen de twee huyſen, die „ ſtaen aen de oeſtzyde van der *Borchbrugge* voir- „ ſcreve aff te breken, ende niet weder the tym- „ meren. Ende voir deſe twee huyſen voirſcre- „ ven hebben die Stat ons Deken ende Capittel „ vernueget ende voldaen mit borgen voir drie „ hondert ende vyff ende twyntich oude Vranck- „ rycſe ſcilden. Voert zoe zellen wy Deken en- „ de Capittel mitter Stadt die *Borchbrugge* van „ ſteen doen maken, alſoe breet, als die Gaard- „ brugge nu is. Ende ſoe wat renten ofte bate van „ der voerſcreve brugge comen zal opt oeſteyn- „ de van der brugge voerſcreve, het zy onder oft „ bove, daer zellen wy Deken ende Capittel die „ twee deel off hebben, ende die Stat dat derde „ deel. Ende waert ſake, dat men dat weſteyn- „ de van der brugge voirſcreve rumen zoude, ende „ dat die Stat coſte, ſoe zoude die Stat die ren- „ ten ende bate van den weſteynde, onder ende „ boven, zonder argeliſt, alleen hebben. Mer „ wouden wy Deken ende Capittel die twee deel „ van den coep ende oncoſt dan gelden, ſoe zou-

„ de

„ de wy die twee deel van den renten ende bate
„ voirſcreve hebben , ende anders zoe zelt die
„ Stat alleen behouden. Voert zoe en zel op deze
„ brugge nyemant loedſen noch ſcragen ſetten,
„ noch geen comanſcap op houden , oft tafelen,
„ oft banken , oft enigerhande becommerniſſe
„ daar op maken, buten conſente ende wille ons
„ Dekens ende Capittels, ende der Stat voirſcre-
„ ve , die een nyet buten den anderen. Voert
„ zoe wes ruym dat blyven zel tuſſchen die Borch-
„ brugge ende den opſlach, die wy Deken ende
„ Capittel daer hebben, daer en zel der Stat noch
„ nyemant anders geen ſtyger maken , noch nyet
„ op tymmeren, noch geen commerniſſe daer op
„ maken, boven noch beneden, buten conſent
„ ende wille ons Dekens ende Capittels, ende
„ der Stat voirſcreve, ende die een niet buten den
„ anderen; behoudelick *Henrick die Jonge*, ende
„ zynen erffgenamen ende nacomelingen hoeren
„ wtganck ende duerſlach in zynen kelre, alſoe
„ groet ende alſoe cleyn, als hy em daer nu ter
„ tyt heeft. Voert zoe zel die pylre van der brug-
„ ge aen die oeſtzyde van der graft lyntrecht ge-
„ leyt werden, ende blyven op dat hoeft, dat wy
„ Deken ende Capittel daer nu hebben, ſonder
„ arch. Voirt zoe zel dat gat van der *Borchbrug-*
„ *ge* aent oeſteynde alſoe wyt weſen, datter dat
„ ſcip myt ſinte Mertens ſteen ammelick mitten
„ eynde in leggen mach. Voirt zoe zellen wy
„ Deken ende Capittel van der voirſcreve *Borch-*
„ *brugge* te maken ende te becoſtigen, die tween
„ deel daer aff gelden, ende die Stat dat derden
„ deel , ende ten euwigen dagen alſoe houden
„ ende vermaken, als te doen is , ſonder arch.
„ Ende want wy Deken ende Capittel, Burger-
„ mey-

„ ſters, Scepenen, ende Raedt der Stat van U-
„ trecht voirgenoemt, alle deze voirſcreve pun-
„ ten ewelick vaſt ende ſtade houden willen ende
„ zellen, daerom hebben wy Deken en Capittel
„ ons Capittels zegel, ende wy Burgemeyſters,
„ Scepenen ende gemeenen Raedt voirſcreve on-
„ ſer Stadt zegel van Utrecht aen deſen brieff doen
„ hangen, tot eenen oirkonde der waerheit. En-
„ de deſer brieve zyn twee van woirde te woirde
„ alleens ſprekende. Gegeven in 't jaer ons hee-
„ ren duyſent vier hondert ende vier op ſinte
„ Andries avont. (1)

Ook heeft de Raadt in dit jaar eene rydinge geſtelt op het bier, waer van een tafel wierd opgehangen op het Stadhys by de rydinge van het broodt, 't welk naderhant dikwils vernieuwt is, als wy in 't vervolg zien zullen.

Dat de Utrechtenaars dit jaar te velde zyn geweeſt tegen den Heer van Arkel, blykt uyt het Raadsbeſluit op S. Jacobs avont ter klokken afgekondigt, waar by een ieder bevolen wierd in de reyſen de Homans en de Raden, die dan in den velde zouden zyn, gehoorzaam te zyn, en te blyven onder het bannier of wimpel, waar onder hy behoorde En vinde ik in dat jaar verſcheyde burgers in des Stads Raadtboek vermelt, die, wegens ongehoorzaamheit aan dit bevel, zyn ontburgert.

De Raad heeft vrydags na Petri, aan de Homans der Schutten belaſt, alle jaren rekening ende bewys te doen van hunnen ontfang ende uitgaaf aan de Schutten, *in allen manieren, ende on-*
„ *der alzulke koren, alſe die Oudermans hore*
ghil-

(1) Van deze Borchbrugge, dat is Stadsbrugge, ziet Matth. de Jure Glad. p. 381. & ſeqq.

ghilden jäarlix ſculdich zyn ende pleghen te doen.

1405.

In 't jäar 1405. is de Regeeringe aldus beſtelt.

Schepenen.

Jan van Lichtenberch, Burgermeiſter.
Jan van den Spieghel.
Jonge Beernt Proys.
Vrederic van Drakenborch.
Jacob Sloyer.
Henric van Ghent.
Willam van Alendorp.
Peter Jans zoen.
Jan de Koninc.
Peter Ruſſche. (1)
Sweder van Houdaen.
Jan van Groenewoude.

Raden.

Lodewich de Wael.
Egbert van Groenenberch.
Jan die Wael.
Riqwyn Jans zoen.
Egbrecht Jacobs zoen.
Steven van Sleen.
Godevaert Franken zoen.
Henric Sas.
Jacob van Lichtenberch.
Goeſſen Lichtenap.
Ghiſebrecht die Kraen.

Peter

(1) Dat is *Ruyſch*, op andere plaatſen ſtaat *Ruſſche*.

Peter van Snellenberch.
Henric van Luttichenhuys.
Mattheus Pot.
Henric Vredericx zoen.
Claes Hermans zoen.
Dirc Pul, die Brouwer.
Henric Pouwels zoen, die Goutſmit.
Jan Gheel.
Jacob Hombout.
Bartholomeus Glazemaker.
Peter Hughen zoen.
Wernaer Bertouts zoen.
Goedſcalc van Winſen. (1)

Oudermannen.

Pilgrim die Wael. (2) Jan van Damaſch.	} Wantſniders.
Herman Grawert. Herman van Oemeren.	} Sniders.
Willam Henrics zoen. Henric Spiker.	} Backers.
Jacob Stapel. Jan Sluſeman.	} Molenaers.
Henric van Lit. Jacob Beren zoen.	} Linnewevers.
Hubrecht Egbrechts. Henric Jacobs zoen	} Vleyſchouwers.
Claes Marſelis zoen. Henric Veen.	} Viſchcopers.

Claes

(1) Deze word met Jan van Lichtenberg van Lantscroon Burgermeeſter genoemt in een brief by Matth. de Jure Gladii cap. XII. p. 283.
(2) Deze word op dezelve plaets Overſte Ouderman genoemt.

Claes van Loenen Jacobs zoen.
Claes Stevens zoen. } Louwers.

Jonghe Willam die Verwer.
Simon Pyl. } Wollewevers.

Ghiſebrecht over die Vecht.
Dirc die Jonghe. } Marsluden.

Alfer van der A.
Claes Sabel. } Botterluden.

Gheryt die Haen.
Willam Jans zoen. } Cordewaniers.

Marſelis van Scherpenborch.
Ghiſebrecht Jans zoen. } Oudecordewaniers.

Arnt Taetſe.
Roelof die Craen. } Corencopers.

Pouwels van Nimaghen.
Willam van Maerſen. } Oudewantſniders.

Hubert Daniels zoen.
Keyſer Peter Jans zoens zoen. } Steenbickers.

Mattheus Scrodekyn.
Jan van Hollant. } Graeuwerkers.

Louwe Maes zoen.
Dirc van der Meer. } Ryemſniders.

Arnt Willams zoen.
Herman Weſſels zoen. } Bylhouwers.

Peter Scrodekyn.
Jan Zincelbier. } Smeden.

Michiel Jans zoen.
Dirc Dircs zoen. } Zadelaars.

Hertog *Aelbert* in het vorige jaar den XII. December in den ouderdom van LXXIV. jaren overleden zynde, was hem als Grave van Holland opgevolgt zyn zoon *Willem*, tegen wiens zin, als wy hier voor hebben aangetekent, de vrede met den Heer van Arkel gemaakt was. Geen wonder derhal-

derhalven, dat hy d'Utrechtenaars allenthalven begunſtigde, haaſt gelegenheit zullende vinden, om op nieuws met den Heer van Arkel in oorlog te komen, en dus gezamender handt met die van Utrecht denzelven alle afbreuk te doen. Ten bewyze hier van dient een gezegelde brief in het begin van dit jaar gegeven, welke, myns wetens noch niet gemeen gemaakt zynde, van dezen inhout is: „ *Willam* bi der genaden Goets Palensgrave op ten Ryn, Hertoge in Beyeren, Grave van Henegouwen, van Hollant, van Zelant, ende heer van Vrieslant, doen cont allen luden, dat wy genomen hebben, ende nemen mit deſen brieve onſen goeden vreenden die Stat van Utrecht, ende allen horen borgeren in onſe ſekere beſchermeniſſe over al in den onſen. Ende hebben der ſelver Stat, ende horen borgeren ghegeven, ende gheven mit deſen brieve, een goet, vri, vaſt ende ſeker gheleyde, veylich mit alle horen goeden te varen, te merren, te keren ende te weſen overal in den onſen, te water ende te lande, wtghenomen die gene, die onſe vyande of ballinge onſer lande zyn, ende behoudelic ons onſer heerlicheit, ende onſen rechten toe, als haer toe gewoentlic geweeſt heeſt, duerende vier jaer lanc na den date des briefs, of daer en binnen viertien dage lanc na onſer wederſeggen. In oirconde deſen brieve, ende ons ſignet hier op gedruct. Ghegheven in den Hage op ten derden dach in Januario in 't jaer ons heren MCCCC ende vier na den lope van onſen Hove. (1)

Hier

(1) Volgens welken het jaar begon met Paaſchen. By anderen begon

Hier op heeft de Raad hare borgers en onderzaten gewaarschouwt alle bedrog te myden, en hunne goederen in Holland te vertollen, zo als behoorde, zullende de Raad gene, die het tegendeel deden, en door die van Holland achterhaalt wierden, behulpzaam zyn, noch zich hunne zaak aantrekken, volgens besluit genomen op S. Marten schuddekorfs dag.

Niet lang hier na, te weten omtrent vastenavond, door *Willem van Ysendoorn* Ridder, en voornaam bevelhebber onder den Heer van Arkel, Workum by verrasschinge ingenomen zynde, heeft Hertog *Willem*, voorgevende (1) hier door de vrede van den Heer van Arkel schandelyk verbroken te zyn, veel volk by den anderen verzamelt, en zich met de Stadt Utrecht nader verbonden hebbende, heeft ieder zich ter veldtocht bereyt. En dewyl de Heer van Arkel de Stadt *Gaspaarn* met de sloten *Hagestein* en *Everstein*, omtrent een quar-

begon het jaar met Korsmis, als hier t'Utrecht, gelyk blykt uyt het eerste artikel van de Costuymen en Usantien den *Hertog van Alva* overgegeven, te vinden in het Utrechts Placcaetboek III. Deel bladz. 365. Andere stelden het begin van 't jaar met den eersten Januarius, 't welk de gemeene styl genoemt wierd. Ziet Matth. t. v. Anal. p. 634. en 't geen de zeer geleerde Heer Griffier van de Water in 't Utrechts Placcaatb. III. Deel. bladz. 547. en 954. en in de Voorreede, en de naarstige en Outheidkundige Heer Mieris in zyn Voorbericht op de Historie der Nederlandsche Vorsten aangetekent hebben.

(1) Zo getuigen meest alle de Hollandsche Schryvers; doch Kemp in zyne Beschryvinge van Gorinchem bladz. 154. en Slichtenhorst bladz. 201. zeggen, dat Hertog *Willem* eenige gevangene Gorinchemmers hadde doen brengen te *Workom*, om die in 't gezicht van die van *Gorinchem* als moordenaars en straatschenders op raderen te doen zetten, en dat om die te verlossen, en d'uitvoeringe van dit vonnis voor te komen, *Willem van Ysendoorn* by verrassinge zich hadde meester gemaakt van *Wornichem*, en dus de gevangenen verlost.

quartier uurs van den anderen afleggende, bezat, en uit dezelve dikwils niet alleen verscheyde stroperyen in het Sticht aanrichtede, maar daar door meester was van de riviere de Lek, en dus veel nadeel aan de Borgers van Utrecht in hunnen koophandel toebracht, zoo besluiten de bondgenoten deze plaatzen te gelyk te belegeren. Even na Paasschen word dit in 't werk gestelt, en worden beyde die Kasteelen, die in dien tyd gehouden wierden voor de sterkste vestingen toen bekent, door het stellen van drie groote Blokhuysen, naar de manier van oorlogen ter dier tyd gebruikelyk, ter beneeminge van allen toevoer, nauw ingesloten. Tot noch toe hadt Bisschop *Frederik van Blankenheim* stil gezeten, doch de Utrechtenaars wendeden alle moeyte aan om hem te overreeden mede in het harnas te komen, en brachten hem zo verre, dat hy toestemde in eene t'zamenkomst met *Hertog Willem* te Vianen, na welke hy den heer van Arkel de vriendschap opzeide en den oorlog aankondigde, om dat door zyn volk de *Vaert* verbrant, en veele verwoestingen in het Sticht begaan waren. (1) En Hertog *Willem* op zich genomen hebbende *Hagestein*, en de Bisschop met die van Utrecht *Everstein* te vermeesteren, hebben zy die beyde Kasteelen noch nader door het stellen van eenen hechten tuyn en heyning benauwt, zo dat'er niemant uit of in kon. Tot dat eindelyk in den winter *Hagestein* aan Hertog *Willem*, en *Everstein* aan den Bisschop wierden overgegeven, door welke beyde die Kasteelen tot den gront toe afgebroken zyn, op dat uit dezelve in het toekomende geen nadeel aan

(1) Ziet Vossii Annal. lib. xv. p. 114.

aan het Nederſticht zoude gedaan worden. (1) En wierd kort daar na een beſtant tuſſchen de oorlogvoerende partyen gemaakt, zullende duren tot Pinxteren naaſtkomende.

Aan deze manier van belegeringe zegt men, dat het wapen van Holland, waar by eene maagt in eenen tuyn beſloten verbeeld word, zynen oorſpronk verſchuldigt is. (2)

De Ridders en Edellieden, die wegens het Sticht deze belegeringe hebben bygewoont, zyn geweeſt de *Jonkheer van Gaesbeek*, den *Burggraav van Montfoort*, *Sweer van Montfoort*, *Dirck van Zuylen*, *Willem Taets*, *Dirk Taets van Oudaen Willems zoon*, *Cornelis* en *Ernſt Taets Willems zoonen*, *Willem van der Gheer*, Heer van Breukelen, *Herman van Lochorſt* Domdeken, *Jan van Lochorſt*, *Otte van Nyenrode*, *Jan van Reneſſe van Baern*, *Jan van Baecx*, *Jan van Reneſſe* Heer van Wulven, *Jan van Drakenburgh*, *Willem de Ridder van Groeneſteyn*, *Jacob van Clarenburch*, *Beernt Proeys*, *Jan van Landscroon*, *Wouter Grawert*, *Steven van Zuylen van Nievelt*, *Dirck van Sterkenburch*, en *Dirk Taets*, broeder van *Willem*. (3)

De Heer van Arkel gedurende dezen oorlog aan de Gelderſchen hebbende laten weten, de goederen aldaer gelegen, en de Geeſtelykheid van Utrecht toebehorende, niet te pachten noch te gebruiken, hadde hier door veel ſchade aan de Utrechtſche Geeſtelykheid gedaan, waarom de Officiaal

(1) Ziet Heda p. 267. Kemps Beſchryv. van Gorinchem p. 154. en 155. en Voſſius p. 116. die ſchryft, dat eerſt *Everſtein* en toen *Hageſtein* is overgegeven

(2) Ziet Matth de Jure Glad. cap. XII. p. 181.

(3) Ziet Gouth. Chron. p. 421.

ficiaal van Utrecht de Heeren *Jan* en zyn zoon *Willem van Arkel* in den ban heeft gedaan. (1)

In dit jaar is *Sweder van Montfoort* verlyet met het Dykgraafschap van den Lekkendyk beneden dams tot een Erfleen. (2)

Bisschop *Frederik van Blankenheim*, de goederen met 'er tyt van het Bisdom vervreemt, aan de kerke wederom willende inlyven, heeft veel moeyte aangewent om de Stad *Groningen* wederom aan de kerk te brengen, en dezelve te vergeefs belegert hebbende, heeft haar echter zo verre gebragt, dat zy in 't vorige jaar toegestemt hebben hare geschillen met den Bisschop over te laten aan de uitspraak van eenige zoenluyden. (3)

Hoe Bisschop *Frederik* de Groningers tot schuldige onderwerpinge heeft gebracht, verhaalt Matth. de reb. Ultr. p. XLI. & seqq. Doch vermits ik op ons Stadhuis gevonden hebbe eenen brief, door sommige voorname luyden van *Groningen* gegeven, (belovende dat die zoene uitgesproken zoude worden op sinte Lucas dag te *Coevorden*, of dat zy anders, indien door toedoen van die van *Groningen* op dien bepaalden tydt dezelve niet wierd volbragt, naar *Campen* zouden gaan, en daar blyven tot dat deze zaak zyn volle beslag hadde) die by Matthaeus niet staat, zal ik dezelve alhier plaats geven.

„ Wy *Rembertus* persona to Basels, *Elle van* „ *Middelstom* Proest to Usquard van Honsinge lan„de, *Evert Scikinge*, *Sweder van Winden*, *Rey*„*nolt Haghing*, *Alef Schellinghe*, *Coppun Parix*, „ ende

(1) Ziet Matth. de Jure Gladii cap. XII. p. 177.
(2) Ziet Matth. de Nobil. III. cap. I. p. 886.
(3) Ziet Matth. de reb. Ultraj. p. L.

„ ende *Egbert van Etheten*, borghers in Groe-
„ ninghen, maken kond ende kenlic allen luden
„ mit deſſen open brieve, dat wy hebben gheloeft
„ van weghen der Stat van Groeninghen, ende
„ der lande van Vrieslant, die vyanden geworden
„ zun ons heren van Utrecht, daer goet voer te
„ weſen die zoene te holden, ende te volbren-
„ ghen mit brieven ende mit zeghellen, als die
„ zoenlude die zoene begrepen ende beſcreven
„ hebben aen beyden ziden, na inholt dier cedu-
„ len, die daer op ghemaect zun, ende bezeghelt
„ zun, die men wtzeggen zal te Coevoerden op
„ ſinte Lucas dach naeſtcomende, daer die ſtrate
„ op ontſlaghen is, ende die ghevanghen aen
„ beyden ziden op quyt gheſcolden zien. Ende
„ waert zake, dat 'er enich ghebrec in viel van
„ der Stat van Groeninghen, of van den voirſcre-
„ ve lande, ſo loven wy ende zekeren in goeden
„ trouwen ende by onſer eeren, duer voer in te
„ comen te Campen achte daghe na ſinte Lucas da-
„ ghe voirſcreve, ende daer niet en wech te ſchey-
„ den, eer die voerſcreve zoene wtghezeyt is,
„ ende die brieve van der zoene gheſcreven, beze-
„ ghelt, ende overgegeven zun aen biden ziden,
„ na inholt dier voirſcreve cedulen. Ende als dat
„ gheſciet is, ſo en en zullen wy van deſer voer-
„ ſcreve lofte niet vorder belaſt wezen, ſonder
„ argheliſt. In oerconde ſo hebben wy *Elle*,
„ *Evert*, *Sweder*, *Reynout*, *Aleff* ende *Coppun*
„ voirſcreve onze zeghelle beneden aen dezen
„ brieff ghehanghen, daer ons *Rambertus* ende *Eg-*
„ *bert* voirſcreve to deſer tut aen genuecht om
„ ghebreke van onzen zeghellen. In den jaer ons
„ heren duzent vier hondert ende vive op ſinte
„ Michiels avont.

Hier

Hier op is de zoene zelfs noch in dit jaer gevolgt, welke men lezen kan by Matth. tom. v. Analect. p. 629. doch hier mede schynen noch alle geschillen niet uit den weg geruimt te zyn, hebbende de Groningers telkens geaarselt tot den jare 1419. wanneer zy eerst den Bisschop voor hunnen Heer hebben erkent en gehuldigt, zoo als wy op dat jaar zullen vermelden.

Die van *Amersfoort* hebben verschil gekregen met den Domproost van Utrecht over het rechtsgebiedt, hebbende eenen *Gysbert Dwingeland*, die men zeide een klerk te zyn, gevangen genomen en ter dood gebragt, en daer over tot Romen dingplichtig zynde geworden, heeft de Bisschop als ook de Domproost in dit jaar afstand gedaan van deze proceduren, en de Amersfoordenaars kwyt gescholden van de breuken, die zy daeromme verbeurt hadden, en van de kosten van noch een ander verschil over 't rechtsgebied voor den Aertsbisschop van Keulen gehangen hebbende, en voorts verklaart, dat die van *Amersfoort* in wereltlyke zaken niet meer te recht gestelt zouden worden voor den Officiaal van Utrecht, maar wel in geestelyke. (1)

In dit jaar is door eene vechterye, op het kerkhof van S. Jan voorgevallen, veroorzaakt, dat niet alleen het kerkhof ontwyt, maar ook de oeffening van den openbaren Godsdienst gestremt is (2), waarom

(1) Ziet het Aanhangzel op de Kerkelyke Outheden van Nederland door den zeer geleerden Heer Drakenborch uitgegeven bladz. 333. en verv. als mede Matth de Nobilit. III. p. 851. de Jure Gladii p. 608. en in Dedicat. Script. Rer. Amersf.

(1) *Gestremt is*] Dit geschiede volgens de overeenkomst der Capittelen in den jare 1385. gemaakt, welke ik gevonden

waarom de Raadt, ter wegneminge dezer gegeve ergernisse, en op dat de Godsdienst wederom onbelemmert zoude geoeffent worden, de schuldige aan deze vechterye boete opgelegt, en in dezer voegen

den hebbe in het Chartularium of regifter boek, van het Capittel van S. Pieter, en van dezen inhout is: „ In Dei no„ mine Amen. Anno nativitatis ejusdem millesimo trecen„ tesimo octuagesimo quinto, indictione octava secundum „ stilum & consuetudinem civitatis & diocesis Trajectensis, „ mense Julio die ultima hora tertia vel quasi, Pontificatus „ sanctissimi in Christo patris ac domini, domini nostri Ur„ bani, divina providentia Papae sexti, octavo anno, in „ mei Notarii publici & testium infra scriptorum, ad hoc „ vocatorum & rogatorum, praesentia personaliter constitu„ ti venerabiles viri Domini Lubbertus Bolle majoris, Ro„ dolphus de Ysendoren sancti Petri, Arnoldus de Tricht „ sancti Joannis, Ecclesiarum Trajectensium Praepositi; E„ verardus Foec Sancti Salvatoris, Arnoldus Pit sancti Petri, „ Petrus de Lewenberch beatae Mariae Ecclesiarum Traje„ ctensium Decani; Stephanus de Everdinghen Choriepisco„ pus, Johannes de Tuul, Wilhelmus Buser, Wyerus de Die„ penbroec, Arnoldus van den Camp, Johannes Bosinchem, „ Andreas de Groninghen, majoris: Johannes Utenleen, „ Bertoldus de Ruemhove, Gherardus Bierwisch, Rycar„ dus de Oy, Wilhelmus de Clivis, Danckaerdus Bays, Jo„ hannes de Bromo, Erenbertus Utenleen, Ghiselbertus „ Heve, Arnoldus de Emelisse, sancti Salvatoris: Johannes „ de Sleen, Wilhelmus Ram, Johannes de Compestel, Wil„ helmus Riebeec, Johannes Pugil, Nicolaus Lamberti, „ sancti Petri: Fredericus de Maerne, Wilhelmus Zuermont, „ Theodericus Ruische, sancti Johannis: Gompardus de Er„ keler, Arnoldus Vos, Henricus de Beesde, Henricus de „ Creyenscot, Roedolphus Ram & Johannes Symonis, bea„ tae Mariae, Ecclesiarum Trajectensium Canonici, in loco „ capitulari Ecclesiae Trajectensis super negotio infra scripto „ capitulariter congregati, & Capitulo ad hoc indicto, ut „ asseruerunt. Idem Dominus Lubbertus Bolle, Decanus „ supradictus, quaedam verba, nomine suo & aliorum Prae„ latorum & Canonicorum praedictorum, proposuit & dixit, „ quod dubitatio esset inter eos, quando & in quo facto sta„ tuta provincialia, dudum Coloniae salubriter edita, ob„ servare deberent; tandem iidem domini Praelati & Cano„ nici

voegen geſtraft heeft: *Overdroegen Scepen, Rade ende Oudermanne, want Henric Jans ſoen vechtelic op zinte Jans kerchof aen heer Gheryt Vrenck Canonic zinte Jan, ende aen den Stoelmeyſter ende aen den ſtoel-*

„ nici concorditer & unanimiter, pro ſe & eorum Eccleſiis
„ & perſonis, in eisdem exiſtentibus, concordaverunt, quod
„ ipſi de caetero ab hac hora in antea obſervare vellent ſta-
„ tuta provincialia praedicta, ſecundum omnem ſui teno-
„ rem, eo modo, quo hujusmodi ſtatuta XXX. & XL. annos
„ tenere & ſervare ad litteram conſueverunt, interpretatio-
„ ne ſeu declaratione alia quacunque non expectatis: adji-
„ cientes etiam, quod quandocunque alicui Eccleſiae dicta-
„ rum Eccleſiarum, ſeu perſonae ſingulari earundem, ſeu
„ alicui perſonae eccleſiàſticae, civitatis Trajectenſis fuerit
„ aliqua injuria illata, occaſione cujus injuriae juxta ſtatuta
„ provincialia hujusmodi injuriam concernentia, interdictum
„ ſeu ceſſatio a divinis merito debet obſervari, & ipſa Ec-
„ cleſia injuriata propter hoc, animo deliberandi, ceſſaverit
„ a divinis, extunc dicti Domini de Capitulo hujusmodi Ec-
„ cleſiae injuriatae, ſeu perſona ſingularis injuriata ejusdem
„ Eccleſiae, ſtatim indici faciet generale Capitulum, & ibi-
„ dem ejusmodi injuriam exponent ſeu exponet, & ſi ipſis
„ Praelatis & Canonicis dictarum Eccleſiarum conſtiterit per
„ facti evidentiam, vel per publicam famam, injuriam ipſam
„ fuiſſe, & eſſe, dictae Eccleſiae, ſeu perſonae ſingulari hu-
„ jusmodi illatam, propter quam dicta ſtatuta provincialia
„ merito debeant obſervari, extunc omnes aliae & ſingulae
„ Eccleſiae ceſſare debent & tenentur, & absque alia qua-
„ cunque declaratione ceſſabunt, juxta eorundem ſtatutorum
„ continentiam & tenorem. Et ſi aliqua ambiguitas vel du-
„ bietas inter Praelatos & perſonas capitulares hujusmodi
„ Eccleſiarum praedictarum ſuper tali negotio evenerit, quod
„ illa vice diſcutere nequiverunt, utrum ceſſare debeant, an
„ non, nihilominus dictae aliae Eccleſiae una cum praedicta
„ Eccleſia injuriata animo deliberandi a divinis ceſſare de-
„ beant, quousque fuerit per Praelatos & perſonas capitu-
„ lares diſcuſſum, quid in his fuerit faciendum. Super qui-
„ bus omnibus & ſingulis idem dominus Lubbertus Bolle,
„ Decanus Majoris, nomine Eccleſiae ſuae, & aliarum Ec-
„ cleſiarum praedictarum, petiit ſibi a me Notario publico
„ fieri publica inſtrumenta. Acta ſunt haec in loco capitula-
„ ri praedicto, ſub anno, indictione, menſe, die, hora &
„ Pon-

ſtoelkynderen aldaer gemaect heeft, daert kerchof om ontwiet was, ende ceſſatie in der ſtat of was, dat Henric voerſcreve niet in der ſtat comen en zel, hi en zel eerſt in 't vleyſchws gaen, ende van daer niet comen, hi en hebbe den Rade, ende den Heren van ſinte Jan, ende der wederpartie gebetert bi den Rade. Item die vyf knechten, die op zinte Jans kerchof vochten, alſe Lambrecht van der Kwl, Jan van Riſenborch, Willam Jacob Hermans zoen, Jan Yoeſt zoen, ende Rutskyn Stillegancmaker, Jacob zyn broeder, tegen heer Gheryt Vrenck, den Stoelmeyſter ende den ſtoelkynderen, zellen bloethoefts voer den Raet comen van den vleyſchuſe, ende elk van hem zel den Rade te beteringe geven III^m. *ſteens, ende daer mede zellen zi qwyt weſen van den coſt van der wyinge van zinte Jans Kerchof.*

Voert zellen zi een ſonnendage over acht dagen tſinte Jan comen onder den homiſſe, ende elc daer offeren een keerſe van vyf pont was, ende bidden vergiffeniſſe den Deken ende den Heren.

„ Pontificatu, quibus ſupra, praeſentibus ibidem diſcretis „ viris dominis Egberto Johannis de Daventria, Tydeman- „ no Blanckaert, ſancti Johannis, Weſſelo de Ravenſwade, „ beatae Mariae Eccleſiarum Trajectenſium ſupradictarum „ Canonicis, & Henrico dicto Croock Presbytero Nuntio „ Capituli dictae Eccleſiae Majoris, teſtibus ad praemiſſa vo- „ catis ſpecialiter & rogatis. Et ego Wilhelmus Buer, Cle- „ ricus Trajectenſis dioceſis publicus imperiali auctoritate „ Notarius, praemiſſis omnibus & ſingulis, ſaepius per me „ poſitis & conſcriptis, ipſis una cum nominatis teſtibus prae- „ ſens interfui, ea vidi & audivi, & in hanc publicam for- „ mam redegi, ſignoque meo ſolito & conſueto ſignavi, „ vocatus & requiſitus in teſtimonium omnium praemiſſo- „ rum.

1406.

De Regeeringe heeft in dit jaar bestaan uit de volgende perzonen.

Schepenen.

Volprecht van Amerongen, Borgemeyster.
Jan Hombout.
Jan die Witte.
Willam van Mynden.
Jan Pot.
Jan Lieboert.
Jan van Lantscroen.
Dirc van der Weyde.
Willam van Winsen.
Ysebrant van der A.
Jacob van Lochorst.
Henric die Wit.

Raden.

Gheryt van Damassche Gheryts zoen.
Godevaert die Lewe.
Timan Herboort.
Claes Ketelaer.
Jacob Vredericx zoen.
Dirc Heer.
Jan Knwt.
Jacob van Jutfaes.
Dirc Pyl.
Dirc van der A.
Henric van Endoven.
Gheryt Vrenck.

Andries die Wit.
Tyman Witvoet.
Tyman van Dorſſchen.
Dirc Willams zoen.
Claes Splinter.
Wouter Grawert.
Vrederic Marten.
Peter Haſert.
Gheryt Bolle.
Jan van Tyel.
Willam van Vloten.
Egbert Huberts zoen.

Oudermannen.

Willam Scade van Tulle. Jacob Sloyer Henricx zoen.	Wantſniders.
Ghiſebrecht van Galencoop. Jan Knyff.	Sniders.
Lambrecht Peters zoen. Claes Gheryts zoen.	Backers.
Dirc Jans zoen Dirc Jans zoen die Lyndreyer.	Molenaars.
Marten Ouderog. Jacob van Emeneſſe.	Linnewevers.
Jacob Egbrechts zoen. Peter Foyt.	Vleyſchouwers.
Henric Lichtenap. Henric Pouwels zoen.	Viſchcopers.
Henric die Wit. Jacob Haeck.	Louwers.
Willam die Verwer. Arnt Dircs zoen.	Wollewevers.
Timan Trinde. Jan die Vos.	Mersluden.

Splin-

Splinter Beren zoen. Egbert Rwſſche.	} Botterluden.
Claes Sloyer. Jan Vrancken zoen.	} Cordewaniers.
Herman Scout. Henric die Vliegher.	} Oudecordewaniers.
Weſſel Zuermont. Riqwyn van den Velde.	} Corenkopers.
Gheryt van der Wyerſe. Gheerlof Mertens zoen.	} Steenbickers.
Andries Paep Lewen zoen. Henric Jans zoen van Beesde.	} Oudewantſniders.
Timan Droem Timan Walmer.	} Graeuwerkers.
Mouweric Henricx zoen. Jan Jan Ghiſebrechts zoen.	} Riemſniders.
Michiel Thomaes zoen. Arnt Willem Arnts zoens zoen.	} Bylhouwers.
Jan Scavaert. Claes van Haerlem.	} Smeden.
Jan van den Dam. Jan van Meerlo.	} Zadelaers.

In dit jaar vinde ik aangetekent in des Raads boek des Saturdags na onzer Vrouwendag annuntiatio, dat den Raadt verklaart, *Ghiſebrecht* en *Ernſt van Herdenbroeck* geboren borgers dezer Stadt te zyn; welke *Ernſt van Herdenbroeck* onder de Edelen word opgetelt, die aanwezende zyn geweeſt, toen Biſſchop *Frederik van Blankenheim*, met genoegzame bewyzen en eede beveſtigde, dat de hoge en lage heerlykheit van *der Lede*, aan het Bisdom behoorde. (1) 'T welk ik niet heb

(1) Ziet Matth. de Jure Gladii cap. XII. p. 182.

heb willen overslaan, om dat van dit oudt Stichts Adelyk Stamhuis noch manlyk oir en nakomelingen overig zyn, van herten wenschende, dat dezelve ter vereeuwiging en roem van hun aanzienlyk geslacht, nakroost mogen verwekken.

Onder de Ridders en Edelluyden, die ten dienste van den Heer van Arkel tegen Holland en het Sticht opgezeten en de wapenen opgevat hadden, was *Willem van Ysendoorn*, van wien wy hier voor verhaalt hebben, dat hy *Worcum* by verrassinge hadde ingenomen en in brandt gestoken. By dezen had zich de Jonkfrouwe van *Loenresloot* begeven, en, zo gezegt wierd, was zy met hem getrouwt, schoon zy door den Bisschop en den Raadt der Stadt Utrecht was gestelt onder voogdye van *Huge van Loendersloot* (1). Waarom den Raadt vrydages na dertienden dag verstaan heeft, Heer *Huge* voorschreve te sterken in het bezit van den huyze en de goederen van *Loendersloot*, tot dat de Jonkfrouwe aan Heer *Huge* voldaan hadde 800. en 1200. oude scilden: en dingsdag na Pauli conversio, dat alle renten en goederen van de voornoemde Jonkfrouwe, gelegen in den Gestichte van Utrecht, zouden opgebeurt en geheft worden ten behoeve van den Bisschop, de Stadt, en Heer *Huge van Loendersloot*. En voorts verklaart, dat Heer *Huge*, wonende op *Loendersloot*, zyn borgerschap niet verloren hadde, maar borger bleef; en in 't volgende jaar van 1407. dingsdages voor S. Jans dag te middezomer verstaan, dat *Willem van Ysendoorn*, noch zyn Vrouw, noch iemand

(1) Volgens de oude Rechten, verbeurde eene Juffrouw, trouwende tegen den wil haares mombers, al het goed 't welk zy binnen Utrecht hadde. Ziet Utr. Placc. III. Deel bladz. 278.

mand haren 't wegen op den huyze *Loenderſloot* komen zoude, ten zy by wille en toeſtemminge van den Biſſchop en den Raedt der Stadt. Deze Jonkvrouwe was genaamt *Iſabella*, en de eenige erfgenaam van *Splinter van Loenderſloot* en *Elizabeth van Zuylen*, en zyn door dit huwelyk de goederen van *Loenderſloot* overgegaan in het geſlacht van *Yſendoorn*, en in 't vervolg gekomen aan de *Mindens van Amſtel* (1) Zeer wyslyk hadde den Raadt begrepen gemelde *Willem van Yſendoorn*, die een openbare vyandt van het Sticht en de Stadt Utrecht was, op den huize *Loenderſloot* niet te laten komen, zonder bovengemelde toeſtemminge. Vermits hun noch niet vergeeten was het kwaadt en nadeel, 't welk Heer *Splinter* uit dat ſterk huis het Sticht hadde aangedaan. Welke niet dan door kracht van wapenen, genootzaakt is geweeſt zich te verzoenen met Biſſchop *Florens van Wevelinchoven*, en de beteringe, die hy ſchuldig was, wegens gepleegde geweldenaryen over te laten aan d'uitſpraak van de Eccleſien en Raadt der Stadt Utrecht, waer van *Buchel* gewag maakt op de aangehaalde plaats, doch om haare langheit niet uitgegeven heeft. Ik zal om dezelve reden alleen maar hier inlaſſchen 't geen zyn huis *Loenderſloot* betreft.

„ Want dat huys tot Loenreſloet des gheſtichts
„ open huys is, ende haer *Splinter* dat huys enen
„ Biſſcop van Utrecht voertyts mit machten voer
„ ghehouden heeft, ende van den zelven huſe
„ dicwil ghewouts in den lande gheſciet zun, daer
„ zegghen zi of, dat haer *Splinter*, noch nyemant
„ anders in gheenre tyt dat huys tot Loenreſloet
„ vaſter

(1) Ziet Buchel. ad Hedam p. 263.

„ vaſter noch ſtarker en zullen moghen maken, „ dan ze op ten dag van huden zyn. maer haer „ *Splinter* zel dat huys mitter hofſtede houden „ ende verwaren, als dat Stichts opene huys, en- „ de tottes Gheſtichts behoef. Voert zo zel hi „ voer hem ende voer ſyn nacomelinghen, die dat „ huys beſitten zellen, den Biſſcop van Utrecht, „ die nu is, ende alle die namaels comen zellen, „ ende den Gheſtichte van Utrecht, gheloven „ nummermeer metten huſe te Loenderſlote ende „ van den huſe te Loenreſlote teghen den Biſ- „ ſcop in der tyd, of teghen dat Gheſtichte van „ Utrecht yet te doen in enigher wys &c. En heeft hy hier op in 't generael Capittel den eedt gedaan 's woensdags na S. Lamberts dag 1386. Deze *Willem van Yſendoorn* is naderhant den 1. December 1417. in den ſtryt voor Gornichem gevangen. Ziet Veldenaer Chronyk van Hollant.

Aelbert Vierhaken en *Jan van Ryn*, baſtaart zoon van *Gerrit van Ryn*, getragt hebbende eenige borgers gevangen te leveren in 's vyands handen, heeft de Raadt dingsdags na Palmdag hun niet alleen het borgerſchap ontnomen, maar ook verklaert dezelve nooyt tot borgers wederom te zullen aanneemen; en voor vyf jaren uit de Stadt gebannen, zo dat zy in die vyf jaren vyftig mylen van deze Stadt moeſten blyven onder verbeurte van hun leven, met verbodt van zelfs niet by gelegenheit van d'inhuldiginge van eenen Biſſchop, wanneer ballingen voor dien tyd vry geleide wierd gegeven, in de Stadt te komen.

Ten voordeele van de openbare Stads Wage, is des manendags na Alre Apoſtelen dag by klokluydinge den volke bekent gemaakt, dat geene borgeren of onderdanen binnen hunne

huyſen

huyſen zouden mogen wegen boven vyftien ponden.

Het was de gewoonte, wanneer in de Stadt brand voorviel, oproer ontſtont, of wanneer tegen den vyand te velde moeſt getrokken worden, de banklok, op het Stadhuis hangende, te gebruiken. Doch deze thans gebroken zynde, hebben de Heeren van den Dom den Raadt geleent onzer Vrouwen klok in den Domstoorn hangende, om dezelve in de zo even gemelde gelegenheden te gebruiken. 't welk den Raadt des vrydags na Andree het volk heeft laten bekent maken, om, als zy die klok hoorden, te weten wat hun te doen ſtont: Als mede, dat wanneer iemand ter dood zoude gerecht worden, dat dan de groote klok in de Buurkerk zoude luiden.

Ik heb hier voor verhaalt, dat Hertog *Aelbert* en *Willem van Beyeren* zich verbonden hadden, indien zy *Hageſtein* en *Everſtein* in den oorlog tegen den Heer van Arkel, machtig wierden, en de Biſſchop met onwraakbare bewyzen konde aantonen, dat die plaatſen oudtyds aan het Bisdom hadden behoort, zy dezelve aan het Bisdom zouden overgeven. Dit heeft den Biſſchop in dit jaar den 26. December plechtig verricht, en is dus de hoge en lage heerlykheit van *der Lede*, waar in die plaatſen gelegen waren, wederom aan het Nederſticht gekomen. (1)

Eenige handveſten door Biſſchop *Frederik van Blankenheim* in dit jaar aan de Ommelanden van Vollenhoven gegeven, konnen nagezien worden by den geleerden Heer Dumbar. (2)

(1) Ziet Matth. de Jure Gladii cap. XII. p. 182.
(2) Tom. II. Analect. p. 380.

1407.

In het jaar 1407. heeft de Regeering beſtaan uit deze volgende perzonen:

Schepenen.

Willam van Alendorp, Borgermeyſter.
Vrederic van Drakenborch.
Jan van den Spyegel.
Goedſcalc van Winſen.
Jacob Sloyer.
Pelgrim die Wael.
Mattheus Pot.
Jonge Beernt Proys.
Sweder van Houdaen.
Peter Rwſſche.
Jan van Groenewoude.
Jan van Damaſſche Geryts zoen.

Raden.

Lodewich die Wael.
Herman Grawert.
Jan die Wael.
Willam Henrix zoen.
Hubert Egberts zoen.
Steven van Sleen.
Claes van Loenen.
Peter die Beer.
Jan Herboert.
Jacob van Lichtenberch, Borgermeyſter.
Willam Jans zoen.
Ghiſebrecht die Craen.
Louwerens van Hamerſteyn.

Hen-

Henric van Luttickenhuse.
Meyster Aernt die Brune.
Willam van Maersen.
Aernt Huge.
Henric Vrederix zoen.
Claes Hermans zoen.
Dirc Pyl.
Jan Gheel.
Henric Pouwels zoen.
Egbrecht van Gruenenberch.
Egbrecht Jacobs zoen.

Oudermannen.

Jan van Lichtenberch. } Wantsniders.
Jan van Zulen.
Peter Jans zoen. } Backers.
Steven Ghisebrechts zoen.
Jan Sluseman. } Molenaars.
Jan Stout.
Wouter Pawe. } Sniders.
Aernt Jans zoen.
Jacob Beren zoen. } Linnewevers.
Herberen van Linscoten.
Gherbrant Spiker. } Vleyschouwers.
Mouweric Overcamp.
Dirc Pawe. } Vischkopers.
Jacob Gheryts zoen.
Godevaert Vrancken zoen. } Louwers.
Jan Wessels zoen.
Herman die Vroede. } Wollevewers.
Jonge Jan wt den Weerde.
Henric Vos. } Marsluden.
Jan die Coninc,

Alfer

Alfer van der A. Claes Sabel.	Botterluden.
Gheryt die Haen. Jan Ghisebrechts zoen.	Cordewaniers.
Merselis van Scherpenborch. Ghisebrecht Jans soen.	Oude Cordewaniers.
Peter van Snellenberch. Jan Gheryts zoen.	Corencopers.
Jacob Hombout Jan Reyners zoen.	Oude Wantsniders.
Hubrecht Daniels zoen. Henric van Alfen.	Steenbickers.
Mattheus Scrodekyn. Jan van Hollant.	Graeuwerkers.
Henric van Gent. Peter Walmer.	Ryemsniders.
Aernt Willams zoen. Herman Wessels zoen.	Bylhouwers.
Jan Zincelbier. Henric Timans zoen.	Smeden.
Michiel Zalm. Willam Kye.	Zadelaers.

Ter voorkominge dat de Stadt, reets genoeg voorzien met geestelyke gestichten, niet te veel door gebouwen, tot geestelyk gebruik opgerecht, zoude worden bezet, waar door de plaats zoude benomen worden voor d'inwoninge der borgeren en ingezetenen, die in tyden van noodt de Stadt niet alleen tegens kwalykgezinden konden beschermen, maar ook, zo als wy in den Arkelsen oorlog gezien hebben, hunne vyanden het hooft zouden konnen bieden; als mede, om dat de Geestelyken beweerden, zoo niet in 't geheel, ten minsten voor het grootste gedeelte, vryheid van Stads Accyn-

sen

ſen en ſchattingen te moeten genieten, zo heeft de Raadt daar tegen ook in dit jaar trachten te voorzien (1), en uit vreeze, dat het gaſthuis in den wyngaart in der Oudelle (2) verder uitgebreit zoude worden, des woensdags na beloken Paaſſchen verſtaan, dat *op de twee hoffteden, die Dirck Willam van de Heeren van Outmunſter in pacht hadde ontfangen, noch in die huizen, die 'er te dier tyd op ſtonden, of namaals op getimmert zouden worden, nimmermeer een autaer of cruys op zoude worden gezet, maar dat zy altyt weerlyke goeden blyven zouden.* Doch dit is in 't vervolg niet zeer in acht genomen; want in dat Zuſterhuis naderhant in den jare 1484. door Biſſchop *David van Burgundien* het klooſter van S. Brigitta geſticht is, en zyn dus deze erven geen weerlyke goederen gebleven. (3)

Te dezer tyd is de Broederſchap in S. Bartholomeus Gaſthuis opgerecht (4), en is in de kerk van Jutfaas een tweede Prieſter aangeſtelt, en voor deszelfs onderhout door den Heer *Hendrik van Ryn* zorge gedragen. (5)

Op

(1) Dit was ook overeenkomſtig met d'oude Coſtumen van de Stadt, volgens welke niemant zyne goederen mochte verkopen of in aalmoeſe geven aan geeſtelyke luiden. Ziet Utr. Placcaetb. III. Deel p. 279. Dit hadde Willem de derde Grave van Holland het eerſte in zyn gebiedt verboden in 't jaar 1328. en is in 't vervolg door verſcheidene Vorſten tegengegaan, als men zien kan by Matth. Manuduct. ad Jus Canonic. lib. II. tit. I.

(2) Zoo wierd genaamt de ſtreek der Stadt tuſſchen de Tolleſteeg en Wittevrouwen Poort. Ziet Buchel. ad Hedam p. 313.

(3) Ziet Matth. lib. I. Fundat. Eccleſ. 24.

(4) Ziet Matth. ibid. I. Fundat. 34.

(5) Ziet Matth. Ibid. II. Fundat. 10.

Op dat de borgers en ingezetenen, die door wonden en andere toevallen de hulpe van een bekwaam heelmeester nodig hadden, niet verzuimt, maar van hnnne lichaams kwalen behoorlyk genezen, en tot vorigen welstant herstelt zouden konnen worden, heeft de Raadt in dit jaar tot Stadsheelmeester aangestelt eenen *Jan van Hoeklem*, onder deze voorwaarden:

In den yersten, dat Meyster Jan der Stat meyster wesen sal, also lange als hi in levenden live is, ende sel doen allen, dat een goet Cyrurgyn sculdich is te doen. Ende die Raet van der Stat sel hem alle jaer, alse die Raet gestalleert is, twe mannen van boeren rade bi zetten, die de wonden met hem besien sellen, ende Meyster Jan sal bi den tween syn loen eysschen ende overdragen, ende die twe sellen hem syn loen wtrechten, gelike zi overdragen waren van onsen borgeren ende onderzaten na gewoente der Stat van Utrecht.

Item säl die Raet van Utrecht Meyster Jan ende sinen kynderen, die hi nu heeft, borgerscap geven, ende ter clocken wtluden, so wanneer hys begeert.

Item sal die Raet van Utrecht Meyster Jan jaerlix geve tot synre pensioen zestien engelsche nobelen (1) *,ende daer toe achte ellen groet pleyns lakens, die de Stat hem mit eeren gheven mach, ende voer syn voederie daer toe twe engelsche nobelen.*

Voert sal Meyster Jan mitten rade varen so waert die Raet begeert, sonder argelist.

Voert selmen dese voirscreve voirwaerde openbaerliken lesen voer den Raet van der Stat, ende dat selmen scri-

(1) Van de onzekere waarde der Engelsche nobelen ziet Matth. 1. Fundat. Eccles. 34. naderhant vind ik, dat aan Stads Heelmeester toegelegt is boven de kledinge vyftig ponden Stads pay jaarlyks, Donderdags na Conceptio Mariae 1427.

ſcriven in der ſtat boec, ende daer ſelmen Meyſter Jan een wtſchrift of gheven, mitter Stat clercken hant geſcreven, ende die clerck ſal daer ſyn ſegel op drucken, datter ſyn hant is.

Voert ſo ſal Meyſter Jan alſo vry weſen van allen laſt ende dienſt, geliken onze Stat clerc.

Ik heb hier boven op 't jaar 1402. aangetekent, dat de Raadt ter vercieringe hunner Stadt, en ter voorkominge van brandt, hunne borgers en ingezetenen hadde aangezet tot het afbreeken van hunne ſtrooye daken, en zelfs daar toe uitgelokt onder toezegginge van tegelen om niet, en leyen voor een gedeelte, daar toe te zullen geven. Doch het ſchynt, dat van deze gunſt weinig gebruik is gemaakt, en dewyl het echter nootzakelyk was, dat de huyſen met harde daken wierden voorzien, en vooral die, welke in de meeſt bebouwde en bewoonde plaatſen van de Stadt ſtonden, zoo heeft de Raadt op ſinte Peters avond ad vincula geboden, dat de ſtroodakken van alle de huyſen ſtaande aan beide de zyden van de Limmerch (thans de *Lynmerkt* genaamt) van de Zadelſtraat en van de Botterſtraat binnen een groot jaar moeſten worden afgenomen, en met ſteenen daken gedekt; of dat anders de Raadt die zoude doen af breeken; en dat de huizen zo lang ongedekt zouden blyven, tot dat ze met ſteen gedekt waren.

Eenige voorname onderdanen van den Heer van Arkel door Hertog *Willem van Beyeren* met gaven en geſchenken omgekocht zynde, hebben eerſt den zoon *Willem van Arkel* tegen den Vader opgehitſt; doch deze, buiten hun weten, met den Vader verzoent zynde, hebben zy zoo wel den zoon als den Vader in de Stadt *Gornichem* niet willen inlaten, maar Hertog *Willem*, na dat hun

tach-

tachtig duizent kronen (1) tot loon hunner verraderye betaalt waren, ingehaalt, en tot Heer van Arkel gehuldicht. Doch Hertog *Willem* wederom naar Holland vertrokken zynde, is kort daarna *Willem van Arkel* door krygslist meester van *Gornichem* geworden, en heeft de Hollanders uit de Stadt gejaagt. Waarom Hertog *Willem* een machtig heir by den anderen verzamelt hebbende, voor *Gornichem* zich heeft gelegert, en getuigen eenparig alle onze Vaderlandsche geschiedschryvers, als Heda, Gouthoeven, Pontanus, Slichtenhorst, Vossius, Kemp en anderen, dat de Utrechtenaars door Hertog *Willem van Beyeren* zyn verzocht, om ter zyner hulp in 't veld te komen en de Stad *Gornichem* te belegeren, 't welk te meer nodig was, om dat den Hertog van Gulik en Gelre met veel volks tot hulpe van den Heer van Arkel was opgezeten. Doch, schoon Heda, bladz. 268. bevestigt, dat zy aanstonts met die van Vianen gekomen zyn, zoo vinde ik echter niet in onze Raadsboeken van dit jaar eenig het minste gewag van dit

(1) Zo verhaalt Kemp. Doch Vossius lib. xv. Annal. zegt dat zy tot vergoedinge hunner schade, die zy uit dezen oorlog zouden lyden, bedongen hebben hondert duizent Fransche kronen. Andere Schryvers verhalen, dat Jonkheer *Willem van Arkel* alle moeite te vergeefs by zynen Vader aangewent hebbende ter afradinge van den oorlog, zich met de voornaamste en rykste inwoonderen van *Gornichem* hadde verbonden om vrede te maken, in weerwil van zynen Vader met Hertog *Aelbert* en zynen zoon *Willem*. Doch dat de zoon buiten hunne kennisse met zynen Vader verzoent zynde, zy eerst afgezanten gezonden hebben aan Hertog *Reynout van Gelre*, doch by die geen gehoor krygende, dat zy gezonden hebben eenigen uit den haren aan Grave *Willem van Oostervant*, die met hem over een gekomen zyn, dat zy *Gornichem* en *Leerdam* met de sloten hem overgeven zouden, en dat hy hun beschermen zoude tegen de Heeren van Arkel.

dit verzoek van Hertog *Willem*, of dat zy te velde zyn getogen. Ook is kort daar na door toedoen van *Jan van Beyeren*, gekoren Bisschop van Luyk, broeder van *Willem*, een bestand voor twee, of, zo Heda getuigt, voor drie jaren gemaakt, en den Heer van Arkel in het bezit van *Gornichem* gebleven.

De Raadt heeft alle hunne borgeren en onderdanen by klokluidinge des Saturdags op S. Lamberts dag verboden konynen te fretteeren in Eemlant, of op de heyde tusschen deze Stadt en Amersfoort, zynde des Bisschops warande, onder bedreiginge van boven de beteringe aan den Bisschop, het scherpelyk aan hen te zullen rechten.

In dit jaar is *Kuynre* aan den Bisschop opgedragen. (2)

1 4 0 8.

In dit jaar heeft de Regeering bestaan uit deze perzonen:

Schepenen.

Jan Pot, Scepen Borgermeyster.
Jan Hombout.
Gheryt Vrencke.
Volprecht van Amerongen.
Jan Lieboert.
Willam Schade van Tulle.
Jan van Lantscroen.
Dirc van der Weyde.
Jacob Sloyer Henrix zoen.
Claes Sloyer.

Henric

(1) De brief daar van is te vinden by Dumbar tom. II. Analect. p. 385.

Henric Witte.
Claes van Loenen.

Raden.

Wouter Grawert, Borgermeyſter.
Gheryt van Damaſſche.
Godevaert Spiker.
Peter Foeyte.
Henric Lichtenap.
Jacob Haec.
Willam die Verwer.
Timan Herboert.
Claes Ketelaer.
Godevaert die Coninc.
Willam van Winſen.
Henric van Endoven.
Jan Vrancken zoen.
Andries die Witte.
Roeloff die Kraen.
Bertelmeus Glaesmaker.
Evert van Strimoet.
Timan Witvoet.
Willam van Vlueten.
Jan Gheryts zoen.
Claes Splinter.
Jan Schavert.
Ggbert Paelvoet.
Jan Knwt.

Oudermannen.

Vrederic van den Spieghel. } Wantſniders.
Jacob van Lochorſt.
Jan Knyf. } Sniders.
Ghiſebrecht van Galencoep.

Hen-

Henric Spiker. Jacob Scrodekyn.	} Backers.
Dirc Jans zoen. Dirc van der Woerde.	} Molenaers.
Jacob van Emenesse. Jan Louwerens zoen.	} Linnewevers.
Jacob Egbrechts zoen. Jacob Vrederix zoen.	} Vleyschouwers.
Henric Pouwels zoen. Dirc Heer.	} Vischcopers.
Henric die Wit Jans zoen. Jan die Witte Vrancken zoen.	} Louwers.
Peter Hasert. Peter Jacobs zoen.	} Wollewevers.
Vrederic Trinde. Aernt van Cleve.	} Mersluden.
Jacob Herboert. Henrik van den Slyck.	} Botterluden.
Valc van Goudenberch. Claes Buer.	} Cordewaniers.
Herman Scout. Marten Mathys zoen.	} Oudecordewaniers.
Ysbrant van der A. Wessel Zuermont.	} Corencopers.
Keyser Peter Jans zoens zoen. Willam van Boelre.	} Steenbickers.
Jan van Tyel. Florens die Witte.	} Oudewantsniders.
Timan Walmer. Timan Droem.	} Graeuwerkers.
Timan van Dorsschen. Daem van der Maet.	} Riemsniders.
Michiel Thomaes zoen. Ghisebrecht Schade Dircx zoen.	} Bylhouwers.

Peter

Peter Scrodekyn. } Smeden.
Vrederic Marten. }

Jan van Meerlo. } Zadelaars.
Willam die Haze. }

Uit de uitſpraak, die de Stadt Utrecht met de drie Overyſſelſche Steden in 't volgende jaar gedaan heeft, over de geſchillen tuſſchen den Biſſchop en de Stadt Amersfoort blykt, dat in dit jaar *Jacob Vrederixs zoon* en *Timan Walmer* overſte Oudermans zyn geweeſt.

De Raadt der Stadt altyt waakzaam ter beveiliginge van hunne Stadt, borgers en inwoonderen, en derhalven wetende 'er veel aan gelegen te zyn, dat de bewaring der ſloten van het Nederſticht (1) niet wierd aanbevolen dan aan die geenen,

(1) De eigentlyke ſloten van het Nederſticht zyn geweeſt *Ter Horſt*, *Stoutenburg*, of het huys ter *Eembrugge*, en *Vreelant*.

Ter Horſt, dicht by Rhenen gelegen, was gebouwt door Biſſchop *Godefried van Rhenen*, ter beveiliginge van dat gedeelte des Nederſtichts tegen de Gelderſchen, als Heda en Beka in de levensbeſchryvingen van dien Biſſchop getuigen, en is in den Burgerlyken oorlog tuſſchen Biſſchop *Hendrik van Beyeren* en de Stadt Utrecht door de Gelderſchen, die de Stadt Utrecht byſtonden, ingenomen en vernielt, zynde een gedeelte der ſteenen gebruikt tot opbouw der muuren van de Stadt Rhenen, en naderhant de overige t'Utrecht gebracht, om daar mede het kaſteel Vredenburg op te metzelen. Dit kaſteel was voortyts verpant aan Heer *Hubrecht Schenck*, van wien Biſſchop *Jan van Arkel* het zelve geloſt heeft. ziet Matth. t. VI. Anal. p. 252.

Stoutenburgh heeft eertyts toebehoort de Heeren van Amersfoort, die in 't vervolg van tyden zich niet zo zeer *Heeren van Amersfoort*, als *Heeren van Stoutenburgh*, om dat zy bezitters waren van dat kaſteel, hebben laten noemen. Doch is 't zelve in den jare 1328. door *Evert van Stoutenburgh* aan de Utrechtſche kerk overgebragt. Ziet Matth. de Jure

nen, op wier trouwe zy ſtaat konden maken, heeft des ſondags na Pauli converſio beſloten, *dat van deſer tyt voert gheen man op ter Geſtichts ſlote van Utrecht zitten en zel aen deze zide der Yſſel ende daer Caſtellein op weſen, hi en zel eerſt tien jaer lanck borger geweeſt hebben. Ende dit en ſel nyemant oflaten ofte doerſien tot eniger tyt, ofte eniger ander ſake wille.* (1)

Scho-

Jure Gladii cap. IX. naderhant verpand zynde aan *Aernt van Yſelſtein*, heeft Biſſchop *Jan van Arkel* 't zelve geloſt in 't jaar 1343. ziet Matth. t. VI. Anal. p. 252.

Het *Huis ter Eem* heeft geſtaan te Eembrugge, en is in den jare 1481. door de Utrechtenaars afgebroken en verbrant. Ziet hier van Verhoeven uitgegeven door Matthaeus in zyn boek Rerum Amorfort. Scriptor. p. XXXV. & ſeqq.

Van *Vreelant* hebben wy hier voren bladz. XXII. geſproken. Waar by alleen noch moet voegen, dat Biſſchop *Jan van Vernenburch* in 't jaar 1363. het kaſteel *Vreelant* verpand heeft aan de Stadt Utrecht, en haar de macht gegeven heeft daar eenen Maarſchalk op te zeten. Ziet den brief by Matth. II. de Nobil. 19. 't welk ook geſchiet is. Ziet Matth. de Jure Gladii cap. XVII.

(1) Schoon de zo evengemelde vier ſloten veeltyts tot een verblyf voor de Maarſchalken verſtrekten, die, alhoewel door den Biſſchop aangeſtelt, echter door de Staten moeſten worden goetgekeurt, en van dezelve met behoorlyke laſtbrieven voorzien, en zo wel zich met eede verbonden aan de Staten, als aan den Biſſchop, gelykerwys men zien kan by Matth. de Jure Gladii cap. IX. p. 115. & p. 138. zoo waren de ſloten boven dien noch voorzien met Caſteleynen, die dezelve moeſten bewaren ten dienſte van het Nederſticht. En deze moeſten Utrechtſche borgers zyn: dus vind men *Claas van Loenen* in 't jaar 1421. als Caſtellein van 't huys ter Horſt, en in 't jaar 1426. *Herman van Steenre*, als Caſtellein op het ſlot Stoutenburg vermelt. En had reets Biſſchop *Jan van Arkel* by eenen bezegelden briev, gegeven in 't jaar 1354. (te vinden by Matth. lib. II. de Nobil. 19. p. 354. en de Jure Gladii XIX. p. 331.) voor hem en zyne nakomelingen zich verbonden op het huis ter *Eembrugge* niemand, dan die jaar en dag borger t'Utrecht was geweeſt, en in die Stadt, of in den lande van Utrecht wel gegoet was, te zetten.

Doch

Schotanus in zyne Vriesche Historien het VII. boek, en Boxhorn in zyne Nederlandsche Historie bladz. 135. verhalen, dat in dit jaar oorlog zoude geweest

Doch buiten deze vier voorname sloten, waren noch in het Nedersticht verscheide sloten en adelyke huizen, die door hare sterkten plaatzen van tegenweer waren, welke ope sloten des Gestichts waren, en voor des Gestichts volk open moesten staan, als, *Abcoude*, *Duurstede*, *Loenresloot*, *Ameyde*, *Nyevelt*, *Ouden Gheyn*, *'t Huis ten Ham* en andere.

De Regeerders der Stadt Utrecht zyn ook altyt zeer oplettende geweest op de bezitters van kasteelen en sterke huyzen in het Nedersticht, om dat door dezelve de borgers en ingezetenen der Stadt veel kwaadt konde worden toegebragt, zoo in het bezit en gebruik hunner goederen, die zy ten platten lande hadden, als in het dryven hunner koopmanschappen: ook konde door dezelve de toevoer van levensmiddelen tot de Stadt zeer belemmert worden. Hier van moet men afleyden de belofte van Bisschop *Jan van Arkel*, gedaan in den jare 1335. waar by hy zich verbint het huys ten *Ouden Gheyn*, eertyts sterk, maar naderhant in de oorlgen tegen Holland en voor al met de Heeren van Ysselsteyn, deerlyk gehavent, te verleyen op eenen borger, dien de Stadt Utrecht daar toe kiezen zal, ziet Matth. III. de Nobil. I. Ik vind ook, dat *Fredrik van Uten Hamme* en zyn zoon *Peter* zich verbonden hebben met zyn huis *Ten Hamme*, gelegen tusschen de Dorpen Vleuten en Harmelen, tegen den Bisschop of de Stadt Utrecht nooyt iets te doen, dat vyandelyk zoude zyn. Welke briev, tot noch toe niet gedrukt, en in ons Stadhuis te vinden, aldus luid:

„ Allen den ghenen, die desen brief zoellen zien, of horen „ lesen, doe wi verstaen *Vrederic Uten Hamme*, ende *Peter* „ *Uten Hamme*, Ridders, dat wi gheloeft hebben ende „ gheloven in goeden trouwe onsen lieven heer, heren Jo- „ hanne van Arkel, Bisscop t'Utrecht, ende der Stadt van „ Utrecht, dat wi nimmermeer teghens hem doen en zuel- „ len mit rade noch mit dade, mit onsen huse ten Hamme, „ bi onsen wille ofte consente. Alle dese voerscreve pun- „ ten gheloven wi Vrederic ende Peter Ridders voerscreve „ voer ons, ende voer onse erfnamen, vast ende stede te „ houden mit goeden trouwe sonder arghelist. In orconde „ des briefs beseghelt mit onsen zeghellen. Ghegheven in „ 't jaar ons heren dusent dre hondert zeven ende viertich

„ op

weest zyn tusschen Bisschop *Frederik van Blankenheim* en de Vriesen van Stellingwerf, Schoelandt en Cesterzoger landen, en dat door een uitspraak van

„ op finte Peters avont ad cathedram. Ziet ook 't geen wy boven bladz. 67. van den huize *Loenderfloot* hebben aangetekent.

Zoo was al in 't jaar 1352. Bisschop *Jan van Arkel* met den Raadt der Stadt Utrecht overkomen, dat zy, om te verhoeden de schade, die het gemeene Landt en de Stadt Utrecht door het bouwen van sterke borchten, zoude konnen overkomen, in 't vervolg zoude beletten het timmeren van sterke kasteelen en huyzen, waar door het land en de stadt by vervolg van tyden onheil zouden konnen worden toegebracht. De briev daar van, myns wetens tot noch toe ongedrukt, en op ons Stadthuis te vinden, is van dezen inhout:

„ Wi *Johan* bi der ghenaden Goeds Bisscop t'Utrecht, „ Borghermeysters, Scepene, Raet van den ouden rade ende „ van der nyewen der Stadt van Utrecht, doen te weten al- „ len luden, die dezen brief zellen zien of horen lezen, „ dat wi om te verhoeden ende te scutten alsucken onraet, „ last ende oerloghe, als ons ende den ghemenen lande „ voermaels ghevallen is, overmids starcken borghen ende „ vesten, die in den lande ghetymmert hebben gheweest, „ in een ghedraghen zun malc mitten anderen, of yemant „ ware, die enighe borghe of huse, of ander veste, binnen „ den lande van Utrecht op deze zide der Yzel, daer Utrecht „ staet, also starc tymmerden, maecten ofte vesten, dat ons „ dochte, datter onser enighe, of den lande, onraet, laste „ of oerloghe of comen mochte, dat wi dat eendrachtelyc „ verbieden, keren ende wederstaen zullen, elc na zunre „ beste machte. Ende waert, dat onser enighe, om dese „ tymmeringhe te keren, last ofte oerloghe quame, dat „ zullen wi malc mitten anderen wtdraghen na alle onzen „ vermoghen. In orconde deser dinghen, so hebben wi *Johan* „ Bisscop voersz. onzen zeghel, ende wi Borghermeysters, „ Scepene ende Raet voerscreve onser Stat Zeghel van Utrecht „ aen dezen brief ghedaen. Ende deser brieve sun twe al- „ leens sprekende. Ghegheven in 't jaer ons heren dusent „ dre hondert twe ende vyftich, des manendaghes na onser „ Vouwen dach nativitatis.

Dit voorbeelt hebben de Overysselsche Steden *Deventer Campen* en *Swol* in den jare 1381. nagevolgt, en zyn met Bis-

van ſegsluyden, de onluſten zyn geſtilt. Welke uitſpraak by Boxhorn (1) kan nagezien worden, en waar uit men opmaken kan de inkomſten, die de Biſſchop van Utrecht uit die landen trok. Het ſchynt, dat de verſchillen ontſtaan zyn tuſſchen de amptenaren des Biſſchops, en de bezitters der landen aldaar gelegen, over de cynſe, dien zy jaarlyks aan den Biſſchop moeſten betalen, zullende de eerſte aan knevelaryen, en d'andere aan wanbetalinge zich ſchuldig gemaakt hebben, en dat die verſchillen tot feytelykheden zullen gekomen zyn, zonder dat openbare oorlog geweeſt zal zyn, dewyl Heda daar niets van melt, maar zal het volgens de taal van die eeuw maar eene *ſchelinge* geweeſt zyn.

In dit jaar ſchynt 'er ſchaarsheit van koorn geweeſt te zyn, om dat ik vind door den Raadt verſtaan te zyn, dat geen koornverkoper zyn koorn mogte verkopen aan iemant, binnen de Stadt of Stadts vryheit woniende, die dat koorn wederom

Biſſchop *Florens van Wevelinchoven* over een gekomen, dat geen ſterktens in Zalland zouden worden gebout, ziet Revius lib. 1. Hiſt. Daventr. p. 84. en den naarſtigen onderzoeker van de vaderlandſche Outheden, den Heer Dumbar tom. II. Analect. p. 316. en Hiſtorie van Deventer IV. boek 22. Hoofdſt. p. 560. die op de volgende bladzyde voor den dag brengt eenen briev, waar by dezelve Biſſchop belooft heeft aan de Stadt Deventer, geenen anderen Caſteleyn op het huis *te Holte* te ſtellen dan eenen borger van Deventer. en bladz. 622. eenen briev, waar by *Jan van Buchorſt* in 't jaar 1391. zich verbint met zyn huis nooyt ſchade te zullen doen aan den Biſſchop en het Sticht, (ziet ook Dumb. t. II. Analect. p. 337.) en bladz. 624. eenen briev gegeven in 't jaar 1393. waar by Biſſchop *Frederik van Blankenheim* belooft geenen Caſtelein te zullen ſtellen op het huis te *Diepenheim*, dan met voorkenniſſe der Steden *Deventer*, *Campen* en *Zwol*.

(1) En Dumbar tom II. Analect. p. 390.

derom verkopen wilde. Zoo nochtans, dat zy des ſaturdags openbaarlyk aan een iegelyk mogten verkopen zo veel als de koper voor zich nodig hadde; ook aan de Bakkers wekelyks zo veel, als zy in die week bakten, en niet meer: onder verbeurte dat die geene welke het tegendeel deede in geen jaar koorn zoude mogen kopen of verkopen. Hier door wierd zorg gedragen, dat'er geen gebrek van koorn in de Stadt zoude zyn, en 't zelve niet buiten de Stadt worden vervoert. En dat dit de ernſtige meninge van den Raadt zy geweeſt, blykt uyt de ſtrafoeffeninge gedaan aan *Beernt Proys* de jonge, zoon van den Schout der ſtadt, welke koorn gekocht en op het ſlot t' Abcoude gebracht hebbende, is veroordeelt den Rade om vergiffeniſſe te bidden, in den Rade (1) tot Vrouwe Lichtmiſſe aankomende niet te verſchynen, en de ſtadt ter beteringe te geven 100M. ſteens.

Niet alleen heeft de Raadt den zoon van den Schout, Schepen zynde, niet verſchoont; maar den Schout zelfs tegen des Raadts verbod aangaande geſtraft. Aanmerkelyk zyn de woorden, welke ik geboekt vinde 's Woensdags na Ponciani. *Die Raet van der ſtat out ende nye ſyn overdragen, want die Scout gebrueckt heeft boven 's Raets verbot in den ſake tuſſchen Gaesbeec ende Brederode, daerom is hi gecomen voer den Rade out ende nywe op ter Stathuys wt Buerkerck bloets hoefts, ende heeft den Rade verghiffenis gebeden, ende heeft oervede* (2) *gedaan in teghenwoirdicheyt 's raets voerſcreve, hi oft nye-*

(1) Hy was in 't vorige jaar 1407. tot Schepen aangeſtelt, en hoorde dus onder den ouden Raadt.

(2) *Oervede.* Was een plechtige eedt, die de veroordeelden deden aan den Raadt, van wegens het gevelde vonnis niemant

nyemant van ſynre wegen, daerom yemant te miſdoen ende hi ſel den rade te beteringe geven IIC. LM. ſteens.

Wat de zaak tuſſchen *Gaesbeeck* en *Brederode*, waar van hier gemelt word, aangaat, zoo dient tot ophelderinge, dat de laatſte Heer van *Abcoude*, *Willem*, die ook Heer van *Gaaſbeeck* en van *Wyk* was, omtrent dezen tyd geſtorven is, zonder mannelyk oir, nalatende eene dochter, *Johanna* welke voortyds getrouwt was aan *Jan van Brederode*. Deze *Jan* niet genoeg hebbende om prachtig te konnen leven, had zyne vrouw, genoegzaam tegens haren wil bepraat

mant te miſdoen of door andere doen miſdoen, ziet Matth, tom. II. Analect. p. 73. en IV. de Nobil. 34. en den Heer Dumbar tom. II. Anal. p. 399. en in zyn Kerkelyk en Wereldlyk Deventer bladz. LVI. Voor al wierd dit afgevergt van die geene welke uyt de gevangeniſſen ontſlagen, en de ſtadt ontzeit wierden: 't welk dikwils zullende voorkomen, hebbe ik nodig geoordeelt het Formulier daar van, in een out beſchreven boek gevonden, alhier op te geven.

„ Allen den genen, die deſen brief ſellen ſien of horen „ leſen, doe ic A. verſtaan, dat ic belie ende bekenne, dat „ ic mit mynen vryen moetwille geloeft, gewilkoert ende „ geſekert hebbe, gelove, wilkoer ende ſeker mit deſen „ brieve, by mynre trouwe, ere ende ſekerheyt, ende heb „ dair toe myn hant op deſen brief geleyt, ende lyflic then „ heyligen gezworen mit hande, mit monde, mit opgeregten vingeren, ende mit volſtaefde ede aen handen des Raets „ van Utrecht, als dat ic nimmermeer, alzo lange als ic leve, „ doen en ſel noch doen doen, ic, noch nyemant van mynre „ wegen, heymelic noch openbaer, in geenrewys, tegen „ der ſtat van Utrecht, noch hoere borgers, noch onderſaten, noch nyemant anders, die ic betichten of beſchuldigen mag in eniger wys, roerende van der vangeniſſe, dat „ ic t' Utrecht geweeſt, ende op ſinte Katrine Poort &c. „ gelegen hebbe. Voert ſo heb ic noch gewilkoert op myn „ lyf, dat ic binnen twee of meerder jaren naeſtcomende „ bynnen der Stat van Utrecht ofte Stat vryheyt niet comen „ en ſell; ende dat ic een myle omgaens van der Stat bliven „ ſall,

praat om Nonne te *Wyk* te worden, en hy had zich in een Karthuiſers klooſter begeven, Doch de tydinge van zyn ſchoonvaders doot krygende, ſmyt hy zynen Monnikskap weg, komt heimelyk met eenig volk te *Wyk*, neemt zyne Vrouw wederom tot zich, en tragt zich in het bezit te ſtellen van de goederen door den Heer van *Abcoude* nagelaten, Doch de Biſſchop hier van kenniſſe krygende, zent eenig krygsvolk naer *Wyk*, krygt *Jan van Brederode* gevangen, en ontbiet den Jonkheer van *Gaesbeek*, als naaſte erfgenaam, wien hy *Wyk* overgeeft en verleyt met *Abcoude*. (1) Het ſchynt, dat de Raadt niet gewilt

„ ſall, ende tenden den jaren voirſcreve oec niet naerre der
„ Stat van Utrecht comen en ſel, dan een miele voerſcreve,
„ ten ſy by conſente ende wille des Raets der Stat van Utrecht
„ voirſcreve. Ende wairt ſake, dat ic dit niet en hielde,
„ ende in enige punten gebreckelic worde, dat God verhueden moet, ſo bekenne ic my ſelve ſekerloos, trouweloes,
„ eerloes, ende meyneedich, ende verwonnen te weſen van
„ allen rechten, ende daer toe myn lyf verboert te hebben,
„ ende bidde alsdan alle Heren, Vorſten, Stat, Steden,
„ Baeluwen, Scout, Scepenen ende rechteren, daer ic ondergehouden ofte bevonden ſel werden, dat ſy dat aen
„ myn lyf rechten willen, gelikerwys of ic deſe willekoer,
„ loffeniſſe ende ſekerheyt voir hem in den geſpannen rechten gedaen hadde, ſonder argeliſt. In kenniſſe &c.

Door het doen van deſe *Oirveede* zorgde de Regeering, dat haar in 't vervolg van tyd, van de veroordeelden, of uitgewezenen en ballingen geen nadeel konde worden toegebragt. En hebbe ik in libro Roſae p. 81. vſ. (zynde een out geſchreven boek beruſtende in onſe Stads Secretarye) gevonden: *enich man die oervedich waer der Stat van Utrecht, ende zyn oervede brac, die verbuerde zyn lyf.* Doch wy zullen in 't vervolg voorbeelden vinden van menſchen, die zich weinig aan dit krachtig verbandt en eedt hebben geſtoort, en niet geſchroomt hebben hunne oervede te breken.

Dit doen van *oirvede* is naderhant door Keiſer Karel by zyne Ordonnantie, te vinden in het Utrechts Placcaetb. III. deel p. 320. afgeſchaft.

(1) Zoo verhaalt het Heda bladz. 268. Doch Joh. a Leydis van

gewilt heeft, dat hunne borgeren of onderzaten zich deze zaak zouden aantrekken, of wel, dat zy meer gunſte aan den Heer van *Brederode*, dan aan den Heer van *Gaasbeek* heeft toegedragen. Want ik vinde in het Buurſpraak boek, twee jaren daar na, te weten in het jaar 1410. des woensdags na Tiburcii, *De Raet gebiet Beernt Proeys den Scout, dat hy voer onſen Rade ter antwoerde coem tuſſchen dit ende een woensdage naeſtcomende.* En ſwoensdags na Exaudi, *Want Beernt Proeys boven verbode ſraets out ende nye gereyſt heeft, ende bewint gebadt heeft mitten Joncheer van Gaesbeec, ende in ſinen dingen, daerom heeft hi verboert vyftich ponden ende ſyn borgerſcap, ende die Raet neemt hem ſyn*

van de daden der Heeren van Brederode by Matth. tom. II. Anal. p. 333. en de Heer Paulus Voet kort verhaal der doorluchtige Heeren van Brederode bladz. 63. ſchryven, dat Heer *Reinout* van Brederode in 't jaar 1390. is overleden, en dat zyn outſte zoon *Diderik* 's jaars te voren in 't Carthuyſer Klooſter te *Dieſt* in *Brabant* zich begeven hebbende, de tweede zoon *Jan* hem was opgevolgt, en dat zyne Vrouw in 't jaar 1401. in het Nonnekloofter te *Wyk*, 's jaars te voren geſticht, gegaan is, zonder byvoeginge dat zy tot dat beſluit onwillig zoude gekomen zyn, en dat *Jan* een Lekebroeder in het Klooſter der Karthuyſers t' Utrecht geworden zynde, na de doot van zyn Schoonvader, oirlof verkregen hebbende van den Paus om zyne order te verlaten, verzocht heeft zyne Vrouw wederom by zich te hebben, doch dat, de Biſſchop hem zulks weigerende, hy met enig volk tè *Wyk* gekomen is, en zyne Vrouw uyt het Klooſter gehaalt heeft: dat de Biſſchop dit horende met volk naer *Wyk* gegaan is en de Stadt ingenomen heeft: en dat *Jan van Brederode* in de gevangeniſſe gelegt, en zyne Vrouw wederom in 't Klooſter gebragt is, in 't welk zy 's jaars daar aan uyt hertzeer en verdriet is geſtorven, wanneer *Jan* losgelaten zynde, naer Vrankryk is getogen en aldaar in eenen Veldſlag tegen de Engelſchen is gebleven: en dat dus de goederen van den laatſten Heer van *Abcoude* zyn gekomen aan *Jacob van Gaesbeek*, zyn broeders zoon.

(1)

ſyn borgerſcap. (1) Waaruitblykt, dat de Schout voor den Heer van *Gaesbeek*, en dus tegen den Heer van *Brederode* geweeſt is.

De Raadt heeft ook in dit jaar het getal van hunne Schutters bepaalt, en gewilt dat'er maar vier hondert wezen zouden, (2)

Op dat de Stadt zinlyk zoude gehouden, en voor al ſtadts bruggen, trappen en wedden van ſlyk en andere vuiligheit zouden ontlaſt blyven, was de Raadt

(1) Dewyl zommige lezers niet zullen konnen begrypen, hoe de Raadt zodanig eene rechtsoeffeninge over den Schout der Stadt heeft konnen en mogen oeffenen, zoo moet ik kortelyk aantekenen, dat, ſchoon de Biſſchop den Schout aanſtelde, hy niet mogte noemen wien hy wilde, maar was de aanſtellinge onder anderen mede bepaalt in zo verre, dat een Biſſchop volgens den eedt, dien hy by zyne inkomſt aan den Raadt gedaan hadde,(waar by hy zich verbonden hadde alle Stadts rechten, voorrechten, vryheden &c. te zullen handhaven) geenen Schout mogte aanſtellen, dan een geboren borger. Ziet Utrechts Placcatb. III. deel p. 201. Moeſt derhalven de Schout een geboore borger zyn, zoo was hy ook onderhevig het rechtsgebiedt van den Raadt, die van alle oude tyden af over hare eige borgers en ingezetenen heeft geoordeelt, ja mogt zelfs een borger van Utrecht nergens dan voor den Raadt der Stadt Utrecht te recht geſtelt worden. En dat de Raadt der Stadt niet alleen den Schout over gemeene miſdaden, maar ook wanneer hy verzuimig was in 't waernemen van zynen plicht, geſtraft heeft, blykt uit de Ordonnantie op het timmeren van den jare 1373. te vinden in 't Utrechts Placcaatb. III. deel bl. 284. waar by de Schout, indien hy volgens derzelver voorſchrift niet handelt, in eene geldboete verwezen word. Ziet ook p. 289. En dat de Schout van den Raadt is berecht en beſtraft, zal ons in 't vervolg meermalen voorkomen, en wy het op die jaren, in welke wy'er gewag van vinden, melden.

(2) Het Schutters collegie beſtont uyt zeker getal van menſchen, die zich in de doelens oeffenden met boog en pyl, en eens jaarlyks naer eenen opgerechten Papegaay ſchoten, en die dezelve trefte wierd Koning der Schutten genaamt, en veel eer beweзen. Ik zoude hier wel meer van aantekenen, doch het we-

Raadt gewoon aan zommige het Borgerrecht om niet te geven, mits zekere bruggen, trappen en wedden, ja zelfs ſtraten, aafdochten en andere publyke plaatzen ſchoon houdende, en zuiverende van alle onreinigheit op hunne koſten: zoo vinde ik in dit jaar verſcheide met het Borgerrecht begiftigt te zyn onder de voorgemelde voorwaarden. Deze borgeren wierden genaamt *Slykborgers*, en waren verplicht hun leven lang gedurende dezen dienſt te doen; en indien zy hier in nàlatig waren, wierd hun het Borgerrecht wederom afgenomen, en konden zy geene Gildebroeders blyven in die gilden, welke zy aangenomen hadden volgens het Raadsbeſluit genomen des woensdages op ſinte Symon en Juden avont 1417. (1)

1409.

In den jare 1409. is de Regeering aldus verzet.

Schepenen.

Jan van Lichtenberch, Borgemeyſter.
Vrederic van Drakenborch.
Jan van den Spieghel.
Willam van Alendorp.
Alfer van der A.

Jan

zentlykſte dat van hen gezegt kan worden, is te vinden by Matth. lib. IV. de Nobil. p. 1117. die daar en op de volgende bladzyde de oude Schutters Ordonnantie te voorſchyn brengt en uitlegt.

(1) Van deze *Slykborgers* verdient nagezien te worden, 't geen de geleerde Heer van de Water in het Utrechts Placc. III. deel p. 269. daar van heeft verzamelt, die ook aantekent, dat dezelve in den jare 1603. vernietigt, en in der zelver plaats valnis of aſchluiden aangeſtelt zyn.

Jan die Coninc.
Jan van Gruenewoude.
Jonge Beernt Proys.
Peter Rwſſche,
Louwerens van Hamerſtein.
Willam Woutman.
Dirc van Houdaen.

Raden.

Sweder van Houdaen, Borgemeyſter.
Herman Grawert,
Jan die Wael. Huge Goyer in zyn ſtat.
Riqwyn Jans zoen.
Egbert Jacobs zoen.
Dirc Pawe.
Jan Brunt.
Herman die Vroede.
Henric Vos.
Jan over die Vecht, Hermans zoen.
Jacob Sloyer.
Willam Jans zoen.
Jan Gheryt Gepels zoen.
Henric van Luttickenhuſe,
Hubrecht Daniels zoen.
Willam van Maerſen.
Mattheus Pot.
Henric Vrederix zoen.
Herman Weſſels zoen.
Aernt Willams zoen.
Henric Pouwels zoen.
Jan Gheel.
Henric Jacobs zoen.

Vol-

Volprecht Foyt.
Jan van Damassche.

Oudermannen.

Pilgrum die Wael.
Lodewich die Wael. } Wantsniders.
Egbert van Gruenenberch.
Herman van Gameren. } Sniders.
Lambrecht Peters zoen.
Willam Henrix zoen. } Backers.
Jan Scout.
Timan Dirx zoen. } Molenaers.
Jacob Beren zoen.
Henric van Lit. } Linnewevers.
Hubrecht Egbrechts zoen.
Gherbrant Spiker. } Vleyschouwers.
Steven van Sleen.
Jacob Gheryts zoen. } Vischcopers.
Jan Wessels zoen.
Willam Jans zoen. } Louwers.
Aernt Dircs zoen.
Gheryt Aelbrechts zoen. } Wollewevers.
Jan Herboort.
Willam Herboort. } Marsluden.
Jacob van Lichtenberch.
Willam van Weelde. } Botterluden.
Gheryt die Haen.
Willam Ghiselmaer } Cordewaniers.
Ghisebrecht Jans zoen.
Jan Wessels zoen. } Oudecordewaniers.
Peter van Snellenberch.
Dirc van Zulen. } Corencopers.
Henric Jans zoen.
Ludewich van Aerde. } Oudewantsniders.

Aernt die Brwn. Gheryt van Hensboec.	} Steenbickers.
Mattheus Scrodekyn. Jan Mathys zoen.	} Graeuwerkers.
Peter Walmer. Dirc van der Meer.	Riemſniders.
Claes Hermans zoen. Willam Bogemaker.	} Bylhouwers.
Huge die Beer. Willam Butendyc.	} Smeden.
Anzem zalm. Dirc Baers.	} Zadelaers.

Uyt de uitſpraak gedaan over de verſchillen tuſſchen den Biſſchop en de Stadt Amersfoort, waar van wy terſtond zullen melden, blykt, dat dit jaar Overſte Oudermannen zyn geweeſt *Pelgrum die Wael*, en *Huybert Egbertzoon.* In welke uitſpraak ook *Mattheus Pot* als Borgermeeſter word geſtelt, ſchoon in des Raads boeken *Sweder van Houdaan* vermeld word die waardigheit dit jaar bekleet te hebben. Dus moet *Sweder van Houdaan* voor het doen dezer uitſpraak geſtorven, en *Mattheus Pot* in deszelfs plaats gekoren zyn, of de eerſte door krankheit of anderzints belet geweeſt zyn om de uitſpraak te doen, en de laatſte deszelfs plaats vervangen hebben.

Het accoord tuſſchen de Landgenoten van de Lange Vliet en de Elf Hoeven in den lande van Yſelſteyn, aangaande de uitwateringe in de Lange Vliet den 1. Maart geſloten, kan men lezen in het Utrechts Placcaatb. II. deel bladz. 130.

Van alle de amptenaren in de Stadt Utrecht woonachtig had de Biſſchop alleen maar de aanſtellinge van eenen *Schout*, en van eenen *Tollenaar*, die des Biſſchops

Biſſchops tollen ontfing en verrekende. Om dat deze een bediende van den Biſſchop was, en niemant in dienſt van eenen anderen Heer zynde, de Stadt vry raden konde, daarom heeft de Raadt in dit jaar des dingsdags na onzer Vrouwen-dag te Lichtmiſſe verſtaan, dat geen *Tollenaar* van den Biſſchop, zoo lang hy dat ampt bediende, in des ſtadts Rade zitten, of gekoren zal worden voor Schepen, Raadt of Ouderman. Deze Tollenaar, ſchoon door den Biſſchop aangeſtelt, ſtont echter, met betrekkinge tot het waarnemen van zyn ampt, onder de beveelen des Raadts, zoo als blykt uit deze overdragte des Raadts van 't jaar 1389. *Wanttet een oude ghewoonte gheweeſt heeft, zo wie zyn ghoet binnen der Stat van Utrecht te vertollen plach, dat zi den Tolnaer te zoeken plaghen in 't Gruythuys, ende daer zo plach de Tolnaer, ofte ghene, dien hy 't beval, ſheren tollen te boeren, dat een wyl tyts verdwaelt heeft gheweeſt, daer die coepmans dicke mede ghehindert gheweeſt hebben, hier omme zo is de Raet van der ſtat out ende nye over een ghedraghen, dat ons Heren Tolnaer van Utrecht, die nu is, of hier namaels zyn Tolnaer wart in 't Gruythuys ſitten zal, hi ofte een ghoet man diet de Tolnaer, beveelt, ende gheen wyf. Ende waert dat de Tolnaer of de ghene dien hyt bevele, die onſe borgher waer, des nyet en dede, ofte meer name van tollen, dan hi ſculdich waer te doen, dat woude de Raet van der ſtat out ende nywe, die is, of hier namaels wezen zel in der tyd, aen hem rechten na horer goetdunken.*

Het is de plicht van goede Regenten te zorgen, dat de rekeningen der genen, die penningen voor het gemeen ontfangen en uitgeven, in de ordre, en behoorlyk worden onderzogt en nagezien. De Regenten van dezen tyd zyn daar in ganſch niet na-

latig

latig geweeſt, maar hebben des maandags na Bonifacii verſtaan, dat, wanneer Cameraars en die geene, welke ſtadts ambachten voerden, en verantwoordinge te doen ſchuldig waren, hunne rekeningen aan de ſtadt overbrachten, de Raadt dan vier mannen van den Rade out en nieuwe zoude ſtellen, om die rekeningen wel en nauwkeurig na te zien, welke verplicht waren binnen een maandt daar na die rekeningen in den Rade te brengen en dezelve te loven of te laken. En indien zy binnen dien bepaalden tyd zulks niet deden, zoo moeſten zy zoo lang binnen hunne huizen blyven, zonder uit te mogen gaan, tot dat zy behoorlyk verſlag van hunne bevindinge aan den Raadt hadden gedaan, en miſten acht ponden, die zy anders voor 't onderzoek der rekeningen hadden.

In dit jaar des woensdags na S. Martens dag tranſlationis, heeft den Raadt dit merkwaardig beſluit genomen. (1)

Overdroech die Raet van der ſtat out ende nywe deſe punten nabeſchreven:

In den eerſten, dat van dezer tyt voert gheen onzen borger ofte onderſaet enigher Heren ofte andere luden, gheeſtelikė ofte weerlike, rok noch caproen, (2) *nochte gheenrehande zac draghen en ſellen. Ende yemant die dit verbrake, dat woude die Raet aen hem rechten tot horen goetdoncken, ten waer, dat zy hoer ſtede huysgeſinde waren, ende daghelix in horen coſt waren, die mogen horen heren cledercn, caproen*

(1) Ziet het Utrechts Placc. III. deel bladz. 72. en voor al Matth. IV. de Nobil. 25.

(2) *Caproen* is het gedeelte van een kap, welke het hooft bedekt, waar van gezien kan worden 't geen de geleerde Heer van Ryn heeft aangetekent op de Kerkelyke Hiſtorien van Nederl. II. deel bladz. 429.

caproen ofte zac draghen ſonder brueken.

Item en ſellen geen maeſcap meer clederen ofte caproen te ſamen draghen, dan zes perſonen, ende yemant die dit verbrake, dat woude die Raet ſcherpelic aan hem rechten.

Voert en ſellen gheen onſe borghere, ofte onderſaten yemant meer cleden ofte caproen geven dan horen huysgeſinde, die ſy dagelix mit hem in horen coſt hebben, ſonder arch, ende yemant die dit verbrake, dat woude die Raet op hem rechten tot horen goetduncken.

En is'er achter dit beſluit in 't Raadsboek by geſchreven: *Hier op overdroech die nywen Raet anno XXV. des donredages na annunciationis Marie voer die broken, yemant die dezer punten eenich verbrake, dat hy een jaer wt der ſtat weſen ſel.*

Het oogmerk van dit Raadsbeſluit is geweeſt, om voor te komen, dat hunne borgers geene eigen luyden zouden worden, maar vrye luyden blyven. Want vermits te dier tyd de eerſte Edelluiden borgers der ſtadt Utrecht waren, om deel te hebben aen de ſtads regeeringe, die naer die tyden zeer aanzienlyk was, zoo kan men licht bezeffen, dat'er onder zullen geweeſt zyn, die op veele wyzen getracht zullen hebben, door mindere borgeren aan zich te verbinden, aenhang te maken, en dus met 'er tyd veel gezag in de Regeering te hebben. En dewyl de Raad begreep, dat hier door veel nadeel aan de vryheit, welkers behout de Regeerders van dien tyd zeer ter herte ging, zoude worden toegebragt, zo heeft zy zulks wyſſelyk zoeken te beletten. De ondervindinge van vorige jaren had hun geleert, wat de heerzucht niet vermag in de doorluchtige geſlachten van de *Vreezen*, *Gunters* en *Lichtenbergens*. Zy wiſten zeer wel, dat het niet dan

van

van een kwaad gevolg konde zyn, indien borgers, die jaarlyks in hunne gilden te lote moeften gaan, om Oudermans te verkiezen, niet vry hunne ftem konden geven aan die, welke zy in gemoede overtuigt waren de nutfte en befte te zyn; en dat die vryheit van ftemmen niet konde beftaan in zulke borgers, die aan machtige en vermogende heeren dienftplichtig waren. En dus ftraalt hier wederom in uyt de groote voorzichtigheit en het wys beleit der Regenten van dien tyd, ter voorkominge van aanwafch van gezag en krachtigen aanhang van bewintzuchtige Heeren.

Die van *Amersfoort* veele redenen van klachten gegeven hebbende aan den Biffchop *Frederik van Blankenheim*, over 't nadeel door hun aan deszelfs rechten gedaan, ook onder vermoeden zynde, van zich tot nadeel van het Sticht met den Hertog van Gelre verbonden te hebben, hebben de Biffchop en zy, volgens de pryflyke gewoonte van dien tyd, de vereffeninge hunner gefchillen overgelaten aan d'uitfpraak van goede mannen, en daar toe verkoren de Stadt Utrecht, nevens de fteden, Deventer, Campen en Swol, die daar over den XVI. December dezes jaars haar zeggen hebben geuit: (1) En hebben ook in dit jaar de Amersfoortenaars met hulpe van die van Emmenes, Seldert, van der Haer en Duift, op aanhouden van den Biffchop, den *Spakenburgerdyk* by Bunfchoten gemaakt om noots wille des lands, en heeft de Biffchop verklaart, dat die Gerechten ten eeuwigen dage onbelaft zullen zyn den Dyk te onderhouden. (2)

(1) Men kan ze lezen by Matth. Rer. Amersf. fcript. pag. 232.
(2) Ziet Utrechts Placcaatb. II. deel bladz. 49.

1410.

In het jaar 1410. zyn tot de Regeering verkoren deze navolgende perſonen.

Schepenen.

Volprecht van Amerongen Borgermeyſter.
Peters Jans zoen.
Gheryt Vrencke.
Vrederic van den Spiegel.
Jan Pot.
Willam Schade.
Jan van Lantſcroen.
Willam van Winſen.
Yſebrant van der A.
Henric die Wit.
Claes van Loenen.
Egbrecht Paelvoet.

Raden.

Gheryt van Damaſſche.
Jan Knyff.
Claes Ketelaer.
Jacob Scrodekyn.
Peter Foyte.
Claes Elgher.
Jan Knwt.
Peter Jacobs zoen.
Aernt van Cleve.
Jacob Herboert.
Henric van Endoven.
Andries die Wit.

Roe-

Roelof die Kraen.
Aernt Hughe.
Jan Witvoet.
Jan Hombout, Borgermeister.
Claes Splinter.
Jan Schavert.
Vrederic Marten.
Peter Scrodekyn.
Henric Haec Hubrechts zoen.
Andries Paep Lewen zoen.
Bertelmeeus Glasemaker.

Oudermans.

Jacob Sloyer Henrix zoen. Jacob van Lochorst.	Wantsniders.
Ghisebrecht van Galencoep. Dirc die Rike.	Sniders.
Hendric Spiker. Steven Backer.	Backers.
Willam van der Woert. Beernt Jans zoen.	Molenaers.
Herberen van Linschoten. Ghisebrecht Dircx zoen.	Linnewevers.
Jacob Egbrechts zoen. Jacob Vrederix zoen.	Vleyshouwers.
Henric Lichtenap. Henric Pouwels zoen.	Vischcopers.
Henric die Wit Jans zoen. Jacob Haec.	Louwers.
Peter Hasaert Dirx zoen. Peter Hugen zoen.	Wollewevers.
Timan die Lange. Jan Wedde.	Marsluden.

Claes Sabel. Henric van den Slut.	Botterluden.
Valc van Goudenberch. Claes Buer.	Cordewaniers.
Herman Scout. Andries Alarts zoen.	Oudecordewaniers.
Riqwun van den Velde. Weſſel Zuermont.	Corencopers.
Jan van Tyel. Evert van Strymaet.	Oudewantſniders.
Gheryt Bolle. Peter van Voskulen.	Steenbickers.
Timan Walmer. Jan Droem.	Graeuwerkers.
Willam van Vlueten. Timan van Dorſchen.	Riemſniders.
Michiel Thomaes zoen. Dirc Pul.	Bylhouwers.
Wouter Grawert. Jan Zincelbyer.	Smeden.
Jan van Meerlo. Dirc Willam.	Zadelaars.

Op ten Heyligen dertienden avond heeft de Biſſchop verklaart by eenen brief, te vinden in het Utrechts Placcaatb. II. deel bladz. 271. dat de geerfdens van den Geſtichte onder het Waterſchap van Woerden, zoo wel als die van Holland, zullen dragen de laſten rakende het voorſchreve Waterſchap, hebbende kort daar na de Hertogen *Willem* en *Jan van Beyeren* beveſtigt de voorrechten door Hertog *Aelbert* aan het voornoemde Waterſchap gegeven. En heeft de Biſſchop op S. Agnietenavond noch eenen brief uitgegeven, aangaande de ſchouwe van de Lange Vliet, en is ook in dit jaar be-

beraamt eene Ordonnantie, om te kiezen de Deputaten, die de Vecht, Vaartſche en Krommen Rhyn zouden ſchouwen. (1)

Ter betalinge van eenige ſchulden, welke de Stadt hadde, heeft de Raadt in het begin dezes jaars des vrydags na S. Agnieten dag, als mede Saturdag na S. Victoers en Woensdag na S. Andries dag, bevolen allen borgeren, die buiten de ſtadt ten platten lande woonden, jaarlyks aan der Stadts Cameraar te geven eenen ouden Vrankrykſchen ſchilt, op verbeurte van ontborgert te worden. Doch indien zy betaalden, zouden zy waak- en dienſt vry zyn en niet mede uyt reyſen, ten zy Stadts bannier mede uyt was, maar moeten volgen den klokkenſlag als 't waterſnoot ware. (2) En voorts dat zy de plaats hunner woninge binnen de ſtadt jaarlyks zouden opgeven aan de Oudermans hunner gilden, op dat indien zy wierden beklaagt voor den Raadt of iemand iets op hen te zeggen hadde, de dagingen daar konden gedaan worden. Ook is by dezelve Overdrachten, zoo wel de binnen als de buiten borgeren verboden enig koorn of goed, by eenen Pander bezet, weg te voeren. (3)

In

(1) Ziet Utrechts Placcaatb. II. Deel bladz. 131. en 192.

(2) Dit wort nader verklaart des Woensdags na Martini 1412. *Die Rade van onſe Stat out ende nywe ſyn overdraghen, dat alle de borgeren van Utrecht, die hoer hoechſte weer ende woenſtat binnen der Stat van Utrecht hebben, gevriet ſellen weſen van den clockenſlach op ten Leckendyc, al iſt oick dat die borger in ende wt onſer Stat bouwet; mer alle andere onſe borgers, die in den lande woenen, ende mede onſe binnen borgeren, die haar bouwinghe buten houden, daer ſy wt ende inne bouwen op ten lande, ende daer dachlix licht ende vuer houden, ſellen mede volgen den clockenſlach op ten Leckendyc, ende wt elken huſe eenen man ſenden.*

(3) Ziet Utrechts Placcaatb. III. Deel p. 289.

In dit jaar heeft de Raadt ook eene overdrachte gemaakt rakende den *Banne*, en de manjere van procederen voor 't Gerecht, welke, te lang zynde om hier plaats te geven, nagezien kan worden in het derde deel van het Utrechts Placcaetb. bladz. 287. Alleenlyk zal ik hier maar op aantekenen dat iemand gezegt wierd ten *banne te ſtaan*, die door den Rechter veroordeelt was zekere boete te voldoen, of, als gezegt word in de Overdrachte van 't jaar 1382. *van verplegenre ſcout, of verſmadeniſſe des rechts, of van andere lofte.* (1) Doch, vermits hier geſproken word van die geene, *die met geeſtelyke recht vervolgt waren, en dat die zig uit den ban zouden moeten loſſen en abſolutie winnen*, zoo moet men weten, dat, ſchoon een borger eigentlyk nergens anders in wereldſche zaken konde te recht geſtelt worden, dan voor des ſtads rechtbank, 'er echter gevallen waren, waar in de Geeſtelyke Rechter, Officiaal van den Biſſchop genoemt, over wereldſche perſonen te zeggen had, als by voorbeeldt over huiſgenoten, dienſtboden van kerkelyke perſonen, over die zich ten dienſte der kerke overgegeven, of de beſcherminge der kerke hadden aangenomen. Ook in zaken waar in de Geeſtelykheit in haar recht of bezittinge verkort was, wanneer de Officiaal hun eene boete opleide, of ook wel in den geeſtelyken ban dede. (2)

In

(1) Het Latynſche woort *bannus* word volgens het gebruik der middel eeuw verſcheidentlyk opgevat, als voor de banverklaringe, en *bannire* voor den openbaren ban uitſpreeken. ziet Sirmond Not. in Concil. Confluentin. en voor de verbeurtverklaringe, als aanwyſt Cellotius in Concil. Duziacenſ. I. cap. 14. maar voor al voor de rechtelyke uitſpraak van geldboete, als Buchel. ad Hed. pag. XLVII. aantoont.

(2) Ziet hier van Matth. 11. de Nobil. 21. en H. v. R. in zyne Aantekeningen over de Kerkelyke Outheden van Nederland

In dit jaar is door den Bisſchop uitſpraak gedaan over 't verſchil tusſchen *Jacob van Gaesbeek* als Heer van Abcoude, en *Jacob van Lichtenberch* als Prooſt van S. Pieter, over hantwisſel, nakoop, de dagelykſche gerechte, tins en tienden tot Abcoude en Vinkeveen, welke te zien is by Matth. de jure Gladii cap. XXIV.

Ook heeft *Baarn*, te dier tyd eene ſtadt, zich verbonden aan *Amersfoort* om haer in tyden van nood by te ſtaan. Ziet den brief by Matth. III. de Nobil. cap. I. en Rerum Amersfort. Script. pag. 236. by wien ook lib. I. Fundat. Eccleſ. p. 164. te lezen is eene aanmerkelyke brief over de twee Coſterijen in de Buurkerk, waar uit blyken kan, welk de plicht der Coſteren was, en wat door hun verricht moeſt worden.

Pontanus en Slichtenhorſt in 't VIII. boek hunner Gelderſche geſchiedenisſen verhalen, dat Bisſchop *Frederik van Blankenheim* in dit jaar tegen de beide Heeren van Arkel, vader en zoon, den ban heeft uitgeblixemt, en brengt Pontanus den brief zelfs te voorſchyn. Doch uit de leezing der zelve komt het my voor, dat de Bisſchop den ban door zynen Officiaal in 't jaar 1405. wegens de ſchade aan de goederen der Geeſtelyken gedaan (waar van wy hier boven bladz. 31. gemelt hebben) op hoope van voldoeninge opheft, en het verbodt van Godsdienſt oeffeningen (1) tot het jaar 1412. uitſtelt,

land I. deel bladz. 256. die ook aldaar aanmerkt, hoe de Officialen dikwils deze macht hebben misbruikt. Voor al verdient hier op nagezien te worden Matth. manuduct. ad Jus Canonic. lib. III. tit. 2. die aantoont, dat wereldſche hunne geſchillen zomtyds bragten voor den Officiaal, om redenen daar bygebragt; en 't geen de Heer van de Water in het Utr. Placc. III. Deel p. 242. heeft aangetekent.

(1) Gemeenlyk *interdict* genaamt. Waar in deze van den ban

ſtelt, onder vermaninge van in dien tuſſchen tydt te voldoen de ſchade, door hen aan de Geeſtelykheit toegebragt, waar aan niet voldoende, dat zy dan voor verbannenen in den hoogſten trap zouden gehouden worden.

Het driejarig beſtant tuſſchen den Hertog van Gelre en Graaf *Willem* ten einde zynde, heeft Graaf *Willem* (niet konnende dulden, dat *Willem van Arkel* in 't vorige jaar de ſtadt *Gornichem* en het *Land van Arkel* overgegeven hadde aan zyn oom *Reynout* Hertog van Gelre, om onaſſcheidelyk aan Gelderland te blyven, en dat *Reynout* daar reeds gehuldicht was, en 'er bezit van hadde genomen) zich ten oorlog toegeruſt, en door het vergunnen van verſcheide voorrechten (1) aan die van *Amersfoort*, dezelve op zyne zyde gekregen, en gewapende ſchepen op de Zuiderzee gezonden, om te beletten, dat de Gelderſche ſchepen uit *Harderwyk* en *Elburg* niet zouden uitlopen, om op de Hollandſche ſtromen te ſtropen, en ook krygsvolk in *Amersfoort* gebragt, om daar uit de Gelderſchen te beoorlogen. Waar mede hy verſcheide ſtroperyen op den Gelderſchen bodem gedaan heeft. Doch is in dit jaar door toedoen van *Jan van Beyeren* Biſſchop van Luyk tuſſchen deze twee Vorſten een beſtant voor twee jaren getroffen. En is de ſtadt *Amersfoort* ook in dit jaar van 1410. met *Reynout* Hertog van Gulik en Gelre verſoent, (2) en bevredicht.

ban of excommunicatie verſchilde, ziet by Matth. Manud. ad Jus Can. lib. III. tit. 8. & 9.

(1) Ziet hier van Matth. Rer. Amersf. Script. p. 230.

(2) Ziet Matth. Rer. Amersf. Script. p. 231.

1 4 1 1.

In 't jaar 1411. zyn Stadts Regenten geweeſt:

Schepenen.

Jan van den Spiegel, Borgermeiſter.
Alfer van der A.
Jan die Coninc.
Pelgrum die Wael.
Mattheus Pot.
Jan van Clarenborch.
Peter Rwſſche.
Jan van Groenewoude.
Louwerens van Hamerſtein.
Dirc van Houdaen.
Willam Woutman.
Vranc die Witte.

Raden.

Harman Zittert.
Egbert van Groenenberch.
Riqwyn Jans zoen.
Huge Goyer.
Hubert Egberts zoen.
Volpert Foyt.
Henric Sloyer.
Jan van Lichtenberch Beernts zoen
Herman die Vroede.
Ludewich de Wael.
Alfer van Lichtenberch.
Willam Jans zoen.
Jan Vrancken zoen.
Peter van Snellenberch.

Henric van Luttickenhuſe.
Gheryt Dedel.
Meyſter Aernt die Brwn.
Matheus Scrodekyn.
Willam van Alendorp, Borgermeiſter.
Hermans Weſſels zoen.
Melis Dirc Willams zoens zoen.
Willam van Ghent.
Henric Pouwels zoen.
Jan Gheel.

Oudermannen.

Jan van Lichtenberch. Henric van Brienen.	} Wantſniders.
Herman Grawaert. Wouter Paeuwe.	} Sniders.
Lambert Peters zoen. Willam Henrics zoen.	} Backers.
Jan Scout. Peter Herman Mathys zoens zoen.	} Molenaars.
Jan Louwerens zoen. Faes van der Paſſe.	} Linnewevers.
Egbrecht Jacobs zoen. Henric Jacobs zoen.	} Vleyſchouwers.
Jacob Gheryts zoen. Dirc Heer.	} Viſchkopers.
Henric Moerkyn. Godevaert Vrancken zoen.	} Louwers.
Jonge Willam die Verwer. Gheryt Aelberts zoen.	} Wollewevers.
Henric Vos. Jan Herboort.	} Marsluden.
Jacob van Lichtenberch. Willam van Weelde.	} Botterluden.

Ghe-

Gheryt die Haen. Dirc Hasert.	{ Nye Cordewaniers.
Ghisebrecht Jans zoen. Marten Mathys zoen.	} Oudecordewaniers.
Jan Gheryts zoen. Dirc van Zulen.	} Corencopers.
Hubrecht Daniels zoen. Willam van Boelre.	} Steenbickers.
Willam van Maersen. Henric Bonterock.	} Oudewantsniders.
Jan Mathys zoen. Timan Witvoet.	} Graeuwerkers.
Peter Walmaer. Timan die Wit.	} Riemsniders.
Aernt Willams zoen. Claes Hermans zoen.	} Bylhouwers.
Claes van Haerlem. Dirc Grawert.	} Smeden.
Michiel Jans zoen. Aelbert van den Dam.	} Zadelaars.

Wy hebben op het vorige jaar aangetekent, dat de Stadt *Amersfoort* met den Hertog van Gelre was bevredicht. Doch deze vrede is in dit jaar niet wel nagekomen, vermits de Gelderschen met hulpe eeniger borgeren van Amersfoort hebben getracht de Stadt te overrompelen, waar over de Raadt der Stadt *Amersfoort* zich heeft beklaagt by eenen brief aan den Hertog van Gelre, in welke zy noemen de Geldersche, als ook de borgers, die aan deze daad medeplichtig waren (1), en zich uit de Stadt op het Geldersche grondgebiedt begeven hadden, en dus ballingen uit de Stadt waren. Welk

(1) Ziet Matth. Rer. Amersf. Script. p. 79.

Welk gedrag der Amersfoordenaars gelegenheit ſchynt gegeven te hebben tot het Raadsbeſluit van onze Stadt, des Vrydags na Petri en Pauli dag, 't welk van dezen inhout is: *Die Raat van der Stat out ende nye ſyn overdragen sdynsdages na Margriete, dat die goede luden van Amersfoert, die van der partyen ſyn, die nu buten ſyn, borgers ſellen mogen worden, die gene die der Overſten out ende nye in der tyt nutte duncken ſellen, mit zulke voerwaerden, dat ſy nimmermeer in onſe Stat rade zitten en zellen, mer hore kinderen mogen daer wel in zitten, oft zy daer namaels in gecoren worden.*

Ik vind niet, dat 'er in dit jaar iets merkwaardigs voorgevallen is, dan alleen dat de Vechtkeuren zyn verpacht, 't welk in de volgende jaren ook meeſt geſchiet is. Deze Keuren waren by eene oude Overdrachte vanden Raadt des anderen daags na Kersdag 1341. (1) bepaalt, en zyn in dit jaar opentlyk aan de meeſtbiedende verpacht, doch op dat de pachters geen misbruik van hun verkregen recht zouden maken, heeft de Raadt dingsdags na Margrete verſtaan, dat indien een pachter zelfs, of iemand zynent wegen, vechterye aanrechtede, of iemand meer boete afnam, dan by den Raadt bepaalt was, hy dubbelde boete zoude verbeuren, en die bloots hoofts, met bede van vergiffeniſſe voor den Rade brengen, en dat de eene helfte van die dubbelde boeten voor de Stadt, en de andere helfte ten voordeele van de Keurmeeſters zoude komen. Welke Keurmeeſters door den Raadt geſtelt, die gene, welke binnen eene maand hunne verbeurde vechtboetens niet betaalden, ter vermaninge van de pachters, moeſten uitpan-

(1) Te vinden in het Utrechts Placcaatb. III. deel bladz. 281.

uitpanden, onder verbeurte, indien zy hier in nalatig waren, van hun aandeel aan de boetens te verliezen.

Voortydts wierden alle maanden Keurmeesters aangestelt, die binnen eene maand daar na alle de vechtkeuren in hunne maand voorgevallen, als mede de namen der genen, die gevochten hadden, in geschrift moesten overgeven, onder verbeurte van na dien tydt niet uit hunne huizen te mogen gaan, op eene boete van tien ponden alle dagen, tot dat zy dit verricht zouden hebben, volgens Overdrachte des Raadts Sondags na S. Symon en Juden dag 1384. (1)

1 4 1 2.

Ik ga over tot het jaar 1412. volgens gewoonte eerst zullende opgeeven de namen der Regenten van dat jaar.

Schepenen.

Jan Hombout.
Peter Jans zoen.

Vre-

(1) Ziet verder 't geen de Heer van de Water heeft aangetekent III. Deel van 't Utr. Placcaatb. bladz. 254. en de volgende, waar by ik niets te voegen hebbe, dan alleen den eed der Keurmeesters, zo als dezelve in libro Rosae geboekt staat: *Dat zweer ic, dat ic alle die vechtkoren, die dit tiegenwoerdige zysoen wt verschenen zellen, ofte oec hair toe verschenen zyn, mer niet wtgegaen, noch onsen Rade aengebrocht, die wy wtgaen ende ondervinden zellen connen, truwelic wtgaen, ende den Rade op ten Raethuse bybrengen sellen, sonder yet daar van heimelic te verduisteren, oec sonder yemant des te verdragen, of daer in te verschonen. des sal ic laten om lieve noch om lede, noch om maechscap, noch om swagerscap, noch om anxt van minen live, noch om anxt van minen goeden, noch om gheenrehande saken. Dat my God so helpe ende syn heiligen!*

Vrederic van den Spiegel.
Vrederic van Drakenborch
Volprecht van Amerongen.
Jan Pot, Schepen Borgermeyſter.
Dirc van der Weyde.
Willam van Winſen.
Henric die Wit.
Claes van Loenen.
Jan over die Vecht
Jan Jacob Egbrechts zoens zoen.

Raden.

Braem van Lantscroen.
Ghiſebrecht van Galencoep.
Claes Ketelaer.
Jan Pot, Jans zoen.
Peter Foyte.
Henric Haec, Hubrechts zoen.
Claes Elgher.
Jan Knwt.
Aernt van Cleve.
Claes Sabel.
Valc van Goudenberch.
Jan Ghiſebrechts zoen.
Yſebrant van der A, Raet Borgermeyſter.
Andries die Witte.
Tideman van Hamerſtein.
Jan Witvoet.
Michiel Thomaes zoen.
Melis van Mynden.
Jan Schavert.
Peter Scrodekyn.
Evert van Strimoet.
Gheryt Bolle.

Willam

Willam Jacobs zoen.
Tideman die Lange.

Oudermannen.

Gheryt van Damassche. } Wantsniders.
Jacob van Lochorst.
Jan Knyff. } Sniders.
Dirc die Rike.
Jacob Scrodekyn. } Backers.
Henric van der Eem de Jonge.
Jan Dircs zoen. } Molenaers.
Beernt Jans zoen.
Henric van Lit. } Linnewevers.
Herberen van Linschoten.
Jacob Vrederix zoen. } Vleyschouwers.
Gherbrant Spiker.
Reyner Voet. } Vischcopers.
Brant Rogge.
Henric die Wit Jans zoen. } Louwers.
Jacob Haeck.
Jan van den Wedde. } Marsluden.
Jan Keye.
Jacob Herboert. } Botterluden.
Roeloff Block.
Henric van Endoven. } Cordewaniers.
Claes Buer.
Herman Scout. } Oudecordewaniers.
Jan Claes zoen.
Huge Grawert. } Corencopers.
Ghisebrecht van Raephorst.
Peter Hugen zoen. } Wollewevers.
Tyman Pyl.
Gheerlof Martens. } Steenbickers.
Peter van Voskulen.

Jan

Jan van Tyel. Tideman van Zulen.	} Oudewantſniders.
Jan Droem Simon Walmer.	} Graeuwerkers.
Timan van Dorſſchen. Dirc van der Meer.	} Ryemſniders.
Dirc Pyl. Ghiſebrecht Schade.	} Bylhouwers.
Vrederic Marten. Henric Timans zoen.	} Smeden.
Jan van Meerlo. Dirc Gansſlagher.	} Zadelaers.

Dat *Jacob Vrederiks* zoen en *Vrederic Marten* dit jaar Overſte Oudermannen zyn geweeſt, blykt uit het verdrag tuſſchen den Biſſchop en de Stadt van 't jaar 1413, 't welk wy op dat jaar zullen mededeelen.

In het begin van dit jaar, te weten 's maandags na dertiende dag (1), heeft de Raadt lyfſtraffe geſtelt op eenen boedelharder, 't zy man of wyf, die 't Gerechts zegel, op ſloten geſtelt, eigener macht ontzegelde. (2)

In dit jaar zyn twee nieuwe ſtraten gemaakt, d'eene genaamt *S. Pieters* ſtraat, en d'andere *S. Pieters* ſtege, thans gemeenlyk genoemt *achter S. Pieter*. Tot de eerſte heeft het Capittel van S. Pieter hun erf gegeven, en aangaande de tweede hebben de Capittelen van den Dom en S. Pieter met de Regeerders der Stadt een verdrag ingegaan. Wat

(1) *Dertiende dag*, alzo genaamt, om dat ze was de dertiende na de geboorte van Chriſtus, anders drie Koningen dag. Ziet Matth. 1. Fundat. Eccleſ. 17.

(2) Ziet 't Utrechts Placaetb. III. Deel bladz. 290.

Wat de eerste straat betreft, daar omtrent vinde ik in 's Raadsboek 's maendags na S. Agnieten dag dit aangetekent: *Proost, Deken en Capittel van sinte Peter t'Utrecht zellen van horen erve geleghen in den reghenboghe, wtslaen een strate, sel heten sinte Peters strate, die sel breet wesen aent eynde in den reghenboghe viertien voet, ende voert van den eynde inwaert zes roeden lanck, daer is zy breet vyftien voet, ende in den middel van der voirscreve strate is zy breet zeventien voet, ende aent ander eynde so vergadert sy aen een eynde straets, dat Joncfrou Yde, Henric Ywens soens dochter ghemaect heeft, daer is sy breet bet dan zestien voeten* (1), *geliken dat voirscreve einde straets breet is. Ende die Heren sellen neffens der strate een gemene goede trappe in der nyer grafte doen maken, ende doen houden in reke tot alre tyt.*

Van de twede hebbe ik in Stadts originele Copyeboeken gevonden dezen brief:

„ Wy Dekenen en Capittelen der kerken van „ den Doem ende van Sinte Peters tUtrecht, „ doen kont allen luden, dat wy mitten eerbaren „ Borghermeesteren, Scepenen ende Rade der „ Stat van Utrecht gunstelic overdragen syn, alse „ dat wy sullen doen maken op dese tyt de stra„ te van den Choraelhuse opstreckende, tusschen „ huse

(1) *Zestien voeten*] Dit mochte niet geschieden dan by believtenisse en toestemminge des Raadts, volgens de Overdrachte des Raadts van 't jaar 1382. te vinden in libro Rosarum: *nyemant van deser tyd voert zal ghene nyewe straten nochte stegen maken, zi en zellen wyt wesen achtien voeten na der Stat mate, ofte wider, of zi willen; ten zi bi oerlöve des Raats van der Stad, die wezen zal in der tyt. Ende daer en zellen die Overste van der Stat ghene macht in hebben buten den menen Rade van der Stat.*

„ huſe heren Geryts Weerts des Proeſt van Aern-
„ hem, ende heren Johans Dircx ſoens huſe, des
„ Proeſt van Ruermunde, totter brugge toe an
„ der nywer graſten by des Biſſcops herberge van
„ Ludich nu ter tyt, mit ſulken vorwarden, dat
„ de voirſcreve ſtraet tot ewighen daghen een
„ open ruum ſtraet ende ghemeen wech bliven ſell.
„ Ende dat men daer nummermeer vulniſſe ofte
„ onrenlicheyt, of geen andere becommeringe
„ des weechs, off der ſtrate, ofte in den ſloten lan-
„ ges der ſtraten voirſcreven brengen, leggen
„ of laten leggen en ſall. Ende hier om ſoe ge-
„ loeft ons de Stat voerſcreve. dat ſy daer enen
„ man toe ſetten ſall tot ewigen dagen, dien ſy
„ borgerſcap geven ſel, ende dien zy bevelinge
„ doen zellen deſe voirſcreve ſtraet reynlic te hou-
„ den, ende mede macht geven enen ygeliken
„ van hueren borgeren ende onderſaten te bekue-
„ ren by eenre redeliker kuere, die daer onreyn-
„ licheyt ofte vulniſſe op brochte, ofte enige beco-
„ meringe op dede. Behoudeliken onſer kerken
„ oude brieve ende previlegien in huere machte
„ te bliven, ſonder enich argeliſt. In orkonde
„ der waerheyt, hebben wy deſen brieff beſegelt
„ mit onſer Capittelen ſegelen. Gegeven in 't
„ jaer ons heren duſent vier hondert ende twaloff,
„ ſeſtien dage in Aprill.

Deze brief door de voornoemde Capittelen aan de Stadt gegeven zynde, hebben de Regeerders aan die Capittelen uitgelevert dezen navolgenden brief;

„ Wy Borghermeyſteren, Schepen ende Raet
„ der Stat van Utrecht doen condt allen luden,
„ dat wy mitten eerberen Heren Dekenen ende
„ Capittelen van den Doem ende ſinte Peters der
„ Stad voerſcreve gunſtelic overdragen ſyn, alſoe

„ dat

„ dat die heren voerſcreven ſullen doen maken op „ deſe tyt die ſtraet van den Choraelhuus op ſtrec- „ kende tuſſchen huſe heren Geryts Weerts Proeſt „ tot Arnhem , ende heren Jan Dircx zoens huſe „ des Proeſt tot Ruremunde, totter brugge toe an „ der nywer graften bi des Biſſcops herberge van „ Ludic nu ter tyt. mit ſulken voerwaerden, „ dat die voerſz. ſtraet ten ewigen dagen een open „ ruym ſtraet, ende een gemeen wech bliven ſel, „ ende dat men daar nummermeer vulniſſe ofte „ onreynlicheit, ofte geen becommeringe des „ wechs of der ſtraten, off in den ſloten lanx der „ ſtraten voerſcreve brengen, leggen of la- „ ten leggen en ſal. Ende want wy Borgher- „ meiſteren, Scepen ende Raet der Stat voer- „ genoemt dit tot ewighen daghen gehouden wil- „ len hebben, ſoe geloven wy deſen tween voer- „ ſcreve Capittelen, dat wy daer enen man toe „ zetten ſullen tot ewigen dagen, dien wy borger- „ ſcap geven ſullen, ende dien wy bevelinge „ doen ſullen deſe voerſz. ſtraet rynlic te hou- „ den; ende mede macht geven een ygeliken van „ onſe borgeren ende onderſaten te bekueren by „ eenre redeliker kuere, die daer onreynlicheit „ ofte vulniſſe op brocht, of enich becommerin- „ ge op dede. behoudeliken den Dekenen ende „ Capittelen huere oude brieve, ende privilegien „ in huere macht te bliven, ſonder enich argeliſt. „ In orkonde der waerheit hebben wy deſen brief „ beſeghelt mit onſer Stat zegel. Gegeven in 't „ jaer ons heren duſent vier hondert ende twa- „ leve.

* Deze ſtege *achter S. Pieter* is naderhant in 't jaar 1417. geſtraat, volgens 't Raadtsbeſluit 's woensdags na Remigii.

Wy hebben hier voor verhaalt bladz. 85. hoe Jonge *Beernt Proeys* van den Raadt geſtraft is wegens het vervoeren van koorn op het huis te Abcoude. In dit jaar is hy volgens 's Raadts beſluit, op S. Gertrude dag genomen, om dat hy over vier jaren, toen hy een lidt van den Rade was, twintig oude ſchilden van eene boete, den Raadt toekomende, gebeurt en onder zich gehouden hadde, gelaſt op de poorte te gaan, en bloots hoofts den Rade vergiffeniſſe te bidden, en voorts zyn borgerſchap ontnomen, zoo dat hy nimmermeer borger zoude mogen worden.

In dit jaar heeft *Jacob van Gaasbeek* als Heer van *Wyk* en *Abcoude*, by bezegelde brieven zich erkent een leenman van den Biſſchop te zyn, en de ſloten van *Duerſtede* en *Abcoude* nooyt te zullen vervreemden, en altyt te zullen houden, als Geſtichts open ſloten. (1)

Ook is in dit jaar de vreede tuſſchen den Hertog *Reynout* van Gelre en Graaf *Willem* getroffen, waar by *Gornichem* en 't *landt van Arkel* Holland is ingelyft. Zommige Schryvers, als Kemp, verzekeren ons, dat Graaf *Willem*, vernemende *Gornichem* met macht van wapenen niet te zullen konnen overmeeſteren, eenige Raden van den Hertog van Gelre zoude hebben omgekocht, onder belofte van 18000. kronen hen te zullen ſchenken, en daar door deze vredehandeling te hebben uitgewerkt. Andere in tegendeel willen ons wys maken, dat *Willem* niet dan met moeyte daar toe heeft konnen gebracht worden. Dit meerder tot de Hollandſche, dan tot de geſchiedeniſſen van het Nederſticht behorende, hebbe ik alleen moeten

(1) Ziet Matth. de Jure Gladii cap. xxiv.

ten bybrengen, om dat, zoo de Hertog van Gelre, als de Graaf van Holland, de uitſpraak hunner geſchillen overgelaten hebben aan *Jan van Beyeren*, gekoren Biſſchop van Luyk, en onze Utrechtſche Biſſchop *Frederik van Blankenheim*, die den 26. Julius dezes jaars op den huize tot *Duerſtede* by *Wyk* hunne meeninge daar omtrent hebben verklaart (1), by welke uitſpraak de Stadt *Utrecht* en hare borgeren met *Willem van Arkel* zyn verzoent, en de Hertog van Gelre verplicht is geworden, de ballingen van *Amersfoort* niet te laten verblyven in zyne landen, ter tydt toe zy de Stadt *Amersfoort* twee duizent kronen ter beteringe en vergoedinge der gedane ſchade hadden gegeven.

In dit jaar heeft Biſſchop *Frederik van Blankenheim* het Landrecht de Drentenaars voorgeſchreven, ten bewyze dat hy hunnen Heer, en zy onder zyn gebied waren. (2)

Ook is in dit jaar geſticht het klooſter der elf duizent maagden, door *Abraham Dole* en zyn zoon *Jacob* (3), welk erf voor weinige jaren gegeven is aan die van de Augsburgſche confeſſie, die aldaar eene nette kerk gebouwt hebben ter oeffeninge van hunnen Godsdienſt.

1413.

Tot de Regeering zyn voor dit jaar verkoren.

Sche-

(1) De brief kan nagezien worden by Matth. t. IX. Analect. p. 484.

(2) Ziet Matth. de reb. Ultraj. p. 62.

(3) Ziet Matth. Fundat Eccl. 1, 21.

Schepenen.

Jan van Lichtenberch, Borgermeiſter. In zyn plaats Ghiſebrecht van der Weide.
Jan van den Spiegel.
Willam Schade.
Goedſcalc van Winſen.
Alfer van der A.
Willam van Alendorp.
Jan van Groenewoude. Jan van Damaſſche.
Dirc van Houdaen.
Willam Woutman. Henric van Luttickenhuſe.
Vrancke de Witte.
Louwerens van Hamerſtein. Peter Mouwer.
Vrederik Hubrechts zoen.

Raden.

Jan van Clarenberch, Borgermeiſter.
Egbrecht van Groenenberch.
Willam Henrix zoen.
Riqwyn Jans zoen.
Volprecht Foyte.
Henric Sloyer.
Claes Steffens zoen.
Herman die Vroede.
Lodewich de Wael.
Willam van Weelde.
Claes Sloyer.
Jan Vrancken zoen.
Peter van Snellenberch.
Weſſel Zuermont.
Hubrecht Daniels zoen.

Vrederic de Wit.
Mattheeus Scrodekyn.
Peter Walmer
Aernt Willams zoen.
Melis Dircs zoen.
Henric Pouwels zoen.
Johan Gheel.
Egbert Paelvoet.
Aarnt Hughe.

Oudermannen.

Pilgrim de Wael. Herman Zittert.	} Wantſniders.
Herman van Oemeren. Dirc van Amerongen.	} Sniders.
Lambert Peters zoen. Henric Spiker.	} Backers.
Jan Scout. Willam van der Woert.	} Molenaers.
Faes van der Paſſe. Ghiſebrecht Dircs zoen.	} Linnewevers.
Jacob Egbrechts zoen. Henric Jacob Vrederix zoens zoen.	} Vleyſchouwers.
Jacob Gheryts zoen. Henric Veen.	} Viſchcopers.
Godevaert Francken zoen. Jan Weſſels zoen.	} Louwers.
Peter Jacobs zoen. Willam de Verwer.	} Wollewevers.
Henric Vos. Willam Herboert.	} Marsluden.
Alſer van Lichtenberch. Henric van der Slyt.	} Botterluden.

Gheryt de Haen. Willam Jans zoen.	} Cordewaniers.
Ghiſebrecht Jans zoen. Henric die Vlieger.	} Oudecordewaniers.
Dirc van Zulen. Jan Gheryts zoen.	} Corencopers.
Willam van Maerſen. Weernaer Braem.	} Oudewantſniders.
Gheryt van Hensbeec. Andries Aernts zoen.	} Steenbickers.
Mattheus Pot. Tideman Walmer.	} Graeuwerkers.
Willam van Vlueten. Willam van Ghent.	} Ryemſniders.
Herman Weſſels zoen. Willam Boechmaker.	} Bylhouwers.
Wouter Grawert. Timan Haſert.	} Smeden.
Jan van den Dam. Willam die Haze.	} Zadelaers.

Uyt deze zyn tot Overſte Oudermannen verkoren *Wouter Grawert* en *Tideman Walmer*, als blykt uit den brief, dien wy zoo aanſtonts zullen opgeven.

Eenige geſchillen, tuſſchen den Biſſchop en de Stadt verrezen, zoo over de buitenborgers, cynsvryheit der Geeſtelyken, als over de rechtsoeffening der Officialen, en Maarſchalken, als mede over den Schout dezer Stadt, zyn in der minne in dezer voegen bygelegt.

„ In den name ons Heren Jheſu Chriſti, amen.
„ Wy *Frederik van Blankenhem*, bi der genaden
„ Gods Biſſcop te Utrecht op die een ſyde: ende wy
„ Borgermeyſteren, Scepenen ende Raide out en-

„ de

„ de nywe der ſtad van Utrecht, an die ander ſy-
„ de, maken condt allen luden, dat wy eens
„ minliken geſcheyts, ende eenre vrientlike over-
„ drachte, by raide ende goetduncke onſer vren-
„ den an beiden zyden overdragen ende eens ge-
„ worden zyn, van zulken punten, als hier nae
„ beſcreven ſtaen.

„ In den eerſten, dat men tuſſchen dit, ende
„ achte dage na ſinte Victoers dach naeſtcomen-
„ de, alle buten borgers mitter clocken gebieden
„ zell, dat zy tuſſchen dit, ende Meydach dair
„ naeſtcomende, binnen Utrecht mitter woene
„ comen zullen mit hore ſtediger woninge, ende
„ binnen Utrecht mitter woen bliven, ſonder ar-
„ geliſt. Ende wye binnen diere tyt niet ynne
„ en quame, als voirſcreven is, die, ende hare
„ kynder, waren hore borgerſcap quyt. Ende
„ die ſtadt van Utrecht en ſall van deſer tyt voert
„ geen borgers ontfangen, ſy en ſullen bin-
„ nen der ſtadt mitter woen comen ende bli-
„ ven, na den ouden rechte ende gewoenten.
„ Ende dat alle die butenborgers, binnen dier
„ voirſcreve tyt ſtaen zellen totten Lantrecht, ge-
„ liken anderen luden, die hem gelyck geboren
„ zyn, wtgenomen van dootſlagen. (1)

„ Item

(1) *Dootſlagen*] Konnende een borger volgens Stadts voorrechten voor niemant anders dan voor den Raadt der Stadt hier over te recht geſtelt worden. Dat een begane manſlag by alle volkeren, en voor al niet by de oude Duitſchers met de dood geſtraft zy, is bekent; en dat volgens de Vrieſche wetten de ſtraffe maar in eene geldboete beſtont, toont de geleerde Heer van Loon in het III. Deel van de aloude Regeeringswyze van Holland bladz. 140. Volgens ons oudt Stadts Recht, *een borger de enen anderen borger doet ſloege, hi waer wyf of man, begryp men, daer en is nyet te nemen voer ſyn lyf, ontquame hi, ſo ſoude hi ballinc weſen* *uyt*

„ Item van den wynſyſe tuſſchen der Eccleſien
„ ende der ſtat van Utrecht, dat zal bliven ſtaen
„ in zulker gevuechliker lyden, alſt nu huden des
„ dages ſtaet, tuſſchen dit ende onſer Vrouwen
„ lichtmiſſe naeſtcomende. ende hiern binnen zal
„ myn Heer van Utrecht bezien, off hi daer yet
„ beters tuſſchen gededingen can, ende en wor-
„ de dair niet beters tuſſchen gededinct, ſo mach
„ een

uyt der ſtat ende uyt den lande hondert jaer ende enen dach. ziet 't Utrechtſch Placcaatb. III. Deel p. 279. Zoo dat een borger een ander borger gedoodt hebbende, indien hy niet ontquam, zyn leven verloor. En volgens Overdrachte van't jaar 1393. te vinden in Libro Roſarum, iemand die geen borger was, en een doodſlag binnen de Stad doende, mochte nimmermeer in de Stadt of Stadts Vryheid komen, op verbeurte van zyn lyf. Maar geheel anders was het, wanneer een borger een ander geen borger zynde, hadde ter neder geveld, volgens d'Overdrachte des Raadts des Manendages na Palmdach 1373. *Waer yemant van onſer borgheren, die enigen man doet ſloeghe die gheen borgher en waer, die zel legghen in den toerne zes weken lang, ende daerentends niet uten toern te comen, hien hebbe eerſt e den Rade van der Stat zekerhede ghedaen, na der Stat rechte, den doden te zoenen bi den Rade van der Stat, ende der Stat beteringe te doen van zinen broeken.* En vind men jaarlyks in 's Raadts boeken veele gevallen van manſlagen, die niet anders geſtraft zyn, de breuke meeſt bepaalt zynde op xxv^{m} ſteens. Doch niet alle borgers konden van dit voorrecht gebruik maken, maar alleen die geene, die in de Stadt woonden, en alle borgers laſten droegen, volgens het beſluit van den Raadt op S. Peters dag ad Cathedram 1441. genomen. *Item waert zake dat enich butenborger, die nyet dagelix bynnen onſer Stadt en woende mit ſynre hoechſter weeren, belaſt worde van doetſlage, dien en ſoude ſyn borgerſcap in dien werk geen ſtade doen.* Een aanmerkelyk geval van iemand, geen borger zynde, dien na de begane manſlag het borgerrecht wierd gegeven, om na Borgerrechte geoordeeld te worden, vind men 's Maandags na Reminiſcere 1475. *Die Raide out ende nywe hebben ter begeerte ende ter liefden van onſen Heer van Utrecht, ende mede van gracien, op deſe tyt belieft, ende gheconſenteert dat Willem Houtappel voer den Rade komen zel, ende doen zyne eedt van zynre borgerſcap, ende men zel hem wtluden* voer

„ een ygelyck pertie den anderen toespreken mit „ sulken recht, als hem gadelicste wair, behou- „ deliken elken pertyen onvermynrer hoers „ rechts.

„ Item van den Geesteliken rechte zo zal die „ Stat van Utrecht minen Heer van Utrecht syns „ geesteliken rechts gebruken laten in al der sel- „ ver manieren, alst myn Heer van Utrecht vant, „ doe

voer borger, behouden den dienres hoeren rasoen, ende hy zel op die poerte gaen, ende doen na borger rechte, ruerende van den nederslage, dien hy binnen onser stadt gedaan heeft, behoudeliken anders onser borgere rechte t'anderen tyden in hoeren volcomenen macht te bliven. En dus wierd de Goddelyke wet, die de dood eischt van dien, die een anders bloed vergoten heeft, door menschelyke inzettingen verandert, en te niet gedaan. Ja zelfs was het oudstyds in het Sticht gebruikelyk, dat de Bisschop of zyn Officiael geen recht konden oeffenen over eenen doodslager, ten zy de bloedverwanten van den nedergeslagen hem aanklaagden, en dat niemant wrake mochte verzoeken over het vergooten bloed, ten zy hy het dode lichaam van den nedergevelden voor het oog van den Bisschop vertoonde; doch dewyl de doodslager zomtyts een man van aanzien en gezag was, zoo wierden de bloedverwanten uit vreeze dikwils hier van wederhouden; ook verzuimden zy wel de aanklachte, of uit gunst, of om andere redenen; en het lichaam van den gedoodden wierd zomwyl aanstonts vervoert of verborgen, zoo dat 'er geen onderzoek naar gedaan wierd, en dus bleef de manslag ongestraft. Waaromme Keyzer Karel de vierde en Paus Innocentius de zesde in 't jaar 1349. deze gewoonte afgeschaft hebben. ziet Matth. de Jure Gladii cap. XXXVIII. En heeft Keyzer Karel de vyfde dit voorrecht der borgeren vernietigt den 31. Maart 1529. *Een burger, die een doodslag aen een vreemde man doet, die zal te regt gestelt worden en oirdel ontfangen, als of hy een burger dootgeslagen hadde, ende mitsdien sal af wesen ende geaboleert de corruptele tot nog toe binnen Utrecht geuseert, van drie dagen wten lande te gaen, ende alsdan van den dootslach tegen den Heere vry te zyn: of op te poorte te gaen, tot dat hy borge gestelt hadde den doode te versoenen, ende die Stede te voldoen.* Ziet Utrechts Placcaatb. III. Deel p. 321. art. 2.

„ doe hy eerſt Biſſcop tot Utrecht wart. Ende
„ die Stadt van Utrecht en ſal den Officiael geen
„ verbot of hynder doen doen, hy en mach een
„ ygeliken recht doen, dies van hem geert, alſt
„ van outs gewoentliken heeft geweeſt, ſonder
„ argeliſt.

„ Voert ſal myn Heer van Utrecht ſinen Maar-
„ ſcalcken, die nu ſyn, of namaels weſen zellen,
„ bevelen in den generalen Capittel, dat ſy allen
„ luden, die in den Geſtichte van Utrecht gezeten
„ zyn, recht doen ſullen, alzo als ſy geſworen
„ hebben, na inhout des Lantbriefs, ende dat
„ ſy niemant daer en boven vercorten. Ende
„ vercorten ſy yemant dair en boven, daern zou-
„ de myn Heer van Utrecht niet ynne verantwor-
„ den. Ende myn Heer van Utrecht ſall den
„ Doemdeken mede bevelen in den generalen Ca-
„ pittel, dat hy enen ygeliken, dies aen hem
„ geerde, Capittel leggen ſall, alſo dicke, ende
„ alſo menichwerve, als hy dairomme verſocht
„ wort, ſonder enich vertreck.

„ Voirt of die Scout van Utrecht tot eniger
„ tyt onledich wair, of dat hi ter goeder tyt bi
„ den Gerechte niet comen mochte, ſo ſal hy
„ enen Scepen bevelinge doen, kuer hy wil, die
„ ter goeder tyt bi den Gerechte weſen ſall, om-
„ me den luden recht te doen, Mer waert ſake,
„ datten Scoute ſonderlinge ſake anlagen van
„ myns Heren wegen, of anders, ſo mach hy
„ thien of twaleſwerve sjaers dat recht ſmorgens
„ laten vallen; mer zo zelmen nochtans des avonts
„ recht houden, als men pleecht te doen, ende
„ voirſcreven ſtaet. Ende en zel niemant Scout
„ wezen, dan diet myn Heer beveelt, off ſyn
„ Scoute van ſynre wegen. Voert ſal die Scout

„ enen

„ enen ſtoel doen maken op 't noerteynde van der
„ bancken mitten rugge tot Kranenborch wert,
„ ende daer zal de Scout ynne te recht ſitten, en-
„ de ſittende bliven. Ende zo wanneer hem de
„ Scepen van enigen oordelen beraden of ſliten
„ willen, dat mogen ſy doen buten den Scout,
„ of ſy willen.

„ Ende wy *Frederic* Biſſcop to Utrecht voir-
„ ſcreve geloven onzer ſtat van Utrecht deſe voir-
„ ſcreve punte vaſte ende onverbrekelic te hou-
„ den, ſonder argeliſt. Ende wy *Johan van Lich-*
„ *tenberch*, *Johan van Clarenborch*, *Wouter Gra-*
„ *wert*, *Tydeman Walmer*, *Johan Pot*, *Yſebrant*
„ *van der Ae*, *Jacob Vrederics zoen*, *Frederick*
„ *Marten*, als Overſte nywe ende out der Stat
„ van Utrecht: ende wy *Willam van Alendorp*,
„ ende *Volprecht van Amerongen*, alzo als wy
„ dair mede bigeſet ſyn van des Raets wegen nye
„ ende out, geloven den eerwerdigen, hoge-
„ borne, onſen lieven genedigen Heer van Utrecht
„ voirſcreve, want wy des gemachticht zyn van
„ ons Raets wegen nywe ende out, dat de Stadt
„ van Utrecht deſe voirſcreve punten vaſt ende
„ onverbrekelic houden ſall ſonder argeliſt. En-
„ de ick *Wilhelmus van Wyc*, gezworen Clerck
„ ende Secretaris des eerwerdigen, hogeborn,
„ myns genedichs Heren voirſcreven, ende Cano-
„ nick ſinte Peters to Utrecht, hebbe deſe cedu-
„ le van zynre bevelinge mit myn ſelffs hant ge-
„ ſcreven.

„ Ende doe deſe cedule op beiden ſyden be-
„ lieft wert, doe waren dair over ende aen, alſe
„ Rade myns Heren van Utrecht voirſcreve, de
„ eerbare Her *Herman van Lochorſt*, Doemde-
„ ken, Her *Geryt Weert*, Proeſt van Arnhem,
„ Her

„ Her *Aernt van Tricht*, Proeſt ſinte Johan, Her
„ *Evert Foeck* Deken van Oudemunſter to Utrecht,
„ Her *Lodewich van Montforde*, Her *Jan van Re-*
„ *neſſe*, Her *Melis uten Enge*, Her *Henryc van*
„ *Zulen van Nyvelde*, Ridders, *Rutger van Doer-*
„ *nick*, Hoeffmeyſter, *Steven van Roir* Huysmer-
„ ſcalck, *Jacob van Zulen*, *Johan van der Meer*,
„ Merſcalck, *Evert Freyſe*, Rentmeyſter des lants
„ van Utrecht, ende *Bernt Proys.* Gegeven tot
„ Utrecht in 't jair ons Heren duſent vier hondert
„ ende dertien, des derden dages in Aprille.

'T geen van de buyten borgeren geſtelt was, is kort daaar na nader verklaart, in dezer voegen:
„ Des Saturdages op ſinte Gertruden dach in 't
„ jaar van XIIII^C. ende dertien, hebben ons gene-
„ dichs Heren vrende van Utrecht op die een ſy-
„ de, ende ter Stat vrende van Utrecht op te an-
„ der ſyde verclaert op te punten ende Articlen
„ voirſcreve. In den eerſten van den buten bor-
„ geren, die after den eerſten dach van Meye
„ neeſtcomende ontborgert ſellen wezen, off ſy
„ niet binnen der Stat voirſcreve mitter woen en
„ quamen tuſſchen dit ende ten eerſten dach van
„ Meye neeſtcomende, ſo wes ſy van dien dage,
„ dat de voirſcreve punten overdragen worden, tot-
„ ten eerſten dage van Meye voirſcreve gebruect
„ hebben, het ſy van dootſlagen, of van brue-
„ ken, dat ſellen ſy beteren by vrenden ons gene-
„ dichs Heren, ende der Stat van Utrecht voirſcre-
„ ve. ende die brueken ſellen half hebben onſe
„ genedige Heer van Utrecht, ende de andere helft
„ de Stat van Utrecht.

„ Item zullen de voirſcreve buten borgeren
„ quyt, vry, ende los wezen van alre aenticht,
„ ende anſprake, ende van allen brueken, hoe
„ die

„ die genoemt mogen wezen, die gesciet zyn
„ voer dien dage, dat de voirscreve punten over-
„ dragen worden, wtgenomen van openbare on-
„ daet, dair dan de gene bysettede, dair de on-
„ daet an gesciet is, ende nyemant anders, in sul-
„ ken manieren, dat onse Heer voirscreve, of
„ zyn Amptluden, dair dat ondaet gebuert, dat
„ wtrechten sall an den genen, die in den on-
„ rechten vallet na den Lantrecht (1), sonder ar-
„ gelist. (2)

In den zomer van dit jaar is 'er groote verandering in de Regeering gekomen. Heda, Goudhoeven en andere Schryvers vergeeten niet dit te melden, doch dewyl hun verhaal in veele omstandigheden niet overeenkomt met het geen ik daar van aangetekent vinde in onzer Stadts Raadts en Buurspraakboeken, hebbe ik gemeent de laatste, als de geloofwaerdigste, te moeten volgen, en daar uit de beschryving te moeten opmaken.

De Raadt moetende vergaderen op S. Benedictus dag, hebben *Jan van Lichtenberch*, *Jan van Clarenberch* Borgermeesteren, en *Wouter Grawert* Overste Ouderman, kennisse gekregen hebbende van een opzet, om hen te mishandelen, raadzaam geoordeelt de woede des volks te ontwyken, en zich,

(1) *Lantrecht.* Versta hier door den brief van Bisschop *Aarnoud van Hoorn*, welke de volgende Bisschoppen by hunne aankomst hebben moeten bezweeren, die te lezen is by Matth. lib. II. de Nobil. cap. 47. en in 't Utrechts Placcaatb. I. Deel bladz. 29.

(2) Van deze Overdrachte maakt de Heer Mattheus dikwils gewag, en heeft eenige woorden daar van nu en dan aangehaalt. Ziet by voorbeelt lib. II. de Nobil. XIV. p. 301. 307. 348. & 357. de Jure Glad. XXXI. & in Dedicat. de Reb. Ultraj.

zich, twee of drie uren eer de Raadt by een zoude komen, uit de Stadt te begeven.

De bestemde dag gekomen zynde, is het volk op de been geraakt, en heeft te weeg gebragt, dat noch dien zelven dag, de drie voornoemde Heeren, als mede *Jacob Sloyer Henriks zoon*, en *Herman Grawert* uit de Stadt zyn gebannen. En op S. Jans dag is *Jacob van Lichtenberch* (1) Prooft van S. Pieter aangezegt, voor zonnen ondergang uit de Stadt te gaan, en 'er een jaar lang uit te blyven. 'T zelve lot hebben ook mede moeten ondergaan *Jan Knyf*, *Roelof Block*, *Gheryt van de Velde*, en *Johan van den Bossche*, welke een bastart zoon was van *Jan van Lichtenberch*. En zyn uit den Rade, zonder bannissement, gezet *Jan van Groenewoude*, *Laurens van Hamerstein*, *Jan Keye*, en *Jan van Lichtenberg*, *Beernts* zoon, die van Heda *Berent Proys* genoemt word, welken gelast is een maandt lang in zyn huis te blyven en niet uit te gaan, en andere zyn in de gevangenisse gezet. Doch hier mede niet vergenoegt zynde, heeft de Raadt, thans naar den zin van 't volk gestelt, op S. Jacobs avont gelast aan *Laurens van Hamerstein* en *Jan van Groenewoude* uit de Stadt te gaan, ontnemende hen het borgerschap, en *Gheryt de Haan* Ouderman eeuwiglyk, en *Willem van Vlueten* Ouderman, voor tien jaren uit den Rade geleid, en *Dirk* en *Peter Grawert* uit de Stadt gebannen, en *Willem Willems zoon de Bogemaker* Ouderman uit den Rade gezet: en voorts

(1) Deze *Jacob van Lichtenberch* Broeder van *Jan*, was eerst Canonik ten Dom, en heeft in den jare 1410. als Prooft van S. Pieter zynen eed gedaan, als my gebleken is uit het registerboek van het Capittel van S. Pieter.

voorts een groot getal borgers hun borgerschap ontnomen, met byvoeging, dat de gebannene niet zouden vermogen eenige hunner goederen weerloos worden of overgeven, dan met toestemming van den Raadt oud en nieuwe. Doch hier mede de Stadt noch niet genoeg gezuivert zynde van de aanhangeren der Oude Regenten, heeft de Raadt des Woensdags na Petri ad vincula verscheide hunne borgerschap ontnomen, ook zommige voor een tyt te water en broodt gezet, en veele hunne stemmen in hunne Gilden benomen, en voorts verstaan, dat *Willam van Weelde*, *Herman de Vroede*, *Jan van Hollant*, *Willem Butendyk*, *Riqwyn Jans zoon*, en *Henrik Jacob Vrederiks zoons zoon* in geen vyftien jaren in den Rade zoude mogen komen. En 's maandags na onzer Vrouwen dag assumptio, heeft de Raadt met klokluydinge den volke openbaar bekent gemaakt de Personen, die uit de Stadt waren gezet, en wier borgerschap voor hen en hunne kinderen ontnomen was. Waar onder, behalven de bovengemelden, genoemt worden, *Marten Brunus zoon*, *Beernt Proys*, *Jonge Beernt Proys*, *Jan van Lichtenberch Beernts zoon*, *de Schout*, *Henrik Holle*, *Willem Borre Wouters zoon*, en *Willem de Witte Andries zoon.*

Het volk was wysgemaakt, dat deze Regenten met hunne aanhangeren de Stadt Utrecht aan den Graaf van Holland hadden verkocht, en dat de Stadt eerstdaags op gelyke wyze als *Gornichem*, onder zyn gebied zoude komen. De stichters van dit oproer waren voornamentlyk *Herman* (1) *van Loc-*

(1) Slichtenhorst geeft voor, dat hier niet *Herman*, maar *Jacob* van Lochorst, *Hermans* broeder, moet gelezen worden. Doch hy verwart de uitzettinge in dit, en in het jaar

Locborst Domdeken, *Jan Spiegel*, *Ysbrant van der A*, en *Gerrit van Damassche*. Onze Geschiedschryvers, als Heda, Gouthoeven, Pontanus, Slichtenhorst en andere zeggen, dat dit oproer bestookt zy door de vrienden van den Heer van Arkel, en zelfs dat de voornaamste Edellieden van 't Sticht, als *Brederoode* en *Montfoort*, van den Bisschop vervreemt zynde, het volk hebben opgeroyt, om die geene, die tegen den Heer van Arkel geweest waren, uit de Regeering te werpen. Doch het komt my onbegrypelyk voor, dat de Heer van *Brederoode* en de Burggraaf van *Montfoort*, de hoofden van de *Hoeksche* partye, zouden vereenigt zyn geworden met *Jan* en *Willem van Arkel*, hoofden der *Cabeljauwschen*, en dat die zich door dezelve zouden hebben laten opzetten tegen hunnen Bisschop en tegen Graaf *Willem*, die zich voor de *Hoeksche* partye altyd gunstig betoont hadde, te meer, indien ik hier door den Heer van Brederode versta *Walraven van Brederode*, den broeder van *Jan*, 't welk zeker schynt, om dat *Jan*, zoo als wy hier voor hebben aangetekent, ontzet zynde van de goederen van zyn Schoonvader, en gevangen gezet, en na de dood van zyn Vrouw los gelaten, gegaan is in dienst van den Koning van Vrankryk, alwaar hy in 't jaar 1415. in een Veldslag, in welken de Engelschen de overhant hadden, is gebleven. Ook konde *Jan van Brederode* niet onder de Stichtsche Ridderschap genoemt worden, maar wel *Walraven*, die tot eene Vrouwe had *Jenne*, erfdochter van *Hendrik* Heer van Vianen, Ameyden en Haerlaer, zynde Ameyde te dier tydt

1415. gedaan, wanneer *Jacob van Lockhorst*, die *Preeys* als Schout opgevolgt was, is uitgezet.

tydt een ope slot van 't Sticht. Deze *Walraven* hadt onder Graaf *Willem* tegen den Heer van Arkel gedient in het beleg van *Gornichem*, en door hem gevangen zynde, was zeven jaar te *Gornichem* gevangen gebleven, en niet dan door list ontkomen: en na dien tydt eerste Raad van Graaf *Willem* geworden zynde, is hy altydt een vyand van den Heer van Arkel geweest, en na den dood van Graaf *Willem*, *Jan* en *Willem van Arkel* de Stadt *Gornichem* weder machtig geworden zynde, heeft hy als Veldoverste van Vrouw *Jacoba Gornichem* wederom ingenomen, en is, schoon overwinnaar, in dien stryt gebleven. Zoo dat het onmogelyk zyn kan, dat deze Heer van *Brederode* door gunste voor den Heer van Arkel, dewyl hy voor en na dien tydt altyd zyn vyand is geweest, het volk tegen den Bisschop en de oude Regeering zoude hebben aangezet. Waar by komt, dat de Heeren van *Brederoode* altyd vrienden van de Stadt zyn geweest, en de partye der *Lichtenbergen* aangehangen en gunstig geweest zyn. Zoo derhalven de Heer van *Brederoode* in dezen tydt geen vriend van den Bisschop is geweest, moet zulks alleen toegeschreven worden aan het ongenoegen, opgevat over de behandelingen aan zynen broeder gedaan, die door den Bisschop belet was bezitting te nemen van de nagelate goederen en heerlykheden van den laatsten Heer van Abcoude, zoo als wy hier boven hebben verhaalt.

Wat de Burggraaf van Montfoort, *Jan* genaamt, betreft, de reden van zyn misnoegen moet mede niet uit liefde en gunst voor den Heer van Arkel afgenomen worden, maar kan men wel opmaken, als men nagaat, dat hy zynen broeder *Zweder* opvolgende, geene bezittinge van Montfoort heeft

konnen verkrygen, dan onder verband van zich te houden aan de zoene tusschen Bisschop *Florens van Wevelinchoven* en zyn Vader *Hendrik* gemaakt. Hier door zich verkort ziende in zyn goet recht, heeft hy eerst plechtig verklaart deze harde voorwaarden te moeten ondergaan, niet om dat hy rechts wegen daar toe verplicht was, maar uit vreze voor de macht des Bisschops. (1)

Ik geloof derhalven, dat de oorzaak van dit oproer en verandering in de Regeeringe zal geweest zyn een misnoegen, 't welk de Heeren, die het volk aangezet hebben, onder voorwendsel dat de Stadt aan den Graaf van Holland verkocht was, gehadt hebben op die geene, die te dezer tydt het meeste in Regeering te zeggen hadden, en dus eene onmatige heerzucht om meester te zyn, 't welk doorgaans de beweegoorzaak is van nayverige menschen, die het in de Regeeringe niet naar hunnen zin hebbende, lichtelyk door valsche en onware uitstroijingen het volk aan den gang en op de been konnen krygen. Waar van ons de geschiedenissen van alle eeuwen overvloedige bewyzen opleveren. En hebben de aanstokers van dit werk dezen tydt waargenomen, waar in die van *Brederode* met die van *Gaesbeek* oneens, en de Heeren van *Montfoort* t'onvrede waren op den Bisschop.

Deze ballingen en uitgewekenen begaven zich naar *Amersfoort*, alwaar zy ontfangen wierden, en schreven driemaal aan den Raadt, verzoekende dat

(1) Ziet Matth. de Jure Gladii cap. XI. alwaar bladz. 144. eene kenlyke misslag begaan is in de aantekeninge van het jaar, vermits 'er staat die brief gegeven te zyn in het jaar 1461. 't welk niet waar kan zyn, terwyl Bisschop *Frederik van Blankenheim* gestorven is in 't jaar 1423. zoo als wy op dat jaar zullen melden.

dat men hun recht wilde doen, aanbiedende zich te recht te willen ftellen voor den Biffchop. Doch geen antwoord krygende, fchreven zy aan den Biffchop, en leverden aan dien hunne klachten over. Welke in 't generaal Capittel die brieven overleverende, en hunne zake voorftellende, niet anders ten antwoorde kreeg, dan dat het geen tydt was om over die zaak te handelen. Dus door den Biffchop niet konnende geholpen worden, hebben de voornaamfte van hen heul gezocht by Hertog *Willem van Beyeren*, als Graaf van Holland, die by opene brieven hen niet alleen in zyne befcherminge heeft genomen, maar vermits die van de Stadt Utrecht toegeftaan hadden, indien iemand eenige dezer uitgewekene of gebannene doodfloeg, dat hy daarom niet zoude vervolgt worden, maar veylig op de ftrate blyven, heeft hy aan de ballingen ook vergunt, indien zy borgeren of onderzaten van de Stadt Utrecht doodfloegen, dat zy vry zouden zyn van 't geen zy daar door tegen hem en zyne heerlykheid gebreukt zouden hebben: en indien zy nadeel in hunne goederen door de Stadt Utrecht leden, dat zy de goederen der Utrechtenaars in Holland gelegen zouden mogen aantaften, en daar aan hunne fchade verhalen. En dit laatfte heeft Hertog *Willem* door noch eenen anderen brief aan de Regeerders der Stadt Utrecht laten weten. (1) Zoo dat die van Utrecht niet veilig konden komen in Holland.

Aan

(1) Beide deze brieven zyn gefchreven op onzer Vrouwen avont purificatio, en te vinden by Matth. in Praefat. lib. III. de Nobilitate, en in 't Utrechts Placcaatb. I. Deel bladz. 742. en 743. door den Heer Griffier van de Water gebragt, om te bewyzen, dat volgens het oude Landrecht des Geftichts, niemand aldaar zyne goederen verbeuren mag.

Aan den anderen kant heeft de Raadt dezer Stadt niet ſtil gezeten, maar alle oplettenheit gebruikt, om te beletten, dat de vrienden der ballingen, die noch in de Stadt waren, geene gelegenheit zouden hebben om de uitgezetten te herſtellen, en wrake te nemen over 't ongelyk hen aangedaan: Dus is dingsdags voor S. Jans dag dit volgende verſtaan: *Om ruſte en vrede in onſe Stat te houden ende eendrachtelich te weſen, ſyn die Rade out ende nye overdragen, off enig opſtaen of vergaderinghe geviel ergent in onſe Stat, daer over onſe Overſte out ende nywe om vergaderen wouden, ſo ſellen onze Overſte out ende nywe op ten plaetſen vergaderen, ende daer ſellen bi hem comen, ende bi hem bliven alle die Rade out ende nywe van onze Stat, ende nergent anders enighe vergaderinge maken, of tot enigher andere vergaderinge gaen. Ende enich man van den Rade out ofte nywe, die dit verbrake, die ſel ewelic wt onſer Stat Rade weſen; wtgenomen of ergent bernde binnen onſe Stat, ſo mogen die Rade, die in den vyerdel geſeten ſyn, gelike andere luden te brande gaen, na der ouder ghewoenten van onſer Stat.*

Voert waert ſake, dat yemant enich geruſt ofte kry makede, ofte ryepe, dan bi den Rade out ende nye te comen, dien ſoude men rechtevoert wtluden, ende ſyn hals offlaen.

Voert ſo en ſel niemant om enichs geruſts wille, dat in der Stat vallen mach, tot enigher vergaderinge ofte tocloop gaen; mer een ygelic ſel in ſinen huſe bliven, ende daer niet wtgaen, then waer dat ſy geboden worden bi den Rade out ende nywe te comen. Ende yemant die dit verbrake, die verbuerde elc tien pont, alſo dicke als hy dat dede, wtgenomen of ergent bernde binenn onſe Stat, ſo mach

een

een ygelic in den vierdel geſeten te brande gaen na der ouder gewoenten

Ende yemant die enige vergaderinge makede binnen onſe Stat, dat tot onruſte droech, die ſel een jaer wter Stat weſen ende een mile van der Stat.

Voert verbiet die Raet out ende nye, dat nyemant gheen panzeren, zweerden of onredelike wapen en drage binnen onſe Stat ofte Stat vriheit, dan by oerlove onſer Overſten out ende nywe, by een koer van vyf pont, alſo dicke alſt yemant dede.

De tegenwoordige Regeerders niet konnende dulden, dat de uitgezetten aan den Graaf van Holland hunne klachten gebracht en hulpe verzocht hadden, hebben zich nader verbonden om de ballingen uit de Stadt te houden. Opmerkelyk is het beſluit, 't welk zy 's maandags na onzer Vrouwen dag aſſumptio genomen, en met klokkenſlag aan 't gemeen bekent gemaakt hebben, in dezer voegen: *Die Raet van onſer Stat out ende nye zyn overdragen eendrachtelic mit malcanderen, ende hebben hande aen hande getaſt, want zy verſtaen hebben dat een deel van de gene, die de Raet out ende nye gecorrigeert heeft, ende wt onſe Stat geſet ſyn, ons ende onſe Stat beklaecht hebben, en onſe Stat beſwaerniſſe aengedaen hebben* (1), *dat de Raet out ende nye malcanderen biſtandich weſen zullen,*

(1) Volgens de oude gewoontens en rechten der Stadt, te lezen in het Utrechts Placcaatb. III. Deel bladz. 281. mochte niemant *die broekig en misdadig worde weder de Stat*, zyn *klagte brengen voor Heeren of Joncheren, of voor Vrouwen of Joncfrouwen, daer de Stat laſt of ſwaerniſſe of komen mochte.* Doch dewyl de gebannen, zonder hunne tegenweer gehadt te hebben, waren uitgezet, en de Raadt op derzelver driewerf ſchryven niet hadde geantwoort, en dus recht geweigert; was 'er voor hen niet anders overig, dan door de hulpe van Graaf *Willem* te trachten herſtelt te worden.

len, ende bi hore richtinge bliven, ende dat zy noch gheen van hem weder in onſer Stat comen en ſullen. Ende die Raet neemt hem allen hoer borgerſcap, ende allen horen kynderen, ende dat ſy alle laſt, die hem daer of comen mach, eendrachtelic weren ende wederſtaen willen mit horen live ende goede.

Ook heeft de Raad kwalyk genomen, dat de Schout van den Prooſt van S. Pieter en het Gerecht van Abcoude rechtsvordering hadden gedaan aan *Hendrik Dirk Smeets* zoon, borger dezer Stadt, en hem een gedeelte erfs afgewonnen hadden wegens d'onkoſten van eene gemaakte watermolen, verklarende die rechtsvorderinge nietig, en dat hy zyn erf ruſtelyk gebruiken zoude; en indien iemand hem hinder dede in het gebruik zyns erfs, dat de Raadt dat verhalen zoude aan het Gerecht van Abcoude, of aan dien geene, welke het belet toebrachte. En tot reden van dit Raadtsbeſluit word gegeven, *want men na onſer Stat outſte rechten ende gewoenten onſer borgeren arven nerghent tuſſchen der Noyde en Bodegraven, ofte daern bynnen ommegaende, van ſchade beclagen, of rechtvorderinge daer op doen mach.*

Dit byzonder recht der Utrechtſche borgers hebben de Regeerders dezer Stadt zeer dikwils aangehaalt, en mannelyk verdedigt tegen de geenen, die rechtsplegingen over hunne borgers wilden oeffenen, als in 't vervolg uit verſcheide voorbeelden blyken zal.

Voorts heeft de Raadt in dit jaar eene ordre beraamt op de Bedelaars, welke in volgende jaren dikwerf is herhaalt, en dewyl dezelve de gewoonte dier tydt op dit ſtuk, en de goede ordre op de armen gehouden, aantoont, hebbe ik nodig geoordeelt dezelve hier in te laſſchen.

Des

Des Woensdach na alre Apostelen dach.

Dit is die Overdrachte op ten armen luden, die der aelmissen gheren.

In den yersten, dat gheen arme lude in der kerken, of op ter straten, of voer der luden doer, broot of aelmissen bidden en sellen, die also sterck van live syn, dat sy hoor broot wynere moghen, het si mit ambochten of mit arbeiden, sy syn manne, wive, knechte ofte kynder. ende yemant die dit verbrake, die verboerde elc een jaar die Stat, also dicke alst yemant dede, ende een mile van der Stat te wesen. wtgesondert wtheemsche bedelaers, die moghen hier een atmael gaen bidden, ende niet langer, bi den selven koer.

Voert verbiet den Raet allen armen luden, die geoorloft werden sellen der luden aelmissen te bidden, dat sy in ghenen kerken bidden, ende gaen verder dan een roede bynnen voer elker kerc doer, ende yemant, die dit verbrake, die verboerde de Stat een jaer lanck, ende ene mile van der Stat, also dicke als sy dat verbraken.

Voert verbiet de Raet allen besuycten lieden mit enighe oevelen ofte ongemacken, die der bede leven, dat sy bynnen ghenen kerken bynnen onser Stat en gaen verder, dan in der kerc duer, ende daer bliven staen. Ende yemant die dit verbrake, dat een man waer, dien soude men scuppen; ende enich wyf, die dit verbrake, die soude de steen draghen, ende daer toe verboerden sy elc een jaer die stat, also dicke alst yemant dede.

Voert verbiet de Raet, dat nyemant van enigen oevelen ofte ongemakken en bidden, hy en hebbe een betoen van sine kerspelpaet (1) *mit sine open brieven,*

(1) Zoo staet 'er, waar door men moet verstaan de kerspel-

ven, die bynnen elcs jaers gescreven ende besegelt is.

Voert verbiet de Raet allen onsen borgeren ende ondersaten, dat nyemant tot enigher besuyćter lude bedevaert en bidde, sy syn out ofte jonck, ten sy by oorlove 's Raets van der Stat. ende yemant die dit verbrake, die verboerde elc man twee maenden die Stat, ende ene mile van der Stat te wesen.

Voert verbiet die Raet, dat nyemant mit enighen monicken en sal gaen bidden bynnen onser Stat, dan die hoer termyn hier is, then sy by oorlove 's Raets van der Stat. Ende yemant, die dit verbrake, verboerde een jaer die Stat.

Den 1. October dezes jaars heeft Hertog *Willem van Beyeren* Graaf van Holland, en zyn broeder *Jan van Beyeren* verkore Bisschop van Luyk en Heer van Woerden, handvest verleend op de Waterschap van Bylevelt, als te zien is in het Utrechts Placcaatboek II. Deel p. 138. alwaar ook in 't vervolg te vinden is de confirmatie van den Dauphin van Vrankryk, schoonzoon van Hertog *Willem*, en van de Stadt *Amsterdam*, als mede de Schouwbrief van Bisschop *Frederik van Blankenheim* in 't volgende jaar gegeven.

Ook heeft in dit jaar de Bisschop wederom veel te doen gehadt met de Vriesen van Stellingwerf en Schotterlandt, niet nakomende de zoene over vyf jaren gemaakt, en is de Bisschop verplicht geweest krygsvolk daar na toe te zenden, tot dat eindelyk de geschillen door de uitspraak van zoensluiden zyn vereffent. (1)

Eer

spelpater, of voor *kerspelpaet* lezen *kerspelpaep*, 't welk op 't zelfde zal uitkomen.

(1) Ziet Schotanus VII. boek van de Friesche Historien.

Eer ik van dit jaar ſcheide, moet ik noch aanmerken, het my toe te ſchynen, dat de Regeerders, ſchoon eensgezint om de ballingen uit te houden, evenwel begrepen hebben, indien het Graaf *Willem* ernſt mochte worden, om de uitgewekenen te helpen en hunne zaak aan te trekken, zy zyne macht niet zouden konnen wederſtaan, zoo zy niet door een machtig heer wierden onderderſteunt en bygeſprongen: en dat zy, zoo niet openbaarlyk, ten minſten onder de hand, den Hertog van Gelre hebben aangeſproken, en kenniſſe gegeven van hunnen toeſtant, immers zyne vriendſchap gezocht, op hope van in tydt van noodt zyne hulpe te erlangen. Of liever, dat de Hertog van Gelre, die, als wy hier voor hebben aangetekent, een helper van den Heer van Arkel is geweeſt, en eenen heftigen oorlog tegen Graaf *Willem* gevoert heeft, ſchoon thans bevredigt, deze Regeerders aan zich heeft willen verplichten, en alle verſchillen, zoo over de te rechtſtellinge als over de Tolrechten, tot dien tydt toe ongeſliſt zynde, tot genoegen der Utrechtenaars, uit den weg ruimen, en hen dus onder de hand te ſtyven tegen den Graaf van Holland, dewyl het zeer tegen zyn belang zoude hebben geſtreden, dat het gebied van Holland zich over Utrecht zoude hebben uitgeſtrekt. Hier toe geven my aanleidinge twee brieven door Hertog *Reynout* in 't eynde van dit jaar gegeven, welke, door my op ons Stadshuis gevonden en uitgeſchreven, om dat ik ze tot noch toe nergens gevonden heb, ik geoordeelt hebbe hier in te moeten invoegen.

„ Wy Reynalt bi der genaiden Goids Hertoge „ van Gulich ende van Gelre, ende Greve van „ Zutphen, doen kont allen luden, die deſen ope- „ nen

„ nen brief ſoelen ſien of horen leſen , ende be-
„ kennen mit deſen ſelven brieve openbairlich ,
„ dat wi omme onſe, ende onſe lande, lude en-
„ de onderſaten nutte ende oerber , ende oick
„ omme deſelve onſe lande, lude ende onderſa-
„ ten voirſcreve te bet in ruſte ende in vreden te
„ halden, mit guede wale bedachten voirraed ons
„ ſelfs, ende onſer vriende van onſen raide, over-
„ dragen ende overcomen ſyn mitten eerſamen
„ luden Burgermeyſteren, Scepenen, Raide, en-
„ de andere borgeren ende onderſaten ghemeyn-
„ lich der Stat van Utrecht, eynre vrientſcap en-
„ de eyndrechticheyt te hebben, ende te halden
„ in der formen ende manieren, als hier na be-
„ ſcreven volgt, aengaende op ten dach van hu-
„ den datum des briefs, ende voirt te dueren en-
„ de te weſen, alſo lange als wi Hertoge voirſcre-
„ ve leven ſoelen.

„ In den yerſten, ſo is tevoeren in verſcheyden
„ ende gevoirwert, dat wi Hertoge van Gulich ende
„ van Gelre voirgeſcreve dier voirſcreve Stat van
„ Utrecht , noch hore burgere ende onderſeten,
„ die nu ſyn off weſen ſoelen, vyant nyet weſen
„ noch werden en ſoelen, noch hem enige ſcha-
„ de doen of geſchien laten uyt onſen landen ,
„ machten ende gebieden, noch oick dair weder
„ in; mer wi ſoelen na onſer machten verhoeden
„ doen, dat des nyet en geſchie, ten worde yrſt
„ van der Stat wegen , of van den burgeren off
„ onderſeten van Utrecht voirſcreve, of uyt, of
„ in hore Stat machten en gebieden alſo verhaelt
„ op ons , of op onſen ſteden, ſloten, landen,
„ luden of onderſaten , ſo dat ons kenlike noot
„ dede dit te wederſtaen , dat wi dan doen mo-
„ gen. Voert ſo ſoelen de burgers ende onder-

„ ſe-

„ feten der Stat van Utrecht mit live ende mit
„ goede in onfen Steden, landen ende gebieden
„ verantwert ende befchermpt wefen ende wer-
„ den, gelikerwys als in der Stat van Utrecht
„ voirfcreve, off in hoere machten of gebieden.
„ Ende alle de burgers ende onderfeten dier zel-
„ ver Stat van Utrecht voirfcreve foelen in ende
„ doir allen onfen fteden, landen ende gebieden,
„ beyde te watere ende oick te lande, moegen
„ varen, comen ende keren voirt ende weder, fo
„ wanneer, of waer, fys te doen hebben, onge-
„ croet ende ongehyndert, hoere coemanfchap
„ ende andere faken in redelicheyde te hantieren
„ ende te bedryven op hoere rechten ende ghe-
„ woenliken tolle, ende ander ongelt te betalen.
„ Ende men fal den burgeren ende onderfeten der
„ Stat van Utrecht van enigen aenfpraken of vor-
„ deringen, die fy hebben moegen in enigen van
„ onfen Steden, landen of gebieden, onvertoi-
„ gen recht doen gefchien nae gewoenten der
„ Stede, of lande, dair dat gelegen were, ende
„ gebuerde te gefchien. Mer wairt fake, dat wi
„ of de Stat van Utrecht, of enichs burger of
„ onderfete totten anderen van ons, of tot eni-
„ gen van onfen, of van hoeren burgeren of on-
„ derfeten, eniger vorderinge of aenfprake had-
„ den of cregen, die men niet met gevoegen ne-
„ der geleggen en conde, op dat daer of enighei-
„ ne veetfchap, noch ander twiftlike faken op en
„ ftaen, noch en gevalle van engheyre fyden, en-
„ de om dat te verhoeden, fo is gevoirwairt ende
„ verdragen, dat wï Hertoge van Gulich ende
„ van Gelre, of onfe onderfeten, die dies te
„ doen hebben, onfe, of dier felver onfer onder-
„ feten, aenfpraken, of gebreken, befcreven en-

„ de

„ de besegelt over seynden soelen bynnen der Stat
„ van Utrecht aen den Raide van der Stat, ende
„ dan so sel deselve Stat van Utrecht, of hoere
„ burgeren of ondersseten, die dat aenghienge,
„ hoere antwoirde dair op maken, ende soelen
„ die bynnen den naesten vier weken daer nae,
„ dat hem de voirscreve aensprake worden, were
„ eith bescreven ende beseghelt mitter selver aen-
„ spraken, ende mit tween van den Raide van
„ der Stat van Utrecht, seynden in onser Stat van
„ Arnhem bi onsen Raiden, die dan dair wesen
„ soelen, ende die selven onse ende oick der Stat
„ van Utrecht voirscreve Raide soelen die selve
„ saken uytrichten ende eynden mit rechte, dat
„ sy samentlich ende eyndrechtlich dair over spre-
„ ken soelen, of mit mynre bi weten ende ge-
„ volchnisse diere partyen, die dat aenghenge,
„ ende soelen die selve richten ofte mynnen dien
„ voirscreve partyen te beyden syden bescreven
„ ende besegelt overseynden bynnen den naisten
„ vier weken daer na, dat sy alsoo in onser Stat
„ van Arnhem comen ende vergadert weren. En-
„ de omme enige aenspraken of gebreken, de de
„ Stat van Utrecht, of enich van hoeren burge-
„ ren of onderseten hedden aen ons of aen onsen
„ onderseten, die soelen sy oick bescreven ende
„ besegelt overseynden binnen onser Stat van Arn-
„ hem voirscreve in onsen hof aldair aen onsen
„ oversten Rentmeyster ter tyt onser lande van
„ Gelre, ende dan so soelen wi, of onse onder-
„ seten, die dat aenghienge, onse, of der selver
„ onser onderseten antworde dair op maken doen,
„ ende soelen die oick binnen den naesten vier
„ weken dair na, dat ons de voirscreve aensprake
„ geworden were, oick bescreven ende besegelt
„ mit-

„ mitter selver aenspraeken, ende mit tween van „ onsen Raide seynden in de Stat van Utrecht by „ de Raide van der Stat aldair, ende de beyde „ onse, ende oick dier Stat van Utrecht voirscreve „ Raide, soelen deselve saken dan oich uytrich„ ten ende eynden mit rechte, of mit mynnen, „ ende den partyen oich ten beyden syden bescre„ ven ende besegelt overseynden bynnen dier tyt, „ ende in alre manyeren, dat van onsen ende on„ ser borgeren ende onderseten gebreken, ende „ van hoeren uitrichtingen voirgescreven steyt. „ Ende so wat dat enigen van ons Hertogen van „ Gulich ende van Gelre, of de Stat van Utrecht „ voirgescreve, of oich onser enichs burger of „ onderseten also oversacht worde, dat sal ellich „ den anderen dan volcomelich ende onvertaicht „ doen of halden en wolde, ende daer tegen de„ de, so soelen wi hem, of si, dair toe dwingen, „ ende halden mit live ende mit guede, dat hy, „ of sy, hem dair mede laeten genuegen: ende hed„ den wi des engheyne macht, so en soelen wi „ dien man of luden engheyne vorwarde noch ge„ leyde geven in onsen landen, machten, of ge„ bieden te comen of te bliven, ter tyt toe, dat „ hy, of sy, die gewalt af gedaen hedde, of hedden, „ ende gehoersaem were, of weren, recht ende „ bescheyt te geven, ende te nemen, geluch „ voirgescreven steyt. allen argelist in allen ende „ yegeliken voirscreven punten ende vorwerden „ alentlich uitgeseecht.

„ Ende wy Hertoge van Gulich ende van Gel„ re voirgenoemt hebben geloeft ende geloven in „ gueden trouwen den voirgenoemde Burgermey„ steren, Scepenen, Raide, burgeren, ende on„ derseten der Stat van Utrecht, die nu syn, en-

„ de

„ de wesen soelen, alle dese selve voirscreve punten ende ellich daer of besonder, vaste, stede ende onverbrekelich te halden, also lange als wi leven soelen, gelyck dat oich voirscreven steyt: ende hebben dies te oirconde, ende stedicheyde onse segel van onser gerechter wetentheyt aen desen tegenwoirdige brief doen hangen. Gegeven in den jare ons heren dusent vier hondert ende dertien, des goedendages op sinte Lucien dach der heyliger Joncvrouwen, dat was op ten derthiensten dach van der maent December.

„ Per dominum Ducem, presentibus
„ de consilio Domino Joanne Schelart de Obbendorp milite, magistro curie, Arnoldo de Piecke Reddituario generali Gelrie, Udone de Boese magistro coquine, ac Arnoldo de Boecope armigero.

De tweede brief betreft het Tolrecht door de borgers van Utrecht in Gelderland te betalen, en is van desen inhout:

„ Wi Reynalt bi der genaeden Goids Hertoge van Gulich ende van Gelre ende Greve van Zutphen, doen cont allen luden, ende bekennen mit desen openen brieve, dat wi omme sonderlinge gunste, liefde ende vrientscap, die onse voirvaderen ende wi gehadt hebben ende hebben totter Stat van Utrecht, ende hoeren burgeren, ende omme sonderlinge dienst ende gunste, die sy ons gedaen hebben, ende, of Got wil, noch doen soelen, mit goiden voirsien ende wail beraden, ende oich bi guetduncken onser Raide ende vriende, gegeven heb-

„ ben,

„ ben , ende geven , voir ons , voir onſe erven
„ ende naeomelingen tot ewigen dagen duerende
„ der Stat van Utrecht voirſcreve , ende horen
„ burgeren , alſulken tollerechten ende vryheiden
„ vryliken te gebruken , als hier na beſcreven
„ ſtaen.

„ In den yerſten ſoelen die burgers van Utrecht
„ alle hoere guede , die ſy doir onſen landen van
„ Gelre , ſo wair die gelegen ſyn , over lant vue-
„ ren ſoelen , voir de yerſte tollen , dair ſy voer
„ comen ſoelen , vertollen in der manieren nae
„ beſcreven , ende ſoelen dair des Tolners teyken
„ nemen, ende met dien teyken die reyſe over all an-
„ ders doir onſen landen van Gelre voirſcreve voirt
„ vry ende ledich varen. dat is te weten , dat de bur-
„ gers van Utrecht voirſcreve alle hore guede ,
„ die ſy over lant brengen ende vueren ſoelen ,
„ ende over den Ryn , over den Wale , of over
„ den Maſe , ghins of weder comen ſoelen , ver-
„ tollen ſoelen in deſer manieren : Alſe van eyn-
„ re manhenen merſerien mit polmaten zyde ,
„ zudenwerc , guldendoeke , zilverdoeke , cruyt ,
„ of diere gelycke , ende alle guede van gewichte ,
„ voir der yerſter tollen voirſcreve geven ſoelen
„ eyn quartier van eynen gueden guldenen alden
„ Engelſchen nobel , ende de manhene ſal we-
„ gen vier hondert ende vyftich pont ende nyet
„ meer. Item van eynen packe pelſerien , oich
„ wat wildewerks dair in beſlagen is , eyn quar-
„ tier van eynen Engelſchen nobel voirſcreve ,
„ uytgenomen lampsvelle , huekenvelle ende vach-
„ ten , die ſoelen geven den honderſten penninck
„ van der weerde des guets , alſo alſe dat laetſte
„ ingecoſt were , ende niet meer. Ende desge-
„ lycks ſoelen ſy geven van eynre balen fyſteyns

K „ eyn

„ eyn quartier van eynen nobel voirſcreve. Voirt
„ van eynen packen gewants ſalmen te tolle ge-
„ ven, als voirſcreven is, van elken achtien heel-
„ re geverweder laken, of van zeſſendertich on-
„ geverweder, als witte of grawe heelre laken,
„ eynen halven Engelſchen nobel voirſcreve, en-
„ de ſo voirt meer of min, nae den getaele van
„ den laken. Item van allen anderen gueden,
„ die hier nyet ynne benoemt en ſyn, ſoelen ſy
„ geven voer der yerſter tollen voirſcreve, dair
„ ſy aen comen ſoelen, den honderſten penning,
„ alſo als dat laetſte ingecoſt is, ende oich niet
„ meer. Item van alle wagenen of kerren, die
„ goet geladen hebben, ſalmen geven voir der
„ yerſter tollen van elken peerde, dat in den tou-
„ wen gheet, eynen halven alden Vleemſchen
„ groten, of de weerde dair voir; mer anders en
„ ſalmen van den wagenen of kerren enghene tol-
„ le of ongelt geven, beheltlyk die guede, die
„ dair op weren, te vertollen, als voirſcreven
„ is. Voirt voir alle andere onſe tollen in der Ve-
„ luwen, of anders, ſo wair wi die leggende
„ hebben in onſen landen van Gelre, ſoelen de
„ burgers van Utrecht hoere guede vertollen voir
„ de yerſter tollen, dair ſy aencomen ſoelen, alſe
„ dair gewoenlic is te vertollen van anderen vreem-
„ den luden, die onſe onderſeten niet en ſyn; en-
„ de mit diere tollen ſoelen ſy die vairt voirt vry
„ varen over al in onſen lande van Gelre voir-
„ ſcreve, ende dair eyn teyken nemen als voir-
„ ſcreven is.

„ Van der watertolle tot Zutphen ende tot Yſel-
„ oirde is overdragen, dat de burgers van Utrecht
„ varen ende keren ſoelen op alſulken onſen tol-
„ len dair te geven, als dair gewoenlic is van an-
„ deren

„ deren vremden luden, nae inhalt der cedu-
„ len, die wi der ſtat van Utrecht voirſcreve,
„ dair van hebben doen geven: ende die tollen
„ en ſalmen hem nyet verhoegen binnen eniger
„ merꝏten, of daer buten; mer tot alre tyt mit
„ eynvoldiger tollen te betalen, ſonder enich an-
„ der ongelt.

„ Voirt ſyn vorwerden, dat die burgers van
„ Utrecht bi hoeren gueden weſen ſoelen, of
„ eynen goeden man dair by hebben, di e dat guet
„ verantwerden mach mit ſynen gehalde, of die
„ Tolnaer wille; mer weert ſake, dat de burger
„ dair by nyet comen en dorſten of en mochten,
„ ſo ſoelen die burger, tot vermaninge onſs Tol-
„ ners, hoere behalt doen voir den Raide van der
„ Stat van Utrecht, ende die Rait van Utrecht ſal
„ des dan onſen Tolner voirſcreve dair bethoe-
„ ne of ſeynden mit hoeren brieven. hierynne ſyn
„ geſondert ende uytgenomen alle der burger
„ voirſcreve guede, die ſy op onſen ſtromen op-
„ werts of nederwerts voir onſen water tollen vue-
„ ren, of brengen ſoelen, alſe dat die dair geven
„ ende vertollen ſoelen, alſe dair gewoenlic is,
„ ende alle ander vremde lude dair te geven ple-
„ gen; beheltlich hem des wi hem in onſen tol-
„ len tot Zutphen ende tot Yſſeloerde toe gege-
„ ven hebben, als voirſcreven ſteyt. Ende in al-
„ len deſen punten voirſcreven ſyn wtgeſcheyden
„ alle arch ende liſte.

„ Alle deſe ſelven voirſcreven tolrechten, vry-
„ heden ende punten, ende ellich biſonder, heb-
„ ben wi Hertoge van Gulich ende van Gelre,
„ ende Greve van Zutphen voirgenoemt geloeft,
„ ende geloeven voir ons, onſe erven ende naco-
„ melingen voirſcreven, der Stat van Utrecht,

 „ ende

„ ende horen burgeren, vaste ende stede te hal-
„ den, tot ewigen dagen, ende niet te verbre-
„ ken in eniger wys: ende hebben des te orconde
„ onsen segel aen desen brief doen hangen. En-
„ de omme de meerre orconde ende vestenisse heb-
„ ben wy geheyten ende gebeden onsen lieven
„ getrouwen Raiden ende vrienden, heren Johan
„ *Schelart van Obbendorp*, Ridder, onsen ho-
„ vemeyster, ende *Arnt Pieck* onsen Rentmey-
„ ster onser lande van Ghelre ter tyt, hoere sege-
„ len mede aen desen brieve te hangen. Ende
„ wy *Johan Schelart van Obbendorp*, Hovemey-
„ ster, en de *Arnt Pieck* Rentmeyster voirge-
„ noemt, want wy hier over ende aen geweest
„ hebben, dair dese saken voirscreven aldus ge-
„ sciet syn, hebben by geheyte ende gebode
„ ons genedigen liefs heren van Gelre voirge-
„ noemt, onse segelen mede aen desen brief ge-
„ hangen. Gegeven in 't jair ons heren dusent
„ vier hondert ende dertien, des goedensdages op
„ Sinte Lucien dach, dat was de dertienste dach
„ der maent van December.

„ Per dominum Ducem, presentibus
„ de consilio Udone de Boese,
„ magistro coquine, ac Arnoldo
„ de Boecope, armigero.

1 4 1 4.

In het jaar 1414. is de Regeering gestelt als volgt:

Schepenen.

Volprecht van Amerongen, Borgermeister.
Vrederic van den Spiegel.

Vre-

Vrederic van Drakenborch.
Johan Pot.
Johan de Coninc.
Ysebrant van der A.
Claes van Loenen.
Johan over die Vecht.
Johan Jacob Egberts zoens zoen.
Vrederic Marten.
Willam van Zulen.
Melis van Mynden.

Raden.

Gheryt van Damassche, Borgermeister.
Ghisebrecht van Galencoop.
Claes Ketelaer.
Jan Pot, Jans zoen.
Jacob Vrederics zoen.
Henric Lichtenap.
Jan Knwt.
Tideman de Lange.
Jacob Herboert.
Henric van Endoven.
Valc van Goudenberch.
Roelof die Kraen.
Huge Grawert.
Jan Droem.
Henric Aernt Rams zoen.
Dirc Pyl.
Aernt Willam, Aernts zoens zoen.
Jan Schavert.
Peter Scrodekyn.
Jan van Tyel.
Tyman Pyl.
Peter van Voskulen.

Jan Witvoet.
Henrick Haeck Hubrechts zoen.

Oudermannen.

Jan van der A, Jacobs zoen. } Wantſniders.
Ghiſebrecht van den Ryn.
Wouter Pawe. } Sniders.
Gheryt Brabant.
Peter Jans zoen. } Backers.
Jacob Scrodekyn.
Gheryt Pyl. } Molenaers.
Tideman Dircs zoen.
Henric van Litte. } Linnewevers.
Herberen van Linſchoten.
Peter Foyte. } Vleyſchouwers.
Gerbrant Spiker.
Dirc van der Weyde. } Viſchcopers.
Claes Elgher.
Henric de Witte Jans zoen. } Louwers.
Jacob Haeck.
Peter Hugen zoen. } Wollewevers.
Willam Jacobs zoen.
Aernt van Cleve. } Marsluden.
Jan van der Wedde.
Claes Sabel. } Botterluden.
Herman van Oudewater de Jonge.
Claes Buer. } Cordewaniers.
Jan Scholppe.
Jan Claes zoen. } Oudecordewaniers.
Jan van Weſel.
Tideman Dedel. } Corencopers.
Henric Staecke.
Evert van Strimoet. } Oudewantſniders.
Johan Ghiſebrechts zoen.

Aernt

Aernt die Brwn. Gheryt van der Wyerſe.	Steenbickers.
Tideman van Hamerſtein, Overſte Ouderman. Symon Walmer.	Graeuwerkers.
Tideman van Dorſſchen, Overſte Ouderman. Dirc van der Meer.	Riemſniders.
Claes Hermans zoen. Claes Schutter.	Bylhouwers.
Jan Zincelbier. Evert van der Beke.	Smeden.
Michiel Zulen. Claes Florens zoen.	Zadelaars.

In dit jaar is in de Stadt, als mede in het Sticht niet veel gedenkens waardig voorgevallen. Alleenlyk hebbe ik bevonden, dat de Regeering, niet onbewuſt, dat 'er noch veele menſchen in hunne Stadt waren, die de ballingen gunſtig waren, veele oplettenheit heeft gebruikt omtrent de verzekerheit van hunne Stadt, en de ſtavinge huns gezags: weshalven zy des Saturdags na Pauli converſio, even voor de verzettinge van de Regeering, verboden hebben alle, die in 't vorige jaar *lichtelyk*, dat is zonder verlies van borgerſchap, geſtraft waren, als mede hunne kinderen, in hunne gilden te loten en te ſtemmen. Voorts hebben zy, een gemeen Capittel, of, zoo als wy nu zouden zeggen, eene Staatsvergadering, in de maand Februarius uitgeſchreven zynde, getracht zorge te dragen, dat by die gelegenheit geene verandering zoude voorvallen, en des Saturdags na onſer Vrouwen dag te Lichtmiſſe, dit beſluit genomen en ter klokke uitgekondigt: *Heden over acht dagen ſel*

hier een gemeen Capittel wesen, des gheeft men geleiden allen Heren, Ridderen, Knapen, Stederaden, ende goeden luden in den lande van Utrecht, die hier then Capittel comen sellen, ende mit ons Heren brieven van Utrecht, off mitter Ecclesien brieven van Utrecht, then Capittel dan geboden, of gebeden, sellen worden; mer die Raet van der Stat verbiet enen ygeliken, dat nyemant bynnen den geleide voirscreve, en ghene hernasch bynnen onser Stat en draghe, noch dan aen en hebbe, wtgenomen de ghene, die onse Raet dan van horen borgeren, ende onderssaten in den hernasch bieden ende hebben sel, om ruste en vrede in onse Stat te houden. Ende yemant, die anders enich hernasch dan droege, of aen hadde, die verboorde dat hernasch, ende die van buten onser Stat waer, en zoude daer toe zyn geleide geen stade doen, off hy op ymant vocht of perlament makede.

Om dit wel te verstaan, moet de Lezer weten, dat in die tyden niemant vreemts in de Stadt mochte komen, ten zy hy geleyde voor hem en zyn gevolg van den Raadt verzocht en verkregen hadde; die zulks gewoon was toe te staan, voor eenen zekeren bepaalden tyd, onder voorwaarde, dat onder het gevolg geene ballingen, geene die de Stadt breuken of boeten schuldig waren en niet voldaan hadden, of die om hunne misdaden uit de Stadt in vorige tyden geweken waren, gevonden wierden. Waarom de namen duidelyk moesten opgegeven worden. En dit hadde niet alleen plaats, wanneer vreemde Vorsten of Heeren in deze Stadt kwamen, als by gelegenheit van de verkiezinge van eenen nieuwen Bisschop, wanneer veele voorname Prinçen, Vorsten en aanzienlyke Heeren of zelfs zich naar deze Stadt begaven, of Gezanten alhier zonden,

om

om iemand hunner vrienden of gunstelingen tot den openstaanden stoel aan te beveelen. Als mede wanneer Tournoy en Steekspellen alhier geviert wierden (1) of by andere voorvallen; maar zelfs moest een Bisschop, schoon hy den eernaam van *Heer van Utrecht* droeg, voor zyn gevolg, als mede alle luiden van het Sticht, geene borgers dezer Stadt zynde, geleide hebben, eer zy de Stadt intraden. (2) Gelyk in dit geval, wanneer een gemeen Capittel zoude gehouden worden; waar in anders geene, dan Stichtsche luiden, zittinge of stem hadden. Zoo ook ten tyde wannneer Dykgraaf en Heemraden van den Lekkendyk hunne rekeningen, die in een gemeen Capittel gehoort wierden, zouden doen, wierd 'er geleyde gegeven allen den genen, die tot de rekeningen komen wilden, duerende twee dagen voor en twee dagen na. (3) Ook wierd in deze Stadt jaarlyks eene vergadering van geestelyke luiden, of, zoo als het meermaals voorkomt, van het *Synodus*, of *de gemeene Priesterschap*, uit Holland en uit Zeeland gehouden. En schoon dezelve alleen uit Geestelyken bestont, zoo mocht echter niemand van hen in deze Stadt komen, ten zy na vergunninge van een vry geleyde. (4) En wierd deze

(1) *Geviert wierden*] Waar van ik gewag gemaakt vinde in de Buurspraakboeken, donderdags na onser Vrouwen dag te Lichtmisse 1396. op S. Jans dag decollatio 1441. saturdags na S. Pauli conversio 1447. en meermalen.

(2) *Intraden*] Ziet hier van voorbeelden by Matth. 11. de Nobilit. 13.

(3) *Twee dagen na*] Hier van zyn voorbeelden te vinden in de Buurspraakboeken, des dingsdags na Judica 1410. Sondags na Judica 1411. en meermalen.

(4) *Vrygeleyde*] Als in dit zelve jaar op S. Lambrechts Misse

deze vry geleyde ter klokke uitgekondigt, op dat een ieder weten konde, welke vreemde luiden in de Stadt waren, en hoe lange hun verblyf bepaald was. En zo zy langer dan den gezetten tydt in deze Stadt wilden vertoeven, moeften zy verlanginge verzoeken, of anders de Stadt uitgaan.

Alleen waren hier van uitgezondert, die op den gezetten marktdag des Saturdags koorn, en andere eetwaren naar de Stadt brachten, die geleyde hadden van Vrydags tot Sondags daar aan volgende, volgens de oude rechten en vryheden dezer Stadt, als geboekt ftaat in het Buurfpraakboek woensdag na onzer Vrouwen dag nativitatis 1427.

Om dezelve redenen hebben de Regeerders nauwkeurige ordre geftelt omtrent de bewaringe der Stadts Poorten, dat die 's nachts gefloten bleven, en niet geopent wierden, dan met behoorlyke voorzorge; en ten dien einde des maandags na S. Bartelmeus dag dit befluit genomen: *Overdroegen die Rade van onfer Stat out ende nywe, dat men van defer tyt voert gheen van onfer Stat poorten, after den tyt, dat zy gefloten zyn, weder opfluten en fel, om gheenrehande faken wil, then fy by onfen achten outften out ende nywe, of die dan van hem bynnen onfer Stat fyn. Dat is te verftaen, by horen wete ende wille, ende datter ten minften vier der oudfter, als twe nywe ende twe der oude, by zyn, daer men die poorten op ende weder toefluten fel. Ende enich Outfte, of man van onfen Rade,* *die*

Miffe, en vervolgens jaarlyks. Deze vergadering beftond uyt geeftelyke perfonen uit het Sticht, Holland, Zeeland, Vriesland, en ook uit den lande van Gelre, *om die geeftelyke geboden te horen en hare facramenten te ontfangen*, als 'er gezegt wort des Vrydages na Johannis ante portam Later. 1433.

die onser Stat poorten anders by nachte opslote, als sy gesloten waren, die en soude van diere tyt voert in onser Stat Rade niet meer sitten. Mer quamen die Outste totten luden van den Rade, die de slotelen hadden, ende die Outsten hem zeiden, dat sy consente hadden, daer mede waren die Raetsluyden qwyt, ende die sake quam op ten Outsten.

Ende enich poortier, die dat verbrake, waer syn borgerscap qwyt ende syns ambochts, ende hy en sel nimmermeer weder borger mogen worden.

Deze voorzorg was ook zeer nodig, vermits de ballingen niet stil zaten, maar alle middelen in het werk stelden om de Stadt te winnen, en ten dien einde eenig volk by een gebracht hadden, en met kennisse hunner vrienden, die zy noch in de Stadt hadden, getracht de Stadt te vermeesteren. Doch hunne aanslag mislukt zynde, is 'er wederom eene nieuwe Rechtsoeffening geschiet, en zommige, als *Jan* en *Braam van Lantscroon*, *Lambert* en *Alfer van Lichtenberch*, voor eene reeks van jaren, andere voor altoos hunne stem in hunne gilden benomen, verscheide in de gevangenissen gelegt, zommigen, als *Pelgrim de Wael* en *Willem de Verwer*, uit den Raadt gezet, meyneedig verklaart en voor eeuwig gebannen, en *Herman Woutman* het leven benomen. In den brief van Hertog *Willem van Beyeren*, waar by hy de ballingen in zyne bescherming neemt, te vinden by Mattheus (waar van ik in 't vorige jaar meldinge gedaan hebbe) word *Herman Woutman* gezegt gevangen, swaarlyk gepynigt en onthooft te zyn, en in het Buurspraakboek van dit jaar op S. Lebuyns dag in den Winter, vinde ik dit van hem aangeteekent: *Want Herman Woudman de verraderie wist van der overvallinge om onse Stat te winnen, die onser ghemeente*

re Stat mannen ende wive, jonge ende oude, gheeſtelic ende weerlic, geſchiet ſoude hebben van den ghenen, die wt onſer Stat ballinge geſet ſyn, met grote vergaderde volke, ende Herman binnen onſer Stat tot diere verraderien ende overvalle, inſet, hulpe ende opſet, verworven ende gemaect hadde, dat hy ſelver geliet ende bekennet heeft, dair om ſel men dat rechten mitten rade aen ſyn lyf. Hoe dit overeen te brengen is met den voorgemelden brief, die een jaar te voren is geſchreven, heeft groote ſwarigheit. 'T is wel waar, dat ik dikwils ondervonden hebbe in het nazien der oorſpronkelyke, of uit de oorſpronkelyke afgeſchrevene brieven, op ons Stadhuis beruſtende, dat veele der oude brieven, door Mattheus uitgegeven, met verſcheide misſlagen zyn gedrukt, zelfs in de ondertekeningen der dag en jaartyden. Doch alle de oude brieven, die noch op ons Stadhuis overig zyn, nagezien en zelfs uitgeſchreven hebbende, hebbe ik onder dezelve den voorgenoemden brief niet gevonden, en dus niet na konnen gaan, of 'er een misſlag in de naam, of in den tydt begaan is. Ook ſchynt dit hier geen plaats te konnen hebben, om dat het zeker is, dat de ballingen in het vorige jaar geene behoorlyke te recht ſtellinge by den Raadt, noch hulpe by den Biſſchop hebbende konnen krygen, hun beklag gedaan hebben aan Hertog *Willem*, en van hem in zyne beſcherming zyn genomen. En dat de Raadt hier van kennis gehadt heeft, blykt uit hun beſluit, 't welk wy hier boven bladz. 135. aangehaalt hebben. Ook is het niet waarſchynelyk, dat deze *Herman Woutman* een ander is geweeſt, dan die, waar van Hertog *Willem* in zynen brief gewag maakt, dewyl, volgens de gewoonte dier tyden, daar dan ter onderſcheidinge van andere, 'er by

'er by gevoegt zoude zyn wiens zoon hy was. Schoon dit niet altydt opgevolgt is, dewyl men een voorbeelt van het tegendeel in het volgende jaar vind, waar in onder de Raden vermeld word *Eerst van der A*, en onder de Oudermannen van het Wantsnyders gild ook *Eerst van der A*, welkers eene de zoon van *Alfer*, en de andere de zoon van *Ysbrant* worden genoemd in het Buurspraakboek des vrydags na midvasten 1417. Te stellen, of dat in 't vorige jaar deze *Willem Woutman* in de gevangenisse gebracht is, en dat het gerucht ter ooren der ballingen gekomen zy, dat hy zoo mishandelt en reets onthoofd was, en dat zy zulks te voorbarig Hertog *Willem* bekent gemaakt hebben; of dat hy reets te dier tyt ter dood veroordeelt is geweest, zonder dat het vonnis ter uitvoer gebracht is, stryd tegen 't geen ik in 't Buurspraakboek van 't vorige jaar op S. Jacobs avont aangetekent vinde, alwaar onder de geene, die alleen hun borgerschap ontnomen is, zonder uitzettinge uit de Stadt, genoemt worden *Willem*, en *Herman Woutman*, waar uit men moet opmaken, dat hy tot dezen tydt toe onder de minst medeplichtigen gerekent geweest is.

Het komt my voor, dat deze *Herman Woutman* na dat hy ontborgert was, in de Stadt zal gebleven zyn, en niet nagelaten hebben met de ballingen kennisse te houden, en wel zoo verre, dat hy zich schuldig gemaakt zal hebben aan 't geen van hem in het Raadsbesluit op S. Libuyns dag aangetekent staat. Hier toe geeft my aanleiding, dat onder die geene, die dingsdag na Victoris in 't volgende jaar 1415. hun borgerschap weder gegeven is, vermeld wordt *Willem*, en niet *Herman Woutman*.

In

In dit jaar heeft *Simon Trinde* en zyn huisvrouw eenig Land overgegeven aan het Gasthuis van S. Barbara, waar voor de Broeders en Regeerders van dat Gasthuis zich verbonden hebben tot zekere plichten, welke nagezien konnen worden by Mattheus lib. 1. Fundat Eccl. 22.

De claustrale huizen van het Capittel van S. Pieter, geschikt ter inwoninge van Prooft, Deken, en Canoniken van 't Capittel, door wereldsche veeltyts bewoond wordende tot ongerief van die kerk, heeft het Capittel in dit jaar daar in getracht te voorzien. De brief daar van, in het Chartularium van dat Capittel te vinden, is van dezen inhout:
„ In nomine Dei Amen. Nos Heinricus Honberch
„ Decanus, nec non Wilhelmus de Riebeec, Ar-
„ noldus Gruter, Johannes de Leyenberch, Jo-
„ hannes Wael, Nicolaus Wilde, Petrus de Aem-
„ sterdam, Johannes Heelt, Alphaerdus de A,
„ Johannes Herboert, Johannes de Hasselt, Ni-
„ colaus Meynaerdi, Petrus Franconis, Henri-
„ cus Screye, Wolfgherus de Mera, Arnoldus de
„ Tieghel, & Johannes Spiker, Canonici capi-
„ tulares Ecclesiae sancti Petri Trajectensis in lo-
„ co capitulari ad Capitulum sollemniter convo-
„ cati, Capitulo ad hoc indicto, & Capitulum
„ dictae Ecclesiae sancti Petri tunc facientes & re-
„ praesentantes, dolenter considerantes, quod
„ quam plures, ymmo pro majori parte, domus
„ claustrales Ecclesiae nostrae per extraneos ea-
„ rum inhabitatores, in praejudicium Ecclesiae
„ nostrae, modernis temporibus existant occupa-
„ tae, quae domus ad inhabitandum ad usus Prae-
„ latorum & Canonicorum Praebendatorum ipsius
„ Ecclesiae nostrae praedictae duntaxat a prima
„ fundatione provide sunt ordinatae. Nos igitur
„ occu-

„ occupationem extraneorum hujusmodi, Deo „ fautore, rescindere & extirpare pro posse cu- „ pientes, talem constitutionem, Deo gratam, ut „ speramus, de consensu & voluntate nostra una- „ nimi statuendam duximus, & perpetuis tempo- „ ribus inviolabiliter servandam ordinamus. vide- „ licet, quod si vacat aliqua domus claustralis in- „ fra emunitatem Ecclesiae nostrae per obitum ali- „ cujus Praelati vel Canonici, seu per dimissio- „ nem Praelaturae vel Praebendae suae, quomo- „ docunque, tunc executores illius, si per obi- „ tum vacet; sed si per dimissionem aliam, tunc „ ille dimittens, vel ejus procurator, debent eam „ exponere venditioni infra mensam in communi „ convocatione omnibus, tam Capitularibus, quam „ non Capitularibus, qui commode vocari pote- „ runt; & dabitur uni Praelato, vel Canonico „ praebendato, plus offerenti, omnibus dolo & „ fraude exclusis; proviso tamen, quod antiquior „ Canonicus praeferetur juniori in aequali obla- „ tione, dummodo ad statim venditionem acce- „ ptet. Secus si antiquior aliam domum habeat, „ vel prius habuerit infra emunitatem. In vita „ vero potest quivis per se domum suam vendere, „ dare donatione intra vivos, vel causa mortis, „ vel legare alteri Praelato vel Canonico praeben- „ dato nostrae Ecclesiae, cuicunque voluerit, „ duobus tamen Canonicis capitularibus & Nota- „ rio praesentibus. Cavendum est tamen, quod „ emptor non ad usum alicujus personae extra- „ neae, quae non fuit Praelatus, vel Canonicus „ noster praebendatus, domum emat sub aliqua „ collusione & forma, taliter, quod hujusmodi „ emptor solum nomen habeat, & extraneus ef- „ fectualiter dominus domus fiat. Quicunque Ca-

„ nonicus vel Praelatus hoc facere praesumpserit,
„ procurabit Capitulo nostro unam marcam ar-
„ genti redditus perpetui comparandam infra an-
„ num, postquam idem emptor, Praelatus vel Ca-
„ nonicus, hujusmodi extraneam personam sub suo
„ nomine in usu dictae domus permiserit ultra
„ mensem remanere. Nihilominus tamen, licet
„ hujusmodi marcam propter hoc solverit, vel
„ solvere fuerit obligatus, non debet admittere
„ personam extraneam, ex cujus exercitio vel con-
„ versatione laycali emunitas laedatur, seu etiam
„ Ecclesia gravetur & dehonestetur, tum in puer-
„ periis fovendis, quam etiam in aliis sordibus &
„ secularibus negotiationibus ibidem exercendis,
„ quae omnino prohibemus, prout etiam de jure
„ sunt prohibita. Si vero quampiam talium per-
„ sonarum prohibitarum admiserit sub suo nomine,
„ & per Decanum & Capitulum monitus fuerit,
„ ut eas ammoveat infra dimidium annum post
„ monitionem hujusmodi, tales recedere de emu-
„ nitate procurabit, sub poena dimidiae marcae
„ argenti redditus perpetui. Nemini tamen pro-
„ hibetur, qui tenet domum ad usum suum pro-
„ prium, quin poterit tenere secum infra domum
„ suam in expensis suis, vel separatim, personas
„ extraneas honestas, quae non sunt prohibitae,
„ ut supra. Poterit etiam, si gravetur debitis,
„ vel si voluerit esse absens causa studii, vel alias,
„ personis extraneis honestis domum suam locare,
„ impignorare, concedere, obligare, seu ad in-
„ habitandum tradere. Sed si fuerit aliquis de
„ gremio Ecclesiae, Praelatus, Canonicus vel
„ Chorisocius, qui tantum sibi dare vel facere vo-
„ luerit pro locatione, impignoratione, conces-
„ sione, inhabitatione vel obligatione praemissis,

„ quan-

„ quantum extraneus daret, praeferendus erit ex-
„ traneo, Praelatus Canonico, & Canonicus Cho-
„ rifocio. Dato etiam, quod aliquis extraneus in
„ poffeffione domus occafione praemifforum jam
„ actu foret, cedere debet Praelato, Canonico
„ vel Chorifocio volenti fubire onus, pro quo di-
„ ctus extraneus ftaret, fuper quo deferendum eft
„ juramento patroni domus cum duobus Conca-
„ nonicis, jurantibus fe credere dictum patronum
„ bene juraffe. Sit igitur hujusmodi patronus pro-
„ vidus, quod faciat taliter pactum cum illo ex-
„ traneo, fi cafus jam proximo fupradictus acci-
„ deret, quod fit potens, ut dictum extraneum
„ cedere faciat. Acta fuerunt haec in domo no-
„ ftra capitulari, Capitulo follempniter fuper hoc
„ indicto, fub anno a nativitate Domini millefimo
„ quadringentefimo quarto decimo, die vero un-
„ decima menfis Augufti, fub figillo noftro ma-
„ jori.

1415.

In het jaar 1415. zyn tot de Regeering benoemt:

Schepenen.

Willam van Alendorp, Borgermeifter.
Jan Hombout.
Jan van den Spiegel. Willam van Winfen.
Lambrecht Peters zoen.
Claes Sloyer. is Schout. Henric de Wit.
Vrederic Huberts zoen.
Henric van Luttikenhufe.
Peter Mouwer. Vranc de Wit.
Vrederic van Drakenborch de Jonge.

Eerst van der Ae.
Aernt van Amerongen.
Godevaert de Koninc.

Raden.

Harman Zutoert.
Egbrecht van Gruenenberch.
Willam Henrix zoen.
Henric Spiker.
Egbrecht Paelvoet.
Henric Sloyer.
Godevaert Francken zoen.
Henric Vos.
Alfer van der Aa. Borgermeister.
Dirc Hazaert.
Henrick van Scalcwyck.
Walich Rutgers zoen.
Egbrecht Zuermont.
Gheryt Pot.
Daem van der Maet.
Melys Dircx zoen.
Andries van Damassche.
Willam Tyelmans zoen.
Willam de Haze.
Gheryt Aelberts zoen.
Weernaer Braem.
Andries Arnts zoen.
Arnt Huge.
Hermans Wessels zoen.

Oudermannen.

Jan van Damassche. } Wantsniders.
Eerst van der A.

Her-

Herman van Oemeren. } Sniders.
Dirc van Amerongen.
Henric van der Eem. } Backers.
Claes Gheryts zoen.
Jacob Scout. } Moelnaers.
Willam van Woerd.
Ghiſebrecht Dircx zoen. } Linnewevers.
Jan Jacobs zoen.
Jacob Egbrechts zoen. } Vleyshouwers.
Volprecht Foyte.
Jacob Gheryts zoen. } Viſchkopers.
Reyner Voet.
Claes Steffens zoen. } Louwers.
Jan de Witte Henrix zoen.
Peter Jacobs zoen. } Wollewevers.
Lyeboert Willams zoen.
Vrederic Trinde. } Marsluden.
Jan van Heeswyck.
Henric van den Slyck. } Botterluden.
Evert Haeſſe.
Jan Vrancken zoen. } Nyecordewaniers.
Willam Jacobs zoen.
Andries Alarts zoen. } Oudecordewaniers.
Ghiſebrecht Jans zoen.
Jan Gheryt Yepels zoen. } Corencopers.
Ghiſebrecht van Raephorſt.
Willam van Maerſen. } Oudewantſniders.
Gheryt Dedel.
Gheerlof Martens zoen. } Steenbickers.
Gheryt van Hensbeeck.
Mattheus Pot. } Graeuwerkers.
Tyman Walmer.
Peter Walmer. } Ryemſniders.
Willam van Ghent.

Aernt Willams zoen.
Wouter Scade. } Bylhouwers.
Tyman Hazaert.
Jan de Gruter. } Smeden.
Michiel Jans zoen.
Jan van den Damme. } Zadelaars.

Op dat by gelegenheit van deze verkiezinge, alle bewegingen, tot oproer ſtrekkende, zouden voorgekomen worden, hadt de Raadt daags te voren ſcherpelyk laten verbieden een iegelyk panſeren of harnaſſen aan te trekken, uitgenomen die van den Rade in den hernaſſe geboden waren, des Stadts dienaars, en die borgers, die in 't byzonder en met namen ontboden waren om geharnaſt te komen.

In het begin van dit jaar heeft het Capittel van den Dom eene Ordonnantie gemaakt, waar na die geene, die het opzicht over de timmeringe en het onderhoud der gebouwen, zoo der kerke als tot dezelve behorende, aanbevolen was, zich zouden hebben te ſchikken. Welke ik gevonden hebbe in een boek op perkement geſchreven door *Hugo Vuſtinc*, Prieſter en Canonik van de Domskerk, vervattende de Statuten van die aanzienelyke kerk, waar van ik onlangs door koop bezitter ben geworden. (1) En dewyl men daar uit kenniſſe kan kry-

(1) *Vuſtinc* getuigt deze Statuten in ordre gebragt en geſchreven te hebben in dit boek op verzoek van den Domdeken *Henrik van Jutfaes* en zyne mede Canoniken, welke *Henrik van Jutfaes* noch Deken geweeſt is in 't jaar 1348. volgens 't geen de Heer Drakenborch in zyn Aanhangzel op de Kerkelyke Outheden van Nederland bladz. 59. opgeeft. En dewyl in dit boek vermeld word eene uitſpraak door de Dekens en Prooſten der kerken (waar onder ook *Henrik van Jutfaes* vermeld word) nopens de verplichtinge van den Biſſchop om ten Capittel te komen

krygen van de inkomsten tot dat gebruik gestelt, als mede van de plicht der geenen, die tot dat werk verkoren wierden, heb ik geoordeelt zommige lezers geenen ondienst te zullen doen, indien ik dezelve hier plaats geve.

„ Universis & singulis presentia visuris & audi-
„ turis, nos Hermannus de Lochorst Decanus,
„ totumque Capitulum Ecclesiae Trajectensis, sa-
„ lutem cum notitia veritatis. Cum officii nostri
„ sit, ut fratrum nostrorum presentium & futuro-
„ rum concordie & ecclesie nostre indempnitati
„ prout vires & scientia suppetunt providere, &
„ ea que pluries occurrerunt, non solum discor-
„ diam sed suspicionem de dampnis ecclesie pa-
„ rientia, studeamus pro viribus extirpare; hinc
„ est, quod de communi concanonicorum nostro-
„ tum capitularium consilio, super receptione &
„ administratione bonorum, ac officio proviso-
„ rum nove fabrice ecclesie nostre predicte, non-
„ nullas ordinationes per provisores ejusdem fa-
„ brice pro nunc existentes & in futurum eligen-
„ dos, perpetuo & inviolabiliter observandas fe-
„ cimus, & redegimus in hijs scriptis

„ Primo, quod feria tertia post dominicam Can-
„ tate, nec non in crastino beati Remigii, dum
„ Synodus celebratur, per totam Synodum ambo
„ Magistri fabrice sedebunt ad receptionem pecu-
„ niarum dicte petitionis, ita, quod unus eorum
„ pecunias computabit, & alter scribat, in libro
„ seu manuali. & omnes pecunie tunc provenien-
„ tes ponantur in cista, de qua ambo magistri fa-
„ bri-

men en recht te doen, gedaan den XI. September 1343. als noch eene andere van't jaar 1344. over het Aartsdiakenschap, zoo moet dit boek in den tusschen tydt van dat jaar, en het jaar 1348. geschreven zyn.

„ brice claves habebunt, & non alii. Quam quidem pecuniam ipsi duo magistri fabrice post Synodum de novo numerabunt ex cista, et si ultra summam conscriptam in manuali receptum fuit, illud socius receptionis pro tempore signabit in certo manuali quantum superfuit, ut Capitulo de hoc fidem facere poterit tempore computationis fabrice antedicte.

„ Item aliis temporibus, quando alique pecunie dictarum reportationum solvuntur Magistro fabrice, idem Magister fabrice eodem die intimabit particulariter socio suo quantum recepit. & hoc idem socius etiam scribet in suo manuali, ut Capitulo fidem faciat tempore computationis.

„ Item de testamentis & inmistis Magister fabrice Receptor pro tempore semper infra tres vel quatuor dies sine fraude & dolo tenebitur referre socio suo quascumque pecunias vel clenodia, que sibi ad usum fabrice de testamentis aut inmistis presentabuntur, & de quibus personis, seu per quas, si nominandi fuerint, & illa socius consimiliter signabit in suo manuali ad faciendam fidem, ut supra.

„ Item circa regimen Loedze, primo, ut in fine cujuslibet mensis tempore solutionis operariorum, ambo Magistri fabrice debeant esse presentes, & diligenter examinare cedulas ibidem presentandas tam de Loedza quam de Fabro, ac de Tectore, & Carpentatore. & summam illius mensis ac singularum cedularum idem socius etiam signabit in suo manuali, ad faciendam fidem ut supra.

„ Item Magistri fabrice pro tempore una cum Archilatomo nostro jurato, quotiens opus fuit, possint facere provisionem de calce & lateribus

„ ac

" ac lapidibus parvis, nec non de lignis, infra
" ſummam quatuor ſcudatorum antiquorum con-
" junctim valentibus. Sed de proviſione facienda
" de lapidibus dictis Drakenvelt & Goedelſcher,
" venientibus de reno, nec non de lignis ultra
" ſummam praedictam valentibus ſe non intromit-
" tent, niſi de ſpeciali licentia Capituli noſtri. Et
" dum ſic empti fuerint, Receptor pro tempore
" quantitatem ſumme Capitulo noſtro publice in-
" timabit, & illam ſocius ſuus ſimiliter in ſuo ma-
" nuali ſignabit, ad faciendam fidem ut ſupra.

" Item de trunco majori, & etiam de aliis trun-
" cis minoribus, quilibet Magiſter fabrice habe-
" bit unam clavem, & dum tres claves fuerint,
" tunc Archilatomus habebit tertiam, & quando-
" cumque alique pecunie ex eis recepte fuerint,
" illas ſocius Receptoris conſimiliter in ſuo ma-
" nuali ſignabit.

" Item ſedens ante indulgentias, omnes & ſingulas
" pecunias per ipſum receptas in preſentia ambo-
" rum Magiſtrorum fabrice temporibus conſuetis
" preſentabit, & illas ſocius Receptoris conſimi-
" liter in ſuo manuali ſignabit.

" Item quod omnia & ſingula jura, privilegia,
" literas & munimenta ad fabricam ſpectantia, nec
" non ſigillum majus ejusdem ponantur & conſer-
" ventur in ciſta fabrice apud Archivum privile-
" giorum & literarum eccleſie noſtre. de qua qui-
" dem ciſta quilibet Magiſtrorum fabrice habebit
" ſingularem clavem. volumus etiam quod de om-
" nibus & ſingulis juribus, privilegiis, literis &
" munimentis ſupradictis fiant copie in uno rege-
" ſtro conſcribende, & illud regeſtrum apud Ma-
" giſtrum fabrice Receptorum pro tempore ſem-
" per manebit.

" Item operarii in Loedza non recipiantur; nec " licentientur nisi de expresso consensu amborum " Magistrorum fabrice, ita quod habiliores sem- " per recipiantur juxta eorum conscientias.

" Item quod Magistri fabrice pro tempore dum " interrogati fuerint ab aliquo de Capitulo nostro, " semper fraternaliter respondeant, & dicant quid " & quantum provenerit de testamentis & inmistis; " & etiam de reportationibus, prout verius scive- " rint, aut per manuale monstare poterint.

" Item dum aliquis Magistrorum fabrice absens " fuerit, tunc immediatus predecessor in officio " locum absentis in receptionibus & signaturis, ac " aliis agendis, fideliter supplebit, & absenti, " dum venerit, fidelem relationem in scriptis fa- " ciet, quam in suo manuali signabit ut supra.

" Premissa omnia & singula, deliberatione ma- " tura prehabita, nos Decanus & Capitulum ec- " clesie Trajectis unanimi consensu ordinantes, ea " perpetuis temporibus tam per Magistros fabrice " nunc electos, quam in futurum eligendos, in " omnibus & singulis suis clausulis, sub pena su- " spensionis perpetue ab officiis in ecclesia nostra, " & juramenti, quo ecclesie sumus astricti, man- " damus, decernimus & declaramus inviolabiter " observanda; ita quod de cetero ad exercitium " dicti officii fabrice nullus admittatur, nisi prius " premissa omnia & singula observare in presentia " Decani & Capituli promiserit sub penis suprascri- " ptis; & deinde in perpetuum ambo Magistri fa- " brice in prima electione eorum ibidem statim in " Capitulo in manibus Decani nostri premissa " omnia prout superius conscripta sunt, sub eisdem " penis solempniter observare promittent. Datum " & actum in domo nostra Capitulari minori, sub

" anno

" anno Domini millesimo quadringentesimo quin" todecimo, die Veneris post festum circumcisio" nis Domini.

Ook is in dit jaar, des sondags te midvasten, eene Ordinancie gemaakt van onzer Vrouwen Broederschap van den minder Kalander tot Buurkerk. (1)

Niet tegenstaande de Regeering naar den zin van *Herman van Lochorst* en *Jan van den Spiegel* gestelt was, en door de Rechtsoeffeningen in de twee vorige jaren, veele, die hen niet wel gezint waren, uit de Stadt gezet en ontborgert waren, zo was echter daar door de Stadt in geene volle rust gebracht. Het verbod door den Graaf van Holland aan alle zyne ingezetenen gedaan, van eenigen handel met die van de Stadt Utrecht te dryven, veroorzaakte niet alleen veele klachten der koopluiden, die niets uit, of over Holland konden krygen, maar ook veel gebrek in deze Stadt. En dewyl dit nu twee jaren byna geduurt hadde, begonden de meeste borgers te murmureeren. Ondertusschen wilde het geval, dat *Jan van den Spiegel* vrydags voor Pinxteren na het scheyden van den Raadt met zynen knecht naar huis gaande, een der Stads dienaars by dien knecht zich voegende, door den zelven wierd gestooten en smadelyk gehandelt. Deze dit ongelyk niet konnende verdragen, riep om hulp en wraak over deze mishandelinge, waar door veel volk by hem kwam, die tegen *van den Spiegel* veele smadelyke woorden zei-

(1) Dezelve is te vinden in het Utrechts Placcaatb. III. Deel bladz. 576 en verdient vooral gelezen te worden 't geen de Heer van de Water over deze Calenderbroeders aldaar heeft aangetekent.

zeiden, en hem zynen geweldigen handel verweeten. Welke meerder aanwas van volk vernemende, zich in een huis by de plaatsen begaf, en de deuren liet toesluiten. Doch het volk sterk aangroeijende, breekt de deur van het huis met gewelt op, waarom hy het venster uitspringt en ontvlucht. *Herman van Lochorst* de Domdeken hier van kennis krygende, doet zyne vrienden by den anderen roepen, om deze oproerige menigte te keer te gaan; doch deze hem te sterk zynde wierd hy zelfs genootzaakt met zynen broeder *Jacob*, die dit jaar Schout was, om een goed heen komen te zien, en de woede des volks in het klooster der Reguliere Canoniken te ontvluchten: Vervolgens wierden op dien zelven dag, *Herman* en *Jacob van Lochorst*, *Jan Spiegel*, *Ysbrant van der A* en *Jan van Damassche* uit de Stadt gezet, volgens het getuigen van *Heda*, welke naderhant, te weten des Saturdags na Jacobi, door den Raadt zyn gevonnist, in dezer voegen: *Want Jan van den Spiegel, Jacob van Locborst, Ysebrant van der A, Vrederic van den Spiegel en Johan van Damassche, goede eerbare mannen mit onregt, sonder hoer misdaden, uit onser Stat mit opzet, ende mit crafte, ende niet onwaerbeiden hebben doen verdriven, ende tegen den gemenen orber ende vriheit vele gewelde gedaen hebben, ende groote opstaen ende onrust gemaect hebben in der Stat van Utrecht, daer de gemene Stat van Utrecht bynnen ende buten onser Stat van Utrecht, groten last of heeft; daerom nemen hem hoer borgerscap, ende men verbiet hem de Stat, ende een mile van der Stat tot goetdunken s Raets out ende nywe.*

Schoon hier uit blykt, dat de tegenwoordige Regeering gunstig was aan die Heeren, die over twee jaren uitgezet waren, zoo hebben zy nochtans de-

dezelve in de Stadt niet ingelaten; om dus te houden 't geen zy den anderen by handtaſtinge en eede hadden belooft; maar gezanten gezonden aan Hertog *Willem van Beyeren*, hem kenniſſe gevende van het voorgevallene, en zyne vriendſchap, en verſchoninge van het gebeurde verzoekende, en ondertuſſchen alles gelaten in dien ſtaat, waar in het tegenwoordig was, ter voorkominge van alle onruſt en opſchuddinge in hunne Stadt: ja zelfs zich verbonden om zoo wel de eerſte uitgezettene, als de laatſte, niet in te nemen, en ten dien einde 's maendags na Petri en Pauli dit beſluit genomen: *Want die Rade onſer Stal out ende nywe voertyts overdragen ſyn eendrachtelic, ende dat by conſente der ghemeenre ghilden, malcanderen by eede geloeft hebben, ende hant aen hant getaſt hebben, dat ſy by horen overdrachten, ende by horen richtingen op ten ballingen bliven willen, ende niet weder inne hebben en willen, daerom ſyn die Rade out ende nywe eendrachtelic hier op overdragen, dat ſy by deſen horen overdrachten ende richtingen bliven willen, ende die ballingen voer, ende nu laetſte, wtgeſet, gelyc wthouden willen. Ende enich man van onſen Rade out ofte nywe, die dit verbrake, of hier tegen rwnde* (1) *ſprake, of dede, heimelic of openbaer, ende die Raet dat ter waerheit vonde, dien ſoude de Raet ewelic wt horen Rade leggen, ende daer toe meeneedich kennen, ende luden mit horen clocken, ende daer toe voert rechten ſcerpelic tot goetdunckens 's Raets out ende nywe, nae dat een ygelic daer inne gebruect hadde. Ende enich man op ter ſtraten, die gheen Raet en waer, ende*

(1) *Rwnen*] *Ruynen* of *runen* is een goet out Duytſch woordt, betekenende in het oor luyſteren. Ziet Kilianus in zyn woordenboek.

ende hier tegens riede, ſprake, rwnde, of dede, ende die Raet dat ter waerheit vonde, dat woude Raet ſcherpelic aen hem rechten tot horen goetdunc-ken. En of dit noch niet genoeg was, zelfs de Raadt Borgermeeſteren, zoo van den nieuwen als van ouden Raadt, dit navolgende doen zweeren: *Aldus hebben Alfer van der A, ende Gheryt van Damaſ-ſche geſekert ende geſworen in 't jaer ons heren* XIIII[c.] *ende vyfthien, ſaturdages na ſinte Bertelmeus dach, op onſer Stathuys voer den Rade out ende nywe: Ghy geloeft ende ſekert, dat ghy alle die ghene, die in den yerſter verdriften over tween jaren; ende oick alle die genen, die nu in der laetſter verdriften des vridages voer Pynſteren leſteverleden, en dat daer off ruert, of yemant van hem allen, geeſtelic off weerlic, die de Stat van Utrecht verboden ſyn, off wtgeſet ſyn, off daer van ſelver wtgegaen ſyn, off yemant van horen maghen off vreenden, off yemant anders, die noch bynner der Stat ſyn, hoe ſy genoemt ſyn, nyet raden, noch daden, noch helpen, noch ſtarken, noch ſtiven en ſelt, noch daer ghenen raet, opzet of vergaderinge mede maken en ſelt, tegen den Rade van der Stat van Utrecht out ende nywe, ende die ghene die daer nu inne ſyn.*

Voert geloeft ende ſekert ghy, dat ghy den Rade van der Stat van Utrecht out ende nywe, ende alle die ghene, die de Stat van Utrecht nu inne hebben, hout, trouwe, beſtandich ende behulpich weſen ſelt, ende daer by comen ende daer by bliven ſelt, ende den Raet voirſcreve ſtarken ſelt, mit rade ende mit dade, by dage ende by nachte, ſonder enich argeliſt.

Deze voorzorg heeft niet konnen beletten, dat *Jan van den Spiegel* met de zyne, en hunne vrienden, die zy noch in de Stadt hadden, eenen aanſlag ge-

gemaakt hebben, om op S Jans dag decollatio des morgens de Stadt te overvallen, en meester van de zelve te worden. Doch die van binnen wel op hunne hoede zynde, is dezelve mislukt, en wederom strenge strafoeffeninge gepleegt over die geene, die in de Stadt waren, en van dit voornemen kennisse gehad, en hulpe toegebragt hadden, om denzelven wel te doen gelukken. En om die te ontdekken, liet de Raadt by klokluydinge den volke bekent maken; dat ieder, die iets wiste van dezen aanslag, aanstonts daar van kennisse zoude geven aan de Oversten, onder bedreiginge, van die geene, die hier in nalatig zoude bevonden worden, men den zweerde te straffen. En vermits de Borgermeester *Gheryt van Damassche* niet alleen kennisse hier van hadde gehadt, maar zelfs de raadslagen ter uitvoeringe van dezelve bygewoont, en dus zynen eed, waar van wy zoo even gemeld hebben, te buiten gegaan hadde, zoo is hy meyneedig verklaart, en voor eeuwig uit de Stadt gebannen, drie, als *Alfer van Woudeggem*, *Andries Claas zoon*, en *Willem Utengaerde*, zyn ter dood gebragt, negentien andere zyn ontborgert, en twee en veertig geboden in de gevangenisse te gaan.

De Stadt dus wederom in ruste gebragt zynde, was des Raadts voornaamste werk, om zich met Hertog *Willem* te verzoenen, en uit te werken dat hunne borgers wederom als voorheen in Holland konden komen, hunnen handel daar dryven, en varen en keeren op hunne tolrechten. En zyn Hertog *Willem* en de Raadt dezer Stadt het eens geworden, de geschillen te verblyven aan d'uitspraak van vier mannen, die hun zeggen geuit hebben. Waar op Hertog *Willem* wederom de

oude

oude voordeelen dezer Stadts borgeren op de tollen van Holland vernieuwt, en vermeerdert heeft. En dewyl de brieven by deze gelegenheit door Hertog *Willem* gegeven, tot noch toe ongedrukt zyn, zal ik dezelve hier opgeeven.

Den Brief, waar by Hertog *Willem* en de Stadt Utrecht hunne geschillen overgeven aan d'uitspraak van vier mannen, is van dezen inhoud:

„ Wi *Willam* bi der genaiden Goids, Palens-
„ grave op ten Ryn, Hertoghe in Beyeren, Gra-
„ ve van Henegouwen, van Hollant, van Zelant,
„ ende Heer van Vrieslant; ende de Borgermey-
„ sters, Scepen ende Raide der Stat van Utrecht,
„ bekennen mit desen open brieve, dat wy Her-
„ toge *Willam* voernoemt voir ons, onsen lan-
„ den, luden ende ondersaten aen de een syde:
„ ende wy Borgermeysters, Scepen ende Raide
„ der Stat van Utrecht voirscreve, voir ons, on-
„ se Stat, borgeren ende ondersaten op te ander
„ syde, van alre schelingen, twedrachte ende on-
„ mynne, die tusschen ons ende onser beyde vrien-
„ de ende ondersaten gheweest syn, ende oeck
„ van allen ghebreken ende afterwesen van cost
„ ende van scade, die wy elx aen den anderen
„ gehadt mogen hebben tot desen dage toe, van
„ aenbeghin der veden van Arkel, van den oer-
„ loge, van den wtsettinge ende correxien som-
„ miger borgeren ende ondersaten der Stat van
„ Utrecht, mit namen *Johans van Lichtenberch*, *Jo-*
„ *hans van Clarenborch*, *Wouter Grawerts*, *Beernt*
„ *Proys*, ende hoir vriende, ende anders van allen
„ ongunsten ofte discoorde, die daar wt, of wt eni-
„ gen anderen stucken, ons ende ons beyer vreende
„ roerende, gesproten wesen mogen, hoe sy ge-
„ nuemt

„ genuemt of ghefciet fyn, te water of te lande,
„ fonder enige wtneminge, mit onfen vryen moet-
„ wille, ende wail beraden, gebleven fyn ende
„ bliven mit defen tiegenwoirdigen brieve, eens
„ feggens ende eenre mynliker fcheydinge aen
„ tween van Raiden ons Hertoge *Willems* voer-
„ fcreven, alfe haer *Philips Heer van Waffenaer*,
„ Burchgrave van Leyden, ende *Willam Eggart*,
„ Heer te Purmerende, ende tween van Raide
„ der Stat van Utrecht voirfcreve, als *Willem van*
„ *Alendorp* ende *Volprecht van Amerongen*, die
„ hoer feggen ende fcheydinge daer off wtfpre-
„ ken zullen tuffchen dit ende een fonnendage
„ naeftcomende. Ende fo wes die voernoemde
„ vier feggeren hier of eendrachtelyck feggen en-
„ de fcheyden fullen, dat hebben wy geloeft ende
„ geloven, als wy Hertoge *Willam* voirnoemt by
„ onfer Vorfteliker eeren, ende wy Borgermey-
„ fters, Scepen ende Raiden der Stat van Utrecht
„ voirfcreve by onfen truwen eeren ende zeker-
„ heit, volcomelic te houden, ende wail te vol-
„ doen, fonder enich wederfeggen. Ende
„ wairt fake, dat de vier feggeren voirfcre-
„ ven fcheelden in den twe punten, alfe van
„ *Beernt Proys* mit finen vrienden, die in de ra-
„ minge genoemt ftaen, hoe fy incomen off
„ wt bliven zellen, ende hoe lang dat die an-
„ der, die hondert jair wtgeluyt fyn, wter
„ Stat Rade bliven zullen, dat fal onfe lie-
„ ve neve ende Heer, die Biffcop van Utrecht,
„ een Overman dair in wefen; ende wes hy
„ dan mit enigen tween van den feggeren voir-
„ noemt, of alleen van dien tween punten wt-
„ fpreken ende fcheyden fal, dat gheloven wy
„ volcomelic te houden ende te voldoen in alre

„ ma-

„ maten, als voirscreven staet. behoudelic alle
„ zoenen, die voir desen tyt tusschen der Graef-
„ licheit van Hollant ende der Stat voirscreve
„ gesegt syn, in hore volcomender machte te bli-
„ ven. ende alle dingen sonder argelist dair in te
„ zoeken of te vynden. In kennisse hier of zo
„ hebben wy Hertoge *Willam* voirnoemt, ende wy
„ Borgermeysters, Schepen ende Raide voirscre-
„ ve van onser Stat wegen, beyde onse segelen
„ aen desen brief gehangen, in 't jaer ons heren
„ dusent vier hondert ende vyfthien op ten zesten
„ dach in Octobri.

Hier op is dese uitspraak gevolgt (1): „ Wy
„ *Philips* Heer van Wassenaer, Burchgrave van
„ Leyden, *Willem Eggaert*, Heer to Purmeren-
„ de Treserier van Hollant, *Willem van Alen-*
„ *dorp* ende *Volpert van Amerongen*, doen cont
„ allen luden, want de hoechgebore Vorst, onse
„ lieve ende Genedige Heer, Hertog *Willem van*
„ *Beyeren*, Grave van Henegouwen, van Hol-
„ lant, van Zelant, ende Heer van Vrieslant, voir
„ hem, sinen landen, luden, ondersaten ende
„ vrienden, an die een syde, ende de Stat van
„ Utrecht voir hem, horen borgeren ende onder-
„ saten, an die ander syde, eens seggens ende
„ minliker scheydinge aen ons ghebleven zyn,
„ van allen geschelen, twidrachte ende onminne,
„ die sy onderlinge tot desen dage toe gehadt mo-
„ gen hebben, gelikerwys, ende in sulker maten,
„ alse dat compromiss, dat sy van beyden syden
„ dair of besegelt hebben, mit meer woirden in-
„ hout ende begrypt, so hebben wy mit goeden
„ voir-

(1) Deze is gedeeltelyk te vinden by Matth. de Jure Gladii cap. v.

„ voirbedachten ſinne, die gecroon ende gebreke
„ van beyden partien voirſcreve overgehoirt, en-
„ de wael verſonnen, ende onſe ſeggen ende
„ ſcheydinge dair of geſeyt ende gedaen in der
„ manieren hier nae beſcreven. In den eerſten
„ van den perſonen, die hier na genoemt ſtaen,
„ als *Beernt Proys* ende ſyn kinder, *Jan van Lich-*
„ *tenberch* ende ſyn zoen, *Jan van Clarenborch*,
„ *Jan van Groenewoude*, *Jacob van Lichtenberch*,
„ *Lourens van Hamerſteen*, *Jan Knyff*, *Pillegrim*
„ *de Wail*, *Willem de Witte*, *Martyn Bruninx*,
„ *Peter van Wiel*, *Jacob van Holland*, ende *Wil-*
„ *lem Borre Wouters ſoen*; want wy des nyet eens
„ geworden en konnen, hoe ſy in der Stat van
„ Utrecht incomen of wtbliven ſullen, off in wat
„ genoege ende maten, dat dat ſtaen ſall; ſo
„ hebben wy dat geſet, ende ſettent aen onſen
„ genedigen heer, Heer *Fred-ric van Blancken-*
„ *heym* Biſſcop t'Utrecht, als onſen Overman, na
„ inhout des compromiſſe. Mer alle hoer ander
„ vreende, die hier voir niet genoemt en ſtaen,
„ die mit hem voir off na, wter Stat gerwmt off
„ geſet ſyn, ende hoer vriende, die noch binnen
„ ſyn, hoe ſy gecorrigeert ſyn, het ſy met jaren
„ wt te weſen, mit borgerſcap off ſtemmen te ne-
„ men; in wat manyeren dat dat geſcheyt mach
„ weſen, zullen weder in der Stat comen mit wi-
„ ve ende kynder rechtevoert op hoer borgerſcap,
„ ende op al hoer oude rechten ende vriheden,
„ alſo ſy waren eer de voirſcreve correxien aen
„ hem geheert worden; wtgenomen die gene,
„ de hondert jaar wtgeluyt ſyn, al iſt, dat ſy me-
„ de incomen ſullen, ſo ſullen ſy nochtans wt der
„ Stat Rade bliven, alſo lange, als onſen lieven
„ Heer van Utrecht voirnoemt dat goetduncken

„ ſal. Des zullen alle die voirgeroerde perſonen, „ genoemt ende ongenoemt, oervede ende verloſte doen, ende elc byſonder, der Stat ende „ den Rade van Utrecht, ende oeck den genen, „ die nu ter tyd de Stad in handen hebben. Ende deſe oervede ſullen ſy doen, alſe beſceydelic „ is, by ons vier ſeggeren voirnoemt, ende bi „ den Rentmeyſter des Gheſtichts van Utrecht.

„ Item de ghene, die tot Aemſterdam den borger van Utrecht doetſloegen, ende handadich „ dair an geweeſt hebben, na der Stat recht van „ Utrecht ſullen uter Stat bliven tot ewigen dagen, dair off ſalmen een onderzoek doen binnen „ der Stede van Aemſterdam, by viven van den „ Rade van Utrecht, ende vive wt den Gerechte „ van Aemſterdam, ende wie bi den thienen voirſcreven der doet ſchuldich gevonden wart, die „ ſal wtbliven na der Stat recht, als voirſcreven „ is.

„ Item ſo ſullen de Stat van Utrecht onſen genedigen heer Hertoge *Willam* voernoemt, alſo „ lange als hy leven ſal, dienen tot alre tyt, als „ hy mit ſyns ſelfs live in den velde is, an die zide van der Maze, dair Utrecht ſtaet, ende zes „ milen verre aen d'ander zide van der Maze ende niet verder, mit hondert ende vyftich manne, alſe hondert gewapent, ende vyftich ſchutte, zes weken lanck op hoers ſelfs coſte, indien „ dattet op ten Gheſticht van Utrecht nyet en „ draget. Ende hier of ſullen die partien voirſcreven elx den anderen goede beſegelde brieve geven, daer ſy aen beyden ſiden mede bewaert ſyn.

„ Item ſo en ſal *Jan van Harler* binnen den „ palen van Hollant, van Zelant ende van Vries-

„ lant,

„ lant, den borgeren van Utrecht nyet befcadi-
„ gen, noch misdoen, aen live noch aen goe-
„ de. Ende waert dat hy daern boven dede,
„ of yemant van fynre wegen, dat fel men van
„ hem doen rechten in ons liefs here lande van
„ Holland, tot allen tiden, als de Stat van Utrecht
„ dat doet verzoeken.

„ Voirt van *Herman Woudmans* doet fullen de
„ Rade, ende anders alle die ghene, die nu ter
„ tyt de Stat van Utrecht inne hebben, onbelaft
„ ende quyt wefen van allen *Hermans* magen;
„ mar fy zullen dat mogen houden aen *Jan van*
„ *den Spiegel*, *Ysbrant van der A*, *Geryt van*
„ *Damafch*, ende allen den ghenen, die mit hun
„ wt fyn.

„ Item fo fullen de Stat van Utrecht omme lief-
„ den wille ons genedichs Heer van Hollant, heer
„ *Jan van Reneffe*, ende finen fonen borgerfcap
„ geven na der Stat recht.

„ Item fo fullen Her *Herman van Lochorft*,
„ Doemdeken t'Utrecht, heer *Ghysbrecht van Loc-*
„ *horft*, fyn broeder, heer *Jan Herboort*, *Jacob*
„ *van Lochorft*, *Jan van den Spiegel*, *Vrederic*
„ *van den Spiegel*, *Ysbrant vander A*, *Dirc van*
„ *Zulen*, *Gheryt van Damafch*, *Jan van Damafch*,
„ *Loef Bergmaker* (1), *Ghysbrecht Loefs foen*,
„ *Gheryt Loefs foen*, *Jacob Herboort*, *Jan van*
„ *Meerlo*, *Splinter Loefs foen*, *Tyman Mouwer*
„ *van Scharpenborch*, *Gheryt van Spoel* (2) ende

„ Tol

(1) *Bergmaker*] In het Raadsbefluit Dingsdag na Victoris, ter voldoeninge van deze uitfpraak genomen, word hy genoemt *Boichmaker*.

(2) *Spoel*]. Deze word op de gemelde plaats *Spuelde* genaamt.

" *Tol Jans zoen van den Spiegel* (1) wefen ende
" bliven wt der Stat van Utrecht tot ewigen dagen
" op hoer lyf. Ende des gelyx fullen fy wefen en-
" de bliven ewelyc, wt allen landen ende palen
" ons genedichs heer van Hollant, in der maten
" voirfcreven.

" Item want die brieven van den tolrechten,
" ende anderen die gegeven wierden om des oir-
" loges wille van *Arkel*, aff ende te niete wefen
" fullen, dair beyde pertien voirfcreven malcan-
" deren brieve van quytfcheldinge off geven ful-
" len befegelt, fo fullen de borgers van Utrecht
" voertaen varen ende keren mit hoiren goeden
" voir all ons genedichs Here tollen van Hollant,
" ende van Zelant, op tol ende rechte, alfe die
" brieve van tolrechte, die voir defe lefte brieve
" gegeven worden, inhouden ende begrypen,
" duerende tot ewigen dagen, al ift, dat de voir-
" fcreve brieve nochtan tot wederfeggen, of tot
" jaren houden. Ende fullen onfen genedigen
" Heer van Hollant, ende finen erven, jairlix be-
" talen fulc vier hondert oude fcilden, ende tot
" fulken terminen, als die brieve, die de Stat van
" Utrecht dair of befegelt hebben.

" Item fo fullen de achten, die Overfte geweeft
" hebben der Stat van Utrecht, ende nu binnen
" fyn, in den Hage comen voir onfen genedigen
" Heer van Hollant, ende feggen, dat die ver-
" bandbrieve niet gehouden en waren, dat wair
" by fculden *Jan van den Spiegel*, ende der fyne,
" ende

(1) *Spiegel*] Op dezelve plaats word deze gezegt *Tol Jans knecht van den Spiegel*, en is miffchien die knecht geweeft, die den Stads dienaar mishandelt heeft, zoo als wy hier boven gezien hebben.

" ende is hem leet, biddende ſynre Genade oet-
" moedelic, dat hy dat der Stat vergeven wil om
" hoers dienſt wille, die ſy hem gedaen hebben,
" ende noch doen mogen. Dit ſal onſe genedige
" Heer dan gunſtelic doen, ende der Stat ſyn ge-
" naden ende vreenſcap toeſeggen, ende die O-
" verſte hun weder van der Stat wegen voirſcre-
" ve.

" Voert ſo ſullen alle namen ende toetaſting,
" die binnen der tyt van deſe twidracht, ende on-
" minne van beyden ziden geſchiet mogen weſen,
" ende alle quetſinge ende misdaden, die de een
" den anderen dairen binnen gedaen hebben,
" dair hier voir nyet of beſcreven en ſtaet, deen
" tegen den anderen quyt weſen, ende claerlic
" vergeten.

" Hier mede ſeggen wy de voirſcreve pertien
" cleerlic vereffent, ende volcomelic gezoent,
" ende verlyct van allen geſchelen ende onminne,
" die tot deſen dage toe tuſſchen hun ende hore
" beyder onderzaten, ende vrienden geſtaen mo-
" gen hebben, na inhout des compromiſs, ſon-
" der enich argeliſt dair in te zoeken, of dair in
" te vinden. Ende wairt dat tot eniger tyt enich
" geſchil hier in, of in enigen punten biſonder
" hier namaels geviel, dat houden wy alle wegen
" tot onſen verklaren. In kenniſſe der waerheyt,
" ſo hebben wy ſegsluden voirnoemt onſe zeglen
" an deſen brieve gehangen. Gedaen ende ge-
" geven in den Hage op ten twaleften dach in
" October in 't jaer ons Heren duſent vier hondert
" ende vyftien.

Hier op is gevolgt de uitſpraak van Biſſchop *Frederik van Blankenheim* over de twee in den vorigen brief genoemde punten.

" Wy *Philips Heer van Wassenaer*, Burchgra-
" ve van Leyden, *Willem Eggaert*, Heer tot Pur-
" mereynde, Treserier van Hollant, *Willem van*
" *Alendorp* ende *Volpert van Amerongen*, doen
" kont ende kenlic allen luden, dat wy gelezen,
" gezien ende gehoirt hebben, enen brief gans en-
" de gave, ende ongerazuert, bezegelt mit segel-
" le der hochgeborn Heer *Vrederix* Bisscop t'U-
" trecht, ons liefs genedichs Heere, inhoudende
" van woirde te woirde, gelyck hier na bescreven
" staet: *Frederic bi der genaden Goids Bisscop te Utrecht maken cond allen luden, want onse lieve ende geminde vriende, Her Philips Heer van Wassenair, Burchgrave van Leyden, Willem Eggaert, Heer to Purmereynde, Tresorier van Hollant, Willem van Alendorp ende Folpert van Amerongen, alse gekoren segslude, een seggen ende een mynlike scheydinge geseyt ende gedain hebben van sulken geschelen, twedrachten, ende onmynne, als gestaen hebben tusschen onsen lieven Heer ende neve Hertoge Willem van Beyeren, Grave van Henegouwen, van Hollant, ende van Zelant, op tie een zyde, ende onse goeder Stat van Utrecht op tie ander zide. In welker scheydinge die voirgenoemde segslude twidrachtich geworden syn als in tween punten, dier sy niet eens gewarden en connen, ende hebben die aen ons gebracht, als aen horen Overman, om die wt te spreken nae onse bescheydentheyt. So hebben wy, als van den yersten punt, alse van Beernt Proys, syn zoen, ende horen vrienden, die te samen in den voirscreve seggen genoemt staen, hoe ende in wat maten dat die incomen ende wt bliven sullen &c. onse seggen ende goetduncken geseyt, ende seggen, dat Jan van Groenewoude wt onse Stat van Utrecht wezen ende bliven sal twe jair lang na desen dage datum*

datum des briefs: Lauwerens van Hamersteyn twe jair; Jacob van Lichtenberch een, Jan Beernt Proys, ende Proys syn soen totten heyligen Paesschen dage toe naestcomende, in sulker maten, dat sy binnen onse Stat mueren nyet comen en sullen, noch oick nyet nare dan een half mile omtrent onse Stat voirscreve, daer sy hueschelic wandelen ende wesen mogen. Ende al e de ander, die mit hem in den seggen genoemt staen, sullen rechtevoert incomen, ende weder wesen op alle hoir oude rechten ende vriheyden, also sy waren, eer die correxien op hun gedaen worden. Oec so sullen die vive voirgenoemt rechtevoert op hoer borgerscap, ende op hoer oude rechten comen, gelyc den anderen, hoe wail dat sy wt wesen sullen den tyt voirscreve, ende tenden dier tyt rechtevoert incomen sonder yemants wederseggen. Voirt van den anderen, die hondert jair wtgeluyt syn, also die voirnoemde seggers, dat mede aen ons geset hebben, so seggen wy, dat sy tusschen dit ende Paeschen naestcomende in onser Stat Rade nyet sitten en sullen; mer after den heyligen Paeschdach naist comende sullen sy wesen ende bliven op alle hoir oude rechten ende vriheden, als voirscreve staet, sonder enich argelist. In oirkond des briefs besegelt mit onsen segel. Gegeven to Utrecht in 't jair ons heren dusent vier hondert ende vyftien des elften daghes in October. " Ende want wy desen brief gezien, ge-
" hoort ende gelezen hebben, gelyck voirscreven
" staet, so hebben wy desen brief bezegelt mit
" onsen segelen, hier aen gehangen, op ten der-
" tiende dach in October in 't jair voirscreve.

Door deze uitspraak, de voordeelen omtrent de tolrechten by Hertog *Aelbert* en zyn zoon *Willem* ter aanmoediging der Utrechtsche borgers tegen

den Heer van Arkel verleent (waar van wy hier voren bladz. 14. gewag gemaakt hebben) vernietigt zynde, heeft Hertog *Willem* nieuwe brieven van de Tolrechten gegeven, welke van dezen inhout zyn.

" *Willem* by der Genaden Goids Palensgrave
" op ten Ryn, Hertoghe in Beyeren, Grave van
" Henegouwen, van Hollant, van Zelant, ende
" Heer van Vrieslant, doen kond allen luden, en-
" de bekennen mit desen brieve, dat wy by onsen
" getruwen Raide ende Clercken in onsen ouden
" regysteren gevonden hebben, dat een onse voir-
" vadere, zeliger gedachten, onsen geminden
" vrienden der Stat van Utrecht gegeven heeft ge-
" hadt zulke brieve ende rechten van tolrecht, ge-
" lyc hier na van woirde te woirde gescreven staet.

Wy Willem Grave van Henegouwen, van Hollant, van Zelant, ende Heer van Vrieslant, maken kond allen luden, dat wy om beden ons liefs here ende Oems des Bisscops van Utrecht, hebben gedaen zulke gracie allen den ghenen, die woenen binnen der Stat van Utrecht, dat wy willen, dat sy varen sullen ende keren doer alle onse lande van Hollant, van Zelant ende van Vrieslant, voir onse tollen mit sulken recht, als hier na bescreven staet. Dats te verstaen van elken hoede tarwen of roggen, of witter erweten, twaleff penningen Hollants: van elken hoet gherstem of graeuwer erwete achte penninge Hollants: van een hoet haver vier penninge Hollants: van eenre roede wyns, twe corte vate voir een roede, zeventien penningen Engelsche, ende van elker roede wyns een half take wyns, of zes penninge Hollants, voir die halve take gelt of wyn te nemen sal staen aen onsen Tolnaers, ende dair toe van elker roede derdalven penning Hollants; van een scepe achte penning Hollants

lants (1) *: van enen ſcaerlaeken zeſtien penninge* (2), *van enen ſtrypten of blawen laken vier penninge Hollants : van enen witten laken of ghyſelſayen laken twe penninge Hollants: van eenre manhene marſerien, twe huven ende twee paer hanſcoen, twe ſchellinge Hollants. Ende van allen anderen goede, dat ſy voeren zullen, zullen zy geven den honderſte marck voir de eerſte tollen, dair ſy voer comen, ende dan ſullen ſy nemen der Tolnaer teken ter eerſter tollen, ende dair mede zullen ſy die vaert mit dien goede vry varen voir alle de ander tollen. Dit ſal gedueren tot onſen goetduncken ende wederſeggen. In oirconde deſen brieve beſegelt mit onſen ſegele. Gegeven in den Hage in ſinte Thomaes dage in 't jaer ons heren duſent drie hondert ende ſeſtien.* (3) " Ende
" want wy by onſen getruwen Raide ende Clerc-
" ken in onſen ouden regyſteren gevonden heb-
" ben den voirgenoemden brief geregyſtreert, ge-
" lyck die hier voir geſcreven ſtaet, ſo hebben wy
" in kenniſſe dair of deſen brief beſegelt mit on-
" ſen ſegel hier aen gehangen. Gegeven in den
" Hage op Sinte Victoirs avont in 't jair ons heren
" duſent vier hondert ende vyftien.

Waar op gevolgt is dezen brief:

" *Willem* by der genaden Goids Palensgrave op
" ten Ryn, Hertoge in Beyeren, Grave van He-
" negouwen, van Hollant, van Zelant ende Heer
" van

(1) In de copie van den originelen brief van Graaf *Willem*, op ons Stadhuis beruſtende, volgt hier op, *van een pake pelſerien zeven ſcillinghe* VI *d. Holl.*

(2) Hier is overgeſlagen 't geen in den zoo evengemelden brief ſtaat, *van enen ſcaerlaken zeſtien penninghe, van enen dubbel gheverweden laken achte penningen Hollantſche.*

(3) Dezen brief heeft Matthaeus gedeeltelyk en gebrekkelyk uitgegeven lib. II. de Nobilit. cap. 14.

" van Vrieslant, doen cont allen luden, want on-
" fe geminde vriende de Stat Utrecht gunftelic mit
" ons overdragen fyn van fulken gebreke ende
" mismoet, als wy dair op hadden, ende fy ons
" overgegeven hebben alfulke brieve van verban-
" de van tolrecht ende anders, als voirtyts om des
" oirloges wille van Arkel, tuffchen onfen lieven
" Heer ende Vader faliger gedachten, ons, ende
" der Stat voirnoemt, gemaict ende befegelt wor-
" den van beyden fyden, die gefcoert ende te nye-
" te gedaen fyn (1), fo hebben wy weder onfen
" geminden vrienden der Stat van Utrecht voir-
" fcreven, ende horen ingefetenen borgeren, over-
" mits dienft wille, die fy ons gedaen hebben, en-
" de noch doen mogen, gegeven, ende geven mit
" defen brieve, dat fy voert aen mit horen goe-
" den varen ende keren fullen over all in den on-
" fen te water ende te lande, op fulc tolrecht,
" als de brieve, die fy voir den oirloge voirnoemt,
" over veel jaren, van onfen voirvaderen dair of
" gehat hebben, inhouden ende begripen, ende
" voirt op ten honderften penning van allen goe-
" den, die in dien brieven niet gefondert en fyn,
" dier fy ruftelic ende vredelic gebruken fullen
" tot ewigen dagen, al ift, dat defelve brieve ten
" wederfeggen, of tot jaren houden. behoudelic,
" dat fy ons ende onfen erven jaerlix betalen ful-
" len zulke vier hondert oude fchilden (2), als fy
" ons

(1) Deze brief van Hertog *Aelbert*, die wy hier boven bladz. 14. opgegeven hebben, beveftigt den brief van Hertog *Willem* in 't jaar 1316. gegeven, met dat onderfcheit, dat dezelve was gegeven tot wederfeggen, en dat Hertog *Aelbert* by de zyne, de tolrechten beveftigt ten eeuwigen dage.

(2) De betalinge van deze penfie of renten van 400. fchilden

" ons ſchuldich ſyn, ende die brieve, die wy van
" hem dair of hebben, inhouden. Ende of wy
" van der Stat voirnoemt enige andere brieve ge-
" hadt hebben van den renten voirnoemt, die en
" ſullen voirt aen van gheenre weerde weſen. In
" kenniſſe der waerheit, ſo hebben wy deſen brief
" beſegelt mit onſen ſegele. Gegeven in den Hage
" op ten elften dach in Octobri in 't jaer ons he-
" ren duyſent vier hondert ende vyftien.

En heeft de Stadt dezen brief gegeven:

" Wy Borgermeyſteren, Scepenen ende Rai-
" de out ende nywe der Stat van Utrecht, beken-
" nen mit deze brieve, dat wy ſculdich zyn den
" hoichgeboere Vurſte, Hertoghe *Willem van*
" *Beyeren*, Grave van Henegouwen, van Hollant
" ende van Zelant, onſe lieve gnedige Heer, voer
" zulke vryheyde van tollen recht, als hy ons op
" deſe tyt gegeven heeft, IIII^C oude ſcilde des jaars
" ewy-

den jaarlyks aan den Graaf van Holland, is zyn oorſpronk ſchuldig aan de zoene, gemaakt in den jare 1356. tuſſchen Hertog *Willem van Beyeren*, toen hy voor Nyevelt lag, en den Biſſchop en de Stadt van Utrecht, te lang om hier in te voegen, ſchoon zy noch ongedrukt is, waar in onder anderen gezegt word, dat *die borgeren van Utrecht voertaen ſouden varen op hoer oude tollen ende hoer oude recht: Ende hier om ſellen ſy ons weder dienen, alſo lange alſe wi leven jaerlix ſes weken lang mit hondert gewapent, of vier hondert ſcilden jaerlix gheven voer dien dienſt.* 'T welk herhaalt wort in de zoene van Ghildenborch van den jare 1379. te zien by Matth. de Jure Glad. XIV. p. 234. en noch in twee brieven beyde den 19. Novemb. 1399. door Hertog *Aelbert* en zyn zoon *Willem* gegeven. Doch by den brief in 't jaar 1402. door *Aelbert* gegeven, hadde hy de borgers van Utrecht ten ewigen dagen, dezen laſt kwyt geſcholden. waar toe hen Hertog *Willem* nu wederom op nieuw verplicht heeft, ſchoon hy, zo wel als zyn Vader, by den gemelden brief voor zich en zyne nakomelingen, verbonden hadde de quytſcheldinge na te zullen komen.

" ewygher renthen, alſe IIC Keyſerſche oude ſcil-
" den, ende IIC gulene Vrancryxſche crone voer
" deze dage gemunt, of payement hoor weerden,
" die wy voer ons ende voer onſe Stadt onſen lie-
" ven gnedige Heer voerſcreven, ende ſyne erve
" geloiſt hebben, ende geloven in goede trouwe
" alle jaer wail ende wittelic te betalen, alſe die
" ene helft tot Paiſchen naiſtkomende, ende d'an-
" der helfte tot ſinte Victors dach daer naeſtko-
" mende, ende alzoe voert jairlycx, zonder ar-
" geliſt. In oerkonde des briefs, ende onſe Stat
" zegel hyr aen wtgehangen, in 't jaer ons heren
" duzent vier hondert ende vyfthien, op ſinte Vi-
" ctors dach.

Voorts heeft Hertog *Willem* noch andere brieven aan deſe Stadt te dier tydt gegeven, die ik, om dat ze noch ongedrukt zyn, en door Mattheus, of andere Schryvers, myns wetens, noch niet te voorſchyn zyn gebragt, geoordeelt hebbe hier plaats te moeten geven, volgende de ordre der dagtekeninge.

De Stadt Utrecht was volgens de zoene verplicht den Graaf van Holland, als hy zelfs te velde ging, met 150. mannen te dienen. Doch dewyl dedeze Stadt in 't vervolg van tyden veel nadeel zoude lyden, indien de Graaf van Hollant met zyne vyanden bevredigt zynde, het die vyanden vry zoude ſtaen, naderhant wrake te nemen over dezen byſtant; daerom heeft Hertog *Willem* zich verbonden geene vreede of zoene te maken, ten zy de Stadt Utrecht 'er mede in begrepen was, op deze wyze:

" *Willem* bi der genaden Goids Palensgrave op
" ten Ryn &c. doen cond allen luden, dat onſe
" lieve ende geminde vrienden de Stat van Utrecht

" voir

„ voir hore borgeren ende onderzaten hem ver-
„ bonden ende ons geloift hebben in rechter
„ schulde te dyenen, mit hondert gewapent, ende
„ vyftich schutte, als wy selve in den velde syn, in
„ alsulker maten ende vorwarden, als die brieve,
„ die wy van der goeder Stat van Utrecht voir-
„ screven dair of hebben, claerlic inhouden. En-
„ de want zy dan vyant worden zullen onsen vyan-
„ de, alse als dat gebueren sal, so hebben wy der
„ Stat, ende allen horen borgeren voirscreven,
„ weder geloeft ende geloven mit desen tegen-
„ woirdigen brieve, dat wy van den oirloge ende
„ saken, dair sy ons in der tyt in dienen zullen,
„ geen zoen noch vrede aengaen en sullen, wy
„ en zullense mede bezoenen ende bevreden, ge-
„ like ons selfs luden ende hulperen, sonder ar-
„ gelist. In orkonde desen brief besegelt mit on-
„ sen segele. Gegeven in den Hage op ten twa-
„ lefsten dach in Octobri in 't jair ons heren duy-
„ sent vier hondert ende vyftiene.

En op den selven dag heeft Hertog *Willem* onse Stadt kwyt gescholden van de verbanden met zyn Vader den Hertog *Aelbrecht* aangegaan, by dezen brief:

„ *Willem* by der genaden Goids Palensgrave op
„ ten Ryn &c. doen cond allen luden; want alle
„ brieve van verbande ende voirwaerden, die om
„ der bede (1) wille van *Arkel*, voirtyts gemaict
„ ende besegelt waren tusschen onsen lieven Heer
„ ende Vader *Aelbrecht* saliger gedachten, ende
„ ons, ende der Stat ende hore burgeren van
„ Utrecht, aen beyden siden overgegeven ende
„ ge-

(1) *Bede*] Het komt my voor, dat voor dit woort gelezen moet worden *vede*, dat is, oorlog.

„ geschuert syn, so hebben wy onsen geminden „ vrienden der Stat voirscreve, ende horen gemeynen burgeren tot ewigen dagen quyt gescouden, ende verdragen alre geloiften, verbande „ ende vorwairden, die sy onsen lieven Heer ende Vader, voirnoemt, ende ons in dien brieven voirscreven geloift ende gedaen mogen hebben, sonder arch ende list. In oirconde desen „ brieve besegelt mit onsen segele hier aen gehangen. Gegeven &c.

En op dat alle Bailjuwen, Tollenaren en andere beampten van het Graafschap van Holland kennisse zouden hebben van de vergunde tolrechten, heeft Hertog *Willem* dezen volgenden brief doen uitgaan:

„ *Willem* bi der genaden Goids Palensgrave &c. „ doen cond allen luden: want de Stat van Utrecht „ mit ons gunsteliken overdragen is van allen alsulken brueken ende misdaden, als sy tegens „ ons ende onse heerlicheyt gebruect ende misdaen hadden, dair wy lange tyt mismoedich op „ hoer ende horen burgeren geweest hebben: ende wy deselve Stat, ende de burgeren, genomen hebben tot onse volcomenre gunsten, ende in onse beschermenisse; so ontbieden ende „ bevelen wy allen onsen Baliuwen, Tolnaeren, „ Scouten, Rechteren, dienstluden, ende allen „ onsen ondersaten over al in onsen landen, dat „ sy de Stat laten merren, keren ende wesen, „ over al in onsen landen, dair hem genuegen „ sal, gelyc sy plagen te doen voir die tyt, dat sy „ ons bruecten, ende wy lest mismoedich op hem „ worden, op sulke tollen ende rechten, als sy „ voir die voirscreve mismoedicheyt voir horen „ goeden plagen te geven; ende des nyet en la-

„ ten

„ ten in gheenrewys. In oirkonde desen brieve, „ ende onse signet hier op gedruct. Gegeven in „ den Hage op ten XIII[den] dach in Octobri in 't jair „ ons heren MCCCC ende vyfthien.

En tot meerder zekerheid heeft de zoon des Konings van Vrankryk, getrouwt met *Jacoba* de eenige dochter van Hertog *Willem*, dezen brief uitgelevert.

„ *Jan*, soen des Conincs van Vrancryck, bi „ der genaiden Gods Hertoghe van Thoreyne, „ ende Grave van Pontyen. Want die goede lu- „ de ende burgeren der Stat van Utrecht, mit on- „ sen lieven ende geminden Vader Hertoge *Wil-* „ *lem van Beyeren*, Grave van Henegouwen, van „ Hollant ende van Zelant, eenre gunsteliker „ zoene ende verlikinge overdragen syn, na in- „ hout des seggens, dat onse geminde vriende, „ die Burchgrave van Leyden, *Willem Eggart* „ Heer to Purmereynde, *Willem van Alendorp* „ ende *Volprecht van Amerongen*, alse gecoren „ segslude tusschen onsen lieven Vader ende der „ Stat voirnoemt, geseyt ende gesceyden hebben: „ so doen wy cond allen luden, dat wy, alsoo ver- „ re alst aen ons coomt, of comen mach, gecon- „ senteert ende geconfirmeert hebben, consen- „ teren ende confirmeren mit desen brieve dat „ seggen ende sceydinge voirscreve, also als die „ brieve, die de vier voirnoemt dair of besegelt „ hebben, in allen horen punten, ende in elken „ bysonder, inhouden ende begripen, ende ge- „ loven die, ende alle die brieve van tolrechte, „ van dienste ende anders, die den voirscreven „ seggen rueren, ende dair op gemaect syn, vaste „ ende gestade te houden, ende te voldoen son- „ der argelist. Ende hebben des te getuge onsen

„ segel

" ſegel an deſen brief gehangen. Gegeven in den
" Hage op ten dertienſte dach in Octobri in 't jair
" ons heren duyſent vier hondert ende vyftien.

Deze zoene en bevredinge met Hertog *Willem* als Graaf van Holland, en de weder inlatinge ende afdoeninge van beſwaringen der ballingen, als mede de verandering nopens de tollen gemaakt, heeft de Raadt dezer Stadt by klokluidinge des dingsdags na Victoris bekent gemaakt, gebiedende alle hunne borgeren ende onderſaten de onderhoudinge van die zoene. En is kort daar na, volgens het ſchryven van Heda, Johannes van Leyden, Gouthoeven en anderen, Hertog *Willem* met een goet getal edellieden t'Utrecht gekomen, en heeft zich daar eenigen tyd vrolyk gemaakt. Slichtenhorſt in zyn VIII. boek der Gelderſ. Geſchied. zegt, dat de Hertog van Gelre Hertog *Willem* vergezelſchapt heeft en met hem in deze Stadt gekomen is. In het Buurſpraakboek 's woensdags na Eliſabeth vinde ik, dat vry geleyde toegeſtaan is aan Hertog *Willem* met 200. perſonen, tot S. Claes dag, en dat vrydags op Lucien dag aan de Raden van den Grave van Holland tot 50. perſonen, en aan de Raden van den Hertog van Gelre tot gelyk getal geleyde verleent is tot den dertienden dag, of drie Koningen, en dat op dien dag het geleyde voor die Raden ieder met 100. perſonen verlengt is tot Maria Lichtmiſſe, zonder dat 'er gewag gemaakt word van het verleenen van geleyde aan den Hertog van Gelre zelfs. Ook vinde ik niets aangetekent van 't geen door hen hier verricht is. En 't blykt uit den brief van Hertog *Willem*, die zoo aanſtonts volgen zal, dat hy op Kors avont wederom in den Haag geweeſt is.

Een

Eer ik van Graaf *Willem*, en zyne verrichtingen omtrent d'Utrechtenaars afſcheyde, moet ik noch eenen brief van dezen inhout laten volgen:

" *Willam* by der genaiden Goits Palensgrave
" op ten Ryn &c. doen cont allen luden, dat wy
" quytgeſchouden hebben, ende quytſchelden mit
" deſen brieve, onſe lieve vrende de Stat van
" Utrecht, van allen brieve ende geloften van
" den werken, die *Johan Hombout* borger t'U-
" trecht ons geloift hadde te maken tegen den
" huſe Everſteyn in tyden verleden, doe wy Ha-
" geſtein ende Everſtein belegen hadden: ende
" van allen gelde, dat wy *Jan Hombout* daer op
" hadden doen betalen: ende mede van allen pe-
" nen, dair hy ons van den ſelven werken inne
" vervallen weſen mocht, want hy die werke niet
" volbracht en hadde. Ende bekennen mede, dat
" de voirſcreve brieve van deſen geloften ende
" vorwaerden onder ons, ende in onſer Cancel-
" rien vermiſſet ſyn. Ende of ſy tot eniger tyt
" voirt quamen of gevonden worden, dat ſy dan
" doet ende van geenre weerden weſen ſullen,
" ſonder alle argeliſt. In oirconde deſen brieve
" beſegelt mit onſen Segele. Gegeven in den Ha-
" ge op ten hyligen Korsavont in 't jair ons heren
" duſent vier hondert ende vyftien.

In dit jaar hebben Biſſchop *Frederik van Blankenheim* en *Johan van Montfoirde*, d'afdoeninge hunner geſchillen verbleven aan Hertog *Willem*, die daar van eene uitſpraak heeft gedaan (1). Ook heeft de Jonkheer van Arkel den Biſſchop doen aenzeggen, dat hy met hem en zyne vrienden in geen beſtand of vrede ſtaan wil, waar van den Raadt 's woens-

(1) Te vinden by Matth. de Jure Gladii cap. XI. p. 174.

's woensdags na Martini aan het gemeen by klokluidinge kenniſſe gegeven heeft, en het afſchrift des briefs daar van voor het Schepenhuis gehangen, om van een ieder te konnen gelezen worden.

1416.

In het jaar 1416. zyn tot de Regeering benoemt:

Schepenen.

Vrederic van Drakenborch.
Jan Pot.
Volprecht van Amerongen.
Goedſcalc van Winſen, Borgermeiſter.
Jan de Coninc.
Jan over de Vecht.
Willam Woutman.
Claes van Loenen.
Dirc van Houdaen.
Alfer van Lichtenberch.
Jacob de Voecht.
Timan Paelvoet.

Raden.

Jacob Sloyer.
Herman Galle.
Riqwyn Jans zoen.
Ermbrecht over Ryn.
Jacob Vrederix zoen.
Dirc van der Weyde.
Henric de Wit.
Lambert van Zulen.
Roeloff Block.

Hen-

Henric van Endoven.
Claes Buer.
Andries de Wit.
Machelum Vuſtinc.
Timan van Hamerſtein.
Huge van Vlueten.
Peter Stevens zoen.
Gheryt van Tienhoven.
Peter Stevens zoen.
Henric Pouwels zoen.
Peter Scrodekyn.
Timan van Zulen.
Hubert Daniels zoen.
Herman de Vroede.
Willam van Nyenvelt, Borgermeiſter. (1)
Egbert Jacobs zoen.

Oudermannen.

Braem van Lanscroen. } Wantſniders.
Ghiſebrecht van den Ryn. }
Jan Knyf, Overſte Ouderman. } Sniders.
Ghiſebrecht van Galencoop. }
Jacob Scrodekyn. } Backers.
Wouter van Cleve. }
Jan Dircs zoen. } Moelenaers.
Gheryt Beernts zoen. }
Henric van Lit. } Linnewevers.
Jacob de Wolf. }
Peter Foyt. } Vleyshouwers.
Jacob Hubert Egbrechts zoens zoen. }

Brant

(1) Deze wort op andere plaatſen genoemt *Willam van Zulen van Nyevelt*, en niet *Nyenholf*, als in 't Utrechts Placcaatboek.

Brant Rogge.
Gheryt Vrencke. } Vischcopers.
Jan Wessels zoen.
Ghisebrecht Dircx zoen. } Louwers.
Peter Huge zoen.
Symon Pyl. } Wollewevers.
Tydeman Trinde.
Lodewich de Wael, Overste Ouderman. } Mersluden.
Willam van Weelde.
Splinter van der Sluth. } Botterluden.
Gheryt de Haen.
Herman Vos. } Cordewaniers.
Herman Scout.
Jan van Wesel. } Oudecordewaniers.
Huge Grawert.
Henric Staeck. } Corencopers.
Jan van Tyel.
Evert van Strimoet. } Oudewantsniders.
Meyster Aernt de Verwer.
Peter van Voskulen. } Steenbickers.
Mattheeus Scrodekyn.
Jan van Hollant. } Graeuwerkers.
Timan van Dorsschen.
Ghise Louwe. } Ryemsniders.
Dirc Pyl.
Claes Everts zoen. } Bylhouwers.
Dirc Goutslager.
Ghisebrecht Michiels zoen. } Smeden.
Johan Schavaert.
Jan Zincelbier. } Zadelaars.

In dit jaar vinde ik niet iets aantekens waardig voorgevallen te zyn, alleenlyk moet ik niet overslaan, dat de Raad op Meydag hare vooroverdragten, (waar by zy verboden hadde aan hare borgeren zich

zich tot Maarſchalken of Tollenaren te laten aanſtellen) verandert en nedergeleit heeft, en verſtaan, dat zy in 't vervolg wel Maarſchalken en Tollenaren zullen mogen zyn, doch zo lang zy die ampten bezitten, dat zy in Stadts Rade niet zullen verkoren worden.

Ik hebbe ook gevonden, dat in dit jaar verſchil is ontſtaan met die van Antwerpen over het Tolrecht, en dat eenige onzer koopluyden aldaar om die reden getoeft zyn, om welk verſchil weg te nemen, dezen brief door die van Antwerpen is gegeven.

„ Anno XIIIIc. decimo ſexto menſis Auguſti die
„ XXma was geordineert by der Stat ende by den
„ Tolnaer van Antwerpen, ende by de Gedepu-
„ teerden van der Stat van Utrecht, dat alle Coop-
„ luden van der Stat van Utrecht voirſcreve zel-
„ len varen vry in den toll t'Antwerpen voirſcre-
„ ve, op alſulke vuege ende maniere, als ſy de-
„ den ter tyt dat die Stat van Antwerpen den toll
„ in pachte hadde, totter tyt toe, dat die Stat en-
„ de Tolnaer van Antwerpen hem anders laten
„ weten mit haren brieven.

„ Item die geraſteerde van Utrecht ſullen ſtaen
„ ter ordinancie van Burgermeyſteren ende Sce-
„ pen van der Stat van Antwerpen, ende daar of
„ zullen zy hebben een goede antwort nu in de
„ marct t'Antwerpen naeſtcomende, alſo ſy hem
„ des mogen bedanken. Preſentibus *Johan Ste-*
„ *nens*, Amman (1) van Antwerpen, Heer *Ry-*
„ *ner van der Elſt*, Heer *Geldolff van der Zennen*,
„ Ridderen, *Jan Drake*, *Claes van Wynegem*,
„ *Ge-*

(1) Anders *Aman*. Ziet Scribanii Origines Antverpienſium p. 137. alwaar hy opgeeft, waar in de bedieninge en het ampt van den *Aman* beſtaat.

„ *Gelys Batheloer*, *Ghelys Bode*, *Aernet Mickert*,
„ *Jan van den Houte*, alſe Scepenen, ende *Joannes van der Voert*, als haer Secretaris ende
„ dienre.

In het Chartularium van het Capittel van S. Pieter hebbe ik gevonden, dat de Capittelen zich onderling verbonden hebben te blyven by het verdrag eertyts met de Stadt aangegaan over de Cyns vryheid van wyn, waar van het opſchrift en den inhout is:.

„ Ordinatio de vino trahendo infra emunitatem
„ quinque Eccleſiarum Trajectenſium.

„ Om te bliven in onſen ouden overdrachten
„ mitter Stat van Utrecht, die in voertiden geſchiet zyn van wyn onder ons mit malcanderen
„ te drincken, ſo hebben wy Prelaten ende Capittelen der kerken ten Doem, tot Oudemunſter,
„ tſunte Peter, tſunte Johan, ende ſunte Marien
„ t'Utrecht, eendrachteliken, mit ganſen ripen
„ berade by onſen eden, die wy onſe kerken voerſcreven gedaan hebben, onderlinge voer ons
„ ende onſe nacomelingen geloeſt, ende loven mit
„ deſen ſcrift, ſulken ſeggen, als die erwerdige
„ vader Biſſcop *Henric van Vyennen*, ſeliger gedachten, wilner Biſſcop t'Utrecht, tuſſchen
„ der Eccleſie op die een zyde, ende der Stat van
„ Utrecht op te ander ſeyde geſeyt heeft, inhoudende, dat die Eccleſie vriliken gebruken ſouden alle vriheyden, die ſy van recht ende gewoenten van outs gebruuckt hebben, ende die
„ Stat van Utrecht des gelycx: ende voert dat die
„ Eccleſie wyn copen, ende onder hem drincken
„ mogen ſonder gewoent van taverne: ende ſo

„ wie

„ wie van beyden parthyen voerghenoemt tegen
„ dat voerſcreve ſeggen dede, of dat verbrake,
„ die ſoude te banne weſen, mit andere woerden
„ ende punten daer in begrepen, vaſte, ſtade,
„ ende onverbroken te houden, ende te doen
„ houden, als waert ſake, dat enich perſoen van
„ onſen kerken voerſcreven tegen deſen ſeggen
„ ende voerwaerden wyn vercoſt, of dede verco-
„ pen, of wyn in ſinen huſe hadde, om nerin-
„ ge, of om comanſcap daer mede te doen, of te
„ tappen na tavernſche manier, die ſouden wy by
„ onſen eden voergenoemt, onſen Deken aen-
„ brenghen, ende te banne, ende van ſynre pro-
„ vende ſuſpendiert houden, ter tyt toe, dat hy
„ dat ſinen Capittel, daer hy onder waer geſeten,
„ van der pene van een halve aem wyns, tot ſy-
„ ner kerken Fabriken behoef, ende den Sys-
„ meyſters in der Stat van Utrecht in der tyt van
„ horen ſys claerliken voldaen hadde. Ende daer
„ toe en ſoude die gheen, die misdaen hadde, als
„ voerſcreven is, binnen den naeſten jare dan toe-
„ comende genen wyn binnen ſinen huſe inleg-
„ gen mogen. alle argeliſt uytgeſeyt. Ende deſer
„ cedulen ſyn meer van woerde te woerde alleens
„ ſprekende. Gegeven in 't jaer ons heren duſent
„ vier hondert ende ſeſtien op ſinte Calixtus dach.

Onder die geene, welke met *Jan van den Spiegel* in 't vorige jaar hadden getracht deze Stadt te overvallen, was eenen *Aernt Dircx zoon*, die zich t'Amersfoort onthoudende, door de Regeerders dier Stadt overgegeven is aan den Raadt van Utrecht, en dewyl zulks geſchied was op verzoek van den Raadt van Utrecht, en niet om dat zy zulks verplicht waren, heeft die deswegens den XII. November aan die van Amersfoort hare dankzegginge betuigt met

 eenen

eenen brief, welke te vinden is by Matthaeus. (1)

Ook heeft in dit jaar Keyzer Sigismund alle de voorrechten eertyts aan de Kerk en Bisschop van Utrecht van zyne voorgangeren gegeven, bevestickt. (2)

1 4 1 7.

In het jaar 1417. zyn tot de Regeering benoemt

Schepenen.

Willam van Wynsen, Borgermeister.
Johan Hombout.
Johan van Lichtenberch.
Willam van Alendorp.
Mattheeus Pot.
Vranc de Wit.
Godert de Koeninc.
Vrederic Huberts zoen.
Aernt van Amerongen.
Melis van Mynden.
Eerst van Herdenbroec.
Jacob van Clarenborch.

Raden.

Herman Zittert.
Egbert van Gruenenberch.
Willam Henrix zoen.
Huge de Goyer.
Folpert Foyt.

Claes

(1) Matth. de Jure Gladii cap. xxxv. en in Dedicat rer. Amersf. Script.
(2) Ziet Heda p. 274.

Claes Marselis zoen.
Beernt Proys.
Johan Vos.
Henric van der Slyt.
Henric van Schalcwyc.
Johan Sloyer.
Egbert Zuermont.
Jan Geryts zoen.
Gheryt van Hensbeec.
Wernaer Braem.
Jacob van Hollant.
Gheryt de Keyser.
Willam Bogemaker.
Mattheus Pouwels Scrodekyn.
Henric van Cleve.
Gheryt van Zanten.
Peter Jacobs zoen.
Henric Vrenc.
Korskyn Walmer.

Oudermannen.

Pilgrim de Wael.
Willam Schade. } Wantsniders.
Dirc van Amerongen.
Henric Stamer. } Sniders.
Henric Spiker.
Claes Geryts zoen. } Backers.
Jan Scout.
Willam van der Woert. } Molenaers.
Faes van den Passe.
Geryt Daems zoen. } Lynnewevers.
Jacob Egbrechts zoen.
Henric Jacob Vredericx zoens zoen. } Vleyshouwers.

Steven van Sleen. Peter Kalle.	} Viſchkopers.
Marten Bruninx zoen. Peter Jacobs zoen.	} Louwers.
Willam de Verwer. Lieboert Willams zoen.	} Wolleweyers.
Henric de Witte. Vrederic Trinde.	} Marsluden.
Jacob van Lichtenberch. Johan van Weelde.	} Botterluden.
Willam de Witte. Roelof van Elsweert.	} Cordewaniers.
Ghiſebrecht Jans zoen. Gheryt Schillinc.	} Oudecordewaniers.
Weſſel Zuermont. Ghiſebrecht van Raephorſt.	} Corencopers.
Willam van Maerſen. Dirc Spronck.	} Oudewantſniders.
Gheryt Bolle. Gheerlof Martens zoen.	} Steenbickers.
Johan Mathys zoen. Evert van den Daem.	} Graeuwerkers.
Willam van Ghent. Aernt Hoet.	} Ryemſniders.
Aernt Willams zoen. Herman Weſſels zoen.	} Bylhouwers.
Wouter Grawert. Reyner Koenen zoen.	} Smeden.
Michiel Jans zoen. Claes Florens zoen.	} Zadelaers.

In het begin van dit jaar te weten Vrydags na Agnetis heeft de Raadt hare borgers ontheft van de betalinge van den Molenſys, uitgenomen de Backers, die van elken mudde moeſten geven een Brabantſche placke.

Daer

Daer en tegen heeft de Raadt des Sondags na Pauli converſio belaſtinge geleyt op den Turf, en verſtaan, dat een ſchouwe ſwarte turfs te ſyze geven zoude zes doytkens, en een ſchouwe witte turfs drie doytkens.

Schoon dit weinig tot de Urechtſche geſchiedeniſſen ſchynt te behoren, hebbe ik het evenwel nodig geacht te moeten vermelden, om het te doen dienen tot een bewys, dat van oude tyden af, de Raadt van de Stadt Utrecht het recht gehadt heeft van accynſen op deze en geene waren en goederen op en af te ſtellen, zonder dat daar toe vereiſcht wierd de voorkenniſſe of toeſtemminge van de Staten en des Biſſchops. Waar van ik buiten dezen veele andere voorbeelden zoude konnen bybrengen, indien zulks hier de plaatſe was. Waar uit zoude blyken, hoe ongegrond zommige Heeren van de voorſtemmende Leden voor eenige jaren aan de Regeerders dezer Stadt hebben willen betwiſten het recht, om hunne Stads accynſen, indien zy zulks nodig oordeelden, te verhogen, en in het byzonder op den Turf, in hunne Stadt en Vryheit gebruikt wordende.

Een Tournoy ſpel alhier zullende gehouden worden, heeft de Raadt vrydags na Mathei vrygeleide voor eenige dagen verleent aan die geene, die hier in deel zouden hebben, en voorts hunne borgeren en ingezetenen gewaarſchout *haar en hare kinderen te bewaeren*, *dat hem van den perden of van de ſpuelres niet en miſſchie*, *want de Raet daer geen recht of gedaen en wil hebben.* Welk laatſte altyd in 't vervolg, wanneer Tournoy ſpeelen alhier vertoont wierden, is afgekondigt.

Dit jaar is in de geſchiedeniſſen merkwaardig, wegens het overlyden van Hertog *Willem van*

Beye-

Beyeren op den laatſten dag van May voorgevallen, zonder manlyk oir na te laten, wordende in zyne heerlykheden en goederen opgevolgt door zyne eenige dochter *Jacoba van Beyeren*, zeer beroemt wegens hare ongelukkige lotgevallen. Omtrent twee maanden te voren, was haar Gemaal de Dauphyn van Vrankryk door vergift om 't leven gekomen, en zy dus, maar zeſtien jaren oudt zynde, weduwe geworden. Het verhaal van haare levensgevallen, als meer tot de Hollandſche, dan tot de Stichtſche geſchiedeniſſen behorende, zal ik overſlaan, en alleen maar aantekenen 't geene zyne betrekking tot ons Sticht en de Stadt Utrecht heeft, en dus eerſt melden 't geen Yſelſtein te beurt is gevallen.

Na den gemaakten vrede in 't jaar 1413. tuſſchen Hertog *Willem*, als Graaf van Holland, en *Reynout* Hertog van Gelre, hadde de laatſte op eenen tydt, wanneer die Vorſten zich luſtig hadden gemaakt en wel wyn gedronken, aan den eerſten gezegt, gelukkig te zyn dat de vreede getroffen was, vermits hy anders zyne gevangen zoude zyn geweeſt. Hertog *Willem* hier niet op antwoordende, onthield echter dit zeggen, om te zyner tydt nader onderzoek te doen, ter ontdekkinge der geenen, die zoo een verraders gruwelſtuk zouden hebben willen plegen. In 't volgende jaar *Jan van Arkel* in Braband gevat, en aan Hertog *Willem* overgegeven, en eerſt te Gouda gevangen gezet, hadde aan Hertog *Willem* ontdekt, wie de Edellieden waren, die zoo trouwloos met hem zouden gehandelt hebben. En ſchoon Hertog *Willem* hier van noch niets aan 't gemeen openbaarde, zoo ging echter het gerucht onder 't volk, dat *Jan van Egmont* Heer van Yſelſtein en zyn broe-

broeder *Willem* dit voornemen hadden trachten werkſtellig te maken (1). Welke door hunne vrienden hier over aangeſproken, en aangeraden zyn, indien zy ſchuldig waren op hunne veiligheit in tyds te denken, en indien onſchuldig zich te zuiveren. Zy dit laatſte verkiezende, bieden aan hunne verdediging zelfs in perzoon voor Hertog *Willem* te doen, onder beding van vry te komen en weder te mogen keeren. Dit wierd hen toegeſtaan, en een dag van rechten beſtemt en gelegt om zich te verantwoorden. Doch zy niet komende, wierden gedagvaart voor 't Hof van Hertog *Willem* tot driemalen, en niet verſchynende, veroordeelt lyf en goed verbeurt te hebben. De Raden van Hertog *Willem* naar Yſelſtein gaande om dit vonnis ter uitvoer te brengen, wierden buiten gehouden door *Jan van Egmont*, die aan dat vonnis niet wilde gehoorzamen en zich in Yſelſtein verſterkte. Waarom Hertog *Willem* genootzaakt was krygsvolk daar na toe te zenden, aan welke by verdrag de Stadt en 't ſlot van Yſelſtein wierde overgegeven. Doch de Heer *Willem van Egmont* de tyding van het overlydenvan Hertog *Willem* krygende, trekt aanſtonts (te weten den elfden dag daarna) naar Yſelſtein en krygt de Stadt met hulpe van eenige borgers van binnen wederom in zyne macht. De Heeren van Brederode en Montfoort dit vernemende, verzuimden geen tydt om Yſelſtein wederom te vermeeſteren, en

(1) Dat *Jan* en *Willem van Egmond* aan den Hertog van Gelre hadden belooft, Hertog *Willem* in zyne handen te leveren, verhaalt Voſſius lib. xv. Annal. p. 129. en dat de Heer van Arkel, met de pynbank gedreigt zynde, dit ook hadde beleden, zegt dezelve Schryver p. 135.

en die op het ſlot geweken waren te hulpe te komen, verzoekende die van Utrecht en Amersfoort hen by te willen ſtaan, onder beloften, als zy de Stadt innamen, aan hun goedvinden over te zullen laten de Stadt te bewaren, of met het ſlot af te breken en neder te werpen. Waar op die aanſtonts hun volk naar Yſelſtein zenden, te meer, om dat *Locborſt*, *Spiegel*, en meer ballingen zich by den Heer van Egmont begeven hadden. By dezen voegden zich naderhand verſcheide Hollandſche Steden, nevens Hertog *Jan van Beyeren*, en wierd dus de Heer van Egmont genootzaakt de Stadt by verdrag over te geven. Vervolgens aan die van Utrecht en Amersfoort toegeſtaan zynde hunnen wil met Yſelſtein te doen, hebben zy de Stadts poorten en muuren om ver gehaalt, en de Stadt verbrant, uitgenomen de kerk en het klooſter, op S. Pieters en Paulus dag (1), zynde zeer verbittert tegen deze Stadt, om dat ze eene ſchuilplaats was voor hunne ballingen, die zich veeltyds in dezelve onthielden, en heeft Vrouw *Jacoba* deze verwoeſtinge van de Stadt niet alleen goedgekeurt, maar erkent dat het met haren wil, conſent, en zelfs op haar verzoek en bevel geſchiet zy. (2)

Voorts zyn die van Utrecht en Amersfoort, het houdende met de Hoekſche, Vrouw *Jacoba* getrouw gebleven tegen haaren Oom *Jan van Beyeren*, verkoren Biſſchop van Luyk, en de Cabeljauwſche, die hem aanhongen, tegen hunne wettige Landvrouw; welke veele verwoeſtingen in den lande aange-

(1) Zo verhaalt het Veldenaar. Heda brengt dit t'onrecht op het volgende jaar.

(2) Ziet de brief hier van by Matth. t. IX. Anal. p. 502.

aangerecht hebben, die door de Hollandſche Schryvers in het brede geboekt zyn.

Hier van hebben die van Utrecht en Amersfoort blyken gegeven in het wederkrygen van *Gornichem*, welke Stadt donderdags na S. Eliſabeth door *Willem van Egmont* en eenige vrienden van den Heer van Arkel ingenomen wierd, zoo dat de Hollanders, die de Stadt in gehadt hadden, genootzaakt wierden op het ſlot te wyken. *Willem van Arkel* dit geboodſchapt wordende, kwam aanſtonts binnen *Gornichem*, en volk, zoo uit Gelderland, als uit 't land van Luyk, ter zyner hulpe verzocht en verkregen hebbende, trachte zich in 't bezit der Stadt te veſtigen en het ſlot te vermeeſteren. Aan den anderen kant verzuimde Vrouw *Jacoba* niets, om hare vrienden, die op het ſlot waren, te ontzetten, en vergaderde ten dien einde eenig volk uit Holland en Zeland, en kwam zelfs voor *Gornichem* en geraakte met eenige manſchap in het ſlot. Die van Utrecht en Amersfoort kwamen ook ter hulpe van Vrouw *Jacoba*, en uit hunne ſchepen komende, braken de Waterpoort, waar by het ſlot ſtond aan de zyde van de Merwe, op, en maakten een gat in de muur, komende dus met hun volk binnen de Stadt, zonder dat de Heer van Arkel, die binnen *Gornichem* wel vyf en twintig hondert, of zo andere verhalen 3000, ja 4000. gewapende mannen hadde, dit belettede. Hier door was het ſlot wel verzekert, doch vermits de Heer van Arkel eene gracht hadde doen graven tuſſchen het ſlot en de Stadt, om niet uit het ſlot te worden overvallen, zoo bleef de Heer van Arkel meeſter van het grootſte gedeelte der Stadt. Waarom Vrouw *Jacoba* beſluit haar volk een weinig om te doen trekken en den Heer van Arkel te verdriven (andere zeggen, dat de Utrech-

Utrechtenaars en Amersfoortenaars over de gracht getrokken zyn, en zich zoo by het volk van Vrouw *Jacoba* gevoegt hebben.) 'tWelk de Heer van Arkel vernemende, zyn volk op de markt, en op eene breede ſtraat in ſlagordre geſtelt heeft. Doch dit heeft de Hollanders, met hunne helpers, ſchoon minder in getal dan de Arkelſche, niet afgeſchrikt, maar zyn op hen aangevallen, en wierd 'er lang van beide zyden dapper en kloekmoedig gevochten, tot dat eindelyk Vrouw *Jacoba* de overhant behield, en dus *Gornichem* wederom onder hare gehoorzaamheit bracht. In dezen ſtrydt, die den eerſten December voorviel, zyn van de Arkelſche zyde duïzent mannen, en daar onder *Willem van Arkel* en veele Edellieden gebleven, en een gelyk getal gevangen geworden. (1) Van de andere zyde heeft *Walraven van Brederode* daar het leven gelaten, tot grote ſmerte en verlies voor Vrouw *Jacoba* en de Hoekſchen, wier hooft hy was.

Die van Utrecht en Amersfoort hebben hier veel lof en eer behaalt, hebbende alleen met het weinige volk, waar mede Vrouw *Jacoba* in het Kaſteel gekomen was, eer de Hollandſche Steden haar volk gezonden hadden, zoo heldhaftig geſtreden, en zoo eene aanzienlyke overwinninge helpen behaalen.

Dit heeft ook Vrouw *Jacoba* dankelyk erkent, en niet alleen hunne voorechten en privilegien, byſonder omtrent de tolrechten, beveſtigt, maar ook zich verbonden genen zoen of vrede met hunne vyan-

(1) De voornaamſte der zelve worden genoemt by Heda Hiſt. Ultr. p.272. Veldenaar bladz.309. Gouthoeven bladz.436. Voſſius lib. XVI. Annal. Anon. de vita & rebus geſtis Domin. de Arkel apud Matth. t. VIII. Annal. p. 341. en andere.

vyanden te willen ingaan, ten zy ze daar mede in begrepen waren, en voorts hen toegeſtaan twee deelen van de ſchattingen, die de gevangenen voor hunne loſſinge zouden betalen. Waar van ik deze drie brieven, op eenen dag getekend, gevonden hebbe. Welke, ſchoon zy eigentlyk, naar den Utrechtſchen ſtyl, in het begin van het volgende jaar gegeven zyn, om dat zy het gevolg van het zoo even verhaalde behelzen, ik hier laat volgen:

„ *Jacob*, by der genaeden Goids Hertoginne „ in Beyeren, Delphinne van Vyenne, Gravinne van Henegouwen, van Hollant, van Zelant, ende Vrouwe van Vrieslant. Want onſe lieve ende geminde vrende de Stat van Utrecht „ ende hoir borgers, ons, ende den onſen, troulike dienſten ende goetwillicheyt bewyſt hebben in onſen zake, zeder dat onſe lieve Heer „ ende vader Hertoge *Willem van Beyeren*, zaliger gedachten, aflivich wert, ſo voir Yſſelſtein, „ ſo tot Gorinchem, ende onſs alſo truwelyc by „ gebleven ſyn in der onvrede ende onmoede, die „ onſe Oem Hertoge *Jan van Beyeren* (1), Elect tot „ Ludick

(1) De trouwlooſe handel van dezen *Jan van Beyeren*, die ſchoon hy toegeſtemt hadde in het huwelyk van zyne nichte met Hertog *Jan van Brabant*, echter by Keyſer *Sigismond* en de Kerkvergadering van Conſtans, uitwerkte, dat de goetkeuringe, en, zoo men zegt, de diſpenſatie van dit Huwelyk, vermits zy broeders en zuſters kinderen waren, en dus den anderen in den derden graad beſtonden, niet konde verkregen worden, en hoe hy zyn Bisdom van Luyk afſtaande, in de maand van September zich naar Dordrecht begaf, en daar van de Hollandſche Steden voor Voogt van Vrouw *Jacoba* wilde erkent worden, en de gevolgen van dien, konnen by Gouthoeven en andere Hollandſche Schryveren nagezien worden.

„ Ludick, ende Grave van Loon, mit onrecht aan „ ons gekeert heeft, dat wy dez ummer sculdich „ syn duegentlyk op hem luden te gedencken; „ so hebben wy daer om, ende om andere dien- „ sten, die sy ons in toekomenden tyden noch „ doen moegen, wt goeden gronden onser her- „ ten geconfirmeert ende gevestigt, confirmeren „ ende vestigen mit desen brieve, alle alsulke „ hantvesten, privilegien ende brieve, als die „ goede Stadt ende burgers van Utrecht voirscre- „ ven hebben van onsen voirvaderen Graven te „ Hollant, ende sonderlinge sulke brieve, ver- „ claringe ende voirwairde van tolrechte ende „ dienste, als sy van onsen lieven Heer ende Va- „ der, zaliger gedachten, lest vercregen hebben „ bezegelt: ende geloven voir ons ende voir on- „ se nacomelingen, die Stat, ende burgeren voir- „ screven, dair in te houden, ende te starcken, „ tiegen enen ygeliken, nae inhouden der hant- „ vesten, ende brieve voirgenoemt. Ontbieden „ dairom, ende bevelen, allen onsen Baliuwen, „ Drossaten, Tolnaren, Scouten, Rechteren, „ Amptluden, ende anders allen onsen goeden „ luden ende ondersaten overal in den onsen, „ dat sy die Stat ende burgeren van Utrecht, mit „ allen horen liven ende goeden, rustelic, vre- „ delic, ende ongehindert, laten varen, merren, „ keren, ende wesen over al, dairt hem genue- „ gen sal, in den onsen, te water ende te lande, „ ende hem guetlic ende vordelic syn in allen ho- „ ren zaken, na inhout hoerre brieve ende voir- „ wairden voirscreve. In kennisse der waer- „ heit, zo hebben wy onzen zegel hier an doen „ hangen. Gegeven in den Hage op ten lesten „ dach van Januarius in 't jair ons heren du-

„ sent

„ ſent vier hondert ende zeventhien na den lope
„ van onſen Hove.

„ *Jacob* by der genaden Goids &c. doen condt
„ allen luden, want onſe geminde vriende, die
„ Stat van Utrecht, ende hoir borgeren, om on-
„ ſer begeerten ende liefden wille, onſs truwelic
„ ende geſtoutelic gedient, byſtandich ende ge-
„ hulpich geweeſt hebben, noch zyn, ende, of
„ God wil, noch weſen ſullen in allen geſcheſte,
„ overvalle ende moyeniſſe, als ons, onſen ſte-
„ den, landen ende luden van onſen Oem, Her-
„ toge *Jan van Beyeren*, nu ter tyt Elect van Lu-
„ dick, ende Grave tot Loen, aengeleecht ende
„ gedaen zyn, ſo ſellen wy onſe vriende de Stat
„ van Utrecht, ende hoir borgeren dair in moge-
„ liken beſorgen ende ontheffen: ende hebben
„ dairom geloift, ende geloven mit deſen brie-
„ ve, der Stat van Utrecht, ende horen borge-
„ ren, in goeder trouw, alſe dat wy tot geenre
„ tyt ons, onſe ſteden, lande ende lude, mit on-
„ ſen Oem voerſcreven verſlichten, verſue-
„ nen, off tot meerre vrientſchap verlikenen en
„ ſullen, wy en ſellen de voirſcreve Stat ende
„ borgeren van Utrecht mede beſorgen, verliken,
„ ende in heelre vrientſcap mede brengen mit
„ onſen Oem voirſcreve, van allen onſen ende
„ horen ſaken, die zy mit onſen Oem voirſcreve
„ om onſen wille, ofte van horen ballingen rue-
„ rende, of ander wtſtaen hebben, ende noch
„ overbodich zyn hair zaken aen ons te keren,
„ ende by ons rechtinge te doen, ende te ne-
„ men, wtgeſet alle argeliſt. In orconde deſen
„ brief &c.

„ *Jacob*, bi der genaden Goids &c., doen
„ condt allen luden. Want wy, gedachtig ende

„ aenſiende de grote trouwe, ende willige dienſt
„ ende vliete, die onſe geminde vriende, die
„ Stat van Utrecht ende hore borgeren ende on-
„ derſaten, onſs in den beginne van onſer heer-
„ licheden voirſcreven, terſtont na dode onſs
„ liefs heren ende Vaders Hertoge *Willams*, die
„ God genadeliken gedencken wil, ende doe wy
„ noch wtlandich ons lants van Hollant waren,
„ gedaen hebben, ende mit onſen getruwen Rai-
„ den, vrienden, ſteden ende goeden luden, on-
„ ſe ſlot ende ſtede tot Yſelſteyn, die ons van
„ here *Willam van Egmonde*, mit ſommige bal-
„ lingen onzer lande, ende anderen, dair wy ſon-
„ der vede ofte huede voir waren, mit onrecht offge-
„ wonnen, ende becrafticht waren, hebben helpen
„ inwinnen, ende weder brengen in onſen handen
„ op hoir ſelfs coſt: ende dair na by ons ſelfs live
„ truwelike ende eerliken in onſen ſtryde ende
„ geſcheeſte tot Gorinchem, doe ons onſe ſtat van
„ Gorinchem voirſcreve eerſte van Heer *Jan
„ van Egmonde*, ende den ſinen, oick mit onrecht
„ ontwelacht was, dair Grave *Robbrecht van Ver-
„ nenborch*, *Willem zoen t'Arkel*, ende meer, die
„ zy dair geworven hadden tegens onſs, ende na
„ ingecomen waren, mit onſen vrienden, ende
„ goeden luden voirſcreven, geweeſt hebben,
„ ende ons die voirſcreve onſe bruekige helpen
„ wederſtaen, ende den ſtryt ende onſe ſtat voir-
„ ſcreve weder helpen winnen; ſoe hebben wy
„ van onſer gracien, mit onſen goeden vryen wil-
„ le, ende by raide onſer getruwer Raide ende
„ vriende, gegonnen ende gegeven, gunnen en-
„ de geven mit deſen brieve der Stat van Utrecht,
„ horen Raiden, borgeren ende onderſaten, die
„ mit hem waren in den voirſcreven onſen ſtryde,

„ ende

„ ende in dier reyſen in onſer ſtat van Gorinchem
„ aldair gevangen hebben tot horen vryen wille,
„ nutſcap ende orbair te hebben, te houden en-
„ de te ſcatten by ons: dats te weten, dat zy en-
„ de onſe vriende, die wy dair by vuegen ende
„ beveel doen ſellen, dair off alle die gevangen
„ voirſcreve, ende elx van hem in horen ſtat voir-
„ ſcreven, van ons, ende van hore wegen, ſet-
„ ten, ſtocken ende ſcatten ſullen mogen. En-
„ de ſo wes gelt ende goet van die ſcattinge co-
„ men ſal, dair off ſellen wy hebben, heffen en-
„ de behouden, dat rechte derdedeel, ende die
„ Stad van Utrecht voirſcreve die ander twe dee-
„ len. Ende hebben hier om geloift ende gelo-
„ ven in goeder truwe voir ons, ende onſen er-
„ ven ende nacomelingen mit deſen brieve horen
„ Raiden, borgeren ende onderſaten van deſen
„ gevangen, off van hore ſcattinge, of van des
„ hier of rueren mach, nummermeer aenſprake,
„ moyniſſe ofte hinder om te doen, of te ge-
„ ſchien laten van onſer wegen. Wair oick tſa-
„ ke, dat om des ſtryts ofte om der gevangen wil-
„ le voirſcreve, onſen vrienden der Stat van
„ Utrecht, off horen borgeren, off onderſa-
„ ten, enige aenſprake, vorderinge, moyeniſſe
„ ofte hinder, van den hogeborne Vorſte, onſen
„ neve, den Hertoge van Gelre, ofte van yemant
„ anders geſciede, dair zullen wy der ſelver Stat
„ ende horen borgeren ende onderſaten, geheel-
„ liken byſtandich in weſen, ende hem dair ynne
„ te hulpe comen mitten eerſten na allen onſen
„ vermuegen, na dat die ſaken gelegen ſullen
„ zyn, ende zy onſer behoefden; want die hoir
„ ſaken onſe zyn, en ons ſo te voerſtaen gebue-
„ ren. Mede ſellen wy ende die Stat voirſcreve

 „ elc

„ elc den anderen oirveden ende verloften gefcien
„ laten van allen den gevangen, die wy ende
„ onfe vriende, ofte zy vengen in den ftryde en-
„ de gefcheefte voirfcreven, ende dair off van
„ den gevangen dubbelde oirveden doen maken,
„ ende die malcanderen over te doen geven, wt-
„ gefeecht alle argelift. In kenniffe hier off
„ &c. (1)

Gouthoeven fchryft, dat de Utrechtenaars *Jan van Egmont*, met meer andere edele en onedele, tot duizent toe gevangen gekregen hadden. Doch ik geloof liever Heda, die zegt, dat zy vier hondert gevangenen t'Utrecht gebracht hebben, zynde het meefte gedeelte der gevangene naar den Haag vervoert.

Ter vergoedinge derhalven van de koften, die de Stadt en de borgers, welke zonder foldye op hnune eigen koften, dezen dienft aan Vrouw *Jacoba* hadden gedaan, wierd hen dit gedeelte van het losgeld, volgens de gewoonte van die tyden, in welke de gevangene niet dan voor betaald losgeld wierden vrygelaten, toegeftaan.

Voor

(1) Diergelyke brieven heeft Vrouw *Jaçoba* ook gegeven aan Amersfoort. Ziet Matth. Rer. Amersf. Script. p. 238. & feqq. alwaar de dagtekeninge van den laatften brief geftelt word den *eerften dach in Januario*, daar die aan Utrecht op *den leften dach in Januario* gegeven is, en uit deze dagtekeninge tracht hy Veldenaar, Scriverius en de overige Hollandfche Schryvers te wederleggen, die het overlyden van Hertog *Willem* op dit jaar brengen, willende dat hy in 't vorige jaar 1416. geftorven is. Doch de Heer Mattheus heeft niet gelet op de laatfte woorden, *na den loop van onfen Hove*, volgens welke het jaar met Pafcha begon, als de Heer Mattheus zelfs aanmerkt tom. v. Analect. p. 634. ziet het gene ik hier boven bladz. 53. en 54. hebbe aangerekent.

Voor deze vergunninge hadden sommige der Utrechtsche borgers en ondersaten, in dien stryt enige gevangene bekomen hebbende, dezelve niet aangebracht, of beloofs voor een zeker losgelt vry te laten, of vrygelaten, onder voorwaarden van op zekeren bepaalden tyd zich wederom in hunne handen te stellen, en daar voor panden ontfangen, en dat wel buiten weten der Oversten van de Stadt, die met eenige uit den Raadt mede te *Gornichem* geweest waren, 't welk de Raadt zeer euvel heeft opgenomen, en by klokluidinge aan den volke dit navolgende heeft laten bekent maken, *des dynsdages na S. Claes dage. Een woensdage na sinte Andries dage is tot Gornichem gestreden, daer veel lude gevangen syn. hierom laet die Raet van der Stat enen ygeliken weten van onsen borgeren of ondersaten, off die mit onsen vrenden tot Gornichem geweest hebben, ende enige gevangen daer in den stryde, of daer na gevangen hebben, ofte in eniger loften genoemen hebben, of die nochhebben, of hem enigen dach gegeven hebben, buten weten der Overster van onser Stat, die daer in der reyse ende stryde waren, dat een ygelic, die hier scout inne heeft, die gevangen onsen Oversten overlevere tot ons Raets behoef, ende die geloften onsen Oversten by brenge, ende alsulke dagen ende zulke panden, als sy daer of hebben: ende dit doen van desen daghe by schinen der zonnen. Ende yemant, die dit niet en dede, ende hem hier inne versumede, ende die gevangen, die dage, die gelofte ende pande onse Oversten niet by en brochte, als voirscreven is, dat woude die Raet rechten mitten zweerde aen syn lyff, ende daer nyemant inne verschonen.*

In dit jaar heeft de Raadt ter verzekeringe van de gemeene ruste, om de ballingen alle gelegenheit te benemen, van aanhang in hunne Stadt te ma-

maken, des maandags na Petri ad vincula dit merkwaardig besluit genomen: *Waert van deser tyt voert enich van onsen borgeren, off die in onse Stat woenachtich waer, man off wyff, die hem selven, syn kynderen, syn neven, off syn niften, aen enigen van den ballinghen, off aen enigen die wtgeset, off wtgewyst syn op deser tyt, off aen haer kynderen, bilicte, off bilix vorwaerde mede makede, off syn goet daer mede lovede, off gave, off dede loven, ofte geven, voer off nae, heymelic of openbaer, die soude twintich jaer uter Stat wesen, ende een mile van der Stat: ende die gebilicte persoon soude desgelyx twintich jaer uter Stat wesen, ende een mile van der Stat.*

Noch vinde ik, dat in dit jaar de Raadt vernieuwt heeft eene Overdracht in den jare 1399. gemaakt omtrent die geene, die in overspel leefden, welke in 't vervolg jaarlyks herhaalt is, en dewyl daar uit blykt, hoe gering in die tyden deze misdaat gerekent is, zal ik het besluit des Raadts hier plaats geven. Waar op naderhant Keyzer Karel in den jare 1550. eene geldboete van 10. guldens voor de eerste reyze, van twintig guldens voor de tweede reyze, en van bannissement of andere correctie tot discretie van den Rechter gestelt heeft, wordende de straffe des overspels thans in ons Gemeenebest meest aan 't goetvinden van den Rechter overgelaten, en veeltyds, indien de schuldige lieden van vermogen zyn, met eene geldboete goedgemaakt. (1) Het Besluit staat aldus geboekt;

Des

(1) Hier over verdient nagezien te worden de oude Heer Matthaeus in zyn geleert werk de Criminibus ad lib. XLVIII. Dig. tit. III. de Adulter. alwaar hy aantoont de schandelykheit van diergelyke landwetten, als strydende tegen het voorschrift van den Opperften Wetgever, de gezonde reden, en het gevoelen van verscheyde volkeren, en wyze mannen.

Des dynsdages na ſinte Willeboerts dage.

Overdroegen Scepen, Rade ende Oudermans van den Rade, out ende nye, alſoe voertyts oick overdragen is in den jare van XCIX. *op ten* XIII. *avont, ende ter clocken gekundicht. Waer yemant, die in openbare overſpuele ſate in onſer Stat, of in onſer Stat vriheden, die ſellen rechtevoert van malcanderen ſcheiden ende bliven; ende vonde ment, dat ſy van malcanderen nyet geſcheiden en waren, zoe zoude die man een maent leggen in den toern, ende twyf zoude een jaar uter Stat weſen, ende een mile van der Stat. Ende waert ſake, dat enich man of wyf, die in overſpuele hier toe, of hier na gezeten hadden, of zaeten, ende weder vergaerden, ende in overſpuele te zaemen quaemen, zo zoude die man twe maenden in den toern leggen, ende dat wyf twe jaer uter Stat weſen, alſo dicke, alst ymant dede. Ende hier heeft de Raet van der Stat hoer Raede toe gezet, die die bruekighe hier inne vernemen ſellen. Ende dit ſelmen alle jaer mitten vrede ter klocken kundigen, ende alle jaer ſel die Raet die hoere daer toe zetten, die te bewaren, dat yerſte dat die Raet vercoren is.*

In het einde van dit jaar is Biſſchop *Frederik van Blankenheim* zeer ontruſt door de trouwloosheit van zynen dienſtman *Everwyn van Guyterwyck*, die op S. Andries dag eenen inval in het Twent gedaan en veel roof uit dat land gehaalt en gebracht heeft op zyn kaſteel te Nyenhuys; waarom de Biſſchop, met hulpe van de Steden Deventer, Campen en Zwoll, dat kaſteel zes weken lang in 't volgende jaar belegert heeft, zoo dat *Everwyn van Guyterwyck* genootzaakt is geweeſt 't zelve over te geven, onder voorwaarden, dat de Biſ-

ſchop 't zelve zoude behouden vyf jaren lang, en dat na dien tydt tzelve zoude konnen geloſt worden met 8300. guldens. (1)

Eer wy van dit jaar afſcheiden, moet ik noch melden, dat de Prior en het Convent van de Karthuyſers te Bloemendaal buiten de Weerdpoort, eene broederſchap hebben aangegaan met de Kerk van St. Jan. Waar in dezelve beſtaan heeft, kan nagezien worden by Matth. lib. II. de Nobil. cap. 36. als mede dat te Zwoll eene groote opſtand tegen de Regeering geweeſt is, welke tot haare hulpe eenige krygsknechten gekregen hebbende, de oproerige loon naar werk heeft doen erlangen, zoo met de ſtraffe des doods als met uitbanningen, welke door Biſſchop *Frederik van Blankenheim* zyn goetgekeurt. (2)

1418.

In 't jaar 1418. zyn tot Regeering benoemt:

Schepenen.

Folprecht van Amerongen, Borgermeeſter.
Vrederic van Drakenborch.
Goedſcalc van Winſen.
Johan Pot.

Dirc

(1) Ziet Heda p. 272. Revius in Daventria illuſtrata lib. I. p. 95. en Dumbar t. II. Anal. p. 414. hebbende Buchel op Heda aangetekent, dat uit het geſlacht van dezen *Guyterwyck* de tegenwoordige Graven van Benthem hunnen oirſpronk hebben.

(2) Ziet de brief hier van by Dumbar t. II. Anal. p. 409. die ook p. 410. te berde brengt den brief, waar by in 't zelve jaar het *Caterveer* aan het Sticht gekomen is.

Dirc vander Weyde.
Claes van Loenen.
Willam van Zulen.
Willam Woudman.
Timan Paelvoet.
Lodewich de Wael.
Braem van Landscroen.
Jonge Jan van Lichtenberch.

Raden.

Jacob Sloyer.
Jan Knyff.
Riqwyn Jans zoen.
Ermbrecht over Ryn.
Jacob Vrederix zoen.
Jacob Geryts zoen.
Jacob Haeck.
Tyman Trinde.
Jan van Tyell Otten zoen.
Hendric van Endoven.
Claes Buer.
Dirc van Houdaen, Burgermeester.
Huge Grawert.
Tyman van Zulen.
Jan Bolle.
Mattheus Scrodekyn.
Tyman van Dorsschen.
Peter Stevens zoen.
Lambert Claes zoen.
Henric Pouwels zoen.
Peter Scrodekyn.
Machelem van der Stryp.
Peter Foyt.
Herman die Vroede.

Ouder-

Oudermannen.

Ghiſebrecht van den Ryn. } Wantſniders.
Henric van Brienen.
Dirc Geryts zoen van Ruweel. } Sniders.
Claes van den Zande.
Jacob Scrodekyn. } Backers.
Henric Haſert.
Gheryt Pyl. } Molenaars.
Gheryt Beernts.
Herberen van Linſchoten. } Lynnewevers.
Wermbout van Bakerlude.
Egbert Jacobs zoen. } Vleyshouwers.
Steven Huberts zoen.
Geryt Vrenc. } Viſchcopers.
Ghiſebrecht Jacob Vrenckens zoen.
Johan de Coeninc. } Marsluden.
Lambert van Zulen.
Willam van Weelde. } Botterluden.
Splinter van der Slyc.
Gheryt die Haen. } Cordewaniers.
Herman Vos.
Jan van Weſel. } Oudecordewaniers.
Marten Mathys zoen.
Henric Staeck. } Corencopers.
Willam Cloetinc.
Johan van Tyel. } Oudewantſniders.
Henric de Keyſer.
Hubert Daniels zoen. } Steenbickers.
Meyſter Aernt de Verwer.
Timan Walmer. } Graeuwerkers.
Jan Droem.
Ghiſebrecht Louwe. } Ryemſniders.
Henric Jans zoen.

Dirc

Dirc Pyl.
Reyner Aernt Willams zoen. } Bylhouwers.
Henric Timans zoen.
Dirc Grawert. } Smeden.
Michiel Zalm.
Dirc Goutſlager. } Zadelaers.
Henric de Wit Jans zoen.
Jonge Beernt Proys. } Louwers.
Gheryt Aelberts zoen.
Jan Schot. } Wollewevers. (1)

Het was de gewoonte in deze tyden, dat in de Domkerke op den dertienden dag, anders drie koningen dag genaamt, openbare toneelſpeelen wierden vertoont. Dit is ook in 't begin van dit jaar geſchiet, zynde de ſtof, welke ten toneele gevoert zoude worden: *Koning Herodes* en zyne daden. Ik hebbe ook dikwyls gevonden, zulks in S. Jacobs kerk op andere tyden over een der Bybelſche geſchiedeniſſen te zyn voorgevallen. Hier van wierd eenige dagen te voren kenniſſe gegeven aan het volk, met ernſtig bevel, van op dien tydt in die kerken geene onzedigheit te bedryven, en bedreiginge van ſtraffe, indien iemant het tegendeel deede, waar door de Speelders verhindert en de aandacht geſtoort zoude worden.

In dit jaar, door toedoen van den Hertog van Bourgondien, een verdrag tuſſchen Vrouw *Jacoba* en haren Oom *Jan van Beyeren* (welkers inhout by de Hollandſche Schryvers te lezen is) geſloten zynde zyn de Steden Utrecht en Amersfoort daar mede in beſoent, en heeft de Hertog haar daar van eenen brief

(1) De Oudermannen van deze twee gilden worden het laatſt geſtelt, daar zy anders na de Viskopers geplaatſt zyn.

brief (1) gegeven. Heda voegt 'er by, dat de Utrechtenaars, om veiliger hunnen handel in Holland te konnen dryven, noch nader met Hertog *Jan* zyn bevredigt, mits aan hem betalende achtien duizent ryns gulden. De vervolger van de Chronyk van Beka, welke Mattheus tom. v. Analectorum heeft uitgegeven, zeit, dat zoo wel die van Amersfoort, als die van Utrecht, door uitgezonde vrienden by Hertog *Jan* hebben aangehouden, om eene volkome vriendſchap met hem te maken, onder aanbiedinge van hem genoegen te geven, over 't geen zy tegens hem mogten misdaan hebben, en dat die nadere zoen op den 1. April dezes jaars te Woerden zoude getroffen zyn, en daar voor betaalt 18000. rynſe guldens. Doch ik vinde hier niets van in onſe Raadsboeken, en hebbe den brief van die nadere zoene niet gezien. Dewelke, zoo ze getroffen is, zeer ſlecht nagekomen moet zyn, want de Heeren van Egmont, in de vrede te Woudrichem geſloten, met die van Utrecht en Amersfoort onbezoent zynde gebleven, hebben veel nadeel, door toelatinge van *Jan van Arkel*, onſe borgers aangedaan, zoo als wy in 't vervolg zullen zien.

Ik heb op 't voorgaande jaar de belegering, overgaaf, en daar op gevolgde afbrekinge van de muren, toorens en huizen, der Stadt Yſſelſtein gemelt. Doch dewyl 'er hier en daar noch huizen en getimmertens waren blyven ſtaan, heeft Vrouwe *Jacoba* en hare man Hertog *Jan van Brabant* nadere beveelen gegeven, om alles, wat 'er noch was overich gebleven, uitgenomen de ker-

(1) Welke nagezien kan worden by Matth. Rer. Amersf. Script. p. 242. en tom. v. Analect. p. 633.

kerken en geestelyke gebouwen, om ver te halen, en dus de Stadt ten eenemaal te verdelgen.

De brief hier van, is door Matthaeus (1) wel uitgegeven, maar zeer gebrekkelyk, waarom ik dezelve alhier in 't geheel zal laten volgen.

„ *Johan*, by der genaeden Goots Hertoge van
„ Lotryck, van Brabant, van Lymborch, ende
„ Marcgreve des hiligen Rycks, Greve van He-
„ negouwen, van Hollant, van Zelant, ende
„ Heer van Vrieslant: ende *Jacob van Beyeren*,
„ by der zelver genaiden Hertogynne, Marcgra-
„ vinne, Grevynne, ende Vrouwe der landen
„ voirscreven, doen kond allen luden, dat wy,
„ overmits groter ontruwe, ende ongeloven, en-
„ de verraderyen, die ons Hertoginne voirscre-
„ ve, terstont na dode saliger gedachten ons liefs
„ heren ende Vader Hertoge *Willems* van Beye-
„ ren, gedaen ende geschiet syn van dien van
„ Ysselsteyn, bynnen der poorten, graven ende
„ vesten aldair gezeten, ende van anderen, die
„ zy dair bynnen van buten inne gelaten hebben,
„ aen onser Stat ende slote van Yselstein, dair wy
„ Hertoginne voirscreve by grote scade, cost,
„ ende arbeyt mit onsen vrienden, ende der Stat
„ van Utrecht, weder angecomen zyn, ende die
„ weder ingewonnen hebben; ende om allen an-
„ dren ongetruwen spiegel ende exempel te ge-
„ ven, ende wy oick dier ontruwen ende onge-
„ loven dair niet veerrewachten noch lyden en
„ willen, so hebben wi gebeden onsen geminden
„ vrienden der Stat van Utrecht, allen den van
„ Yselsteyn geseten ende getymmert binnen den
„ gre-

(1) Matth. tom. IX. Anal. p. 504.

„ greven ende fundamenten van poirten ende mu-
„ ren van Yſelſteyn; dat zy tuſſchen dit ende al-
„ reheyligen dage naeſtcomende, wechbreken en-
„ de nederleggen, ende van daen rumen alle hu-
„ ſe, ſchuren, berge, ende getimmert, die zyn,
„ ende zy hebben binnen den greven ende funda-
„ menten der muren tot Yſelſteyn voirſcreven.
„ Ende want wy dit gebieden ende willen, wt
„ ſonderlinge ernſt ende beraden onſen ende ons
„ gemeynen Raids, ſo hebben wy dair op vor-
„ der geboden ende bevolen, bidden ende beve-
„ len mit deſen openen brieve onſe geminde
„ vrienden der goeder Stat van Utrecht, dat
„ zy ons ter eeren ende te lieve, alle huſe,
„ ſchuren, berge ende getimmert, die zy bin-
„ nen den greven ende fundamenten van mu-
„ ren van Yſelſtein ſtaende ende leggende vin-
„ den ſullen, na den voirſcreve alre heyligen
„ dage naeſtcomende, branden, nederbreken
„ ende averen, mit alre haeſten ende ernſte,
„ van onſer wegen, ende in onſen naem, wt-
„ genomen Kerken, Cloeſteren, Gaſthuſe, Ca-
„ pellen, ende der Papen ende der geeſterli-
„ ker lude huſe. Ende wes die Stat van
„ Utrecht hier of in of breken, branden of doen
„ ſal na onſen bevelen voirſcreven, des geſtaen
„ wy hore geheelliken, ende en zullen an ons,
„ noch an onſen erven ende nacomelingen, dair
„ an niet broicken, noch misdoen in eniger
„ wys. In orconde deſen brieve beſegelt, mit
„ onſen ſegelen. Gegeven in den Hage op on-
„ ſer Vrouwen dach aſſumptio in 't jair ons he-
„ ren duſent vier hondert ende achtien.

„ Bi minen Heer den Hertoge, en-
de miner Vrouwe de Hertoginne,
„ dair

dair by waren die Heer van Culenborch, ende die Joncheer van Gaesbeek, de Heer van Montfoorde, de Borchgrave van Leyden, Here Henric van Waſſenair, Heer Florens van Haemſteden, ende vele anderen van den Raide.

Dit is ook door de Utrechtenaars uitgevoert, even voor alreheyligen, hebbende zy alle gebouwen, uitgezondert de kerk en het klooſter, ten eenemaal weggebroken, en de ſteenen uit de ſtraten genomen hebbende, de Stadt tot eenen puinhoop gemaakt (1). Doch dit is die van Utrecht kwalyk bekomen, hebbende zy daar door den bitteren haat en vyantſchap van de Heeren van Egmont, die na het ſneuvelen van *Willem van Arkel* de hoofden der Cabeljauwſche waren, en door *Jan van Beyeren* begunſtigt wierden, op hunnen hals gehaalt, zoo als wy in 't volgende jaar zullen zien.

1419.

In 't jaar 1419. heeft de Regeering beſtaan uit deze volgende perſonen:

Schepenen.

Jan Hombout.
Jan van Lichtenberch, Borgermeeſter.

Wil-

(1) Ziet Snous Rer. Batav. lib. IX. p. 135. die'er byvoegt, dat zy de gevangene borgers gebonden te Montfoort hebben gebragt, en na de verwoeſtinge van de Stadt dezelve niet los gelaten hebben, dan voor losgelt hunne landeryen overgevende.

Willam van Wynſen.
Louwerens van Hamerſtein.
Vranc de Wit.
Vrederic Hubrechts zoen.
Aernt van Amerongen.
Godevert die Koening.
Jacob de Voecht van Rinevelt.
Henric Vrenck.
Adriaen van Lantscroen.
Jan Sloyer.

Raden.

Herman Zittert.
Ghiſebrecht van Galencoep.
Willam Henrix zoen.
Huge de Goyer.
Henric Jacops zoen.
Eerſt van Herdenbroec.
Beernt Proys.
Lieboert Ryem.
Jan Vos.
Jacob van Lichtenberch.
Roelof van Elswaert.
Henric van Scalcwyc.
Weſſel Zuermont.
Ghiſebrecht van der Horſt.
Henric van Loenreſloet.
Geryt Boll.
Evert van den Doem.
Willam van Ghent.
Herman Weſſels zoen.
Willam Boechmaker.
Jan Rwſch.
Henric van Cleve.

Willam van Alendorp, Borgermeester.
Folpert Foyt.

Oudermannen.

Pilgrim de Wael. Willam Schade.	} Wantsniders.
Henric Stamer. Jan Brant.	} Sniders.
Claes Gheryts. Loeff Hasert.	} Backers.
Bartout Claes zoen. Ghisebrecht Stevens zoen.	} Molenaers.
Henric van Lit. Ghisebrecht Dircs.	} Lynnewevers.
Jacob Egbrechts zoen. Gerbrant Spiker.	} Vleyshouwers.
Peter Calle. Claes Otten zoen.	} Vischkopers.
Jan de Wit. Jan Wessels zoen.	} Louwers.
Willam Verwer. Dirc Aernts zoen.	} Wollewevers.
Henric de Wit. Herman Weldige.	} Marsluden.
Henric van Slyck. Jan van Weelde.	} Botterluden.
Willam de Wit. Jacob Veen.	} Cordewaniers.
Ghisebrecht Jans zoen. Gheryt Stillinc.	} Oudecordewaniers.
Jan Gheryts zoen. Winant Pot.	} Corencopers.
Gheerlof Martens zoen. Claes van Boelre.	} Steenbickers.

Wernaer Braem.
Dirc Spronck. } Oudewantſniders.

Matheus Pot.
Huge Walmer. } Graeuwerkers.

Gheryt de Keyſer.
Corskyn Walmer. } Ryemſnyders.

Aernt Willams zoen.
Mattheus Scrodekyn. } Bylhouwers.

Wouter Grawert.
Wemmer van Maerſen. } Smeden.

Claes Florens zoen.
Willem Jans zoen van Scherpenborch. } Zadelaers.

Outstydts, de Stadt niet zeer betimmert zynde, waren de meeſte huizen van achteren voorzien met ledige plaatſen, die *hofſteden* genoemt wierden, waarom men in meeſt alle de overgiften der huizen gewag gemaakt vind van *huyzingen* en *hofſteden*; welke waarſchynelyk zullen gedient hebben tot berginge van 't koorn en 't vee, voor al in tyden van oorlog, wanneer veele verwoeſtingen ten platten lande wierden aangerecht. Doch ik hebbe in alle onze Raadsboeken geene meldinge gevonden van vee, of ſchikkinge omtrent het dryven, of laten lopen van 't zelve door de Stadt, dan alleen van *verkens*, en wel genoegzaam jaarlyks, ten blyke, dat 'er veele in deze Stadt zyn onderhouden. Menigwerf heeft de Raadt verboden *verkens* door de Stadt te laten lopen zonder hoeder, en gelaſt dezelve in geene wedden, zoo binnen als buiten de Stadt, te dryven, dan alleen in de nieuwe Minne, en zelfs naderhant in 't geheel verboden door de Stadt te dryven. Doch hier van waren uitgezondert de *verkens van S. Anthony*, die by de Roomſche kerk als Patroon der beeſten

beeſten gevierd word, welke zonder hoeder door de Stadt gingen, en door 't gemeen gevoed wierden, en vooral van die geene, die zelfs vee hielden, vaſt ſtellende, dat het goede, 't welke zy aan die *verkens* deden, niet alleen aangenaam was aan den *H. Anthonius*, maar zelfs dat zy daar door verdienden de beſchuttinge en beveiliginge van hun vee. (1) Deze S. Anthoni verkens, om onderſcheiden te konnen worden van andere, waren voorzien met bellen, gekortoort, en met S. Anthoni teken getekent, en liepen vry door de Stadt, en dat wel, zoo als ik in verſcheide Raadsbeſluiten gevonden hebbe, als *daar toe privilegie van den ſtoel van Romen hebbende*. Doch dewyl verſcheide borgers hunne verkens met het nagemaakte teken van S. Anthonius door de Stadt lieten lopen, om dezelve door 't gemeen te laten voeden, heeft de Raadt, ter voorkominge en ſtuitinge van dit bedrog, in dit jaar, des woensdags na Jacobi, dit beſluit genomen: *Want de Raet van der Stat vernoemen heeft, dat ſommige luden hoer verken, geliken die verken, die in de eere Goots ende ſinte Anthonys gegeven ſyn, ende mit ſinte Anthonis teyken getcykent ſyn, ende gecortoert ſyn, oick teykenen ende cortoren. oick ſommige luden teykenen hoer verken in 't ander oor, ende contrefeyten zinte Anthonis teyken, of ſniden hem t' onrecht oer off, ende laten ſy ſo gaen, thent zy volwaſſen ſyn, ende dan nemen ſy ſe weder. ende ſommige luden nemen oick zinte Anthonys verken, ende houden ſy mit allen, ende verſchalken aldus Gode, ende de heiligen, ende den Raet. daerom verbiet den Raet, dat niemant zinte Anthonis verken en neem, ende*

(1) Ziet Matth. lib. II. Fundat. Eccleſ. 18. p. 562.

ende dat niemant oick ſyn verken en teyken mit ſinte Anthonis teyken, noch doet teyken ende verteyken, of en conterfeit in dat oer of in 't ander oer. Ende yemant die dustanige argeliſt voert meer dede in enigerwys aen den verken voirſcreve, dat woude de Raet aen hem rechten openbaer ter clocken, nadien dat ſy die brueken vonden gedaen aen den verken voirſcreve. En in 't vervolg des woensdags na omnium Sanctorum 1448. zyn de verkens verbeurt verklaart voor S. Anthonis behoef, en de eigenaars daar en boven noch voor ieder verken opgelegt tien ponden te verbeuren.

Wy hebben hier voor bladz. 57. verhaalt, hoe Biſſchop *Frederik van Blankenheim* de goederen, van het Sticht vervreemt, en voor al de Stadt *Groningen*, getracht heeft wederom aan het Sticht te brengen, en de uitſpraak van den *Graaf van Benthem* over de geſchillen tuſſchen den Biſſchop en de Stadt Groningen gedaan. Doch de Groningers telkens uitſtellende aan deze uitſpraak te voldoen, heeft de Biſſchop in dezen tydt, in welke veele opſchuddingen door de *Schieringers* en *Vetkopers* in Vriesland en Groningerland verwekt wierden, ſterk aangedrongen op het voldoen van de gemelde uitſpraak, en hen zoo verre gebracht, dat zy zich voor Stichtſche luiden hebben erkent, en den Biſſchop als hunnen Heer gehuldicht. En is de Stadt *Groningen* aangenomen voor de zesde Hoofdſtadt des Geſtichts van Utrecht. (1)

In dit jaar is geſticht het Vrouwen Klooſter van Hie-

(1) Ziet Schotan. VIII. Boek der Frieſche Hiſtorien, en de brieven, zoo door den Biſſchop, als door de Stadt Groningen hier van uitgelevert, by Matth. de Reb. Ultraj. p. 51. & ſeqq.

Hierusalem even buiten de Stadts muren, tusschen de Weerd en Katryne poorten. (1) 'T welk naderhant in 't jaar 1431. is afgebrant, en wederom opgebouwt, en in 't jaar 1513. in de Stadt verplaatst.

Niet tegenstaande die van Utrecht en Amersfoort mede begrepen waren in het vredes verdrag tusschen Vrouw *Jacoba* en Hertog *Jan van Beyeren*, en hun dus de vryen handel en scheepvaart op Holland en Zeeland toegestaan was, zoo wierden echter in dit jaar omtrent Paasschen twee schepen, met goederen, de borgeren van Utrecht toebehorende, geladen, te Crimpen aangehouden door het volk van de Heeren van Egmont, en het goed daar uitgehaalt, en de Schepen in den gront geboort. Desgelyks geschiede aan die van *Amersfoort* op de Zuiderzee. Waarom die van *Utrecht* en *Amersfoort* aan Hertog *Jan van Beyeren*, te dier tyd noch te Dordrecht zynde, hunne gezanten zonden, te kennen gevende het ongelyk, 't welk tegen de zoene hen aangedaan wierde, verzoekende vergoedinge van hunne geledene schade, en voorzieninge voor het toekomende. Doch te vergeefs, vermits zulks niet alleen met toelatinge van Hertog *Jan* (die de Utrechtenaars hatede, om dat zy het met Vrouw *Jacoba* gehouden hadden, en om dat ze de Hoekschen, die hy overal uit de regeeringe zette, in hunne Stadt ontfingen) geschiede, maar zelfs de Heeren van Egmont en andere Cabeljauwsgezinden door hem gestyft, en met wapenen voorzien wierden, om de Hoekschen overal te verdryven, en was 't mogelyk uit te roeyen. Ja zelfs maakte Hertog *Jan* met *Reynout* Hertog van Gelre in het heimelyk om-

(1) Ziet Matth. Fundat. Eccles. 1. 13.

omtrent Pinxteren, zonder dat die van *Utrecht* en *Amersfoort* daar iets van wiſten, een verbond, waar by zy beſloten in het Nederſticht te vallen, makende by dat verbond reeds eene verdeelinge van 't geene zy dachten hen niet te konnen miſſen, te weten, dat *Amersfoort* ingenomen zynde aen den Hertog van Gelre, en indien de Burchgraaf van Montfoort die van Utrecht byſtond, de Stadt *Montfoort* vermeeſtert zynde aan Hertog *Jan van Beyeren* zoude overgegeven worden. Met verder beding, indien de Biſſchop *Frederik van Blankenheim* kwam te ſterven, van gelykelyk uit te werken, dat een Biſſchop na hun genoegen verkoren wierd, dien zy verplichten zouden onder eede, nooyt met zyne onderzaten, luiden of landen hen, of de hunnen, tegen te zullen zyn.

Die van *Utrecht* en *Amersfoort* by Hertog *Jan van Beyeren* geen herſtel konnende erlangen, zonden gezanten naar Hertog *Jan van Brabant*, en Vrouw *Jacoba* zyne Gemalinne. Doch, ſchoon Vrouw *Jacoba* hen zeer gunſtig was, en veele moeite aanwende, om hun billyk verzoek te onderſteunen, zoo waren echter alle pogingen vruchteloos, en zonder eenige goede uitwerkingen; dewyl Hertog *Jan van Brabant*, naar zyne Vrouw niet horende, en haar buiten alle bewint van zaken houdende, de regeering verwaarloosde, en dus hunne zaken zich niet aantrok. Ja zelfs wierden eenige Utrechtenaars, die zich om hunnen koophandel te dryven in Brabant onthielden, of, zoo andere ſchryven, die zelfs van den Hertog ontboden waren, ſchoon met vrygeleyde voorzien, aldaar ſtraffeloos mishandelt, gewont, en zelfs om 't leven gebracht. En niet tegenſtaande die van *Utrecht* zeer ernſtig, zoo by den Raadt van Brabant, als

by

by de Raden van den Hertog over dit gewelt, tegens de gemeene trouw gepleegt, recht verzochten, konden zy echter geene voldoeninge erlangen.

Hier dan geen gehoor konnende krygen, gaven zy de Steden van Holland en Zeeland kennisse van 't ongelyk, 't welk hen aangedaan wierd.

Doch in plaats van hulp en troost t'ontfangen, wierden hunne vrienden, in Holland komende, door de Cabeljauwsche, die te dezer tyd de sterksten waren, en de Hoeksche en hunne vrienden over al wredelyk vervolgden, deerlyk mishandelt, ja zelfs zommige gevangen gehouden. Het gevolg hier van zal ik op het volgende jaar verhalen.

De Raadt dezer Stadt wel voorziende, dat zy in meerder onrust zoude komen, droeg zorg, zoo veel mogelyk was, dat het getal hunner borgeren en onderzaten niet verminderde, en liet by klokluidinge aan 't volk bekent maken haar genome Raadsbesluit, waar by zy verstaan hadde, dat, zoo wanneer in dezen tydt eenig borger of onderzaet, in hunne Stadt of Stadts vryheit wonende, uit de Stadt ging, en Stadts lasten niet hielp dragen, zodanige nooit meer in de Stadt of Stadts vryheit zoude mogen komen, en zyne vrouw of kinderen daar nooit zouden mogen woonen. met verder gebod, dat alle borgeren en onderzaten, buiten de Stadt zynde, tusschen 's woensdags na elf duizent Maagden dag, en S. Maartens dag, binnen de Stadt zouden komen, en daar binnen blyven, om de Stadt te dienen volgens hunnen schuldigen plicht; en in geval zy hier in verzuimig waren; dat zy, noch hunne vrouwen of kinderen, nooit wederom in de Stadt zouden mogen komen, of wonen; uitgenoomen die geene, die wegens breuken uit de Stadt waren, of die

lang buiten 's Lands geweeſt zynde, zich in verre landen onthielden, en dus op den gezetten tydt niet binnen de Stadt konden komen.

1420.

In 't jaar 1420. was de Regeering aldus geſtelt:

Schepenen.

Vrederic van Drakenborch.
Jan Pot, Borgermeeſter.
Goedſcalc van Wynſen. Bertelmeus Soudenbalch.
Beernt Proys de Jonge.
Claes van Loenen.
Dirc van Houdaen.
Willam Woutman.
Tyman Paelvoet.
Jan van Lichtenberch de Jonge.
Jacob van Amerongen.
Eerſt van der A.
Jan Trinde.

Raden.

Willam van Nyenvelt.
Herman Grawert.
Riqwyn Jans zoen.
Ermbrecht over Ryn.
Jacob Vrederix zoen.
Ghiſebrecht Claes zoen.
Jacob Haeck.
Jonge Jan de Coninck.
Jan Over de Vecht.
Herman Vos.
Jan Vrancken zoen.

Peter

Peter van Snellenberch.
Willam Cloetinc.
Matheus Scrodekyn.
Ghisebrecht Louwe.
Gheryt van Tyenhoeven.
Peter Stevens zoen.
Dirc Grawert.
Henric Pouwels zoen.
Herman de Vroede.
Timan van Zulen.
Jan Bolle.
Jacob Sloyer.
Peter Foyt.

Oudermannen.

Braem van Lanscroen.
Ghisebrecht van den Ryn. } Wantsniders.
Jan Knyff.
Egbrecht van Groenenberch. } Sniders.
Jacob Scrodekyn.
Henric Hasert. } Backers.
Gheryt Pyl.
Gheryt Beernts zoen. } Molenaers.
Herberen van Lynscoten.
Dirc Ghisebrechts zoen. } Lynnewevers.
Egbert Jacobs zoen.
Steven Huberts zoen. } Vleyshouwers.
Brant Rogge.
Ghisebert Jacob Vrenckens zoen. } Vischcopers.
Henric de Wit Jans zoen.
Godert Francken zoen. } Louwers.
Jan Schot.
Michiel Jordens zoen. } Wollewevers.
Ludewich de Wael.
Lambert van Zulen. } Marsluden.

Wil-

Willam van Weelden. Jan van Tyel Otten zoen.	} Botterluden.
Gheryt die Haen. Jan Ghiſebrechts zoen.	} Cordewaniers.
Jan van Weſel. Herman Scout.	} Oudecordewaniers.
Henric Staeck. Machelen Vuſtinc.	} Corencopers.
Hubert Daniels zoen. Gheryt van Hensbeeck.	} Steenbickers.
Vrederic de Wit. Vrederic Sprenck.	} Oudewantſniders.
Jacob van Hollant. Henric Jan Elias zoens zoen.	} Graeuwerkers.
Tideman van Dorſſchen. Aernt Hoet.	} Ryemſniders.
Reyner Aernt Willam zoens zoen. Lambert Elias zoens zoen.	} Bylhouwers.
Heyne de Gruter. Tyman Henrix zoen.	} Smeden.
Jan Meynerts zoen. Jacob van Neſſe.	} Zadelaars.

In dit jaar zyn de Steden *Utrecht en Amersfoort* in bekommerlyke omſtandigheden geweeſt, hebbende tot vyanden gehadt, niet alleen de Heeren van Egmont ende alle de Cabeljauwſchgezinden, maar voor al Hertog *Jan van Beyeren*, en Hertog *Reynout van Gelre*, zoo dat ze, van boven en beneden genoegzaam ingeſloten, van allen handel op Brabant, Vlaenderen, Gelderland, Holland en Zeeland verſteken waren, en hunne luiden, die zich in die landen om hunnen koophandel te dryven, onthielden, lelyk mishandelt wierden. Dus ziende, dat alle hunne ernſtige aanhoudingen

om

om de zoene, voorlede jaar gemaakt, te genieten. als mede, dat hunne verzoeken by Vrouw *Jacoba* en haren gemaal Hertog *Jan van Brabant* om hulpe en byſtant, vruchteloos waren, hebben zy echter den moed niet laten vallen; maar op middelen gedacht, om hun verderf en ondergang, 't welk by hunne vyanden beſloten was, te voorkomen. Ten dien einde geven zy hunnen gevaarlyken toeſtand aan Biſſchop *Frederik van Blankenheim* en de drie Overyſſelſche Steden te kennen, en in een gemeen Capittel, of, zoo wy thans zouden ſchryven, in eene Staatsvergaderinge van het Sticht, daar de afgezanten der Overyſſelſche Steden tegenwoordig waren, doen zy hun beklag, en vertoonen hoe onrechtvaardig zy behandelt wierden, verzoekende hunnen raad en byſtand. In welke Staatsvergaderinge beſloten wierd een gezantſchap te zenden naar Hertog *Jan van Beyeren*, die zich thans te Luxemburg onthield, en aldaar op het nadrukkelykſte te vertonen het ongelyk en de gebreken, die tegens de zoene hen wierden aangedaan, en te verzoeken vergoedinge der geledene ſchade, en 't genot van 't geene hen by de zoene was toegeſtaan. De Biſſchop voegde hier by zyne gezanten, om te eiſſchen wedergevinge van *Hageſtein*, 't welk Hertog *Jan van Beyeren* hem afgenomen hadde. Doch dit gezantſchap van geen beter uitſlag zynde, dan de voorgaande, wierd de bekommeringe dagelyks groter. Waarom de Biſſchop met de Steden *Utrecht* en *Amersfoort*, *Willem van Brederode*, *Jan Borchgrave van Montfoort* (1), en *Philips van Waſſenaar* Burggraaf van

(1) De brieven door den Biſſchop en de Stadt Utrecht ter dezer gelegenheit aan den Burggraaf en zyne broederen gegeven,

van Leyden, en de Stadt *Leyden* zich vereenigen, en verbinden tegen den Heer *Jan van Egmont* en *Gerrit van Heemskerke*, eerste Raden van Hertog *Jan van Beyeren*, en alle die het met hen zouden houden. By dit verbondt hebben zich naderhant veele Hoeksche Edelen, door de Cabeljauwsche verdreven, gevoegt, welker namen, als mede het verbont zelfs, te lang om hier te plaatzen, nagelezen kan worden by Matthæus. (1) Dit geschiede op den xv. April dezes jaars. En wierden aanstonts op dien zelven dag vier, of, zoo als andere schryven, vyf hondert wel gewapende mannen door den Bisschop en de Stadt Utrecht naar *Leyden* ter verzekeringe van die Stadt gezonden, waar by zich de Heer van Brederode met zyn volk gevoegt heeft, die te zamen verscheide kasteelen der Cabeljauwschgezinden in Rynland hebben vermeestert en vernielt. De verbondelingen hun volk by den anderen vergadert hebbende, trekken naar Gouda, alwaar zich Hertog *Jan van Beyeren* onthielt. Doch deze de poorten gesloten houdende, en niet raadzaam achtende met hen te stryden, dewyl hy noch weinig volk by zich hadde, zyn zy, na veele plonderingen en verwoestingen omtrent die Stadt en Woerden aangerecht te hebben, wederom met veel roof beladen naar Utrecht gekeert.

Hertog *Jan*, veel volk, 't welk hy ontboden hadde, by zich gekregen hebbende, trekt daar mede voor Leyden, en na eenige kasteelen, als Poel-

ven, zyn te leezen by Matth. de Jure Gladii cap. xi. p. 173. & Rerum Amersf. Scriptor. pag. 243.

(1) Matth. Rer. Amersf. Script. p. 244. & seqq. en by den Heer Mieris in zyne Bisschoppelyke zegelen bladz. 58. alwaar hy 't zelve, als noch onuitgegeven, te voorschyn brengt.

Poelgeest en andere ingenomen te hebben, belegert hy die Stadt. Voor *Leyden* leggende, laat hy den Hertog van Gelre aanmanen, om, volgens het gemaakte verbont, in de wapenen te komen, en den Bisschop en de Steden *Utrecht* en *Amersfoort* te beoorlogen, om dus te beletten, dat zy geen hulp ter ontzet van *Leyden* zouden konnen zenden. En schoon die van *Leyden* zich kloekmoedig verweerden, en veel nadeel aan de belegeraars toebrachten, zoo wierden zy evenwel eindelyk genootzaakt, door gebrek van levensmiddelen, en, om dat ze geen ontzet van den Bisschop kregen, hunne Stadt, na het uitstaan van eene belegering van negen weken, aan Hertog *Jan van Beyeren*, by verdrag over te geven By welk verdrag de Utrechtenaars, die tot verdediginge van de Stadt daar gekomen waren, vergunt wierd vry uit te trekken. Welke Utrechtenaars op hunne te rug reyze naar huis, tusschen *Woerden* en *Utrecht*, door den *Heer van Egmont* trouwlozelyk wierden overvallen, en genoegzaam alle, tot wederwraak van 't geen zy de Stadt Ysselstein gedaan hadden, ter neder gemaakt.

Eer ik verhale 't geen de Hertog van Gelre gedaan heeft, moet ik hier tusschen beiden invoegen, dat sommige buurschappen en menschen in 's vyands landen wonende, voor eenen zekeren tydt veiligheit hadden verworven en gekocht, waar van de Raadt eene lyst liet hangen voor het Raadhuis, op dat niemand hier van onkundig konde zyn; met verbodt van die buurschappen of luiden te beschadigen, of tegen het verdrag met hen te handelen, onder verbeurte van met den sweerde aan den lyve gestraft te worden. Ook is ten zelven dage, te weten des saturdags na Cantate, uit naam van den

Bisschop

Biſſchop en de Stadt ter klokke afgekondigt, dat al die geen borger of onderzaat was, en vyand wilde worden van hunne vyanden, vry in deze Stadt mogte komen en hunne gevangene en genomen buit brengen, en dat de Raadt hare gevankeniſſen zoude openen, om daar in te zetten, die door die vreemde zouden gevangen worden; doch onder deze voorwaarden, dat de gevangene, en verkrege haven van beeſten, in de Stadt gebracht, door Schatmeeſters van den Biſſchop en de Stadt zouden geſchat worden, en dat zy twee deelen, ende Biſſchop en de Stadt het derde deel zouden hebben: te weten, als zy op zich zelfs uittochten gedaan hadden; doch wanneer de Biſſchop en de Stadt met hunne vrienden te velde waren, dan zoude de Biſſchop en de Stadt het derde deel genieten, en de twee andere deelen zouden verdeelt worden onder alle de gene, die mede te velde waren, en dan zouden alle gevangene zyn voor den Biſſchop en de Stadt, behoudens het zeelgeld voor die geene, die iemand vong, te weten van elken gevangen man tien, van eenen Ridder vyftig, en van eenen Barmaets (1) twee hondert Hollandſche ſchilden: met bedreiginge van zwaar te zullen ſtraffen, die eenige gevangene of verkregene have verkochte of verduiſterde. (2)

De

(1) Wie hier door verſtaan moeten worden is my onbekent, ik denke ſchier, dat daar door Bannierdragers zullen gemeent worden. In eene oude Overdragt van 't jaar 1387. by Matth. lib. II. de Nobilit. cap. 14. te vinden, word het Zeelgeld voor eenen Ridder op 100. voor eenen man van wapenen op 50. en voor eenen huisman of anderen gemeenen man op 10. oude ſchilden geſtelt.

(2) Noch in dit zelve jaar te weten donderdags na Remigii, is iemand, eenen gevangenen verzwegen en verborgen hebbende,

De Hertog van Gelre, op aanmaninge van *Jan van Beyeren*, openbaarde zich als vyant der Steden *Utrecht* en *Amersfoort*, en, om zich te ontzachelyker te maken, en te verzekeren van den buit, dien hy met Hertog *Jan van Beyeren*, eer ze verkregen was, al hadde verdeelt, maakte een verbond met *Otto* Bisſchop van Trier, *Dirk van Meurs*, Bisſchop van Ceulen, en deszelfs broeder *Frederik van Meurs*, den Bisſchop van Munſter, den Hertog van Bergen, en meer andere Heeren, als den Jonkheer van Gaasbeek (1), en *Hubert* Heer van Kuylenborg, om met hunne krygsmacht, gevoegt by de zyne, *Amersfoort* t'overmeeſteren, en aan Gelderland te hechten.

Na de aankondiginge des oorlogs zyn eenige Gelderſche voor *Amersfoort* gekomen, en hebben de beeſten, buiten de Stadt in de weyden lopende, weggehaalt, en wel konnende giſſen, dat de Amersfoordenaars dit zouden trachten te beletten, eenig volk in eene hinderlage geleit. Die van de Stadt, niet konnende dulden, dat hun vee weggenomen wierd, trekken uit de Stadt, vallen manmoedig op de Gelderſchen, die zich veinzende te vluchten, van de Amersfoordenaars zoo verre vervolgt wierden, dat het volk in de hinderlage leggende voor den dag kwam, en meer dan hondert hun-

bende, met den ſweerde onthalſt, en eene beloninge van vyftig Hollandſche ſchilden geſtelt voor den aanbrenger van ieder gevangen die verſtoken was.

(1) *Gaasbeek*] Schoon hy door den Biſſchop in 't bezit van *Wyck* en *Abcoude* geſtelt was. en aan denzelven den eedt van getrouwigheit, als zynen Leenman, gedaan hadde, zoo als wy hier boven op 't jaar 1408. en 1412. hebben verhaalt. Deze *Jan van Gaasbeek* heeft de Dorpen *Amerongen*, *Doorn* en *Zeyſt* uitgeplondert en verbrand. Ziet Petit Chron. de Hollande &c. liv. III. pag. 367.

hunner borgeren en onderzaten vongen of dootſloegen. De Hertog van Gelre, van deze overwinninge kenniſſe gekregen hebbende, ontbied de hulpbenden van de zoo evengemelde Vorſten en Heeren, en beſluit met den Biſſchop van Munſter aanſtonts *Amersfoort* te belegeren. Doch d'Utrechtſche Biſſchop dit geboodſchapt zynde, zend aanſtonts vyf hondert wel gewapende mannen met eenige ſteenbuſſen binnen *Amersfoort*, ter verdediginge van de Stadt, en ter moedgevinge van de welmeenende borgeren.

De Hertog van Gelre kwam op S. Margrieten dag met zyne helperen voor *Amersfoort*, en legerde zich op der Eem; doch, vernemende, dat die van binnen van oorlogs gereetſchap wel voorzien, en op hunne hoede waren, en dus geen kans ziende om hen door zyne medegebrachte krygsmacht tot de overgave te dwingen, tracht hy door liſt de Stadt t'overmeeſteren. Weshalven hy zynen intrek genomen hebbende in het klooſter van S. Andries, buiten *Amersfoort* gelegen, den Prior naar de Stadt zend, eenen ſtilſtant van wapenen tot den volgenden dag aanbiedende. welke aangenomen zynde, zond hy den volgenden dag eenige ballingen en gevangene naar de Stadt, die onder 't gemeen d'edelmoedigheit van den Hertog van Gelre zeer verheften, en hen verzekerden, indien zy zich wilden ſcheiden van die van *Utrecht*, dat de Hertog bereid en genegen was zich met hen te verzoenen: en hen niet alleen den vryen handel in Gelderland toeteſtaan, maar ook te bezorgen, dat zy in Holland en Zeeland wederom vry zouden verkeeren, en hunne vryheden en gerechtigheden als voorheen genieten, en de gevangene zonder losgelt vry te laten. Hier door kwam eenige verdeeltheit in de Stadt,

Stadt, doordien verſcheide naar deze aanbiedingen luiſterden. Doch de getrouwe borgers lieten dit heimelyk aanſtonts den Biſſchop bekent maken, die zich hierop zonder vertoeven met vyf hondert gewapende mannen en eenige der Overſten van de Stadt Utrecht, naar *Amersfoort* begaf, en 's nachts ten elf uren in de Stadt komende, nochdien zelven nacht belaſte de gevangene, van den Hertog van Gelre uitgezonden, uit de Stadt te zetten. En hadde de Biſſchop zoo veel ſpoed niet gemaakt, en die nacht niet binnen de Stadt gekomen, zoo was naar alle waarſchynelykheit *Amersfoort* verloren geweeſt; want daags daar aan in den vroegen morgenſtond, naderden de Gelderſchen tot dicht aan de Stadt, vaſtſtellende, dat hunne uitgezondene oneenigheit en verdeeltheit onder de borgeren zouden hebben verwekt, en 't hen nu zoude gelukken de Stadt te overweldigen. Doch vernemende, dat de Biſſchop met vars volk in de Stadt gekomen, en hunne liſtige aanſlag mislukt was, braken zyn hun leger op en trokken naar Gelderland te rug. De Biſſchop XII. of XIV. van de voornaamſte, welke de borgerye tot de overgave der Stadt hadden trachten t'overreeden, met zich naar Utrecht gevangen (1) genomen hebbende, liet hondert krygsknechten in de Stadt, en hulpbenden van de Overyſſelſche Steden ontfangen hebbende, voorzag de Stadt van 't geene zy nodig hadde. Waar op hy met het overige van 't volk wederom naar Utrecht gaat, nademaal hy voorgenomen hadt, om ten eerſten ter ontzettinge der Stadt *Leyden* uit te trekken. Doch op weg zynde krygt hy de tydinge, dat *Leyden* zich al overgegeven hadde. Na

(1) *Gevangen*] Voſſius Annal. lib. XVII. verhaalt, dat hy die hebbende laten vatten, met de dood heeft doen ſtraffen.

Na de bemachtiginge van Leyden, trok *Jan van Beyeren* met zyne krygsmacht naar Geertruydenberg, en dus wierd het Sticht van de zyde van Holland bevryt van eenen vyandlyken inval. Echter wierd den oorlog tegen de Cabeljauwſchgezinden met yver voortgezet, en van weerskanten niet zonder groote wreetheit vervolgt, en veele verwoeſtingen ten platten lande aangerecht. Onder de krygsbenden, die ten oorlog trokken, bevonden zich buiten de borgeren en onderzaten der Stadt Utrecht, andere vreemde luiden, die, op hoop van roof, zonder ſoldye dienden. Deze wierden gemeenelyk *lichte gezellen* genoemt; doch dewyl die dikwils zonder ordre roofden en branden, zoo heeft de Raadt nodig geacht hier in te voorzien, en ten dien einde dingsdags na alre Apoſtelen dag dit beſluit genomen: *Men ſal maken een cleyn root wympel mit enen langen ſtart, dat hebben ſel een wit cruys, ende ſel alre vorſte reyſen, ende daer ſellen alle lichte lude onder comen, alle blote lude ende lichte geſellen, ende die ſellen doen ende laten, dat hem die Wympeldrager heten ſal. daerom gebieden onſen Heer, ende die Raet enen ygeliken van dien geſellen, dat ſy doen, dat hem die gene, die by den panyoen weſen ſellen, hem heten doen, ende dat nyemant en genen roef, of geroeft goet argent anders en overdrive of en verſteke, of wech en brenge, dan onder dat wympel voirſcreve. ende yemant die dit verbrake ende enich goet verſtake of wechbrocht buten den wympel voirſcreve, dat woude onſe Heer ende die Stat ſonder vertreck rechten als dieſte mitter galgen ſonder verdrach*, ook is ten zelven dage by klokluidinge ſtrengelyk verboden *eenige kloosters of gewyde gaſthuizen te branden of te roven, onder ſtraffe van de galge*. En zyn

'er

'er in het volgende jaar faturdags na S. Jans dag drie onthooft, die tegen dit verbod hadden gedaan.

Vervolgens hebben de Bisschop en de Stadt des vrydags na decollationis Johannis twee Veltoverstens aangestelt, te weten *Florens van Kusboek*, en *Hendrik Ledebuer*, met volkomen macht om het volk te regeeren en te leiden in alle reyzen, en in alle zaken den oorlog betreffende, met gebod aan het volk zich hunne beveelen te onderwerpen en na te komen. Hierop hebben d'Utrechtenaars eerst eene reys naar Naarden gedaan, van waar zy veele beesten gehaalt en in de Stadt gebragt hebben, en naderhant omtrent Remigius dag zyn zy getogen voor Amsterdam (1), en zonden die lichte gezellen dicht onder de Stadt, om de beesten uit de weyden weg te halen. De Amsterdammers kwamen, om dit te beletten, met veel volk buiten de Stadt, om deze gezellen te verdryven, en niet wetende, dat het heyr der Utrechtenaars, die zich verholen en stil hielden, zoo dicht by hen was, begaven zy zich wat te verre van de Stadt. Waar op die van Utrecht voor den dag kwamen, en hen zoo op het lyf vielen, dat 'er van de Amsterdammers meer dan twee hondert en vyftig, zoo gevangen, als

(1) Pontanus in Histor. Amstel. p. xx. dit geval verhalende, schryft, dat behalven den Bisschop en d'Overysselsche Steden de Cabeljauwschgezinden in Holland het met de Utrechtsche hielden, en Kommelin in zyne Beschryvinge van Amsterdam VI. Boek bladz. 904. schryft dit getrouwelyk na, niet tegenstaande het tegendeel waar is. Zoo volgt d'een den ander, zonder onderzoek te doen naar de waarheit. Boxhorn in zyn Tooneel van Holland p. 238. getuigt, dat de Utrechtenaars aan die van Amsterdam lagen geleit hebben; doch dat die ontdekt zynde, zy gedwongen geweest zyn te wyken.

als gedood wierden. En hadden de Utrechtenaars de Amſterdammers wat verder laten komen, en niet te ſchielyk aangevallen, zy zouden ze meeſt alle gevangen gekregen of doodgeſlagen, en dus zonder moeite de Stadt ingetrokken en vermeeſtert hebben, zynde de verſlagenheit over dit verlies zoo groot in de Stadt, dat de meeſte ingezetene hunne goederen pakten, om dezelve elders in veiligheit te brengen. Doch zy met hunne overwinninge te vrede zynde, trokken met de gevangene naar huis.

Op dat nu de uittochten, die dit jaar menigvuldig zyn geweeſt, en de wederkomſten, zoo wel des nachts als des daags, zonder verwarringe zouden geſchieden, en door de duiſterheit des nachts niet verhindert worden, bevool de Raadt, donderdags na Remigii, dat ieder voor zyne deur des nachts eene lanteerne zoude hangen met brandend licht, by eene keur van een pond.

Eenig volk van den Biſſchop en de Stadt Utrecht door die van Leyden gevangen, en niet tegenſtaande het ernſtig verzoek om dezelve te mogen loſſen, het hoofd afgeſlagen zynde, heeft men alhier het recht van wedervergeldinge gebruikt. Nadrukkelyk zyn my voorgekomen de woorden, die ik geboekt vinde in het Buurſpraakboek van dit jaar des Vrydags na Eliſabeth, waarom ik geoordeelt heb dezelve geheel te moeten opgeeven, te meer, om dat ze getuigen de verwoetheit, waar mede deze oorlog is gevoert geweeſt. *Alſoe alſt openbaer ende kenliken is, dat onſe genedige Heer van Utrecht ende die Stat van Utrecht, mit groten gewelde ende onrechte, die hem overdadeliken aangedaan, ende in enen oirloge gedrongen ſyn, daer ſy nu thans ynne ſtaen. Welc oirloge onſe Heer van Utrecht,*

ende

ende die Stat van Utrecht eerliken ende ridderliken gevoert hebben. Des ist geschiet, dat hulpere ende vrende ons Heren van Utrecht ende der Stat van Utrecht nedergelegen syn by Leyden. Ende doe onse Heer ende die Stat van Utrecht dat vernamen, deden sy huer brieven schriven aen die Stat van Leyden, ende tot Alfen leggende, dat men mit horen hulperen ende dieren eerliken ommegaen woude; wantet in eenre Heren veete waer, ende verhueden woude, datten onsen voirscreve niet en misschiede aen horen live ende gesonde; mer dat men sy scattede, ende mede omme ghinge, als men mit ghevangen pleecht, die in eeren gevangen syn. ende doe ons heer ende der Stat brieven van Utrecht des morgens daer quaemen, doe deden sy uytleyden drie uren na middage des selven dages vier of vive ons heren ende der Stat vrende, hulpere ende dienre, ende deden hem dat hoeft offlaen. Hier om selmen rechtevoert uytleyden, ende weder dat hoeft offlaen Jan die Duven soen van Abcoude, Aelbert van Yselsteyn, dubbelde Dircx brueder, Heynkyn, die bode was van Amsterdam, Aernt Heynen oen, Schout tot Nyenveen, ende Jacob Mathys soen. Ende wast, dat aen ons heren ende aen onser Stat vrenden, hulperen ende dienre, enige onredelicheit vorder gekeert worde, so woude hem onse Heer van Utrecht ende die Stat van Utrecht vorder ende scherpeliker daer na rechten, als dat gebueren soude.

Dus eindigde dit jaar gelukkig, welkers begin den ondergang van het Nedersticht, en voor al der Steden *Utrecht* en *Amersfoort* dreigde, en wierden de listige aanslagen van hunne groote en machtige vyanden, zoo om door verbod van verkeeringe en handel in Gelderland, Holland en Zeeland, hen door gebrek en hongersnood t'on-

der te brengen; als mede om door het verwekken van verdeeltheden hen lichtelyk t'overmeesteren, verydelt. In tegendeel, vermits d'Utrechtenaars door hunne tochten in Holland, veele Dorpen in Amstelland, genoegzaam gansch Goyland, uitgenomen de Stadt *Naerden*, *Cudelstaart* en *Aelsmeer* by *Haerlem*, een gedeelte der Veendorpen, tusschen Woerden en Leyden, als mede de ingezetenen beneden Schoonhoven, tot Oudewater en Krimpen in den Alblasserweert toe, onder brandschattinge gebragt, en veel losgeld ontfangen hadden van de gevangene voor Amsterdam, en anderen, die zy in Holland gekregen hadden, zoo hadden zy in dit jaar van alles overvloet in de Stadt, ja wierden zelfs door dezen oorlog ryker. Dit voordeel hadden zy toe te schryven aan de eenigheid onder hen, en het goet verstant met hunnen Bisschop, die een wys en kloekmoedig man was, als Heda wel aanmerkt, en zoo ooit, zoo is te dezer tydt de spreuk van Sallustius: *Concordia res parvae crescunt*: bewaarheit, zoo als Buchel op Heda aantekent.

Eer ik tot het volgende jaar overgaa, moet ik gewag maken van eene gerichts oeffeninge, aan *Jan van Lom* des donderdags op S. Marcus dag gepleegt, welke om dat hy twee wyven hadde getrouwt, voor eeuwig op zyn lyf uit de Stadt gebannen is. Noch drie voorvallen hebbe ik hier van gevonden des vrydags na S. Odulfus dag 1385. 's woensdags na elf duizent maagden en op S. Wilboerts dag 1399. en van eene vrouw, die twee mannen getrouwt hadde, en op dezelve wyze gestraft is, op ten dertienden dag 1386.

1421.

In 't jaar 1421. heeft de Regeering beſtaan uit deze navolgende perſonen.

Schepenen.

Willam van Wynſen, Borgermeeſter.
Jan van Lichtenberch.
Pelgrim de Wael.
Willem van Alenderp.
Jan Hombout.
Jacob die Voecht.
Vranck die Wit.
Godevaert die Koeninc.
Henric Vrenck.
Willem van Ghent.
Eerſt van Herdenbroec.
Folpert Foyt.

Raden.

Beernt Proys, Borgermeeſter.
Folpert van Amerongen. doot.
Henric Stamer.
Willem Henrix zoen.
Huge Goyer.
Henric Jacobs zoen.
Henric Sloyer.
Peter van Kreyenbroec.
Steven Stevens zoen.
Henric van Scalcwyc.
Willem die Wit.
Egbert Zuermont. doot.

Jan Nypyſer.
Mattheus Pot.
Henric Jans zoen. uyt.
Gheryt Bolle.
Willem Verwer.
Henric van Loenreſloet.
Aernt Willems zoen.
Herman Weſſels zoen.
Peter Grawert.
Roelof Timans zoen.
Jan de Wit Henrix zoen.
Egbert Paelvoet.

Oudermannen.

Willam Schade. Herman Zittert.	Wantſniders.
Jan Brant. Gheryt Knyff.	Sniders.
Lambrecht Peters zoen. Henric Spiker.	Backers.
Jan Schout. Willam van der Woert.	Molenaers.
Ghiſebrecht Uden zoen. Willem van Manewyc.	Lynnewevers.
Jacob Egbrechts zoen. Gherbrant Spiker.	Vleyshouwers.
Peter Calle. Claes Otten zoen.	Viſchcopers.
Claes Steffaens zoen. Jan Weſſels zoen.	Louwers.
Lyeboert Ryem. Gheryt Aalberts zoen.	Wollewevers.
Henric de Wit, Overſte Ouderman. Herman de Weldige.	Marsluden.

Splin-

Splinter van den Slyc. Jan van Weelde.	} Botterluden.
Roelof uten Elsweert. Jacob Veen.	} Cordewaniers.
Gheryt Schillinc. Henric Buedync.	} Oudecordewaniers.
Jan Taets. Bouderic Wynants zoen.	} Corencopers.
Jan van Tyel. Werner Bræm.	} Oudewantſniders.
Willam van Boelre. Peter Hubert Daniels zoen.	} Steenbickers.
Lambert Walmer. Jan Vuſtinc.	} Graeuwerkers.
Gheryt de Keyſer. Henric Ram.	} Ryemſniders.
Matheus Scrodekyn Pauwels zoen. Roelof van den Zyl.	} Bylhouwers.
Geryt van Benſcop. Timan Henric Pauwels zoens zoen.	} Smeden.
Claes Florens zoen. Johan die Keyſer.	} Zadelaers.

In 't begin van dit jaar, te weten Vrydags na den dertiende dag, is eene dagvaart te Vianen gehouden tuſſchen *Jan van Beyeren* en den Hertog van Gelre op d'eene zyde, en den Biſſchop, en de Steden *Utrecht*, *Amersfoort* en die van Overyſſel op de andere zyde, doch vruchteloos.

De Biſſchop en de Utrechtenaars hun in 't vorige jaar ontzachelyk voor de Hollanders gemaakt, en dus van dien kant hunne veiligheit genoegzaam bezorgt hebbende, hebben dit jaar een groot gedeelte van hunne macht tot hulpe van die van *Amersfoort*, en ter beoorloginge van den Hertog van Gelre

Gelre gebruikt. Zynde in dit jaar beneden Utrecht anders niet voorgevallen, dan dat die van *Oudewater* in 't begin van 't jaar omtrent Paulus bekeeringe uitgetrokken zynde om in 't Sticht te roven en te branden, door *Lodewyk van Montfoort*, en de zynen, daar in zyn verhindert, en verslagen, zoo dat 'er meer dan zeventig zoo gedoodt, als verslagen zyn. (1)

Doch eer ik verhale, 't geen tegen den Hertog van Gelre geschiet is, zal ik voor af laten gaan de bewyzen van de goede voorzorge, die de Raadt dezer Stadt genomen heeft, om uit te werken, dat die gene, welke geschikt waren tegen de vyanden te velde te gaan, en voor al die, welke te peerde zouden opzitten, dezen dienst zich niet onttrekken zouden, en in eene behoorlyke krygstucht gehouden worden, en gehoorzaam zyn aan 't geen de Bevelhebberen hen zouden gebieden. Na dat zy des dingsdags na Invocavit gelast hadden, dat de Schutten in den velde zouden blyven onder hunnen wympel, voor of achter het heier naar gewoonte, en dat de *alinge wake*, dat is te zeggen, de borgers, die in de Stad gewoon waren te waken, zouden trekken met hunne batalien by der Stadt bannier, en elk gilde en gildebroeder by hunne Oudermans, en die geene Schutten of Gildebroeders waren, dat die reyzen zouden voor of achter, zoo als de Oversten

(1) In het melden van dit geval hebbe hebbe ik nagevolgt den Schryver van het Chronicon auctius Joannis de Beka, door Mattheus uitgegeven t. v. Anal. p. 449. Heda verhaalt het anders, en brengt het op 't laatste van het jaar, schryvende, dat de Gelderschen, na dat de Utrechtenaars Wageningen gewonnen hadden, eenen inval in het Sticht hadden gedaan, doch daar in verhindert en geslagen waren door *Lodewyk van Montfoort*. Doch het eerste komt my waarschynelyker voor.

ſten hen gebieden zullen, en dat niemant anders dan onder zyn wimpel dienen zoude, en voor al niet bernen of roven zonder verlof der Bevelhebberen, ook geene kerken of kerkhoven beroven, alles onder bedreiginge van zware ſtraffen: wordende de Homans en Ritmeeſters volmacht gegeven om in den velde te ſtraffen, alle die hier tegen deden; zoo vinde ik noch twee beſluiten door den Raadt in dit jaar genomen, welker eerſte des manendags na beloken Pinxteren by klokluidinge is bekent gemaakt op deze wyze: *Scepen, Rade ende Oudermannen ſyn overdraghen, dat van deſer tyt voert alle die gene, die op peerden geſet ſyn, ende alſo van live ſyn, dat ſy ſelver ryden mogen, ſelver ryden ſellen ſonder verdrach; ten waer dat ſy hem redeliken verantwoirden mogen, by enen koer van tien ponden, alſo dicke als hyt verſwmde, ende ſelver niet en rede. ende desgelyx ſellen de gene, die alſo ſterck niet en ſyn, of des an horen live niet en vermueghen, hoer knapen, ofte Stathouders, tot alre tyt uytſeinden, als men ryden ſal, ſonder verdrach; ten wair, dat hem die meyſters redelic verantworden moegen voer onſen Rade voirſcreve, oick by enen koer van tien ponden, alſo dicke als hyt verſwmde. Ende die knapen ſellen oick ſulc weſen, dat ſy den Ritmeyſters ende den Homans genuegen ſellen mede te reyſen. Ende deſe koren ſellen wtpanden die Busmeyſters van den Rade op Nedereynde, ende die Busmeyſters* (1) *van den Oudermans op 't Overeynde, elken Homan in ſynre*

(1) Hier uit, als mede uit het volgende Raadsbeſluit, kan men opmaken een gedeelte van den plicht der *Busmeeſteren*, waar van de geleerde Heer van de Water in het Utrechts Placaatb. III. Deel. bladz. 257. veel heeft aangetekent.

ſynre Homanſcap. ende deſe koren ſellen hebben een derde deel die Rade van der Stat, een derde deel die Busmeyſters, die de lude panden ſellen, ende die Homans dat derdendeel, elc in ſynre Homanſcap, ende dien koer niemant te laten by horen eede.

De Raet gebiet allen onſen goede luden, dat ſo wanneer onſe Stat in den velde reyſt mit hopen groot ofte cleyn, dat dan nyemant anders of voer of nae, en reyſe in eniger wys, dan als die Ordinancie gemaect ſel werden, ende men den goeden luden dan ſeggen ſell. Ende enich man die dat verbrake, en die voer of nae, dan onder Stat of Scutter wympel, daer by onder hoerde, toge, thuys quame, of uytoge, wtgenomen die voer ofte after te weſen geſet ſellen werden, die verboerde elc tien ponden. ende deſe ſelmen in den velde, ende voer alle poerten ſcriven.

De tweede genomen op S. Lamberts dag, is van dezen inhout:

In den yerſten tot alre tyt, als men reyſen ſell, ſo ſellen die Ritmeyſteren die Homans van den peerden bieden, ende die Homans ſellen elc voert doen bieden alle hoer ryden, die onder hem ſyn, na inhout hare rollen, alſoe hem die rolle overgelevert is by den Overſten, tot elker ure ende ſteden, als men hem ſel laeten weten, ende dan rede te weſen, ende daer nyemant ynne te verſchonen by onſe kuer van tien ponden van elken man, die de Homans verſuimden te bieden.

Ende men ſell den Ritmeyſteren alle der Homans rolle in ſcrifte overgeven, dat ſy weten mogen hoe veel ryden elc Homan onder hem heeft, ende wtbrengen ſell.

Ende deſe koren ſellen die Ritmeyſters elken Homan wtpanden ſonder verdrach, wtgenomen van den

den genen, die kenlike noetſake hebben, dat ſy niet ryden en moegen. mer die noetſaken ſellen die rydere bewiſen den Homans voor dat men ryt, ende niet nader reyſen, of hem en ſel geen onſchout ofte ſake baten, die hy nae ſeggen mach.

Item ſellen ſelver ryden tot alre tyt alle die gene, die peerde houden, ende alſoe van lyve ſyn; dat ſy ſelve ryden moegen, ſonder verdrach, by ene koer van tien ponden. Ende die ſelver niet ryden en moegen, ſellen elc enen goeden man mit horen peerden wtſeynden tot alre tyt, als men hem die wete doet. Ende deſe man, die elc man wtſeynden ſell, ende ſyn peert, ſellen alſulc weſen, dat den Ritmeyſteren ende den Homans genuegen ſellen mede te ryden, by enen koer van tien ponden, alſoe dicke als hy hem verſuimde te ryden, off dat ſyn knaep ende peert alſo goet niet en waren, dat ſy den Ritmeyſteren ende Homans genuechden mede te ryden, als voerſcreven is.

Item als men in den velde is, ſel elc man onder, ende bi, ſinen Homan ryden ende weſen. dat is te weten, als die Homan voert roept, dat dan een ygelic hem ſelven verantworden ſell. ende en dede hy des niet, ſo waer hy koerbaer, of hy daer niet en waer. Ende die Homan mach voert roepen wanneer, en waer, hy wil in den velde.

Item ſo ſellen alle die Homans van den ryderen elx overgeven den Busmeyſteren van den Rade ende van den Oudermans, des anderen daegs na elker reyſen, als ſy wtgeweeſt hebben, alle die gene, die onder hem ryden, ende van dien ryſen koerbaer ſyn, ende daer nyemant ynne verſchonen ende des ſellen die Homans geloeft weſen, ſonder yemants onſchout daer of te horen na diere reyſen. ende ſoe ſellen die Busmeyſters voirſcreve des anderen dages daer na,

hi

bi ſcinender ſonne, panden alle die gene, die dan koerbaer ſyn van diere reyſen, elken man op een koer van tien ponden. ende die panden ſellen ſy alſoe goet, of beter, nemen, dan die koer van tien ponden, ende daer nyemant ynne verſchoenen, noch daer en ſel oick nyemant onſchout tegen doen moegen.

Ende en panden die Busmeyſters niet die bruekige binnen den anderen dach na diere reyſen, ſo ſellen die Homans dat anbrengen Aernt Willems zoen ende Jan van Lichtenberg den jongen, die daer voert van den Rade toe geſet ſyn; ende ſo ſellen Aernt ende Jan voirſcreve, des yerſten dage daer na, alle die Busmeyſteren off panden alle verbuerde koeren van diere reyſen, die ſy niet gepant en hebben, als voirſcreven is, ende alſoe voel ende alſoe goede panden den Busmeyſteren ofhalen, die alſoe goet ſyn, of beter, dan die verſuimde koeren voirſcreve.

Om te bezorgen de vrye vaart van de Eem, waar door uit Overyſſel, en voor al uit Campen, de Stadt Amersfoort van alles 't geene zy nodig hadde, konde voorzien worden, hebben die van Utrecht doen maken het Blokhuis ter Eem, buiten op den Zeekant, waar door de ſchepen van Campen veilig in en uit de Eem konden komen. Waar tegen die van Amſterdam uitruſteden twee grote ſchepen, wel voorzien met gewapende mannen en oorlogstuig, ter bekommeringe van deze vaart.

Ondertuſſchen kwamen nu en dan de Gelderſchen tot voor de poorten van Amersfoort, en voor al die van *Barnevelt* en *Nyekerken*, ja zelfs tot in het Overquartier van het Nederſticht, alwaar ook de Jonkheer van Gaasbeek, en de Heer van Cuylenborch veele ſtroperyen aanrechteden. Waarom die van Utrecht met die van Amersfoort beſluiten

ſluiten eenen inval in de Veluwe te doen, waar op zy in verſcheide uittochten vernielt, berooft en verbrant hebben *Barnevelt*, *Nyekerken*, de Dorpen *ter Schuyr*, *Putten*, *Voorthuiſen*, *Ede*, *Ermen* en het ſlot *Erler*. En in de natydt, het koorn van 't veld zynde, is de Biſſchop met veele Ridderen, en de Utrechtenaärs en die van *Amersfoort* gekomen tot *Rekem*, en heeft eenig volk te paard gezonden tot voor Aernhem, en die van Aernhem zich binnen houdende, hebben zy *Roſendaal*, des Hertogs luſthof, verbrand, als mede *Velp*. Vervolgens veele verwoeſtingen ten platten lande verricht hebbende, zyn zy wederom te *Rekem* by den Biſſchop gekomen, die het dorp *Rekem* hebbende doen verbranden, met zyn volk naar Utrecht te rug is gekeert. De Gelderſchen, in weerwraak van 't geen hen wedervaren was, zyn met eenig volk in het Overquartier van het Nederſticht gevallen, en hebben verſcheide dorpen en plaatzen, als *Amerongen*, *Doorn* en *Houten* uitgeplondert en verbrand, en veel vee en haave mede genomen.

Door deze gedurige uittochten, die gericht waren om te roven, plonderen en branden, of om plaatzen onder brandſchattingen te zetten, wierd het platte land wederzyts zeer verarmt en uitgeput, en daar door gebrek aan koorn veroorzaakt. In deze Stadt ontſtond eene duerte in brood en bier, zoo dat men voor een goede mudde weyts vyf, en voor een mudde haver twee guldens moeſt betalen. 't Welk in die tyden eene ongewoone duerte was. Welke duerte van koorn veel veroorzaakt wierd door baatzoekende menſchen, die het koorn opkochten om het in prys te doen ſteygeren. Hier in heeft de Raadt tragten te voorzien, en van tydt tot tydt gelaſt, eerſt dat niemand 25. mudden weyts en

R 100. mud-

100. mudden havers hebbende, niet meer mochte kopen, en in 't vervolg, dat niemant koorn mochte voorkopen van die het ter markt wilde brengen, maar dat men op de markt alleen mochte kopen: ook dat niemand weyt, haver, rogge of gerst uit de Stadt mochte voeren: dat Bakkers en Brouwers geen meer koorn mochten opdoen, dan zy voor een maandt tot hunne neringe nodig hadden. En heeft de Raadt veel koorn gekocht, 't welk zy aan die des behoeftig waren, leverde. En op dat het gemeen bier zoude krygen voor eenen redelyken prys, zoo wel 't geen hier gebrouwen wierd als t'Amersfoort, 't welk in die tyden zeer beroemt was, en hier veel genuttigt wierd, heeft de Raadt den prys van 't gemelde bier bepaalt, en de Tappers gelast voor den gestelden prys, en niet duerder, het bier te geven, onder verbeurte van een vierendeel jaars neeringe. Hier by kwam eene grote sterfte onder 't volk, zoo dat 'er in de Stadt wel vyftien hondert borgers overleden, behalven de vrouwen en kinderen. Welke sterfte, naar alle waarschynelykheit moet toegeschreven worden aan de ongemakken, die zy by alle die uittochten hebben moeten ondergaan, of liever, volgens de oordeelkundige aanmerkinge van den geleerden Heer Buchel, aan de natuurlyke gevolgen van den oorlog, waar door, de landen verwoest, en de landluiden verjaagt zynde, schaarsheit van levensmiddelen en vervolgens hongersnoot veroorzaakt word, om welke te stillen door het gebruiken van rauwe en ongezonde spys pestziekte of butengewone sterfte verwekt word. (1) Niet tegenstaande, dat hier door groote bekommeringe in de Stadt veroorzaakt wierd, zoo hebben echter onze

(1) *Sterfte*] By gelegenheit van deze sterfte vinde ik een opmer-

onze brave borgers en onderzaten den moedt niet laten vallen; maar zyn op S. Maartens avont in den winter, op welken tydt alle de inwooners anders gewoon waren ter eere van hunnen Patroon zich vrolyk en luſtig te maken, omtrent duizent ſterk naar *Rhenen* getrokken, en voorts naar *Wageningen*, en hebben die Stadt verovert. En vermits veele menſchen van het platte land hunne goederen en vee in die Stadt geborgen hadden, zoo was de buit dien zy daar verkregen hebben, zeer groot. Ook verloſten zy verſcheide Stichtenaars, die aldaar gevangen waren, en vongen daar den Ridder *Henrik van Homoet* met noch omtrent hondert mannen (1), zynde de overige ontvlucht. Waar op zy de goederen, haven, vee, en 't geen hen aanſtont, opgepakt heb-

opmerkelyk Raadtsbeſluit genomen op dertienden avont 1422. *In de ſterfte zyn vele zieke luyden over het derde huys harer woninge gegaan, en hebben daar hore vriende hore goede gegeven of gemaeckt, die de voerwaerde of punten niet hebben laten ſchryven in der Schepenboek, daerom laat de Raet weten enen ygelick, die de giften of maken gemaakt of gegeven ſyn, dat ſy voer de Scepenen comen, ende die maken ofte giften tot hoechniſſe der Scepen in hare boeken ſcriven laten binnen* 14. *dagen, of daer tendens wil de Raet daer geen beſpreck off hebben op ten Scepen, of daer verſwm by geſchiede.* 't Welk bewyſt de bondigheit van zodanige uitterſte willen, indien zy maar tydig ter kenniſſe van de Schepenen gebragt wierden. En dat deze ſterfte op het platte land ook zeer gewoed heeft, blykt uit het geene ik des donderdags op S. Lamberts avont 1423. aangetekent vinde, alwaar ik leeze, *onſe lieve Heer van Utrecht ende de Raet der Stat Utrecht hebben geleyde gegeven allen wtheemſche luden, die hier in den lande van Utrecht comen willen woenen, ende bouwinge aennemen, alſoe veel bouwingen om der ſterfte wille ledich ſyn, overal in den lande van Utrecht.*

(1) Gouthoeven ſchryft, dat het getal der gevangene beliep acht hondert mannen. Doch Buchel. ad Hed. p. 283. gelooft het niet.

hebbende, de Stadt in brandt geſtooken hebben, en met den geroofden buit en gevangene naar Utrecht gekeert zyn.

1 4 2 2.

In 't jaar 1422. is de Regeering dezer Stadt aldus beſtelt:

Schepenen.

Vrederic van Drakenborch.
Jan Pot.
Egbert Jacops zoen.
Jonge Proys.
Dirc Houdaen, Borgermeyſter.
Claes van Loenen.
Lodewich de Wael.
Jonge Jan van Lichtenberch.
Jan Trinde.
Adriaen van Lantscroen.
Bertelmeus Zoudenbalch.
Dirc Grawert.

Raden.

Braem van Landscroen, Borgermeyſter.
Herman Grawert.
Jacob Scrodekyn.
Henric Haſert.
Steven Huberts zoen.
Jacob Geryts zoen.
Vranc Godevaerts zoen.
Jan Rwſſche, Peters zoen.
Jan over de Vecht.
Herman Vos.
Jacob van der A.

Peter

Peter van Snellenberch.
Jan Geryts zoen.
Henric Jan Elyaes zoen.
Aernt Hoet.
Reynier Aernts zoen.
Geryt van Vlueten.
Henric Pauwels zoen.
Heyman Gruter.
Herman de Vroede.
Hubert Daniels zoen.
Geryt Dedel.
Willam van Nyenvelt.
Peter Stevens zoen.

Oudermannen.

Jacob Sloyer. Ghiſebrecht van den Ryn.	Wantſniders.
Jan Knyff. Claes van Gruenenberch.	Sniders.
Claes Geryts zoen. Claes Martens zoen.	Backers.
Gheryt Beernts zoen. Ghiſebrecht Stevens zoen.	Molenaers.
Faes van der Paſſche. Henric de Monick.	Lynnewevers.
Jacob Vrederix zoen. Jan Foyt.	Vleyshouwers.
Ghiſebert Claes zoen. Thomas Hout.	Viſchcopers.
Henric de Wit Jans zoen. Weſſel Jan Beren zoens zoen.	Louwers.
Dirc Aernts zoen. Jonge Willem Verwer.	Wollewevers.
Lambert van Zulen. Jan die Coninc.	Marsluden.

Jan van Tyel.
Willem van Weelde. } Botterluden.
Gheryt de Haen.
Gheryt Jans zoen. } Cordewaniers.
Jan van Wefel.
Jacob Scout. } Oudecordewaniers.
Willam Cloetinc.
Henric van Voskulen. } Corencopers.
Evert van Strimoet.
Vrederic de Wit. } Oudewantfniders.
Jan Bolle.
Timan Sloyer Geryts zoen. } Steenbickers.
Evert van den Daem.
Aelbert van Hamerftein. } Graeuwerkers.
Timan van Dorffche.
Ghifebrecht Louwe. } Ryemfniders.
Willem Bogemaker.
Claes Clyaes zoen. } Bylhouwers.
Jan Rwffche.
Weemmer van Merfen. } Smeden.
Daem Jans zoen.
Aernt Claes zoen. } Zadelaars.

Het was in dezen tydt de gewoonte, wanneer een borger dezer Stadt lyfrenten hadde op deze of geene Stadt van Holland, en die Stadt dezelve niet betaalde, dat zodanig een borger zich daar over beklaagde aan den Raadt, en dat wel met die uitwerkinge, dat een borger van die Stadt, die in de betalinge verzuimig was, alhier komende wierd aangehouden, om op hem de geledene fchade te verhalen. Op gelyke wyze ging het in Holland, wanneer alhier de Renten niet betaald wierden. Dit was een goet dwangmiddel, om de Regeerders van die Steden, die nalatig waren in de vol-

voldoeninge der bedongene renten, te noodzaken tot betalinge, dewyl zy als Hoofdheeren hunner borgeren verplicht waren de vryheit van zodanig eenen aangehoudenen borger te bezorgen, en hem schadeloos te stellen. Om nu te beletten, dat in dezen tydt des oorlogs, niemant licht lyfrenten in Holland zoude kopen, heeft de Raadt des vrydags na Quasimodo, verstaan, dat *waer yemant, die hem deser tyt voert eenige lyfrenten in Hollant coft, dat men hem daerom hier nyemant wt Hollant bezet hebben en wil, noch daer geen recht op gedaen.*

Den oorlog tegen de Cabeljauwsche in Holland, en den Hertog van Gelre, schoon met veel dapperheit door die van *Utrecht* en *Amersfoort* gevoert, dus twee jaren geduurt hebbende, begonnen de middelen te ontbreeken, om die langer uit te houden. De Overysselsche Steden, en voor al de Stadt Campen hadden veele schaden geleden in het verliezen van hunne schepen op de Zuyderzee, en het platte land van het Sticht was voor een groot gedeelte door de menigvuldige stroperyen genoegzaam vernield. Waarom het verlangen naar den vrede groot was. Aan den anderen kant hadde *Jan van Beyeren* zyne meeste macht naar Vriesland gewend, om die t'onder te brengen, alwaar hy veel volk verloor, en zyn oogmerk niet bereikte. De Hertog van Gelre ook veel schade en verwoestinge in zyn land geleden hebbende, neigde mede tot den vrede. En dus zyn zy wederzyts het eens geworden omtrent Pinxteren om eene vrede aan te gaan. Vossius in zyne Jaarboeken zegt, dat de voorwaarden van deze vrede niet te vinden zyn by de Hollandsche Schryvers, doch dat de Bisschop volgens dezelve verplicht is geweest eene grote somme gelds aan *Jan van Beyeren* en aan

den Hertog van Gelre te geven, en dat 't bedonge geld aan *Jan van Beyeren* betaalt is, 't welk Heda ook getuigt, maar dat door het overlyden van den Hertog van Gelre in het volgende jaar, de betalinge aan hem niet gevolgt is. Pontanus en Sligtenhorst vertellen, dat de Bisschop deze vrede gekocht heeft, en dat zy in de Archiven kamer van den Hertog van Gelre gezien hebben den brief, waar by de Bisschop met die van *Utrecht* en *Amersfoort* zich aan den Hertog *Reinout* verbonden hadden, de zoene van waarde te zullen houden, en gezegelde brieven wegens de beloofde penningen te zullen uitleveren, en alles in der minne te zullen afmaken. Doch dat de Hertog de dag der betalinge niet beleeft heeft. Het schynt my toe, dat van dezen tydt af de afgezanten zyn gezonden naar *Cuylenburg* om daar te handelen, en dat de vrede niet in dit jaar, maar eerst in 't volgende jaar ten eenemaal getroffen is, om dat ik in onze Raadtboeken vinde, dat de vrede, die den volke 's maandags na beloken Pinxteren van dit jaar was aangekondigt, telkens van tydt tot tydt verlengt is, en dewyl ik eerst leeze op alre Apostelen dag van 't volgende jaar 1423. dat op naam van den Bisschop en den Raadt het volk by klokluidinge bekent gemaakt is, dat 'er eene gansche zoene gemaakt is te *Cuylenburg*. Matthaeus (1) brengt wel voor den dag een vredes opstel van den 27. July dezes jaars; doch 't zelve behelst alleen 't geen *Jan van Beyeren* heeft toegestaan, die daar met de zynen alleen spreekt, zonder

(1) Matth. Rer. Amersf. Script. p. 258. die de jure Gladii p. 469. bybrengt eenen brok van het verdrag, 't welk niet gevonden word in 't geen hy op de eerste plaats gestelt heeft.

der dat daar in begrepen is 't geen de Bisschop en zyne bondgenoten belooft hebben te zullen achtervolgen, en 't blykt uit de goetkeuringe, die de Bisschop en de steden *Utrecht* en *Amersfoort* op de zoene gegeven hebben (welke Matthaeus ook opgeeft) den 6. July 1423. dat in 't volgende jaar de verschillen eerst vereffent zyn. Dus stelle ik vast, dat van dezen tydt tot in het laatste van de maand July des volgenden jaars, eene opschortinge van den oorlog, en dus stilstant van wapenen is geweest, en dat de tusschentydt besteed is te *Cuylenburg* om te handelen.

Uyt het geene Matthaeus voorbrengt konnen wy wel gedeeltelyk opmaken, waar toe Hertog *Jan van Beyeren* en de zynen zich verplicht hebben, doch het eigentlyke verdrag in 't jaar 1423. te *Cuylenburg* gesloten, zoo met Hertog *Jan van Beyeren* als met den Hertog van Gelre, hebbe ik nergens gevonden. En dus kan ik niet opgeven, hoe veel de Bisschop en de Steden, en inzonderheit deze Stadt heeft gegeven aan Hertog *Jan van Beyeren*, en belooft heeft te voldoen aan den Hertog van Gelre. Dat deze Stadt gelt gegeven heeft, moet ik besluiten uit het geene ik aangetekent vinde donderdags na Pauli conversio 1423. by klokluidinge afgekondigt te zyn met deze woorden: *om onser Stat schoude te betalen, en onser Stat eere en geloven te houden, hebben onsen Raet out ende nywe by believinge ende consente der gilden hoer sysen deels gehoocht, en sommige nye syse gemaect ende geset.* Uit welke woorden *om onser Stat eere en geloven te houden*, ik opmake, dat zy daar mede hebben willen te verstaan geven, om de penningen, aan den Hertog van Beyeren belooft, te voldoen. Ook vinde ik des Maandags na

Lucie van 't zelve jaar 1423. dat 'er in het Sticht was opgezet een nieuw Mergengeld en Huisgeld, *om die zuen van Beyeren van den leſten dage te betalen.* Zoo dat 'er zekerlyk geld zal betaald zyn, doch hoeveel, is my onbekent. Ik hebbe ook nauwkeurig nagelezen de lyſt of Inventaris der papieren en ſtukken, op de Rekenkamer van Holland beruſtende, welke ik onder myne met de hand geſchrevene boeken bezitte, doch vinde geene meldinge van dit vredes verdrag.

Jacob van Lochorſt, *Jan van den Spiegel*, en hunne mede ballingen in deze zoene geweigert hebbende te komen, willende op zich zelfs vyanden blyven van den Raadt der Stadt en de borgers, om die aan lyve en goede te belaſten, zoo heeft de Raadt op S. Margrieten dag eenparig verſtaan, hen te zullen wederſtaan, krenken en vervolgen, heimelyk en openbaar, daar zy maar zouden konnen en mogen, aan hun leven, lyven en goederen. En zoo wat daar af kwam, of in wrake daarom gedaan zoude worden, dat de Raadt die zake zoude aanmerken en opnemen als eene gemeene Stadts zake.

De Amersfoordenaars hebben noch dit jaar de vruchten van den vrede genoten, hebbende Hertog *Jan van Beyeren* den zesden September beveſticht de vryheit der Tollen in Holland, door zynen broeder *Willem* hen in 't jaar 1413. vergunt. (1)

Niet tegeſtaande het platte land zedert twee jaren zoo ſterk betreden was van krygsknechten, die het geluit hunner wapenen deden horen, zoo ſchynt echter het wilt gedierte daar door niet verjaagt geweeſt te zyn, hebbende de Raadt dezer Stadt des

(1) Ziet Matth. in Dedicat. rer. Amersf. Script.

des Vrydags na S. Marcus dag translatio by klokluidinge verboden, *enig grof wilt te vangen ergent op des Bisschops wiltbaan, als herten, binden, zwynen of ander wilt; of te fretteeren, of met culeden of met sakken konynen te vangen*, blyvende geoorloft te vangen en te jagen met jachten van honden, hazen, konynen en vossen; maar anders niet. welk laatste noch het zelve jaar des Woensdags na Matthei bepaalt is alleen tot het jagen van hazen, zynde daar by wel uitdrukkelyk verboden konynen te vangen. Uit welk besluit men nader verstant krygen kan van des Bisschops wiltbaan, vermits daar gezegt word, dat de Bisschop *Aernt Hoet*, *Raet en borger*, *gemaakt heeft sinen houtvester ende warantmeyster*, *van synre wiltbaen tusschen den Dynsloe ende der Grebben*, *ende tusschen den Ryn ende ter Eem.*

De Bisschop heeft dit jaar de vergaderinge der geestelyke Heeren, of het Synodus (waar van wy hier voor al gewag gemaakt hebben) die gehouden pleeg te worden sinte Remeys misse, die Cantate genaamt word, verzet op S. Gelis dag.

De Bisschop heeft ook te dezer tydt bepaald het registergelt, te geven van die geene, welke in het geestelyk recht kwamen, als mede hoe de Maarschalken recht zouden doen tegen die genen, die eens anders land t'einde der huurjaren gebruikte, als anders. De brief daar van, myns wetens noch niet gedrukt, schoon my voorstaat ergens by Matthaeus een brok daar van gelezen te hebben, is van dezen inhout:

„ Wy *Frederick van Blanckenhem*, bi der „ genaden Goids Bisscop tho Utrecht ma- „ ken cond allen luden, dat wy voer ons ende „ onse nacomelingen Bisscoppen tho Utrecht, „ be-

„ belieft ende consentiert hebben, believen ende
„ consentieren mit desen onsen brieve, dese punten
„ hier na bescreven the holden ende the doen
„ holden. In den eersten, waer enich man, die
„ in dat register ons geestelicken rechts quame,
„ die en sall van elken register niet meer geven dan
„ enen braspenninck, off die werde dair voir aen
„ anderen payment. Ende dit registergelt sullen die
„ geven, die in 't register comen, the betalen altoes
„ voir den heiligen Paeschdag, als men dat plecht
„ the betalen. Ende weer yemant, die des niet
„ en dede, daer salmen mit recht op voert varen,
„ als recht is.

„ Item soe is onse wille, ende ghebieden onse
„ Maerschalken, die nu syn, of naemaels comen
„ zullen, weer enich man ons lants van Utrecht,
„ den syn lant uter huer weer, ende voirt dat ver-
„ hueren off selve gebruken woude, ende hem
„ yemant daer an hinder of crot dede, dat sullen
„ onse Maerschalcken, daer dat onder geschiede,
„ rechten, als aen den ghenen, die den anderen
„ dat syn neme.

„ Item so yemant ghevangen worde, die bo-
„ ven pandinge ende besettinge oft gebuert had-
„ de, dat de Pander gegicht hadde, soe en sul-
„ len onse Maerschalken des mans niet weerloes
„ werden, hy en sal rechten, als hy dat schuldich
„ is te richten, ende dat die clager dat syne heb-
„ be, eer hy des mans weerloes werde. Ende
„ weert saecke, dat onse Maerschalken des mans
„ in enigher manieren weerloes werden, off hem
„ ontliepe, buten des clagers wille, soe zullen
„ onse Maerschalken der clagher van zynen ge-
„ breke terstont voldoen. Ende mede off onse
„ Maerschalken over den man richteden, soe sal
„ die

„ die clager nochtans dat ſyne verhalen aen des „ doden guede, alſoe verre als dat ſtrecket.

„ Item ſoe ſullen onſe Maerſchalken nyemant „ voir hem bieden laten anders, dan mit onſen „ geſworen Panders.

„ Ende alle deſe voirſcreve punten geloven wy „ voir ons, ende voir onſen nacomelingen Biſ- „ ſcoppen tho Utrecht voirſcreve vaſte ende ſtede „ te houden, ſonder argeliſt. In oirconde des „ briefs beſegelt mit onſen ſegell. Gegeven tho „ Utrecht in 't jaar ons heren duſent vier hondert „ twee ende twyntich, des ſeventienden dach in „ Auguſto.

Eer ik ik van dit jaar afſcheyde, zal ik ter loops maar aantekenen, dat ik in een verbod, door den Raadt gedaan, van den Scherprechter geene ſmaatheit aan te doen, denzelven genoemt vinde: *onſer Stat Meyſter van der hoechſter recht.*

1 4 2 3.

In het jaar 1423. zyn tot de Regeering verkoren deze navolgende perſonen:

Schepenen.

Johan van Lichtenberch, Borgermeyſter.
Johan Hombout.
Godert de Coninc.
Willem van Wynſen.
Matheus Pot.
Henrick de Witte.
Jacob de Voecht.
Jan van Amerongen.
Henric Vrencke.

Eerſt

Eerſt van Herdenbroec.
Jacob van Clarenborch.
Egbert Paelvoet.

Raden.

Herman Zittert.
Gheryt Knyff.
Willem Henrix zoen.
Huge de Goyer.
Claes Otten zoen.
Gerbrant Spiker.
Beernt Proys.
Peter van Kreyenbroec.
Steven Stevens zoen.
Marten van Endoven.
Henric van Scalcwyc.
Henric Staeck.
Huge Grawert.
Jan Mathys zoen.
Willem van Alendorp, Borgermeyſter.
Aernt Willams zoen.
Roelof Timans zoen.
Herman Weſſels zoen.
Geryt van Benſcop.
Lyeboert Ryem.
Henric van Loenreſloet.
Peter Huberts zoen.
Henric Jacops zoen.
Peter Foyt.

Oudermannen.

Pilgrim de Wael. } Wantſniders.
Willam Schade. }

Hen-

Henric Stamer.
Dirc Geryts ſoen van Ruweel. } Sniders.
Henric Spiker.
Jan van Cleve. } Backers.
Willam van der Woert.
Gheryt Pul. } Molenaers.
Jacob Egbrechts zoen.
Vrederic Huberts zoen. } Vleyshouwers.
Peter Calle.
Ghiſebrecht Heer. } Viſchkopers.
Jan die Wit Henrix zoen.
Ghiſebrecht Dirc Willems zoens zoen. } Louwers.
Willem de Verwer.
Jan Dircx zoen. } Wollewevers.
Timan Trinde.
Johan de Vos. } Marsluden.
Jan van Weelde.
Cornelis van der Maelſtede. } Botterluden.
Willem de Wit.
Roelof van Elsweert. } Cordewaniers.
Ghiſebrecht Jans zoen.
Gheryt Stillinc. } Oudecordewaniers.
Michelem.
Gheryt Wevens zoen. } Corencopers.
Gheryt Bolle.
Willem van Boelre. } Steenbickers.
Johan van Tyel.
Willem van der Meem. } Oudewantſniders.
Ewout Willems zoen.
Claes Jans zoen. } Lynnewevers.
Timan van Hamerſtein.
Jacob Dircx zoen. } Graeuwerkers.
Gheryt de Keyſer.
Willem van Gent. } Ryemſniders.

Mat-

Matheus Scrodekem. } Bylhouwers.
Jan Meens zoen.
Peter Grawert. } Smeden.
Aernt Oghe.
Jan de Keyser. } Zadelaars.
Willem Jans zoen van Scherpenberch.

In het begin van dit jaar heeft de Bisschop eenige voorrechten aan die van *Hasselt* verleend. (1)

Ter voorkominge van overstrominge der rivieren, zyn in dit jaar de Geestelykheit, de Raadt dezer Stadt, en die geene, welke Gerechten hadden in de Lopikkerweert, met die van Schoonhoven en de hunnen, over een gekomen, dat van elk mergen gelegen in de Overschouwe van Lopikkerweert zoude worden gegeven vyftien wit (2), om daar mede de waden en gaten in den Ysseldyk en Lekkendyk te stoppen.

Mogelyk zal men vragen, hoe komt de Raadt der Stadt hier in dit verdrag genoemt, daar dezelve geene landeryen daar leggende hadde? Doch hunne toestemminge was nootzakelyk, om die borgers en onderzaten, welke landen aldaar gelegen waren, hun aandeel te doen betalen. Want de borgers volgens hunne voorrechten, welkers in die tyden met alle oplettenheit wierden in acht genomen, nergens tusschen Node en Bodegraven konnende te recht gestelt worden, dan voor den Raadt, was het volstrekt nodig, dat de Raadt dit

(1) Ziet Dumbar tom. II. Anal. p. 423.

(2) Wordende 'er bygevoegt, dat zulks geschiet *van ghunsten en niet van rechts wegen*: en in 't volgende jaar 1424. des vrydags na reminiscere, om de wade te Krimpen te helpen, *van gracien en niet van rechts wegen.*

dit verdrag goetkeurde en mede aenging, zouden de Borgers en onderzaten wegens hnnne landeryen ter betalinge verplicht worden. Even zoo was het gestelt met de uitzettinge van het Mergengeld, 't welk ingewilligt zynde by de Staten, liet de Raadt, en niet de Staten, die in de Stadt niets te zeggen hadden, daar van kennisse geven aan 't gemeen, en hen gebieden, dat zy op zekeren bepaalden tydt en plaatze het Mergengeld der landeryen, waar van zy eigenaars waren, moesten betalen, onder eene zekere boete by verzuim, waar van eene cedulle wierd uitgehangen voor Hasenberg, op dat een ieder weten zoude, hoe veel, waar, en wanneer, hy betalen moeste. Zoo ook hier in dit geval, liet de Raadt by klokluidinge weten, dit verdrag aangegaan te zyn met die van Schoonhoven en de hunnen, gebiedende hunne borgers en onderzaten, die in de Lopikkerweert landeryen hadden, de vyftien wit voor ieder mergen te betalen tusschen vrydag na onzer Vrouwen dag annuntiatio, en Sondag te beloken Paasschen in de kerk van sint Marien, aan die genen, die daar toe zitten zouden, op verbeurte van by nalatigheit terstont uitgepant te worden aan twee schatten gelden, of aan vier schatten panden, zonder iemand daar in te verschonen.

Hertog *Jan van Beyeren* heeft den 27. July eenen brief uitgegeven, behelzende het onderhout en de beheeringe van den Diemer Zeedyk, zoo door de Hollandsche als Stichtsche Heemraden te verrichten, welke kan gelezen worden in het begin van det tweede deel van het Utrechts Placcaatboek.

In dit jaar is gesticht eene Vicarye in de Buurkerk, waar van de Oversten in der tydt in 't ver-

volg de begevinge gehadt hebben. De brief der ſtichtinge noch ongedrukt, en wel waardig om gelezen te worden, is van dezen inhout:

„ In der eeren ende name der heiligher Drie-
„ voldicheit, des Vaders, des Zoons, ende des
„ heilighen Gheeſtes. Wy Burgermeiſter, Sce-
„ pen ende Raide oude ende nywe der Stadt van
„ Utrecht, ende van wegen der Stadt voerſcre-
„ ven, doen kondt allen luden, dat wy beken-
„ nende dat woert Godes doir den monde des hei-
„ lighen Prophetes, dat men yerſte ende voer all
„ titelike dinge ſoecken zell dat rycke Godes, en-
„ de dat dat beghynne alre wysheit is, vreſe ende
„ ontſich ſynre moeghentheit: hier omme, ende
„ om dat een onſe truwe vryent ende dienre *Ghe-*
„ *ryt Berntſe*, die voer der heiliger kerken recht
„ ende beſcherme, nu in der laetſter vete tuſſchen
„ Hollant ende Gelre op die ene zyde, ende onſs
„ op ter ander, in onſen dienſt doet ghebleven
„ is, den God ghenadentlick ontferme, in ſyne
„ leven ende laetſten wyll in goeden ſinne hadde,
„ ſyn ghoet te gheven ende te laten ter eren Go-
„ des tot ſtichtinghe eenre Capelryen, ende after
„ gelaten heeft drie hondert dominus gulden,
„ dair wy *Mabelyen*, *Gheryts* moeder ende erſna-
„ me, hondert dominus gulden off belecht hebben
„ an lyfrenthen, alſe vierthien dominus gulden
„ jaerlicx tot hoeren live duerende, ende die an-
„ der twe hondert dominus gulden hebben wy be-
„ lecht an erfrenthen, alſe om elf dominus gulden
„ elkes jaers, gelike die renthe brieve, die wy van
„ *Gheryt die Keyſer*, onſe borger, dair of heb-
„ ben, dat bewyſen. Ende ſoe deſe erfrenthe
„ niet ghenoich en is tot heencoomſte ofte noot-
„ rofte eens Prieſters, willen wy nochtans nae wil-
„ le

„ le ende begherten *Gheryts* voerscreve, des goe-
„ den werkes maken ende stichten, hopende dat
„ noch te meeren ende te beteren tot nootroften
„ eens Priesters, om een ewighe Vicarie te stich-
„ ten, nae wille *Gheryts* voerscreve. Soe heb-
„ ben wy ghemaict ende gheset, maken ende set-
„ ten mit dese onse brieve ende fundacien, oick
„ by wille ende consente *Mabelyen Gheryt Be-*
„ *rents* zoens moeder, ende rechte erfname voer-
„ screve, een Officium ofte dienste, tot eren der
„ heiliger drievoldicheit, der gebenedyder Moe-
„ der ons Heren, ende des heilighen sinte Mar-
„ tyns ons Patroens, te doen ende te verdienen
„ van den renthen voerscreven. behoudelicken,
„ dat wy dat Officium tot alre tyt, als ons dat
„ open wert, dan meerren, wandelen, verleg-
„ ghen ende verbeteren moighen, ende hier of
„ een beneficium maecken ende stichten, by gna-
„ de ende hulpe ons Here des Bisscops van Utrecht
„ in der tyt, ende der Cureyten, of des Cureyts,
„ daer wy dat dan stichten ende vestighen zullen,
„ te bliven tot ewighen daighen. welke officium
„ voerscreve wy nu ter eren Goedts, ende puer-
„ liken om synen wille ghegeven ende bevolen
„ hebben, gheven ende bevelen mit desen brie-
„ ve, enen eersamen Priester, Here *Bernt uten*
„ *holte*, dat te verdienen, ende te bewaren zyn
„ leven lancg, op ten lasten ende manieren nae-
„ bescreven.

„ In den eersten, alse *Gherit die Keyser*, onse
„ lieve mede Raet ende goede vrunt voerscreve,
„ dese twe hondert Arnhemse gulden onder
„ heft, om die te belegghen an erfrenthen, ende
„ die an hem selven ende sinen goeden, dat be-
„ wyst heft, na inhout synre brieve, die dair of

„ syn, soe sell *Gherit* voerscreve, of syn nacome-
„ lingen pachteren voerscreve, die renthen, die
„ dair of comen, alse elf dominus gulden, jaerlics
„ wtreyken ende betalen Here *Bernt* voerge-
„ noemt, of syne nacomelingen besitteren des
„ Officiums, die ene helfte tot sinte Peters dae-
„ ghe ad Cathedram naistkomende, ende die an-
„ der helfte tot sinte Martyns daighe in den wyn-
„ ter dair naistkomende, ende alsoe voert jaerlics
„ tot ewighen daighen, thent hy die renthen an-
„ ders waer beleyt heft, nae inhout synre brieve
„ voerscreve. des sal Her *Bernt* voergenoemt, of
„ zyn naecomelinghe, die wy dat bevelen sullen,
„ diet officium verdienen, ende officieren in der
„ Buerkerc op ter heylighen cruus outair, tot
„ dier tyt toe, dat wy hem een ander bequame
„ stede sullen laten weten, elker weke mit tween
„ missen, te beghinnen dess merghens thee ach-
„ ter ure, alse des manendachs ende des vrydai-
„ ghes, eer men te Raide ghaen sell, ende sul-
„ len heten des Raits missen, ende salmen doen
„ die ene misse in der eeren Goedes ende der hei-
„ liger Drievoudicheit, ende die ander misse sell
„ een syll misse wesen in der eeren Goedts, ende
„ tot ghenaden *Gheryts* siell voerscreve, ende al-
„ ler der ghenre, die deser stichtinghen waeldaet
„ ende deell hebben sullen nu, ende tot toeco-
„ menden tyden. Ende in elker missen van den
„ tween missen zall die Priester houden een suf-
„ fragium, ofte collecte van onsen heilighen Pa-
„ troen sinte Martyn. Ende dit Officium ende
„ beneficium, off zoe ghesticht worde, en sall
„ nyemant hebben, hy en sy Priester, off hy en
„ sal Priester worden binnen jairs na dattet hem
„ ghegeven sel werden, off hy vervallet van der
„ ghif-

„ ghifte hem ghedaen, ende ghene ander ghifte
„ daer of weder te kryghen. Ende die ghifte des
„ Officiums ofte dienfte voerfcreve, als dat open
„ wert, fel altoes wefen ende bliven an der vier
„ nywen Overften in der tyt, te weten, an den
„ tween Borgermeyfteren ende tween Overften
„ Oudermans van Utrecht, eendrachtlick dat te
„ gheven binnen vier maenden, nae dattet open
„ werden fell, off dat mere ghetall, alfe drie van
„ hem vieren. Ende off die Overfte, of dat me-
„ re ghetal van hem, defe ghifte en bevelinghe
„ niet en deden in der manieren voerfcreve, foe
„ fel die oude Scepenburgermeïfter dan in der tyt
„ hoer Overman wefen, ende mit welken tween
„ Overften hy dan gheven fel, dat fal dan tot die-
„ re tyt ftede wefen, behoudeliken die na toeco-
„ mende Overften hoer machten ende ghiften tot
„ hoeren tyden. ende alle argelift in elken pun-
„ ten voerfcreve claerlick wtgefcheiden. In ewi-
„ gher kenniffe hier of, hebben wy onfer Stadt
„ fegell hier an wt doen hanghen, in 't jaar ons
„ heren dufent vier hondert drie ende twintich,
„ op finte Victoers avont.

Den negenden October is overleden de Biffchop *Frederik van Blankenheym*, hebbende dertig jaren en zes maanden den ftoel bezeten. Hy was een wys, verftandig en kloekmoedig man, en word van alle Schryvers zynen lof vermeld (1). Men ver-

(1) Behalven de Schryvers, die met de uiterfte achtinge van hem gewagen, aangehaalt by Matth. Rer. Amersf. Script. p. 263. en Heusf. Kerkel Outhed. I. Deel bladz. 284. Zoo noemt hem Bruffchius de Reform. Monafter. t. II. Rer. Brunsv. Script. p. 480. *een geleert en voorzichtig man*, en Hermannus Cornerus in Chron. apud Eccardum tom. II. Corpor. Hiftor. medii aevi p. 1260. *een voorzichtig en zeer deugdzaam*

verhaalt van hem, dat hy op zyn doodbedde deze woorden zoude gesproken hebben: *Die van Utrecht zullen na mynen doodt eerst recht leeren erkennen, dat ik ben een goet en vredelievend Heer geweest heb, een ieder van de Geestelyken is lustig om te heerschen, niemand wil staan onder anderen, en hier uit zal eene zeer schrikkelike verwerringe opryzen.* (1) De uitkomst heeft ook geleert, dat deze voorzegginge waarachtig geweest is.

Zommige stellen zynen doodt voorgevallen te zyn te *Vollenhove*, andere op het slot *ter Horst* (2). Doch dit kan niet wel waar zyn, dewyl Matthaeus (3) uit eenen echten brief bewyst, dat hy op den zelven dag van zyn overlyden in de Domkerke begraven is, verwonderende zich, hoe in dien korten tydt alle den toestel tot de plechtige begraaffenisse heeft konnen vervaerdigt worden, met byvoeginge hier van nooit een voorbeelt gevonden te hebben. Naar alle waarschynelykheit zullen zy uit zyne laatste ziekte, (te meer dewyl hy een oudt man was) hebben opgemaakt, dat zyn sterfuur na by was, zonder hope van herstellinge, en dus tydig alles, tot de begraaffenisse nodig, te voren gereet

zaam man. en Petit Chronique de Hollande livre III. p. 311. *homme magnanime, prudent, discret, liberal et affable, docte en droits et loix, et fort prevoyent au fait de son estat et dignité.*

(1) Ziet van Leeuwen Batavia illustrata p. 606.

(2) Ziet Buchel. ad Hedam p. 283. Revius in Histor. Daventr. p. 96. schryft, dat hy te Vollenhove gestorven is, en dat zyn lyk met een wagen, verzeld door eenige edelluiden t'Utrecht gebragt, en voor de poorte afgehaalt is door de Geestelykheit, en zoo gebragt in de Domskerk. Dumbar t. II. Anal. p. 424. wil ook, dat hy te Vollenhoven gestorven is.

(3) Ziet Matth. tom. IX. Analect. p. 266.

reet gemaakt hebben, om zoo veel te ſpoediger tot de verkiezinge van een ander te konnen treden: dewyl, zoo lang de overlede niet begraven was, de Capittelen niet vermochten t'zamen te komen ter bezorginge van eenen opvolger. Onder eene heerlyke gratnaalde leyt hy in de Domkerk begraven, met dit Graſſchrift: (1)

Praeſul Magnificus de Blanckenheim Fredericus,
Nobilis ex genere conditur hoc opere.
Koevort ablatum, revocans vi Drenth & Comitatum
Reddidit eccleſiae, junxerat & patriae.
Groninghen pridem refugam, conſtruxit & idem
Halten, ſed Kuynre duxit adhaec emere.
Terram Stellingwerf, domuitque cremando Scoterwerf,
Sic nocuit nocuis, profuit innocuis.
Fregit Rynenſtein pro demeritis & Everſteyn.
Annis ter decem rexit hic ante necem.
X *bis*, C*que quater*, *ſemel* M, *dum ſcribitur & ter*,
Octobris nono ceſſit agone bono.

Daags na de begraaffeniſſe was een algemeen Capittel beleit, alwaar naar gewoonte de algemeene Stedehouder (*Vicarius generalis*) de Officiaal en de Geheimſchryver des Biſſchops met nederlegginge hunner ampten, de zegels aan den Prooſt van den Dom overgaven, welke aldaar verbroken

(1) Matth. lib. 1. Fundat. Eccleſ. 1. p. 1v. Kemp in de beſchryvinge der Stadt Gorinchem p 226. verhaald, dat zyn lyk gezet is in het graf, waar in *Robbert van Arkel*, broeder van Biſſchop *Jan van Arkel*, begraven lag, en dat zyn doodt lichaam is opgegraven, en zyn bannier en wimpel, hangende boven zyne tombe, zyn verſcheurd. Zoo verre ging de haat tegen de Heeren van Arkel.

broken wierden, uitgenomen die van den Officiaal, welke aan die geene, die de kerk daar toe het dienſtigſt oordeelde, gegeven wierden. Hier over ontſtont aanſtonts geſchil, want de Prooſt van den Dom de zegels van den Officiaal ontſangen hebbende, gaf die over aan *Arnout de Waell*, Vicedeken van den Dom, om gedurende het ledig ſtaan van den Stoel die waardigheit te bekleeden; maar de Canoniken der vier andere Capittelen ſpraken dit tegen, bewerende, dat het aanſtellen van eenen Officiaal in deze omſtandigheit niet ſtond aan den Prooſt van den Dom, maar aan de vrye verkiezinge der vyf Capittelen t'zamen, en verkoren eenparig, in weerwil van de Canoniken van den Dom, tot algemeenen Stedehouder *Jacob van Lichtenberch*, Prooſt van S. Pieter, hem toevoegende tot medehulper (Coadjutor) *Jacob Hondertmerck*, Canonik van Oudmunſter, en Meeſter *Hendrik Houberch*, Decan van Oudmunſter tot Officiaal, en voorts tot Ruwaarden van het Sticht, wat het wereldſche aangaat, *Jan van Reneſſe* en *Gysbert van Ryſenburch* den ouden (1). Dit laatſte moet verſtaan worden te zyn geweeſt het gevoelen der Geeſtelyken omtrent het aanſtellen der Ruwaarden, want ik vinde, dat *Gysbert van Vianen van Ryſenburch*, en *Gysbert van Nyenrode* door het algemeene Capittel of Staten daar toe zyn benoemt (2), maar niet *Jan van Reneſſe*, 't welk my doet beſluiten, dat de twee andere Staatsleden in

(1) Ziet Matth. tom. IX. Anal. p. 268. hebbende het Capittel van den Dom meermalen dit voorrecht zich willen toeëigenen, doch de andere vier hebben zich daar heftig tegen gezet. Ziet Matth. d. l. p. 229. & ſeqq. en lib. II. de Nobilit. cap. 43. p. 691. & tom. I. Analect. p. 211.

(2) Matth. Ibid. p. 282.

in de plaats van *Jan van Renesse*, by de Geestelykheit voorgestelt, *Gysbert van Nyenrode* tot die waardigheit benoemt zullen hebben.

Aanstonts na het overlyden van dezen wakkeren Bisschop, deeden zich veele vryers op, om deze kerk tot hunne Bruidt te verkrygen, en verscheide Vorsten en aanzienlyke Heeren kwamen of zelfs, of zonden hunne gezanten naar Utrecht, om hunne vrienden in de gunst der Canoniken te beveelen. *Dirk van Meurs*, Aartsbisschop van Keulen, zond eerst *Walraven* Heer van Carpen, Prooft tot S. Mariengrade, en *Hendrik* Prooft van S. Severin te Keulen, met een gevolg van XLIII. menschen, en kwam naderhant zelfs (1), verzoekende het Bisdom voor zyn broeder *Walraven van Meurs*. *Jan van Heynsberg*, Bisschop van Luyk, sprak voor *Jan van Buren*, Prooft van Aken, en van S. Marie alhier. *Otto*, bisschop van Munster, vraagde de stemmen voor Jonkheer *Aelbert van der Hoey*, zyn neef; en Hertog *Adolf van den Bergh* voor Jonkheer *Gerrit van Cleve*. Hertog *Adolf van Cleef* kwam zelfs t'Utrecht, met hem brengende *Everwyn van Gutherwyk Grave te Benthem*, en *Rudolph Grave van Diepholt*, Prooft van Osnabrug en Canonik in den Dom te Keulen, veele moeite aanwendende, om den laatsten den Bisschoppelyken Stoel te doen beklimmen. Ook vinde ik, dat *Vrank van Borsele* met een gevolg van vyftig personen wegens Hertog *Jan van Beyeren* t'Utrecht is geweest, doch ik heb niet konnen nagaan,

(1) Dit besluite ik, om dat ik in het Buurspraakboek maendag na omnium Sanctorum vinde, dat hem met zyn gevolg tot LX. personen vry geleyde door den Raadt dezer Stadt verleent is.

gaan, dat hy iemant getracht heeft te bevorderen. Ieder dezer Heeren hun verzoek gedaan hebbende, namen de Canoniken hun beraad, en bestemden den dag der verkiezinge op S. Meertens dag. Doch op dat die verkiezinge vry zoude geschieden, en de Canoniken in de laatste dagen niet te veel bekommert en geslingert zouden worden door sterke aanzoekingen, liet de Raadt elf dagen te voren by klokluidinge den volke bekent maken, te weten des maandags na omnium Sanctorum: *Also onse lieve Heer van Utrecht gestorven is, den God ontferme, ende die Clesie van Utrecht cortelic, als een Dynsdage naestcomende, na der gewoente, tot enen nywen Heer enen Bisscop te kyesen, die ons God salicblic verlenen moet, gaen willen. so is de Rait out ende nywe eendrachtelic overdragen over vriheit der Clesie, ende op dat sy onbelast wesen mogen te kiesen, dat alle die gene, die na der koer staen, ende bidden willen voer hem, ende voer horen meden* (1) *ende vrienden bidden mogen, off sy willen, tusschen dit ende vridage naestcomende, ende dien dach ai, ende dat niemant van hem daern tendens hier binnen onser Stat wesen noch bliven en sell, op dat die Clesy ummer vry syn in hoeren koer voirscreve. Ende bleeff ymant hieren boven binnen onser Stat, dat woude die Raat an hem houden ende rechten tot horen guedunken; wtgenomen alle geestelike persoen, die stemme in den koer hebben, die mogen hier bliven, ende mede kiesen na hore rechten.*

Schoon de verkiezinge alleen stond aan de Leeden van de vyf Capittelen, (welke niet naar den rang hunner Capittelen, maar volgens de jaren, in welke zy

(1) *Meden.* Ik gelove dat dit woord kwalyk geschreven is voor *megen*, dat is maagen, bloedverwanten.

zy Canoniken waren geweest, en dus naar den ouderdom hunner dienst, zonder onderscheit van Capittelen, stemden) zoo was het echter aan de Ridderschap en Steden niet onverschillig, wie tot die waerdigheit verheven wierd. Welke heimelyk afgezanten gezonden hebbende naar die plaatzen, alwaar *Rudolph van Diepholt* het meest verkeert hadde, en niet dan goets van hem vernomen hebbende, besluiten zy den zelven ter verkiezinge tot eenen Bisschop aan de Capittelen aan te beveelen.

De Capittelen op S. Meertens dag by den anderen zynde in het Capittelhuis van den Dom, om tot de verkiezinge van eenen Bisschop te treeden, wierden daar in eenigzints verhindert door den drift van *Beernt Proeys*, Raadt dezer Stat, welke zeer ongeschikt aan de deur kloppende, zynen neef *Jacob van Lichtenberg* (1) Proost van S. Pieter, toeriep al dreigende, dat hy een doodt man was, indien hy zynen stem niet gaf aan *Rudolph van Diepholt*.

(1) Heda pag. 284. zegt, dat hy deze dreigementen dede aan den Deken van S. Pieter, die in dien tydt geweest is *Pieter de Mera*, doch dewyl hy 'er by voegt, dat die Deken zyn neef was, en *Pieter de Mera* een Brabander, oorspronkelyk van Leuven geweest is, hebbe ik voor den Deken gestelt den Proost, die in dien tydt *Jacob van Lichtenberch* was, blykende het uit de geslachtlysten der Lichtenbergen en Proeissen, opgegeven door Buchel. ad Hedam p. 280. & 290. dat deze *Proeis* vermaagschapt is geweest aan *Lichtenberch*, hebbende tot zyne tweede vrouw gehadt de dochter van den Ridder *Jacob van Lichtenberch*. En dewyl deze Proost een man was van veel aanzien, van den oudsten Stichtschen Adel, en vermaagschapt aan de eerste geslachten, is het my waarschynelyker voorgekomen, dat deze hier, en niet den Deken, moet verstaan worden. Deze heeft als algemeene Vicarius in het begin van het volgende jaar de Capelle van Valkenburg by Leyden verheven tot eene Parochiale Kerk, waar van de brief te lezen is by Matth. tom. VI. Analect. p. 118.

holt. Het Capittel van den Dom, hier door hunne vryheit geſtoort achtende, weigerde tot de verkiezinge te gaan; doch de andere Capittelen beweerden, dat het gemeen Capittel, op dezen bepaalden dag t'zamen gekomen, niet vruchteloos moeſte ſcheiden, maar met het werk voortgaan, en, ſchoon zy het ganſch niet eens waren, wierd echter by het opnemen der ſtemmen bevonden, dat de voornaamſte gevallen waren op *Rudolph van Diepholt*, *Jan van Buren* Prooſt van Aken, en *Sweder van Kuylenburg* Prooſt van den Dom t'Utrecht; doch *Rudolph van Diepholt* de meeſte hebbende; hadde *Sweder van Kuylenburg*, volgens het ſchryven van Heda, zyne ſtemmen overgegeven aan *Rudolph van Diepholt*, met verklaringe op zyn gemoet, dat hy de weerdigſte was. Dus wierd *Rudolph* van het Choor van den Dom uitgeroepen tot Biſſchop, en even buiten de Stadt zich bevindende, in de Stadt gebragt, en op des Biſſchops ſtoel gezet, waar op naar gewoonte in de Domkerk het *Te Deum laudamus* gezongen wierd. De Overyſſelſche Steden nevens de Ridderſchap, die met deze verkiezinge zeer in hunnen ſchik waren, gaven aanſtonts de ſloten in het Overſticht aan hem over, als mede de inkomſten, die de Biſſchop uit de landen, aldaar gelegen, gewoon was te genieten: Hierop zond de verkore Biſſchop aanſtonts gezanten naar Romen, om van den Paus in den Stoel beveſtigt te worden, waar van wy den uitſlag op het volgende jaar zullen melden.

De Heeren van het Capittel van S. Marien hunne Thinſen in den lande van Yſſelſtein willende invorderen, zyn daar in belet en verhindert door den Heer *Jan van Egmont.* De verſchillen

daar

daar over in dit jaar gevallen konnen nagezien worden by Matthaeus. (1)

1 4 2 4.

In 't jaar 1424. hebben deze perſonen de Regeering uitgemaakt.

Schepenen.

Vrederic van Drakenborch.
Jonge Beernt Proeys.
Dirc van Houdaen.
Braem van Landscroen.
Willem van Nyenvelt.
Jan over die Vecht, Hermans zoen.
Jan Trinde.
Jan van Lichtenberch.
Dirc Grawert, Schout en Borgermeeſter. (2)
Adriaen van Landscroen.
Jonge Jan de Haen.
Vrenc Goderts zoen.

Ra-

(1) De Jure Gladii cap. xxv. p. 442.

(2) Alle d'Amptenaren van den Biſſchop, waar onder de Schout de voornaamſte was, vervielen aanſtonts by het overlyden van den Biſſchop van hunne bedieningen, en dewyl de Stadt geen Schout ontbeeren konde, zoo nam de Schepen Borgermeeſter of de outſte Schepen in der tydt, volgens den brief van den Roomſch Koning *Wenceſlaus*, gegeven den 15. Maart 1381. het Schoutampt waar, tot dat een Biſſchop verkoren, en die verkiezing door den Paus goedgekeurt was. Hier van kan men nazien 't geen de Heer van de Water heeft aangetekend in het Utrechts Placcaatb. III. Deel bladz. 203. en dus ſtaat *Dirk Grawert* hier als Schout en Borgermeeſter.

Raden.

Jacob Sloyer Henrix zoen.
Jan Knyff.
Ermbrecht over Ryn.
Claes Geryts zoen.
Jacob Vrederix zoen.
Jacob van Amerongen.
Henric de Wit.
Jan Rwſſche Peters zoen.
Wilem van Weelde.
Geryt de Haen.
Henric van-Endoven.
Peter van Snellenberch.
Jan Nypyſer.
Jan Pot.
Ghiſebert Louwe.
Reyner Aernts zoen.
Jan Keteler.
Jan Wels Henrix zoen.
Jan van Benſcoep.
Geryt van Hensbroec.
Herman die Vroede.
Timan van Zulen.
Melys Haeck.
Willem Scrodekyn.

Oudermannen.

Bertelmeus Zoudenbalch.
Ghiſebrecht van den Ryn. } Wantſniders.
Henric Haſert.
Jacob Scrodekyn. } Sniders.
Herman Grawert.
Claes van Groenenberch. } Backers.

Ber-

Bertout Claes zoen. Peter Zaſſe.	} Molenaers.
Ghiſebrecht Dircx zoen. Willem van Mondwyc.	} Linnewevers.
Steven Huberts zoen. Jan Jacob Egberts zoens zoen.	} Vleyshouwers.
Jacob Geryts zoen. Ghiſebrecht Claes zoen.	} Viſchcopers.
Claes van Loenen. Weſſel Jan Beren zoen.	} Louwers.
Dirc Aernts zoen. Michiel de Verwer.	} Wollewevers.
Lodewich de Wael. Peter Terninc.	} Marsluden.
Johan van Tyel. Claes van Heemſtede.	} Botterluden.
Claes Sloyer. Ywün van Wely.	} Cordewaniers.
Jacob Schout. Henric Buddinc.	} Oudecordewaniers.
Jan Geryt Yepels zoen. Willem Cloetinc.	} Corencopers.
Hubert Daniels zoen. Tideman Sloyer.	} Steenbickers.
Werner Braem. Vrederic de Wit.	} Oudewantſniders.
Henric Jans zoen. Jan Lubic.	} Graeuwerkers.
Tideman van Dorſchen. Ghiſebrecht de Keyſer.	} Ryemſnyders.
Willem Bogemaker. Peter de Beer.	} Bylhouwers.
Jan Rwſſche. Wernaer van Marſen.	} Smeden.

Claes

Claes Florens zoen. } Zadelaers.
Dirc Goutſlager.

Daags na de verkiezinge des Biſſchops was eene nieuwe vergadering beleid, en zoo uit naam der Capittelen, als der andere Staten geſchreven, en gezanten afgezonden naar Romen, aan Paus *Marten den vyfden*, hem kenniſſe gevende, dat *Diepholt* tot de Biſſchoppelyke waerdigheit was verheven, met verzoek van deze keuze te willen beveſtigen. En de verkore Biſſchop zond de zynen ook naar Romen, om de goedkeuringe te verkrygen. Doch de Paus heeft dit geweigert, onder voorgeven, dat *Rudolph van Diepholt* een ongelettert en wereldſch man was, die de Latynſche taal niet verſtont, waarom hy de verkiezing nietig verklarende, de Capittelen gelaſt heeft naar eenen anderen uit te zien. De Geeſtelykheit, beweerende de wettigheit van hunnen handel, en zich niet willende ſchikken naar den zin van hun Opperhoofd, heeft de Paus het Bisdom gegeven aan den Biſſchop van Spiers, dien Buchel (1) meent *Rabanus* genaamt te wezen, uit het adelyk geſlacht van Helmſtadt. Hier tegen heeft *Diepholt* ſtaande gehouden, dat de bepaalde tydt der verkiezinge verlopen was, weshalven de Canoniken zich van deze uitſpraak des Paus beroepen hebben op eene algemeene Kerkvergade-

(1) ad Hedam p. 288. Immers dat deze in de jaren 1421. en 1422. Biſſchop te Spiers is geweeſt, blykt uit twee brieven van Keyzer *Sigismundus* aan dezen Rabanus gegeven, de eerſte in 't jaar 1421 ten zynen voordeele tegen de Stadt Spiers, en de tweede in 't jaar 1422. waar by de Keyſer hem toeſtaat ſterktens en kaſteelen te bouwen in het gebiedt des Bisdoms. Welke beide brieven gelezen konnen worden in het Corps Diplomatique tom. II. part. 2. pag. 152. en 172.

gaderinge. (1) De voornaamſte Edellieden, de Ridderſchap uitmakende, en de Overyſſelſche Steden met het Nederſticht hebben eenen dagvaart beleyt en gehouden te Deventer, alwaar ook tegenwoordig is geweeſt de Hertog van Cleeff, en hebben zich verbonden, zoo zy *Rudolph van Diepholt* niet voor hunnen Biſſchop mochten hebben, hem dan te houden en te erkennen voor eenen Poſtulaet (2), Voogt en Momber des Stichts, en hebben hem gezet in de bezittinge van alle de inkomſten, renten, ſteden, ſloten, en 't gebruik der kerkelyke goederen. Waar om hy aanſtonts gout geld heeft doen munten, welke *Poſtulaets guldens* genoemt zyn.

De Biſſchop van Spiers heeft, alvorens de aangeboode waerdigheit t'aanvaarden, eenige afgezonden naar Utrecht, om te verneemen naar den toeſtant der kerke: doch bericht bekomen hebbende van den grooten tweeſpalt, zoo onder onder de Geeſtelyke als Wereldlyke, en dat de inkomſten der kerke reets overgegeven waren aan *Rudolph van Diepholt*, heeft hy licht begrepen, dat hy niet gemakkelyk in de vreedzame bezittinge van het Bisdom zoude konnen komen, waarom hy begon te luyſte-

(1) Zoo verhaalt het Revius in Hiſtoria Daventriae lib. 1. p. 97.

(2) Schoon hy wettig door de meeſte ſtemmen tot Biſſchop was benoemt, wierd hy echter geen *verkoren Biſſchop*, of, zoo als *Jan van Beyeren*, eer hy afſtant dede van den Luykſchen myter, *Elect* genoemt, om dat hy als Prooſt van Osnabrugge en Canonik te Keulen, aan die kerken verbonden, dezelve niet mocht verlaten, en tot eene andere overgaan, ten zy met bewilliginge van den Paus, *a quo poſtulandus erat*, van wien hy verzocht moeſt worden, en daarom wierd hy *Poſtulaet* genaamt. Ziet Matth. 1. Fundat. Eccleſ. 20. & 11. de Nobilit. 46.

ſteren naar de aanzoekingen van den Domprooſt *Zweder van Kuylenburg*. Deze, zeer begeerig om den Utrechtſchen Stoel te beklimmen, boodt den Biſſchop van Spiers aan de Prooſtdye van den Dom met noch eenige andere geeſtelyke beneficien, indien hy afſtaande van de voorzieninge, welke de Paus op hem gedaan hadde, wilde uitwerken by den Roomſchen Stoel, dat de Biſſchoppelyke waerdigheit aan hem wierde opgedragen. Dit verdrag heeft de Biſſchop van Spiers aangegaan (1), en heeft de Paus deze ruilinge goetgekeurt, en dus *Zweder van Kuylenburg* met het Bisdom voorzien.

De Regeerders dezer Stadt, tydinge krygende van deze voorzieninge, hebben nevens d'andere Steden van het Sticht, zich daar tegen gezet, en geappelleert aan den Stoel van Romen, gebruikende tot redenen van hun hoger beroep, eerſt, dat *Zweders* ouders, voorvaders en broeders zedert dertig jaren openbare vyanden waren geweeſt en noch waren van de Utrechtſche kerke, ſchoon zy, wegens de goederen, die zy van de kerke hielden, aan dezelve verbonden waren, zonder dat *Zweder*, zoo lange hy Domprooſt geweeſt was, zulks

(1) Schoon de Utrechtſche Stoel aanzienlyker was, en ryker inkomſten hadde dan de Spierſche, heeft hy echter wysſelyk gedaan van te behouden 't geene hy hadde, en dit verdrag aan te gaan, te meer, dewyl hy reets een out en bejaart man was, volgens het getuigeniſſe van Hermannus Cornerus in zyne Chronyk, te vinden by Eccard Corp. Hiſtor. medii aevi tom. II. p. 1260. Zoo hy te dier tydt al hoog van jaren was, moet hy tot eenen grooten ouderdom gekomen zyn, vermits hy in het jaar 1439. eerſt geſtorven is, volgens de Chronyk van de Biſſchoppen van Spiers by den zelven Eccard pag. 2257. hebbende 43. jaren Biſſchop van Spiers geweeſt. Ziet ook pag. 2276. alwaar 1430. voor 1439. ſtaat, doch dit is eene klare drukfout.

zulks belet of verhindert hadde. Ten tweeden, om dat *Zweder* in den jare 1406. *Johan van Baerlant* Priester, dienaar en Schryver van den Paus, door den Paus voorzien zynde met een Canonicaatschap in den Dom, in des Pausen maand opengevallen zynde, met geweld geweert, en des Paus brieven uit zyne handen genomen en gescheurt hadde, en dus ongehoorzaam was geweest aan de beveelen van het Hof van Romen. Ten derden, om dat *Zweder* door slingsche wegen aan de Proostdye van den Dom was geraakt, door Simonie, by de kerkelyke wetten zoo streng verboden. Ten vierden, om dat hy zich verbonden hadde met de Heeren van Egmond, Stadts en Stichts dodelyke vyanden, die eenen onverzoenlyken haat tegen dezelve hadden opgevat, en dagelyks bittere vyandlykheden tegens hen bedreven, verzoekende dat de Paus om deze redenen van die voorzieninge wilde afzien, en dezelve nietig verklaren. Ter bevorderinge van dit hoger beroep, zyn eenige afgezonden naar Romen, waar van de voornaamste was *Rays Doggert*, meester in de vrye kunsten en geneeskunde, doch welke te Romen gekomen zynde, nauwlyks gehoort, en zelfs smadelyk gehandelt zyn, zoo dat gemelde *Rays Doggert* in de gevangenisse gebracht, daar drie dagen, als een misdadiger in heeft moeten leggen.

De Raadt dezer Stadt zich dus voor *Rudolph van Diepholt* verklaard hebbende, heeft zelfs gelt met zyn beeld laten munten, *Postulaeten* (1) genoemt, en toegestaan, dat hy des Gestichts renten zoude genieten, ook zich verbonden hem hulpe en bystand te zullen toebrengen; doch voorzichtiglyk beslo-

(1) Ziet Matth. II. de Nobil. p. 723.

besloten; dat zulks zoude moeten geschieden buiten laste der Stadt, *en mit sulke voerwaerde, dat die Postulaet binnen der Stat van Utrecht, noch in den viere des Gestichts sloten, alse op ter Horst, op Stoutenberch, op ter Eem, ende op Vredelant, niet comen en sal, ende daer sall hi sine eet toe doen.* Zoo nochtans dat deze overdragte verandert mochte worden by goetdunkens 's Raads out en nieuwe en der gemeene gilden, en heeft de Raadt eenige tydt hier na, te weten des Dingsdags na Ponciani, nader zich verklaart, in dezer voegen: *op ter voer overdrachten 's Raats out ende nywe, wil die Raet out ende nywe die in hore machten houden; mer sy en sellen genen heer in des Gestichts sloten laten comen, eer hy geconfirmeert is. en worde yemant anders, die onse vyant geweest is, of di onse nabuer waer, ofte yemant anders geconfirmeert, daer ynne souden wy onsen Heer den Postulaet bestandich wesen, ende daer ynne te hulpe comen, also lange als wy dat mit rechte doen mogen.*

Jacob van Lichtenberch heeft, als algemeene Stedehouder, de Capelle van Valkenburg by Leyden tot eene Parochiale kerk verheven. (1)

Eenigen tydt voor den ingang der jaarmarkten (2) binnen deze Stadt was de Raadt gewoon hunne bor-

(1) De brief hier van heeft Matthaeus uitgegeven tom. VI. Analect. p. 118.

(2) Deze jaarmarkten zyn al van oude tyden in deze Stadt gehouden, waar van tot bewys strekt de brief door Bisschop *Godebout* in den jare 1127. gegeven. Welke uit het Latyn in het Duitsch vertaalt, in onzer Stadts Copieboek staande, aldus luid:

„ In den name der heyligher ende onghedeylder drievou-
„ dicheyt, des Vaders, des Soens, ende des heyligen Gheest
„ Amen. Kont si allen Kersten ghelovigen luden, beyde
„ die nacomende sun, ende nu sun, hoe dat ic *Godebout*,
„ van

borgers en onderzaten te gelaſten op die tyden hunne koopwaren op geene andere markten te brengen, of van andere markten te halen; doch zeer ſtrekte het ter begunſtiging der markten, voor al der beeſten markten, indien de Biſſchop de ingezeetenen in het Sticht diergelyk bevel deede. Hier van hebben wy een voorbeeld in dit jaar, in welke de algemeene Stedehouder en Ruwaarden der

„ van der ontfarmarhertich Goeds Biſſcop onſer Stat van „ Utrecht, beſettende ghemene oerbaer, vier principale „ marcten, die men bi ons elx jaers hout, om bede eenre„ hande onſer borgher deylen wouden, als in onſer vrou„ wen daghe nativitas, ende in der foeſten van ſinte Mar„ tun bi der nywer grafte, die coeplude gheherbercht ſou„ den werden, aldaer marcte te hantieren van horen cope„ liken dinghen: ende die andre marcten tot tween tiden, „ als in den Paſſchen ende 'ſunte Johans miſſe in 't nederſte „ deel der Stat, die men heet *Scache*, daer tſamen te co„ men. Doe deſe onſen wille wederrieven dat meeſte deel „ der Stat, ende alle coeplude ende aller onſer voerſaten, „ ende hare tide in ſcachen ſteghe vier marcten, die wi voer„ gheſeyt hebben ruſtelike ghebleven rechtelyc ende redelyc „ prysden, te leſten om beden der Hertogen van Loeven, „ oec bi *Godevaerde* ende *Herman van Chuken* raet te ſa„ men, ende anders onſen trouwen luden, dien dit goet „ dochte: ende oec want aldaer in deſer ſake die huſe vaſter „ ende betymmerliker waren: mer oec want die Stede ons „ bequameliker dochte, ſo hebbe wi dat verleendt, als voer „ een ſegghen, ende om behoefte der coeplude te hebben, „ gheliken als ſi ghehadt hebben tot deſer tyt toe, ſonder „ onſe wederſeggen voertmeer, ſo waer ſi willen te herber„ ghen, ende ſtadighe comanſcap te driven, oorlof te heb„ ben Op dat dit vaſt ende onghefcoert bliven moeghe hier „ namaels, ſo hebbe wi deſe charte doen beſcriven, ende „ mit onſen inghedructen zeghel gheboden mede te veſten. „ In ghetugheniſſe deſer dinghe, ſo waren vele wittaftighe tu„ ghen bi Clerken eerſt ende vrye leeke, ende dienſtmanne, „ Proeſt *Mengod*, *Herman* Proeſt van den Berghe (1), Proeſt „ *Luc*-

(1) Deze word in den Latynſchen brief niet genoemt.

der kerken en 's lands van Utrecht, verboden hebben, dat niemant uit het Sticht op Aſchelwoensdag, eén dag voor of na, tot eene andere markt buiten de Stadt zoude mogen trekken, kopen of verkopen, halen of doen halen, beeſten, of andere goederen, op verbeurte van vyftig Vrankrykſche ſchilden, 't welk de Raadt by klokluidinge be-

„ *Luchart*, Proeſt *Gheraert*, Proeſt *Herman*: Dekene, *Lubbert*, *Otto*, *Lutzo*, *Waſſo*: Clercken, *Adelhaert*, *Symon*: Vryen, jonghe Hertoghe *Godevaert* Greve van Hollant, *Dyrc* Greve van Utrecht (1), *Dyrc*, *Godevaert* ende *Herman van Chuke*, *Aernt van Grimbergen*, *Herman Dircs ſoen*: Dienſtmannen, *Aernt* Caſtelleyne, *Alfer* Scout, *Gheryt* Tolner, *Herman*, *Roelof*, *Aernt*, twee gebroeders *Mentete* ende *Goeswun van Maerſen*, *Bogier* ende *Zaſſe Herboert*, *Herman Albeye*, *Boudewun* de Goutſmit, *Cleyne Zaſſe*, ende anders vele, die wi, om die zake te corte, nyet beſcreven en hebben. Ende dit is gheſciet int jaer ons heren ontfangheniſſe duſent hondert zeven ende twintich, die vyfte indictie, regnerende haren *Lotharys* int jaer ſyns rycs dat derde jaer, int jaer des Bisdoms Heren *Godebout* XIII. Ghegheven t'Utrecht des zeſten nonas van October gheluckelyk in Chriſtus name, Amen. (2)

Naderhant vinde ik de jaarmarkten bepaald tot drie, en leze voor in het Buurſpraakboek van den jare 1396. *Ao. 1378. des vridaghes voer zinte Urbaens dach, wart dit punt, dat hier na beſcreven ſtaet, overdragen bi onſen Heer van Utrecht by out Raet ende nywe, ende mit ghemeenre morgenſprake van allen ghilden.*

Gi goede lude van den ghilden, die Raet out ende nywe doet u te weten, hoe dat ſi om orbaer der Stat, ende des ghemeen coopmans, overdraghen zyn mit onſen heer van Utrecht, op ter ghilden verbeteren, dat men van deſer tyt voort jaerlix

(1) Verſtaa hier door Burggraaf van Utrecht. Van dit Burggraafſchap kan men omſtandig bericht vinden by den Heer van de Water in het Utr. Placcaatb. III. Deel. bladz. 47.

(2) In het Latyn is dezelve door den Heer Drakenborch in zyn aanhangzel op de Kerkelyke Outheden bladz. 296. uitgegeven.

bekent gemaakt heeft des maandags na S. Mathys dag, met deze aanmerkelyke woorden : *daerom waernt de Raet enen ygeliken in den Stichte gezeten*(1), *dat sy den Vicarius ende de Ruwaerden in desen horen verbode gehoirsam syn, ende daer niet tegens en doen; want die Raet den Vicarius ende de Ruwaerden voirscreven hier ynne behulpich ende*

lix drie vrye jaermarcten houden zel binnen Utrecht van allen ghoede, ende elke marcte zel hebben drie togheldagen: ende die eerste marcte zel ingaen op sinte Victoors avont naestcomende, ende die drie togheldagen zellen wezen die eerste drie daghe na zinte Victoors dach. die ander marcte zel ingaen op ten Palmavont daer naestcomende, ende die toghel- daghe zellen wezen die eerste dre daghen na Palmdach: ende die derde marcte zel ingaen viertien daghe voer Pinxteren daer naestcomende, ende die togheldaghe zellen wezen die eerste dre daghe voer ons Heren Hemelvaertsdach ende also voort jaerlix. Ende al die ghene die hier ter marcten comen, zellen hebben een ghoet vrye gheleyde van onsen Heer van Utrecht, ende van der Stat, veylich te varen ende te keren in der Stat ende in den lande van Utrecht mit horen live ende mit horen ghoede, duerende achte daghe voer, ende achte daghen na, na elken termine voerscreve. wtghenomen, of yemant binnen deser voerseyder marcten misdede, ende wtghenomen die gene, die ballinge of vredeloos gheleyt syn der Stat ofte des lants van Utrecht, ofte die ons Heren van Utrecht ofte der Stat vyande zyn. behoudeliken onsen Here van Utrecht, ende sinen nacomelinghen Biscoppen t'Utrecht hore tollen, ende al hoere tollen, ende al hoer rechts, ende der Stat van Utrecht al hoer recht.

Hier uit kan men licht opmaken, dat de Stadt het met den Bisschop eens moeste zyn, wilde zy hunne markten zien bloeyen; want vreemde luyden zouden met hunne koopwaren geweert, en dus belet konnen worden de Stadt te naderen, zoo zy door den Bisschop geen vry geleyde in het Sticht hadden verkregen. aan den anderen kant wierd 's Bisschops belang zeer bevordert, met betrekkinge tot zyne tollen, indien veele kooplieden uit andere landen tot deze markten kwamen, en dezelve bywoonden.

(1) Niet alleen hunne borgers en ondersaten, maar een iegelyk, die in het Sticht woonde.

ende biſtandich weſen ſellen die koren yn te winnen van den genen, die ſy verboirde, ende die Raet wil hier op doen waerden an allen eynden van den lande ende geſtichte, om die bruekige te weten ende te becoren.

De Wybiſſchop door de Overſten dezer Stadt verzocht zynde om 's weeks na Paeſſchen het vormſel in de Buurkerk om Gods wil te bedienen, wierden Stadts knapen, dat is Deurwaarders en Booden, gezonden in de kerk, zoo om het gedrang des gemeenen volks te beletten, als om te bezorgen dat alle ongeregeltheden geweert en verhindert wierden, en wierd het volk ernſtig gelaſt, de knapen gehoorzaam te zyn, en hen noch met woorden, noch met daden, in dezen hunnen dienſt te misdoen, noch te miszeggen, onder bedreiginge van ſware ſtraffe.

Ik hebbe hier boven bladz. 102. aangemerkt, dat de Geeſtelyke rechter, *Officiael* genoemt, veeltyts en in verſcheide gevallen, zyn rechtsgebiedt oeffende over wereldſche perſonen, waar by ik nu voege, dat een borger eenen anderen voor de Geeſtelyke vierſchaar trekkende, het den verweerder vry ſtont, indien hy onder den Geeſtelyken rechter niet wilde ſtaan, een *libel* van dien rechter te eiſſchen, en 't zelve over te brengen aan den Raadt dezer Stadt, met aanbiedinge van zyn geſchil aan hen te verblyven. En zoo wel als de Raadt tot alle zaken eenige uit de hunnen afzonderde, om des te beter kenniſſe te neemen, en te konnen oordeelen, zoo waren ook tot dien einde twee uit den hunnen geſchikt, om 't geen op die wyze aan hen kwam, t'onderzoeken. Deeze wierden genoemt *Libel-*

mee-

meesters(1), aan welke, volgens het besluit des Raadts 's woensdags na Agathe in dit jaar genomen, door den brenger des *libels*, alvorens zy het aannamen, moest gegeven worden een take wyns, en waren deze *Libelmeesters* verplicht, eer zy afgingen, de zaken, zoo voor hen gebragt, te einden, dat is, wel onderzocht zynde, daar van bericht te doen aan den Raadt, op dat die hunne uitspraak daar op konden doen. En deden de *Libelmeesters* dit niet op zyn tyd, zoo waren zy genootzaakt het geld van de take wyns, by hen ontfangen, over te geven aan die *Libelmeesters*, die hen opvolgden.

Op dat die buiten de Tollesteeg poorte in Stads vryheid woonden, de poorten, bruggen en graften, door de Stadt gemaakt, zouden konnen onderhouden, heeft de Raadt op ten anderen Vrydag in Meye eene oude gewoonte en herkomen bevestigt, met deze woorden: *Die Raet heeft ter waerheit gevonden, dat het heeft aloeck een oude gewoente geweest, ende een out haercomen, so wye dat in den Gerechte van der Tollenstege mitter woen coemt, die sel daer yerste zweren der Stat van Utrecht, ende den menen gilden van Utrecht, ende den buren in den Tollenstege, hout ende trouwe te wesen, ende sal geven den bueren in de Tollenstege een Stat pont, ende so soude de Stat van Utrecht verantwoirden voer horen ondersaet, also lange als sy daer woenen: ende die gene, die so arm waren, dat sys niet en vermochten, die en soude geen gelt geven, mer sy souden horen eet doen. ende anders so*

(1) Het ampt dezer *Libelmeesters* heeft de Heer Griffier van de Water klaar en net, volgens zyne loffelyke gewoonte, beschreven in het Utr. Placcaatb. III. Deel bladz. 242. en 243.

ſo en hebben die buer geen renten, daer ſy mede houden moeten vyf poirten, een brugge, ende twee graften, die hem die Stat voer gemaeɕt heeft, ende hier valt hem gebreck ynne, dat hem dit niet geſchien en mach.

Hier op heeft de Raet geſleten, dat die buer in den Tollenſtege by deſe hore rechte bliven ſellen.

Ik hebbe dit niet willen overſlaan, op dat men hier uit zoude konnen weten het getal der poorten in de voorſtadt ſtaande, welke, benevens de brugge en twee graften, uit zulk eenen geringen inkomſt door de bueren moeſten onderhouden worden.

Wonderlyk is my voorgekomen 't geene geboekt ſtaat in 's Raads boek, des woensdags na alre Apoſtelen dag: *Want Jan van Tyel by wilen wtſinnich, ende ſynre ſynnen onmachtich is, ende in ſulcker onſynnicheit den luden mit meſſen, ende ander wapen, grotelic geanxt, gevreeſt ende oick gekwetſt heeft, daerom hebben Scepen, Rade ende Oudermans eendrachtelic overdragen, oft zake waer, dat yemant van deſer tyt voert ſyn hande ſloege an Johan voirſcreve, ende van live ter doot brochte, dat God verhuede, dat nyemant dairom noch ſyn lyff, noch de Stat, noch ſyn borgerſcap verbueren en ſel in eniger wys.* Schoon in dezen tydt het Dolhuis ter verzekeringe van zulke ongelukkige menſchen noch niet geſticht was, zoo is het echter zeer te mispryſen, dat een menſch, door krankzinnigheit zulke groote buitenſporigheden bedryvende, niet uit de zamenlevinge der menſchen weggenomen, geboeyt, en in eene verzekerde plaats wierd gebragt, om alle gelegenheit van andere te beſchadigen hem te beneemen. Want deze ſtraffeloosheit te willen bepalen tot het geval, als die uitzinni-

zinnige met een mes of ander wapentuig iemand aanvalt, heeft zyne bedenkelykheit, om dat het niet alleen geoorloft is den genen, die eenen anderen vyandelyk met een mes of ander geweer aandoet, te wederstaan; maar dat zelfs een ieder verplicht is, tot zyn eigen behoud den aanvaller tegenweer te bieden, zoo dat, indien hy hem kwetste, ja zelfs het leven benam, hy niet als een doodslager kan gestraft worden. Dus schynt het Raadsbesluit dit geval niet te bedoelen, en dewyl zoodanig een onzinnige kinderen, oude luiden, vrouwen, gebrekkelyke, en andere onweerbare menschen, konde aandoen, kwetzen, ja zelfs doden, en dus de Stadt beroven van goede en nutte inwoonderen, zoo was het de plicht der Regeerders, zorge te dragen, dat deze onheilen wierden voorgekomen, door den krankzinnigen te kluisteren; te meer, dewyl de ondervinding geleert heeft, dat zulke ongelukkige menschen van die ziekte konnen genezen en herstelt worden.

Wy hebben hier voor, meldende van het vredes verdrag met Hertog *Jan van Beyeren* en den Hertog van Gelre aangegaan, vast gestelt, dat de Stadt volgens het getuigenisse aller schryveren, eenig geld heeft moeten geven aan Hertog *Jan van Beyeren*, en dat, om dat geld te vinden, eenige sysen zyn verhoogt en ingevoert. Hier van vinde ik gewag in het Raadsboek in crastino Victoris. *Nu na den eten wil den Raet van der Stat verçopen onser Stat maentsysen van de leste vier maenden, na der nywer ordinantien ende overdrachten 's Raets out ende nywe, ende der meenre gilden, dat is te weten den wynsys van elker amen, die men tappet, 't gelt van achte take wyns, als men den wyn verkopen sell: den Hoppensys. van elken vate twe pont.*

pont. dat tonnegelt van elken vate vyf ſcellingen den Imbrouwenſys van elken vate een pont; mit dustan gen vorwerden, dat men van den Hoppenſys ende Imbrouwenſys een redelike ridinge nu ſetten ſal. ende die ridinge en ſelmen niet vermeeren deſe vier maenden wt, mer die vaſte houden; then waer ofter enen kenliken opſlach quame in den koorn, ſo ſoude die Raet die ridinge bogen redelic na den opſlach van den koorn deſe vier maenden wt, alſo dat hem den tappere ende die Brouwers behouden mogen.

Dat de Brouwers niet mochten het bier brouwen en verkopen naar hun goetvinden, zoo als in onze dagen de kwade gewoonte is, maar dat zy aan eene gezette rydinge gebonden waren, hebbe ik hier voor reets aangetekent, en zal in het vervolg noch nader daar van moeten melden. De borgers waren ook niet verplicht hunne bieren by de Brouwers te kopen, maar konden, zoo zy wilden, zelfs brouwen, voor zoo verre zy het zelfs gebruikten, mits daar van gevende zoo veel ſys, als de Brouwers aan Stadts Sysmeeſteren betaalden, en heeft de Raadt in dit zoo evengemeld beſluit verboden de borgers hier in eenig belet of hinder te doen, op verbeurte van vyftig ponden.

Jan en *Gysbert van Nyenrode* hebben de Landgenoten van de Lange Vliet verzekert, altoos te zullen konnen uitwateren in de Waterſchap van de A. zoo als men zien kan in 't Utrechts Placcaetboek II. Deel p. 132.

1425.

In den jare 1425. is op den gewonen tydt de Regeering aldus geſtelt:

Sche-

Schepenen.

Willem van Winſen, Borgermeeſter.
Jan van Lichtenberch.
Willem van Alendorp.
Godert de Coninc.
Jan Sloyer.
Egbrecht Paelvoet.
Jacob de Voecht.
Henric Vrenck.
Willem van Gent.
Johan van Amerongen.
Jonge Vrederic van Drakenborch.
Henric Trinde.

Raden.

Herman Zittert.
Geryt Knyff.
Willem Henrix zoen.
Lambert Peters zoen.
Henric Jacobs zoen.
Peter Kalle.
Beernt Proys, Borgermeeſter.
Peter van Kryenbroeck.
Vrederic de Witte.
Henric van Scalcwyc.
Marten van Endoven.
Henric Staeck.
Huge Grawert.
Timan van Hamerſtein.
Geryt de Keyſer.
Herman Weſſels zoen.
Johan van Jutſaes.

Peter

Peter Grawert.
Geryt van Benſcoep.
Jan Schot.
Henric van Loenreſloet.
Geryt Bolle.
Gerbrant Spiker.
Eerſt van der A.

Oudermannen.

Pilgrim de Wael. Willem Schade.	} Wantſniders.
Egbrecht van Groenenberg. Henric Stamer.	} Sniders.
Loeff Haſert. Jacob van den Boſch.	} Backers.
Ghiſebrecht Sluſeman. Geryt van Maerſen.	} Molenaers.
Claes Jans zoen. Dirc Ghiſebrechts zoen.	} Linnewevers.
Jacob Egberts zoen. Peter Foyte.	} Vleyshouwers.
Claes Otten zoen. Wouter Hermans zoen.	} Viſchcopers.
Johan de Wit Henrix zoen. Herman Claes Brants zoen.	} Louwers.
Lieboert Riem. Henric Jacobs zoen.	} Wollewevers.
Henric de Wit. Lambert van Zulen.	} Marsluden.
Steven Stevens zoen. Johan Ewout Ghiſebrechts zoen.	} Botterluden.
Roelof uten Elswer. Willam de Witte.	} Cordewaniers.

Geryt Scillinc. } Oudecordewaniers.
Gheryt Schout.
Johan Taets. } Corencopers.
Boudekyn Wimkens zoen.
Meyster Aernt de Verwer. } Steenbickers.
Peter Hubrechts zoen.
Willem van der Meern. } Oudewantsniders.
Timan Vos.
Matheeus Pot. } Graeuwerkers.
Jan Vuystinc.
Henric Ram. } Ryemsniders.
Willam van Dorsschen.
Michiel Scrodekyn. } Bylhouwers.
Geryt van Vloeten Timans zoen.
Roeloff Tideman, Overste Ouderman. } Smeden.
Heyman de Gruter.
Willem Jans zoen. } Zadelaars.
Henric de Hase.

De Raadt heeft hunne voor overdrachten omtrent het verbodt aan hunne borgeren en onderzaten van andere Heeren klederen, rok of caproen te dragen, vernieuwt. Men kan hier op nazien 't geen wy hier boven bladz. 95. hebben aangetekent.

In het vorige jaar hebben wy gezien, op wat wyze de Raadt dezer Stadt zich verklaard hadde voor den *Postulaat.* by dat besluit heeft zy niet alleen volhard, maar den 22. Maart zich nader en verder geuit, en eendrachtig verstaan, *de provisie of confirmatie des Domproost te weren, met regte, zo lange als konde. ende nyemant van onsen borgeren ende onderſaten en sellen daer tegens raden, daaen, schriven, runen, of tegens doen in eenigerwys, mer hier bi bliven eendrachtelic. ende yemant van den Rade out of nywe, of van onsen borgeren, die dit*

dit verbrake, die soude syn borgerscap verloren ende een jaer uter Stat wesen. ende eenich ondersaet, die dit verbrake, die soude vyf Jaer uter Stat wesen (1). Doch weinig uitwerking heeft dit besluit gehadt, dewyl zy noch in dit zelve jaar den Domprooft voor Bisschop hebben moeten erkennen, zoo als wy straks zien zullen.

Sweder van Cuylenburg, de voorzieninge van het Bisdom van 't Roomsche Hof verkregen hebbende, heeft door *Wouter Grawert*, Canonik van S. Jan, zynen gevolmagtigden, in een gemeen Capittel doen vertoonen de bulle van Paus *Martinus den vyfden*, van zyne verheffinge tot den Bisschoppelyken myter, als mede de brieven van denzelven aan de Capittelen en de Clergie van Utrecht, als ook aan den Aartsbisschop van Keulen en anderen geschreven (2), hen alle bevelende gemelden Domprooft voor Bisschop aan te nemen, en te gehoorzamen. Welke brieven in het Capittel gelezen zynde, heeft de voorgenoemde gevolmachtigde ernstig geëischt, dat het gemeen Capittel den Domprooft voor Bisschop wilde erkennen, en hem in den name van zyn meester in de bezittinge stellen, met die plechtigheden, waar mede men gewoon was eenen nieuw verkoren Bisschop in te huldigen, bestaande in het doen plaats nemen in des Bisschops Stoel, zoo in 't groot Capittelhuis, als in het Choor van de Domskerk, in het overgeven der ze-

(1) In dit besluit ziet men onder anderen een merkelyk onderscheit tusschen *borgeren* en *ondersaten*, wordende de *borgers* indien zy tegen 't zelve iets ondernamen, of deden, in de straffe gelyk gestelt met die van den Raadt, daar de *ondersaten* swaarder beeteringe moesten ondergaan.

(2) Dezelve konnen gelezen worden by Matth. tom. IX. Anal. p. 294. & seqq.

zegelen van den algemeenen Vicaris en Officiael, en de sleutels van het Hof, en hem te doen brengen in 't Bisschops hof. De Canoniken eenigen tydt van beraad genomen hebbende, en ten dien einde in het klein Capittelhuis, naast het groote gelegen, gegaan zynde, en wederom in 't groot Capittelhuis gekomen zynde, heeft het Capittel van den Dom geantwoord, bereit te zyn te gehoorzamen aan den Pausselyken wil, behoudens hunne rechten, en dat die plechtigheden verricht wierden door hunnen Vicedeken uit name der gansche kerke, beweerende dit voorrecht den Vicedeken toe te komen, protesteerende by ontstentenisse van dien van het ongelyk, dat hunne kerke zoude worden aangedaan. De andere Capittelen hier weinig acht op slaande, hebben ingewilligt het verzoek des Paus, en hebben den gevolmachtigden gestelt in het groot Capittelhuis op dien Stoel, waar op de Bisschop gewoon is te zitten, en gelast *Jan de Wit* Deken van S. Marie hem uit hunnen naam met de gewoone plechtigheden in het bezit te stellen, welke met alle de Proosten, Dekens en Canoniken der vier kerken hem geleit heeft in de Domskerk, doch komende aan het Choor, en 't zelve gesloten vindende, hem voor het Choor op het autaar van het kruys gestelt, en van daar gebragt in het Bisschoppelyke hof, en eene Bisschops muts op het hoofd gezet, ten teken van de wezentlyke bezitneminge des Bisdoms, en alle rechten daar toe betrekkelyk zynde. Doch dewyl de Bisschop te zyner inhuldiginge nodig hadde de gunst der Regeerders van de Stadt Utrecht, mogende in de Stadt niet komen ten zy met vry geleide, zoo heeft hy alle middelen aangewend om die op zyne zyde te trekken, en dewyl

hy ondertusſchen het ſlot ter Horſt in zyne macht hadde gekregen, en volgens het getuigen van Gouthoeven te Rhenen en Amersfoort (1) was ingelaten, heeft de Raadt goet gedacht met hem te handelen, en zyn zy met hem over een gekomen, onder de voorwaarde vervat by dezen brief, door *Zweder* uitgelevert: (2)

„ Wy *Zweder* bi der genaden Gods Elect van
„ Utrecht, ende confirmeert van den heyligen
„ ſtoel van Romen, bekennnen mit dezen opene
„ brieve, dat wy mogelike gehouden zyn, ende
„ gehouden willen wezen tot onſer liever Stadt
„ van Utrecht, omme die zelve onſe Stadt mit
„ onſer gunſten ende gracien gueteliken to ver-
„ volgen, ende to bet tot ons to trecken mit alre
„ vrentſcappen, alzo dat wael betemet, ende be-
„ hoirliken is: ſoe zyn wy by rade onſer Rade en-
„ de vrende, ende ter hoere, vrentliken overco-
„ men zulken punten, articulen ende zaken, als
„ hier na beſcreven ſtaen.

„ In den eerſten, want zeliger gedachten Heer
„ *Vrederycs van Blankenhem* Biſſcops to Utrecht,
„ onze laetſte voirvader, voir hem ende zynre
„ kerken rechten ende vorderinge belieft ende
„ geveſticht hadde, alle rechtvorderinge, gee-
„ ſtelick ende weerlick, alle banninge ende wt-
„ ſet-

(1) Hy hadde al den 29. July aan die van *Amersfoort* gegeven twee brieven, te vinden by Matth. rer. Amersf. Script. p. 281. & 282. by de eerſte hen kwytſcheldende alle de breuken tegen hem begaan, en by de tweede alle hunne rechten en privilegien confirmerende, en brengt Matth. de Nobil. III. cap. 1. noch eenen brief, den volgenden dag gegeven, te voorſchyn, waar by hy aan die van *Amersfoort* beveſtigt de privilegien door de Biſſchoppen *Willem* en *Henrik* hen voortyts gegeven.

(2) Ziet Matth. tom. IX. Anal. p. 302.

„ settinge, gedaen ende geschiet van alle den ge-
„ nen, die wt onser Stad van Utrecht omme hore
„ breuken wil gebannen ende wtgezet zyn, ge-
„ heten die ballinge, mit zynre kerken off zynre
„ Stad voirscreven sententien off overdrachten,
„ geestelick of weerlick, die vaste ende stede ge-
„ houden heeft, of hy die alle zelve gedaen had-
„ de, ende heeft die verantwort ende vervolght
„ eerst voer den alre duerluchtichsten Heer den
„ Roemschen Koninck, onzen genedichsten Heer,
„ ende dair na voir onzen hiligen Vader den
„ Paeus, ende dair zyn Procuratoers gezet ende
„ gemachticht, ende heeft die zaken doen vorde-
„ ren ende vervolgen, als zyn ende synre kerken
„ zaken, tot in den eynde zyns zeligen sterffda-
„ ges, alze wi hier off wael mitter wairheit on-
„ derwiset zyn; so willen wy gevolgich wezen
„ onzen voirvader voirscreven, ende zyn getre-
„ den ende treden mit dezen brieve in alle den
„ zaken voirscreven, ghelyck in alre stad ende
„ stede ons voirvaders voirscreve. dat is to we-
„ ten, dat wy alle de gebannede off wtgezette
„ voirscreve wt onser Stad houden ende helpen
„ houden zullen, ende onze Stad dair ynne starc-
„ ken, behulpich, ende bistandich wezen, in al-
„ len schyn, alze onze Stad dat hair gebracht
„ heeft, ende dair ynne voirtgaen ende machtigen,
„ ende Procuratoers zetten in allen hoven voir-
„ noemt, ende anders dair des noots gebuerde
„ deze zaken te vervolgen, ende to vorderen in
„ der bester formen, geliken ons zelfs ende on-
„ zer kerken zaken, op ten voirscreven onser Stad
„ cost, behoudeliken, dat wy den zelven ballin-
„ gen onze gracie ende genaden doen mogen,
„ alze wi hem in der laitster zuenen tusschen on-

„ zen voirvader , zynre kerken , ſtad ende ge-
„ ſtichte op die een zyde, ende den hogeboirne
„ Vurſten van Beyeren , ende van Gulich ende
„ van Gelre Hertogen verdedinct hadden, die zy
„ doe verſmaedden, ende buten der Vurſten zue-
„ ne onſer kerken, Stad ende Geſtichtes vianden
„ bleven. dat is to weten, ſo wanneer die ballin-
„ ge voirſcreve alle gader ende zamentlic zuenen
„ by ons begeren , dat wy zy dan bezuenen mo-
„ gen in zulker vuegen, dat zy dan oirvede doen
„ zullen, ende buten der mile nae onzer Stad bli-
„ ven, ende dair op op hoere goede bezuent wezen,
„ diere alzo van diere tyt voirt to gebruken. En-
„ de alle verlide gebuerde goede overmits der ve-
„ ten, zullen quyt ende doot wezen tot beiden
„ zyden. Oick en zullen zy in onzer incoemp-
„ ſten niet ynne comen mogen, off nemant, dat
„ hier off ruert, zonder argeliſt.

„ Voirt van der ſcelinge, die noch wtſtaende
„ is, tuſſchen den lande van Gelre ende den Stichts
„ van Utrecht, ende aller, dat dair van opſtaen
„ mach, dair zullen wy ynne treden, ende tre-
„ den dair ynne voor ons, voor onzer kercken,
„ Stad ende Geſtichte, in allen ſchyn, alze onze
„ voirvader Biſſcop *Vrederick* voirſcreven in ſinen
„ laitſten dair ynne was: ende wy en zullen dair
„ niet vorder ynne voirtgaen in eniger wys, off
„ dair ynne doen, dan by rade ende goetduncken
„ onzer Eccleſien , Ridderſcap ende Stat voir-
„ ſcreven zamentliken. Ende want onze lant
„ van *Hagenſtein* by onzen voirvader Heer *Vrede-*
„ *ric* Biſſcop voirſcreve onzer kerken weder an-
„ gewonnen is, mit hulpe, coſte ende arbeit on-
„ zer Stad van Utrecht voirſcreve, die den coſt
„ dair off verleyt ende vervallen hebben , ende
„ on-

„ onze voirvader hem weder geloift heeft dien
„ coft van die goede te betalen, nae inhout
„ der brieve, die dair off zyn, fo bekennen
„ wy hem ende believen die renten to bueren
„ tot hoere zommen toe na inhout der zelver
„ brieve, behoudeliken ons, ende onzer kerken
„ onzer hoger heerlicheit dierre lande te gebruken.
„ ende mede behoudelic als de pachtjaren wt zyn,
„ dat men dan dic goede vorfcreve voortaen by
„ vrenden onzer ende onzer Stat ter befter orber
„ verpachten zall.

„ Item zo en zullen wy op tes Gefttichts floten
„ niemant brengen, dair dat Gefticht mede be-
„ laft ofte vervreemt werden mach van den floten
„ vorfcreven: ende bekennen mede dat die Ca-
„ ftelryen van *Vredelant*, ende van der *Eem* mit
„ horen borgeren te bewaren, in handen van
„ onfer Stat van Utrecht ftaen: ende dat wy die
„ gewoentlike jairlyxfe penfien dair of zullen doen
„ betalen. Item zullen wy Heer *Dirck van Zu-*
„ *len*, Ridder, van den twe duzent oude fcilden,
„ die hem onze voirvader ende onze Stad, als
„ van den huze tot *Vredelant* bezegelt hebben:
„ ende *Hubert Wolff* van den toezeggen, dat hem
„ onze Stadt toegefeecht heeft, dair een open-
„ bair inftrument off is, voldoen ende ontheffen,
„ toe dat onfe Stadt voirfcreve zonder fchade dair
„ of wezen fal; behoudelic den confent brieff van
„ den vyftien duzent fcilden, die onze Ecclefie
„ bezegelt heeft, in fynre machte te bliven. ende
„ zullen oick den Caftelleinen in den floten des
„ Gefichts laten beruften thent diere tyt toe, dat
„ hoir nacomelingen borchzaten dair of gedaen
„ hebben na den inhout des Landbriefs ende ou-
„ der gewoonten.

„ Item zo fcelinge is van der Stad fyfen van „ Utrecht tuffchen onfer Ecclefien ende der Stadt „ vorfcreven, dair ynne zullen wy ons tot redeliker fcheidinge duechdelyck bewifen voor rufte „ ende vrede der gelegentheit onzer kerken ende „ Stad voirnoemt, nae onzen beften weten ende „ vermogen.

„ Ende want onze Stad tegens ons ende onzer „ gracien totten ftoel van Romen geappelleert „ hadden, nae inhout hoere appellacien, die fy „ ons to lieve ende omme te dancke to wefen, „ nedergeflagen ende ofgelaten hebben, fo hebben wy hem weder te lieve ofgelaten, verdragen ende quytgefcouden mit dezen brieve alle „ wederrechten, zaken ende fprake, die hun van „ ons, ofte van yemant anders van onzer wegen „ gefcien zoude mogen, of dair of ruerende wezen zouden mogen: ende alle Rade, vrende „ ende dienre, geeftlyck off weerlic onzer Stad „ voirnoemt, zullen dair off, ende van allen horen Rade, dienfte ende vorderinge vorfcreve „ hier ynne gedaen, van ons, onzen amptluden „ ende vrenden, geeftlick ende weerlick, clairliken bezuent ende onbelaft bliven, ende wezen „ tot alre tyt. ende hier op fullen onze executoers „ nederleggen ende offlaten allen proceffen, brieve, ende geeftlike vorderinge van onfer wegen „ op onfer Stat vorfcreven, op horen borgeren „ of onderzaten gedaen, zonder argelift.

„ Alle deze voirfcreve pnnten, ende elcs bezonder, hebben wy *Zweder* Elect vorfcreve geloeft ende geloven in goeden truwen onzer liever Stadt voirfcreven volcomelic te houden ende to voldoen, fonder al argelifte. In kenniffe „ hier off hebben wy onzen zegel by onfer rech-

„ ter

„ ter wetentheit ende bevele aen dezen brieff doen „ hangen. Gegeven int jair ons heren duzent vier „ hondert vyff ende twintich op ten zeftienden „ dach in der maent van Auguftus.

En twee dagen daar na heeft hy Stadts voorrechten beveftigt met dezen brief: „ Wy *Zweder* by „ der genaden Goids Elect van Utrecht, ende „ confirmiert van den Stoel van Romen, doen „ cond allen luden, ende bekennen mit dezen „ open brieve, dat wy onfer Stad van Utrecht, „ ende onfen lieven borgeren ende onderfaten der „ felver Stad alle hoir brieven, previlegien, rech- „ ten, vryheiden, wilkoren ende koren, die fy „ hebben of vercregen hebben van onzen gene- „ dichften Heeren, Keyferen, Roemfchen Ko- „ ningen, ende van Biffcoppen t'Utrecht, onfen „ voirvaderen, fo wie fy geweeft hebben, ende „ alle hoir oude haircomen, die fy van onfer „ voirvader tyden, ende van hoir oude tyden hair „ gebrocht hebben tot defen dage toe, confirme- „ ren, vaft ende ftede geloven te houden, fonder „ enige wederwoirde ofte werken, mit goeden „ truwen. In oirconde des brieffs befegelt mit „ onfen zegell. Gegeven int jair ons Heren dufent „ vier hondert vyff ende twyntich, op ten achtien- „ de dach in der maent van Auguftus.

Hebbende daags te voren de borgers van Utrecht verzekert, indien zy bezwaart wierden van den Heer van Egmond, dat hy hen voorftaan en helpen zoude. (1) Deze zyne beloften van geene wrake te nemen of vyandfchap te oeffenen op iemand van den Raadt, wegens hun gedaan beroep

(1) De brief hier van heeft Matthaeus uitgegeven tom. IX. Anal. p. 307.

roep aan den Stoel van Romen, heeft hy met eede gesterkt. (1) En aan de Geestelyken belooft hebbende geenen oorlog te zullen voeren zonder hunne toestemminge (2), is hy, niet op S. Laurens dag, als Heda schryft, maar den 21. Augustus in de Stadt Utrecht, vergezelt met veele Heeren en Ridderen, gekomen.

Doch zyn inkomst in plaats van vreugde in de Stadt te veroorzaaken, is niet min dan blyde, maar droevig geweest. Maar dewyl volgens het verhaal van Veldenaar, dit oproer wel op dien zelven dag, doch na de inhuldiging voorgevallen is, zullen wy hem volgen.

In de Stad gekomen zynde, wierd hy ingewagt aan de Borgerbrugge, door de Prelaten en Canoniken der vyf Capittelen, by zich hebbende hunne Choor-jongens, Zangers, en Scholieren, met kruizen, brandende waskaarssen en het wierookvat, welke hem van daar onder gezang leyden in het groote Capittel-huys, en plaatsten in den stoel, waar in de Bisschop, als gemeen Capittel gehouden wierd, gewoon was te zitten, en leyde hy daar af den gewoonlyken eed, welke uit het Latyn vertaald aldus luit (3): „ Dat zweer ik, dat ik „ myner kerke gerechtigheden ongeschonden bewaren zal, de vryheit van verkiesinge en exemptie, „ die het Utrechtsche Stift tot noch toe gehadt en „ genoten heeft, noyt zal verbreken of toelaten „ verbroken te worden: dat ik door geen lastig „ verzoek de kerke zal bezwaren, of laten bezwa- „ ren:

(1) Ziet Matth. ibid. pag. 308. & t. VI. Anal. p. 332.
(2) Matth. d. l.
(3) Ziet Matth. t. I. Anal. p. 289. tom. II. Anal. p. 462. & tom. IX. p. 301.

„ ren: dat ik de ſloten van de Utrechtſche kerk, „ die 'er thans zyn, of in 't vervolg zullen zyn, niet „ vervreemden, verpanden of met ſchulden be- „ ſwaren zal, direct of indirect, maar deſelve ten „ behoeve van de kerk, vry, zo ze thans zyn, ge- „ trouw bewaren: dat ik de goederen van de kerk, „ en allerhande bezittingen van myne voorzaten „ op my gekomen niet zal vervreemden, ook „ geene oorlogen zal aanvangen, zonder gemeene „ raad en uitdrukkelyke toeſtemminge der Prela- „ ten en Geeſtelykheit: dat ik niemand, die zulks „ op my mogte verzoeken, belofte doen zal hem „ by te ſpringen tegen der kerken Leen of dienſt- „ mannen, zo lang dezelve bereitwillig zyn om „ zich naar den raad der Prelaten en der Geeſtelyk- „ heit te gedragen. Dit zal ik trouw en onver- „ breekelyk onderhouden. So moet my God met „ alle heiligen en de heilige Euangelien helpen!" Dit verricht zynde is hy gebracht in het Choor van de Domskerk, en aldaar geſtelt op des Biſſchops ſtoel, en toen door alle de Geeſtelykheit opgezongen den lofzang van Auguſtinus en Ambroſius, *Te Deum laudamus*. Welke uitgezongen zynde, is hy gebracht voor het groote autaar in het Choor ſtaande, en na het zingen van eenen tegenzang (*antiphonie*) na des Biſſchops hof. Dus is *Zweder van Kuylenburg*, die een zoon was van *Gerrit*, den negenden Heer van Kuylenburg, en van de dochter van *Jan van Egmond*, met de gewoone plechtigheden, tot Biſſchop ingehuldigt.

Veldenaar getuigt wel, dat hy aan de Stadt ook ter zelver tydt zynen eedt gedaan heeft, doch ik vinde daar van niets in onze Raadt-boeken, ſchoon in 't vervolg by gelegenheit der inkomſt van andere Biſſchoppen daar van gemeld wordt, waarom

ik ook tot dien tydt, in welke dat voorkomt, ſparen zal aan te tekenen de plechtigheden in het eedt doen aan den Raadt der Stadt gebruikelyk. Ik geloof echter Veldenaar, te meer, om dat in het Manifeſt der drie Staten tegen *Sweder* uitgegeven, hy gezegt word tegens *de rechten en gewoonten der Stadt Utrecht*, *door hem bezworen*, aangegaan te hebben.

Deze dag, die anders met veel vrolykheit door alle wierd doorgebragt, is niet zonder bloetſtortinge ten einde gelopen. Heda in het leven van dezen Biſſchop verhaald het op deze wyze, *Als Biſſchop Sweder op S. Laurens dag in de Stadt kwam*, *en naar gewoonte enige ballingen binnen een touw hem volgden*, *verrees 'er eene grote opſtant*, *want het touw gebroken zynde*, *wierden 'er zommige doodgeſlagen*, *welker doot de Biſſchop op zich nam*, *aanſtonts eenige in den ban doende.* Tot verſtant van die gewoonte, moet ik den Lezer berichten, dat de Biſſchop geene macht hadde om die uit de Stadt gezet of gebannen waren, in weerwil van den Raadt, wederom in de Stadt te brengen, dan alleen by zyne blyde inkomſt, en dan noch niet alle ballingen zonder onderſcheit, maar alleen die, welkers namen te voren aan den Raadt waren opgegeven, en in welker wederkomſt zy bewilligt hadden, vermits 'er van tydt tot tydt verſcheide uit de Stadt gebannen waren, met verbod van 'er weder in te komen, zelfs niet met eenen nieuwen Biſſchop, welke van deze gelegenheit zich niet konden bedienen. De ballingen, die door de voorſpraak van den nieuwen Biſſchop en ter zyner eer van hunne ballingſchap ontheft zouden worden, kwamen met den Biſſchop en zyn gevolg in de Stadt, beſloten in een geſpanne touw, of, zo als ik by andere gelegenheden gevonden hebbe, *in*

een lynde (1). Nu is de bedenkelykheit, wie men door die zommige, die doodgeslagen wierden, by Heda begrypen moet. Heda schynt daar door verstaan te hebben zommige dier ballingen, die te voren in den omtrek van het gespanne touw gegaan hadden: en zoo vat het Matthaeus op (2), (die 'er by stelt, dat dit touw by geval gebroken zoude zyn,) zeggende dat men alle ballingen, die buiten dat touw gevonden wierden, straffeloos mochte doden, en dat zulks in dit geval gebeurt is. Doch dan is het noch duister, hoe men opvatten moet, 't geen Heda daar by voegt: *quorum caedem Episcopus in se assumpsit.* Want het niet waar kan zyn, dat de Bisschop verklaard zoude hebben, dat het vermoorden dier ballingen op zyn bevel, of met zyn goetkeuringe gedaan was, dewyl hy zelfs die ingebragt, en als in zyne bescherminge genomen hadde.

Als ik Veldenaar (3), welke geen gewag maakt van het breken van het touw, nazie, komt het my voor, dat Heda in eenen zin te kennen wil geven, alles wat op dien dag gebeurt is, en dat hy door de *doodgeslagen* verstaat die gene, die op dien dag door het oproerig volk zyn vermoort, en dat Bisschop *Sweder*, zoo het om hals brengen, als andere gepleegde geweldenaryen toegelaten, goetgekeurt en op zich genomen heeft. Want zoo schryft Veldenaar: *Item op ten selven dach was in de Stat een groot oploep, so dat de Borghermeyster Bernt Preus in syn bed dootgeslagen wart. en socht-*

(1) Ziet hier van Buchel ad Hedam p. 288. en H. v. R. in zyne aantekeningen op de Kerkel. Outhed. II. Deel bladz. 201.
(2) Matth. rer Amersf. Script. p. 267.
(3) Velden. bladz. 269.

ſochten meer luden om doot te ſlaen, en bedreven groten homoet. Ende wat op dien dach gheſciet was in der Stadt, dat nam de Biſcop al te ſamen op hem, dat onwyſelick gheſproken was van een eerbaer Biscop, want daar veel yammers ende fortſen op dien dach geſchiede. Waar uit blykt, dat de Biſſchop alle die gewelden, op dien dag voorgevallen, voor zyne rekeninge genomen heeft, als met zyne kenniſſe en wille geſchiet. Snoy (1) zegt, dat het oproer met toelatinge van *Sweder* gebeurt is. Doch Veldenaar verzwygt de reden en de gelegenheit, waar uit dit oproer is gerezen, en ik heb daar van het rechte bericht gevonden in een beſluit des Raads, behelzende de ſtraffoeffeninge genomen over de oproermakers, waar uit blykt, dat de Biſſchop tegen zyn gegeven woord en eedt (2), en tegen den wil des Raads iemand der ballingen ingebracht hebbende, gelegenheit en dus oorzaak gegeven heeft tot den oploop. Schoon dit beſluit eerſt in 't volgende jaar des Vrydags na Jacobi genomen is, achte ik echter nodig om het recht verſtant van dit oproer te krygen, de eige woorden, voor zo verre zy het gebeurde op den dag der inkomſte van den Biſſchop behelzen, hier te plaatzen (3), zullende op het volgende jaar, hoe die oproermakers geſtraft, en wie die geweeſt zyn, uit het zelve Raadsbeſluit opgeven. *Want de Raede van onſer Stat oude ende nywe, op ten dach der*

(1) Snoyus lib. IX. rer. Batav.

(2) Vermits hy in den brief aan de Stadt den 16. Auguſti gegeven, welke hier voor bladz. 306. te vinden is, uitdrukkelyk zich verbonden hadde: *oick en zullen zy* (te weten de ballingen daar even te voren gemeld) *in onzer incoempſte niet ynne komen mogen, off niemant die hier off ruert.*

(3) Matthaeus meld het mede tom. IX. Anal. p. 310.

der incoempst ons heren van Utrecht mit hore clocken verboden hadden, dat nyemant des dages vechtelic of onruste maken en soude binnen onser Stat, ende yemant die dat verbrake, dat woude de Raet rechten mitten zweerde an syn lyff; des is op ten selven dach tegens overdracht ons Heren ende des Raets voirscreven, ende boven horen verboden een persone binnen onser Stat mit onsen Heer van Utrecht ingecomen, dien onsen Raet voirscreve hier omme leggen deden in 't vleyschuys in hore vangnisse, daer een vechtelic omme wart op ter plaetsen op een deel van onsen Raede, die dair bevele van hadden van onsen gemenen Rade (1), *ende daer omme der nedergeslagen worden van sommige luden, die doe mit gewelde den gevangen man uter gevangnisse namen. Ende wt dien so syn die, ende meer andere luden tot hem, van der plaetsen mit opset gestreken tot Beernt Proys huys, ons Raet Borgermeyster, die daar sieck lach, ende hebben den selven daer jammerliken doet geslagen in sinen bedde, ende syn van doen voert doer onser Stat tot goeder lude huse gelopen, ende hebben die goede lude gesocht, omme die mede doot te slaen. ende hebben die goede lude hoere huse, buysraet, glase ende clenoten ontwe geslagen, hoer kisten opgeslagen, ende hem dat hoer genomen ende ontdragen, &c.*

Gerrit Spyker, Raadt, is ook op dien dag om het leven gekomen, en andere gewond. Vervolgens zyn op S. Bartholomei dag noch geboden uit de Stadt te gaan en daar uit te blyven tot dat het

(1) Indien deze persoon besloten in het uitgespanne touw geweest is, zoo is het waarschynelyk, dat door deze leden van den Raadt, op bevel van den Raadt, het touw los gemaakt, hy daar uit genomen en in de gevangenisse gebragt is.

het den Bisschop en den Raadt zal goetdunken, dat zy weder binnen komen, Heer *Jan van Rynesse* met zyne knechten, die by hem op de plaatze waren, *Jan Proeys van Lichtenberch*, *Aernt*, *Albert* en *Roetaert*, zonen van *Berent Proeys*, *Roelof Tymans* zoon, jonge *Beernt Proeys*, en *Jacob* zyn zoon. Jonge *Jan van Lichtenberch*, *Dirc van Houdaen*, *Henric Jacobs* zoon, *Jacob Scrodekyn*, *Aernt Hoet*, *Henricus Pouli* en *Reynerus Jagher*. Vyftien andere zyn hunne ſtemmen in hunne Gilden benomen, en wierd vorder ten dien dage het volk gewaarſchouwt, zich hier niet tegen te ſtellen, maar zich met deze vonniſſen te vrede te houden, onder verbeurte van met den zweerde aan den lyve geſtraft te worden.

De Biſſchop, om was het mogelyk, den haat van het grootſte gedeelte des Raads en der goede Borgerye te ontgaan, heeft geveinſt het gebeurde te verfoeijen, en zich met den Raadt verbonden daar wraak over te nemen; maar te recht ſchryft Matthaeus (1), dat de belofte by woorden gebleven is. En geen wonder, vermits *Sweder*, van Moeders zyde na vermaagſchapt zynde aan den Heer van Egmond, by wien de ballingen hunne ſchuilplaats hadden, hen, en dus de Cabeljauwſchgezinden, begunſtigde.

In het Manifeſt door de Staten tegen *Sweder* uitgegeven, waar van ik in 't vervolg melden zal, zeggen zy, dat hy tegens zynen eedt en beloften vyandlyk gekomen is voor het Raadthuis met gewapende mannen, die hy mede ingebracht hadde; en daar des Stadts bannier opgericht, om grote vergaderinge te maken, en dat zommige der geene, die dit wilden wederſtaan, zyn doodgeſlagen, gekwetſt

(1) Matth. tom. IX. Analect. p. 372. en Revius Hiſt. Daventr. p. 98.

kwetst, en uit de Stadt gebannen, en dat eenige booswichten uit last van *Sweder* zyn gegaan naar het huis van den Borgermeester *Beernt Proeys*, welken zy, op zyn bedde ziek leggende, zwaar hebben gewond. Dat *Sweder* horende, dat de Borgermeester noch leefde, zelfs heeft willen gaan naar het huis van hem, om hem dood te slaan, 't welk hem niet dan met moeyte belet zynde, zyn de Vleyshouwers en andere booswichten, andermaal op bevel van *Sweder* gegaan naar *Beernt Proeys*, die op dien tydt het Sacrament van den Priester ontfing, welken Priester zy weg gestoten en het Sacrament dus onteert hebbende, hebben zy den zelven Borgermeester wredelyk vermoort. Daar van daan zyn zy gegaan naar het huis van den Prooft van St. Pieter (1), en geweldig daar uit genomen de kerkgewaden, boeken, geld, klynodien en andere goederen, dreigende indien zy hem vonden, ook te zullen doodslaan. Alle deze gruweldaden, heeft *Sweder*, in plaatze van te helpen straffen, op hem genomen, en het interdict en banninge, waar in deze godvergetene menschen, volgens de rechten der kerke, in gevallen waren, opgeheven.

Sweder dus t'Utrecht als Bisschop ingehuldicht zynde, heeft aanstonts *Rudolph van Diepholt* met alle zyne begunstigers, als mede die van Overyssel, in den ban gedaan. Doch die, uitgenomen *Willem van Coeverden*, zich daar weinig aan storende, zyn *Diepholt* getrouw gebleven, hun beroep te Romen vervolgende. Volgens het schryven van Heda, is hy kort daar na t'Amersfoort (2) gekomen, en zyn

(1) Van deze mishandelinge ziet het geene wy op het jaar 1436. zullen aantekenen.

(2) Aldaar zynde, heeft hy de Stadts gerechtigheden van Baarn bevesticht, ziet de brief hier van by Matth. III. de Nobil. I. p. 821.

zyn aldaar verſcheide Borgers uitgezet, andere vermoord, en zommige met den zweerde ter dood gebracht. Door welk gedrag zoo daar, als hier t'Utrecht, zyne wreede inborſt ontdekt zynde, is hy in den haat van veele gekomen, waar van wy de gevolgen ſtraks op het volgende jaar zullen verhalen.

Deze *Sweder* heeft even na zyne inhuldiginge noch twee brieven uitgelevert, een van het Maarſchalks gerecht, en een waar by hy zich verbind ten Capittel geroepen zynde te zullen komen, en recht te doen (1).

1 4 2 6.

Tot de Regeering zyn in het jaar 1426. deze perſonen verkoren.

Schepenen.

Jan Pot, Borgermeyſter.
Claes Sloyer. Braem van Lantscroen. (2)
Henric van Luttickenhuze.
Willam van Zulen.
Lodewyck de Wale.
Dirc Grawaert.
Jan de Koninc.
Aelbert van Hamerſteine.
Machelum van der Stripe.
Beernt Grawert.
Jan Knyf.
Gelys van den Velden.

Ra-

(1) Deze brieven zyn te vinden by Matth. 11. de Nobil. 19. p. 396. & p. 535.

(2) Deze, als mede de volgende, die by malkanderen geſtelt zyn, zyn by het uitzetten van Biſſchop *Zweder*, in de plaatzen gekomen der geenen, waar naaſt zy ſtaan.

Raden.

Bartelmeeus Zoudenbalch.
Herman Grawaert.
Ermbrecht over Ryn.
Wouter van Cleve.
Jacob Vrederix zoen.
Volpert Foyte.
Ghisebrecht Heer.
Vrancke Godevaerts zoen.
Aernt van Amerongen.
Herman de Vroede.
Jan de Vos.
Claes van Heemstede. Jan van Tiel Otten zoen.
Henric van Endoven.
Jacob Veen.
Peter van Snellenborch.
Jacob Backer. Dirc van Houdaen.
Gheryt Dedel.
Tyman Sloyer. Hubert Daniels zoen.
Willem Scrodekyn.
Tyman van Dorschen, Borgermeester. Ghysbert Lourens zoen.
Jan van Benscop.
Wenemaar van Maersen.
Peter Stevens zoen.
Peter de Veer,

Oudermannen.

Ghisebrecht van den Ryn. } Wantsniders. (1)
Gheryt Sloyer.

Claes

(1) In het Raadtsboek staan de Gilden, waar van zy Oudermannen gestelt waren, niet uitgedrukt, doch ik hebbe de voorgaande ordre gevolgt.

Claes van Groenenberch. Jorys Paedſe.	} Sniders.
Henric Hazaert. Claes Gheryts zoen.	} Backers.
Willam van der Woert. Gheryt Beernts zoen.	} Molenaers.
Ewout Willems zoen. Ghiſebrecht Dircs zoen.	} Vleyshouwers.
Egbrecht Jacobs zoen. Steven Huberts zoen.	} Viſchcopers.
Ghiſebrecht Claes zoen. Lubbert Barten zoen.	} Louwers.
Henric de Wit Jans zoen. Claes van Loenen.	} Overſte Ouderman. Wollewevers.
Jacob Vaelbier. Dirc Aernts zoen.	} Marsluden.
Jan Trinde. Michiel Lupaert.	} Botterluden.
Willam van Weelde. Gheryt van Slyc.	} Cordewaniers.
Gheryt de Haen. Godevert Jans zoen.	} Overſte Ouderman. Oudecordewaniers.
Ghiſebrecht Jans zoen. Henric Buddinc.	} Corencopers.
Ghiſebert van Raephorſt. Jan Gheryts zoen.	} Steenbickers.
Gheryt van Hensbroec. Roelof de Kraen.	} Oudewantſniders.
Evert van Strymoet. Weernaer Braem.	} Lynnewevers.
Jacob Dircs zoen. Henric Jans zoen.	} Graeuwerkers.
Jacob Pot. Ghiſebrecht Jans zoen.	} Ryemſniders.

Dirc

Dirc van Loenen Aernts zoen. } Bylhouwers.
Claes Stevens zoen.

Jan Rusche. } Smeden.
Aernt Oge.

Jan Meynaerts zoen. } Zadelaars.
Claes Florens zoen.

Een der inkomsten dezer Stadt bestont in het verkopen en verpachten der Stadts Ampten, of in het vorderen van zekere jaarlyksche uitkeeringe voor dezelve, niet aan deze of geene nabestaande of gunstelingen der Regenten, gelyk wy het in onze dagen menigmalen gezien hebben, maar ten voordeele van de Stadt, en dus van het gemeen. Dit laatste hadde ook plaats in den Geheimschryver van het Gerecht, die te dezer tyd *Clerk van 't Gerecht* genaamt wierd, en hondert ponden 's jaars van dat Ampt aan de Stadt moest geven. Deze Secretaris had zynen loon van het schryven der brieven, zoo van plecht als overgiftsbrieven, 't welk voldaan wierd van de geene, die Schepenbrieven begeerden. Doch vermits deze betalinge gericht wierd naar mate der grootheit van deze brieven, zoo wierden dezelve niet kort en beknopt opgestelt, maar zeer lang uitgebreit. Om het welke voortekomen, en d'onkosten, die de borgers en onderzaten hier voor moesten betalen, te matigen, heeft de Raadt op S. Valentyns dag verstaan, dat de Secretaris de Schepenbrieven zoo veel zoude bekorten, als doenlyk was, en om dat hier door eene grote tak van zyne inkomsten wierd afgesnoeit, heeft de Raadt hem ontslagen van de jaarlyksche uitkeeringe van hondert ponden voor de Stadt.

In het Gerecht van Heer *Franck van Borssselen*,

in het kerſpel van Weſtbroek eene watergang door de landgenoten en buuren gemaakt en gegraven zynde, heeft de Raadt op den eerſten Maart verboden alle, die geene landgenoten of buuren zyn, die grifte te bevaren met hunne ſchouwen, ten zy ze mede hun aandeel in het graven, en maken, en ook in het onderhouden van die grifte, betaalden.

Ook heeft de Raadt des Woensdag na S. Matheus dag verſtaan, dat geene Geeſtelyke huizen of Gaſthuizen in de Stadt zouden mogen getimmert worden, dan met toeſtemming en oorlof van den Raadt. (1)

Biſſchop *Sweder* van Amersfoort wederom t'Utrecht gekomen zynde, heeft volgens het verhaal van Heda, het Vleyshouwers gilde op zyne zyde gekregen, 't welk argwaan verwekt heeft. Zyn gehoude gedrag t'Amersfoort, alwaar hy wreedelyk huis gehouden hadde, gaf ook veel nadenken, en de vrienden der geene, die op den dag zyner inkomſte zoo deerlyk gedood en op andere wyzen mishandelt waren, waren t'onvreede, dat alle die geweldenaryen ſtraffeloos gelaten wierden, zoo dat de voorige liefde, die zy *Diepholt* hadden toegedragen, wederom ſterk begon te herleven. *Diepholt* hier van niet onbewuſt, hield zich op in het Kaſteel Wulven, omtrent een uur van de Stadt Utrecht gelegen, wachtende naar eene bekwame gelegenheit, om de Stadt te konnen bemachtigen. Om dit voornemen te begunſtigen, hadden zommige, veinzende *Sweders* vrienden te zyn, hem geraden, niet altyd t'Utrecht te blyven, maar nu en dan zich naar Amersfoort te begeven, en zich daar,

(1) De reden hier van hebben wy hier boven bladz. 72. opgegeven.

daar, als ook te Rheenen en op het Slot ter Horſt enigen tydt op te houden, alwaar hy met minder koſten konde leven, en waar door hy veeler gemoederen tot zich zoude trekken. Dezen raad volgende, is hy in het begin van de Lente naar Amersfoort getrokken. Welke afweezenheit de Heer *Jan van Reneſſe van Reinouwen* (1), die in 't vorige jaar mede uit de Stadt was gezet, waarnemende, is hy op Pinxter namiddag met veertien (2) paerden, waar op gewapende mannen zaten, gekleet als Monniken, in de Stadt gekomen, en flux gereden zynde naar de plaatze voor het Raadhuis, heeft hy die met hulpe van den Heer van Buuren, en andere zyner vrienden, die van dezen aanſlag kenniſſe hadden, ingenomen. Het gild der Vleyshouwers kreeg hier op des Stadts bannier, en nam de Rodenburgerbrugge (3) in, alle borgers daar ontbiedende by hen te komen, en dus *Jan van Reneſſe* trachtende te wederſtaan; doch deze trekt man-

(1) By Meyboom tom. II. Rer. German. Script. is te vinden eene Kronyk der Osnabrugſe Biſſchoppen door Erdwinus Erdmannus beſchreven, waar in dit geval verhaald word, welke *Jan van Reneſſe* noemt *Jan van Nes* bladz. 247. doch kwalyk.

(2) H. van Ryn in zyne aantekeningen op de Kerkel. Outhed. I. Deel p. 298. zegt met 24. paarden, tegens het getuigen der Schryveren, zoo dat ik geloof, dat het eene drukfout is.

(3) Verkeert word by Meiboom op de aangehaalde plaatſe deze brugge de *Brodenburgerbrugge* genoemt, en van veele de *Romerburgerbrugge*, welke de benaminge afleiden van de Romeinen, en vertellen, dat die daar oudtyds eene ſterkte zouden gemaakt hebben, doch zonder eenige zekerheit. Waarſchynelyker is het, dat zy zoo genoemt is van het geſlacht der *Rodenburgers*, 't welk eertyds zeer aanzienlyk alhier is geweeſt, waar uit *Chriſtiaan Rodenburg*, welkers leven wy beſchreven hebben in ons *Trajectum eruditum*, geſproten was.

manmoedig naar die Brugge, welkers bezetters hem met een onverſchrokt gemoet op hen ziende aankomen, aanſtonts de vlucht namen, Stadts bannier latende vallen: veele van hen vielen over de Stadts muuren, andere gevangen zynde, deeden oirveede en eedt van niemand te zullen misdoen, en wièrden uit de Stadt gezet. Daags daar aan wierd *Diepholt* in de Stadt gelaten. *Sweder* hier van kenniſſe krygende, ſpoede zich wel aanſtonts naar de Stadt, om zyne vrienden te hulp te komen; doch kwam te laat, en wierd buiten gehouden, en is zedert dien tydt noit meer in de Stadt geweeſt. Dus trok hy wederom te rugge naar Amersfoort, alwaar hy nauwlyks ingelaten wierd. Hier zynde, liet hy den toeſtand zyner zaken weten aan den Heer van Egmond, Vader van *Aernout* Hertog van Gelre, die eenen dodelyken haat tegens d'Utrechtenaars hebbende, hem aanſtonts vyf hondert gewapende mannen toezond, doch d'Amersfoordenaars weigerende die in hunne Stadt te nemen, hebben zy, veinzende wederom naar huis te trekken, zich verſtoken omtrent de Stadt, en *Sweder* ſmorgens vroeg te paard gezeten zynde, voorgevende ter zyner verluſtiging buiten de Stadt te willen ryden, heeft zich in de poort eenigen tydt opgehouden, wanneer de Gelderſche uit hunne ſchuilplaatzen zyn gekomen, en zoo de Stadt ingenomen hebben. Waar op de Gelderſche, Amersfoort met twee blokhuizen verſterkt hebbende, veele ſtroperyen in het Sticht gedaan hebben.

De Raadt dezer Stadt van Biſſchop *Sweder* bevryd zynde, en een nauwkeurig onderzoek naar 't geen ten tyde zyner inkomſt in deze Stadt was voorgevallen, gedaan hebbende, heeft alle, die aan die geweldenaryen ſchuldig waren, te recht geſtelt,

en

en behoorlyke ſtraff-oeffening over dezelve genomen, des Vrydags na S. Jacobs dag.

Ik heb op het voorige jaar het begin van dit Raadtsbeſluit opgegeven, met beloſte van het vervolg hier te zullen plaatzen, waar uit men noch klaarder hunne misdaden, wie de ſchuldigen geweeſt, en hoe zy geſtraft zyn, zal bevroeden. Na de woorden te voren gemelt, volgen dezen: *Ende want deze perſone nabeſcreven, die zelver mede gezworen Rade waren van onſer Stat, raets, daets, opſats ende wetens ſchuldich waren van* Beernt Proys *ons Borgermeyſters doot, ende van den anderen gewelden voirſcreven, die ſelver mede deden, ende die lichte lude, ende die quadien daer op toemaecten, ende daer ynne geſtarket hebben, ende den Raet van onſe Stat voirſcreve daer voert toe gedrucket hebben, dat ſy hoer mede Raede, die op ter plaetſen gewont ende nedergeſlagen waren, ende andere goede borgere, die dat hoer genomen, ende ontwe geſlagen was, daer toe wt der Stat ſetten ende bannen moſte, ſonder enigen horen brueken, misdaden ofte ſchulden. Ende dat die Raet voirſcreve van deſen horen misdaden, ende menigen anderen gewelden, ende van dat ſy daer nae* Willem van Winsen, *Schepenborgermeyſter mit opſet nederſlaen deden, niet rechten en konden, noch en moſten nae horen behoren, ende hebben aldus onſe Stat, horen Raet, horen borgeren ende onderſaten in horen ouden rechten ende vryheiden grotelic veronrecht ende vercort; hier omme verbiet de Raet out ende nywe den perſonen nabeſchreven elken eweliken die Stat op haer lyff, ende men neempt hem allen ende elken van hem biſonder hoer borgerſcap:* Tideman van Dorschen, Claes Sloyer, Johan de Witte Henricx *ſoen*, Willem de Wit, Willem van

DORSCHEN, HENRIK RAM, VREDERIC HUBRECHTS *ſoen*, LAMBERT PETERS *ſoen*, CLAES VAN HEEMSCROEN, MELYS HAEK, STEVEN HUBRECHT EGBRECHTS *ſoens ſoen*, JOHAN HAECK, CLAES GHISEBRECHTS *ſoens ſoen*, *die men* MITTER NOESEN *heet*, JOHAN VAN DER MAET, DIRCK VOSKUYL, MENT BRUNINCX *ſoen*, WILBOERT *ſyn ſoen.*

Want deſe nabeſchreven in den voirſcreve ſaken hem qualic tegens onſer Stat ende tegens onſen Rade bewyſt hebben, daer omme heeft ſy de Raet out ende nywe gecorrigeert elken als hier nae beſcreven ſtaet: HENRIC DE WIT JANS *ſoen ſall uter Stat Rade weſen, ende men neempt hem ſyn ſtemme.* JOHAN LIEBOERT *ſel twe jaer wt onſer Stat Rade weſen.* ROELOF DIE KRAEN *ſel uter Stat Raede weſen, ende men neempt hem ſyn ſtemme.* TIDEMAN SLOYER *ſall uter Rade weſen, ende daer toe* (1) *ſall by ſtaen tot goetduncken 's Raets van enigen brueken, daern de Raet bruekich ynne vonde.* GODEVAERT DAEMS *ſoen ſet men uten Raede, ende men neempt hem ſyn borgerſcap.* DIRC AERNTS *ſoen ſet men wt den Raede, ende men neempt hem ſyne ſtemme.* YERYS PAEDSE *ſall uten Rade weſen, ende die Raet neempt hem ſyn borgerſcap.*

Want deſe nabeſcreve op ten dach der incoempſt ons Heren van Utrecht mede omme gelopen hebben, die goede lude geſocht, om die lude te ſlaen, ende den lude hore huſe, hoer clenoten, ende hwsraet ontwe geſlagen, ende deels genomen, ende ſint diere tyt nacht ende dach tot alre tyt rede geweeſt hebben omme quaet te doen, ende die goede lude doer der Stat gedrucket ende gedreyget hebben, daerom heeft de Raet out ende nywe ſy gecorrigeert mit groter gra-

(1) Dat is daar en boven, naar den ſchryfſtyl van dien tydt.

gracien, ende hoer bruecken gerecht aen elken, alſt hier na beſcreven ſtaet. Jacob Spiker *verbiet men de Stat vyf ende twintich jaer, ende tien milen van der Stat, als mede* Aelbrecht Ghisebrecht Gheryt *ſoens ſoen, ende* Gheryt Roederix *ſoen.* Johan Toll *vyf ende twintig jaer de Stat. buten landen van Utrecht an des ſyde der kerke, ende tot Culenborch niet te comen.* Henric Splinter xx *jaer*, Ghese Floer x, Wouter Claes *ſoen* x, Gheryt van Smalenvelt x, *ende* Tideman Geel x *jaer, ende elx van hen tien milen van der Stat.* Steven Jans *ſoen*, Peter Hermans *ſoen*, Gheryt Blanckert, Wessel Jan Jordens *ſoens ſoen*, Dirck van Hensberck *elx vyf jaer.* Loef Henrix *ſoen, zes jaer.* Wisse Peters *ſoen, ende* Berent Hey Wouters *ſoen, elc drie jaren.* Johan van den Berge, *ende* Claes Rwssche, *elc twee jaer, &c.* Zynde noch verſcheide hun borgerſchap ontnomen.

Dus wierd deze ſtraff-oeffening zonder doodvonnis verricht. Ook heeft de Raadt alle die in 't vorige jaar uit de Stadt en uit den Raadt gezet, en die hunne borgerſchap en ſtemmen in hunne gildens afgenomen waren, wederom herſtelt. En heeft vervolgens de Ridderſchap en de Stadt Utrecht op den 6. October (1) zich met de Ridderſchap van Zallant, Vollenhove, Twent en Drent, en met de Steden Deventer, Campen, Swol en Oudenzeel verbonden, en *Diepholt* tot Ruwaart en beſchermer verklaard. Na dat *Sweder* hier

(1) Ziet de brief by Matth. t. IX. Anal. p. 317. die denzelven brief p. 340. noch eens voor den dag brengt, vergeten hebbende, dat hy denzelven even te voren hadde uitgegeven. Ziet ook Revius lib. 1. Hiſtor. Daventr. p. 101.

hier op driemaal ingedaagt en niet verschenen was, (schoon hem vry geleide gegeven was, en hy volgens den Landtbrief ten Capittel geroepen zynde, verplicht was te komen,) en van die indaginge zich hadde beroepen op den Paus, hebben de Capittelen zich te zamen verbonden, indien iemand van den hunne last hier over geschieden mocht, den anderen by te staan, en met gemeene krachten en kosten hunne rechten tegens *Sweder* voor te staan (1); hebbende zes dagen te voren, te weten den 6. October, zich op den Roomschen Stoel beroepen tegens Bisschop *Sweder*, welke, uit kracht van het Interdict, door den Abt van Marienweerd als Officiaal van *Sweder* tegen de Stadt uitgesproken, wilde, dat de Capittelen de Stadt, als onder het Interdict leggende, zouden verlaten, en elders by een komen, om ordre te beramen, hoe in het vervolg het Capittel zoude gehouden worden, veele redenen in dien beroep-brief, te lang om hier te plaatzen (2) bybrengende, ter betoog dat *Sweder* geen recht hadde om zulks te beveelen, en zy daar niet aan konden of behoefden te gehoorzamen. En vermits veele Geestelyke, wegens den ban door *Sweder* tegens *Diepholt* en zyne aanhangeren uitgeblixemt (3), de

(1) Ziet Matth. t. IX. Anal. p. 347.

(2) Ziet Heussens Kerkel. Outhed. I. deel, bladz. 288.

(3) Met veel iever heeft *Sweder* den uitgesproken ban vervolgt, getuigende S. van Cuylenborch in Origin. Culenb. by Matth. tom. VI. Analect. p. 283. *dat hy alle Sonnendagen over hen las die euwige maledictie ende schelden over hen, ende overscoetse mit keersen.* Doch zy hebben 'er zich niet aan gestoort. Revius in Hist. Daventr. p. 100. verhaald, dat als *Diepholt* aangekondigt wierd, dat hy geexcommuniceert was, hy niet zeer gelettert zynde, gevraagt zoude hebben, *wat is excommuniceeren?* en als hem dat uitgeleit was, dat hy zyn ponjaart zoude uitgetrokken hebben, en gezegt, *hier mede zal ik hem excommuniceeren.*

de Stadt Utrecht hadden verlaten, heeft de Raadt by klokluidinge laten afkondigen, dewyl *Diepholt* alle Prelaten, Canoniken, Vicariſſen en alle Geeſtelyke luiden binnen de Stadt gebeneficeert, vergaf alles 't geen zy tegen hem misdaan mochten hebben, met betuiginge van dezelve te willen beſchutten en beſchermen, dat zy vry geleide gaf aan alle die Geeſtelyken, om veilig hier te wonen en te wezen; mits dat hun voornemen waar hier te blyven. Op dezelve wyze heeft de Raadt ook verboden, dat niemand eenige proceſſen, maanbrieven, banbrieven of verzwaringe van wegen Biſchop *Sweder*, of van eenen anderen Rechter, wie hy ook zyn mochte, tegens het beroep van *Diepholt* aan den Paus, in de Stadt zoude brengen, op verbeurte van lyfs ſtraffe. En dewyl Biſſchop *Sweder* en alle zyne Amptluiden, met het Landrecht naar inhout van den Landbrief, en der kerken rechten, afgenomen en nedergeleit waren alle gehoorzaamheit, alle dienſten, en alle gerechten, geeſtelyk en weereldlyk, heeft de Raadt insgelyks doen verbieden, eenige dagebrieven, maanbrieven, banbrieven, of eenige andere proceſſen wegens *Sweder*, zynen Officiaal, of iemand anders, ten behoeve zyner Amptlieden, in de Stadt te brengen, op verbeurte als boven. (1)

Hier by heeft de Raadt het niet gelaten, maar niet konnende dulden, dat *Amersfoort* van het Sticht was vervreemd, en door bolwerken geſterkt, en dat *Sweder* een groot gedeelte der goede borgers uit de Stadt gezet had, als mede dat de Gelderſche dagelyks veele ſtroperyen op het platte land aanrichteden, en ook dat Biſſchop *Sweder* verboden hadde eenig goed

(1) Ziet Matth. t. IX. Anal. p. 339.

goed door het Sticht in de Stadt Utrecht te brengen, heeft zy ordre gestelt, om deze roveryen en andere geweldenaryen tegen te gaan, en zich ten oorloge toegerust, en tot Hoofdmannen benoemt *Aernt van Amerongen* en *Dirk Grawert*, met volkomen macht, om des Gestichts palen te vryen en te beschermen, alle gewelden te wederstaan, en het volk te regeeren en te geleiden in alle reizen en tochten. Ter hulpe der Utrechtenaars heeft Vrouw *Jacoba van Beyeren* eenig volk gezonden, met 't welk *Diepholt* getrokken is voor *Amersfoort*, omtrent aller heiligen dag, en heeft de Stadt ingenomen, de twee bolwerken vermeestert, en tot gevangens gekregen *Pieter van Cuylenborch*, *Sweders* broeder, *Jan van Ackoy*, *Gosen van Rycken*, *Dirck van Royen*, met noch twee hondert mannen. Heda, Sligtenhorst en andere Schryvers verhalen, dat de borgers van dezen aanslag kennisse gehad hebben, en die van *Emmenesse* aan d'eene zyde 's nachts voor de Stadt zyn gekomen, waar op de borgers met veel iever waren gelopen naar de wallen, en daar in gevolgt door die aan de poorten op de wal de wacht hadden, waar op die van Utrecht aan den anderen hoek van de Stadt over de wallen en muren geklommen waren, en dus de Stadt bemachtigt hadden.

Het volk had de wallen beklommen, en om dit te vaerdiger te konnen doen, hunne opperste klederen afgeleit, en vooral de Hollanders, welke weg genomen zynde, heeft de Raadt op zware straffe geboden de genen, die ze opgebeurt hadden, of wisten wie ze hadden, dezelve te brengen in handen van den Stadts Cameraar, of te kennen te geven by wien zy gehouden wierden.

Dus wierd *Amersfoort* wederom gebracht aan het

het Sticht, en heeft *Diepholt* eenen brief afgezonden aan Hertog *Aernout* van Gelre, vergoedinge eisſchende van de ſchade door de Gelderſche aan die Stadt gedaan, met betuiginge, indien hy niet voldeede aan dezen rechtmatigen eiſch, dat hy dan zyn recht zoude vervolgen, daar hy oordeelde het te behoren (1). Vervolgens heeft *Diepholt* de Amersfoordenaars kwyt geſcholden alle breuken en tichten, die hy op hen te zeggen mocht hebben (2); en hebben die van *Amersfoort* den 14. November zich gevoecht by het beroep door Utrecht gedaan, tegens den ban van *Sweder*. (3).

Tot beſluit van dit jaar zal ik hier byvoegen, dat *Peter van den Steene*, als Prooſt van Oudmunſter, Heer *Jan van Arkel* heeft verleit met de Heerlykheit van *Haaſtrecht*, en eenige andere goederen. (4)

1427.

Tot de Regeeringe dezer Stadt zyn in het jaar 1427. deze navolgende verkoren.

Schepenen.

Johan van Lichtenberch, Borgermeyſter.
Willam van Alendorp.
Willam van Wynſſen.
Matheus Pot.
Henrick de Wit.

Jonge

(1) Ziet Matth. Rer. Amersf. ſcript. p. xcix. en Pontan. Hiſt. Gelr. ix. p. 427.
(2) De brief daar van heeft Matth. ibid. p. 282.
(3) Ziet Matth. ibid. p. 268.
(4) De brief is te lezen by Matth. t. viii. Anal. p. 342.

Jonge Vrederick van Drakenborch.
Jacob de Voecht van Rynevelt.
Henrick Vrenck van den Vliet.
Adriaan van Landscroen.
Henrick Trinde.
Johan van Amerongen.
Reynier van Tetwyck.

Raden.

Peter over de Vecht.
Henric Stamer.
Loeff Hafert.
Claes Martens zoen.
Johan Foyt.
Jacob Geryts zoen.
Johan Proys.
Godevert de Coninck, Borgermeyfter.
Johan van Gruenewoude.
Henric van Scalcwyc.
Johan van Hamelenberge.
Willem Cloetinc.
Jan Nypyfer.
Goedfcalc van Winfen.
Aernt Hoet.
Ryner Arnts zoen.
Gheryt van Vlueten Henrix zoen.
Roeloff Tidemans zoen.
Henric de Hafe.
Jonge Willem Verwer.
Willem van der Stekel.
Peter Hubert Daniels zoens zoen.
Johan van Jutfaes.
Johan Rwfch Peters zoen.

Ou-

Oudermannen.

Pilgrim de Wael. } Wantſniders.
Steven van Zulen.
Egbrecht van Gruenenberch. } Sniders.
Gheryt Knyff.
Jacob Strokim. } Backers.
Henric Spiker.
Peter Zaſſe. } Molenaers.
Geryt van Maerſen.
Willem van Móndwyc. } Lynnewevers.
Henric van Gelre.
Henric Jacops zoen. } Vleyshouwers.
Egbrecht Paelvoet.
Henric Sloyer. } Viſchcopers.
Willem de Ridder.
Herman Claes Brants zoen. } Louwers.
Jacob Proys.
Lyeboert Riem. } Wollewevers.
Michiel de Verwer.
Lambrecht van Zulen. } Marsluden.
Lubbrecht de Jonge.
Steven Stevens zoen. } Botterluden.
Arnt van Tyel.
Roelof van Elsweert. } Cordewaniers.
Claes Louwe.
Gheryt Stillinc. } Oudecordewaniers.
Gheryt Schout.
Baudekim Wimkens zoen. } Corencopers.
Tideman Dedel.
Johan Bolle. } Steenbickers.
Arnt Jans zoen.
Willem van der Meern. } Oudewantſniders.
Henric van Loenreſloet.

Gheryt

Gheryt Pot. Dirc Braem.	} Graeuwerkers.
Willem van Gent. Gheryt de Keyſer.	} Ryemſniders.
Willem Bogemaker. Eerſt Jans zoen.	} Bylhouwers.
Gheryt van Benſcop. Willem Tielmans zoen.	} Smeden.
Albert van den Damme. Willem Jans zoen.	} Zadelaars.

Wy hebben op het vorige jaar verhaald, dat de Ridderſchap en de Stadt Utrecht, nevens die van Overyſſel *Rudolph van Diepholt* tot hunnen Ruwaart en beſchermer hadden verkoren. In het begin van dit jaar, te weten den 3. January heeft de Geeſtelykheit hier zich bygevoegt, en *Diepholt*, den volgenden dag in het gemeen Capittel geroepen, heeft het zich laten welgevallen, en by eede zich verbonden, 's lands en kerken gerechtigheden te zullen voorſtaan. Welke eed genoegzaam van denzelven inhout was, als de nieuw gekorene Biſſchoppen gewoon waren af te leggen (1).

Biſſchop *Sweder* heeft daarom den moet niet laten vallen, maar zyn heul gezogt by *Philips de Goede*, Hertog van Bourgonje, die zich gewillig getoont heeft om hem byſtant te doen, t'onvrede zynde over die van *Utrecht* en *Amersfoort*, om dat zy het met de Hoekſchen hielden (2), en Vrouw *Ja-*

(1) Ziet Matth. t. IX. Anal. p. 325. & ſeqq. en V. Heuſſens Kerkel. Outhed. 1. deel, bladz. 294.

(2) Pont. Heuter. lib. IV. Rer. Burgund. cap. 3. Zoo waren in het vorige jaar veele uit het Sticht met Vrouw *Jacoba* opgetrokken voor Haarlem, volgens het verhaal van Veldenaar, in zyne Hollandſche Cronyk.

Jacoba (wiens ongelukkige lotgevallen, dewyl die tot de Hollandſche geſchiedeniſſen behoren, ik overſla) begunſtigden.

Deze *Philips*, met Hertog *Aernout* van Gelre en Biſſchop *Sweder* een verdrag gemaakt hebbende, waar by ze zich onderling verbonden hadden, dat d'een zonder des anders kenniſſe geene vredehandelinge zoude ingaan, en veel volks uit Picardien, Bourgonje, en Holland, by een hebbende doen komen, is met dezelve getrokken in het Sticht, en eerſt *Bunſchoten* hebbende doen inneemen, om die van *Amersfoort* af te ſnyden van de Zuiderzee, heeft hy voorgenomen *Amersfoort* en het huis *ter Eem* te bemachtigen, latende aan den Hertog van Gelre over het innemen van *Rheenen*, die daar ook, geſterkt door die van *Cuylenborch*, voor gekomen is. Waarom Hertog *Philips* zich gelegert heeft voor *Amersfoort*, waar in 's nachts te voren die van Utrecht hadden gezonden drie hondert Schutten, om den vyand te helpen wederſtaan. *Philips*, deze Stadt niet konnende machtig worden zonder geweld en kracht van wapenen, heeft de Stadt ſterk doen beſtormen, en zelfs, geen gevaar ontziende, de gracht overgeſprongen, om door zyn voorbeelt zyne krygsknechten aan te moedigen, en het zoo verre gebragt, dat hy d'Amersfoordenaars tot drie malen al van de wallen hadde verdreven. Doch de Utrechtſche Schutten toeſchietende, hebben met behulp der Amersfoortſche vrouwen en jongens, die heet water met brouwt gemengt, gekookt in de brouwketenen (1) hen

(1) Het Amersfoorts bier was in die tyden zoo vermaart, dat 'er drie hondert brouwers in die Stadt gevonden wierden. Cornelius Zantfliet in zyne Chronyk, uitgegeven door Marte-

hen toebrachten, en van de wallen op de aanvallers ſtorteden, met eene byzondere kloekmoedigheit de vyanden het opklimmen der wallen belet, en dus de Stadt van dit groot gevaar gered en bevreit. Waar door de Hertog van Bourgonje genootzaakt is geweeſt het beleg op te breken, en met groot verlies af te trekken, zoo dat acht dagen aan den anderen beſteet zyn, om de dode lyken, in de gracht en geweeze legerplaats van den Hertog gevonden, te begraven. De Hertog dus door kracht van wapenen *Amersfoort* niet hebbende konnen overmeeſteren, heeft getracht dezelve alle toevoer van de Overyſſelſche Steden over de Zuiderzee te beneemen, en t'*Amſterdam* een groot ſchip doen bouwen, 't welk eene *Kat* (1) genaamt wierd, en 't zelve doen leggen voor den mont van de *Eem*; doch die van Amersfoort met hulp der Utrechtenaars hebben daar tegen een groot blokhuis doen zetten, waar door zy deze kat

ne en Durand tom. v. Collect. veter. ſcriptor. & Monum. pag. 418. ſchryft, dat Hertog *Philips* hen op 't onverwagtſt op het lyf gevallen is, zoo dat de Amersfoordenaars noch niet genoegzaam gewapent, zich echter kloekmoedig hebben verweert, en op de beklimmers der muuren heet bier, 't welk toen by geval gebrouwen wierd, gegooit hebben, en daar door hem genootzaakt af te wyken. Herman. Cornerus in Chron. apud Eccard. tom. II. Corpor. Hiſt. medii aevi verhaald, dat de Poſtulaat even voor de komſt van Hertog *Philips* met 1100. gewapende mannen in Amersfoort was gekomen, en dat die toegelaten hadden, dat 500. Bourgondiſche krygsknechten over de wallen de Stadt beklommen hadden, en in de Stadt zynde, op dezelve aangevallen waren, en ten deele gedood, ten deele gevangen genomen hadden. Doch dit verhaal verdient geen geloof.

(1) Hoe en tot wat einde dit ſchip gebouwt was, kan gezien worden by Voſſius, lib. xx. Annal. p. 114. & 115. die 't zelve zeer nauwkeurig beſchryft.

kat onbruikbaar hebben gemaakt, welke ook naderhant in den winter door eenen ysgang ten eenemaal vernield is (1). De Schryver van de Amersfoordsche Kronyk voegt 'er by (2), dat *Bunschoten*, om dat het de Hollanders ingelaten en geholpen hadt, tot den gront toe afgebroken is.

Ook hebben de Hollanders eenen aanslag gehad op *Vreeland*, doch 't zelve door d'Utrechtenaars tydig van 't geen nodig was ter verdeediginge voorzien zynde, is hun voornemen te leur gestelt.

De Regeerders dezer Stadt, zulk eenen machtigen vyand in hunne nabuurschap hebbende, hebben zich ten stryde toegerust, en alle die geene, die zich by hen en den Heer Postulaat wilden voegen, en tegen hunne vyanden optrekken, vry geleide gegeven, en toegestaan hunnen te behalen buit in de Stadt te brengen, onder toezegginge van het derde gedeelte van de genome have voor zich te zullen behouden, en voor zeelgelt van ieder gevangene te genieten tien Hollandsche schilden, of de gevangene, mits dat zy geene bekome have of gevangene verduisterden, maar in de Stadt brachten op verbeurte van hun leven. De bekome buit moest gebracht worden op S. Cathryne veld, om aldaar door Schatmeesters, die ook anders *Butemeesters* genoemt worden, verdeelt te worden. Vervolgens zyn door den Heer Postulaat tot Bevelhebbers over

(1) Ziet Matth. Rer. Amersf. script. p. 95. & 292. Zantvliet op de zoo even aangehaalde plaats verhaald, dat dit groote Schip voor het beleg al in de Zuiderzee gelegen heeft; andere, als Veldenaar en Vossius brengen dit op het volgende jaar.

(2) Matth. ibid. p. 171. en Gouthoeven Chron. p. 455. schryven, dat dit door de Utrechtenaars verricht is, ziet ook Matthaeus in zyne aantekeningen over de Rer. Amersf. script. p. 292.

over zyn krygsvolk geſtelt, Heer *Willem van Montfoort* en *Hendrik Ledebuer*, en door de Stadt *Godevaert de Konink* en *Aernt van Amerongen*, Borgermeeſters van den nieuwen en ouden Raadt, zynde de laatſte in plaats van den uitgezetten *Timan van Dorſchen* tot die waerdigheit verheven.

Hertog *Aernout* van Gelre zich mede vyand van het Sticht verklaard hebbende, heeft met zoo veel iever dezen oorlog voortgezet, dat hy daar door het Graafſchap *Gulik* kwyt raakte. Want *Maria van Harcourt*, eerſt Weduwe van den ouden Hertog *Reynout*, en naderhant getrouwt aan *Robbert*, zoon van *Adolf*, Hertog van Berge, hadde in lyftocht de bezittinge van *Gulik*, welke na haar overlyden moeſte komen aan den Hertog van *Gelre.* Welke *Maria* te dezer tydt ſtervende, verzuimde Hertog *Aernout* van *Gulik* bezittinge te nemen, en de Keizer eenige bekommeringe opgevat hebbende over de al te groote macht van den Hertog van Bourgondien, waar mede Hertog *Aernout* zich verbonden hadde, verleide den Hertog van Berge met *Gulik*, waar door Gelderland voor altoos van dat Graafſchap is ontzet. Dus wierd de Hertog van Gelre, alle zyne krachten bybrengende om een ander onwettig en met geweld 't zyne t'ontnemen, rechtvaardig geſtraft, en van een ſchoon ſtuk goed, welk hem natuurlyk toekwam, berooft.

In het laatſte van het voorgaande of in het begin van dit jaar hebben de Utrechtenaars blokhuizen voor Cuylenburg doen ſtellen, om de inwooners te benauwen en het uitlopen te beletten. Of ſchoon geene Schryvers hier van gewagen, voor zoo verre my bewuſt is, zoo kan ik echter dit vaſt ſtellen, om dat ik in onze Raadtboeken dingsdag na Pauli con-

converſio van dit jaar aangetekent vinde, dat aan twee menſchen, die in Stadts dienſt gearbeit hadden aan die blokhuizen, en welkers eenen zyn been, en den anderen zynen arm was afgeſchoten, toegelegt zyn 's maandelyks hun leven lang gedurende twee ponden Stadts pay, en voor eens acht Beyerſche guldens.

Ook hebbe ik gevonden onder de Stadts oude boeken eene byzondere rekeninge, gedaan door *Jacob Scroeykyns*, *Lambert van Zulen*, *Hubert Daniels* zoon, en *Lambert Elias* zoon, van zulken loon, als aan de werkluiden gegeven is, die aan het blokhuis voor Cuylenborg gearbeit hebben, en van zulke reizen, als in 't jaar 1427. gedaan zyn van de Stadt, waar in gewag gemaakt word van verſcheide reizen, als in de Veluw, voor Amſterdam, in Overyſſel, te Kampen, tot Seyſt, Amersfoort, Soeſtdyk, in de Betuw en tot Cuylenborg, hebbende d'onkoſten voor deze Stadt in alles bedragen 4096. guldens, zes wit. Welke ſomme ons thans zeer gering moet voorkomen.

De eerſte uittocht, die *Diepholt* met de Utrechtenaars, die van Amersfoort en Overyſſel, (waar by zich de Graaf van Hoey hadt gevoegt,) gedaan heeft, is voorgevallen daags na S. Geertruden dag, zynde gericht op de Veluwe, alwaar groote verwoeſtingen door plunderen, roven en branden door hen zyn aangerecht, zonder kloosters of geeſtelyke huizen te verſchonen. De Hertog van Gelder, om dit betaald te zetten, heeft den vierden April zyne wraakluſt geboet in het verbranden van *Amerongen*, *Woudenberg* en andere plaatzen van het Sticht, en is voorts in Drent gevallen, op dezelve wyze aldaar huis houdende. *Diepholt* is hier op omtrent het einde van de So-

 mer-

mermaand by Rheenen den Rhyn overgevaren, en heeft *Heusden*, *Kesteren*, *Linden*, *Ommeren*, *Ingen*, *Eck*, *Maurik* en de omleggende buurschappen tot *Ravensway* toe uitgerooft en geblaakt. Om welke en vordere verwoestingen was het mogelyk te wederstaan, die van *Nimwegen*, *Tiel* en *Bommel* uitgetrokken zyn, en in gevecht gekomen zynde, tusschen *Ryswyk* en *Maurik*, zyn de Geldersche verslagen, met achterlatinge van vyf hondert gevangene. Even daar naar heeft *Diepholt* eenen aanslag gemaakt om *Tiel* te bemachtigen, doch die mislukt zynde, heeft hy zich vergenoegt met de berovinge en verderffenisse der Dorpen, *Zantwyck*, *Droemt*, *Soelen*, *Malsen* en *Wadenoyen*, en het uitplonderen en verbranden van het *Marienklooster*, om dat deszelfs Abt den ban, als Officiaal van *Sweder*, tegens hen hadde uitgesproken. Dus zyn de Utrechtenaars met veel behaalden buit en gevangene t'Utrecht te rug gekomen. Dezen tocht in de Veluwe brengt Heda op het volgende jaar, doch dewyl ik daar van gemeld vinde in ons Buurspraakboek van dit jaar, moet dezelve te dezer tydt voorgevallen zyn.

Hoe *Johan van Middendorp* in dit jaar, en verscheide andere, den Postulaat en het Gesticht den oorlog hebben aangezeit, kan gezien worden by *Revius* (1).

In des Cameraars rekening van dit jaar hebbe ik gevonden, dat Donderdags na Petri de Postulaat uit het leger in de Stadt gekomen is, om met onzer Stadts Overstens, en de vrienden van Vrouw *Jacoba van Beyeren* te spreken, en te overleggen hoe men de vyanden den meesten afbreuk zoude kon-

(1) Revius lib. 1. Histor. Daventr. p. 102. & 103.

konnen doen, en dat die alle door de Overstens op Hasenberg ten eeten zyn onthaalt, welke maaltyd smiddags en savonts gekost heeft 20. guldens twaalf wit, makende zes en twintig Stadts ponden, twaalf wit en twee duiten. Dit hebbe ik niet willen overslaan hier aan te tekenen, om te bewyzen hoe weinig diergelyke maaltyden, in vergelykinge van de hedendaagsche, gekost hebben, te meer daar de Heeren, die dezelve bygewoont hebben, zeer aanzienlyk waren, zynde de geene, die door Vrouw *Jacoba* naar Utrecht waren gezonden, geweest *Jan van Wassenaar*, *Dirk van Merwede*, *Bartout van Assendelft*, *Geryt van Poelgeest*, *Willem van Naaldwyc*, *Adriaan ter Longe*, en *Florys van Kyfhoek*, welke met den Postulaat en de Overstens dezer Stadt ter maaltyd hebben aangezeten.

Bisschop *Sweder* en zyne helperen hebben veele middelen aangewent, om de Stadt Utrecht te bemachtigen, en ten dien einde eenen aanslag beraamt om de Stadt op het onverwachtst te vermeesteren: waar van kennisse gegeven hebbende aan eenige zyner begunstigers, in de Stadt wonende, heeft hy getracht des Vrydags na Kruisvindinge, des morgens om zeven uren, de Wittevrouwe-poort in te nemen, en daar door zyn volk in de Stadt te brengen en dus te overrompelen. Doch deze aanslag, door de waakzaamheit der goede borgerye ontdekt en tegen gegaan zynde, is vruchteloos geweest, en zyn 'er verscheide der medeplichtigen aan dit verraat met de dood gestraft, als *Alert Goessens* zoon, en *Lambert Jans* zoon, met den rade: *Jacob Wemmer*, *Bertelmeus Andries* zoon, *Jan Lieboort*, *Hendrik Uurslotmaker*, *Jan van Spengen*, en *Lambert*, Biertapper in

de Jacobinen ſteeg, met den zweerde: andere gebannen: doch eenige der voornaamſte, als *Johan over de Vecht Hermans* zoon, *Hubrecht Zoudenbalch*, *Vreeswyk de Witte*, *Jans* zoon, *Hendrik van Endoven*, *Evert die Gruter*, *Timan Rycouts* zoon *van Bylair*, *Aelbrecht Botte* en *Gerrit Ude*, de Leydekker, ontvlucht zynde, is de Stadt voor eeuwig verboden op hun lyf, en zyn zelfs hunne Vrouwen en Kinderen gelaſt uit de Stadt te gaan, en dus zo wel als haare Mannen en Vaders gebannen.

Door het Interdict van Biſſchop *Sweder* hadden, volgens de gewoonte der Roomſche Kerke, de morgen en avont gezangen, en in zommige Kerken de geheele Godsdienſtoeffeninge ſtil geſtaan; doch na dat eerſt de Raadt, en naderhant de Poſtulaat, de Ridderſchap en de Raadt dezer Stadt de Geeſtelyken in hunne beſcherminge hadde genomen, hebben zy den dienſt naar gewoonte wederom verricht. (1)

De Staten des Geſtichts geen gehoor by den Paus konnende krygen, jaa ſmadelyk by den Stoel van Romen behandelt wordende, in hunnen Afgezant *Rays Doggert* (2), die aldaar als eene misdadige in de gevangeniſſe was gebracht, hebben goet gevonden, de gantſche Chriſten wereld by een openbaar geſchrift bekent te maken de rechtsweigeringe hen aan 't Roomſche Hof gedaan, en de

(1) Ziet Matth. tom. IX. Analect. p. 351. & Rer. Amersf. Script. p. 272.

(2) Deze *Raiſo Doggart van Oudewerve*, Doctor in de Geneeskunde, is in het volgende jaar Canonik ten Dom geworden, en in het jaar 1435. Prooſt tot Oudenzael, en in het jaar 1443. geſtorven. Ziet Drakenb. Aanh. op de Kerk. Outh. bladz. 63.

de redenen, waarom zy Biſſchop *Sweder* niet konden aannemen. In dit Verklaar-ſchrift, gericht aan alle Chriſten Koningen, Keurvorſten en andere Vorſten van 't Roomſche Ryk, mitsgaders aan alle Aartsbiſſchoppen, Biſſchoppen, Hertogen, Markgraven Landgraven, Graven, Edelen en geboortige Heeren, en alle andere Kerkenprelaten, een *Manifeſt* genaamt, waerdig om gelezen te worden, doch te lang zynde om hier geplaatſt te worden (1), word eerſt aangetoont de wettigheit der verkiezinge van *Rudolph van Diepholt*, de onwettigheit der voorzieninge ten behoeve van *Sweder van Cuylenborg*, de redenen by het beroep aan den Paus bygebracht, de rechtsweigeringe te Romen gedaan, en dan worden verhaald de gruwelſtukken, geweldenaryen en wreedheden door *Sweder* gepleegt, waar door hy zich onwaardig gemaakt hadt den Biſſchoppelyken zetel te beklimmen: waar van tot ſtaaltjes by gebracht worden, eerſt dat hy, voor dat hy de Pauſſelyke brieven van voorzieninge getoont, en daar op zynen eedt gedaan hadde, een der Stichts Sloten, *Horſt* genaamt, ingenomen had, en vyf Mannen doen onthoofden, zonder hen volgens het Landrecht te recht te hebben doen ſtellen. Ten tweden, de geweldenaryen, verdriften en rovinge by zyne inkomſt t'Utrecht gepleegt. Ten derden, dat hy 's nachts t'Utrecht eenen Prieſter van Overyſſel van zyn bedde hadde doen lichten, en geboeit doen overbrengen op het Slot *ter Horſt*, en daar zoo lang gevangen gehouden, tot dat hy eene goede ſomme gelds aan hem betaald hadt. Ten vierden, dat hy de Stadt *Amersfoort* van het Sticht ver-

(1) Ziet het zelve by Matth. tom. VI. Anal. p. 320.

vervreemd hadt, en in handen der Gelderſchen overgegeven, die daar blokhuizen in gemaakt, veele borgers gevangen genomen, en andere gevangen in vreemde landen hadden gezet, om hen te dwingen groot losgeld te betalen. Ten vyfden, dat hy eenen *Johan van Loenen* in de gevangeniſſe hadt doen brengen, wredelyk laten pynigen, en gedwongen in die pynen belydeniſſe te doen van een geſmeet verraat, welke, door den Rechter en Schepenen van *Rheenen* ter dood veroordeeld zynde, zyne vorige belydeniſſe, als daar toe door de onmenſchelyke pynigingen gedwongen zynde, herroepen hadt, waar op het Gerecht van *Rheenen*, zwarigheit makende het gevelde vonnis ter uitvoer te brengen, door *Sweder* gelaſt was hem te doen onthoofden, en op een rad te leggen, welk wreed nootlot hy hadt moeten ondergaan, ſchoon hy tot het laatſte zyns levens, 't geen hy te voren beleden hadt, herroepen en ontkent hadde. Ten zesden, dat hy den Domdeken *Herman van Locborſt* by hem ontboden hebbende, met verleeninge van vry geleide, op het Slot *ter Horſt* elf dagen hadt doen opſluiten, en door alle middelen, zelfs door zware dreigementen, hadde getracht daar toe te brengen, dat hy zyne Decanie ten behoeve van eenen neef van *Sweder* zoude afſtaan. Dat hy denzelven, zulks volſtandig blyvende weigeren, van het Slot ſchandelyk hadde doen ryden op een klein veulen peerd, in verwachtinge, dat des Domdekens vyanden hem zouden onder weeg aantreffen, en zoo niet doodſlaan, ten minſten gevangen krygen. Ten zevenden, dat *Sweder* alle die hem tegen waren, zoo geeſtelyke als weereldlyke, overal deed vervolgen, jaa zelfs doodſlaan, voorgevende daar toe oorlof van den Paus ontfangen te hebben.

Be-

Besluitende de Staten uit dit alles, dat *Sweder* was een meineedige, verbreker en overtreder der rechten, een overbrenger en vervreemder der Kerkelyke goederen, manslachtig, te banne, irregulier, onwettig, en met menigerlei misdaden beswaard, en vermits zy geen gehoor konden krygen by den Paus, die hen recht weigerde, dat zy onder betuiginge van altydt te willen blyven onder de gehoorzaamheit der Kerke, zich beroepen op eene algemeene Kerkvergadering, en op den Paus, die daar dan wezen zal, gevende hier van tot reden deze opmerkelyke woorden: *Want by belikenisse, gelyck de tafel van den scepe te live hout den genen, die daer op compt, na dat dat scip gebroken is, alle lopen wi totten Concilium der gemeenre Kerke, so ons dat hooft recht weygering doet, als tot den tafel des scips, welk Concilium weder maeckt totter saligheyt die verdrukt zyn ende by hem blyven.*

Ook heeft de Raadt dezer Stadt wederom scherpelyk op straffe des doods, by openbare klokluidinge doen verbieden, in de Stadt of Stadts vryheit te brengen, te tonen of te lezen, of doen lezen of tonen, heimelyk of openbaar, eenige Paus bullen, processen, dagebrieven, manebrieven, banbrieven, of andere Roomsche brieven, by dage of by nachte, ter tydt toe de algemeene Kerkvergadering uitsprake zoude gedaan hebben, of dat de Paus openbaar recht doen zal, en herroepen zal hebben alle bullen, processen en brieven, ten onrechte tegens hen uitgegeven.

Niet tegenstaande Bisschop *Sweder* aan zoo veele gruwelstukken schuldig, en met zoo veele euveldaden besmet was, die hem eer aan eenen wreeden en bloetdorstigen dwingelant, dan aan eenen Kerkenherder gelyk maakten, die zyne kudde zachtmoedig lei-

leiden en regeeren moet; zoo waren 'er echter noch veele onder de Geeſtelyken, die, onder voorgeven van te gehoorzamen aan de beveelen van den Paus, hem aanhingen, zoo dat eenige Canoniken uit alle de vyf Capittelen de Stadt Utrecht verlieten, en zich t'Aernhem neder zetteden, en van daar uit name der vyf Capittelen hunne beſluiten uitgaven; 't welk zoo verre ging, dat zy *Sweder* volmachteden om geld op te nemen, en daar voor te verpanden de jaarlykſche inkomſten des Biſſchops, en zyne tafel-goederen, den Biſſchop tot onderhout toegeſchikt. (1)

Tot de gedurige uittochten tegens de vyanden, wierden eenige wagenen en paerden vereiſcht ter overbrenginge van 't geen ter uitvoeringe der voornemens nodig was, en vooral in het winterſaiſoen; waarom de Raadt dezer Stadt des Vrydags na onzer Vrouwen dag conceptio by openbare klokluidinge alle, die in de Stadt en Stadts vryheit woonachtig waren, en bouwden, gelaſt heeft hunne wagenen en paerden gereet te houden, om de Stadt te dienen op zeker loon, zoo dat die bouwden met eenen geheelen ploeg, leveren moeſten een wagen met vier paerden, die met eenen halven ploeg, een met twee paerden, en zo voorts, elk naar zyne bouwinge, onder verbeurte van tien ponden.

Buitengewoon zyn in dit jaar de onkoſten geweeſt, die de Stadt heeft moeten maken, hebbende ik gevonden, dat in de rekening van den eerſten Cameraar, de ontfangſt beſtaan heeft in 85932. ponden acht ſtuivers en drie duiten, en de uitgaaf in 159357. ponden en elf duiten, en dat hy dus meerder hadde uitgegeven 73424. ponden twaalf

(1) Ziet Matth. tom. IX. Anal. p. 407.

twaalf ſtuivers en acht duiten. En hebben de Staten een mergengeld uitgeſchreven hebben, om de onkoſten hunner proceduren, te Romen tegens Bisſchop *Sweder* gevoert, goet te maken.

1 4 2 8.

In den jare 1428. zyn deze navolgende tot de Regeeringe verkoren.

Schepenen.

Vrederic van Drakenborch.
Johan Pot.
Braem van Landskroen.
Willem van Nywenvelt.
Dirc Grawert, Borgermeyſter.
Jonge Jan van Lichtenberch.
Jan Trinde.
Jan de Coninc.
Jan Sloyer.
Vranc Goderts zoen.
Peter van Snellenberch.
Reynier Utenham.

Raeden.

Johan Zittert.
Herman Grawert.
Huge Goyert.
Ermbrecht over Ryn.
Eerſt van Gruenewoude Jans zoen, Borgermeyſter.
Ghiſebrecht Boll.
Claes Aelbrechts zoen.
Peter Terinc.

Jacob Vrenck.
Gheryt de Haen.
Johan Ghisebrechts zoen.
Johan Geryts zoen.
Evert van Voskulen.
Johan Wustinc.
Johan Walmer.
Johan Keteler.
Roeloff van den Zyle.
Weemmer van Maersen.
Herman de Gruter.
Geryt van Hensbeken.
Herman die Vroede.
Reynier Modde.
Dirc van Houdaen.
Herman van Steenre.

Oudermannen.

Willem Schade. Bertelmeus Soudenbalch.	} Wantsniders.
Johan Knyff. Claes van Gruenenberch.	} Sniders.
Henric Hasert. Dirc de Goyer Henrix zoen.	} Backers.
Willem van der Woert. Gheryt Beernts zoen.	} Molenaers.
Claes Jans zoen. Andries Jans zoen.	} Lynnewevers.
Jacob Vrederix zoen. Peter Foyt.	} Vleyshouwers.
Peter Calle. Ghisebrecht Claes zoen.	} Vischcopers.
Beernt Proys. Claes Steffens zoen.	} Louwers.

Hen-

Henric Jacobs zoen. Wouter Stevens zoen. } Wollewevers.
Lodewich de Wael. Herman de Witte. } Marsluden.
Willem van Weelde. Johan van Tyel. } Botterluden.
Jacob Veen. Tideman Vos. } Cordewaniers.
Robbert Jans zoen. Arnt Egberts zoen. } Oudecordewaniers.
Gelis van den Velde. Johan Taets. } Corencopers.
Meister Arnt die Brwn. Hubrecht Daniels zoen. } Steenbickers.
Hermen Braem. Evert van Strimaet. } Oudewantsniders.
Huge Walmer. Jacob Dircx zoen. } Graeuwerkers.
Ghisebrecht Louwerens zoen. Ghisebrecht Keiser. } Riemsniders.
Peter Stevens zoen. Willem Arnt Willems zoens zoen. } Bylhouwers.
Aernt Oge. Johan van Benscoep. } Smeden.
Claes Florens zoen. Geryt Geryts Boudens zoens zoen. } Zadelaers.

In het begin van dit jaar heeft Vrouw *Jacoba van Beyeren* den Borchgraaf van Montfoort *Johan* verleit met de Heerlykheden van Linschoten, Hekendorp en den Weert, 't welk door Hertog *Philips van Bourgondien* den zesden September van dit jaar is bevesticht. (1)

Om

(1) Ziet Matth. de Jure Gladii xi, p. 169. & 171.

Om de Stadts macht ontzachelyker te doen zyn, en meerder volk in 't veld te konnen brengen tegens hunne vyanden, heeft de Raadt op Palm-avont, by klokluidinge gelast, dat alle, die jaar en dag in de Stadt hadden gewoont, de Stadt zouden moeten dienen, en uittrekken als de klok sloeg, zoo wel als andere borgeren en onderzaten, op verbeurte, indien zy dit bevel niet opvolgden, van met hunne Vrouwen en Kinderen, vyf jaren uit de Stadt en een myl van daar te moeten blyven.

Bisschop *Sweder* en zyne begunstigers hebben zich gestadig bezig gehouden, en overleg gemaakt, om, dewyl zy den Postulaat noch de Stadt Utrecht door macht van wapenen niet konden bemachtigen, dezelve door list te vermeesteren. Dus verhaald Heda, dat 'er verscheide zamensweeringen, zelfs tot achtien toe, zyn ontdekt en te niet gelopen. In dit jaar vinde ik in het Buurspraakboek, dat *Aernt Proeys*, Vrydag na Paasch dag, eenen oploop in de Stadt verwekt en getracht heeft eene gemeene bloetstortinge en manslag over de gantsche Stadt te maken, en derzelver vyanden ter uitvoer zyner bloeddorstige voornemens in de Stadt te brengen. Uit wat oorzaak deze verbitteringe van *Aernt Proeys* tegens de Regeerders der Stadt gesproten zy, is my onbekent, en ik heb zulks niet konnen ontdekken. Hy moet een wreevelig, bloetdorstig en ontaart mensch geweest zyn, zynde hy de zoon van den Borgermeester *Berent Proeys*, die, ten tyde van de inkomst van Bisschop *Sweder*, zoo wreedelyk was vermoord, zoo als wy hier voor verhaald hebben. Dus heeft hy aangespannen met de moordenaars van zynen Vader, tegens die genen, die de vrienden van zynen Voortteeler geweest waren, en aan welker voornaamste hy nauw

nauw vermaagtſchapt was. Hoe hy dit begonnen en getracht heeft uit te voeren, als mede het gevelde vonnis van den Raadt, ſtaat in het Buurſpraakboek van dit jaar Donderdags na Pinxterdag, op deze wyze aangetekent: *Want Arnt Proys mit opſet gewapent, om gemene bloetſtortinge doer onſe Stat te doen, op ter plaetſen gecomen is des Vrydages nae den heiligen Paeſchdage leſte leden, ende heeft dat bewiſet mitten werken, yerſte an onſen Overſten, die hem in maeſſcappen ende in vrenſcappen te gemuete quamen, hem te vragen ende doochdeliken tonderwyſen, wat hy yn ſinne badde, op die ſelve Overſte verradelike gevochten, die gewont ende nedergeſlagen heeft, ende meer onſer borgere, om die bloetſtortinge te beginnen, ende voirganger of te weſen, ende die te volbrengen, die hem ontweken gevreeſt heeft, ende daer tot ſelver tyt Claes van Zoelen onſer borger, die in rechter vrenſcappen tot hem quam, ende vraechde hem, of hy yet begerde, dien hy daern boven moortdaliken, ende ſonder huede, doert lyf geſtoken heeft, daer Claes aen geſtorven is, ende hier toe opſat gemaect ende overdragen heeft mit onſen vianden, die tot deſer ondaet ende bloetſtortinge in onſer Stat te brengen. Alſo die Raet alle deſe ondaden voirſcreven claerliken ter waerheit gevonden heeft, daerom verbiet men Arnt Proys die Stat ende 't lant van Utrecht* (1), *van verraderien ende van moirde eweliken op ſyn lyf. ende yemant die Arnt Proys vengge, en onſer Stat doen levende leverde, dien wil die Raet*

(1) Aanmerkelyk is het, dat de Raadt hem niet alleen uit de Stadt, maar zelfs uit het land van Utrecht gebannen heeft, 't welk een bewys uitlevert van haar groot gezag in die tyden.

Raet geven twee hondert Hollandſe ſchilden. Hoe hy naderhant in hechteniſſe gekomen en gevonniſt is, zullen wy op 't volgende jaar verhalen.

Kort na dezen geſtilden oploop, heeft de Raadt ter klokke opentlyk doen bekent maken, dat alle, zoo Mannen als Vrouwen, die tot hunne jaren gekomen waren, te weten die twintig jaren out waren en daar boven, welke niet ter kerke gingen, en de Miſſe en Godsdienſt niet bywoonden, wekelyks zouden verbeuren eene Beyerſche gulden, welke de Kerkmeeſteren der vier Parochie kerken, by hunnen eedt daar op te doen, ieder in zyn kerſpel zouden opbeuren, de helft ten voordeele der Parochie-kerken, onder welke de bekeurden woonden, en de andere helft tot Stadts behoef, met uitdrukkelyke laſt aan de Kerkmeeſteren, daar van alle veertien dagen bericht te doen aan den Raadt.

Schoon dit Raadts-beſluit ſchynt te bedoelen de bevorderinge van den uitterlyken Godsdienſt, om de menſchen yveriger te doen zyn in het horen der Miſſen en vordere openbare Godsdienſt-oeffeningen, in dien tydt gebruikelyk, zoo konde dit middel ook zeer gepaſt zyn ter ontdekkinge der geenen, die Biſſchop *Sweder* bleven aanhangen, en om dus te weeten, wie des Raadts verborgene vyanden waren, die gedurige zamenſweeringen in hunne Stadt ſmeedden, en gelegenheit zochten, om Biſſchop *Sweder* wederom binnen te brengen. Want deze, gehoorzamende aan den ban tegens den Poſtulaat en den Raadt der Stadt door *Sweder* uitgeblixemt, en voor al aan het verbod aan de Geeſtelyken gedaan, van eenige openbare Godsdienſt-oeffeningen te plegen, kwamen niet ter kerke by die Geeſtelyken, die de beveelen van Biſſchop *Swe-*

Sweder verſmaaden, en de andere Geeſtelyken, die daar aan gehoorzaamden, waren meeſt uit de Stadt geweeken, of, zoo zy gebleven waren, hadden opgehouden de kerken-dienſten te doen. Dus konde door dit nauw onderzoek en bekeuringe der geene, die den uitterlyken en openbaren Godsdienſt niet waar namen, de Raadt kennen, wie die geene waren, die het met *Sweder* hielden, en van welke zy niets goeds te wachten hadden.

Ik heb hier boven verhaald, dat de Poſtulaat, als mede de Ridderſchap en de Raadt dezer Stadt de Geeſtelyken, die op het land en in de Stadt den dienſt bleven waarnemen, in hunne beſcherminge hadden genomen, voor al met betrekkinge tot hunne goederen en renten. Door dit middel wierd het verder verloop geſtuit, en veele, volgens het ſchryven van Heda, die geweken waren, kwamen wederom, om 't genot hunner inkomſten, en dus een middel van beſtaan te hebben. En ten bewyze dat de Regeerders dezer Stadt aan hunne verbinteniſſe hebben voldaan, hebben zy al vroeg in dit jaar beſloten aan het Capittel van *S. Jan* te geven vier hondert en vyftig mudden haver. (1)

Bis-

(1) Dewyl 'er dikwerf in onze Raadtsboeken gewag gemaakt wort van den *Haver van S. Jan*, welke de Stadt jaarlyks opbragt aan het Capittel van S. Jan, zal ik om den oorſpronk daar van te ontdekken, hier opgeven de brieven, myns wetens noch niet gedrukt, zoo als ik die in een onzer Stadts Copieboeken gevonden hebbe, waar uit blykt, dat die *Haver* tot een erfpacht gegeven is voor eenig land tot de Prooſtdye van S. Jan behorende, gelegen buiten de Weerdpoort in het gerecht van Hogelande, welke de Stadt nodig hadde ter verdiepinge en verbredinge van de rivier de Vecht. Te meer achte ik het niet ondienſtig deze brieven hier in te voegen, om dat tot dezen huidigen dag aan het Capittel van S. Jan deze erfpacht word betaalt, niet

 in

in haver, maar in geld, gerekent naar den prys des havers. De Brieven luiden aldus:

,, Nos *Nicolaus de Steen*, Dei gratia Prepositus & Ar-
,, chidiaconus Ecclesie Sancti Johannis Trajectensis, faci-
,, mus manifestum, quod cum *Godefridus Vastradi* ex loca-
,, tione sibi facta a predecessore nostro, de consensu Capitu-
,, li nostri omnes agros sitos in Hogelande, ad nostram Pre-
,, posituram spectantes, possideat pro annua pensione colen-
,, dos, datis super hoc literis sub hac forma: *Johannes* Dei
,, gratia Prepositus & Archidiaconus Ecclesie Sancti Johannis
,, Trajectensis, omnibus presentia visuris notum facimus,
,, quod nos de consensu Capituli nostri *Godefrido Vastrado*,
,, presentium conservatori, quoad vixerit, & post ipsum uni
,, heredi suo, scilicet filio vel filie, si filium non habuerit,
,, ab ipso legitime descendenti, &, si absque liberis decesse-
,, rit, *Henrico* fratri suo, quo ad vitam suam, omnes agros
,, nostros, sitos in Hogenlande, colendos contulimus pro
,, quadringentis modiis avene, dative & legaliter sex modiis
,, avene minus, quos solvet *Gerardus de Hogelande*, & ipse
,, *Godefridus*, vel successor ejus, ut premissum est, Officia-
,, to nostro satisfaciet certis temporibus, ad serviendum Ca-
,, pitulo antedicto, & insuper ipse habebit utilitatem de a-
,, vena ad dictam terram colendam, dummodo foveas im-
,, pleat, & in debito statu conservet terram supra dictam.
,, Et ipse dabit Officiato nostro, vel ejus heres, ut dictum
,, est, optimam avenam, quam inveniet ad emendum, &
,, etiam ei, vel ejus heredi pro tempore extanti, de quoli-
,, bet modio denarius refundetur. Et omne impedimentum
,, de aggeribus, & omne dampnum, quod idem *Godefridus*,
,, vel eidem in dictis bonis succedens, occasione nostra &
,, Canonicorum Sancti Johannis predicte receperit, hoc ipsi
,, ad existimationem proborum virorum refundetur, gene-
,, rali plaga duntaxet excepta. Et nos Prepositus dabimus
,, dicto *Godefrido*, seu ejus heredi singulis annis decem solidos
,, Trajectenses in vigilia beati Remigii persolvendos. In cu-
,, jus rei memoriam presens scriptum dicto *Godefrido* contu-
,, limus, sigillis nostris & Capituli nostri roboratum. Da-
,, tum anno Domini M. & nonagesimo sexto (NB. dit is een schryffout, zynde overgeslagen CCII moetende deze brief in 't jaar 1296. geschreven zyn) ,, in crastino beati Remigii.
,, Nos demum tempore, quo caristia frugum esse ceperit
,, propter habundantiam aque pluvialis, timentes de pensio-
,, ne nostra predicta defraudari, fruges in dictis agris tunc
,, exstantes ad cautelam fecimus arrestari. propter quod di-
,, ctus *Godefridus* pro dicta arrestatione redimenda, & pro

,, dicta

,, dicta pensione solvenda, nobis constituit fidejussores pro
,, se, videlicet *Johannem Rotardi* civem Trajectensem, &
,, *Wilhelmum Godefridi de Jutfaes*, sub hac conventione,
,, quod si dicti fidejussores occasione dicte fidejussionis ali-
,, quod dampnum incurrerent, vel expensas facerent, quod
,, dictos agros sive terras predictas possidere deberent eo jure,
,, quo dictus *Godefridus Vastraet* eos possidet, prout litere pre-
,, decessoris nostri superius prenominate loquuntur de *Godefri-*
,, *do Vastradi* supra dicto, donec omnia dampna & expensas,
,, que & quas propter hoc sustinuerint & fecerint, integre recu-
,, peraverint & complete, & de hoc stare & credere debet sim-
,, plici dicto eorum & cuilibet eorum, salva pensione predicta,
,, nobis & successori nostro, juxta tenorem dictarum literarum
,, predecessoris nostri annis singulis persolvenda. Ita tamen,
,, quod dicta possessio dictorum fidejussorum ultra tempus vite
,, illorum, qui in dictis literis predecessoris nostri fient in-
,, scripti, non duraret. Quibus sic actis dictus *Godefridus*
,, *Vastrade* literas predictas, super dictis terris a predeces-
,, sore nostro obtentas, dictis fidejussoribus suis coram no-
,, bis resignavit, nos rogans instanter, ut dictis fidejussori-
,, bus suis, ob firmiorem securitatem eorum, nostras dare-
,, mus literas super omnibus superius enarratis. Nos igitur
,, dictorum fidejussorum indempnitati consulere volentes,
,, tam propter veritatem rei sic geste, quam propter dictum,
,, sive permissionem, pronuntiationemque reverendi Patris,
,, Domini *Guidonis* Episcopi Trajectensis, qui controver-
,, siam prenominatam, inter dictos fidejussores & nos, occa-
,, sione premissorum exortam, terminavit, premissis omnibus
,, una cum Capitulo nostro consentímus, & in testimonium
,, & roboris firmitatem premissorum presentes literas dictis
,, *Johanni* & *Wilhelmo* fidejussoribus tradidimus, sigillis no-
,, stris & Capituli nostri sigillatas, & nos talium antedicto-
,, rum confitemur ad dictum Episcopi & ad preces Prepositi
,, predictorum premissis omnibus consensisse, & sigillum no-
,, strum presentibus apposuisse in testimonium premissorum.
,, datum anno millesimo CCC. decimo sexto feria sexta post
,, festum Nicolai Episcopi.

Onder dezen brief stont: *Nota. Denarius de quolibet modio refundendus, erit denarius nigrorum Turonensium, quorum* XII. *faciunt solidum, & viginti solidi faciunt libram, & libra nigrorum Turonensium juxta ordinationem bone memorie domini Guidonis Episcopi Trajectensis valet novem placken Dordracenses.*

In de betalinge van deze erfpacht, die de Stadt jaarlyks doet aan het Capittel van S. Jan, word voor den swarten tournoys afgetrokken den twaalfden penning.

De uitſpraak van Biſſchop *Guido* over het verſchil tuſſchen den Prooſt *Nicolaas*, die ook *Colyn* genoemt wordt, (ziet Drakenborch Aanhangzel op de Kerkelyke Oudheden van Nederland bladz. 186.) en tuſſchen de voorgemelde borgen, is van dezen inhout:

„ *Guido* Dei gratia Epiſcopus Trajectenſis, univerſis pre„ſentia viſuris ſalutem, cum noticia veritatis. In queſtione „ dudum hactenus inter dominum *Colinum* Prepoſitum Ec„ cleſie ſancti Johannis Trajectenſis ex una parte, & *Johan„ nem Rotardi*, & *Wilhelmum Godefridi* ex altera ventila„ ta, compromiſſionem in nos ſuſcepto, vel ab eisdem par„ tibus hinc & inde exquiſitum exquirendum, & conſidera„ tum conſiderandum, diſcretorum uſi conſilio & proborum „ e Provincia noſtra Trajectenſi: videlicet quod *Johannes* „ & *Wilhelmus* predicti ſatisfacient integre de quadringen„ tis modiis avene, minus ſex modiis avene, temporibus „ debitis & conſuetis, pro pacto preſentis anni, de terris „ memorati Prepoſiti, quas poſſident *Johannes* & *Wilhel„ mus* memorati. Preterea idem *Wilhelmus* & *Johannes* „ ſolvent jam dicto Prepoſito pro ducentis & quadraginta „ quatuor modiis avene, qui de pacto anni proximi preteri„ ti reſtant adhuc ſolvendi, pro quolibet modio ſedecim ſo„ lidos nigrorum Turonenſium. Et nihilominus quum dictus „ Prepoſitus ipſi *Johanni* de quadraginta modiis avene per „ eundem prefato Prepoſito eodem anno preterito mutuatum „ exſolvit viginti quinque ſolidos nigrorum Turonenſium „ pro quolibet modio avene detento, & nunc duntaxat ſe„ decim ſolidos recuperabit de quolibet modio avene deten„ te de pacto ejusdem anni preteriti refundet idem *Johan„ nes* dicto Prepoſito de quolibet dictorum quinquaginta mo„ diorum novem ſolidos dicte monete ad gratiam ipſius Pre„ poſiti, pro ſue benignitatis arbitrio faciendam. Inſuper „ idem Prepoſitus ſepe dictis *Johanni* & *Wilhelmo* procura„ bit literas, ſui & Capituli ſui ſancti Johannis Trajectenſis „ ſigillis ſigillatas, ſub hac forma & tenore, quod prefati „ *Johannes* & *Wilhelmus* poſſidebunt dictas terras omni ju„ re, prout litere ejusdem Prepoſiti & ejus Capituli tenent, „ & *Godefrido Vaſtradi* ſuper dictis terris date loquuntur, „ & ad tempora vite inſcriptorum in eisdem, donec omnia „ dampna, que dicti *Johannes* & *Wilhelmus* occaſione dicti „ *Godefridi Vaſtradi*, & dictarum terrarum pertulerunt & „ perferent, recuperaverint ad ſimplex dictum eorundem, „ ſalvo ſepedicto Prepoſito pacto ſuo, ſibi juxta tenorem „ dictarum literarum annis ſingulis perſolvendo, preſentium „ noſtrarum literarum teſtimonio. Datum anno Domini

„ MCCC

„ MCCC. ſeptimo decimo, in vigilia Nicolai Epiſcopi.

Hoe nu de Stadt aan dit land gekomen is, en op welke voorwaarden, blykt uit deze twee navolgende brieven:

" Dit zyn die voerwaerden, die gemaect zyn tuſſchen
" Heer *Aernt Loef* Proeſt, ende den Deken ende gemene Ca-
" pittel van ſunte Johan t'Utrecht aen die een zide, ende
" den gemenen Raat, ende gemene gilden der Stadt van
" Utrecht aen die ander zyde, dat die Proeſt, Deken ende
" Capittel voerſeyt mit ganſen beraden hebben gegeven mit
" gemenen conſente *Heyne Roelof* borger t'Utrecht, ende
" zinen erfnamen, op enen ende den outſten te comen tot
" enen erfpacht ewelike te duren, die ſel ingaen, alſe *Va-*
" *ſteraet van den Enge* niet meer en is, dat goet ten Enge,
" gelegen op 't hoge lant by Utrecht, dat des Goedshuys is
" van ſunte Johan voerſeyt, ende dat *Jan* Heer *Roetaerds*
" ſoen, ende *Vaſtraet van den Enge* nu in pachte hebben
" van den Heren van ſunte Johan, ende der Proeſtyen voer-
" ſcreve, mit allen dat daer toe behoert, ende behoren mach
" mitten rechte, om vyftehalf hondert mudde haveren sjaers
" te betalen &c., alſe *Jans* brief Heer *Roetaert* ſone hout, in
" maniere, dat die Stat van Utrecht doer dat voerſcreve goet
" by den Here wille voerſcreve, ende by conſent *Jans* Heer
" *Roetard* ſone, ende *Vaſtraet van den Enge*, die noch rech-
" te aen dien goede hebben, als hoer brieven ſpreken, een
" diep uter Vecht, ende weder in die Vecht, gemaect heb-
" ben, dat mitten wegen, die daer beſyden gaen, hout en-
" de houden ſel aen die brede ſes roeden na die Stichtſe
" maete. Ende want dat erve alſoe doergegraven, mitten
" wege voerſeyt loopt op de maet vau drien mergen, ſoe
" heeft die Stat in dien verſette den Goedshuyſe van ſunte
" Johan voerſcreve totter Proeſtyen behoef weder gegeven
" drie mergen lants gelegen &c. welke drie mergen *Heyn*
" *Roelof* voerſcreve, ende ſyn erfnamen hebben ſullen mit-
" ten anderen goeden in erfpacht, ende in dien ſelven pacht.
" Voert ſoe heeft die Stat den Heeren voerſcreven in die
" hant geſet een halve hoef lants gelegen &c. in manieren,
" waer dat zake, dat *Heyn Roelof* voerſcreve, of zyn erf-
" namen dien voerſcreve pacht niet en betaelde in allen ma-
" nieren, als voerſcreven is, ſoe vielen hy ende ſyn erfna-
" men van allen rechte, dat zy aen deſen voerſcreve goede
" hadden, alſoe veer als die Proeſt, die in dien tiden waré,
" dat opnemen woude, ende nochtant waer hy ſculdich dien
" verſetenen pacht te betalen, ende die halve hoeve zoude
" die Proeſt tot zynre Proeſtye dan vrylike blyven; mer dat
" diep ende wege voerſcreve ſouden blyven eweliken, als zy

" nu gemaect zyn; behouden dat die Stat dat dyep ende we-
" gen voerſcreven vergraven ende vernyen moegen tot ha-
" ren oerbaer, alst hem goetdunct: ende behouden den Proeſt
" voerſcreve, ende zynre Proeſtyen, al zyn rechts vryes te
" water ende te lande. Ende voert waer dat zake, dat *Heyne*
" *Roelof* voerſcreve, of zyn erfnamen, dien erfpacht van deſen
" voerſcreve goede verſuymde, ende die Proeſt dat goet
" opname alſoe, ende in allen manyeren, als voerſcreven is,
" ſoe ſoude die Stat van Utrecht voerſcreve die Heren voer-
" genoemt voldoen van allen gebreken, dat zy hadden van
" des leſte jaers pacht des voerſcreve goeds. Voert waer dat
" zake, dat *Johan* ende *Vaſtraet* voerſcreve quyt ſcelden
" wouden ſulc recht, als zy hebben aen deſen voerſcreve
" goede, ſoe ſoude *Heyn Roelof* voerſcreve, ende zyn erf-
" namen, alſoe lange, als deſen voerſcreve *Vastraet* leeft,
" dat goet hebben in allen deſen voerwarden, als die brie-
" ven ſpreken, die *Johan* ende *Vaſtraet* voerſcreve op dat
" goet nu hebben.

" Wy ghemenen Raet ende gilden der Stat van Utrecht
" doen verſtaen allen luden, dat wy mit ganſen berade, om
" oerbaer onſer Stat voerſcreve, over een gedragen zyn
" mitten eerſamen luden, Heren *Aernt Loef* Proeſt, mitten
" Deken, ende mitten gemene Capittel tot ſunte Johan
" t'Utrecht in voerwaerde als een cedel hout, bezegelt mit
" onſer Stat zegel, daer deſe brief doer gheſtoken is: ende
" hebben die Heren geloeft van ſunte Johan voerſcreven,
" dat wy tuſſchen dit ende ſunte Mertens dage in den wyn-
" ter naeſtcomende, volwaren ſullen ende voldoen den He-
" ren voerſcreven in allen manieren, als die cedel hout, en-
" de die meninge daer of is, ſonder alderhand archeyt: be-
" houden des waer dat zake, dat wy by onſen genoegen bin-
" nen deſen tiden niet gecrigen en mochten binnen des voer-
" ſcreve Proeſte gerechte alſoe veel erfs als die mate belo-
" pen ſal van den dyepe, dat wy graven ſullen, ende van
" den wegen, die daer by leggen ſullen, dat wy den voer-
" ſcreven Heren geven alſoe veel hofſteden binnen Utrecht,
" die alſoe goet weſen ſouden, ende alſoe veel ſouden mo-
" gen renthen, als dit voerſcreve erve renthen ſoude mo-
" ghen, by ſeggen Heren *Aernt* Proeſt voerſcreve, Meyſter
" *Huge Vuſtinc* Canonic ten Doem, ende Here *Henric van*
" *den Ryn* Canonic tot ſinte Jan voerſcreve, ofte hoer twyer
" van hem dryen, waert dat hoere een niet ſeggen en moch-
" te of en woude in manyeren, dat wy binnen een jaer, dat
" naeſtcomen ſel, na ſinte Martensdage voerſcreve, die voer-
" ſeyde hofſteden beſcudden ende weder aen ons loſſen mo-
" gen

" gen mitten erve voerſcreve, als die cedel hout. Mer en
" loſſen wy der niet, ſoe ſouden die hofſteden den heren
" voerſcreven bliven in alle die ſteden, alſe dat erve zoude
" gedaen hebben, dat wy hem bewyſt zouden hebben, als
" deſe voerſcreve cedel hout. Waer oec dat zake, dat wy
" mitter voerſcreve voerworden, als die cedel hout, ende
" hier voer gheſeget is, binnen deſer voerſeyder tyt ſunte
" Martensmiſſe naeſtcomende niet en volvoeren, ſoe verlo-
" ren wy een peen van vyf hondert pont zwarter tornoyſe,
" tot der Heren behoef voerſcreven. waer dat wy hem die
" pene voerſcreve niet en betaelden, noch wt en reykende,
" ſoe ſouden wy, of twe goede mannen, die wy voer ons
" dan leggen ſullen, ende onſe borgen, die wy hier op heb-
" ben geſet, mit gheſamender hant, ende elc voer al, alſe
" *Johan* Here *Rotaerd* ſone, *Ghysbert uten Werde*, *Hen-*
" *ric van Leuwenberch*, *Ghysbert Gunter*, *Aernt van den*
" *Velde*, *Johan Alvekyn*, *Dirck Romer*, *Jacob van den*
" *Steenhuys*, *Willam Hout*, ende *Mengde Heyne*, onſe
" borgen, te maninge des Proeſt van ſunte Johan voergenoemt,
" of des genen, die daer Proeſt weſen ſal in den tyt, of
" ſyns ſekers bode, incomen ſonder enich wederſeggen, al-
" ſoe wie eerſt gemaent wort, die ſal eerſt incomen binnen
" Utrecht in ene herberghe, daermen ons inwyſt, aldaer des
" dages rechte maeltyden te eten, ons ſelven te winnen, van
" daer niet te ſceyden. noch onſer geen en mach mit ſyn
" aendeel quyt weſen van deſer voergenoemde pene, dien
" Heeren van ſinte Johan voergenoemt. en ſyn van deſe voer-
" ſcreve voerwaerden voldaen in allen manieren, als voer-
" ſcreven is, mitten coſten, dien ſy deden om ons ende on-
" ſe voerſcreve borgen in te manen. Ende ſoe wie dan on-
" ſen voerſcreven borgen dan lage voer ander ſcout, of ſel-
" ve niet leyſten en mochte, die ſal voer hem leggen enen
" anderen goeden man. Ende waer dat zake, dat enich van
" onſen voerſcreven borgen hieren binnen ſtorve, dat God
" verbieden moet, ſoe ſellen gemene Raet ende gilden der
" Stat van Utrecht, principaele ſacwouden voerſcreve, ſet-
" ten enen anderen goeden man in des genen ſtat, die van
" onſen voerſcreve borgen geſtorven waer, binnen viertien
" dagen na ſynre doot, of wy, ende die gene, die van on-
" ſen voerſcreve borgen te live bliven, ſullen daer voer in
" comen leyſten, als voerſcreven is, alſoe langh ent wy enen
" anderen goeden borge hebben geſet in des dode ſtede.
" Ende waert dat yemant van ons hier of ſyn trouwe verbra-
" ke, dat God verbieden moet, daer mede en moegen hem
" die ander niet beſchudden, noch die Proeſt voerſcreve

" of zyn gewaerde boden, ende is nyemant ſculdich trou-
" weloos te ſcelden noch te verwinnen mit enigen rechte,
" hi en wilt doen, noch men ſelt hem niet vergen.
" Alle die voerſcreve voerworde geloven wy gemene Raet
" ende gilden der Stat van Utrecht, ſaecwoudige voerſcre-
" ve, ende wy *Johan* Here *Roetard* ſoen, *Gysbrecht uten*
" *Weerd*, *Henric van Leuwenberch*, *Ghysbrecht Gunter*,
" *Aerndt van den Velde*, *Johan Alvekyn*, *Dirck Roemer*,
" *Jacob van den Steenhuys*, *Willem Hout*, ende *Mengde*
" *Heyne*, borgen voergenoemt, mit geſamender hant, en-
" de elc voer al, mit goeder trouwen, ende ſonder alrehant
" archeit, vaſt ende ſtade te houden, ende vol te doen. En-
" de op dat dit vaſte ende ſtade blyft, ſoe hebben wy mene
" Raet ende gilden der Stat van Utrecht onſer Stat zegel,
" ende wy borgen voirgenoemt ons ſelfs zegelen aen deſen
" brief gedaen. Gegeven in 't jaer ons Heren duſent drie
" hondert ende achten dartich, des vrydachs voer Pynx-
" teren.

Ik bidde den Lezer om verſchoninge, zoo het hem verveelen mochte dit bovenſtaande hier te zien ingelaſt, hebbende de verſchillen, die de Heeren Regeerders dezer Stadt zedert eenige jaren met de andere Leeden der Regeeringe over het verdiepen van den Vaartſchen Rhyn gehadt hebben, my daar aanleidinge toe gegeven; dewyl hier uit klaar blykt, dat de Stadt niet dan onder zeer koſtbaare voorwaarden dit land verkregen heeft, alleen om de Vecht te verdiepen en te verbreden, en dus de af en aankomſt der ſchepen van, tot, en langs hunne Stadt gemakkelyker te maken; en koſt deze erfpacht noch jaarlyks doorgaans omtrent vier hondert guldens, en ook wel daar boven, zynde eene grote ſomme voor zoo weinig lands. Als men hier by aanmerkt, dat de Stadt in het begin van de zeventiende eeuw plechtig met de twee andere Leden van den Staat over een gekomen is, om niet alleen dat gedeelte van de Vecht, maar zelfs van buiten de Tolleſteeg-poort, de grachten langs de Stadts Cingels en zoo voorts langs de Weerd, te verdiepen en vaarbaar te houden, op dat de Vaart uit de Lek tot in de Vecht altyd open en bruikbaar zoude konnen zyn, en de Staten zich verplicht hebben den Vaartſchen Rhyn behoorlyk te diepen, en dat de Stadt ſtiptelyk aan haar verband voldoet, en hun Ed. Mog. hoe dikwils en ſterk zedert eenige jaren daar toe door de Regeerders der Stadt vermaant en aangezocht, weigerig blyven hunne verplichtinge na te komen; zoo kan men licht opmaken, dat de Stadt eene groote ſomme gelds reets uitgegeven heeft, om niet alleen
ten

Bisſchop *Sweder* heeft by eenen brief (1) die van Cuylenburch bevestICht in hunne tolvryheden door het Sticht, waar van zy zedert eenigen tydt geen genot hadden gehadt, immers waar in hen, zedert zy den voornoemden Bisſchop hadden aangehangen, indracht gedaan was; en dat voor de trouwe diensten, die zy hem gedaan hadden in dit jaar, wanneer *Jan* Heer van *Buuren*, en Prooſt tot Aken, de Stadt Cuylenburch trachtende by nacht te beklimmen, en te vermeeſteren, door de borgers kloekmoedig was afgeſlagen en zelfs gedood. (2)

Na-

ten dienſte dezer Stadts inwoonderen, maar zelfs van het geheele Landſchap, en ook ten voordeel der tollen van hun Ed. Mog. de vaart tot in de Vecht, bekwaam te houden, om door groote ſchepen, van boven uit Duitſchland naar Amſterdam varende, gebruikt te konnen worden; en dat al dat geld, nu over de drie eeuwen lang door de Stadt ter verdiepinge en verbredinge van de Vecht uitgegeven, boven de groote onkoſten ter verdiepinge van de Stadts grachten gedaan, genoegzaam te vergeefs verſpilt is. En dewyl thans de Vaartſche Rhyn zoo zeer verland en ondiep geworden is, dat byna geen geladen ſchepen daar door konnen, en hun Ed. Mog. niet konnen beſluiten ter voldoeninge hunner verbinteniſſe dezelve te laten verdiepen en uithalen, zoo zal binnen korte jaren die Vaart moeten verlopen, de Rhyn-ſchippers van boven komende eenen anderen omweg moeten nemen om t'Amſterdam te komen, en dus de Staten en de Stadt een onherſtelbaar nadeel worden toegebracht.

(1) Ziet Matth. de Jure Gladii p. 378.

(2) Ziet Pontanus en Slichtenhorſt in 't IX. Boek der Gelderſche Geſchied. Hermannus Cornerus in zyne Chronyk by Eccard. tom. II. Corpor. Hiſtor. medii aevi, verhaalt, dat Hendrik van Bueren een aanſlag gemaakt hebbende om Cuylenburch in te neemen, over de brugge, die over den *Yſſel* gelegt was, Stadtwaarts willende trekken, door het inſtorten van die brugge, met veel volk was verdronken, en dus dien aanſlag mislukt was; noemende hy de rivier, waar over die brugge gelegt was, den *Yſſel*, in plaats van de *Lek*. Doch op dezes Schryvers zeggen is geen ſtaat te maken.

Naderhant in het begin van Oogſtmaand heeft *Diepholt* met *Willem* Heer van *Buuren*, broeder van *Jan* de Stadt Thiel zoeken t'overrompelen, doch te vergeefs, volgens het verhaal van Pontanus en Slichtenhorſt.

De Utrechtenaars hebben te dezer tydt eene grote overwinninge behaalt op de krygsmacht van Hertog *Philips van Bourgondien*, die vyf duizent mannen, meeſt oorſpronkelyk uit Picardien, en welke hy in zyne bezoldinge hadde, onder het geleide van *Roedolf van Weſtkerke*, naar het Sticht hadde gezonden. Deze Picarden waren te dezer tydt zeer vermaart wegens hunne ervarenheit in het behandelen van pyl en boog; want volgens de aanmerkingen van den Heer Voſſius in het xx. boek zyner jaarboeken, wierden de musketten te dier tydt niet dan in belegeringen gebruikt. Dit volk aan de Vecht by Breukelen komende, wierden daar wel enigzints door de boeren geſtuit, doch zoude dien hoop haaſt vermeeſtert hebben, zoo die van Utrecht de landlieden niet te hulp waren gekomen; welke met eene grote dapperheit kloekmoedig de Picarden aanvielen, en hen verſloegen, ruim duizent van dezelve ter neder vellende, en vier hondert gevangen krygende, in welken ſtryt zy acht vaandelen der vyanden bekomen, en dezelve naar Utrecht gebracht hebben, welke in de Domskerke in zegenpraal zyn opgehangen.

Schoon Heda verhaald, dat in het volgende jaar eerſt de vrede tuſſchen den Hertog van *Bourgondien* met zyne helperen, en den Poſtulaat, de Stadt en het Geſticht van Utrecht aan beide zyde van den Yſſel, en hunne helperen, getroffen is, zoo vinde ik echter in het Buurſpraakboek van dit jaar, des Saturdags na Eliſabeth aangetekent, dat de

de Raadt de borgeren en ingezetenen heeft doen aankondigen, dat 'er een beſtand, of ſtilſtand van wapenen beraamd was voor eenigen tydt, te weten van Vrydags voor Eliſabeth tot alre kinderen dag toe, en dat ook door toedoen van den Hertog van *Cleve* insgelyks vrede gemaakt was met den Hertog van *Gelre*, in te gaan als voren en te duuren vier weken lang, welke tydt verlopen zynde, dezelve zoo met Hollandt als met den Hertog van *Gelre* van tydt tot tydt verlengt is. Gedurende welken tyd geen van beiden den anderen te water of te land zoude beleedigen, ieder blyven op zyn grond, zoo nochtans, dat beide de Zuiderzee bevaren, en ook ter verrichtinge hunner zaken komen konden van de *Mars* tot *Rheenen*, als mede te *Hoevelaeken* en *Scherpenzeel*; de bodens zouden vry over en weder gaan, doch vermochten niet naar uitheemſche Heeren te trekken, of brieven aan dezelve beſtellen, ſtrekkende tot verkortinge van den een of den ander; aan de bezettelingen van het Slot *ter Horſt* zoude geoorloft zyn de aangrenzende Veluwe te bezoeken, gelyk mede Hertog *Aernout*, gedurende de byeenkomſt, welke op het Slot *ter Horſt* was aangelegt, zoo lang hy daar vertoefde, door het Sticht van Utrecht, en over de Grebbe allen nodigen toevoer zoude mogen bekomen (1). Dit beſtand, met uitſluitinge van Biſſchop *Sweder*, wiens zaak noch den Hertog van *Bourgondien*, noch den Hertog van *Gelder*, zich meer aantrokken, latende hem in zyn geheel en op zyne wieken dryven, is in het volgende jaar in eene vrede verandert, voor al na dat de verſchillen tuſſchen Hertog *Philips van Brabant*, en den Her-

(1) Ziet Pontanus en Slichtenh. IX. boek der Gelder. Geſch.

Hertog van *Gelre*, door toedoen van Hertog *Philips van Bourgondien* waren vereffent, en dus den oorlog, waar toe *Diepholt* den Hertog van Brabant aanporde, voorgekomen was.

Deze bevreedigingе was een gevolg van de zoene, den 3. July te Delft tusſchen Vrouw *Jacoba van Beyeren* en Hertog *Philips van Bourgondien* gesloten (1), en dus zyn Holland en het Sticht ieder wederom in haare geruste bezittinge gekomen, als wy op het jaar 1430. zullen melden.

Ik vinde dat in dit jaar aan *Dirk Borren*, Schepen Schryver, dat is, Secretaris van het Gerecht, eene nadere ordre, waar na zich te gedragen, gegeven is; welke, vermits in ons Utrechts Placcaatboek, III. deel, bladz. 263. niet vermeld word, ik geoordeelt hebbe, hier niet te moeten overslaan.

Des vrydags na sinte Kathrinen dach, is een raminge ghemaect op Dirck Borren der Scepen scriver, by Scepen, Rade ende de gemene Oudermans, in der maniere nabescreve, daer hy sinen eedt in tegenwoerdicheyt 's raets op gedaen heeft te houden ende te voldoen.

In den eersten, dat hy hem gene dinck onderwynden en sell, noch gene dingtael maken en sel, noch helpen maken, noch raet te geven in enigen saken, die der Scepen recht ruerende syn.

Item dair men erfpacht overgeven sel, dair sel men in den nywen brieff rueren den ouden erfpachtbrieff, ende de leste gifte, die dat goet jaer ende dach

(1) Welke zoene gelezen kan worden tom. II. Corps Diplomat. p. 218.

dach beseten hebben, ende de meer overgifte selmen wtlaten, ende scriven dat in den nywen brieff, dat een mit allen recht gecomen ende ghevesticht is, dat is gemaeckt omme de brieven te corten, ende dat gemene gelt te sparen.

Item selmen van een plecht nemen van schriven een botken, ende wat brieven dair meerre syn, dair sel men of geven van schriven na den beloop, datter vele plechten in syn.

Item dat dese Clerck en geen erffnisse copen en sell, omme voort te vercopen, off tot yemants behoeff.

Item sel dese Clerck sinen eedt hier op doen dit te houden ende te voldoen, sonder argelist, van alle punten voirscreven, ende hem verwilkoren, waer dat hy in enige punten bruekich werde, dat de Scepen, die in der tyt waren, hem dair op bevonden, soude hy des dienst quyt wesen.

1 4 2 9.

In den jare 1429. zyn deze navolgende perzonen tot de Stadts Regeeringe verkoren.

Schepenen.

Willem van Winsen, Borgermeister.
Willem van Alenderp.
Godert Koeninc.
Pelgrim de Wael.
Jacob die Voecht.
Willem van Gent.
Henric Vrencke.
Reynier van Tetwyc.
Adriaan van Lantscroen.
Henric Trinde.

Goed-

Goedſcalc van Winſen.
Johan van Jutfaes.

Raden.

Peter over die Vecht.
Egbrecht van Gruenenberch.
Loeff Haſert.
Claes Martens zoen.
Henric Jacops zoen.
Johan Grawert.
Johan Proys van Lichtenberch, Borgermeiſter.
Johan Rwſſche Peters zoen.
Vrederic van Steenre.
Henric van Scalcwyc.
Johan van Hamelenberch.
Johan Nypyſer.
Ghiſebrecht van der Horſt.
Matheus Pot.
Jorden Wouters zoen.
Jan Tullen zoen.
Evert Clyaes zoen.
Roeloff Tidemans zoen.
Ghiſebrecht de Gruter.
Willem Holle de Verwers zoen.
Gheryt Bolle.
Henric van Loenreſloet.
Gheryt Voern van Kersberch.
Jacob Geryts zoen.

Oudermannen.

Steven van Zulen.
Braem van Lichtenberch. } Wantſniders.

Gheryt Knyff. Henric Stamer.	Sniders.
Jacob Scrodekyn. Herberen Spiker.	Backers.
Geryt van Maerſen. Peter Zaſſe.	Molenaers.
Willem van Mondyc. Dirc Ghiſebrechts zoen.	Lynnewevers.
Egbrecht Paelvoet. Jan Foyt.	Vleyshouwers.
Wouter Hermans. Johan van Raephorſt.	Viſchcopers.
Henric Moerkem. Jacob Proys.	Louwers.
Geryt Aelbertſen. Jacob Dircx zoen de Verwer.	Wollewevers.
Henric de Wit. Lambrecht van Zulen.	Marsluden.
Arnt van Tyele. Gelys van Gellinchem.	Botterluden.
Roeloff uten Elsweert. Peter van Abcoude.	Cordewaniers.
Jacob Schout. Henric Buddinc.	Oudecordewaniers.
Tideman Dedel. Baudekem Wimkens zoen.	Corencopers.
Peter Hubrecht Daniels zoen. Peter Hubrechts zoen.	Steenbickers.
Willem van der Meern. Willem Block.	Oudewantſniders.
Henric Jan Clyaes zoen. Evert Geryts zoen.	Graeuwerkers.
Gheryt de Keyſer. Arnt Hoet.	Riemſniders.

Reiner Aernt zoen. } Bylhouwers.
Geryt van Vlueten.
Vrederic van Drakenborch. } Smeden.
Peter Rwſſche.
Willem Jans zoen. } Zadelaars.
Lambert Meynſen zoen.

Ik heb hier voor verhaald de ſtraff-oeffeninge in den jare 1426. door den Raadt genomen over die geene, die zich ſchuldig hadden gemaakt aan den gruwelyken moort van den Borgermeeſter *Berent Proeys*, en de vordere wandaden, ten tyde des inkomſt van Biſſchop *Sweder* gepleecht. Veele derzelve waren gebannen, en uit de Stadt gezet, welke, naar de gewoonte van dien tyd, oorveede gedaan, en plechtelyk gezworen hadden, geen nadeel aan de Stadt, Regeerders, borgeren of onderzaten van dezelve te zullen doen, en dat zy zich eenige mylen van de Stadt zouden onthouden. Sommige van hen hebben hunnen eedt nagekomen; maar andere, te weten *Claes Sloyer*, *Tideman van Dorſſchen*, *Willem van Dorſſchen* zyn zoon, *Willem de Witte*, *Jan de Witte de Louwer*, *Hendrik Ram*, *Claes van Loenen*, *Lambrecht Peters* zoon, en *Claes van Heemſtede*, hebben hunne oorveede gebroken, en, zich in des vyands Sloten begeven hebbende, dagelyks raad gehouden en overleg gemaakt, om de Stadt te overvallen, en zelfs geen geld geſpaart, om daar toe helpers te verkrygen. Vermits zy nu hier door zich aan meineedigheit hadden ſchuldig gemaakt, heeft de Raadt op St. Agnieten avont ter klokke laten afkondigen, dat, zo wie eenige der voorgemelde ballingen leverde in Stadts handen, hy voor ieder hebben zoude vier hondert Beyerſche Guldens, zynde

de ook 't zelve geld gezet op de lyven van *Steven Huberts* zoon, en *Jan Haeck*, ſchoon dezelve geene oorveede gedaan hadde. En zoo iemand, hen willende vangen, tegenſtand ontmoetede, en hen ter nedervelde, zoude hy van ieder doodgeſlagen ontfangen twee hondert Beyerſche guldens. En, vermits deze ballingen veele arme en onnozele menſchen door geld tot hen gelokt hadden, die de Stadt verlaten en zich by hen begeven hadden, om hen in het uitvoeren hunner booze voornemens behulpzaam te zyn, heeft de Raadt aan die uitgewekene, indien zy een der voorgemelde ballingen levendig aan de Stadt leverde, of doodſloegen, boven het geſtelde loon van 400. en 200 Beyerſche guldens, belooft en toegezeit vergevinge hunner begane misdaden. zoo dat zy ſtrafteloos wederom zouden mogen komen in de Stadt, en hunne verlore borgerſchap wederom krygen. En zoo wie iemand der gene, die zich zoo hadden laten omkopen, vong, zoude een hondert, en zoo hy hem doodſloeg, vyftig Beyerſche guldens hebben, en zoo iemand hunner den Raadt, als de ballingen op reis waren om de Stadt te overvallen, tydig waarſchouwde, en zy verſlagen wierden, zoude die geene, die deze kenniſſe gegeven hadde, 1000. en zoo zy te rug weeken, en niet overwonnen wierden, hondert Beyerſche guldens van Stadts wegen ontfangen. En vermits *Arnt Proeys* met deze ballingen aangeſpannen hadde, en op allerlei wyze de Stadt trachten te overrompelen, heeft de Raadt zich verbonden 1000. guldens te zullen vereeren aan die geene, die hem levendig vong, en 500. guldens aan die hem doodſloeg. Vervolgens verklaart de Raadt in het laatſte van dit Raadsbeſluit, *dat die Stat hoer alre hoeftbeer wejen*

ſen ſal van allen vangniſſe ende doitſlage voirſcreve, voir allen horen vrenden ende magen, ende van allen ſaken die hem dair off comen mochten. Waar door de Stadt zich verbond, alle vervolg, die op hen, of op hunne namaagſchap daar over zoude worden ondernomen, op zich te nemen, en hen daar van te bevryden. Dit zag voornamentlyk op het recht, dat, naar de gewoontens van die tyden, de naaſtbeſtaande van eenen ter dood gewonden oeffenden, om wrake te nemen over den beganen manſlag, niet alleen op den dader, maar zelfs op deszelfs namaagſchap, zoo lang de doode niet verzoent was. (1)

Aernt

(1) Wy hebben hier voor al aangetekent hoe de doodſlagen outstyds geſtraft wierden. Doch ſchoon de doodſlager aan den lyve by den wereldſchen Rechter zynen verdienden loon niet ontfong, zoo konde hy echter niet ontvlieden de woede der naaſtbeſtaanden, aan welker vervolg hy, en zyne namaagſchap bloot ſtond, zoo lang de doode niet verzoent en dus dezelve in vrede gezet was. Op dat derhalven de bloetvergieter tydt en gelegenheit zoude hebben, om de wreede handen der naaſtbeſtaande te ontwyken, hadde de Raadt dezer Stadt in den jare 1397. verboden wrake te neemen binnen vier en twintig uuren na den beganen manſlag, zullende de geene, die eerder wrake nam, voor eenen vredebreuker gehouden worden, en dus ſtrafbaar zyn aan den lyve. In dezen tuſſchentydt van XXIV. uuren begaven doorgaans de manſlachtige zich of in een klooſter, of wel gingen zy van zelfs in Stadts gevangenhuis, en verzochten den Raadt de verzoeninge met des overledens vrienden te willen uitwerken, die dan eenige uit den hunnen afzonderden om dit werk te bevorderen. Welke met de vrienden gehandelt en hen te vrede geſtelt hebbende, dan dien doodſlag in vrede ſtelde, 't welk van dat gevolg was, dat niemand der namaagen, uit hoofde van den begaanen doodſlag, op den dader verder vervolg mochte doen, of hem daar over nadeel toebrengen, en indien hy het tegendeel deede, daar over als eene vreedebreeker ſtrafbaar was. Wat het *maachgeld* aangaat, 't zelve was by eene oude overdracht van den jare 1366. te vinden in ons Utrechtſch Placcaatb. III. deel, bladz. 284. bepaalt, zoo dat iemand aange-

Aernt Proeys de ſtoutheit gehadt hebbende, om in de Stadt te komen, is aanſtonds gevat des Woensdags na Petri ad vincula, en kort daar aan, te weten op S. Laurensdag met den ſwaerde ter doodt gebracht.

En

geſproken wordende om maachgeld van dooden, als hy een achterkind was, niet meerder behoefde te geven dan vyf ſchellingen, en als hy nader of verder vermaagſchapt was, meerder of minder. Van den oorſprong en het gebruik dezer gewoonte zoude veel konnen geſchreven worden, doch om lankheit te vermyden, zende ik den Lezer tot het geene de zeer geleerde en naarſtige Heer Trotz, waardig Hoogleeraar in de Vrieſche Hogeſchoole daar van heeft aangetekent in zyne *Theſes Juris publici theſ.* 238. & *ſeq.* Jammer is het, dat de geleerde kenner van Nederlands outheden de Heer van Alkemade zyne beloften, gedaan in zyne Beſchryvinge van den Briel, en in de Inleidinge tot het Ceremonieel der begraveniſſen, van eene verhandelinge over deze ſtoffe in het licht te zullen geven, niet heeft konnen volbrengen. Grooter zoude dit verlies zyn, indien die naarſtige Heer zyne Schriften niet hadde nagelaten aan zynen Schoonzoon den Heer van der Schelling, van wien, 's Vaders voetſtappen onvermoeit in het onderzoeken en opdelven der Vaderlandſche geſchiedeniſſen en oude gewoontens, navolgende, wy verwachten, dat hy het opgeſtelde door zynen waarden Schoonvader, tot opſchrift hebbende: *Oude Hof crimineel, of hoogſte ſtraf en rechtsvordering over wonden en manſlag onder de Graavelyke regeering in Holland van ouds gebruikelyk*, waar in alles, tot het zoenrecht behorende, omſtandig en nauwkeurig beſchreven is, met den druk zal gemeen maken, waar mede die Heer veel dienſt zal doen aan alle beminnaars van diergelyke lekkernyen, dewyl deze ſtof wel eene omſtandige beſchryvinge verdient. In welke verwachtinge ik hier van niet meerder melden zal, alleenlyk maar tot een voorbeelt zullende laten volgen eene verzoeninge en eene claringe van den Raadt deſer Stadt daar op, welke ik in het Raadtsboek van het jaar 1412. gevonden heb, waar uit men kan opmaken, hoe die verzoeninge verricht is, en wat zy al gekoſt heeft.

" Dit is die zoene, die *Johan vander Meer*, als een Maer-
" ſcalc van den lande van Utrecht, *Claes Sabel* en *Jacob*
" *Scrodekyn* van sraets weghen van Utrecht, alle drie alſe
" Overmans; *Staedskyn van Loenderſloot*, ende *Dirc van*

 " *Maer-*

En dewyl veele ballingen, uitgezettene, en anderen, die, de Stadt verlaten hebbende, zich tot dezelve begeven hadden, zich te Vianen onthielden, dagelyks overleggende, om door lift en geld eenige borgeren en onderzaten aan hunne fnoer te krygen,

" *Maerfen*, alfe feggers van der eenre ziden; ende *Gheryt*
" *van der A*, ende *Huge de Beer*, alfe feggers van der ander
" zide, eendrachtelic ghefeit hebben tuffchen *Lubbrant Heyen*,
" *Jan* finen foen, *Jan Heyen*, deffelven *Lubbrants* broe-
" der, *Henric Lubbrant*, Roetaers foens foen, ende alle die
" ghene, die de Maerfcalc ende den Raet van Utrecht vyn-
" den, dat raets ende daets fculdich fyn aen defer fake, daer
" defe dootflach of ghefciet is, ende alle horen maghen en-
" de hulperen op die een zide, ende alle *Splinters* maghe
" *Jans foen van Oudencoop* op te ander zide, alfe van den
" dootflach ende ongeval, dat ghefchiet is aen *Splinter* voir-
" genoemt, daer God die ziel of hebben moet, alfo alfe zi
" des gebleven fyn aen ons by eenre penen van vyftich En-
" gelfcher nobelen, half tot behoef ons liefs Heren van
" Utrecht, ende half tot behoef onfer Overmans ende feg-
" gers voirfcreven.

" In den eerften fo fel defe foene voirfcreve coften den
" handadighen ende hoten maghen ende hulperen, geli-
" ken voirfcreven ftaet, vyf hondert gulden, dertien vlaem-
" fche groot voer elken gulden, of payment daer voer, dat-
" ter goet voer is in der tyt der betalinge. Ende dit ghelt
" felmen betalen ende leveren bynnen der Stat van Utrecht
" tot *Yfebrants* huyfe *van der A*, of daer hyt wyft, als een
" derdendeel op ten heiligen dertien dage nu naeftcomende,
" een derdendeel binnen zes weken daer naeft comende,
" ende een derdendeel binnen zes weken daer naeftcomen-
" de, ende dit ghelt fel gaen alfe hier na befcreven ftaet.

" In den yerften, myn Heer van Utrecht voer fyn brue-
" ken ende heerlicheyt tnegentich gulden: item de Maer-
" fcalc voer finen coft ende arbeit vyf en dertich gulden: item
" ter erffoen vyf en 'tfeventich gulden: item ter maechfoen
" tfeftich gulden. item ter voerfoen hondert ende tnegentich
" gulden. ende die fellen gaen onder die maghe alfo, alfe die
" Maerfcalc, *Staedskyn van Loenrefloot* ende *Dirc van Maer-*
" *fen* voirfcreven, mitten ghenen, die fy van den maghen
" daer by nemen, dat ordineren ende wifen fellen.

" Item fellen gaen voer oncoft ende teringhe, die de
" Maer-

gen, in hope van deze Stadt eens meester te zullen worden, heeft de Raadt, deze nabyheit al te gevaarlyk oordeelende, donderdags na Assumptionis Mariæ hen gelast, dat zy des avonts van den volgenden dag Vianen zouden ruimen en van daar gaan,

" Maerscalc, die Raet van der Stat, ende die seggers gedaen
" hebben, alse sy hier of by malcanderen geweest hebben,
" ende van scriven, te samen vyftich gulden.
" Ende ten middelste dage der betalinge voirscreve, zo
" sellen die handadige in scrifte overleveren die ghene, daer
" sy oorveden of gedaen willen hebben, ende daer toe ge-
" boren syn. ende then lesten dage der betalinge voirgenoemt
" sel men voetval doen tot Maersen mit vyftich mannen, en-
" de dan cloesterwinninge overleveren van allen cloosteren
" tusschen Noyde ende Bodegraven, alse gewoentlic is.
" Voert zo is ons seggen, dat *Lubbrant Roetaerts soens*
" wyf ende kynderen bliven sellen in den erve, also alse de
" Raet van der Stat hem daer inne gevonden ende gesleten
" heeft, ende daer en sellen *Johan van Oudencoop*, noch
" syne nacomelingen, hem gheen hinder, lette, moynisse
" noch aansprake aen doen in gheenre wys: ende daer voer
" so sellen *Jan van Oudencoop* ende syn medewerkers qwyt
" wesen van allen penen ende breuken van der Stat van
" Utrecht, ende daer weder veylich incomen ende keren,
" als sy te voeren pleghen te doen, onghehyndert ofte ghe-
" toeft.
" Ende dese soen is gheseit tot allen soenen recht, ende
" daer hebben sy enen alinghen vrede opgheghेven, duren-
" de een jaer lanck na den lesten daghe der betalinge voir-
" scrive. ende dese soene hebben wy gezeit bi der pene voir-
" screve te houden ende te voldoen. Ende waert dat hore
" enich van beyden tsiden dit verbrake, die verboerde die
" voirscreve pene, ende nochtans selmen dese soen houden
" ende voldoen, geliken hier voer bescreven staet. ende
" waert, dat hier enich twist ofte scheel in gheviel in enighen
" punten voirscreven, dat houden wy Overmans ende seg-
" gers voirscreven aen ons tot onser verclaringhen bi der
" penen voergenoemt, sonder argelist.
" Voert zulc dedinge ende soen, alse *Evert Ghisebrechts*
" *soen*, mit *Jan van Oudencoop* ende zinen vrienden gemaect
" heeft, dit zel aff ende qwyt wesen, ende *Evert* sel mede

 " in

gaan, onder bedreiginge, indien zy zulks niet nakwamen, dat alle hunne goederen, die zy noch in deze Stadt hadden gelaten, aangeſlagen, en hunne wyven en kinderen hen zouden worden nagezonden; 't welk de Raadt hen door eene Stadts bode te

" in deſen zoenen weſen. In oorconde deſer dinghe, ſo ſyn " deſe cedullen drie alleens ſprekende, die een uter ander " geſneden. Gegeven in 't Jaer ons Heren XIIII^c. ende XII. " des Dynsdach na ſinte Gallen dach.

" Op deſe zoene heeft die Raet van der Stat een claringhe " gedaen, alſe hier na beſcreven ſtaet.

" Om meer dootſlagen ende ongevals te ſcutten van den " ſeggen ende van der zoenen van den dootſlach gedaen aen " *Splinter Johans ſoon van Oudencoop*, die *Jan van der* " *Meer*, Maerſcalc 's lants van Utrecht, van ons Heren we- " gen van Utrecht, *Claes Sabel* ende *Jacob Scrodekyn* van " onts Raets wegen, mitten ſeggers geſeyt hebben, tuſſchen " den handadigen ende allen horen magen op die een zide, " ende des doden magen op die ander zide, alſo dat geble- " ven ende verpeent was, ende dat ſeggen voirſcreve inhout. " Want die Raet ter waerheit ghevonden heeft, dat die " Maerſcalc om sraets wille te hulpe der zuene overgheghe- " ven heeft alſulc ghelt, alſe der handadigen mage hem ge- " boden hadden te gheven voer den clagen, die op hem be- " gonnen hadde te doen, om dat zy daer buten bliven zou- " den. Ende want die Raet, op dat die zoen ummer vol- " ſchien zoude, oick quytgeſchouden heeft alle penen ende " koren, die hem van des doden maghen verbuert ende ver- " ſchenen waren, ſo hebben Scepen, Rade ende Ouder- " mans verclaert, dat een ygelic van de handadigen, en- " de van horen magen, totter ſoen gelden zellen, gelike " ſi bi den Maerſcalc, ende bi onſen Rade ende ſeggers op " geſet ſyn, ſy ſyn onſe butenlude ofte lantslude. Ende ſo " wes gelt overloopt boven den vyf hondert gulden in den " zoenen geſeit, dat ſal gaen voor den brootſack, ende die " arme maghen, dies met all gelden en moghen, tot hore be- " ſceidentheit, ende voer ſulken coſt, alſe die Maerſcalc " ende onſe Rade, ende die ſeggers daer om noch doen " moeten, om dat ghelt totter zoenen in te wynnen wt den " handadigen ende horen magen, ende mede voer onſer Stat " knechten, ende des Maerſcalcs knapen loen.

" Ende dit ſel de Maerſcalc ende onſe Rade voirſcreve " wt-

te Vianen heeft laten bekent maken. En dit vereischte de gewoone voorzichtigheit van den Raadt, dewyl Bisschop *Sweder* en de ballingen gestadig de Stadt in onrust hielden.

De Raadt heeft dit jaar veel soldye moeten betalen ter

" wtrechten, ende daer toe helpen, dat dese soen ummer " volschie. Actum feria secunda post Pauli conversionem.

Voorts verdient hier op nagezien te worden den Heer Matthaeus de Jure Gladii cap. xxxviii. aantoonende de onmatige wraaklust, zelfs op onschuldige nabestaanden, en hoe die door wetten heeft moeten beteugelt worden, als mede de straffe, die, wanneer de zoene geschiet, en de manslag in vrede gestelt was, tegen de verbreekers bedreigt was. Waar by ik alleen zal voegen eene oude Stadts brief op die geene die vrede breken, welke ik in onser Stadts copie boek gevonden hebbe.

" Al den ghenen die desen brief zien zoelen of horen lezen, " doe wi verstaen Scoute, Scepene, ente Raet der Stat van " Utrecht, dat wi deze kore, die hier na bescreven staen, " gemaket hebben bi ghemenen Rade voer 't besten wille. " Croent yemant, dat vrede ghebroken si, soe sullen die " Oudermans nemen hem viven uter Stat Raet, die vive zoe- " len daer of die waerhede ondervinden binnen achte daghen " van den daghe, dat si daer toe ghenomen syn, ende bren- " ghent weder in den Raet, ofte vrede ghebroken si, ende " wie dat ghedaen hebben, moeghen si shoers over een dra- " ghen; mer moegen si nyet over een draghen, wat die " meeste partye van den viven vorghenoemt voertbrenghet, " dat zel stade wezen. So wie dit van desen vyf mannen " nyet doen en woude, den selmen houden voer den zelven, " die den vrede brac. Voert teyt die Raet van de Stat, des " yeman dat hi daer mede was mit rade of mit dade, daer " vrede ghebroken si, so sel die ghenen, die men des be- " teyt, zweren mit vier goede mannen, die de Raet van der " Stat daer toe neemt, dat hi onsculdich is raets ende daets, " dat die vrede gebroken was. hier mede is hy qwyt. Waer " enich man die enen vrede brake, waer dat hi doet bleve, " daar hine aen brake, dat soude men rechten aen sinen hals, " diet gedaen hadde: hoe dat hine anders brake, dat hine " stiete ofte sloeghe, of wonde, dat ghinge aen syn hant den " ghenen, die dat dede. Waer oec yemant, die den ande- " ren jaghede, ende hine weder stiete, noch en sloeghe,

ter bezettinge van des Stichts Sloten en Sterktens, en ter verdediginge hunner Stadt: Dus vind ik, dat zy niet alleen iemand naar Overyssel hebben afgezonden om volk te werven, maar zelfs dat zy Saxen in hunnen dienst gehadt hebben. Veel volks hebben zy moeten zenden naar de Vaart, en op het Blokhuis voor Cuylenborch, om het oog te houden op *Sweder*, de Cuilenburgers, en de ballingen, die zich te Vianen onthielden, om hunne naderingen aan de Stadt te beletten: Ook hebben zy meerder bezettinge geleit op het huis *ter Eem*, en op het Blokhuis aan die rivier staande, dewyl de ballingen te Muiden by een gekomen waren, voornemens zynde om Amersfoort te beklimmen. Jaa het komt my voor, dat de Raadt niet gerust, maar wantrouwende op hunne borgeren en onderzaten geweest is, waar van veele, zoo als wy hier boven hebben aangetekent, met geld door de ballingen tot verraderye wierden omgekocht; zoo dat zy genootzaakt zyn geweest vreemden in hunnen dienst te nemen. En hebbe ik in de rekeninge van den eersten Cameraar van dit jaar gevonden, dat de plaats voor het Raadthuis acht weken en drie dagen door negen en vyftig persoonen bewaart is geweest, en dat daags na S. Odulphus dag, noch voor veertien dagen, vier en dertig mannen tot het zelve einde

" ende hi daer of bedraghen worde dat binnen vrede ghesciet
" waer, die verboerde vyf pont. Waer enich man, die men
" eyschede van tuych te doen, ende die niet zweren en woude
" noch tughen alse hi sculdich waer te doen, die verboerde
" zulken koer, alse die ghene verboren soude dien hi betu-
" ghen zoude, ofte hi bedraghen worde. Op dat dit vast
" ende stade blive, so heb wi Scout, Scepene ente Raet vor-
" genoemt onser Stat zeghel aen desen brief ghedaen. Dit
" ghescide in den jare ons heren dusent dre hondert op alre
" Goeds heylighen avont.

einde geſchikt geweeſt zyn, welke alle ſoldye genoten hebben, waar van de Capittelen eenige aan de Stadt hebben goetgedaan, en loon gegeven.

Omtrent S. Laurens dag heeft Biſſchop *Sweder* met eenige ballingen zich op reis begeven naar de Stadt, doch de Raadt daar van tydig kenniſſe krygende, heeft eenig volk gezonden naar Abſteede en Outwyk, en daar door het naderen aan de Stadt belet.

Het beſtant met den Hertog van Bourgondien maar voor eenen bepaalden tydt zynde getroffen, zyn de afgezondenen van het Sticht, zoo te Woerden als t'Amſterdam en ter Goude geweeſt, om aldaar te handelen met de Raden des Hertogs over de verlenginge van het beſtant, 't welk ook van tydt tot tydt geſchiet is. Ook zyn dezelve te Wageningen, te Rheenen en het naby gelege Slot ter Horſt geweeſt, om met den Hertog van Gelre te ſpreeken, en wel met die uitwerkinge, dat op den 28. van Hooymaand het beſtand in eene geſtadige vreede is verandert.

De voornaamſte inhoud der voorwaarden van deze vreede, hebben Pontanus (1), Slichtenhorſt (2), en uit dezelve Du Mont (3), en woordelyk Matthaeus (4) opgegeeven; doch dewyl het afſchrift, 't welk ik in onzer Stadts Copieboek gevonden heb, in veele woorden verſchilt van 't geen Matthaeus te voorſchyn heeft gebracht, zoo geloof ik den

(1) Pontan. lib. IX. Hiſt. Gelr. pag. 429.
(2) Slichtenh. IX. Boek der Geld. Geſchied. bladz. 218. en 219.
(3) Corps Diplomatique tom. II. pag. 227.
(4) Matth. Rer. Amerſf. Scriptor. p. 274. & ſeq.

den opmerkenden Lezer geenen ondienſt te zullen doen, met dezelve, zoo als ze op ons Stadhuis gevonden wordt, alhier plaats te geven.

„ Wy *Arnolt* van der genaden Goids Hertoge „ van Gelre, ende van Gulick, ende Greve van „ Zutphen, doen kond allen luden mit deſen opene „ brieve, ende bekennen „ dat wy voir ons ende „ onſen nacomelinghen, van allen twiſte, ge- „ breke ende ſcade, die in den oirloghe, ende „ dair voir, van dat wy die Stadt van Amersfoir- „ de ynne genomen hadden, geweeſt is tuſſchen „ den edelen Heren *Rodolph van Diepholt*, Poſtu- „ laet tot Utrecht, ſine ende des Geſtichts ſteden, „ landen, luden, namelicke *Amersfoirde*, *De-* „ *venter*, *Campen* ende *Zwolle*, ende allen ande- „ ren hoeren borgheren, onderſaten, ingeſete- „ nen, hulperen ende hulpere hulperen, ende „ alle den ghenen, die mit hem, of om hoeren „ wille in deſer vede gecomen ſyn, aen die een „ ſide; ende ons Hertoghe *Arnoult* voirſcreve, „ allen onſen onderſaten, ſteden, landen, luden, „ borgheren, ingeſetenen, hulperen ende hul- „ pere hulperen, ende allen den genen, die mit „ ons, off om onſen wille, off om hoeren wille „ in der veden gecomen ſyn, an die ander ſide, „ gevallen ende geſchiet ſyn binre veden, ende „ dair voir, als voirſcreven is, aen beyde zyden, „ eenre mynlicker zuenen, vrientſcap ende een- „ drachticheyt, by rade ende goetduncken ons „ ſelfs, ende onſer Rade ende vrienden, die van „ onſer weghen ende ſonderlinghen onſen beveel „ dair by geweeſt ſyn, ende dit gededinct hebben, „ overdragen, overcomen ende eens geworden „ ſyn, ende die zuene ghegheven hebben ende „ gheven mit deſen open brieve. In welker zue-

„ nen

„ nen wy bezuent hebben alle onſe lande , lude, „ onderſaten , ſteden , onſen hulperen ende hulpere hulperen , ende allen anderen , die mit „ ons , off om onſen wille in deſer veden ofte „ oirloghe ghecomen ſyn. Desgelycs hebben onſe „ neve die Poſtulaet, die Stadt van *Utrecht*, ende „ die ſteden *Amersfoirde*, *Deventer*, *Campen* ende „ *Zwolle* bezuent op hoire zyden alle des Geſtichts „ ſteden, landen, luden, borgheren, onderſaten, „ hulperen ende hulpere hulperen, die mit hem, „ off om hoeren wille in der veden ende oirloghe „ voirſcreve gecomen ſyn. Welcke onſe zuene, en- „ de alle punten nabeſcreven, wy Hertoghe open- „ bairlic ende volcomelick voltrecket ende voldaen „ hebben, voltrecken ende voldoen in maten na- „ beſcreven.

„ In den eerſten hebben wy Hertoghe van Gelre „ voirſcreve onſen neve den Poſtulaat, ende den „ Geſtichte van Utrecht dat ſlot *ter Horſt* over- „ gegeven in maten alſe hier na beſcreven ſtaet. „ Alſo wes Biſſcop *Frederic* zaligher gedachten, „ off dat Capittel, off die Stadt van Utrecht, *Hu-* „ *brecht Wolff van der Horſt* in brieven, off tot „ redelicker bewyſinge ſculdich mogen weſen, „ dair ſell *Hubrecht* richtinge omme geſchien by „ onſen lieven Vader den Hertoghe van Cleve, „ *Dirc van Bronchorſt*, zoen tot *Batenborch* en- „ de *Toenholt*, ende *Dirck Heymerick*. Ende die „ Poſtulaat, Capittel ende Stadt ſullen mallich „ enen goeden man dair toe ſcicken, ende deſe „ ſeſs voirſcreven ſullen binnen der tydt nabe- „ ſcreven wtſpreken: ende wes *Hubrecht* dan toe „ ghinge ende geſchikt worde mit mynnen off mit „ rechten, dair ſullen ſy *Hubrecht* off vernueghen, „ alſo dat wy Hertoghe dair van qwyt van *Hu-*

„ *brecht*,

„ *brecht* gescouden worden: item binnen sess we-
„ ken na wtsprake der zuenen, datum des brieffs
„ aenspräke ende antwordt over te geven; dat is
„ te weten, die aenspräke te doen binnen den
„ eersten drien weken, ende dantwoirdt dair op
„ te geven, binnen den anderen drien weken
„ dair naest volgende. Ende dair na zullen die
„ sesse voirscreven binnen sess weken naist dair
„ na die wtsprake doen, als voirscreven staet.
„ Ende hier en boven en sullen wy Hertoghe van
„ Gelre *Hubrecht die Wolff*, off yemant van onser
„ weghen, die Stadt van Utrecht, off dat Stichte
„ nyet becommeren, off bezweren an live off an
„ goede, om alsulc gelt, als *Hubrecht* dair an
„ leggende mach hebben.

„ Item soe en sullen wy Hertoge van Gelre,
„ noch die onse ons Bisscop *Zweders*, noch der
„ ballingen, noch hoire saken niet kroenen, noch
„ onderwynden in geenrelye wys; dan waren
„ enige ballinge onse borgers of ondersaten, die
„ sullen mede in der zuenen wesen, off zy willen.
„ in den Stichte en sullen sy niet comen, dat en
„ zy mit wille ons neve des Postulaets, ende des
„ Gestichts, ende willen sy hoirs goets gebruken,
„ soe sullen sy onsen neve den Postulaet, ende
„ dat Gesticht verlaven, soe selmen hem hoir
„ goet, in den Stichte liggende, laten volgen,
„ dan off wy Hertoghe van Gelre ende onse lan-
„ de mit den Stichte toe veden quamen, soe moe-
„ ghen sy in der veden ons ende onsen lande hel-
„ pen, gelyc anderen onsen ondersaten, die ve-
„ den wt. behoudeliken den van *Zwolle* hoir brie-
„ ven van horen ballingen in hoire machten te
„ bliven.

„ Item so sullen die Ecclesie ende die Sticht-
„ schen,

„ schen, die onse neve den Postulaet, Stadt en-
„ de Gestichte van Utrecht gehoirsam ende by-
„ blivich geweest syn, ende alle die kercken,
„ ghelegen in den Gestichte van Utrecht alle hoe-
„ re goede, gheestelic ende weerlic, in onsen
„ lande van Gelre liggende, rustelic ende vrede-
„ lic ghebruken: ende off Bisscop *Zweder*, die
„ Paepscap, off yemant anders, ons Hertoghe
„ van Gelre, off onsen ondersaten, dair omme
„ bannende worden, dair sullen wy Hertoghe
„ voirscreve by rade ons neefs des Postulaets, des
„ Paepscap, ende des Ghestichts redelike lude
„ ende Procuratoers toe setten, dat te weder-
„ staen mit rechte: ende wat dat costen sall, sul-
„ len die Stichtse ende Paepscap betalen buten
„ scade ons Hertoghe van Gelre: ende en ghe-
„ sciede des van den Gestichtschen ende Paepscap
„ niet, soe moghen wy Hertoghe van Gelre dat
„ an den Stichtschen geestelicken goeden in on-
„ sen landen gelegen verhalen, ende dair mede
„ weren in den voirscreven saken.

„ Voert so sullen ons Hertoghe ondersaten, en-
„ de die Stichtsche ondersaten onder malkande-
„ ren in des anders sloete, stede ende landen,
„ mit live ende mit goede, te water ende te lan-
„ de, ynne ende daer veylich ende bescermpt va-
„ ren, comen ende marren, hore comentscap en-
„ de andere saken in redelicheden te hantieren op
„ hoer rechten gewoentlicken tollen: ende men
„ sall den ondersaten voirscreven elcs in des an-
„ ders lande van pachte, van schulde, ende van
„ scade, onvertoghen recht laten geschien.

„ Item so en sullen onse lieve Neve die Postu-
„ laet ende die Stichtschen tot geenre tyt Bisscop
„ *Zweder* bystant off hulpe doen tegens ons Her-
„ toghe

„ toghe van Gelre, ende onſen lande. Ende off
„ Biſſcop *Zweder* enich deel des Geſtichts be-
„ crachtichde off increghe, ſoe ſullen onſe neve
„ die Poſtulaet, die Stadt, ende Geſtichte van
„ Utrecht, tot gheſinnen ons Hertoghe van Gel-
„ re dat dan wederſtaen, ende dair weder na
„ hoerre machten wtjaghen, ende dat ſullen wy
„ Hertoghe van Gelre als dan truwelic mede doen,
„ elcs op ons ſelfs coſt.

„ Item off enighe Heeren, off yemant, om de-
„ ſer dedinge wille, die nu gededinct ende geſlo-
„ ten is tuſſchen onſen neve den Poſtulaet, ende
„ ons, ende onſer beyder landen, deden teghens
„ ons Hertoghe van Gelre, ende onſen landen,
„ dair toe en ſullen onſe neve die Poſtulaet ende
„ die Stichtſchen hoer gheen byſtant noch hulpe
„ doen in eniger wys op ons Hertoghe van Gelre
„ ende onſen landen.

„ Item alle gevanghen aen beyden ſyden qwyt,
„ wtgeſcheiden *Peter van Culenborch*, ende ſom-
„ mighe, die ter tyt mede op ten Bolwerck tot
„ Amersfoirde gevanghen worden, ende ons Her-
„ toghe van Gelre nyet off gevanghen en ſyn, en-
„ de alle onbetaelt gelt aen beyden ſyde qwyt.
„ Mer hadde yemant an beyden ſyden in deſer
„ veden voir den anderen wat betaelt, dair om-
„ me ſalmen enen ygelicken van beyden ſyden
„ recht wedervaeren laten na Lantrecht ende na
„ Stede recht.

„ Item van alle ſcattinghen der Stichtſcher goe-
„ den in onſen lande van Gelre gelegen, ſalmen
„ halden ende enen ygelicken geſchien laten, als
„ men anderen geeſtelicken ende weerlicken
„ doet, boven ende beneden hem geſeten, des
„ gelycs ſal men onſen onderſaten in den Stichte
„ oec

„ oec doen; ende men en fell nyemants goet toe-
„ flaen. ende wairt dat yemants goet bezett wor-
„ de, daer fal men die wete van doen ter goeder
„ tyt den Meyerlinghen (1), off an den Borger-
„ meifteren der Stadt, dair defe ynne gefeten we-
„ re, die fyn guet befet ware

„ Item dat men der Stichtfcher guede, gelegen
„ in onfen lande van Gelre, niet befwaren en fall
„ mit enige peerden te houden; mer dat men die
„ Meyerlinge op peerden fetten fall, als men bo-
„ ven ende beneden doet. Ende hadden die
„ Meyerlingen ander goet, dat fy dair van doen
„ fellen, als men oick boven ende beneden doet.

„ Item dat die Dyckfcouwe van Veluen fyde
„ ons Hertoghe voirfcreve bliven fal, ende die
„ Stichtfche lude dair ynne woenende dat wy die
„ befchudden ende befchermen fullen voir gewalt,
„ als dat in voirtyden inghefett ende overgege-
„ ven is.

„ Item foe fyn die borgers der Stadt van *Zwol-*
„ *le* op onfer ftraten van Gelre, boven geley-
„ de mit brieven ons Hertoghe voirfcreven geno-
„ men hondert ende xci. offen, welke offen voir-
„ fcreven wy Hertoghe voirfcreve betalen fullen
„ den borgeren voirfcreven, van den leften ter-
„ myn des gelts, dat die Stadt van Utrecht ons
„ beloeft heeft te betalen. mit vorwerden, dat
„ die

(1) *Meyer* betekent in het oudt duitfch een Schout, zoo wel in eene Stadt als ten platten lande, en dus die geene, die op die plaatzen het hoogfte rechtsgebiet voert. Ook betekent het eenen landman, die eens anders akkers en landen bebouwt, en een gedeelte der vruchten den eigenaar uitreikt volgens Kilianus; en de volgende woorden fchynen te vereiffchen, dat men het woord *Meyerlingen* in den laatften zin moet opvatten.

" die borgeren, dien die offen voirſcreven genomen ſyn, mit hoeren eden behalden ſullen, wat ſy gecoſt hebben in te copen ende van weyden, ende niet meer, wanneer wy Hertoghe des vermanen doen, ſonder argeliſt.

" Item dat alle afterſtedige renten ende jairghulde, die in deſer veden aen beyden ſyden voir ſinte Peters dach ad cathedram leſteleden onbetaelt waren, ſullen qwyt weſen. Item ſo ſullen aen beyden ſyden qwyt weſen alle Tinſen, die men ons, of den Stichtſchen, of yemant bynnen onſen lande van Gelre ende Geſtichte van Utrecht ſculdich gebleven mach weſen binnen deſer veden; mer wolde yemant den anderen dair omme manen mit gheeſtelicke rechte, dat mach hy doen. Ende wy Hertoghe van Gelre, noch onſe neve die Poſtulaet, en ſullen nyemant enichs weerlics rechtes dair over gunnen of geſchien laten in onſen lande, ſonder argeliſt.

" Item alſulcke brieve, als wy Hertoghe van Gelre hebben van der Stadt van *Renen*, ende die Stadt van *Renen* weder van ons, dat die Stadt van *Renen* in deſer veden ſtille ſitten ſolde, ſullen wy malcanderen overgeven. ende off wy Hertoghe van Gelre den brief van den van *Renen* nyet en hadden, off machtich en waeren, dat wy Hertoghe van Gelre mit onſen brieven die Stadt van *Renen* dair off qwyt ſchelden ſullen, ende hem des onſe brieve geven, alſoe verre dat an ons treft.

" Item alle brieve die die Stadt van *Amersfoirde* gegeven heeft, ende hem off gedrongen zyn in tyden, dat wy Hertoghe voirſcreve die Stadt van *Amersfoirde* ynne hadden, die brieven ſullen wy, noch nyemant van onſer weghen, van

" geen-

" geenre weerden houden; mer wairt dat wy die
" brieve in onſer machten hadden, die ſullen wy
" der Stadt van *Amersfoirt* doen overgeven.

" Item off yemant leen aen beſtorven waer, off
" ſyn leene off hooſtpenninghe van beiden ſyden
" op gheſeecht, off verſuymt hadde, binnen de-
" ſer veden voirſcreve, die verſumeniſſe, off eni-
" ge ander rechtvorderinge dair aff, ſell qwyt we-
" ſen, ende mallick weder dair van opt ſyn en-
" de op ſyn leengoet comen.

" Item den dyck by der *Ewyck* ſalmen toedyc-
" ken, off een ſluſe dair in leggen, by rade ende
" toedoen der erfgenoten aldair aen beyden ſy-
" den, die des watergancs ghenieten ende ontgel-
" den moghen, te verſtaen, die doir die ſluſe hoir
" lant wateren.

" Item en ſullen wy Hertoghe van Gelre in geen-
" re wys gehengen, dat onſe lieve neef die Poſtu-
" laet, die Stadt of dat Geſtichte van Utrecht,
" hoerre borgers, onderſaten, off die gemeyn-
" ſcap mit hem gehadt hebben, enige laſten, ge-
" breck off hynder in onſe lande van Gelre van
" den ballingen, off yemant anders van hoirre
" weghen, mitter achten te doen off geſchien la-
" ten, off dat dair off ruerende is. gelycken on-
" ſe lieve Heer ende Oem Hertoghe *Reynoult* ſali-
" gher gedachten dat in zyner zuenen mitten Sticht-
" ſchen oec verdedinct hadde.

" Item ſchelden wy Hertoghe van Gelre die
" Stadt van *Utrecht*, van *Amersfoirde* ende die
" Geſtichtſchen qwyt van alſucken geſcaff als tot
" Gorinchem geſchach, ende dair off die Stadt
" van *Utrecht* ende den Stichtſchen andragende
" tot deſen dage toe claerlic verleken ende ge-
" ſcheiden weſen ſullen mit deſer zuene.

" Item is verdedinct van den Heer van *Culen-*
" *borch*, off hy mede in deser zuenen wesen will,
" dat sall hy wesen in alle dermaten, als dat van
" onsen lande van Gelre verdedinct is. ende wol-
" de des die Heer van *Culenborch* alsoe niet doen,
" soe geven wy Hertoghe van Gelre doch voir
" hem ene zuene, want hy onse hulper is. Ende
" wolde die Heer van *Culenborch* boven deser on-
" ser zuene tegens onsen neve den Postulaet ende
" die Stichtschen doen, dat en solde nyet hinde-
" ren an der dedinge ende brieven nu tusschen ons
" beyden Heren ende landen gemaect.

" Item soe sullen dode tegens dode, roeff te-
" gens roeff, brant tegens brant, name tegens na-
" me, quetsinge tegens quetsinge, hoe off wair
" die geschiet syn binnen der veden, qwyt wesen,
" die een tegens die ander tot beyden syden.

" Item off yemant ons Hertoghe ongehoirsam
" waer, ende die zuene niet holden en wolde,
" als wy die onse neve den Postulaet, ende den
" Stichtschen beloeft ende bebrieft hebben, ende
" den Stichtschen dair hynder ende gebreke ynne
" viele, soe sullen wy Hertoghe den Stichtschen,
" ende onse neve die Postulaet, ende die Sticht-
" schen ons Hertoghe voirscreve malcanderen tru-
" welic bystaen, die gebreke ende hinder te we-
" derstaen na alle onser ende hoirre machten, elcs
" op zyns selfs cost, die ongehoirsame te bedwin-
" gen, den hinder te richten, ende die zuene te
" houden sonder argelist. Ende omme ymmer rust
" ende vrede in beyder onser Heren lande elcx voir
" den anderen te behouden, ende te verhueden
" te beyden syden, dat en geen roeff, brande,
" name, gevangenisse, off enige gewelden wt des
" enen lande dair duer, of ynne, in des ander lan-

" den

" den meer en geschien, soe hebben wy Hertoghe
" voirscreve geloeft ende geloeven mit desen brie-
" ve, ende onse Ridderscap nabescreven over
" ons getwcht, dat te verhueden na alle onser
' machten. Ende off dat dair en boven geschie-
" de in enigen der punten voirscreven, ynne ofte
" wt, off duer onsen lande, dat wy dat onsen ne-
" ve den Postulaet ende den Gestichte richten sul-
" len binnen twaleff weken dan dair naistcomen-
" de, na dattet geschiet ware. Ende off dat on-
" sen neve den Postulaet ende den Gestichte ge-
" schiet were, soe sell onse neve, of die besce-
" dicht were ons Hertoghe dat verkundigen, en-
" de te daghe eysschen binnen den eersten sess
" weken op ten steden nabescreven, als die Sticht-
" sche aen dese syde dair Utrecht staet, tot Re-
" nen, ende die Overstichtschen, dair Deventer
" en Campen staen, aen den Ryn, off tot Deven-
" ter op ten water, ende gheren dair richtinghe,
" dair een ygelick veylich ende gheleyt wesen sall,
" aen ende aff te comen, ende op ten dage sell
" die bescadichde syn gehoet doen mit synen ede,
" ende synen scaden groten. ende als dan sullen
" wy Hertoghe den scade richten als voirscreven
" is. Ende off dan dese richtinge aldus nyet en
" geschiede binnen deser tyt den ghescadichden,
" soe mach onse neve die Postulaet, dat Gestich-
" te van Utrecht, of die gene, die den scade had-
" de, dat panden an onsen ondersaten in onsen
" lande, ende sich dair an verhalen, sonder enige
" wete, toirn, off weer van rechte, ofte anders
" van ons Hertoghe ende ons lants daer van te
" hebben, off te doen, sonder argelist. Ende
" off wy Hertoghe voirscreve onser vier hoeffsteden
" segellen mede aen onsen zuenbrieff volsegelt.

 " bren-

" brengen doen, ſoe en ſell die pandinge van den
" ſcade niet vorder geſchien, dan in elcker hoef-
" ſtede vierendell ons lants van Gelre, dair die
" ſcade duer, off in, geſchiet waer. te weten,
" dat een vierendeel *Nymmeghen* mitten Rike
" der alinger Betuwen, ende onſen lande tuſſchen
" Maes ende Wael: *Rueremonde* mitten alingen
" onſer overlanden ende onſe ſteden tot dien vie-
" rendeel behoerende aldaer gelegen: *Zutphen*
" mitter alinger onſer Graeſſcap aldair, ende *Arn-*
" *hem* mitter alinger onſer Veluwen. Ende ſoe
" ſullen nochtant onſe vier Hooftſteden mit hore
" live ende goede in den Geſtichte van Utrecht
" toe beyden ſyden hier off veylich ende onbelaſt
" weſen. Ende des ghelycs ſellen die *vyff Hooft-*
" *ſteden des Geſtichts van Utrecht* hoer live ende
" goede weder in den onſen weſen, alle argeliſt
" voirder of ſaken, die hier ynne weer off hinder
" weſen mochten, claerliken wtgeſcheiden.

" Ende want wy Hertoghe van Gelre ende van
" Gulich voirſcreve voir ons, onſe nacomelin-
" ghen, allen onſen ſteden, landen, luden, bor-
" geren ende onderſaten, hulperen ende hulpere
" hulperen, ende allen den genen, die mit ons,
" off om onſen wille, in der vede voirſcreve ko-
" men ſyn, deſe voirſcreve dedinge, zuene ende
" mynlike overdrachte, ende alles dat dair ynne
" begrepen is, ghedaen, gegheven ende belieft
" hebben mit ons ſelfs rade, ende onſen vryen
" wille, ende by rade onſer vriende, die volco-
" melic te halden, te voldoen ende te doen hal-
" den, in allen ende yghelicken punten voirſcre-
" ven, ſoe hebben wy alle ſaken voirſcreven ghe-
" loeft, ende gheloven by onſer Vorſterlicker ee-
" ren, ende onſe hande op deſen brieff gheleecht
" en-

" ende lyflic ten heyligen gezworen mit volstaef-
" den eede van ons ghenomen. Ende hebben des
" in oirkonde der waerheyt alre punten voirscreven
" onsen segell by onser rechter wetenheyt aen de-
" sen brieff wt doen hanghen. Ende om die meer-
" re vestenisse ende sekerheit aller punten voir-
" screven, soe hebben wy gebeden ende anghe-
" sinnen onsen lieven magen, raden ende vrien-
" den, als mit namen Heren *Willam van Bueren*
" ende van Beusichem, *Ghysbrecht van Bronchorst*
" Heer tot Batenborch ende Taenholt, *Willam*
" *van der Lecke* Heer ten Berge ende ten Bylan-
" de, *Jan* Heer tot Hoekelem ende tot Millin-
" ghen, Heer *Johan Schelert van Obbendorp* Rid-
" der, onse Hovemeister, *Johan van Bueren* Heer
" tot Ewyck, *Johan* Heer tot Appelteern, tot
" Voerst ende tot Keppel, *Dirck van Bronchorst*
" zoen van Batenborch ende Taenholt, Heer *Dirck*
" *van Lienden* Heer tot Hemmen, *Dirck van By-*
" *lande*, *Dirck van Arnhem*, *Johan van Bylande*
" Ridder, *Johan van Groesbeke* Heer tot Hoemen,
" tot Malden ende tot Beeck, *Johan* Heer tot
" Broechuysen, tot Werdenborch ende Tamer-
" soyen, *Johan van Oest*, *Johan van Apelteren*
" Here Roberechts zoen, onsen Maerscalc, *Wil-*
" *lam van Vloedorp* erffvoicht tot Ruremunde,
" *Reynalt* Heer tot Oy, *Johan van Appelteren*
" Heer tot Persingen, *Johan van Rossem* Heer tot
" Leyenberch, *Herbert van Oy* Heer tot Valgoy,
" *Aernt* Heer tot Blitterswyc, *Johan van Bueren*
" Heer tot Aersem, *Jan van Oy* Greve tot Ub-
" bergen, *Ghysbert van Twl*, *Dirck van Vloedorp*,
" *Reynalt* ende *Jan van Zeller* gebrueders, *Ghys-*
" *bert van Mekeren*, *Pe er van Steenbergen* van
" Nyenbeke, *Evert van Wilp* die jonge, ende

" *Willam van Ryswyck* onſen Kamerlinck: ende
" voirt die Borgermeiſters, Scepen ende Rade on-
" ſer vier hooftſtede ons lants van Gelre, als *Nym-*
" *meghen*, *Rueremunde*, *Zutphen* ende *Arnhem*,
" dat ſy des to getughe der waerheyt hoere ende
" hoerre ſteden ſegelen mede aen deſen brief han-
" gen willen, dat wy WILLAM Heer van Bueren
" ende Beſinchem, *Ghysbrecht van Bronchorſt*,
" Heer tot Batenborch en Taenholt, *Willam van*
" *der Lecke* Heer ten Berghe ende ten Bylande,
" *Johan* Heer tot Hoekelem ende tot Millinghen,
" *Johan Schelert van Obbendorp* Ridder, *Johan*
" *van Bueren* Heer tot Ewyck, *Johan* Heer tot
" Appenteren (1) tot Voerſt ende tot Keppel, *Dirck*
" *van Bronchorſt* zoen tot Batenborch ende Taen-
" holt, *Dirck van Lienden* Heer tot Hemmen,
" *Dirck van Bylande*, *Dirck van Arnhem*, *Johan van*
" *Bylande* Ridder, *Johan van Gruesbeke* Heer tot
" Hoemen, tot Malden ende tot Beeck, *Johan*
" Heer tot Broechuyſen, tot Werdenborch ende
" Tamerſoyen, *Johan van Oeſt*, *Johan van Ap-*
" *pelteren* Heer *Robberts* zoen, *Willam van Vloe-*
" *dorp* erffvoicht tot Rueremunde, *Reynalt* Heer
" tot Oy, *Jan van Appelteren* Heer tot Perſingen,
" *Johan van Roſſem* Heer tot Leyenberch, *Her-*
" *bert van Oy* Heer tot Valgoy, *Aernt* Heer tot
" Blitterswyck, *Johan van Bueren* Heer tot Air-
" ſen, *Johan van Oy* Greve tot Ubbergen, *Ghys-*
" *bert van Twl*, *Dirck van Vloedorp*, *Reynalt* en-
" de *Johan van Zeller* gebrueders, *Gysbert van*
" *Me-*

(1) Matthaeus maakt hier van *Aſperen*, daar hy te voren Heer van *Appelteren* genoemt was, in het myne ſtaat *Appn̄*, waar van eer *Appeldoorn*, of *Appelteren* dan *Aſperen* kan gemaakt worden.

" *Mekeren*, *Peter van Steenbergen* van Nyenbeke,
" *Evert van Wilp* die jonge ende *Willam van Rys-*
" *wyck:* ende voirt wy Borgermeisters, Scepen ende
" Rade der vier hooftsteden der lande van Gelre,
" als *Nymmegen*, *Rueremunde*, *Zutphen* ende *Arn-*
" *hem* voirscreven, bekennen omme begheerten
" ende angesinnens wille ons alre liefsten genedich-
" sten Here des Hertoghen van Gelre ende van Gu-
" lich ende Greve van Zutphen voirscreve geerne
" gedaen te hebben: ende hebben des to getughe
" der waerheit ende ganser vaster stedicheit alre
" punten voirscreven onse, ende onser stede se-
" gelen mede aen desen tegenwoirdighen brief
" gehanghen. Gegeven in den jair ons heren du-
" sent vier hondert ende negen ende twyntich,
" op sinte Pantalionis dach Abbatis, acht ende
" twyntich dage in der maant van Julio.

Hier achter staat: Nota. *Deze zoene tusschen Hertoch Aernt van Gelre ende den Gestichte van Utrecht gemaect, en is niet volsegelt, die Hertoch heeft gezegelt, ende noch* XIII. *heeren tot hem.*

Van deze zoen heeft die Raet van Deventer een transcript in forma juris laten expedieren uten originale brieve. Actum IX. *Februarii ao.* LXXXVII.

Ende seyde die Borgermeyster van Deventer ende Meyster Steven Secretaris aldair, dat sy verworven hebben eertyts by Hertoich Olofs tydt dese zoene gevesticht te zyn, als of zy volsegelt waer.

Oick hebben zy verworven by Eertzhertoch Maximiliaen, levende vrou Marie van Bourgondien zyn vrouwe, vesticheyt des tractaets ende meer ander doer alle zynen landen &c. als men vynden mach in archivis te Deventer, waer van zy gherne copie auctentycq geven willen. *Onderstont,*

T ZWYNNEN.

Vermits beyde deze Hertogen zich verbonden hadden de zaak van Bisſchop *Sweder* niet meerder te zullen behertigen, behoudens nochtans zyn recht, aan hem overlatende dat te hanthaven, zoo als het hem goet zoude dunken, zoo is *Sweder* naar Arnhem, en zoo zommige willen, naar Dordrecht getrokken, en heeft aldaar met de Canoniken, die hem toegedaan en gevolgt waren, zynen Bisſchoppelyken zetel geplaatſt. (1)

Dewyl verſcheide menſchen in het Sticht met beſlotene deuren misſen en andere godsdienſtoeffeningen deden verrichten, door Prieſteren, die daar toe oorlof van Bisſchop *Sweder* verkregen hadden, heeft de Raadt dezer Stadt, om zulks te beletten en tegen te gaan, des maandags na Odulfi dit merkwaardige ter klokke laten afkondigen: *Want alle kerken ende cloeſteren in ſtad en lande van Utrecht geboirſame ſyn der Doem moederkerken, myſſen ende goitsdienſt doen geliken der Doemkerken; dan dair ſommige mit onwille ende onrecht der kerken overhorich ſyn, ende in den openbaren en geen myſſe doen en willen; ſommige oick op horen ſloten mit beſloten dueren myſſe doen doen, ende ander bevelinge ende oirloff werven ende nemen dan van der moeder Doemkerke, dair dwalinge ende groten laſten in der hiliger kerken ende ons allen van coempt ende opſtaet onder den luden. hieromme laten onſen genedige Heer Poſtulaet, die Eccleſie, ende die Stad van*

(1) Volgens het verhaal van den Heer Mieris Hiſt. der Nederl. Vorſt. I. Boek bladz. 41. uit Beverwyks Beſchryvinge van Dordrecht, bladz. 319. en Bockenberg Pontif. Ultr. p. 38. Het komt my evenwel waarſchynelyker voor, dat hy te Arnhem zich opgehouden heeft, en dat niet *Zweder* maar *Walraven van Meurs*, van wien wy in 't vervolg zullen melden, zich te Dordrecht geplaatſt heeft.

van Utrecht weten ende wairnen alle Priesteren in de stad ende lande van Utrecht, dat sy Mysse in den openbare doen, dan by oirlove ende wete der Doemkerke ende nyemant anders, ende en geen Myssen, off andere diensten Goits heymeliken, off op enige sloten, besloten en doen. Ende dat nyemant die Priesters, die dus overhorich syn, op sinen slote, off anderswair, en huse off en hove, off noch die op boeren husen heymelic, off mit besloten bruggen of dueren, Mysse doen en laten. En nadien verscheide uitgewekene Geestelyken allengskens wederom in de Stadt kwamen, heeft de Raadt alle kloosteren en zusterhuizen doen verbieden, niemand van hen te ontfangen, dan by oorlof van den Postulaat en den Raadt.

In des eersten Cameraars rekeninge over dit jaar vinde ik, dat de Oversten dezer Stadt te Vreelant onthaald hebben den Heer Postulaat, en eenige Raden van den Hertog van Bourgondien, en dat de Stadt ten dien einde van de Heeren van het Duitschen huis hadde geleent eenen zilveren schaal, welke vermist zynde, de Stadt derzelver waarde aan die Heeren heeft goetgedaan. Ook vinde ik noch meldinge van eene aanzienlyke maaltydt door de Stadt alhier op Hasenberg gehouden, des vrydags na Victoris, welke als gasten bygewoont hebben de Postulaet met zyne Raden en Ridderschap, de Raden des Hertogs van Bourgondien, en de Raden der Steden van Overyssel, welke maaltyt *aan spyse, cruyt, wyn, malevizerye, ypocras, en menigerhande gerechten met allen onrade te zamen* gekost heeft 286. ponden en vier stuivers, 't welk veel was in die tyden.

Door het voeren van den oorlog, zoo tegen den Hertog van Bourgondien als tegen den Hertog van Gelre, die nu in eene aangename vrede

was

was verandert, hadden zoo wel de Staten, als in 't byzonder deze Stadt veele buitengewoone onkoſten gemaakt, en dus waren zy in ſchulden geraakt, waarom de Staten uitgeſchreven hebben een gemeen mergengeld en huisgeld, 't welk overal in alle kerſpelkerken wierd afgekondigt, en hier ook voor alle des ſtadts poorten, met byvoeginge van hoe, waar, en wanneer die belaſtingen betaald moeſten worden, en wierden alle borgers en onderzaten, die daar in laſten moeſten, uit naam van den Poſtulaat en den Raadt, gelaſt binnen veertien dagen in het Capittel van den Dom, alwaar de afgezondene tot den ontfangſt zouden zitten, hunne verſchuldigde mergengelden en huisgelden op te brengen, en die hier verzuimig in was, dien zouden zyne mergen en huisgelden worden uitgepant *twy ſcatte gelt*, *of vier ſcatte panden*, dat is, die zoude dubbeld geld worden afgenomen, of, zoo hy geen geld hadde, zoo veel van zyn goed in pandſchap worden genomen, als viermaal de verſchuldigde ſchattingen bedroegen.

De Regeerders dezer Stadt, niet minder dan de Staten, om geld verlegen zynde, hadden van alle hunne gegoede borgers en onderzaten geëiſcht eene leeninge van gelden, naar mate hunner vermogens. Doch dewyl zommige hier in nalatig waren, heeft de Raadt by klokluidinge des maandags na Martini gelaſt alle, die noch niet het geld, waar op zy geſtelt waren, hadden opgebragt, voor donderdag daar aan volgende, 't zelve te voldoen; of dat by verſuim, die tien ſchilden zouden leenen, voor een jaar, en die twintig ſchilden ter leen zouden opſchieten, voor twee jaren de Stadt zouden moeten ruimen, en daar niet wederom binnen komen, ten zy dat ze ter beeteringe aan de Stadt

voor

voor hunne onwilligheit betaald hadden zoo veel gelds, als zy nu aan de Stadt zouden geleend hebben.

Ik heb dit niet willen overſlaan, op dat de Lezer daar uit zoude konnen opmaken het gezag, 't welk de Overigheit in die tyden oeffende over hunne ingezetenen, om dezelve te nootzaken ter opbrenginge van de nodige ſchattingen, zonder welke hunne vryheit, beſcherminge ende geruſte bezittinge hunner goederen onmogelyk door de Regenten kan bezorgt worden. (1) Wyſſelyk hadde de Raadt begrepen, dat alle die geene, welke geen geld wilden leenen en dus de Stadt byſtaan, in dezen tydt, waar in zoo veele buitengewoone en onvermydelyke onkoſten hadden moeten gedaan worden, ter wederſtant en afbreuk doeninge hunner machtige vyanden, en ter bezorginge van het behout hunner Stadt, tegen zoo veele liſten, lagen en geſmeedde verraderyen, onnutte inwoonderen en dus onwaerdig de gemeene beſcherminge waren.

Eer ik van dit jaar afſcheide, moet ik kortelyk melden, dat de Capittelen van den Dom en Oudmunſter verſcheide landeryen in Braband gelegen, in erfpacht hebben gegeven aan den Heer *Richard van Merode.* (2) Als mede dat *Gerrit* Heer ten Vliet eenen brief heeft uitgegeven van de Heerlykheden van den Veer en van Polsbroek, ten behoeven van *Johan* Burggraaf van Montfoort. (3)

De

(1) Volgens 't geen ik leeze by Tacitus lib. IV. Hiſtor. cap. 74. *Neque quies gentium ſine armis, neque arma ſine ſtipendiis, neque ſtipendia ſine tributis haberi queunt*, een waarachtig zeggen, 't welk ik wenſchte, dat alle inwoonderen van ons Nederland in deze tyden recht begreepen.

(2) Ziet Miraei lib. I. Diplom. Belg. cap. 109.

(3) Ziet Matth. de Jure Gladii lib. IX. p. 109.

1430.

De Regenten voor dit jaar zyn geweest:

Schepenen.

Vrederic van Drakenborch.
Johan Pot.
Dirc van Houdaen.
Aernt van Amerongen, Borgermeyster.
Ludewich de Wael.
Braem van Lantskroen.
Jonge Jan van Lichtenberch.
Jan de Coninc.
Jan Sloyer.
Aelbrecht Proys.
Peter van Snellenberch.
Reynier Uten Ham.

Raeden.

Johan Over de Vecht.
Claes van Gruenenberch.
Henric Hasert.
Huge de Goyer.
Eerst van Gruenewoude.
Peter Calle.
Vranck Goderts zoen.
Willem de Verwer.
Lubbrecht de Jonge, doot, voor hem Peter Terninc.
Herman van Steenre, Borgermeyster.
Tideman de Vos.
Claas Louwe.
Gelys van den Velde.

Evert van Voskulen.
Jan Wuſtinc.
Ghiſebrecht Louwerens zoen.
Jan Keteler.
Peter Stevens zoen.
Wenmaer van Maerſen.
Henric de Haſe.
Willem van Weelde.
Eerſt Jans zoen.
Werner Braem.
Meyſter Arnt van der Borch.

Oudermannen.

Bertelmeus Zoudenbalch. Willem van Nyevelt.	} Wantſniders.
Jan Knyff. Herman Grawert.	} Sniders.
Dirc de Goyer Willems zoen. Pauwels Scrodekyn.	} Backers.
Willam van der Woerd. Bertout Claes zoen.	} Molenaers.
Andries Jans zoen. Ewout Willems zoen.	} Lynnewevers.
Jacob Vrederix zoen. Peter Foyt.	} Overſte Ouderman, Vleyshouwers.
Ghiſebrecht Claes zoen. Ghiſebrecht Heer.	} Viſchcopers.
Claes Steffens zoen. Gheryd Jan Weſſels zoen.	} Louwers.
Herman die Vroede. Henric Jacob Dircx zoens zoen.	} Wollewevers.
Jan Trinde. Herman de Witte.	} Marsluden.

Jan

Jan van Tiell.
Jacob van Winfen. } Botterluden.
Gheryd de Haen. } Overfte Ouderman.
Gheryd Jans zoen. Cordewaniers.
Gheryd Schillinck.
Arnt Egberts zoen. } Oudecordewaniers.
Jan Geryts zoen.
Willem Cloetinc. } Corencopers.
Reyner Modde.
Tyman Dedel. } Oudewantfniders.
Hubrecht Daniels zoen.
Albert Bertelmeus zoen. } Steenbickers.
Jan Mathys zoen.
Jacob Dircx zoen. } Graeuwerkers.
Henrick van Ghend.
Jan Walmer. } Riemfniders.
Willem Arnts zoen.
Godevert Egberts zoen. } Bylhouwers.
Willem Tyelmans zoen.
Korskyn de Brune. } Smeden.
Albert van Dam.
Arnt Claes zoen. } Zadelaers.

Het beftand, 't welk tuffchen Hertog *Philips van Bourgondien* en het Sticht getroffen, en van tydt tot tydt verlengt was, is in het begin van dit jaar in eene vafte zoene verandert. Welkers affchrift ik gevonden hebbe op ons Stadthuis, en in een met de hand gefchreven boek, waar van ik bezitter ben, inhoudende eeenige brieven van zommige Graven van Holland, en eenige handveften aan die van Amfterdam gegeven, en daar achter eene lyft der Schouten, Borgermeefteren en Schepenen van die Stadt van den jare 1413. tot 1552. In dat boek ftaat de brief van deze zoene, zoo als dezel-

dezelve door Hertog *Philips de goede* is uitgegeven en bezegelt: hebbende Matthaeus (1) te voorschyn gebragt den brief, hier van door den Postulaet en het Sticht, zoo aan deze als aan geene zyde van den Yssel, aan gemelden Hertog uitgelevert, en dewyl zy, schoon genoegzaam van denzelven inhout, in zommige gezegdens verschillen, zal ik de eerste, ook op ons Stadthuis te vinden, alhier invoegen, konnende de andere by Matthaeus nagelezen worden.

„ *Philips*, by der gratien Goeds Hertoge van „ Bourgonien, van Lotryck, van Brabant ende „ van Limborch, Grave van Vlaenderen, van Ar- „ toys, van Bourgonien, Palatyn van Henegou- „ wen, van Hollant, van Zelant ende van Na- „ men, Marcgrave des heiligen Rycx, Heer van „ Vrieslant, van Salms, ende van Mechelen; „ doen condt allen luden: dat wi, om te scuwen „ die bloetstortinge ende anderen onraet, die om „ der veden wille, die lange tyt gestaen heeft „ tusschen ons, ende den lande van Hollant, van „ Zelant ende van Vrieslant, ende onsen onder- „ saten hulperen ende hulper hulperen, aen die een „ zyde: ende Here *Rodolph van Diepholt* &c. der „ Stadt van *Utrecht*, ende die van *Amersfoert*, „ ende die Steden *Deventer*, *Campen* ende *Zwol-* „ *le*, an der ander zyde der Ysele, ende voert „ den gemenen Stichte an beide zyden der Yse- „ len, ende horen ondersaten hulperen en hulper „ hulperen, an die ander syde, gescepen waren „ zoe lang zoe meer toe te comen, indien dat sy „ niet gesoent en worden, syn by goetduncken „ van onsen Rade ende vrienden, om orber, nut- „ scap ende profyte der landen, luden ende onder- saten

(1) Rer. Amersf. Scriptor. p. 283.

„ ſaten an beiden ſyden overcomen ende eens ge-
„ worden mitten voernoemde Here *Rodolph* ende
„ die van *Utrecht*, een minlike zoene ende vrint-
„ ſcap ende overdrachte, in den welken wy be-
„ ſoent hebben allen onſen landen, ſteden ende
„ onderſaten, ende mit name die landen, luden,
„ ſteden ende onderſaten der landen van Hollant,
„ Zelant ende Vrieslant, ende daer wy anders
„ bewynt over hebben, mitgaders onſen hulpe-
„ ren, ende hulpers hulperen, ende allen ande-
„ ren, die mit ons, ofte mit onſen wille, in der
„ veden ende oerloge gecomen ſyn. ende Here
„ *Rodolph van Diepholt*, die Stadt van *Utrecht*,
„ ende die ander ſteden voernoemt hebben be-
„ ſoent op horen zyde alle des Geſtichts lande,
„ luden, ſteden ende onderſaten hulperen ende
„ hulpers hulperen, ende anders alle die ghenen,
„ die mit hem in de voerſcreve veden ende oir-
„ loge gecomen ſyn, in forme, manieren ende
„ voerwaerden, als hier nae beſcreven ſtaet.

„ In den eerſten, ſoe ſullen Here *Rodolph van*
„ *Diepholt*, die Stadt van *Utrecht* ende anders
„ die ſteden des Geſtichts van Utrecht an beiden
„ zyden der Yſele voernoemt, voertan onſe gue-
„ de vrienden ende nae gebueren ſyn, ende ons
„ getruwelick dienen voer enige Vorſte, die leeſt,
„ ende ſullen oeck guede vrienden weſen alle on-
„ ſer lande, luden ende onderſaten, ende der
„ gheenre, daer wy bewynt over hebben, ende
„ ſonderlinge van den onderſaten onſer landen,
„ ende die ons te bewynden ſtaen, die wy voer
„ onſe vrienden houden ende houden ſullen. En-
„ de oft gebuerde, dat in onſen voerſcreve lan-
„ den, of die wy te bewynden hebben, enige
„ partyen opreſen, ſoe ſullen ſy daer in houden
ſulke

„ ſulke partye, als wy houden ſullen. Ende wie „ ons in den ſelven onſen landen, of die ons te „ bewynden ſtaen., niet te willen en wair, dien „ en ſullen ſy niet behulpelic, vorderlic, noch „ byſtandich weſen in enigen ſtucken, ons noch „ onſen landen ende vrienden voirſcreven tegen- „ dragende, noch niet gehengen, dat ſy in der Stadt, „ Steden ende Stichte voirſcreven verkeeren ſul- „ len, noch diere gebruken na der tyt, dat hem „ gecondicht weſen ſal, dat ſulke luden in der „ Stadt, Steden ende Geſtichte gecomen waren. „ desgelycx en ſullen ſy niet gehengen, dat eni- „ ge vreemden, die onſe vyanden ſyn, of wor- „ den, comen ſullen in der Stadt, Steden ende „ Geſtichte voernoemt, ons of den onſen dair in, „ daer wt, of daer over, te ſcadigen in eniger- „ wys, alle argeliſt hier in wtgeſceiden.

„ Item ſullen voer ons comen op een half mile „ nae Utrecht tot onſer ere ende waerdicheit, „ Here *Rodolph van Diepholt*, die Overſte der „ Stat ende Steden van *Utrecht* ende van *Amers-* „ *foert*, mitten Overſten der Steden van Overyſ- „ ſel voirſcreven, tuſſchen dit ende van Paeſſchen „ naiſtcomende over een jair, tot ſulker tyt, als „ wy dat der Stadt van Utrecht mit onſen brieven „ een maent te voren weten laten, ende op hoir „ knyen ons oetmoedeliken bidden vergiffenis van „ des ſy ons vercort, ende tegens ons misdaen „ moegen hebben. Ende dit aldus gedaen we- „ ſende, ſoe ſullen ſy ons mit onſer openre ende „ ontwonden bannier trecken der Stadt van „ Utrecht wairt an. dair tegens ons dan comen „ ſullen buten der ſelver Stadt mit proceſſien, cru- „ cen ende vanen die geeſtelike ende wairlike „ perſonen wt der ſelver Stadt, ende dan t'ſa-

„ men ons gebrengen op ter Stadt huys, dair te
„ dier tydt onſe bannier of op ter poirten wtge-
„ ſteken ſal worden ofte weſen, ende aldaer
„ wtſtekende bliven drie dagen lange. ende des-
„ gelycx ſullen onſe bannieren wt geſteken wor-
„ den op die poerte tot *Amersfoert*, ende tot *Rye-*
„ *nen*, ende aldair wtſtekende bliven drie dagen
„ lange, of ons dat genoecht.

„ Item off wy tuſſchen hier ende van Paeſſchen
„ naeſtcomende over een jair ſelve tot *Utrecht* niet
„ en quamen, ſoe moegen wy onſen getruwen He-
„ ren *Roelant van Wtkercken*, mit anderen onſen ra-
„ den ende vrienden, die des Geſtichts ballinge
„ noch viande niet en waren, ſenden binnen der
„ Stadt van *Utrecht*, onſe bannieren aldair te bren-
„ gen, ende wt te doen hangen, gelyck of wy mit
„ ons ſelfs livevoer ogen waren. ende des gelycx tot
„ *Amersfoert* ende tot *Ryenen*, behoudelyck anders
„ altyt der Stadt ende Geſtichte van *Utrecht*, gee-
„ ſtelick ende waerlick, in horen rechten ende vry-
„ heden, ſonder argeliſt. Ende hoewel dat die
„ voernoemde here *Rodolph*, Stadt ende Steden
„ des Geſtichts van *Utrecht*, ons mit deſer zoe-
„ ne gehouden ſyn te doen die reverentie ende
„ oetmoedicheit, daer hier voer of verhaelt is,
„ wy bekennen nochtan voir ons ende onſe naco-
„ melingen, dat wy dair mede nu, noch in toeco-
„ mende tyden, gheen recht an die Stadt, Steden
„ ende Geſtichte voernoemt vercregen noch ver-
„ meten en ſullen.

„ Item ſoe en ſullen voertaen gheen ballinge,
„ noch voervluchtige, die nu ter tyt wt Hollant
„ geweken, ende binnen des Geſtichts ſteden bur-
„ geren of ingeſeten geworden ſyn, aldair niet
„ mogen wonen noch bliven, ſy en ſullen yerſt

„ oirve-

„ oirvede ende verloffenisse gedaen hebben, dat „ zy tegens ons, noch onsen landen, ende die „ ons te bewynden staen, niet doen en sullen in „ enigerwys. ende deden sy dair en boven, dat „ zoude Here *Rodolph*, Stadt ende Gestichte „ voirsz. doen rechten op hoer lyf mitten zweerde, „ waer dat men die bevynden konde in den Ge- „ stichte van Utrecht voirscreve.

„ Item gevielt, dat hier namels enighe perso- „ nen, ballingen of voervluchtich worden wten „ lande van Hollant, van Zelant, of van Vries- „ lant, ende bynnen den voirscreve Gestichte „ quamen, soe en sullen die binnen des voirscre- „ ve Gestichts palen, binnen steden, noch dair „ buten, aen dese zyde der Yselen niet bliven „ noch wonen moegen, nae dien dat wy, of on- „ se Amptluden van onser wegen den voirscreve „ Here *Rodolph*, of der Stadt van *Utrecht*, of van „ *Amersfoerde*, dat mit onsen, of mit horen, brie- „ ven sullen hebben laten weten, mer willen sy „ trecken an gheen zyde der Yselen, dat sullen „ sy mogen doen in sulker maten, dat sy eerst ver- „ loven sullen ons, ende onsen landen, ende die „ ons te bewynden staen, ghenen scade te doen. „ ende wairt sy des contrari deden, dat soude men „ metten zweerde rechten an horen live in der ma- „ niere voirscreve. Ende waert dat onder hem „ luden enige ons tonwille wair in sulkerwys, „ dat wy die daer niet hebben en wouden, so „ en souden sy daer niet bliven mogen, nae dat „ Here *Rodolph*, Stadt of Steden van onser wegen „ dat gecondicht zoude wesen, noch der landen „ gebruken, als voirscreven is, ende dat salmen „ openbaerlick doen condigen over al in des Ge- „ stichts kerken. ende alle die verloffenisse voer-

„ screven sullen geschien voer den Rechteren, „ Burgermeisteren, Scepenen ende Rade ten steden, dair sy woenen, of woenachtich worden. „ ende dair sullen die Steden brieve doen of maken, ende ons, of an onsen Treserier van Hollant, tot onser behoef die senden, ons dair na „ te rechten.

„ Item soe wie ons, of den landen van Hollant, van Zelant, of van Vrieslant, verlossenisse of oirvede gedaen hebben, ende sint der „ zoene gemaect tusschen onser liever nichte van „ Hollant ende ons menedich geworden syn, „ die en sullen dese dedinge niet gebruken noch „ genieten.

„ Item soe en sellen die ondersaten van Hollant, „ van Zelant, van Vrieslant, ende andere alle die „ ghene, die met ons in deser veden hebben gesyn, gegoet ende geërft wesende in den Gestichte van Utrecht, vry ende quyt wesen van „ allen last, cost, ongelt ende scattinge, die geschiet is, of sal mogen geschien, om deser oirlogen wille, ende dat dair aff roeren mach, zoe „ dat sy dair toe niet betalen en sullen. hier syn „ wtgesceiden die Geldersche, van dat hem hier „ of anrueren mach.

„ Item hoewaell dat die stede van *Bunschoten* „ mit horen toebehoeren vry erve is, ende bliven „ sal des Gestichts van Utrecht, 't welcke wy oeck „ bekennen mit desen brieve, wy sullen nochtan „ enen Stichtse man dair in setten, die dat regieren sal na den Stichtsen rechte, ter tyt toe, dat „ het gescil wesende tusschen onsen neve Here „ *Zweder van Culenborch*, Bisscop tot Utrecht, „ ende Here *Rodolph van Diepholt*, ende den Gestichte voernoemt, geeyndet sal wesen; ende de-

„ sen

„ ſen tyt duerende, ſoe ſal die ghene, die dair
„ alzoe geſet wert, die nutſcap ende profyt aldair
„ opbueren ende ontfangen ende in gewairder
„ hant by een houden, mit voerwaerden, dat hy
„ dan goede rekeninge ende bewiſinge dair of
„ doen ſal den genen, die an den Geſtichte bli-
„ ven ſall, indien dat binnen deſer tyt gheen an-
„ der vouge dair in gevonden en wort. Ende
„ ſullen alle die ballinge, die wt *Bunſchoten* ge-
„ weken ende verdreven zyn, dair weder in co-
„ men mogen, ende hoir goede ruſtelick ende
„ vredelick gebruken, ende mit malcanderen
„ goetlick ende vrientlick geſceiden weſen, ende
„ geſlicht van allen ſaken, die hier voertyts ge-
„ ſciet ende gevallen mogen weſen om deſer ve-
„ den wille; mer die voirſcreve ballingen ſullen
„ eerſt geloven ende oervede doen in handen der
„ Stadt van Utrecht, daer omme niet te misdoen
„ in enigerwys den ghenen, die binnen *Bunſcho-*
„ *ten* gebleven ſyn, ende dair ſullen brieven of
„ gemaeċt worden, die de ſelve Stadt ſenden ſul-
„ len onſen Treſerier van Hollant. Ende wairt
„ dat ſy dairen boven misdeden, dat ſoudemen
„ rechten an hoir lyf. Ende den tyt des geſchils
„ hangende, die ballingen, die deſer zoene niet
„ genieten en willen, noch die vianden Heren
„ *Rodolphs*, der Stadt ende Geſtichte voirnoemt,
„ en ſullen binnen *Bunſchoten* niet comen mo-
„ ghen.

„ Item ſoe ſullen mit deſer overdrachte alle
„ die ballinge out ende nye der Stadt, Steden en-
„ de des Geſtichts van Utrecht gebruken alle ho-
„ ren onruerende goede, die ſy hadden, doe zy
„ wtruymden, ende oeck alle hore ruerende goe-
„ den, die ſy zullen kunnen bevinden, die welc-

„ ke in Heren *Rodolphs*, Stadt, Steden, of Ge-
„ stichts oerbaer niet gecomen en zyn, wair die
„ gelegen zyn in den selven Gestichte, binnen
„ steden ende daer buten. behoudelick dat alle
„ die ghenen van hemluden, die dezer zoene ge-
„ nieten willen, eerst oervede ende verloffenisse
„ doen sullen, niet te doen in enigerwys tegens
„ Heren *Rodolph*, der Stadt, Steden ende Ge-
„ stichte voirscreve, ende die ghene die dair in-
„ ne syn, ende die de Stadt ende Steden nu regie-
„ ren. ende deden sy dair en boven, dat sullen
„ wy doen rechten aen horen lyf mitten zweerde,
„ wair men die bevynden kan in onsen landen,
„ ende dair wy bewynt of hebben. Ende die ver-
„ loffenisse sullen zy doen in handen ons Gouver-
„ neurs of Treseriers van Hollant, ende hoir brie-
„ ven dair of geven, die sy terstondt senden en-
„ de overleveren zullen Heren *Rodolph*, of der
„ Stadt van *Utrecht* voernoemt. Ende sullen die
„ ghene van hemluden, die dese zoene genieten
„ sullen, mogen stellen hoer procuratoers, die
„ geen ballingen of vianden en syn, om hoir goe-
„ den over al, binnen Steden ende buten, te be-
„ wynden, ende te doen regieren tot hoiren nut-
„ scap ende profyte. Ende die Stadt ende Ste-
„ den, daer sy goeden hebben, sullen hem die
„ dan rustelic ende vredelic gebruken ende vol-
„ gen laten, sonder argelist; mer die voernoem-
„ de ballingen, ende elcx van hem luden, sullen
„ bliven buten der mile van der Stadt van *Utrecht*
„ ofte van der Steden, daer sy wtgeweken zyn, ten
„ sy by consent Heren *Rodolph* voernoemt, ende
„ der Stadt of der Steden, daer sy wtgezeit of wt-
„ getogen syn, ende behoudelic der Stadt van
„ *Zwolle* alsulkere brieve, als sy van over twaelf

„ jair

„ jair, of daer te voren, hebben van horen ou-
„ de ballingen, in hoere macht te bliven. ende
„ dit fullen die ballingen mede in hoere oervede
„ loven ende zweeren. ende defen oervede fullen
„ fy elcx doen, te weeten, die ghene die binnen
„ 's lants fyn, binnen zes weken, ende die ghe-
„ ne die buten 's lants fyn; binnen drie maen-
„ den na wtfprake der zoene, of fy en fullen der
„ felver zoene niet genieten, argelift hier wtge-
„ fceiden.

„ Item wie van defe ballingen voirfcreven de-
„ fer zoene niet genieten en woude, die en fal in
„ onfe lande, of daer wy bewynt over hebben,
„ niet wefen, hy en hebbe eerft oervede ende ver-
„ loffeniffe gedaen, tegen Heren *Rodolph*, der
„ Stadt ende Gefichte voirfcreve, niet te doen.
„ ende dede yemant dair en boven, dat zouden
„ wy aen hem doen rechten over fyn lyf gelyc
„ voerfcreven ftaet. ende defe oervede fullen fy
„ doen, ende die brieve daer af falmen overleve-
„ ren, als voirfcreven is Ende oft gebuerde,
„ dat Heren *Rodolph*, Stadt ende Steden van
„ *Utrecht* voirfcreven, niet en genuechde an fom-
„ migen van de voerfcreven ballingen, dat fy die
„ voirnoemde lofteniffe en oervede deden onder
„ hoeren fegel, foe fullen fy, ende des gelycx
„ die gene die gheen fegel en hebben, die zelve
„ verloffenis ende oervede doen voer onfen Gou-
„ verneur, of Treferier van Hollant, diet op hem
„ tugen fal onder fyn zegel.

„ Item foe hebben wy Heren *Rodolph van Diep-
„ holt*, die Stadt van *Utrecht*, die Steden ende
„ Geftichte voernoemt, nu regierende, ende daer
„ binnen wefende, tot hoere eerfter bede ende
„ oetmoedigen vervolge, ende overmits den pun-

„ ten voerſcreven, genomen in onſen beſcudden
„ ende beſcermeniſſe, ſoe dat ſy over al in den
„ onſen, daer wy bewynt hebben, te water ende
„ te lande, binnen Steden ende daer buten, ſul-
„ len veylich, ruſtelic ende vredelic mogen va-
„ ren, keren, merren ende mogen weſen, ſon-
„ der hem enige crafte, of gewelt gedaen te we-
„ ſen in live noch in goede in eniger wys.

„ Item gheviele enich opſtal in der Stadt, Ste-
„ den ende Geſticht van *Utrecht*, tegendragen-
„ de genoemde Heren *Rodolph*, Stadt, Steden
„ ofte Geſtichts voirſcreven, ende hem yemant
„ van hem luden, die dat dede, tonwille wair, ſoe
„ en ſullen wy, noch die onſe, die niet behulpich,
„ vordelic, noch biſtandich weſen in enigen ſtuc-
„ ken, Heren *Rodolph*, ende den Regierders
„ voirſcreven tegendragende, noch gehengen,
„ dat ſy in den landen van Hollant, Zelant ende
„ Vrieslant verkeren ſullen, noch diere gebruken,
„ nadien dat Here *Rodolph*, Stadt, ende Steden
„ ons dat ſullen hebben laten weeten. Oeck en
„ ſullen wy niet gehengen, dat enige vreemden,
„ die Heren *Rodolph*, Stadt, Steden ende Ge-
„ ſtichte vianden ſyn, of werden, comen ſullen
„ in onſen Steden ende landen, of daer wy be-
„ wynt hebben, hem daer in, daer wt, of daer
„ doer te beſcadigen in enigerwys, alle argeliſt
„ hier in wtgeſceiden.

„ Item ſullen alle onderſaten, hulperen ende
„ hulper hulperen van beiden ſyden vry comen op
„ ten hoeren, alſoe die nu ſyn, het zy leen of
„ eighen, ende op hoir oude brieve, die ſy daer
„ of hebben, gelyc zy voer der veden waren,
„ ende eer yemant ſyn leen opgeſeit hadde, ende
„ dat van deſer veden roert, wtgeſceiden de ballin-
„ gen

„ gen der Stadt ende Gestichts van Utrecht, die
„ des hoirs gebruken sullen in der manieren voir-
„ screven, ende anders niet.

„ Item sullen staen roef tegens roef, brant te-
„ gens brant, dode tegens dode, quetsinge te-
„ gens quetsinge, ende alle neminge tegens ne-
„ minge, hoe, of wie, het sy geestelick of wair-
„ lick, die geschiet is binnen deser veden, ende
„ die gevangen die ons, of Heren *Rodolph*, Stadt,
„ Steden ende Gestichte toe beiden syden of ge-
„ vangen syn, quyt, ende desgelycs alle onbetaelt
„ gelt der gevangen quyt, alwairt oeck verwyst,
„ of verwyst te betalen. oeck mede waert sake,
„ dat an die een zyde, of an die ander syde enige
„ gelofte van gelde, heimelic of openbaer, ge-
„ sciet wair van brantscattinge in deser veden,
„ die gelofte sal dair off quyt ende te niet wesen.

„ Voert so sullen quyt wesen tot desen dage toe
„ alle afterstallige erfrenten, die van den Here,
„ of van syn dienres, gebuert ende quytgescou-
„ den zyn.

„ Oick sullen alle die ghene van beiden syden,
„ die deser zoene genieten willen, quyt wesen
„ van alle afterstallige lyfrenten, die verschenen
„ syn zeder den eersten dach van Octobri XIIIIc.
„ ende XXV. dat wy als Governeur der landen van
„ Hollant, Zelant ende van Vrieslant in die lan-
„ de quamen, totten eersten dage van Mey lest-
„ leden: ende alle lyfrenten verschenen voer den
„ eersten dach van Octobri salmen voirtan beta-
„ len den ghenen, die mense sculdich is, of hoe-
„ ren erven, waren sy gestorven, op dien dach
„ der betalinge; te weten op elke toecomende
„ nye termyn enen ouden termyn met die nye, ter
„ tyt toe, dat die oude lyfrenten verschenen voir
„ die

„ die tyt ons Regiments voirſcreve hem betaelt
„ ſullen weſen, ſonder arch ende liſt. Ende alle
„ lyfrenten van Meye dage leſtleden verſcenen
„ tot deſen dage der ſoenen toe, ſelmen betalen
„ binnen den naeſten ſes weken na der wtſprake
„ der zelver zoenen: ende deſe betalingen voir-
„ ſcreven ſullen aldus geſchien ſonder enige pene,
„ die verſchenen waren, dair of te nemen, tot
„ deſen dage toe der wtſprake voirſcreve.

„ Item ſullen alle rechtvorderinge, die binnen
„ deſer vede geſchiet ſyn, hoe, waer, of in wat
„ ſchine, die geſchiet mogen weſen, claerlick
„ doot, af ende quyt weſen; wtgenomen, dat
„ alle die gheene, die ſculdich ſyn tot eniger Dyc-
„ kaedſe van den Zeedyck, of anders wair water-
„ ganck-gelt, ende alle ander gelt wtgeſett voer
„ elcx gemeens lands oirbar, geven ende betalen
„ ſullen een ſcatgelt, ſonder meer, binnen ſes
„ weken, nae dat die zoene wtgeſproken weſen
„ ſal, van al des op hem tot deſen dage toe mit
„ rechte gevordert heeft geweeſt. Ende alle die
„ onderſaten van beiden zyden ſullen hoir dyc-
„ kaedſen, wegen ende wateringen voirtan doen
„ bewaren, ende hoir gelt, dat men op hem recht-
„ vaerdelic mit goeden bewyſe nae den rechten
„ rekenen ſal, betalen alſt behoirt.

” Item dat alle onſe onderſaten, hulperen ende
” hulper hulperen, deſer zoene genietende, die
” hoir goede verſet hebben tegens den Sticht-
” ſchen, die hulpers ſyn geweeſt Heren *Rodolphs*,
” Stadts ende Geſtichts voirſcreve, dair die daghen
” van der losſinge of omgegaen ſyn binnen deſer
” veden, ende om deſer veden wille die niet en
” hebben mogen loſſen, ſullen die ſelve verſette
” goeden mogen loſſen binnen een jair na wtſpra-
ke

" ke deſer zoene, voir alſoe veel gelts, als ſy die
" geloeft zouden hebben ten dage der aflosſinge.
" Item ſullen wy ende Heren *Rodolph*, Stadt
" ende Steden voirſcreven van onſer beider Rade
" tot des anderen verſuecs ſenden op die palen
" van onſer lande van Goylant, om te beſceiden
" elck ſyn palen, die hem van rechts weghen toe-
" behoren.
" Item ſullen alle die onderſaten van beiden zy-
" den veylich ende ongehindert in des anderen
" landen ende Steden, te water ende te lande on-
" der malcander mogen varen, keren ende weſen
" op hoir gewoenlike tolle, privilegien, rechten
" ende vryheden, wtgenomen die ballingen te
" beiden ſyden, die anders niet dair in en ſul-
" len mogen verkeren, dan alſo voirſcreven is.
" Ende wair yemant van den onderſaten voirſcre-
" ven, die deen op ten anderen yet te ſeggen
" of an te ſpreken hadde, dat ſal hy doen mit
" rechte, ende anders niet. ende des ſal men hem
" dan een onvertoge recht doen tot allen plaet-
" ſen, dair dat gebuert, ſonder enich vertreck
" dair in te zueken, of te laten geſchien in eni-
" gerwys, zoe dat die verweerre gheen weere ſal
" mogen doen van dies men hem eyſchende wert
" anders, dan mit quitancie, mit ſynen ede, of mit
" goeder bewiſinge van betalinge: Ende ſullen
" oeck mede die oude compoſitien gemaeċt tuſ-
" ſchen den landen van Hollant, Zelant ende
" Vrieslant, ende den Geſtichte voirſcreve, in
" hoirre volcomenre macht weſen ende bliven,
" gelyc men die tot hier toe geplogen heeft.
" Item gevielt dat Heren *Rodolph*, die Stadt van
" *Utrecht*, die Stede van *Amersfoert*, of anders
" die Steden des Geſtichts van Utrecht, enige
" ge-

" gebreken cregen, of yemant van den horen tot
" eniger tyt tſyn genomen worde, of ſcade ge-
" ſchiede boven deſer zoene, zoe ſel Heren *Ro-*
" *dolph*, Stadt ende Steden voirnoemt, wien die
" ſcade geſchiet wair, ons dairom ſcriven, ende
" hoir gebreck off ſcade openen ende groten,
" ende ons dair of te dage eyſſchen binnen een
" maent dair naeſt volgende, tot *Putcuyp* (1),
" ende zoe ſal, diet gebreck of ſcade geleden
" heeft, op dien dach ende plaetſe comen, ende
" daer ſyn gehout doen, ende ſyn gebreck ende
" ſcade groten mit ſynen ede, ende mit vier
" goede wittaftiger mannen, die dair an winnen
" noch verlieſen mogen, die dat mit hem ten hei-
" ligen zweren, ende die gebreke of ſcade groten
" ſullen, ſonder arch ende liſt. Ende deſe ede
" ſullen ende moghen ſy doen voer den Raden,
" die dair op dien dach ende plaetſe comen ſul-
" len. ende des gehouts ende grotinge van den ge-
" breck of ſcade voirſcreve, ende oeck van der
" kunde der gheenre, die dat gehout mede doen
" ſellen, alſe dat ſy goede wittachtige mannen
" zyn, ſullen die Rade voirſcreve alſe Rade hoir
" bezegelde brieven geven dien ghenen, die in
" gebreke of beſcedicht is. Ende zoe wanneer
" die ghene, diet gebreck hadde, of beſcedicht
" wair, ſyn gehout mit hem vierden dair op ge-
" daen heeft, als voirſcreven is, ſoe ſullen wy die
" gebreken ende ſcade gelden ende betalen, of
" doen betaelen nae inhout zyns bewys, ende gro-
" tinge ſyner ſcade of gebreke voirſcreve, binnen
" een-

(1) *Putcuyp*. Deze plaats is gelegen tuſſchen Hermelen en Woerden, aan den Rhyn, zynde te dezer tydt noch eene herberg, genaamt de *Putkop*.

" eenre maent dan dair naevolgende den ghenen, " die den ſcade ende gebreke geleden hadde, en- " de gehouden als voirſcreven is, ſonder meer " vertrecks ende vervolchs dair in te laten geſchien. " Ende des en ſullen wy, noch nyemant anders, " ons, of hem, daer of onderwynden, die beta- " linge ende richtinge en ſal geſcien in der maten " voirſcreven. ende alle die ghene, die tot deſen- " dage voirſcreve ende plaetſen comen ſullen om " der gebreken ende ſcade wil voirſcreve, zyn zy " Rade, clager of getuge, van allen zyde, die " zullen een vry geleide ende gantze veylicheit " hebben an ende of te komen, ſonder arch ende " liſt, wtgenomen die vianden, ballingen, of " vredeloes der lande of der ſteden waeren.

" Behoudelick in allen anderen ſaeken ons ende " onſe landen, die wy te bewynden hebben, ende " Heren *Rodolph*, Stadt, Steden ende Geſtichte " voirſcreve, in onſen, ende in horen, rech- " ten te bliven, ende desgelycx Heren *Zweder* " *van Culenborch* Biſſcop van Utrecht, ende den " Eccleſien van Utrecht die mit hem wt ſyn, ende " oeck Heren *Roedolff van Diepholt*, den Eccleſien " die binnen ſyn ende der Stadt, Steden ende Ge- " ſtichte van Utrecht voirſcreve, te bliven in ho- " ren rechten van der geſcelen, die ſy hebben den " een tegens den anderen, ſonder argeliſt.

" Ende of in deſer ſoenen, of in enich der pun- " ten, daer in begrepen enich gebreck geviel, " dairom en ſoude die ſelve ſoene niet verbroken " noch gemenct weſen, mer ſoudemen dat ge- " breck rechten van der zyde, dair dat geſciet " ware, in der manieren voerſcreven, ende zou- " de nochtans die ſoene voerſcreve in allen pun- " ten in horen volcomen macht weſen ende bliven.

" Welc-

" Welcke soene ende minlike overdracht voer-
" screve, ende alle die punten daer in begrepen
" ende elcx byzonder, wy mit onsen vryen wille
" geloeft hebben ende geloven, by onser truwen
" ende vorsteliker eren, te houden ende te vol-
" doen, ende te doen houden ende te voldoen,
" ongemeynct ende onverbroken, alle argelist en-
" de nye vonden claerlic wtgescheiden. Ontbie-
" den dairom ende bevelen alle amptluden ende
" rechteren, dienaren ende ondersaten onser lan-
" den, ende die ons te bewynden staen, mitga-
" ders allen anderen, wien desen saecke anrueren
" mach, ende een ygelicken byzonder, dat sy die
" zoene ende minlike overdrachte voirscreve hou-
" den ende volcomen, sonder dair tegens te doen,
" of te gaen in enigerwys. Ende wairt dat yemant
" die contrarie dede, so bevelen wy onsen ampt-
" luden, rechteren ende dienaren voirscreven,
" dat sy dat rechten ende corrigeren an die misda-
" digen an horen live ende goede, nae gelegent-
" heit des misdaets in der manieren voerscreven,
" ende des niet en laten, op al dat sy van ons
" houdende syn. waert daer enige veysinge, of
" versumenisse in geschiede, dat wouden wy an
" hem houden, ende verhalen, als wy doen zou-
" den an den voerscreve misdadigen. ende des ten
" oirconde soe hebben wy onsen zegel hier an
" doen hangen. Gegeven tot Brugge den twalef-
" sten dach in Januario in 't jaer ons Heren dusent
" vier hondert ende XXIX. (1)

Schoon in deze zoene de Postulaet, de Stadt Utrecht en de Steden van het Sticht zich verbon-

" den

(1) Te weten naar den styl van den Hove, doch naar den Utrechtschen in 't jaar 1430. zoo als wy hier voor reets aangetekent hebben.

den hadden, om vergiffenisse te verzoeken van het geen zy den Hertog misdaen hadden, op de wyze in de zoene uitgedrukt; zoo vinde ik echter niet zulks geschiet te zyn, zullende de Hertog zich vergenoegt hebben met de toezegginge.

Ook heeft Hertog *Philips* dezen brief aan het Gesticht van Utrecht gegeven: " *Philips* Hertoge
" van Bourgoengen, Grave van Vlaenderen van
" Artois, van Borgoengen, Palatin, ende van
" Naemen, Heer van Salms ende van Mechelen,
" Ruwaert ende oir der lande van Henegouwe,
" van Hollant, van Zelant, ende van Vrieslant,
" doen cond allen luden: alsoe wy met Heer *Roe-*
" *dolff van Diepholt* &c. der Stat, Steden, ende
" gemeyn Gesticht van Utrecht overcomen syn
" eenre minliker zoene ende vrüntscap van den
" oirloge, dat lange tyt gestaen heeft tusschen ons
" ende den landen van Hollant, van Zelant ende
" van Vrieslant voirscreve aen die een zyde, ende
" Heer *Roedolff*, Stat, Steden ende gemeyn Ge-
" sticht voirnoemt, an die ander zyde, so hebben
" wy gewilkoert ende gelolft, wilkoeren ende ge-
" loven mit dezen brieve Here *Roedolff*, land,
" Stat, ende Steden 's Gestichts van Utrecht voir-
" screve, dat wy niet gehengen en zullen, dat
" Heer *Roedolff*, of enege burger, ingeseten, of
" ondersate des zelfs Gestichts in enige syden der
" Yssel, van wat state of conditie hy zy, gelet,
" gevasteert, of becommert wesen sullen in live
" noch in goede, tot eniger tyt, in den voirscre-
" ven landen van Hollant, van Zeelant ende van
" Vrieslant, of in enich der selver landen binnen
" Steden noch dair buten, dair wy dat vernemen
" of vertrecken mogen mit enigen brieven of be-
" velingen, vercregen, of die men hyr na verwer-

" ven mochte van enegen Heer of Vrouwe, om
" wat zake dat dat zy, of wesen moghe, anders,
" dan na ende mit den rechten der landen van Hol
" lant, van Zelant ende van Vrieslant voirscreve,
" of van den genen der selver landen, dair men
" die becommeringe doen woude, na inhout der
" voirscreve zoene gemaict tusschen beyden. Be-
" houdelic dat Heer *Roedolff*, Stat ende Steden van
" Utrecht voirscreve mit hoeren brieven desgelicx
" geloven zullen, dat zy niet gehengen en zullen,
" dat enege burger, ingesete, of ondersate der
" selver landen van Hollant, van Zelant ende
" van Vrieslant, gelet, gevasteert of becommert
" wesen zullen in live noch in goede, in die voir-
" screve Sticht van Utrecht, binnen steden noch
" dair buten, nu, noch in toecomenden tyden, mit
" enigen brieven of bevelinghen, vercreghen, of
" die men verwerven mochte van enigen Heer of
" Vrouwe, om wat sake dat dat sy, of wesen mo-
" ge, anders dan na ende mit den rechte des voir-
" screven Gestichts, of de Stat, of plaetse des-
" zelfs Gestichts, dair men dat verzoeken ende
" verwerven mochte, gelyc voirscreven staet, al-
" le argelist hyr in wtgesceyden. Ende des toir-
" konde so hebben wy onsen segell hier aen doen
" hangen. Gegeven in onser stat tot Brugge den
" veertiensten dach in Januario, int jair ons
" Heren dusent vier hondert negen ende twin-
" tich.

De Geldersche en Hollanders hebben breet uitgemeeten de schaden, die zy de Utrechtenaars gedurende dezen oorlog hadden aangedaan, en de schatten, die zy van hen hadden bekomen, ja zelfs uitgestrooit, dat zy tot de uitterste armoede vervallen, en van alles berooft waren. Waarom, volgens

gens het verhaal van Heda (1), die van Utrecht, al te kitteloorig om dit te verdragen, openbare speelen en vertoningen hebben doen aanzeggen, en ieder, die maar komen wilde, genodigt om die by te wonen, onder toezegginge van een vast en zeker geleide. Heda voegt 'er by, dat zy op dien tydt drie dagen achter den anderen hunne kostelykheden opentlyk, van de Bakkerbrugge tot aan de Rodenburgerbrugge toe, ten toon gestelt hebben, om de aanschouwers te overtuigen van de onwaarheit van hunne armoede, en verlies in den voorgaanden oorlog, en, zouden 'er, te dier tydt zoo veele kostelykheden van gout en zilver in het openbaar gezien zyn geweest, dat alle de schatten van Gelderland en Holland in de Stadt Utrecht scheenen gebracht te zyn. Schoon men dit verstaan moet, niet als of alle die kostelyke huiscieradien van de Bakkerbrugge langs de muren van de gracht aan de wederzydsche kanten tot de Rodenburgerbrugge gestelt zouden zyn geweest; maar alleen maar op de bruggen van de Bakkerbrugge tot de Rodenburgerbrugge toe, op welke dezelve op drie traps banken afhangende vertoend wierden, zoo twyffel ik echter zeer aan de echtheit van dit verhaal, dewyl Veldenaar hier van geen gewag maakt, en ik geene meldinge daar van in onses Raadts of Buurspraakboeken vinde. Ik kan ook niet licht geloven, dat de borgers en ingezetenen te dier tydt zoo veele rykdommen zouden bezeeten, of door dezen oorlog overgewonnen hebben; want schoon zy nu en dan in hunne uittochten niet ongelukkig zyn geweest, zoo bestont doch de verkreege buit, die

(1) Hist. Traject. p. 286. Ziet ook Pontanus lib. IX. Histor. Gelr. p. 452.

die van het platte land gehaald wierd, meeſt in vee en gevange manſchap der vyanden, en konden de verkopinge van het eerſte, en de losgelden van de laatſten zoo veele ſchatten niet uitmaken. Te ſtellen, dat de Geeſtelyken hun gout en zilver tot deeze vertoninge zouden geleend hebben, komt my niet aanneemelyk voor, dewyl hun gout en zilver ten dienſte der kerke eens gewyt, tot gebruik van wereldſche zaken niet mochte gebezicht worden. Ook kan de Raadt dezer Stadt, uit de Stadts goederen deze vertooninge zoo luiſterryk niet gemaakt hebben, dewyl die met ſware ſchulden, door den oorlog veroorzaakt, bezet was; want in het ſlot van des eerſten Cameraars rekeninge van het vorige jaar 1429. gedaan, vinde ik, dat den ontfangſt 129641. ponden 9. ſt. en 4. duyten, en den uitgaaf 222059 - 11 - 7. bedragen heeft, en dus meerder uitgegeven dan ontfangen was 92418 - 2 - 3.

Omtrent het einde van dit jaar heeft Biſſchop *Sweder* alzulke hoge Heerlykheit, als hy in den kerſpel en lande van Montfoort hadde, verpand aan den Burchgraaf *Johan* voor twaalf duizent Hollandſche ſchilden. (1)

1 4 3 1.

De Regenten van het jaar 1431. zyn geweeſt:

Schepenen.

Jan van Lichtenberch.
Willem van Winſen.

Wil-

(1) Ziet Matth. de Jure Gladii cap. XI. p. 144.

Willem van Alenderp.
Godert de Coninck, Borgermeester.
Steven van Nyenvelt.
Henric Vrencks zoen.
Goedscalc van Winsen.
Adriaen van Lantscroen.
Vrederic van Drakenborch.
Reynier van Tetwyc.
Peter Rwssche.
Geryt Voern van Kersberch.

Raden.

Jacob die Voecht.
Gheryt Knyff
Ermbrecht Over Ryn.
Loeff Haessert.
Gheryt Foyt.
Henric Sloyer.
Johan van Amerongen.
Wouter Stevens zoen.
Jan Rwssche Peters zoen.
Tideman Nypyser.
Johan van Hamelenberch.
Henric van Scalcwyc.
Ghisebrecht van der Horst.
Willem Jacobs zoen.
Gheryt Bolle.
Henric van Loenresloet.
Matheus Pot.
Jorden Wouters zoen.
Reyner Arnts zoen.
Gheryt van Vlueten.
Roeloff Tidemans zoen.
Ghisebrecht de Grute.

Jan Proys van Lichtenberch.
Egbrecht van Gruenenberch.

Oudermannen.

Pilgrim de Wael. Peter over de Vecht. } Wantſniders.
Henric Stamer. Jacob Wouters zoen. } Sniders.
Jacob Scrodekyn. Claes Geryts zoen. } Backers.
Gheryd van Maerſen. Gheryd Aernts zoen. } Molenaers.
Henric van Gelre. Ysbrant Jans zoen. } Lynnewevers.
Henric Jacops zoen. Jan Foeyt. } Vleyshouwers.
Jacob Geryts zoen. Johan Grawert. } Viſchcopers.
Jacob Proys. Herman Claes Brants zoen. } Louwers.
Gheryd Alberts zoen. Willam Holle. } Wollewevers.
Henrick de Witte. Lambert van Zulen. } Marsluden.
Jan van der Meer. Arnt van Tiell. } Botterluden.
Roeloff uten Elsweert. Jacob Veen. } Cordewaniers.
Henrick Budinck. Jacob Scout. } Oudecordewaniers.
Johan Taets. Jan Grawert Hugens zoen. } Corencopers.
Willam Block. Jan Jan Reyniers zoens zoen. } Oudewantſniders.

Ge-

Geryd van Hensbeeck.
Peter Hubert Daniels zoen. } Steenbickers.
Tyman van Hamerfteyn.
Evert Gerydts zoen. } Graeuwerkers.
Willam van Gend.
Arnt Hoet. } Riemfnyders.
Evert Claes zoen
Rutger Egbrechts zoen. } Bylhouwers.
Arnt Oge.
Johan van Benfcoep. } Smeden.
Willam die Hafe.
Lambrecht Meynfen zoen. } Zadelaars.

De Canoniken, Biffchop *Sweder* blyvende aanhangen, en uit deze Stadt naar Arnhem geweeken, hebben noch eene nadere bulle van Paus *Martinus den vyfden* in het begin van dit jaar te voorfchyn gebracht, waar by die Kerkvoogd alle te voren uitgefprokene bannen en interdicten, tegens *Rudolph van Diepholt* en zyne byftanderen bevefticht, en alle gelovigen vermaant Biffchop *Sweder* te blyven aanklyven, en hem alleen te erkennen voor hunnen herder, met verbot van eenigen handel, wandel of verkeeringe te hebben met *Rudolph van Diepholt* en zyne begunftigers, welke hy van ketteryen te recht verdacht, hardnekkige zondaars, en de zamenleevinge der gelovigen onwaerdig oordeelt. Doch *Diepholt*, en die het met hem hielden hebben zich hier aan weinig geftoort.

Door eenen fwaaren brand, buiten de Weerdpoort ontftaan, is het Kloofter van Hierufalem, welkers ftichting ik op het jaar 1419. gemeld heb, in koolen geleyt, en zyn de huizen in het Gerecht van Lauwenrecht meeft afgebrand, en de vlamme, overgeflagen in de Stadt, heeft verfchei-

den woningen op het Sand by de S. Jacobs kerke vernield. (1)

De Raadt dezer Stadt, waakzaam om de rechten en voordeelen hunner borgeren voor te ſtaan, heeft zich in dit jaar beklaagt, dat de Utrechtſche borgeren, met hunne koopmanſchap de markt te Antwerpen bywoonende, indracht leeden in de aan hen voortyds vergunde vryheit der Tolrechten, waar op hen dit antwoort is toegekomen:

" Eerbaren, wyſen, ende beſcheide-
" nen Borgermeyſteren, Scepen
" ende Raden van der Stad van
" Utrecht, onſen lieven ende ge-
" minden vrenden.

" Eerbaere, lieve, geminde vrende. Op tgeent " dat gy ons hebt geſcreven aengaende de vryheit " van uwen borgeren, die ſy ſouden hebben in " den Toll tAntwerpen, ende anderſins, gelyck " een inſtrument ons overgeſonden dat wail ver- " clairt; ſoe hebben alſo verre geſproken ende " gearbeit by den Rade ons genedichs Here sHer- " toghen van Bourgondien ende van Brabant, dat, " na wtwyſen des voirſcreven inſtruments, uwe " coeplude ende borgeren gehandelt ſullen wer- " den in den voirſcreven toll, zonder meer ofte " zwaerder belaſt te weſen, alſo dat ſy hoir vry- " heit gebruken zullen in dier voegen ende ma- " nieren, den tyd lang geduerende van vier jaren, " deen after dander volgende, na datum deſer let- " teren, behoudelic altyt de heerlicheit ende recht " ons gnedichs Heer voirſcreven, dat ſinen toll

" aen-

(1) Heda p. 286.

" aencleeft; want dit es geconſentiert in manie-
" ren van gracien, ende van goetduncken. Eer-
" baere, lieve, geminde vrende, anders en heb-
" ben wy op deſen tyd niet connen gedoen, hoe-
" well ons dit zwair geworden es, ende dit heb-
" ben gecregen mit groten arbeyde. Gelyck eni-
" ge uwe coeplude well-geſien hebben, ende bid-
" dens dair omme dit te dancke te nemen; want
" of wy, verleden ſynde die voirſcreven vier jaren,
" in deſen ſaken, ofte in enigen anderen, u to
" lieve yet connen gedoen, dat ſullen wy gerne
" altyd doen willen na onſen vermogen, dat God
" onſe Heer kenne, die u altyd moet bewaren ge-
" ſont ende ſelich. Geſcreven XXIX. dage in Meye
" in 't jair XXXI. (1)

Ik vinde, dat de Raadt dezer Stadt in dit jaar wederom ordre geſtelt heeft op het onordentelyk oeffenen van de Jacht, hebbende des ſaturdags na Katherine ter klokke laten afkondigen, dat het oneerlyk en onbehoorlyk was, konynen of hazen te vangen met panden, budelen, foretten, garen, of daar na te ſchieten met bogen; en dat zy den genen, die tegen het verbodt des Raadts, zulks deeden, niet zouden verantwoorden, maar overlaten aan het goetdunken des Biſſchops, om daar mede te begaan, als *met den genen, die hem 't zyne ſtale; behoudeliken, dat een ygelic goet man wel mit ſinen wynden jagen, ende vangen mach coninen of haſen, die hy verlopen kan.*

Tot

(1) Schoon uit het einde dezes briefs niet blykt, aan wien de Raadt dezer Stadt hunne klachten heeft gedaan, en wie hen dit antwoort heeft geſchreven, zo geloof ik echter, dat de brief van de Regeerders der Stadt Antwerpen zal afgezonden zyn.

1432.

Tot de Regeeringe zyn voor het jaar 1432. verkooren:

Schepenen.

Dirc van Houdaen, Borgermeiſter.
Aernt van Amerongen.
Herman van Steenre.
Johan Pot.
Braem van Lantscroen.
Johan de Coninc.
Johan Trinde.
Reynier uten Hamme.
Johan Sloyer.
Henric van Nyenvelt.
Peter van Snellenberch.
Johan die Wael.

Raden.

Johan Zittert.
Claes van Grunenberch.
Huge Goyer.
Dirc de Goyer Willems zoen.
Eerſt van Gruenewoude.
Claes Otten zoen.
Vranc Godeverts zoen.
Lodewich die Wael.
Johan van Tyel.
Peter van Abcoude.
Claes uten Elsweert.
Willem Clotinc.
Ghiſebrecht van Raephorſt.

Johan

Johan van Hamerſtein.
Johan Walmer.
Peter Stevens zoen.
Eerſt Jans zoen.
Wenmer van Maerſen.
Werner Braem.
Aelbert van Dam.
Claes Steffens zoen.
Pouwels Scrodekyn.
Willem Verwer.
Hubert Daniels zoen.

Oudermannen.

Bertelmeus Zoudenbalch. Jan Over de Vecht.	Wantſnyders.
Jan Knyff. Claes Sys.	Snyders.
Henric Haſert. Henric Jacops zoen van Aſſum.	Backers.
Geryd Pyll. Arnt over Ryn.	Molenaers.
Ewout Willems zoen. Claes Jans zoen.	Lynnewevers.
Egbert Paelvoet. Coenraet Jacobs zoen.	Vleyſchouwers.
Peter Calle. Gysbert Claes zoen.	Viſchcopers.
Roetart Proys. Egbert van der A.	Louwers.
Hairman de Vroede. Jan Steen.	Wollewevers.
Herman de Wit. Henric Trinde Vrederix zoen.	Marsluden.

Wil-

Willam van Weelden. } Botterluden.
Herman Ploechmaker.
Geryd de Haen. } Cordewaniers.
Geryd Jans zoen.
Geryd Stillinck. } Oudecordewaniers.
Arnt Egberts zoen.
Evert Voscuyl. } Corencopers.
Claes Dedel Lamberts zoen.
Vrederick de Witte. } Oudewantſnyders.
Reyner Modde.
Meyſter Arnt van der Borch. } Steenbickers.
Peter Hubert, Huberts zoens zoen.
Jan Vuyſtinck. } Graeuwerkers.
Jacob Dircx zoen.
Gysbert Louwerens zoen. } Riemſnyders.
Henrick van Ghend.
Jan van Lichtenberch de jonge. } Bylhouwers.
Willem Arnts zoen.
Geryt Benſcop. } Smeden.
Keesken de Brune.
Henrick de Haſe. } Zadelaers.
Willem Jans zoen van Scherpenborch.

Vier onzer Utrechtſche borgers te Brugge in Vlaanderen getoeſt zynde van eenen, die lyfrenten ten laſte van de Stadt Utrecht te eiſſchen hadde, is daar over een verſchil voor den Raadt der Stadt Brugge ontſtaan, welke onze aangehoudene borgeren vry verklaart heeft by vonniſſe, welkers afſchrift van dezen inhout is:

" Wy Borchmeeſters, Scepen ende Rade van
" der Stede van Brugge, doen te weten allen lie-
" den, dat voir ons in wetten commen zyn *Jan*
" *Haec Jacobs*, gebore van Utrecht, eeſchere aen
" deen ſyde: *Woutre van Vyane*, *Godevaird de Co-*
ninc,

" *ninc*, *Zybrand Paeu* ende *Henric van Wercou-*
" *den*, Poirters van Utrecht, gelet ende becom-
" mert then verzouke den voirſcreve *Janne Haec*,
" verweerrers, an dander zyde, by cauſe van twe
" hondert twintich pont, negen Dordrechtſche
" placken gerekent voir een pont, die de voir-
" ſcreve *Janne Haec* den zelven *Woutren*, *Gode-*
" *vairt*, *Zybrand* ende *Henrick*, als poirters van
" Utrecht, eeſchende was tachter van achte jaren,
" by cauſe van XXIIII. ponden acht ſcillingen der
" voirſcreven munten lyfrenten, die welke Borch-
" meeſters, Scepen, Raet ende die gemene Ou-
" dermans van den ouden ende nyen Rade der
" Stad van Utrecht, by wille ende conſente der
" gemeenre ghilden, wilen verzochten *Jacob Haec*
" ende Joncfrouw *Wendelmoet* ſinen wive, then
" live van den voirſcreve *Jan Haec* haer beyder
" kinde; te weten achte pont by haren letteren,
" beſegelt mitter voirſcreven Stad ſegell, gegeven
" in 't jair MCCCC. ende drie op ſinte Agnieten
" avond. Item acht pont by haren letteren beſegelt
" als boven, gegeven in 't jair MIIIIc. ende zevene
" daechs naer ſinte Agneten dach: ende acht pont
" ſcillinge groten mit hare letteren beſegelt als
" boven, gegeven in 't jair MCCCC. ende elve des
" anderen daechs naar ſinte Meertyns dage. Dair
" op die voirſcreve *Woutere*, *Godevard*, *Zibrand*
" ende *Henric* verantworde, dat ſy van de voir-
" ſcreve letteren niet en wiſten, ende dat ſy die
" rente dair in begrepen, niet vercocht en had-
" den, noch helpen vercopen, zeyden voirt, dat
" ſy, noch die gemeentucht van den voirſcreve
" Stad van Utrecht, in den voirſcreven letteren
" niet verbonden en ſyn, of emmer niet zo, dat
" die voirſcreve *Jan Haeck* by dien mogende es
" hem

" hem lieden in live off in goede te doen letten off
" arresteren, begerende myds dien ontslegen te zi-
" ne; den voirscreve *Jan Haeck* zeggende de con-
" trarie, te wetene, dat sy ende alle die andere
" poirters van Utrecht in de voirscreve renten
" verbonden zyn; want na dat die Wet ende Ou-
" dermans van den ouden ende nywen Rade by
" wille ende consente van den gemenen ghilde,
" die als die gemeentucht der voirscreve Stad ge-
" rekent syn, die voirscreve rente vercocht heb-
" ben, ende dat gelt in den gemenen orbair der
" selver Stad naer den wtwyse van den voirscre-
" ven letteren bekeert was, dat al 't gemene, en-
" de elc poirter der zelver Stad dair in verbonden
" ende gehouden syn. Op welke gescill gehoirt
" all 't geene dat die voirscreven pertien dair toe
" togen ende zeggen wilden, ende de voirscreve
" letteren van lyffrente ripelike oversien, by ons
" Scepen voirscreven gewyst heeft gezin, ende
" es, dat die voirscreve *Jan Haeck* sculdich es de
" voirscreve poirters van Utrecht van der voirscre-
" ve lyffrente te latene ongemoeyt. In oircon-
" scepen van welken dingen hebben wy deze let-
" teren gedaen zegelen mitten zegel van zaken
" van der voirscreve Stede van Brugge. Gemaect
" ende gegeven int jair der geboirten ons Heren
" MCCCC. twee ende dertich op ten xx^ste dach van
" Februario.

Schoon het by veelen te dezer tydt de gewoonte was, dat borgers, uit wanbetalende steden komende in plaatzen, daar de schulteisschers woonden, aangehouden wierden, om dus de Regeerders te verplichten, ter lossinge en schadeloos stellinge hunner borgeren, de verschuldigde renten te voldoen; zoo heeft echter de Raadt dezer Stadt dit

dit gebruik niet goetgekeurt of nagevolgt tot den jare 1448. wanneer zy, om dat het hunne borgeren in andere plaatzen geschiede, zulks toegestaan heeft.

In het begin van dit jaar heeft de Raadt een besluit genomen nopens het malen van het koorn, en het loon der Molenaren, in dezer voege: *Is overdragen by Scepen, Rade ende Oudermanne, dat die Moelnaren malen zellen eerste den Backeren hoir koirn, ende dat halen ende wederbrengen, ende dair of hebben van elken mudde, dat sy op ter wyntmolen malen enen halven Johannes braspenning, ende van elken mudde twe pont totter lakinge; ende laicte dat koirn meer, zo zelmen hem corten voir elc pont, dattet meer laectte, enen halven Johannes braspenning; mer dat koern, dat men op ter rosmolen maelt, dair selmen off geven van elken mudde enen Johannes braspenning, ende niet meer.*

Ende in den selven manieren selmen oick den borgeren ende gemene volke malen.

Ende wair enich moelenair, die meer naem van yemants koirn, dan dese voirscreve overdrachte hout, die sell verbueren vyff pont, also dicke als hy dat dede. ende van dien vyff ponden sellen hebben die Stat twee pont, die gene diet wtbrocht twe pont, ende die Busmeysters van den Rade een pont, om dat sy dat wtpanden sellen.

De ballingen en uitgewekenen, schoon nu geene hulpe uit Gelderland of Holland ontfangende, hebben echter alle hoop om in hunne vaderlyke Stadt te komen, en wrake te neemen van die geene, welke hen daar uit hielden, niet weg geworpen; maar steunende op den bystant van eenigen, die in de Stadt woonden, tot tweemaal,

te

te weten even voor, en een weinig na Paaſchen, getracht de Stadt te vermeeſteren; doch hunnen aanſlag mislukt zynde, is eenen *Huge Vecht*, die met hen aangeſpannen hadde, als een verrader met den rade gerecht.

Op den XXIII. May vinde ik in 't Stadts Raadtsboek aangetekent: *Overdragen by den Rade out ende nywe eendrachteliken, overmits groten laſten, die tot menigen tyden van der Vleyſchouwers vergaderinge der Stat, ende den goeden mannen in onſer Stat geſchiet, ende gevallen ſyn, dat zy onſer Stat vleyshuys nederleggen ende grontliken nu ende rechtevoirt ofbreken ſellen, ende dat vleyshuys nimmermeer aldaer weder te laten maken, ofte tymmeren in eniger wys, ende die vleyſchouwers ſellen hoer vleyſch vercopen in horen huſen, totter tyt toe, dat men hem by den Rade out ende nywe andere ſteden wiſen ſell, dair ſy hoer vleyſch vercopen ſellen, ende en geen vleiſchouwer en ſel hier omme ſyn vleyſch ſlaen laten.* En den volgenden dag heeft de Raadt by klokluidinge laten aankondigen; dat zy het vleyshuis, te weten deszelfs opſtal, verkopen zoude. Ik beſluite hier uit, dat het gild der Vleyſchouwers, (welke wy hier boven by de inkomſt van Biſſchop *Sweder* zeer ieverig gezien hebben in het uitvoeren van des gemelden Biſſchops beveelen, zoo in het vermoorden van den Burgermeeſter *Berent Proeys*, en in het plegen van menigerlei geweldenaryen, als in het tegenſtaan van *Jan van Reneſſe van Reinouwen*,) met deze ballingen aangeſpannen en hun voornemen zullen getracht hebben te bevorderen. En dewyl dit vleyschuis dicht by het Raadthuis, daar nu de Stadts kelder is, gelegen was, heeft de Raadt wyſſelyk begrepen, dat de nabyheit van zulk een huys, waar in

in dagelyks de begunstigers hunner vyanden by een kwamen, voor hen zeer gevaarlyk was. Weshalven de Raadt in het begin van het volgende jaar donderdag na dertiende dag besloten heeft twee nieuwe vleyshuisen te timmeren, een boven en een beneden in de Stadt, en te vernietigen het Vleyshouwers gild, en in des zelfs plaats te stellen het Brouwers gild. Hierom zullen wy in het volgende jaar geene Oudermannen van het Vleyschouwers gild onder de Leeden des gemeenen Raadts gemeld, maar in hunne plaats die der Brouwers gilde gestelt zien. Dit laatstgemelde Raadsbesluit is niet geboekt in het dagelyks Raadsboek, maar ik heb het gevonden in het boek der Rosen.

In dit jaar vinde ik, dat *Herman van Lochorst*, Domdeken, door het Capittel gevonnist, ja zelfs gevangen gehouden is: en dewyl veele in deze Stadt hem beminden, was de Raadt billyk bekommert, dat zommigen hem met geweld zouden trachten te verlossen, waar door nieuwe opschuddinge, en eene gevaarlyke opstant in de Stadt te verwachten was. Waarom de Raadt, om zulks voor te komen, in die Petri ad vincula dit besluit genomen heeft:

Want her Herman van Lochorst Doemdeken, overmits sinen groten brueken mit rechte der Doemkerke gecorrigiert, ende in bueden der zelver kerken bi zinen heren geleyt is, daer by noch leyt, is den Rade angecomen mit konde, die sy voir wair houden, dat sommige lude, geestelike ende weerlike, hier tegens sprake, vervolch ende oick gedreych om doen souden, om dair om weder onruste in onser Stad te maken. Omme dan dat te verhueden, ende dat hem des nyemant en onderwynde, geestelick off weerlick, die Doemkerke in horen rechten, off ons, en-

de onſe Stad in horen vrede te houden, ende alle onvrede te ſchutten. ſyn die Råde out ende nywe eendrachtelic overdragen, wair enich man borger, off onderſaet, die hier van enige ſprake, vervolch, off verzueke, om den Domdeken voirſcreven te verlichten, off ſyn ſententie te veranderen, off dat dair toe dienen mocht, ende die Raet dat ter eniger tyt ter waerheit vonde, dien ſel men elc vyff jair de Stad verbieden, ende een myle van der Stad, ſonder yemant dair ynne te verſchonen. Ende yemant van buten, die dair omme ſprake, vervolch off verſueck dede, om den Doemdeken te verlichten, wttebrengen, off ſyn ſententie te veranderen, off dat dair off dienen mocht, ende die Raet dat ther waerheit vonde, die van buten en ſell hier geen geleyde hebben, noch in onſer Stad comen.

Waar in zyne misdaat beſtaan heeft is onzeker. De zeer geleerde Heer Drakenborch Aanh. op de Kerkel. Oudh. bladz. 62. ſchryft, dat Buchel in zyne geſchrevene lyſt der Domdekenen aangetekent heeft, dat op de Kerkvergadering van Baſel in het jaar 1431. *Hendrik Scatter* tot Domdeken benoemt is. Miſſchien zal *Herman van Lochorſt* zich niet hebben willen ſchikken naar het beſluit der Kerkvaderen, en de Canoniken hem willen verplichten daar aan te gehoorzamen, en daar over verſchil geweeſt zyn. Doch dit is maar eene giſſing. Hy moet naderhant wederom met zyne Canoniken bevredicht zyn, om dat hy Deken gebleven, en hem na zyn overlyden in het jaar 1438. *Johan Proeys* als Deken opgevolgt is.

Paus *Martinus de vyfde* (1) in het vorige jaar over-

(1) Die begeerte heeft om dezes Paus leven en daden te weten, kan naleezen de Schryvers aangehaalt by Struvius tom.

overleden, wierd opgevolgt door *Eugenius den vierden*, welke *Johan* Bisschop van Makon (1) afgezonden heeft, om, was het mogelyk, de scheuringe in de Utrechtsche kerk te heelen. Deze te Vianen zich onthoudende, heeft aldaar de zaken onderzocht, en uitspraak gedaan ten voordeele van den Postulaat. De afgezondenen van den Raadt dezer Stadt t'huis gekomen zynde, heeft de Raadt opentlyk ter klokken laten afkondigen dit navolgende:

Want onse hilige Vader de Paeus, om vrede ende eendracht der kerken ende lande van Utrecht te maken, ende die deilinge neder te leggen, oick omme te bekennen de herten der menschen, geestelike ende weerlike, der kerken ende alle hoern landen, daer die kerke in den besten in den koer eens Bisscops mede te vreden comen mach, wtgesent heeft den eerweerdigen vader in Gode, Heren Johan Bisscop van Makon, sonderlinge bode van den Paeus ende stoele van Romen gesent, die na wtwisinge der bullen van Roemsscher brieve hem bevolen, voirtgevaren heeft, ende ondersueck in alle der kerken landen gedaen, binnen steden ende der buten, ende heeft eendrachtig gevonden alle herten, omme by onsen genedigen Heer den Postulaet te bliven: heeft die Bisscop van Makon voirscreve tot Vyanen verdaghet alle Paepscap van binnen ende van buten wesende, om den vrede voirscreve tusschen hem te maken

tom. 1. Rerum Germanic. Scriptor. p. 684. Groote loftuitingen geeft hem Theodorus de Niem in zyne Chronyk uitgegeven door Eccard tom. 1. Corpor. Histor. medii aevi p. 1539.

(1) Eigentlyk *Mascon* of *Matiscona*, zyn eene Bisschoppelyke Stadt in het zuid oosterdeel van het Hertogdom Burgundie gelegen. Petit Chron. de Holl. liv. III. p. 383. noemt hem Bisschop van *Besançon*.

maken na ſtnen bevele, ende heeft die geeſteliken Heren, by rade ende conſente ons Heeren des Poſtulaets vrenden, ende by den Overſten ouden ende nywen daer geſent, vereenicht van binnen ende van buten, ende ſommige die nutſte wegen van vreden om buten te bliven gewyſt; ſo dat ſy alle te vreden ſyn, ende hy daerom mit hem inbrengen ſal alle die geyſtelike Heren voirſcreven, die geſet ſyn in te comen, ende dat ſy elx op ten horen, ende in horen provenden vriliken ende ruſteliken comen ſellen ongelet ende onverhindert: hier omme laet die Raet dit enen ygeliken weten, ende verbiet enen ygeliken dat nyemant en genen geyſtliken perſonen, geoirdt off ongeoirt, die nu van buten binnen comen ſellen, en myspreke ende mysdoe, noch arch an en kere, an live of an goede, in enigerwys, mit woirden off mit werken; mer enen ygelic vredelic by den ſinen, ende dair ynne, beruſten ende bliven laet. Ende wair yemant, die hier tegens dede mit woirden of mit werken, dat woude die Raet alſo ſcherpelike an hem rechten, dat alle ander dair ſpiegell ende exempell an ſien ende nemen ſellen mogen. Want onſe Raet wtſprake ende vrede by den Biſſcop van Makon gemaekt alſo gehouden willen hebben.

Dus de banvonniſſen gelicht zynde, kwamen veele Geeſtelyken, die uit de Stadt geweeken waren, wederom binnen, en in de bezittinge der inkomſten tot hunnen dienſt geſchikt.

Biſſchop *Sweder*, zich van alle hulpe ontbloot, en van veelen, die hem te voren aanhingen, verlaten ziende, is getrokken naar de kerkvergaderinge, die te dier tydt te Bazel gehouden wierd, om daar zyn beklag te doen over de voorgemelde uitſpraak van des Paus afgezant; doch met geene andere uitwerkinge, dan dat hy na veele moeyte te

ver-

vergeefs te hebben aangewend, tot Biſſchop van Ceſarea benoemt, en vol van ſpyt en hartzeer aldaar geſtorven (1) en begraven is.

1433.

De Regeering is in het jaar 1433. beſtelt op deze wyze:

Schepenen.

Godert de Coninc.
Jacop de Voecht.
Willem van Gent.
Willem van Winſen.
Pelgrim de Wael, Borgermeyſter.
Henric de Wit.
Adriaen van Lantscroen.
Reynier van Tetwyc.
Jonge Vrederic van Drakenborch.
Goedſcalc van Winſen.
Jan van Amerongen.
Jan van der Meer Jans zoen.

Raden.

Peter over die Vecht.

Her-

(1) Zommige Schryvers ſtellen zyn overlyden in dit jaar, anderen in het jaar 1433. en anderen in het jaer 1434. voorgevallen te zyn. Ziet Drakenborch Aenhangz. op de Kerkelyke Oudheden bladz. 30. Veldenaar zegt, dat hy aan het buykeuvel geſtorven is, en brengt zyn overlyden op het jaar 1434. 't welk my het geloofwaerdigſt voorkomt. Immers kan het niet geweeſt zyn tuſſchen den xx. en xxi. September 1433. dewyl de bulle van Paus *Eugenius*, waar van ik op het volgende jaar gewag maken zal, gedagtekent is in October 1433.

Herman Grawert.
Ermbrecht over Ryn.
Jacop Martens zoen.
Henric van Loenresloet.
Jacop van Amerongen.
Johan Proys van Lichtenberch, Borgermeyster.
Jan Rwssche Peters zoen.
Tydeman Nypyser.
Roeloff van Elsweert.
Henric van Scalcwyc.
Jan Taets.
Geryt Foeck.
Jan Mathys zoen.
Johan Aelberts zoen.
Geryt van Vlueten.
Evert Clyaes zoen.
Wouter Stevens zoen.
Gheryt van Hensbeeck.
Evert van Strimoet.
Ghisebrecht die Gruter.
Willem Tielmans zoen.
Johan van Gruenewoude.
Johan van Clarenborch.

Oudermannen.

Steven van Zulen Willams zoen. } Wantsniders.
Braem van Lichtenberch.
Egbrecht van Gruenenberch. } Sniders.
Jonge Jan Knyff.
Jacob Scrodekyn. } Backers.
Loeff Hasert.
Willem van der Woert. } Molenaers.
Geryt Beernts zoen.

An-

Andries Jans zoen. Yſebrant Jans zoen.	} Lynnewevers.
Henric Jacops zoen. Jan van Cleve.	} Brouwers.
Ghiſebrecht Heer. Jan Ghiſebrecht Andries zoens zoen.	} Viſchcopers.
Jacob Proys. Herman Brants zoen.	} Louwers.
Johan Schot. Henric Jacop Dircs zoens zoen.	} Wollewevers.
Lambert van Zulen. Jacop de Wael.	} Marsluden.
Arnt van Tiel. Jacop van Winſen.	} Botterluden.
Jacop Veen. Johan van Hamelenberch.	} Cordewaniers.
Henric Buddinc. Gheryt Scout.	} Oudecordewaniers.
Jacop Peters zoen. Pouskim Ghiſebrechts zoen.	} Corencopers.
Willem Bloc. Willem van Blidenberch.	} Oudewantſniders.
Peter Huberts zoen. Willem van Boelre.	} Steenbickers.
Matheus Pot. Henric Jan Clyaes zoen.	} Graeuwerkers.
Geryt de Keyſer. Arnt Hoet.	} Riemſnyders.
Reyner Arnts zoen. Bernt Grawert.	} Bylhouwers.
Roelcff Tymans zoen. Arnt Otte.	} Smeden.
Willem de Haſe. Lambert Menſen zoen.	} Zadelaars.

Het oude vleyshuis afgebroken zynde, is 'er een nieuw opgerecht op St. Jans veld, alwaar het zelve noch ten huidigen dage ſtaande is, en heeft de Raadt de bankſteden daar in jaarlyks verpacht, ten voordeele van de Stadt.

Ook heeft de Raadt Vrydags na drie Koningen verkocht de Stadts hoge en lage weide, 't welk veele redenen tot ongenoegen aan het gemeen gegeven heeft, zoo als wy in het vervolg zullen zien.

Oudtydts wierd het borgerſchap dezer Stadt niet aanſtonts verleend aan die geenen, die het verzochten, maar moeſt 'er een jaar na het gedane verzoek verloopen zyn, eer dit voorrecht verkregen wierd, volgens de overdrachte des Raadts van het jaar 1368. op S. Lucien dach, alwaar gezegt word: *Wantet een oude gewoente is, dat men gheen borger ontfaen en zel, hi en hebbe zine borgherſcap een jare te voeren verſocht. Waer enich Borghermeyſter, ofte Overſte Ouderman, die daer over zate, dat men yemant borgerſchap gave, eerſt die Oudermanne mitten boec aengebracht hadden, dattet een jaer geleden waer, dat hi borgerſcap verzocht hadde, die Borghermeyſter ende die Overſte Oudermanne, die daer over zaten, zouden twe jaer lang uten Rade weſen.* De reden hier van ſchynt geweeſt te zyn, om in dezen ruimen tuſſchentydt te konnen verneemen naar het gedrag en levenswyze van die het borgerſchap begeerden: Insgelyx hadt de Raadt op S. Agnieten avont des jaars 1390. vaſtgeſtelt, dat niemant het Borgerſchap zoude verkrygen, ten zy hy het volle gild hadde gewonnen, en dus eene volle gildebroeder alhier was, op dat die geenen, die met dit voorrecht begunſtigt wierden, nutte borgers zouden zyn, die niet alleen goet voor hunne koſtwinninge waren, maar ook

in

in tyden van noodt, de waken konden waarnemen en te velde trekken tegen de Stadts vyanden. Met veele omzichtigheit derhalven wierd dit verleenen van Borgerſchap behandeld, en die 't zelve begeerden, deeden daar toe aanzoek niet by den Raadt, maar by de Oudermannen van dat gild, in 't welk zy zich begeeven hadden, welke Oudermannen dan in den Raadt bragten de namen der geenen, die het Borgerſchap verzochten, welke dit voorrecht verkreegen hebbende, moeſten dienen in die gilden, in welke zy aangenomen waren. Het komt my voor, dat zedert eenigen tydt dit zoo nauwkeurig niet opgevolgt, en daar in eenig verval gekomen is, ook dat de Raadt getracht heeft het getal der borgeren te vermeerderen, terwyl zy ondervonden hadden in de vorige oorlogen met Gelderland en Holland, en in den twiſt met Biſſchop *Sweder*, als ook in de gedurige opſchuddingen door de ballingen verwekt, hoe heldhaftig en dapper de Utrechtſche gildebroederen, zoo in het bewaren en verdedigen der Stadt tegens alle geſmeedde aanſlagen, als in de uittochten te velde, zich gedragen hadden; dewyl de macht des Raadts niet dan door de waakzaamheit en trouwheit hunner borgeren konde beſtaan. Billyk derhalven was de Raadt bedacht om 't getal der borgeren te doen aangroeyen, en ordre te beramen, dat ieder in zyn gilde dienen zoude. Waarom de Raadt des donderdags na Pauli converſio dit beſluit heeft genomen: *Overdroegen die Rade out ende nywe, dat een ygelic Ouderman in ſinen ghilde binnen eenre maent na onſer vrouwen dach purificatio naeſtcomende, den Rade van der Stat bybrengen ſellen alle hoer aenworpen, die ſy in horen ghilde hebben, om die borgeren te warden. ende*

de enich Ouderman, die dese syn aenwerpen den Rade by brenggen, ende sy borger warden, die sellen in dien horen ghilde bliven. mer enighe Oudermanne, die hier versumich ynne worde, ende syn anworpen den Rade nyet by en brochte binnen der maent voirscreve, die aenworpen sellen hebben die ghilden, die sy hoer Oudermans dan by brenggen sellen, ende in dien ghilde sellen sy dan borgers warden, ende last ende dienst ynne doen.

Voert enighe andere manne personen, die ynne onser Stat woenaftich syn, ende geen borger, of aenworpen in enighen ghilde en syn, die mogen binnen viertien dagen naestcomende voer den Rade comen, ende ghilden kiesen na der overdrachten, off daern tendens sellen sy die Oudermans, die sy den Rade by brenggen sellen in horen ghilde borgen, ende tot horen dienst hebben en behouden.

In der selver forme selt oick wesen van alle ghiltbruederen, die en gheen borgers en syn, die sellen hoer Oudermans aenbrenggen ende borger worden binnen eenre maent na onser vrouwen dach te lichtmisse naestcomende, of daern tendens sellen sy borger worden, ende ghildebrueder wesen in des ghilde, die sy van onsen Rade ende Oudermans den Rade by brenggen sall.

Naderhant, te weten 's maandags na Pauli conversio 1502. is dit anders begrepen, en verstaan, dat de Oudermannen geene gildebroeders mochten aenneemen, ten zy hen kenlyk was by handschrift van den Secretaris, dat zy borgers waren, op het verbeuren van dubbeld borgergelt, en word doorgaans van gemeene luiden het Borgerschap hedendaags verzocht, om de eene of de andere neeringe of handwerk, tot zekere gildens behorende, te mogen oeffenen, konnende niemant in een

een gilde komen, of hy moet eerst het Borgerschap verkregen hebben, of een geboore borger zyn Oudtydts konden zy wel Gildebroeders zyn, schoon dat ze geene borgers waren, doch dan waren zy ontbloot en versteken van alle de voorrechten aan het Borgerschap verknocht, en mochten onder anderen dan niet mede in hunne gildens te loote gaan ter verkiezinge der Oudermannen, welke medeleeden van den gemeenen Raadt waren, waar toe zy alleen gerechticht wierden, na dat zy jaar en dag, dat is een jaar en twee en veertig dagen, borgers geweest waren, volgens eene oude overdrachte genomen des vrydags na Pouwels dag 1368.

Rudolph van Diepholt, door den Bisschop van Makon de Pausselyke bevestiginge verkregen hebbende, en op het slot Vollenhoven door de Bisschoppen van Osnabrug en Minden en twee Wyebisschoppen ingewyd zynde (1), heeft zich naar Utrecht begeeven, om bezittinge van het Bisdom te neemen: alwaar hy des Saturdags na Paulus bekeeringe aangekomen moet zyn, dewyl ik vinde, dat de Raadt daags te voren ter klokken heeft laten af kondigen, dat den volgenden dag *Rudolph van Diepholt* in de Stadt komen en ingeleit zoude worden volgens de oude rechten ende gewoontens. Doch dewyl de Raadt noch niet vergeeten hadt het gebeurde by de inkomst van Bisschop *Sweder*, door het inbrengen eeniger ballingen, zoo heeft ze nadrukkelyk verboden, dat niemant der ballingen met hem zoude inkomen, en zoo het tegendeel geschiede, dat de Raadt dezelve zoude laten vatten, in de gevangenisse leggen en rechten ingevolge hunne mis-

(1) Hy heeft aanstonts de Bisschoppelyke Misse verricht, volgens Herm. Cornerii Chronicon apud Eccardum tom. II. Corp. Histor. medii aevi p. 1326.

misdaden, uit welkers hoofde zy uit de Stadt waren. Vervolgens heeft Bisschop *Rudolph* dezen brief, daags voor zyne inkomst, aan de Stadt overgelevert:

„ Alle den genen, die desen brief sellen zien
„ off horen lezen, doen wy *Roedolph van Diep-*
„ *holt*, by der genaide Goids Elect van Utrecht,
„ ende confirmiert van den stoel van Romen, te
„ weten, ende maken cont, dat wy onsen lieven
„ borgers, ende der Stadt van Utrecht, alle hoer
„ brieve, diet gemeen rueren, privilegien, rech-
„ ten, vryheden, wilcoren ende koren, die sy
„ hebben ofte vercregen hebben van Keyseren,
„ van Roemscher Coningen ende van Bisscoppen
„ t'Utrecht, onsen voirvaderen, soo wie sy geweest
„ hebben, ende alle hoer oude haircomen, sy by
„ onser voirvader tyden, ende by hoerre ouder
„ tyden hair gebracht hebben tot desen dage toe,
„ confirmeren, vaste ende stade geloven te hou-
„ den, sonder enich wederwoirde ofte wercken
„ mit goeden truwen. In oirconde des briefs be-
„ segelt mit onsen segell. Gegeven in 't jair ons
„ heren dusent vier hondert drie ende dertich des
„ vrydages na sinte Pouwels dach conversio.

Schoon niemand der ballingen met den Bisschop konde inkomen, zoo hebben zy echter niet stil gezeeten, maar alles in het werk gestelt, dat hen doenlyk was, om in hunne vaderstadt en voorige bezittingen herstelt te worden: doch de Raadt kennisse gekregen hebbende van eenen nieuwen gesmeeden aanslag, heeft Sondag na onser Vrouwen dag nativitas by klokluidinge den volke daar van kennisse gegeven, met uitdrukkelyk gebodt aen alle de borgers en ingezetenen, om hen in gereedheit te houden, van gewapend op het bevel der Oversten de ballingen te konnen wederstaan.

Ver-

Vervolgens heeft de Raadt te weten des manendags na Lucie, tegen de ballingen dit besluit genomen: *Overdroegen die Rade out ende nywe, dat van deser tyt voert en gheen man, die weder binnen onser Stat comen sall van alle den genen, die wtgebannen, wtgeluit, off voervluchtich geweest syn, om onser laitsten lasten wil, ruerende van den opstaen, dat geweest is van Bisscop Zweder van Culenborch, ende sulken lasten, als ons daer om angeleit syn geweest, sy off hoer kynderen nummermeer in onser Stat Rade gecoren en sellen worden, noch in den ghilde te loten gaen.*

Den zesden Februarius heeft Bisschop *Rudolph* aan die van *Amersfoort* eenen bezegelden brief gegeven, waar by hy alle hunne privilegien, rechten en vryheden, bevesticht, en zich verbind hen die te zullen laten houden ende genieten. (1)

Voorts vinde ik in het Buurspraakboek des vrydags na Lamberti aangetekent: *Een sonnendage naestcomende sell hier een gemene Capittel wesen, daer ontboden sellen werden alle Ritteren, knechten ende goede mannen in den lande, ende alle ander Staten, om te horen ende te sien ons Heren bullen ende brieven van sinre provisien ende confirmacien totten kerken ende den Stichte van Utrecht. des geeft men geleyde allen den genen, die hier ten Capittel comen sellen, ingaende mergen ter sonnen opganck, duerende een manendage toe naestcomende, ende dien dach al.* Waar uit ik besluiten moet, dat die Staatsvergaderinge beleyt is om te zien en te horen lezen de bulle van Paus *Eugenius den vierden*, waar by *Rudolphs* verkiezinge tot Bisschop bevesticht

(1) De brief kan gelezen worden by Matth. Rer. Amersf. Scriptor. p. 292. en de Nobilit. lib. III. cap. 1. p. 850.

vesticht word. Ik hebbe geene andere bulle gevonden, dan die, welke de Heer Matthaeus (1) voor den dag gebracht heeft, waar by de Paus goetkeurt al 't geen door zynen afgezant den Bisschop van Makon verricht is. Doch deze is gegeven in het midden van de maand October van dit jaar. Zoo deze dagtekeninge echt is, kan dezelve, als later gegeven, op den voorgenoemden tydt in het algemeen Capittel niet vertoont zyn geweest. Dus gisse ik, dat de dagtekeninge verkeert door Matthaeus opgegeven is, en vroeger gestelt moet worden. Ook is het niet waarschynelyk, dat de goetkeuringe van den Paus byna een jaar lang achter zoude gebleven zyn, en *Rudolph* reets tot Bisschop ingewyt, voor dat van des Roomschen Kerkvoogds toestemminge ten volle gebleken was.

De Steenweg tusschen de Wittevrouwen poort en het dorp de Bilt vermaakt zynde, is nadrukkelyk verboden, dien weg te gebruiken met rytuigen, welkers raderen met yzer beslagen waren, op verbeurte van vyf ponden voor ieder rad, aan den wagen of karre met yzer beslagen.

Bisschop *Rudolph* en de Raadt der Stadt Utrecht hebben op S. Gregorius avond eene ordre beraamd ter onderhoudinge en schouwe van den gemaakten Spakenburger Zeedyk. (2)

Eer ik overga tot het verhaal van 't geen in het volgende jaar voorgevallen is, moet ik melden, dat de Raadt dezer Stadt des manendags na S. Lucas dag (op dat der Regenten nabestaanden geene meerdere gunst zouden genieten, dan alle andere ge-

(1) Tom. IX. Analect. p. 393. & seqq.
(2) De brief daar van is te vinden in het Utrechts Placcaatb. II. Deel bladz. 50.

gemeene borgeren en onderzaten, en dus zonder onderscheit van personen de Raadt vry hun oordeel zoude konnen vellen) wysselyk verstaan heeft, dat *niemant van den Rade out of niew over iemants zake in den Rade sal bliven zitten die de personen, dair men of spreken sal, aftersusterkynt, of naeremaech, of swager is.*

1434.

Tot de Regeering voor het jaar 1434. zyn verkooren deze navolgende:

Schepenen.

Dirc van Houdaen.
Aernt van Amerongen.
Johan van Lichtenberch van Lantscroen.
Jan Sloyer.
Jan Trinde.
Jan van Drakenborch.
Roetart van Lantscroen.
Roetart Proeys. (1)
Jan over die Vecht.
Jan die Coninc.
Lubbert die Wael.
Henric van Damassche.

Raden.

Herman Wonder.
Dirc van Waell.

Jacop

(1) Deze word in het Raadtsboek des manendags na Martini translatio genoemt Schepen Borgermeester.

Jacop Martens zoen van den Bosch.
Pouwels Scrodekyn.
Vrederic Vrederics zoen.
Jan Grawert.
Vranc Goderts zoen.
Jan Heerkyn.
Jan van Tyell.
Geryt die Haeh.
Dirck Hazert.
Willam van Snellenberch.
Henric van Luttikenhuys.
Jacop Tymans zoen.
Henric van Gent.
Jan van Jutfaes.
Eerst Jans zoen.
Jan Rwsch.
Geryt Mathys zoen.
Peter Willams zoen.
Henric Jacop Dirc zoens zoen.
Henric Block.
Jan van Raephorst.
Dirc de Jonge.

Oudermannen.

Jan die Wael.
Jan van der Ae. } Wantsnyders.
Jan Knyff. Overste Ouderman.
Henric Knoep. } Snyders.
Rutger Claes zoen.
Huge Lubberts zoen. } Backers.
Jan Wouters zoen.
Tyman Jacops zoen. } Molenaers.
Dirc Gysberts zoen.
Jan Lamberts zoen. } Lynnewevers.

Rey-

Reynier uten Hamme. } Brouwers.
Johan Jacobs zoen.
Jan Grawert Wouters zoen. } Vischcopers.
Gheryd Frenck.
Roetairt Proys. } Louwers.
Geryd Jan Wessels zoens zoen.
Gheryd Alberts zoen. } Wollewevers.
Willam Vaelbier.
Jan de Coninck. } Marsluden.
Herman de Witte.
Jan van Tiell. } Botterluden.
Gelis van Gellinchem.
Geryd de Haen. } Cordewaniers.
Claes Louwe.
Gysbert Jans zoen. } Oudecordewaniers.
Jacob Scout.
Boudeken Wynkens zoen. } Corencopers.
Wessel Zuermont.
Tydeman Dedell. } Oudewantsnyders.
Henrick Block.
Albert Bertelmeus zoen. } Steenbickers.
Geryd Willams zoen.
Tydeman van Hamerstein. } Graeuwerkers.
Jacob Dircx zoen.
Gysbert Louwerens zoen. } Riemsnyders.
Henrick van Ghend.
Willem Arnts zoen. } Bylhouwers.
Peter Stevens zoen.
Geryd van Benscop. } Smeden.
Jan Bolle.
Willam Jans zoen. } Zadelaers.
Henrick de Hase.

Veele klachten dagelyks voorvallende over het kwaat gedrag en handel der Provisoren en De-

kenen, het geestelyk rechtsgebiet in Holland, Zeeland en Vriesland oeffenende, heeft Hertog *Philips* daar van kennisse gegeven aan Bisschop *Rudolph*, en wel met die uitwerking, dat de Utrechtsche Kerkvoogdt eene ordre op dezelve beraamd heeft, welke, indien ze niet door den Heer Boxhorn (1) was uitgegeven, ik hier zoude ingevoegt hebben, wel waerdig om gelezen te worden, dewyl men daar uit kan opmaken de knevelaryen der Geestelyken van dien tydt, die den gemeenen man met een byna ondraagelyk jok bezwaarden.

Drie plaatzen waren te dezer tydt in deze Stadt geschikt ter bewaringe der gevangenen, het *Vleyshuis*, de *Katharine poort* en de *Rode Tooren* Het *Vleyshuis* was gelegen op het Oude Kerkhof, naast het huis geheten den Hardshoorn, zoo als gezegt word in des Raadtsboeken den laetsten September 1545. en den 26. October 1547. waar by eene straat de *Vuile steeg* genaamt, om dat aldaar de woningen der Pensluiden waren, gelegen is. Schoon dit Vleyshuis afgebroken en verplaatst was op St. Jans veld, zoo als ik hier boven op het vorige jaar hebbe aangetekent, zoo waren evenwel de plaatzen, geschikt ter opsluitinge der misdadigen, in weezen gebleven. De *Katharine poort* was wel op dezelve plaats, daar zy nu noch is, doch veel ruimer en grooter. De *Rode Tooren* was gelegen in het westen van de Stadt, na

(1) Boxhorn Nederl. Histor. bladz. 163. ook heeft Walvis in de Beschryvinge van der Goude I. deel bladz. 128. dezelve te voorschyn gebracht. Matthaeus maakt hier ook meldinge van, de Nobilit. p. 394. en Kemp Beschr. van Gornichem bladz. 244. als mede Heussen Kerkel. Oudhed. I. Deel bladz. 292. welke getuigt, dat dezelve gedrukt is achter de Wetten, Rechten, Privilegien en Ordonnantien der Stadt Amsterdam, in die Stadt in het licht gegeven in het jaar 1613. Ook is dezelve gebracht in het Corps Diplomatique II. tom. p. 279.

na by het huis der Ridderen van de Duitſche ordre. Naderhant zyn 'er meerder plaatzen gebruikt tot gevangeniſſen (1). Die het opzicht over dezelve hadde wierd *Steenwaarder* genoemt, waar van de Heer Matthaeus (2) deze reden geeſt, om dat de huizen oudtydts meeſt alle van hout gebouwt waren, uitgenomen de gevangenhuizen, welke ſteene huizen waren. Miſſchien kan deze benaminge zynen oorſpronk ſchuldig zyn, aan de boetens, die meeſt met ſteen, zoo als wy hier boven bladz. 86. en 122. gezien hebben, voldaan wierden. Deze *Steenwaarder*, welke men hedendaags *Cippier* noemt, moeſt by zyne aanſtellinge in tegenwoordigheit van Schepenen, Raden en Oudermans zich verbinden, volgens het beſluit des Raadts, genomen des woensdags na S. Peters dag ad cathedram 1410. *op zyn lyf en op zyn goet, der Stat gevangen te verwaren in der Stat vangniſſe, ſo dat ſy hem by ſynre verſumeniſſe niet en ontliepen.* De opgeſlotenen op de Katharine poort en den Rooden Tooren waren toebetrouwt aan de zorge van de Poortiers. Tuſſchen den Steenwaarder en de Poortiers verſchil ontſtaan zynde over het *Steengeld*, heeft de Raadt in dit jaar dit beſluit hier omrent genomen: *ſall die Steenwaerder de ſorge dragen van alle gevangen die men hem beveelt, ende dair ſell die Steenwaerder dat ſluytgelt ende dat genot alleen of hebben, ende die Poirtiers en ſellen dair geen gewynt noch genot of hebben.*

Mer ſo wes lude op ſinte Katrine poirt off op ten roiden toirn dagelix comen van koren of van brueken, ende men niet en ſluit, dair ſellen die poirtiers dat ſteen-

(1) Ziet Matth. de Nobilit. IV. cap. 33.
(2) De Nobilitate lib. IV. cap. 34.

ſteengelt of hebben, ende dair voir ſellen ſy den luden dienen, ende dair en ſall die Steenwaerder en geen bewint of genot off hebben.

Voirt off yemant beneden in den roden toirn geſloten worde, dair ſell die poirtier aldaer dat ſteengelt of hebben, ende van dien luden ſell die poirtier die ſorge dragen, ende dat bewynt off hebben.

Item men is ſculdich van allen ſteengelden tien ſtuvers, ende dair mach die gevangen achte dagen om in der vangniſſe leggen; mer daern tendens is dat ſteengelt een pont, oick hoe lange die gevange in der vangniſſe leggen bleve.

Veele onkundigen zich onderwindende de heelkonſt in deeze Stadt te oeffenen, tot groot nadeel der genen, die hunnen dienſt gebruikten, heeft de Raadt daar in willen voorzien door een beſluit, des Sondags na S. Jacobs dag genomen, welkers woorden ik al te opmerkelyk gevonden hebbe, om dezelve over te ſlaan: *Wy Borgermeyſteren, Scepen ende Rade der Stad van Utrecht, anſiende ende voir ogen hebbende, dat onkunſtige ende onbeſochte in allen kunſten, ende ſonderlinge die den leven ende den geſonden der menſchen rueren ende aengaen, die dair ynne werken, grote verderfniſſe in den volke maken, ende maken mogen, om dat te verhueden, hebben wy overdragen ende geſloten eendrachtelic op ten ambocht der barbieren in onſe Stad, ende die dair ynne dienen, dat van deſer tyt voirt en geen meyſter barbier hem latens, tanden wt te trecken, noch cyrurgie onderwynden en ſall, hy en ſy dair ynne beſocht ende geoeffent, ende by den Oudermans van den Wantſnyders ghilde van onſer Stad, die wy dair bevelinge van doen, elken in ſyner tyd, ende by meyſteren van den ampten voirſcreve, die dair toe gezworen weſen ſellen, geproeft ende geappro-*

probeert, weerdich te wesen die kunst ende dat ambocht te bantieren. behoudelic dat een ygelick barbier, die hore ghilde gewonnen heeft, of winnen zel, wail hair scheren mach, ende den luden dair ynne dienen.

De beheeringe van den Leckendyk beneden den nieuwen dam, thans den *Leckendyk beneden dams* genaamt, in verscheidene opzichten niet naar behoren, volgens het voorschrift der Schouwbrief door Bisschop *Jan van Diest* in den jare 1328. gegeven, waargenomen wordende, heeft Bisschop *Rudolph van Diepholt* in dit jaar op Marie Magdalene avond der zelver onderhoud nader verklaart en uitgeleit. (1)

Na het overlyden van *Sweder van Cuylenborch* te Bazel, hebben zommige Canoniken, die het met *Sweder* gehouden hadden, en *Rudolph* voor hunnen Bisschop niet wilden erkennen, ten getale van een en veertig (2) hun Capittel te Dordrecht houdende, tot opvolger van *Sweder* verkoren *Walraven van Meurs*, die tot broeders hadde *Frederik* Grave van Meurs, *Dirc* Keurvorst en Aartsbisschop van Keulen, en *Hendrik* Bisschop van Munster, welke twee laatste ook Cardinalen waren. Heda en Veldenaar, en de vordere geschiedschryvers hen navolgende, schynen te kennen te geven, dat deze verkiezinge aanstonts door de Kerkvergaderinge van Bazel, en door Paus *Felix den vyfden* (3), die door die Kerkvaders,

(1) Ziet het Utrechts Placcaatboek II. Deel bladz. 107.

(2) De namen dezer Canoniken konnen gelezen worden by Matthaeus tom IX. Analect. p. 415. Veldenaar bladz. 70. getuigt maar van X. of XII. Canoniken.

(3) Deze *Felix* was te voren genoemt *Amadeus*, Hertog van Savoyen, die zyne landen veertig jaren wysselyk geregeert

vaders, met afzettinge van *Eugenius den vyfden*, tot Paus was verkoren, wierd goedgekeurt. Doch vermits de aanſtellinge van *Felix den vyfden* in plaatze van *Eugenius* eerſt in het jaar 1439. is voorgevallen, zoo kan de beveſtiginge van deze verkiezinge wel op dezen tydt van de Kerkvergaderinge van Bazel, maar niet door den tegenpaus *Felix* verricht zyn geweeſt.

Schoon

geert hebbende, en een der rykſte Prinçen van zynen tydt zynde, op zyn zes en vyftigſte jaar weduwenaar, met zes Ridderen, wier vrouwen overleden waren, zich in de eenzaamheit hadde begeven, om als een kluizenaar te leven, de regeeringe aan zynen Zoon overgevende. Gobelinus in Commentariis Pii Secundi lib. I. p. 3. ſchryft, dat hy in die eenzaamheit niet minder dan een boetvaardig leven leide, en tot dit beſluit was gekomen, in hope, van met 'er tydt den Roomſchen ſtoel te beklimmen. Dat zyn ernſtig voornemen niet geweeſt is door deze afzonderinge zich te ontdoen van de zorge aller wereldſche zaken, en zich alleen maar bezig te houden met geeſtelyke en godvruchtige oeffeningen, blykt, als wy den zelven ſchryver lib. VII. p. 181. nazien, verhalende, dat hy aan zynen zoon in ſchyn de regeeringe maar hadde overgegeven, doch het beſtier der gewichtige zaken, en vooral de inkomſten zyner landen, aan zich behouden. Dus was hy alleen maar een Eremiet in zyne kledinge: en heeft de uitkomſt dit beveſticht; want Paus *Eugenius* het oneens met de Kerkvergaderinge te Bazel geworden zynde, heeft hy door zyne afgezanten uitgewerkt, dat *Eugenius* door die Kerkvaders afgezet, en hy in deſſelfs plaats verkoren, en te Bazel, ſchoon 'er maar een Cardinaal tegenwoordig was, ingezegent is. Doch na het overlyden van *Eugenius*, *Nicolaus de vyfde* verkoren zynde, heeft die het Hertogdom van Savoyen en alle zyne verdere landen en heerlykheden gegeven aan den Koning van Vrankryk, by eene bulle, die te lezen is by Dachery in zyn Spicilegium tom. IV. p. 336. edit. in 4. en *Felix* het niet konnende houden, heeft op 't aanraden van den Keyzer, den Koning van Vrankryk en van den Hertog van Bourgondien afſtand gedaan in 't jaar 1449. ziet Platina en Meyeri Annales Flandriae lib. XVI. en Dacherii Spicileg. d. l. p. 361. & ſeqq.

Schoon deze verkiezinge onwettig, niet op de gewoone plaats, noch door alle, die daar toe gerechticht waren, verricht was, en daarom *Walraven* ook niet op de lyst der Utrechtsche Kerkvoogden geplaatst is, zoo heeft evenwel *Walraven* zynen zetel te Dordrecht en te Arnhem gevestícht, doch meest zyne verblyfplaats in de eerste Stadt gehouden (alwaar hy volgens het getuigenisse van Gouthoeven gewoond heeft in het hooge huis, het eerste aan de slinkerhand, als men achter het groote choor uit de groote kerk komt) en zyn geestelyk gebied in Gelderland, Holland, Zeeland en Vriesland geoeffent, en na veele moeyelykheden aan *Rudolph* en het Sticht te hebben veroorzaakt, niet van zyn gewaand recht afgestaan, dan tot groot nadeel en schade van het Gesticht, zoo als wy in het vervolg zullen verhaalen.

Paus *Eugenius* heeft deze aanstellinge van *Walraven* ten eenemaal afgekeurt, en Bisschop *Rudolph* en de Canoniken, die hem getrouw bleven, gelast, de afgedwaalde Canoniken, onder toezegginge van vergevinge hunner afdwalinge, tot zich te lokken. Vervolgens heeft de Bisschop en de Raadt dezer Stadt hen tot dien einde vry geleyde verleend, en by openbare klokluidinge doen afkondigen des woensdags na Crispini dit navolgende: *Onse hilige vader de Paeus Eugenius heeft hier noch syn Roemsche brieven ende bullen wtgesant aen onsen genedigen Heer van Utrecht, allen sinen Prelaten, Proesten, Dekenen ende Capittelen der kerken van Utrecht, dair ynne syn hilicheden bekennen, hoe hy onsen genedigen Heer, Heren Rodolph Bisschop t'Utrecht mitter kerken van Utrecht versien heeft, ende dat dairn tegens Hr. Peter van Steyn, die hem Proest tot Oudemunster noempt, Hr.*

 Gys-

Gysbert van Lochorst, Hr. Gysbert van Rietvelt then Doem, Meyster Henric van Compostelle tot Oudemunster, ende alle ander horen mede sculdige, in den anderen kerken van Utrecht hem Canoniken noemende, weder Got, weder recht, ende sonder enige moge, tegen horen eden lyflyken horen kerken gesworen, tegens geboirsamheiden des stoels van Romen, ende ons Heren enter kerken van Utrecht voirscreve, mit enen onrechten ende onreckeliken koir, ofte eyssche, van Walraven van Muerse tot Dordrecht (1) *gedaen, om hier tot enen Biscop van Utrecht te roepen, geset hebben, dair omme sy in des Paeus ban, ende anderen zwaren bannen gecomen syn; soo will onse hilige vader die Paeus zy nochtant mit alre gnaden duechdeliken vervolgen, ende heeft dairomme onse genedigen Heer Bisscop Roeloff van Utrecht voirscreven, ende sinen Prelaten, Proesten, Dekenen ende Capitele geboden ende bevolen, dat sy alle die voirscreve geystelike personen noch overplichts eyschen ende manen zellen, ende*

(1) Achter de namen der Canoniken, die *Walraven van Meurs* in de plaats van *Sweder van Cuylenborch* tot Bisschop hadden aangestelt, door Matthaeus tom. IX. Analect. p. 416. uit het Registerboek van het Capittel van den Dom te voorschyn gebracht, staat, dat die Canoniken hunne verblyfplaats hadden te Arnhem, waar uit schynt te moeten worden afgenomen, dat deze keur te dier plaatze geschiet is: doch dewyl alhier duidelyk gezegt word, dat de benoeminge van *Walraven* te Dordrecht is voorgevallen, zoo stelle ik vast, dat die daad in die Stadt verricht is. Wy hebben hier boven gezien, dat *Sweder* te Arnhem, doch meest te Dordrecht zich heeft opgehouden, en heeft *Walraven van Meurs* dit voorbeelt nagevolgt, en dus zal ook het zoo genaamde Capittel der Canoniken, die zich aan *Rudolph* niet wilden onderwerpen, dan eens te Arnhem, en op eenen anderen tydt te Dordrecht hunne vergaderinge gehouden hebben, en in de laatste Stadt op dezen tydt by een geweest zyn.

de die tot hem roepen, des sy noch elx weder in onser Stad ende horen kerken in horen provenden comen binnen eenre maant van der tyd der openbaringe synre bullen voirgeruert, ende van allen gehoir ende hoirsamheden Walravens van Muersen afflaten ende wederroepen, ende hem Roeloff voirscreve, als horen rechten Bisscop ende Heer, ende horen Prelaten ende Capittelen der kerken van Utrecht, geliken anderen gehoirsamen, onderdanich syn; want onse hilige vader de Paeus sy alle gader van allen mysdaden ende brueken voirscreven geabsolveert ende ontbonden heeft, so verre sy afflaten, noch gehoirsame syn, ende te gnaden comen als voirscreven is. Hieromme geven onse genedige Heer van Utrecht voirscreve, ende die Raat van der Stat van Utrecht, een goet, vry, vast ende seker geleyde Heren Peter van Steyn, Proest tot Oudemunster, Heren Gysbert van Lochorst, Heren Gysbert van Rietvelt, Meyster Henric van Compostelle, ende allen geysteliken personen horen medewerkeren, gebenefyciert binnen onser Stad van Utrecht, binnen onser Stat te comen, te merren, te wesen ende te scheyden, om des Paeus geboden te doen, te houden ende te volbrengen, geliken syn hilighheiden gebieden, ende die bullen dat inhouden, nu rechtevoirt ingaende, duerende tot sinte Andries dage Apostels naestcomende, ende dier dach all.

Doch dit middel is niet bequaam geweest om hen tot gehoorzaamheit te brengen, dewyl zy halsterrig *Walraven van Meurs* bleven aanhangen, en in hunne afdwalinge volhard hebben.

Uit de rekeninge van den eersten Cameraar over dit jaar vinde ik, dat aan zestien ballingen, mits ieder eene zekere bepaalde somme gelds ten behoeve van de Stadt betaalde, toegestaan is, wederom in de Stadt te komen, en dat het geld, hier

van gekomen ten voordeele van de Stadt belopen heeft te zamen 2263. ponden en vyf ſtuivers.

Dirk van Waſſenaar, Protonotaris des ſtoels van Romen, Aartsdiaken in den Dom, en Prooſt van S. Jan, heeft aan die van *Amersfoort* uitgelevert een vidimus der brieven van de Hertogen *Aelbert* en *Willem van Beyeren* aan *Amersfoort* verleend, wegens hunne vryheden en rechten der tollen. (1)

Hertog *Philips* van Bourgondien heeft in dit jaar *Gysbrecht van Nieuwenerode* verleyt met het huis te *Amerongen* en al zyn toebehoren. (2)

In dit jaar hebben die van *Baarn*, (te dier tydt een Stadt) het Capittel van S. Jan, en *Jan van Drabenborch*, een geding gehadt voor den Officiaal des Biſſchops over het Boſch *Vuerze*, thans de *Vuurſt* genoemt. (3)

1 4 3 5.

Tot de Regeering zyn voor het jaar 1435. verkoren:

Schepenen.

Pelgrum de Waell.
Willam van Winſen.
Godert de Coninck, Borgermeiſter.
Jan Proys van Lichtenberch.
Jonge Vrederic van Drakenborch.

Adriaen

(1) Ziet Drakenborch Aanhangſel op de Kerkel. Oudhed. bladz. 346.

(2) De brief daar van kan gelezen worden by Matthaeus de Jure Gladii cap. XIII.

(3) Ziet Matth. de Nobilit. III. cap. 1. p. 827

Adriaen van Landscroen.
Reynier van Tetwyck.
Goedſcalc van Winſen.
Jan van Hamerſtein.
Voern van Kersberch.
Jan van Clarenborch.
Tyman Nypyſer.

Raden.

Peter over de Vecht.
Gheryd Knyff.
Ermbrecht Over Ryn.
Loeff Haſert.
Henric van Loenreſloet.
Jacob van Amerongen.
Jan van Amerongen.
Lambert van Zulen.
Jacob van Winſen.
Roeloff uten Elsweert.
Jan van Hamelenberch.
Jan Taets.
Geryd Foeck.
Jan Mathys zoen.
Geryd de Keyſer.
Godert Egberts zoen.
Bernt Grawert.
Roeloff Tydemans zoen.
Gysbert de Gruter.
Jacob Proys, Borgermeiſter.
Jan Rwſch Peters zoen.
Peter Hubert Daniels zoen.
Willam van Blidenborch.
Willam de Verwer.

Oudermannen.

Steven van Zulen, Willams zoen. Braem van Lichtenberch.	Wantſnyders.
Arnt Gunter. Otte van Ryningen.	Snyders.
Jacob Scrodekyn. Jan de Wael Claes zoen.	Backers.
Willam van der Woerdt. Geryd Pyll.	Moleners.
Claes Jan Pouwelinx zoen. Henrick Jans zoen.	Lynnewevers.
Henrick Jans zoen. Jan van Cleve.	Brouwers.
Peter Calle. Gysbert Lichtenap.	Viſchkopers.
Herman Claes Brant zoen. Engbert Aernts zoen.	Louwers.
Henrick Jacob Dircx zoens zoen. Johan Schot.	Wollewevers.
Henrick de Witte. Jan Heerman.	Marsluden.
Jan van der Meer. Aernt van Tiell.	Botterluden.
Henrick van Scalcwyck. Jacob Veen.	Cordewaniers.
Henrick Buddinck Geryts zoen. Jan van Ewick.	Oudecordewa-niers.
Gysbert van Raephorſt. Tyman Dedell.	Corencopers.
Evert van Strymoet. Willam Block.	Oudewantſnyders.
Willam van Bolre de Jonge. Willam Bolleken.	Steenbickers.

Symon

Symon van Teylingen. Adriaen Sloyer.	Graeuwerkers.
Willam van Gend. Arnt Hoet.	Ryemſnyders.
Evert Claes zoen. Rutger Egbrechts zoen.	Bylhouwers.
Arnt Oge. Johan van Benſcoep.	Smeden.
Willam die Haſe. Lambrecht Meynſen zoen.	Zadelaars.

Alle Borgers, die de volle voorrechten van het borgerſchap genieten wilden, moeſten binnen de Stadt woonen, en niet buiten des zelfs muuren, ſchoon in de Stadts vryheit, hun verblyf hebben: niet alleen om des nachts hunne waken waar te neemen; maar voor al op dat de Regeerders t'aller tydt op het eerſte bevel, by gelegenheit van brand, oproer of aanval der vyanden, zich van hunne hulpe en byſtand konden bedienen. Een zonderling voorecht hier omtrent hadden de *Molenaars*, wier molens buiten de Stadt ſtonden. De reden hier van zal de Lezer konnen opmaken, als ik het Raadsbeſluit op S. Paulus avont converſio genomen, waar by 't zelve oude recht nader verklaart en beveſticht word, hier invoege: *Want van ontelliken verleden jare ende tyden onſer voirvaderen, Rade out ende nywe onſer Stadt, voir nutſcap ende gemene noit orbaer, alſo men dat binnen onſer Stad niet doen en mach, noch nutte gedaen en is, belieft, gegonſt, ende geconſentiert hebben, dair ſy ſnachts als ſdages den gemene volke mede dienen moeten, ende dair omme by horen moelen weſen, hoir ampte doen, ende dair op woenen, ende hoir borgerſcap dair op gehadt, gewonnen ende bewair*

wairt hebben. Ende want wy den onsen voirscreven alle tyd sculdig syn, ende mogelike hoir vryheiden ende goeder rechten te langen, die wy hem buten hinder ende vercortinge eniger andere gilden, doen ende geven mogen, geliken wy ook allen anderen ghilden sculdich syn te doen: hier omme, ende om die voirscreve vryheiden te verclaren, ende tot goede verstaen te brengen, so syn die Rade out ende nye teser tyt wesende, eendrachtelic overdragen, dat alle Molenare voirscreven by horen molenen, nacht als dach, buten muren, mer binnen onser Stadt vryheiden, wesen mogen, ende dair op woenen sellen, ende hoir ampt dair op doen, als voirscreven is, ende dair op borgerscappen wynnen, die geen borgeren en syn, ende hoir borgerscappen dair bewaren ende bescutten, off sy in onser Stadt binnenmueren woenaftich waren, durende also lange, als sy dat ampte selver doen zellen, sonder argelist. Mer tot alre tyt als sy dat ambocht laten, ende selver niet en doen, so sullen sy binnen jairs ende zes weken weder binnen onser Stad mueren comen mit hore stediger woeninge (1), *of sy syn hore borgerscap qwyt, ende die en zellen hem dan voirt geen stade doen; mer wair enich Moelnair, die teser tyd, off hier namaels borger wair, ende binnen onser Stad woenaftich wair, die en zell niet buten onser Stad op syn moelen woenen, ende dair zyn borgerscap mede bewaren, hy en sell tenden jairs na synre wtvaert yerste borgerscap wynnen, geliken die buten woenen gedaen hebben. Ende hebben hem hier op gegeven, ende gegonst, geven ende gunnen alle privilegien, vryhei-*

(1) *Stediger woeninge.* Dat is vaste, blyvende woninge, ziet ten Kate Aanleiding tot de kennisse van het verhevene deel der Nederduitsche Sprake 1. deel bladz. 235.

vryheiden ende goede rechten, geliken anderen onſen borgeren binnen onſér Stad woenaſtich, die wy hem geven ende gunnen mogen, behoudeliken, dat ſy ſo lange ſy buten mueren woenen in onſer Stad Rade niet gecoren en ſellen werden: ende mede behoudeliken der Stad hore waken in dien ghilde van dien borgeren, geliken hoir borgeren voirſcreven alle wegen gedaen hebben.

De Raadt dezer Stadt bemerkende, dat de ſcheuringe door het affterven van *Sweder van Cuylenborch* niet geheeld was, en beducht zynde, dat de keur van *Walraven van Meurs* nieuwe onruſt en verdeeltheit in hunne Stadt zoude verwekken, en nadeel toebrengen aan die geene, welke gedurende de vorige tweedracht met Prebenden of andere geeſtelyke waardigheden voorzien waren, heeft om die kwade gevolgen voor te komen, op alre heiligen avond dit navolgende beſluit genomen, en aan een iegelyk doen bekent maken: *Die Rade van onſer Stadt oude ende nywe ſyn eendrachteliken overdragen, ende laten weten enen ygeliken ende verbieden:*

Alſo overmits den groeten onrechte, ongenade ende rechtweigeringe onſen genedigen Heer van Utrecht, der Kerken, ende horen Staten gedaen by tyden Paeus Mertens, dair ſy off appellieren ende beroepen hebben totte hiligen Stoell van Romen, ende op horen appellatie waren bliven ſtaen, na wtwiſinge der inſtrumenten en brieven dair of gemaect, hadden die Staten voirſcreven hoir horſamheit ende onderdanicheit Paeus Merten mogelic ontogen in dingen, die ons tot onvreden ende tot onruſten leiden ende brochten. So iſt, dat die eerweerde Kerken van Utrecht, elc in horen kerken, hoir provende ende andere beneficien na ouden horen rechten ende gewoen-

gewoente tot horen giften horende, by tyden deser onruste, selver gegeven hebben eerwaerde geesteliken personen, olden ende jongen, dair dese kerken mede gestarket ende gesiert syn; syn dese saken tot oren ende geboir ons hilichsten Vaders Paeus Eugenius gecomen, ende onse hilichste Vader heeft dairomme wtgesent in desen lande den eerwerdigen Vader in Goede, den Bisscop van Makon, die waerheit hier off te vervaren, ende ons Here van Utrecht ende der kerken ende Staten voirscreven saken waer ende gerecht gevonden heeft. Ende die Bisscop voirscreve heeft hier om wt sonderlinge volcomenre macht, ende bevele ons hilichste Vaders Paeus Eugenius voirscreve alle onrechten ende ongenaden ons gedaen, alle Paeus Mertens bullen, ende processen ende brieven thegens ons wtgesent, alse onrechte, wederroepen ende te niete gedaen, ende enen ygeliken dair aff gevryet, off sy nyet geweest en hadden, dat onse hilichste Vader Paeus Eugenius dair confirmeert ende gevestigt hevet mit sinre volcomenre hilicheden moge. Ende want wy mogeliken beducht voir enige nywe dwalinge in der kerken van Utrecht, ende voir meer bloutstortinge, manslachte, oirlogen, ende alle quaet, dat der kerken, hore Staten, ende ons ende andere steden, landen ende luden des Gestichts van Utrecht dair van comen mochten, ende om ummer dat te verhueden, soe verbieden die Raet out ende nywe voirscreven, dat nyemant, by sy geestelic of weerlic, op enigen geesteliken levenden personen, die jair ende dach in synre provende, off in andere beneficien geseten heeft, off anders alhier by der kerken ende by ons in der kerken, ende onsen lasten gebleven syn, enige bullen, processen, off oude brieven en thoen, en lese off en exequier, off lesen, thonen off exequiren en doe, ende dat dair nye-

nyemant by en gae, noch by en ſtae, dat te ſterken off te tuegen, mit ſcriften, off mit woirden, off anders in eniger wys. Ende wair enich geeſtelic perſoen, die hier tegen dede, off doen dede, off dair by wair, dair dit geſchiede, arch an gekeert worde, miſſchiet off misdaen worde an live, an geſonde, off anders hoe dattet toecomen mochte, daer in woude die Raet oude ende nywe voirſcreve an yemande, die dit gedaen hadde, en geen tuvinge, vangniſſe, off recht, off beteringe dair omme laten geſchien. Ende wair enich weerlic perſoen, onſe borger off onderſaet, off vremde, die dit dede, die dair by ware, by ginge, off by ſtonde, dat te ſterken off te tuegen, mit ſcriften off mit woirden, off anders in eniger wys, dat woude die Rade rechten ſonder verdrach mitten zweerde an horen liven, gelike als an den gene, hy ſy geeſtlic of weerlic, die des Paeus vrede, ons ſo hoecliken gegeven, ende anders ons gemeens lants ruſte ende vrede wedercrachtigen ende breken woude.

Voirt waert dat yemant van geeſteliken perſonen voirſcreven, die de brieven leſen, doen leſen off thoenen in enigher wys, ende enige leke lude voirſcreven, die dair by waren om dat te ſtarken off te tuegen, mit woirden off mit ſchriften, off anders in eniger wys, ende ſy ontqwamen wt onſer Stadt, off enich van hem, die en ſall nummermeer binnen der Stadt van Utrecht, off binnen onſer Stadt vryheit comen op hoir lyff, hy, ofte ſy, en hadden dat al wederroepen ende afgedaen, ende den genen gevryet, dair die leſinge ofte thoninge op geſchiet wair, ende onſer Stadt gebetert hadde off hadden, ende allen anderen, dien gebrueckt wair tot hore beſcheidenheit.

Ende desgelycx ſelt weſen van allen den genen, die deſe provende off beneficien annamen, ofte crigen

mit permutatien, mit resignatien, off anders in eniger wys, ende allen laken luden, die dair by waren, die sellen allen wesen ende staen tot allen lasten voirscreven.

Bisschop *Rudolph* en de Raedt der Stad Utrecht hebben in den jare 1433. eene ordre beraamd op de onderhoudinge van den Spakenborchschen Dyck. In dit jaar hebben zich de vyf Godshuizen daar bygevoegt, bevestigende den vorigen Schouwbrief. (1)

Ik vinde niet, dat in dit jaar vorder iets merkwaardigs voorgevallen is, waarom ik overga tot den jare

1436.

In 't welk de Regenten zyn geweest.

Schepenen.

Dirc van Houdaen, Borgermeester.
Aernt van Amerongen.
Jonge Jan van Lichtenberch.
Henrick Vrenck.
Jan Sloyer.
Roetart van Landscroen.
Jan Trinde.
Jan die Wael.
Eerst van Herdenbroec.
Ghisebrecht van Vlueten.
Reynier Uten Ham.
Herman van Lewenberch.

Ra-

(1) De Brief staat in 't Utrechts Placcaatb. II. Deel bladz. 50.

Raden.

Jan Zittert.
Johan Knyff.
Pouwels Scrodekyn.
Dirc Willem Henrix zoens zoen.
Jan Jacobs zoen.
Jan van Raephorst.
Vranck Goderts zoen.
Lodewich de Wael, Borgermeester.
Henric van Malsem.
Geryt de Haen.
Peter van Abcoude.
Wessel Zuermont.
Willam Jacops zoen.
Jacob Tidemans zoen.
Henric van Gent.
Peter Stevens zoen.
Eerst Jans zoen.
Bertelmeus van Nyenvelt.
Aelbert van den Damme.
Henric Bloc.
Willem Holl.
Peter Hubrechts zoen.
Huge Goyer.
Willem van Weelde.

Oudermannen.

Johan over die Vecht.
Bertelmeus Zoudenbalch. } Wantsnyders.
Claes van Gruenenberch.
Claes Sys. } Sniders.
Henric Hasert.
Hilbrant Dircx zoen. } Backers.

Gerydt Bernts zoen.
Geryd van Mairſen. } Moleners.

Ysbrant Jans zoen.
Henric de Wolff. } Lynnewevers.

Jan Dedel.
Vrederic Vredericx zoen. } Brouwers.

Ghiſebrecht Claes zoen.
Meyſter Jan Gysberts zoen. } Viſchcopers.

Roetart Proys.
Pouwel Gysberts zoen. } Louwers.

Wouter Stevens zoen.
Wouter Schot. } Wollewevers.

Jan de Coninc.
Geryd van Zulen. } Marsluden.

Jan van Tyell.
Gelis van Gelinchoven. } Botterluden.

Claes Louwe.
Jan Peters zoen. } Cordewaniers.

Geryd Schout.
Gysbert Jans zoen. } Oudecordewaniers.

Jan Grawert.
Gerydt van Luttikenhuys. } Corencopers.

Aelbert Bertelmeus zoen.
Gerydt Willems zoen. } Steenbickers.

Reyner Modde.
Jonge Tyman Dedel. } Oudewantſniders.

Henric Jan Clyaes zoen.
Jacob Dircx zoen. } Graeuwerkers.

Gysbert Louwerens zoen.
Yorden Wouters zoen. } Riemſniders.

Willam Arnts zoen.
Roeloff van Zyll. } Bylhouwers.

Peter Rwſſche.
Arnt Oge. } Smeden.

Hen-

Henric de Hafe. } Zadelaars.
Willam Jans zoen.

De Markt-plaats, waar op tot dezen tydt toe de Boter, Melk en Eyeren, te koop wierden aangeboden, was in de Maffegaffe tot by het Vrouwen huysken, een weinig daar van daan ftaande; doch deze plaats te nauw en te klein zynde tot dat gebruik, heeft de Raadt dezer Stadt, des Vrydags op S. Scolafticus dag laten afkondigen, dat in het vervolg niet meer aldaar, maar langs de Steenweg, tot Sinte Katrine waerts aan, de markt van de bovengemelde waaren zoude gehouden worden.

In het begin van dit jaar is de Stadt Utrecht, fchoon alomme bevredicht, en met niemand oorlog voerende of twift hebbende, dan alleen met *Walraven van Meurs* en zyne aanhangeren, in groot gevaar geweeft van overvallen te worden. Deze aanflag was gefmeet door *Jan van Arkel*, Heer van Heukelom, de eenigfte overgebleve manlyk oir van het oudt en aanzienlyk geflacht der Arkels. Ik vinde niet, dat eenig ongelyk door de Utrechtenaars hem aangedaan is, waar door hy wettige redenen gehadt heeft, om tot dit befluit te komen. Waarom ik met den Heer Kemp (1) vaft ftelle, dat de begeerte om wraak te oeffenen, over 't geen voortyts door de Utrechtenaars tegens het huis van Arkel, (waar van wy hier boven verhaal hebben gedaan) begaan was, hem hier toe heeft aangezet. Deze eenig volk by een vergadert hebbende, heeft voor af eenige gewapende mannen Stadtwaarts aan gezonden, zelfs hen met zyn heir op de hie-

 len

(1) Befchryv. van Gorinchem bladz. 254.

len volgende, naar alle waarſchynlykheit om door die een der poorten te doen overvallen en vermeeſteren, en om dan de Stadt met zyn volk te lichter te overrompelen. Doch deze aanſlag is mislukt, dewyl de eerſtkomende gevangen zyn geworden, en hy dus genootzaakt te rug te trekken.

Dewyl nu dit vyandlyk voornemen geſmeet, en by na ter uitvoer gebracht was, zonder aanzegginge van oorlog, zoo heeft de Raadt zeventien dier gevangenen ter dood veroordeelt, te weten, *Jan*, *Dirk*, *Wouter* en *Steven van Grootenveld*, *Roever van Bolk*, *Jan Roever van Bolk*, *Alard van Weſe*, *Gelis Dirks zoon van Meerten*, *Wouter Jan Reiners zoon*, *Johan Gysberts zoon*, *Johan Dirks zoon*, *Govert die Buyn*, *Otto Gerrits zoon van Oiſt*, *Remkyn die Weert*, *Willem van Hamme*, *Gerit Krauwel*, en *Gerit Stevens zoon*; en zyn vier andere gevangenen losgelaten. De eerſtgemelde zyn alle den XIX. February onthooft, en heeft de Raadt, om deze buitengewoone gerechts-oeffeninge by te wonen, door eene Stadts bode aan Jonkheer van *Brederode*, *Dirk van der Merwe*, en Heer *Jan van Langerak* en zynen broeder verzocht in de Stadt te komen, en de Steden *Amersfoort*, *Deventer*, *Campen* en *Zwoll* daar van kenniſſe gegeven. Alle deze gevangenen hebben op Haſenberg gezeten, en zyn eenige mannen geſchikt, om toe te zien, dat zy des nachts niet ontkwamen, welke wakers ieder nacht gekregen hebben aan bier een braspenning, zoo als my gebleken is uit des eerſtens Cameraars rekeninge, uit welke ik ook gezien hebbe, dat te dezer tydt de Stadt een Zegel heeft laten maken, wegende vier loot zilvers, om hunne brieven daar mede te zegelen.

Twee Vleyshuizen waren 'er al te dezer tydt in de Stadt, een in de Nieuwſtraat, en een op S. Jans

JansVelt, alwaar het laatſte onlangs verplaatſt en gebouwt was, zoo als wy hier voor hebben gezien. Welke twee noch in wezen, en tot het verkopen van vleeſch geſchikt zyn. Dewyl in het laatſte zeventien bank ſteden geſtelt waren, heeft de Raadt gewilt, dat in het eerſte geen meerder, maar een gelyk getal zoude zyn, welke jaarlyks ten behoeve van de Stadt verhuurd wierden aan de Vleeshouwers. Waar uit ik moet beſluiten, dat het getal der Vleeshouwers oudtyds grooter geweeſt is, dan tegenwoordig, wordende thans maar weinige bank-ſteden in de Nieuwſtraat gebruikt, terwyl in het andere ook eenige ledig ſtaan, ſchoon de Stadt meerder bebouwt en ook volkryker is dan voortydts, en te dier tydt minder vleeſch ſchynt gegeten te zyn geweeſt, dewyl alle de inwoonderen, volgens de leer der Roomſche kerk, hunne vaſtendagen onderhielden. De reden hier van zal zyn, of dat de neeringe meerder dan hedendaags onder de Vleeshouwers verdeeld was, of dat de armoede onder de gemeente niet zo groot, en voor al dat het vleeſch zoo duur niet geweeſt is dan tegenwoordig, en dat dus de mindere gemeente het zelve tot hun dagelyks voedzel zal hebben konnen bekomen.

Walraven van Meurs zyne onwettige verkiezinge by de Kerkvergaderinge van Bazel, door het gezag zyner twee Broederen, beveſticht gekregen hebbende, heeft alle middelen gebruikt om in de bezittinge van het Bisdom te geraken. Om zulks tegen te gaan, hebben op den laatſten dag van de maand Maart, de vyf Godshuiſen, de Ridderſchap en de Steden Utrecht en Amersfoort, zich nauw verbonden, om met alle hunne macht den Biſſchop *Rudolph* in zynen zetel te beſchermen,

en alle koſten en ſchade, die zy daarom genootzaakt zouden zyn te doen en te lyden, te verhalen van die geenen, welk hen hier in tegenſtant mochten doen; verklarende de verkiezinge van *Walraven van Meurs* onwettig, als gedaan door die genen, welke daar toe niet gerechticht waren, en met raadt en toedoen zommiger vyanden des vredes en des lands van Utrecht, vergaderinge gemaakt hadden op ongewoone plaatzen, en tegen der Kerken en alle andere rechten, tegen hunne geſworene eeden; *een vermetele kiezinge of poſtulatie, niet weerdig om te noemen, gedaan hebben, in verdoemeniſſe hunner zielen, ſmerteniſſe des H. Stoels van Romen, en ſchande der luden* (1). De namen der Edelluiden, die nevens de vyf Capittelen en Utrecht en Amersfoort dezen Verbandtbrief hebben ondertekent en bezegelt, hebbe ik goetgedacht hier te laten volgen, om daar uit te konnen zien, welke de Ridderſchap te dezer tydt uitmaakten. Dezelve zyn *Jan van Ryneſſe van Rynouwen*, *Willem van Montfoerde van Zweten*, *Dirk van Zulen*, *Vrederik Uten Ham*, *Vrederik Uten Ham van Baecſtel*, Ridderen, *Gysbert van Vianen van Riſenborch*, *Johan van Ryneſſe*, *Steven van Zulen van Nyenvelt*, *Jonge Gysbert van Vianen van Riſenborch*, *Melys van Mynden*, *Geryt van Zulen van Natewiſch*, *Vrederick van Ryneſſe*, *Jonge Jan van Ryneſſe*, *Ghysbert van Sterckenborch*, *Henric van Ryn*, *Gysbert van Nyenrode van Velſen*, *Steven van Zulen van Nyenvelt Willems*

(1) Zoo luiden de eige woorden van het Verbandt der Staten, 't welk gedeeltelyk Matth. t. IX. Anal. p. 417. en in 't geheel Rer. Amersf. Script. p. 293. te voorſchyn heeft gebracht, en hebbe ik ook 't zelve gevonden en geleſen in het Capittel van Oudtmunſter.

lems ſoen, *Henric van Vyanen Jans ſoen*, *Alfer van der Horſt*, *Jacob Bor van Amerongen*, *Willem van Zulen van Nyevelt*, *Eerſt van Hinderſteyn*, *Gysbert van Herdenbroeck*, *Gysbert van der Haer*, *Johan van der Meer*, *Gysbert van Hinderſteyn*, *Jacob die Voecht van Rynevelt*, *Melys Uten Enge*, *Dirck van Zulen*, *Zweder van Zulen*, *Soude van Ryn*, *Vrederick van Steenre*, *Gysbert van der Haer Henrics ſoen*, *Loef van der Haer*, *Loef van Ruweel*, *Florens van Jutfaes*, *Johan van Jutfaes*, *Jacob van Zulen van Blikenburch*, *Boekel van Ryn*, *Herman van Ryn*, *Otto van Ryn*, *Willam van Vloeten*, *Johan die Welt*, *Steefken van Loenreſloet*, *Alfer van der Meye*, *Willem van Welre*, *Gysbert van Welle*, en *Florens van Blochoven*, waar by zich op S. Georgius avont *Henrik Borre van Amerongen*, en den 15. September de Stadt *Rhenen* gevoegt hebben.

Insgelyks heeft Biſſchop *Rudolph* zich verbonden, de koſten, die daar over te Romen zouden gemaakt worden, zelfs te zullen voldoen (1), en in het byzonder heeft hy *Amersfoort* daar van ontlaſt. (2)

De Raadt heeft, om te beletten dat wegens *Walraven van Meurs* en de Kerkvergaderinge van Bazel geene vermaanbrieven of diergelyke, waar door de ruſt in hunne Stadt konde geſtoort worden, in de Stadt gebracht wierden, opentlyk ter klokke af doen kondigen des vrydags na S. Johans dag decollatio: *Die Raet van der Stat, voir gemeen nutſcap ende orber, ende om alle onruſt, twydrachte ende ander quaet in de Stadt te ſcuwen, verbiet allen horen borgeren*

 ende

(1) De brief daar van is te vinden by Matth. lib. III. de Nobil. I. pag. 773.

(2) Ziet de brief by Matth. Rer. Amersf. Script. p. 297.

ende onderſaten, ende oec allen anderen wtheemſchen perſonen, dat nyemant en geen brieven, proceſſen ofte geboden eniger wtheemſcher Heren ofte Richtere, ende ſonderlinge in der vermynringe des hiligen ſtoels van Romen, ende auctoriteyts ende machten ons hilichs vader des Paeus, binnen der Stadt ofte der Stadt vryheid verkondige, ende die gebode dair off doe, off die brieve off enige copie dair off aen kerken ofte andere ſteden aenſlaen, off laten, off daer by, over ende aen ſyn, dair dat geſchiet, heymelic of openbaer in enigerwys; then ſy, dat de brieven, proceſſen ende geboden yerſte geſien, aengenomen ende belieft ſyn van onſen Heer van Utrecht, ofte ſinen generalen Vicario, ende geoorloft, die ge boden ende verkundige dair off te doen. Ende wairt dat yemant hier ynne bruekich worde, ende die Raet ther waerheyt vonde, dat woude die Raet rechten an des genen lyff, die brukich hier ynne worde, ſonder verdrach. ende dit ſeg een ygelic den anderen voirt, op dat nyemant hier ynne onwetende belaſt worde. Ende hier ſelmen eén cedel, of wthangen voir Haſenberch, om dattet een ygelic weten mach.

De Raadt heeft ook 's woensdags na Victoris eene nieuwe ordre beraamt op de Vechtkeuren, welke in het Utrechts Placcaatboek, alwaar zy op het vorige jaar gebracht word, III. Deel bladz. 282. kan nagezien worden. Als mede op S. Barbaren avont twee mannen gezet om de goederen van luiden des begeerende, openbaarlyk te verkopen, of te ſchatten, en dat wel in dezer voegen: *De Raet heeft een Ordinancie gemaect van der lude goede te vercopen.*

In den eerſten ſo wanneer deſe twee totter lude guede ſitten en vercopen ſellen, ſoe ſellen ſy der lude

de oirbair doen by horen eede, ende ſy en ſellen der lude guet nyet mynen, noch nyemant van horen wegen, ende ſy en ſellen geen veynote weſen an dat guet, dat men dair vercopen ſel, of nyemant van hore wegen.

Item van den guede, dat beſien, geſcat ende vercoft worden, dat ſy dair off hebben ſellen van elken gulden vier doytkens, mitten ſcryfgelde.

Van den guede, dat geſchat ende ontwee geleyt worde, dat ſy dair off hebben ſellen van elken gulden vier doytken.

Item van den guede, dat ontwee geleyt ende nyet geſchat en worde, dat ſy dair off hebben ſellen tot goetduncken der lude, dier dat goet toebehoerde, na der tydt, dat ſy dair over geweeſt hadden.

Item van den guede, dat men ſcattede, ende nyet ontwee geleyt en worde, dat ſy dair off hebben ſellen tot guetduncken der lude, die dat guet toebehoeren, na der tydt, dat ſy dair over geweeſt hebben.

Voirt ſo dit deſen tween bevolen is, ſo en ſelt anders nyemant doen, ende yemant diet hiern tegen dede, die verboerde twintich ponden, alſo dicke alſt geſchiede, ende dat ſouden de Busmeyſters van den Rade wtpanden.

Behoudeliken, dat een ygelic ſyns ſelfs guet vercopen mach, off hy wil, ſonder deſe tween, off enigen van hem dair by te trecken. ende wair ſy nyet by en ſyn, dair en ſellen ſy nyet off hebben: dat is te verſtaen, dattet nyemant doen en ſel, dan die gene, die in den boedel beſtorven ſyn, ende ſonder enich gelt dair off te nemen.

Item van alle guede, dat vercoft wert, ſellen deſe twee manen, ende dat gelt dair aff leveren bynnen achte weken, geſondert off enich guet vercoft worde om

reet

reet gelt, dat ſy dat gelt dan leveren ſellen binnen veertien dagen: ende hier off ſellen ſy hebben van elken gulden een doytken, behoudeliken, off die gene woude, die ſyn guet vercoſt worde, ſelve dat gelt inmanen, dat mochten ſy doen, ſonder enich gelt dair off te geven. Ende ofte deſe voirſcreve vercoſte guede aldus nyet betaelt en worden, dat dan die Raet deſen tween machte gegeven heeſt deſe gueden mitten Busmeyſters van den Rade terſtont wt te panden.

Item off enige huſe vercoſt worden, dat ſy dair off hebben ſellen tot guetduncken der lude.

Item nyemant en ſall by nacht copen, noch leveren.

Item om ghiſte des dienſt voirſcreve, ſo hebben hoir voirvaders ende ſy gehadt, als een ygelic van den tween zeſtien ponden sjairs voir horen dienſt, die deſe twee voirſcreven qwtgeſcholden hebben der Stat van Utrecht voir hem, ende voir alle den gene, die deſen dienſt namaals gegeven ſel werden.

Ende van deſer tyt voirt ſo ſellen deſe twee ende hoir nacomelingen, die deſen dienſt gegeven ſel werden, ſelve vercopen, ende nyemant anders van hore wegen.

Item off enich van deſen tween, die nu den dienſt hebben, off namaels hebben ſellen, dit verbraken, die verboerde dit ambocht, ende twe maenden de Stadt.

Ik heb op het jaar 1425. verhaalt, dat onder de veelvuldige geweldenaryen, gepleegt op den dag der inkomſte van Biſſchop *Sweder van Cuylenborch*, het oproerig volk ook was gegaan naar het huis van *Jacob van Lichtenberch* Prooſt van S. Pieter, en 't zelve geplondert, en alle eerbiedt, voor 't geen tot godsdienſtige gebruiken geſchikt was, uitgeſchud

ſchud hebbende, zelfs de kerkgewaden en boeken, welke tot de Godsdienſtoeffeningen afgeſondert waren, weggenomen hadden, en gedreigt, indien zy hem konden vinden, van het leven te beroven. Om hier van vergoedinge te krygen hadt de gemelde Prooſt zich naar Romen begeven, en aldaar rechtvorderinge verzocht tegen de Stadt, hunne borgers en onderzaten. Doch dewyl al het ongelyk den Prooſt aangedaan was door het muitziek volk, tegen den wil der Regeerders en de goede borgerye, heeft de Raadt den Prooſt verzocht af te willen zien van de begonne rechtsvorderinge, onder belofte van voldoeninge, waar toe de Prooſt zich gewillig getoond heeft; onder zekere voorwaarden, vervat by het beſluit des Raadts, genomen des vrydags na alre Apoſtelen, 't welk van dezen inhoudt is. *Alſo kenliken ende openbair ſyn die grote vreſe, anxten ende laſten, den eerberen Heere* Jacob van Lichtenberch, *Proeſt tſinte Peter t'Utrecht, die onſe lieve heer ende vrendt altoes geweeſt is, in ſinen live, ende grote ſinen ſcade an ſynre haven, gelde, cleynoten ende guede, geleden heeft, dat hem doe van onſen gemene volke en den ommelopen geſchiede, op ten dage der incoempſte Biſſcops Zweders van Culenborch, mit grote ongenaden ende gewelden, dair die Proeſt, om dat onrecht te wederſtaen, ende onſe gemene Stadt dair voir to te ſpreken, ende beteringe mitten recht aff tegenwoerdich tot Romen gereden was; dat doe die vrenden vernemende den Rade te kennen gaven, ſcreef onſe Raet in naem der Stad tot Romen aen den Proeſt, hem biddende, dat hy ſyne rechtvorderinge nederleggen woude, die hy begonnen hadde op onſen borgeren ende onderſaten, die ommeliepen voirſcreve; want ſy hem dat rechten ende beteren wouden van*

der

der Stat wegen, off van der ballingen gueden: heeft die Proeſt doechdeliken, om die vrenden, die buten horen ſculden dair mede belaſt geweeſt ſolden hebben, tontlaſten, tot Romen nedergeſlagen, ende aan den Rade getogen, dair tuſſchen den Proesſt ende onſen Rade out ende nywe van wegen onſer alinger Stadt off overcomen ende overdragen is, dat die Proeſſt, deſe alinge ſake overgeſlegen heeft, ende vergeven om Goits wil, mit eere ende cleynre beteringe hem dair voir te geſchien ende te doen. Welke eer ende beteringe hem die Rade oudt ende nywe geloeft te doen ende in horen boeken geſcreven hebben, ende weſen ſel in deſer manieren: te weten, als die Proeſſt geſtorven is, als wy alle moeten, zellen die Rade out ende nywe tot ſynre begangeniſſen (1) *ende wtvaert comen ende offeren, Gode t'eere, elc horen penninc, ſo verre hy binnen der Stat begraven wort: ende ſo ſal die Raet van der Stadt tot tes Proesſt wtvaert wyn over den Proeſſt geven, als den Schult, elken Overſten ende den Camerair ouden ende nywen een take Ryns wyns, elken Scepen, Rade ende Oudermannen, ouden ende nywen een halve take Ryns wyns, ende elken legen knaap een mingelen na boeren gewoenten.* (2)

Voirt

(1) *Begangeniſſen.*] Dit word hier geſtelt voor den uitvaart, ſchoon het doorgaans verricht wierd op zekere vaſt geſtelde dagen, als het lyk al ter aarden was beſtelt. *Begangeniſſen te doen*, of *begaan* wierden gezegt in deze tyden, in welke het bygeloof noch in zyne volle kracht was, die geenen, welke, een Prieſter een kruis in zyn hand hebbende hen voorgaande, al biddende voor den afgeſtorvene, rondtom het graf van den overleden gingen, zynde de grafzerk met zwart laken bedekt, en om dezelve eenige waskaarzen opgeſtoken. Ziet hier van breeder Matthaeus de Fat. & Fundat. Eccleſ. p. 73. 303. en 397.

(2) In alle ſtatelyke ommegangen, of, zoo men het noemde,

Voirt ſellen alle lyfrenten, dair die Proeſſt heffer off is, ende die brieven dair offſprekende, heel ende ongequetſet bliven ſtaen op zulken live, als zy ſtaen na inhout der brieven.

Voirt ſel men betalen den Proeſſt alle zyne afterſtallige lyfrenten, die hy an der Stadt ten afteren is tot deſer dage toe.

Dezelve Prooſt van S. Pieter heeft zich in dit jaar vergeleken met het Capittel, over het verſchil, 't welk zy eenigen tydt gehadt hadden nopens het geen de Prooſt jaarlyks aan het Capittel uit de goederen van de Prooſtdye moeſt uitkeeren. (1)

1437.

In 't jaar 1437. is de Regeering verzet op deze wyze:

Schepenen.

Pilgrim de Wael.
Willem van Winſen.
Godert die Coninc.
Willem van Gent.
Adriaen van Landscroen.
Steven van Nyenvelt, Borgermeeſter.
Goetſcalc van Winſen.
Reynier van Tetwyck.
Jan van Drakenborch.

Timan

de, proceſſien, wierd door de Stadt wyn gegeven aan de voornaamſte en ook aan de beampten, die dezelve bywoonden, waar van wy in 't vervolg gelegenheit zullen hebben, nader verſlag te doen.

(1) De brieven hier van heeft de Heer Drakenborch in zyn Aanhangzel op de Kerkelyke Oudheden bladz. 350. en volgende, te voorſchyn gebracht.

Timan Nypyſer.
Peter Grawert.
Jacop van Amerongen.

Raden.

Peter over die Vecht.
Geryt Knyff.
Jacob Mertens zoen.
Willem Proeſt.
Henric van Loenreſloet.
Ghiſebrecht Lichtenap.
Herman Claes Vranks zoen.
Jan Schot.
Lambert van Zulen.
Jacop van Winſen.
Henric van Scalcwyc.
Jan van Hamelenberch.
Jan Taets.
Geryt Foeck.
Willem Block.
Peter Hubert Daniels zoen.
Jan Mathys zoen.
Arnt Hoet.
Gheryt van Vloeten Henrix zoen.
Godert Egberts zoen.
Roeloff Tidemans zoen.
Ghiſebrecht die Gruter.
Jan van Lichtenberch Proeys zoen, Borgermeeſter.
Jan Rwſſche Peters zoen.

Oudermannen.

Braem van Lichtenberch.
Philips van Gruenevelt. } Wantſniders.

Hen-

Henric Stamer. } Sniders.
Arnt Gunter.
Jacob Scrodekyn. } Backers.
Ermbrecht over Ryn.
Willam van der Woert. } Molenairs.
Aernt over Ryn.
Dirc Ghiſebrechts zoen. } Lynnewevers,
Aernt Jans zoen.
Henric Jacops zoen. } Brouwers.
Otte Peters zoen.
Peter Calle. } Viſchkopers.
Dirc Heer.
Jacop Proys. } Louwers.
Jan van Amerongen.
Willem Verwer. } Wollewevers.
Arnt Lieboert.
Henric die Witte. } Marsluden.
Godert Coninc van Voerde.
Arnt van Tyel. } Botterluden.
Steven Stevens zoen.
Roeloff uten Elsweert. } Cordewaniers.
Jacop Veen.
Henric Buddinc. } Oudecordewaniers.
Geryt Roedinck.
Tideman Dedell. } Corencopers.
Henric Stoeck.
Meyſter Willem van Boelre. } Steenbickers.
Dirc Holl.
Evert van Strimoet. } Oudewantſniders.
Willem van Budenberch.
Jan Vuſtinc. } Graeuwerkers.
Willem Scrodekyn.
Geryd de Keyſer. } Riemſniders.
Jan Walmer.

Bernt Grawert.
Renier Arnts zoen. } Bylhouwers.
Jan Bolle.
Jan van Benſcoep. } Smeden.
Lambert Menſen zoen.
Sander van Heemſtede. } Zadelaars.

Ik heb op het einde van het vorige jaar meldinge gemaakt van de vereffeninge der geſchillen tuſſchen *Jacob van Lichtenberch*, Prooſt, en den Deken en Canoniken der Kerke van S. Pieter, meeſt het Rechts-gebiet rakende; doch dewyl zy daar door in alles noch niet eens waren, voor al over het geen de Prooſt aan de Kerk jaarlyks moeſte uitreiken, hebben zy in dit jaar noch een nader verdrag aangegaan, om voor het toekomende altydt te worden nagevolgt. (1)

Dit verdrag is eerſt door den Biſſchop en naderhant door de goetkeuringe van Paus Eugenius den vierden bekrachtigt, welkers brief, tot noch toe onuitgegeven, ik in het Regiſter-boek van S. Pieter gevonden hebbe, en dewyl de anderen door den Heer Drakenborch zyn te voorſchyn gebracht, gelove ik geenen ondienſt te zullen doen aan de beminnaars van diergelyke lekkernyen, indien ik dezelve hier plaats geve. (2)

" Eugenius Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei,
" ad perpetuam rei memoriam, Romanus Ponti-
" fex, Dei in terris Vicarius circa quarumlibet
" ejus curae coelitus commiſſarum Eccleſiarum,
" nec

(1) Ziet Drakenb. Aanhangz. op de Kerkel. Outhed. bladz. 363.

(2) Matthaeus de Jure Gladii, cap. VIII. maakt van dezen brief gewag, en brengt 'er een ſtuk van te voorſchyn.

" nec non Ecclefiafticorum, ut fingulis fublatis
" ab ipfis jurgiorum & diffenfionum difpendiis, in
" pacis, quae exuperat omnem fenfum, & quietis
" ubertate altiffimum jugiter collaudare & bene-
" dicere valeat perfonarum ftatus, & indemnitate
" Apoftolicos diffundit copiofius cogitatus, ac il-
" lis, quae pro ipfarum Ecclefiarum & perfona-
" rum fucceffu profpero provide prodiffe compe-
" rit, ut illibata perfiftant, perpetui roboris con-
" fuevit adifcere firmitatem: Sane pro parte dile-
" ctorum filiorum *Jacobi de Lichtenberch* Praepo-
" fiti, *Petri Zuermont*, Decani, & Capituli Ec-
" clefiae Sancti Petri Trajectenfis, nobis nuper
" exhibita petitio continebat, quod olim ipfi pro-
" vide attendentes, quod inter eos mutuo, ipfo-
" rumque fucceffores, fuper fervitio five miniftra-
" tione panis ac cervifiae denariorum ménfurna-
" lium, ac aliorum jurium de bonis Praepofiturae
" dictae Ecclefiae ipfis Decano & Capitulo, debi-
" taque undecunque & qualitercunque provenien-
" tia, pro hujusmodi fervitio five miniftratione di-
" ctis Decano & Capitulo ypothecata & obligata
" cenfebantur, grandis fere fingulis annis moder-
" nis, & etiam retroactis temporibus fuborta fue-
" rat materia quaeftionis, & exinde dicta Ecclefia
" gravia in fpiritualibus & temporalibus pertulerat
" detrimenta, pro evidenti ipfius Ecclefiae utili-
" tate ad unam temporalem ad ipfius Praepofiti
" vitam, nec non aliam, perpetuis temporibus
" duraturas concordias devenerunt: videlicet,
" quod jurisdictio ecclefiaftica Praepofiturae, five
" Archydiaconatus dictae Ecclefiae, cum omnibus
" fuis obventionibus & emolumentis, nec non
" Vafallorum inveftitura, feudorum cognitio &
" decifio, de eisdem beneficiorum collatio, una

" cum praebenda, dictae Praepofiturae annexa, ad
" dictae Ecclefiae Praepofitos, pro tempore exi-
" ftentes, ficuti haec omnia fpectare confueve-
" rant, & tunc fpectabunt ad eundem *Jacobum*
" Praepofitum, ad ipfum, ejusque fucceffores,
" fub certis modo & forma tunc expreffis pertine-
" rent; ita quod de aliis bonis & juribus, quae ad
" dictam Praepofituram pertinere confueverant,
" *Jacobus* & fucceffores praedicti nullatenus fe
" intromitterent; fed effent extunc in antea ab
" omnibus oneribus & obligationibus, five fervi-
" tiis, quibus ratione bonorum dictae Praepofitu-
" rae praefatis Decano & Capitulo, aliisque per-
" fonis, quibus in cervifia & panibus, denariis
" menfurnalibus, & aliis fervitiis five juribus mi-
" niftrare tenebantur, penitus liberi & abfoluti,
" falvo, quod Praepofitus dictae Ecclefiae pro
" tempore exiftens teneretur confuetum fervitium
" in choro dictae Ecclefiae, & in illa, nec non
" miniftrationem, quae alio nomine *mandatum*
" nuncupatur, fingulis annis per totam quadrage-
" fimam pro pauperibus, & in die coenae Domini
" pro Decano, Scolaftico, Thefaurario, Cano-
" nicis, Vicariis & Scolaribus, aliisque Officiali-
" bus dictae Ecclefiae, facere modo confueto:
" nec non omnia & fingula dictae Praepofiturae
" bona, five in cenfibus, vel decimis, groffis aut
" minutis, vel jurisdictionibus, feu dominiis cor-
" poralibus, aut terrarum feu bonorum commuta-
" tionibus, vulgariter *hantwiffele*, five in penfio-
" nibus, redditibus, obventionibus, aut bonorum
" devolutionibus, five in mancipiis aut hominibus
" cerocenfualibus, vel cuermedalibus, feu aliis
" quibuscunque juribus, bonis & rebus confifte-
" rent, ac libera & plenaria adminiftratio five
" difpo-

" dispositio eorundem cum omnibus suis obventio-
" nibus, & emolumentis, certis & incertis, etiam
" ratione sigilli, aut alias quocunque jure prove-
" nientibus, Decano & Capitulo praedictis, ad
" usus personarum in eadem Ecclesia praebendata-
" rum, & aliorum, quibus per ipsius Ecclesiae
" Praepositos pro tempore existentes, ministratio
" de supradictis fieri consuevit, perpetuo incorpo-
" rarentur, unirentur & annecterentur, & inter
" eos secundum ratam, uniquemque eorum con-
" cernentem, ad instar bonorum divisorum sine
" diminutione qualibet, ministrarentur & divide-
" rentur: ipseque *Jacobus* Praepositus, *Petrus*
" Decanus & Capitulum concordiis praefatis, ne-
" mine discrepante, suum consessum adhibuerunt,
" nec non illas acceptarunt & susceperunt, ac il-
" las successive venerabilis frater noster *Rodolphus*
" Episcopus Trajectensis ordinaria auctoritate
" confirmavit, prout in literis authenticis desuper
" confectis, ipsorum Episcopi, *Jacobi* Praepositi,
" Decani & Capituli sigillis minutis, & quarum
" tenores de verbo ad verbum inseri fecimus, ex-
" tensius continetur. Quare pro parte *Jacobi*
" Praepositi, *Petri* Decani, & Capituli praedicto-
" rum nobis fuit humiliter supplicatum, ut con-
" cordiis, acceptationi, susceptioni & confirma-
" tioni praedictis, nec non aliis in eisdem literis
" contentis, pro firmiori illorum subsistentia ro-
" bur Apostolicae confirmationis adiscere de be-
" nignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur
" hujusmodi supplicationibus inclinati, nec non
" concordias, acceptationem, susceptionem &
" confirmationem ac contenta in literis hujusmodi,
" & quaecunque inde secuta, rata habentes, &
" grata illa omnia Apostolica auctoritate, & ex

" certa ſcientia confirmamus & approbamus, ac
" praeſentis ſcripti patrocinio communimus, ſup-
" plentes omnes defectus, ſi qui forſan intervene-
" rint in eisdem. Tenor vero dictarum literarum
" ſequitur & eſt talis."

Hier op volgt dan de brief door den Deken en het Capittel uitgelevert, welke de Heer Drakenborch op de gemelde plaats heeft uitgegeven, en daar na volgt de goetkeuringe van Biſſchop *Rudolph*, welke om dat ze tot noch toe niet gedrukt is, als mede het overige van des Paus brief, ik hier laat volgen.

" *Rodolphus* Dei gratia Epiſcopus Trajectenſis,
" notum facimus univerſis Chriſti fidelibus, tam
" praeſentibus quam futuris, quod nos ad ſuppli-
" cationem venerabilium Dominorum *Jacobi de*
" *Lichtenberch* Praepoſiti; nec non Decani & Ca-
" nonicorum capitularium Eccleſiae noſtrae Sancti
" Petri Trajectenſis, concordias & ordinationes
" per Praepoſitum ex una, ac Decanum & Cano-
" nicos praedictos, partibus ex altera, factas, ac-
" ceptatas, amplexas & ſuſceptas, de quibus in
" literis, quibus haec noſtra praeſens littera eſt
" transfixa, memoratur, tenore praeſentium ap-
" probamus & ratificamus, ratas & gratas habe-
" mus, nec non jura & bona corporalia & incor-
" poralia, prout in dictis litteris deſignata ſunt &
" conſcripta, praeſatis Dominis Decano & Capi-
" tulo, ad uſus, in iisdem litteris deſcriptos, per-
" petuo incorporamus, unimus & annectimus, eas-
" que, ac ea, in Dei nomine auctoritate noſtra
" ordinaria confirmamus noſtrarum teſtimonio lit-
" terarum. Datum anno Domini MCCCCXXXVII.
" menſis Aprilis die undecima. Nulli ergo om-
" nino hominum licet hanc paginam noſtrae con-

" firma-

" firmationis, approbationis, communitionis &
" suppletionis refringere, vel ei temerario ausu
" contraire, si quis autem hoc attemptare prae-
" sumpserit, indignationem omnipotentis Dei &
" beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se
" noverit incursurum. Datum Ferrariae anno in-
" carnationis Dominicae MCCCCXXXVII. sexto deci-
" mo Kal. Apriles, Pontificatus nostri anno octavo."

Ik voege hier noch by, dewyl 't zelve mede het Capittel van S. Pieter betreft, dat in dit jaar *Johan van Nyenrode* aan de gemelde kerk overgegeven heeft den Otterspoorse Tiende, by Breukelen aan de Vecht, waar van ik dezen brief gevonden hebbe:

" Allen den genen, die desen brief zullen sien,
" off horen lesen, doe ic verstaan *Johan van Nyen-*
" *rode*, dat ic voer my, myne erfnamen ende na-
" comelingen, quytgescouden hebbe, ende quyt-
" schelde mit desen tegenwoirdige brieve den eer-
" beren Heren Deken ende Capittel der kerken
" tot sunte Peters t'Utrecht, alle recht, toeseg-
" gen ende aensprake, dat, ende die, ic my ver-
" meten hebbe, ende vermeten te hebben, ofte
" in enigerwys hebbe, of hebben mach, aen den
" Tienden groff ende smal, gelegen in den kers-
" pel van Broeclede an der westziden van der
" Vechten, tusschen der selver Vechten, ende
" den Otterspoer Broecdyck; strekkende boven
" van de Maersenbroeker Weteringe, die nu leget
" uit gescheit tusschen der kerspelen van Maersen
" ende Broeclede voerscreve, voert nederwert
" alsoe veer, als ter Proestyen Gerecht van sunte
" Peter voergenoemt gaet tot aen des Bisscops
" gerecht toe, geheten Otterspoer tienden, ofte
" anders hoe die genoemt moegen wesen, tus-

" ſchen ende binnen der bepalinge voerſcreve,
" ſoe ſy nu gelegen ſyn: ende gelove in goeden
" truwen voer my, minen erſnamen ende naco-
" melingen voerſcreve, den Heren voerſcreve
" geen aenſprake, crot, moyeniſſe ofte hinder
" meer te doen, of te doen doen in enigerwys aen
" den Tienden, gelegen tuſſchen ende binnen der
" bepalinge voerſcreve, nochte aen gene anderen
" horen ende hoirre kerken voerſcreve goede,
" oick waer die gelegen zyn, mer hem vordelic
" in te weſen tot ewigen dagen. Oick mede ſoe
" belye ic *Johan van Nyenrode* voerſcreve, ende
" bekenne voer my, myne erfnamen ende naco-
" melingen voerſcreve, mit deſen ſelven brieve,
" my wittelike ende wel voldaen, betaelt ende
" vernuecht te weſen van alre aenſprake, die ic
" gehadt hebbe, ende hebbe op ten Heren Deken
" ende Capittel voerſcreve, ende hoire kerken
" ende goede voerſcreve, alzo dat ic dair om voer
" my, ende den ſelven mynen erfnamen ende na-
" comelingen, die Heren voerſcreven, ende alle
" die gene, die des van hoirre wegen behoeven,
" claerlicke ende altemael daer van, ende van al-
" len opſeggen, dat ic op hem gehadt hebbe tot
" op datum des briefs, oeck van wat ſaken rue-
" rende, gequyt ende gevryt hebbe, quyte ende
" vrye mit deſe tegenwoirdigen brieve, ſonder
" alle argeliſt. In kenniſſe der waerheit ſoe heb-
" be ic *Johan van Nyenrode* voergenoemt minen
" zegel aen deſen brief gedaen. Gegeven int jaer
" ons Heren MCCCCXXXVII. des manendachs na
" ſunte Thomas dach Apoſtel."

Op dat de Stadt Utrecht wel verzekert zoude zyn voor de liſtige aanſlagen van *Walraven van Meurs*, wiens geſtadige toeleg was de Stadt te be-

bemachtigen, om dus in het bezit des Bisdoms te komen, heeft de Raadt op S. Gregorius avont overdragen, dat Schepenen, Raden en Oudermannen van den nieuwen Raadt mede zoude waken met hunne Gildebroeders, op verbeurte telkens van eenen braspenning; ende indien die geene die niet en waakten, verzuimig waren dezen boetpenning te betalen, zoo zoude de Busmeester van den Rade die betalen, en twee braspenningen uitpanden van de geenen, die zich niet van hunnen plicht hadden gekweeten. Om voorts rust in de Stadt te houden, heeft de oude en nieuwe Raadt den IX. Junius eendrachtig overgedragen, *waer enich man, onse borger off ondersaet, die hem eniger geisteliken here geoirdent off ongeoirdent, hore personen, kerken off cloesteren gueden, rechten off pachten onderwonde, voirstonde, sprake, off boetscapte, off dede, tegendragende onser Stat van Utrecht, onsen Rade, onsen rechten, onsen gemene gueden, vryheiden, off ouden baircomen, die verboerde ende sell uter Stadt wesen vyf jair lang, ende een mile van der Stadt te wesen.* Dit strekte voornamentlyk, om die Heeren, welke *Walraven* volgden, te beletten, de inkomsten, aan hunne geestelyke ampten verknocht, te genieten.

Dewyl het meermalen voorgekomen is, en in het vervolg dikwerf meldinge zal gemaakt worden in banvonnissen, waar in de Raadt dezer Stadt die geenen, die de Stadt verboden wierd, 't zy voor hun leven, 't zy voor zekeren tydt, ook gelaste een myle van der Stadt te blyven, en zulks den Leezer bedenkelyk zal voorkomen, dewyl Stadts gebied buiten deszelfs poorten zich zoo verre niet uitstrekte, zoo moet ik eens voor al den Leezer berichten, dat zulks van alle oude tyden af verricht

is geweeſt, zoo verre zelfs, dat al ſtond het in het vonnis niet uitgedrukt, echter die gene, welke de Stadt verboden was, een myle van de Stadt blyven moeſte, hebbende ik in een oudt boek op Parkement geſchreven, in ons Stadhuis beruſtende, dit navolgende gevonden: *Int jair ons Heren* MCCCLXIIII. *des Donderdaghes voer ſinte Johans dach te Middeſomer, wart overdraghen mit out Raet ende mit nywe, waer dat yemant die lyf of lit verboert hadde, of die de Stad verboden wair, of noch verboden worde, alwaer daer ghene mile ghenoemt, dat hi nochtans een mile van der Stadt weſen zel.* En zyn in dit zelve jaar des Saturdags na Epiphaniae, *Lambert Walmer*, die voor vyftig jaren om zyne begane misdaden de Stadt verboden was, en *Egbert van Zweten*, die eenen manſlag begaan hadde aan *Gerrit Wouters*, en uit dien hoofde de Stadt ontzeit was, met den zweerde gerecht, om dat zy voor de Stadt en binnen een myl van de Stadt gekomen waren.

Johannes van Elsweert, Canonik en Kerkmeeſter der Buur-kerk, heeft aanzienlyke geſchenken aan de gemelde Kerk gedaan, beſtaande in eenen gouden beeker en ſchotel, wegende drie mark, twee vergulde kruiken, een ſwart zyde kleet met gout en edele geſteentens verçiert, om te bedekken den geheiligden ouwel, en eenen kelk of beeker, waar in het lichaam onzes Zaligmakers, naar het voorgeven der Roomſche Kerke, by de zieken gebracht wierdt, met een zeer fraai misboek, onder voorwaarde dat deze goederen nooit vervreemd zouden worden, maar aan de Buur-kerk altydt blyven, om in alle hoogtyden daar van gebruik te maken. (1)

Aar-

(1) De giftbrief kan nagezien worden by Matthaeus I. Fundat. Eccleſ. VI. p. 170.

Aarnout Hertog van Gelre heeft in dit jaar het Karthuiſer Klooſter te Bloemendaal, buiten dezer Stadts Weerd-poort gelegen, toegeſtaan jaarlyks zes voeder-vaten Wyns, vry van de Gelderſche tollen, te mogen voeren naar het Klooſter (1), ten bewyze, dat die Klooſter-heeren niet geheel afkeerig van den Rhynſchen wyn zyn geweeſt.

Ook moet ik niet overſlaan, dat den XXII. Auguſtus de vyf Capittelen, de Ridderſchap en de Stadt van Utrecht, het eens geworden zyn omtrent het maken en leggen van een Sluis in de Vecht aan den Hinderdam, en eene vaſte ordre beraamt hebben, omtrent het onderhouden en ſchouwen van de Vecht en den Rhyn. (2)

Het ſchynt, dat voortydts op de Staats-vergaderinge, welke in dezen tydt het *Generaal Capittel* (3) wierd genoemt, veele, zoo niet alle, Leeden des Raadts der Stadt Utrecht verſchenen zyn, doordien ik in des Raadts boek op onzer Vrouwendag aſſumptio aangetekent vind: *Scepen, Rade ende Oudermannen ſyn overdragen eendrachtelic, voer ruſte ende vrede, dat ſo wanneer de Overſte then generael Capittel gaen, dat niemant van onſen Rade anders, dan Overſte, then Capittel comen en ſellen, ende aldair mit Ridderſcap, off mit nyemant anders, te rade ofte ſprake gaen, off comen en ſellen, dan bi den Overſte, off ſy dair by van den Overſte geroepen warden, ende yemant, die anders deden, die ſel twe jaren uten Rade weſen.*

De

(1) Matthaeus ibid. lib. II. cap. 3. p. 425.
(2) Ziet Utrechts Placcaatb. III. Deel, bladz. 215.
(3) Ziet Matthaeus tom. II. Analect. p. 59. en Fundat. Eccleſ. lib. I. cap. XV. §. 4. en van Ryn Aantek. op de Kerkel. Outh. II. Deel, bladz. 203.

De Saturdag was geſtelt tot het houden van den wekelykſchen Marktdag; doch dewyl zomtydts op denzelven de vieringe van eenen heiligen moeſt verricht worden, zoo heeft de Raadt des Vrydags na Martini in den Winter verſtaan:

Om Gode te eren, ende die heilige dage te vieren, ſo gebiet die Raet, ende laet enen ygeliken weten, dat ſo wanneer het Saterdages heilich dach is, ſo en ſelmen des dages hier geen marcte houden, noch marcte weſen; mer die marctdach ſel dan weſen, ende ſel men houden des yerſten werkedages voer den Saterdach voirſcreven, dat is te verſtaen, waert des Vridages oick heilich dach waer, ſo ſel die marctdach des Donredaghes te voren weſen, alſo verret dan werkedach is, ende ſo voirt vervolgende.

Door het Waterſchap van Byleveld eene houte brugge gelegt zynde aan het einde van Gerverscop, over de rivier van Byleveld, hebben de gemeene buuren van Gerverscop aangenomen ten eeuwigen dage die brugge te onderhouden; zynde aan hen toegeſtaan, om altydt de aarde tuſſchen den Indyk en Gerverscop te mogen halen ter aanhoginge en ſterkinge van de brugge. (1)

Wy hebben hier boven bladz. 216. gewag gemaakt van een Raads-beſluit, vervattende de ſtraffe tegen de Overſpeelders geſtelt. In dit jaar heeft de Raadt een nader beſluit tegen dezelve genomen, 't welk, ten blyke hoe deze zonde in deze tyden geſtraft is geworden, ik geoordeelt hebbe hier in te moeten voegen. 't Zelve is des Vrydags op S. Lucien dag in dezer voegen ter klokke afgekondicht: *Alſo alle overſpele tegens den geboden Goits*

(1) De brieven hier van zyn te vinden in het Utrechts Placcaatb. II. Deel, bladz. 144. en 145.

Goits ende der hiliger kerken ſyn, ende onſe Raet dair omme dat dicke verboden heeft, dair noch grote gebreke ynne gevallen ſyn, dair omme gebieden die Rade van onſer Stadt out ende nywe allen den genen die in overſpuele ſitten, mannen ende wyven, nyemant geſondert, dat ſy hem van een ſcheiden tuſſchen dit ende en Sonnendage naiſtcomende, ende van malkanderen bliven, ſonder ummermeer weder te ſamen te comen, by enen koer van vyf en twintich ponden, dat is te verſtaen, een man, die een getruwet wyff heeft, off een wyff, die een getruwede man heeft, off man ende wyff, die beide ander wyff ende manne getrouwet levende hebben, die ſellen elc hoir koeren voirſcreven verboeren, off zy tot eniger tyt weder te ſame vergaderden.

Ende enige wive, die getruwede man hebben, ende mit yemant anders in overſpuele ſaten, ende hem niet en ſcheyden ende geſcheiden bleven, zellen verboeren den ſelven koer.

Mer wair yemant van onſen Rade, die hier bruekich ynne wair, ende hem niet en ſcheiden, als voirſcreven is, die ſellen gelden dubbelde koeren, ende een jair lang hier toe wt den Rade te weſen.

Oec enich onſer knapen ofte knechte (1) *die in overſpuele zaten, ende nyet en ſcheiden, als voirſcreven is, die ſell terſtont hier toe ſyn cleder nederleggen, dubbelde koeren gelden, ende een jair ſyn ambocht verboeren.*

Ende deſe koeren ſellen die bruekige brengen voir onſen Rade op ter kiſten, als die Rade dair te rade ſitten, ende die koeren ſellen hebben die Raet dat der-

(1) Zoo wierden te dier tydt Stadts Deurwaarders en Boden genoemt, waar van wy in 't vervolg nadere gelegenheit zullen hebben om iets aan te tekenen.

derdendeel, die Buſſemeyſter dat ander derdendeel, ende zoe wie deſe overſpuelers melt, ende den Rade bybrenget, dat derde derdendeel. Ende dit hebben die Busmeyſters die nu ſyn, geſwoeren aldus te houden, ende nyet te verbreken: ende des gelycx ſellen alle Busmeyſters van den Rade alle jair doen therſtont nae onſer Vrouwen Lichtmiſſe.

Ende hier toe off die overſpuelre man, wyff, off beide, hem aldus nyet en ſcheiden, off namaels weder te ſamen quamen, zoe zelmen den man, off wyff off beide, die in overſpuele aldus te ſamen ſaten, die Stadt verbieden vyff jair lang, ende een myle van der Stadt. quamen ſy oec weder in onſer Stadt tenden der vyff jaren voirſcreven, ende ſy nyet van malcanderen geſcheiden en waeren, off weder te ſamen quamen, zoe zoude men hem onſe Stadt verbieden thien jair lang.

Voert hebben die Rade out ende nywe overdragen, dat alle die gene, die in overſpuele aldus geſeten hebben, ende geſcheiden ſyn, die een in des anders huys, dair ſy ynne wonen, nyet comen en ſellen, by dage off by nachte, by den ſelven koer als voirſcreven is.

1438.

In den jare 1438. zyn tot Regeerders verkoren:

Schepenen.

Dirick van Houdaen.
Arnt van Amerongen, Borgermeeſter.
Rotert Proys.
Eerſt van Herdenbroec.
Henric Vranck.
Johan Sloyer.

Jan

Jan Trinde.
Jan die Coninc.
Roetert van Landscroen.
Herman van Lewenberch.
Renier uten Ham.
Jan van Jutfaes.

Raden.

Johan over die Vecht.
Huge van Gruenenberch.
Dirc Willem Henrics zoens zoen.
Dirc over Ryn.
Jan van Cleve.
Jan Grawert Wouters zoen, Viskoper.
Louwrens Vranc Godeverts zoen.
Voern van Kersberch.
Johan de Wit.
Peter van Abcoude.
Ghiſebrecht de Wolf van Hamelenberge.
Willem van Snellenberch.
Jan Grawert Hugen zoen.
Simon van Teilingen.
Ghiſebrecht van Vlueten.
Jonge Jan van Lichtenberch, Borgermeeſter.
Eerſt Jans zoen.
Johan Rwsſch.
Wemmer van Marſen.
Renier Modde.
Geryt van Hensberch.
Wouter Schot.
Henric van Gent.
Jacop Tidemans zoen.

Ouder-

Oudermannen.

Bertelmeus Soudenbalch. Johan Foyt.	} Wantſnyders.
Jan Knyff. Claes van Gruenenberch.	} Snyders.
Henric Haſert. Pouwels Scrodekyn.	} Backers.
Geryt Pyl. Evert Everts zoen.	} Molenairs.
Andries van Coten. Claes Jans zoen van Monikendam.	} Lynnewevers.
Jan Dedel. Vrederic Vrederix zoen.	} Brouwers.
Geryt Vrenc. Gysbert Claes zoen.	} Viſchcopers.
Geryt Jan Weſſels zoens zoen. Geryt Steffens zoen.	} Louwers.
Henric Jacob Dirix zoens zoen. Wouter Stevens zoen.	} Wollewevers.
Geryt van Zulen. Lubbert de Waell.	} Marsluden.
Jan van Tyell. Jan van der Meer.	} Botterluden.
Geryt de Haen. Geryt de Veeſe.	} Cordewaniers.
Jan van Ewyc. Jan Gysberts zoen.	} Oudecordewaniers.
Boudekyn Wimkens zoen. Geryt van Luttikenhuys.	} Corencopers.
Peter Huberts zoen. Geryt Willems zoen.	} Steenbickers.
Henric Bloc. Geryt Goes.	} Oudewantſniders.

Hen-

Henric Jan Clyas zoen. Jacob Dircx zoen.	} Graeuwerkers.
Gysbert Louwe. Jacob Pot.	} Ryemſniders.
Peter Stevens zoen. Willem Arnts zoen.	} Bylhouwers.
Aernt Oge. Corskyn de Brwn.	} Smeden.
Geryt Mathys zoen. Geryt van Neſſe.	} Zadelairs.

Onder de ballingen was geen der minſten *Willem van Dorſſchen*, geſproten uit eenen ouden Utrechtſchen Stam, van welke volgens het getuigeniſſe van Buchel (1) de *Dorſſche Veenen*, gelegen by Overmeer, of den Hinderdam, hare benaminge hebben. Deze hadde het met *Sweder van Cuylenborch* tegens Biſſchop *Rudolph* gehouden, en daarom in den jare 1426. voor eeuwig hem de Stadt verboden zynde, zoo als ik hier boven bladz. 327. heb verhaald, hadde hy nochtans tegens zyne belofte en verband, by eenen oirveede brief gedaan, van tegens de Stadt noch deszelfs borgers en onderſaten niets vyantlyks te zullen onderneemen, verſcheide tochten tegens de Utrechtenaars bygewoont, en met veel iever Biſſchop *Rudolph*, en die hem gunſtig waren, getracht nadeel toe te brengen, waarom ook geld op zyn lyf was gezet, zoo als ik hier boven bladz. 370. heb gemeld. Doch op dezen tydt door den Heer van Cuylenborch afgevaardicht zynde naar Holland, wierd hy door de Utrechtenaars op den weg gevangen en naar de Stadt gevoert, alwaar hy met den zweerde ter doodt gebracht is, volgens dit Raadtsbeſluit,

(1) Ad Hedam p. 289.

besluit, des Woensdags na Invocavit genomen: *Want Willam van Dorschen boven ende tegens synre oirveden ons gedaen mit sinen eede, segell ende brieve, die hy ons nyet gehouden en heeft, ende dairn tegens onse Stadt ende goede lude mit gewelde ende bloitstortinge tovervallen mit vremden luden tot menigen tyden op reyse ende wegen dit te doen geweest heeft, dat God verhuet heeft, alſo hy ſelver dat beliet heeft, ende ſyn belyenge mit ſyns ſelfs hant geſcreven heeft, dairomme ſelmen dat rechten aen ſyn lyff.*

Des Donderdags na Margarete heeft de Raadt, overeenstemmig haare voorrechten ende vryheden, verstaan, *ſo wie enigen borger van Utrecht beſpreken wil, dat ſel hy doen voor den Rade van der Stadt, ende nergens anders.* (1)

In dit jaar zyn 'er oneenigheden ontstaan tusschen den Bisschop en die van Emmenesse, welke zoo hoog geresen zyn, dat de Bisschop genootzaakt is geweest (dewyl die van Emmenesse weigerden de uitspraak daar van over te laten aan de drie Staten van den Lande) volk van wapenen by den anderen te doen komen, om hen tot reden te brengen. Waar over de geschillen geweest, en hoe dezelve geslist zyn, hebbe ik niet konnen nagaan, maar alleenlyk daar van gewag gemaakt gevonden in het Buurspraak-boek des Woensdags na Bartolomei in dezer voegen: *Want die van Emmenesse hoer ſaken tegens onſen Heer van Utrecht niet bliven en willen aen den dryen Staten van den lande, ſo ſyn onſe Rade out ende nye overdragen, dat onſe Stat onſen Heer van Utrecht dienen*

(1) Ziet hier van breeder Matth. de Nobilit. lib. II. cap. 14. en Utrechts Placcaatb. III. Deel, bladz. 277.

nen willen op die van Emmenesse, geliken hy gebeden heeft (1), *dairom waernt den Raet ende verbiet allen onsen borgeren ende ondersaten, dat nyemant daer in den velde, of anders tegens onsen Heer van Utrecht, of tegen onse Stat, Rade, ende luden goede, die van Emmenesse hulpe of bistant en doe, noch die van Emmenesse en voerstae in eniger wys, totter tyd toe, dat die van Emmenesse voirscreve hoer saken tegens onsen Heer gebleven syn aen den drien Staten voirscreven. Ende waer yemant, die hieren tegens dede, die sel verbueren tien jaer die Stat, ende een mile van der Stat te wesen.*

De Graaf van Meurs veel volks by den anderen verzamelende, om daar mede ter hulpe van zynen Broeder in het Neder-ſticht te vallen, heeft de Raadt dezer Stadt, daar van kenniſſe gekregen hebbende, nevens de Steden Amersfoort en Rhenen, en het gantſche Geſticht, beſloten, dezen aanval met alle hunne macht te helpen wederſtaan, en ten dien einde des Donderdags na Lamberti opentlyk by klokluidinge den volke dit navolgende bekent gemaakt: *Die Rade van der Stadt oude ende*

(1) *Gebeden heeft.* Dit moeſt de Biſſchop doen, wilde hy byſtant van de Stadt hebben, vermits dezelve niet verplicht was den Biſſchop te dienen of te volgen buiten hare muren, ten ware zy het wilden doen met haren vryen wil, volgens de verklaringe van Biſſchop Hendrik in den jare 1250. gedaan, te zien by Buchel ad Hedam p. 219. welk zonderling voorrecht Biſſchop Ghye van Henegouwen in den jare 1302. nader beveſticht heeft. Ziet Buchel. ad Hedam p. 235. en wanneer de Stadt de Biſſchoppen volk gaf om mede te velde te trekken tegens zyne vyanden, waren de Biſſchoppen gewoon eenen brief aan de Stadt uit te leveren, waar by zy verklaarden, dat de Stadt zulks van rechte gunſte en niet van eenig rechts wegen deden. Voorbeelden daar van konnen gezien worden by Matth. lib. III, de Nobil. cap. 1. en de Jure Gladii, pag. 128.

ende nywe waarnen ende laten weten allen onſen borgeren ende onderſaten, dat ſy van lieven vrenden gewaernt ſyn, dat die Muerſche bidden ende hen ſtarken, om in onſen Stichte ende lande te comen, onſe koern alhier gewaſſen te verbernen, dat lant te beſchadigen ende tovervallen mit gewelde, dat onſe alinge Stadt, die Stadt van Amersfoirde ende van Renen, mit alle onſer ende hore machten, ende mit alingen den Geſtichte, mitten clockenſlage, by der genaden ende hulpe van Gode, weeren ende wederſtaan willen, ende des Geſtichtes palen beſchermen. hier omme laet die Raet voerſcreve out ende nywe weten, ende gebieden allen onſen borgeren ende onderſaten voirſcreven, die twintich jair out ſyn, off dairn boven, ende van outheiden off anderen horen gebreken nyet binnen geſcreven en ſyn te bliven, dat een ygelick van hem ſyn harnaſch rede maken ende rede hebben, om als men die banclock ſlaet, dat een ygelic rede ſy, ende onſen Overſten ende Homans volge, dair ſy mit onſer Stadt ende volcke voirtrecken ſellen, ende dat elc hem ſel beſaten tot provande tot drien dage: ende dat hem dair nyemant ynne en verſueme off en verlegge by enen koer van vyftich ponden, ende dien koer nyemant te verdragen. ende dien koer ſell een ygelic, die hem hier ynne verſwmde, brengen op onſer Stat kiſte: ende waer yemant, die buten onſer Stat toge, of wt waer, ende niet yn en quaem, ende mede toge die ſel verbueren den ſelven koer.

Voirt gebiet die Raet alle den genen, die binnen onſer Stat, ofte Stat vryheiden wonen, die perden ende wagen hebben, dat ſy die rede maken, hoir perden voederen ende rede ſyn om onſer Stat dair mede te dienen in der reyſen voirſcreven.

Ende des gelycx by beveel ons genedichs Heren van

van Utrecht, ſynre raden ende vrienden, ende ons Raets voirſcreve, ſelmen bieden, ende die Panders ende Boden dair omme wtſenden overal in den lande, dat alle lantlude hoir wagen ende perde rede maken, voederen ende rede hebben, ende binnen onſer Stadt comen, ende onſer Stadt ende gueden luden dienen, als men hem dat ſeggen ſel.

Uit dit opmerkelyk beſluit kan men opmaken het gezag des Raadts over hunne borgeren en ingezetenen, ter weeringe van alle vyandlyke onderneemingen, niet alleen tegens de Stadt, maar zelfs tegens het platte landt, welke willig en zonder eenig tegenſpreken aanſtonts op het bevel hunner Regeerders bereit waren om den gemeenen vyand het hoofd te bieden.

Om dezen tegenſtant ontzachelyker te doen zyn, hadden de Overſten dezer Stadt de Ridderſchap aangeſproken, om het hunne toe te brengen ter wederſtand van den gedreigden inval, welke hier op zich ook verbonden heeft om het Geſticht mede te helpen beſchermen tegen alle vyandlyk gewelt. Dit heeft de Raadt des Sondags op S. Matheus dag opentlyk bekent gemaakt in dezer voegen: *Die Raet laet weten enen ygeliken, alſo die Ritterſcap alhier gebeden waeren by onſen Overſten te comen, om raets te nemen onſe lant te beſchutten, hebben die Ritterſcap by onſen Overſten geweeſt, ende hem guetliken geantwoirt, dat ſy dat Sticht mit hem gerne willen helpen beſcudden voir die gewelde.* En ſchoon op den zelven dag de Raadt gelaſt hadde, dat ieder zoude letten op het ſlaan der banklok, om, als die voor de derde reize gehoord wierd, uit te trekken, en dat alle, die met wagenen op ontboden waren, zich op de Neude zouden laten vinden, en dus alles bereit was tot den uittocht, zoo

 vinde

vinde ik echter niet, dat dezelve van gevolg is geweeſt.

Eer ik hier van afſcheide, moet ik noch aanmerken, dat, ſchoon ieder, die wagen en paerden hadde, verplicht was dezelve gereet te hebben, om in den uittocht te dienen, op een zeker gering loon, echter die alle niet mede te velde zyn getrokken; maar alleen zoo veele wagenen en paerden, als de Raadt nodig oordeelde tot den voorgenomen Veldtocht dienſtig te zullen zyn, welke nevens der Gilden wagens het heir volgden; en indien de benoemden tot den uittocht met hunne wagenen en paerden ter beſtemder tydt niet gereet waren, of dezelve tot eenig ander werk gebruikten, verbeurden zy vyftig ponden.

Eer ik tot het volgende jaar overga, moet ik kortelyk melden, dat *Jan van Treſlong*, Canonik van Oudemunſter, met bewilliging van het Capittel van Oudemunſter, de aanzienelyke Heerlykheit van *Stein* by ter Goude gelegen, met alle zyne rechten, hoge en lage tienden, veerlaan, ſwaandreven, en renten, ſprekende op de inwoonende Regulieren, aan de ſtede van ter Goude in erfpacht den 15. April dezes jaars verkocht heeft voor 2800. Rhynſche guldens. (1)

1 4 3 9.

In den jare 1439. zyn deze volgende tot de Regeering der Stadt verkoren:

Sche-

(1) Ziet Walvis Beſchryv. van ter Goude I. Deel. bladz. 43. en II. Deel bladz. 122.

Schepenen.

Pelgrim de Wael.
Willem van Winſen.
Godert Coninc, Borgermeeſter.
Steven van Nyenvelt.
Jan Proys van Lichtenberch.
Henric de Wit.
Reynier van Tetwyc.
Adriaen van Landscroen.
Jonge Vrederic van Drakenborch.
Jacob van Amerongen.
Timan Nypyſer.
Ghiſebrecht van Ryſenberch de Jonge.

Raden.

Jan van Clarenborch.
Geryt Knyff.
Wouter van Cleve.
Jacob Martens zoen.
Henric Jacobs zoen.
Peter Call.
Johan Taets.
Braem van Luttikenhuys.
Jacob Proys, Borgermeeſter.
Jan Rwſch Peters zoen.
Jacob van Winſen.
Jacob Veen.
Dirc Haſert.
Jan van Hamerſteyn.
Aernt Hoet.
Reyner Aernts zoen.
Geryt van Vlueten.

Roeloff Tymans zoen.
Gysbert de Gruter.
Jan Schot.
Willem Bloc.
Willam van Boelre.
Tyman Dedel.
Eerſt Taets.

Oudermannen.

Braem van Lichtenberch. } Wantſnyders.
Philips van Gruenevelt.
Claes Sys. } Sniders.
Henric Knoep.
Jacob Schrodekyn. } Backers.
Willem Proeſt.
Willem van der Woirt. } Molenairs.
Geryt Beernts zoen.
Faes van den Paſſche. } Lynnewevers.
Dirc Gysberts zoen.
Henric van Loenreſloit. } Brouwers.
Dirc Tymans zoen.
Meyſter Jan. } Viſchkopers.
Gysbert Lichtenap.
Herman Claes Vranc zoen. } Louwers.
Geryt van der Ae.
Willam de Verwer. } Wollewevers.
Aernt Liborts zoen.
Lodewyck de Waell. } Marsluden.
Godert Coninc van Voirde.
Aernt van Tyell. } Botterluden.
Claes Rolufs zoen van Valkendael.
Roloff uten Elsweert. } Cordewaniers.
Jan van Hamelenberch.

Hen-

Henric Buddinc. Jacop Schout.	} Oudecordewaniers.
Jacop Peters zoen. Daem Cloetinc.	} Corencopers.
Albert Bertelmeus zoen. Jan Noteboem.	} Steenbickers.
Tyman Dedel. Willem van Blidenborch.	} Oudewantſniders.
Godſcalc van Winſen. Willem Schrodekyn.	} Graeuwerkers.
Geryt de Keyſer. Willam van Gent.	} Ryemſniders.
Evert Elyas zoen. Splinter Egberts zoen.	} Bylhouwers.
Geryt van Boemel. Willem Geryts zoen.	} Smeden.
Willem Jans zoen. Sander van Heemſteden.	} Zadelairs.

Ik heb hier voor reets aangemerkt, dat de borgers verplicht waren binnen de Stadt te woonen op verbeurte van hun borgerrecht, op dat zy in tyden van oorlog de Stadt zouden konnen dienen en helpen beſchermen tegens alle vyandlyke aanvallen. Het is echter wel gebeurt, dat hier van afgegaan is, waar van ik een voorbeelt gevonden heb in het begin van dit jaar, in 't welk op den dertienden avont toegeſtaan is aan *Melis uten Enge* te woonen op zyn huis in Langbroek, en zyn borgerſchap te behouden, onder voorwaarden, dat hy allen dienſt aan de Stadt en zyn Gilde doen zal, als of hy hier binnen woonde, en of hy t'eniger tydt in de Stadt geeiſcht wierde, dat hy dan aanſtonts komen en blyven, en de Stadt dienen zou-

de, als een borger ſchuldig is te doen. (1)

Op verzoek van Schepenen is voor der Schepenen bank gemaakt een bank, waar op twee mannen teſſens konden ſtaan, waar op in 't vervolg van tydt alle, die hun onſchout voor Schepenen zouden doen, zich zouden vertoonen, op dat een iegelyk het afleggen hunner eeden zoude konnen zien en hooren.

Ik heb hier boven bladz. 95. te voorſchyn gebracht het goetvinden des Raadts dezer Stadt, waar by zy hare borgeren verboden hadde zich in andere Heeren of Vrouwen dienſt te begeven. Waar uit men licht kan opmaken, dat de borgers vrye luiden moetende blyven, ook zulks voor al plaats moeſte hebben by die geenen, welke tot leeden van den Raadt gekoren waren. Dit was ook

(1) Een aanmerkelyk voorbeelt hier van hebbe ik al gevonden in den jare 1403. zynde niet alleen *Vrederic van Drakenborch*, om dat hy op het verzoek van den Raadt zyn huis *Drakenſteyn*, aan het Geſticht hadde opgedragen, maar zyne nakomelingen, ja zelfs die daar na op het huis zouden wonen, vergunt hun borgerſchap te behouden. Al te merkwaerdig is des Raadts beſluit om het niet op te geven. *In 't jaer van* XIIII^c^ *ende drie op ten vyften dach in September wart overdragen mit out Raet ende mit nywe. Want Vrederic van Drakenborch zyn huys ghebeten Drakenſteyn, gheleghen in den wilden baen in den kerſpel van Baarn, opdroech den Gheſtichte van Utrecht, om dat wys aen hem begheerden, zo hebben wi hem weder gheconſentiert, ende gheoorloeft, dat hi of zyn nacomelinghen, ende die ghene die borgers t'Utrecht ſyn, ende op zine voerſcreve huze ende lande woenen, hoer borgherſcap verwaren ende behouden moghen. Maar zo wanneer dat zi daer af varen, zo zellen zi binnen jaers daer na binnen Utrecht comen mitter woene, ende en dade zi des nyet, zo waren zi hore borgherſcap qwyt.* In den Jare 1450. vrydags na Purificatio Mariae is *Steven van Nyevelt*, ook toegeſtaan op zyn huis te Vleuten te wonen, en zyn borgerſchap te behouden, ziet Matth. de Nobilit. lib. II. cap. 14.

ook van oude tyden af in acht genomen, en zekerlyk een krachtig middel ter behoudinge hunner vryheit; 't welk zoo verre ging, dat luiden leenplichtig aan andere Heeren wordende, uit den Raadt geweerd wierden. Dus vinde ik in een oudt boek, *liber albus* genaamt, dit aangetekent: *Om dat Haer Johan van Lewenberch, Henric van Lewenberch zyn broeder, Harman van den Rine, Johan Uterweerde ende Ghisebrecht Ghisebrechts Gunters sone, manne geworden syn des Graven van Hollant, so syn si ewelic uter Stat Raed geleyt bi oud Raed ende bi nywe, ende bi ghemeenre morgensprake van allen ghilde. Dit geschiede in 't jaer* 1424. Doch hier in eenige indracht gekomen zynde, en de Raadt willende dat zulks in het toekomende ſtiptelyk zoude worden nagekomen, heeft des vrydags na Viti & Modeſti dit beſluit genomen: *Also onse oude rechten ende goede gewoenten syn, ende over lange jaren geweest hebben, om onser Stat te vryer te mogen raden, ende die rechten te bet te vynden, dat geen man van onsen Rade, oude ofte nye, eniger Heer ofte Vrouwen, Jonker of Joncfrouwen, rade wesen, noch hoer clederen off caproen dragen en sellen, dat wyltyts verdwaelt is geweest: so willen die Rade oude ende nywe die oude huer goede gewoente also houden, ende syn overdragen, dat van deser tyt voert geen man, die enicher Heeren, Vrouwen, Jonckeren of Joncfrouwen raden syn, ofte hoer clederen of caproen dragen, in onser Stad Rade voer Scepen, Rade, of voer Oudermanne niet comen en sellen: ende dit selmen een ygeliken vragen by sinen ede op onser Vrouwen Lichtmisse avont, als sy te rade gecoeren syn.* (1)

Zeer

(1) Dit beſluit is ook door Matthaeus aangehaalt lib. IV. de

Zeer zorgvuldig waren ook de Regenten van dezen tyd omtrent de rydinge van het brood, op dat het gemeen in deszelfs gewichte niet verkort zoude worden. En om niet alleen aan de twee Oudermannen, maar ook aan de Schepenen en Raden, welke uit der Bakkers gilde leeden des gemeenen Raadts waren, alle gelegenheit te beneemen, om ten hunnen voordeel de rydinge te doen zetten, heeft de Raadt daar in voorzien door dit besluit in de maand Junius genomen: *Scepen, Rade ende Oudermans syn eendrachtelic overdragen, dat van dese tyt voert geen Scepen, Rade, Oudermans van den Backer gilde daer over, off daer by, wesen en sellen, noch vervolch daer om doen en sellen, heimelic noch openbaer, daer die Rade geset totter rydinge van den brode, die rydinge den Backeren geven sellen, noch daer om bidden off schenken, off enige hoer raet daer om doen, om die ridinge te setten, te lichten, off te beswaren by hem, off by yemant anders; mer der Backer Scepen, Rade ende Oudermans sellen hoeren bode senden aen den Rade van der Stat totter rydinge geset, ende die Rade sellen der Backer bode die rydinge geven na der marcten. Ende enich Scepen, Raet, off Ouderman van den Backeren, die hiern tegens dede, die soude van diere tyt voirt wt onsen Stat Rade wesen, ende dair nyet te Rade comen binnen twee jaren dair naestcomende: ende hier sellen die Rade van der Stat die Rade totter rydinge geset om ede, of sy enige gebreke, ende aen wien, hier ynne weten off vernemen, om dat den gemene Rade by te brengen, also dicke als sys vermaent worden.*

Ieve-

de Nobilit. 25. en staat ook in het Utrechts Placcaatboek III. Deel bladz. 72.

Ieverig waren ook de Regeerders, om in alle gelegenheden het recht hunner borgeren voor te ſtaan, en niet toe te laten dat 'er eenige indracht in hunne voorrechten geſchiede. Hier van word in dezen tydt een merkwaardig voorval gevonden in des Raadts dagelyks boek, in welke gewaagt wordt van zes van Emmeneſſe en vyf van Bunſchoten, borgers dezer Stadt, aangeklaagt en te recht gedaagt voor den Biſſchop over verbeurde keuren. Dit ter kenniſſe van den Raadt gekomen zynde, heeft zy des Maandags na S. Jacob eenparig beſloten hunne Overſten te zenden ter plaatze, daar de Biſſchop zynen rechtdag zoude houden, en hem te kennen te geven, dat die luiden borgers dezer Stadt waren, verzoekende hen ongemoeit te laten, en hunne zaken te brengen ter beſliſſinge en uitſpraak van den Raadt, die goet recht over hen zoude doen: en waren de Overſten gelaſt, indien tegen dit verzoek eenige rechtsvorderinge op hen geſchiede, te verklaren, dat de gemeene Raadt de *hoeftheer* van deze hunne borgers zoude zyn, dat is te zeggen, dat de Raadt hunne zake voor hare rekeninge nemen, het ongelyk deze aangedaan achten hen geſchiet te zyn, en deze borgers beſchermen zoude tegens alle recht-oeffeningen, die men ſtrydig met hunne voorrechten ondernemen zoude. Ik twyffel niet, of de Biſſchop zal hier in de meeninge des Raadts opgevolgt hebben, dewyl 'er in des Raadts boek geene vordere meldinge van gemaakt wordt, en zekerlyk de Raadt, indien de Biſſchop aan dit verzoek niet voldaan hadde, de zaak vorder vervolgt zoude hebben, dewyl zy verplicht was de voorrechten hunner borgeren, die nergens dan voor den Raadt dezer Stadt in rechten konden betrokken worden, ongeſchonden te bewaren.

Mo-

Mogelyk zal iemant, dit lezende, denken, hoe konnen deze luiden van Emmenesse en Bunschoten *Borgers* genaamt worden, daar ik hier voor hebbe aangetekent, dat de borgers, wilden zy hun borgerrecht behouden, binnen de Stadts muren moesten woonen? Doch men moet weten, dat in de Stadt Utrecht veele borgers waren, die landgoederen hadden, en die gewoon waren ten tyde des oogstes zich daar op te begeeven ter inzameling van koorn en granen, welke na dien tydt wederom Stadtwaerts trokken, alwaar zy hunne stedige, dat is vaste, woonplaatse hadden. En dus zullen deze borgers zich ten dien einde te Emmenesse en te Bunschoten te dezer tydt opgehouden hebben.

Ook is de Raadt zeer oplettende geweest om de rust in hare Stadt te bewaren, en voor te komen al 't geen die zoude konnen steuren. Ten dien einde heeft de Raadt gewild, dewyl de Geestelyken het niet zeer eens waren, en het te duchten was, dat die verschillen van gevolg zouden zyn, dat hare borgeren en ingezetenen zich daar mede niet bemoeyen zouden, hier toe dit besluit des donderdags na Lamberti genomen hebbende: *By out Raet ende by nywen is eendrachtelic overdragen, also ons nyet dan ruste ende vrede in onse Stat sonderlinge mitten eerweerde ecclesien ende den geesteliken heeren te hebben en geboert* (1), *noch ons tonderwinden, dat in onsen bewinde nyet en is, zyn die Rade out ende nywe eendrachtelic overdragen, waert dat eenich opstaen ofte onlede geviele tusschen die ecclesien onderlinge, dat God verhuede, dat dan dair geen borger of ondersaet, off enich ander weer-*

(1) Dat is, naar den styl van dien tydt, behoort.

weerlic persoen aen deen syde off aen dander syde, off yemant anders dair toegaen ofte senden en sellen, yemant van beyde syden te vorderen, off te helpen, te raden, off te hinderen in enigwys, ende enich borger off ondersaet, die dit verbrake, die sel verboeren seven jaer onse Stat, ende een meyle van onse Stat te wesen: ende quaem hy dairn binnen derwylen, ende die Raet dat ther waerheit vernam, soude men hem die Stat verbieden vyftich jair op syn lyff.

Om geene vyanden van buiten op haren hals te halen, heeft de Raadt Vrydags na assumptionis Mariae overdragen: *Also ons, noch geenen gueden Steden, off den luden thoir te nemen, off dat van den onsen ofte van den hoere te lyden, off dat geroefde goet te vercopen, off te bruken, en geboert, ende onse oude rechten dat oec verbieden, syn die Rade out ende nywe overdragen ende verbieden allen onsen borgeren ende ondersaten, mannen ende wiven, dat nyemant op ter Zee, off op enige andere Stromen ofte landen en rove, off den lude thoer en neme, noch hiern brengen, noch en vercopen, heymelic noch openbair, nochte hier en versteke in eniger wys. ende enich onse borger off ondersaet voirscreve, die dit verbrake op ter Zee, off op andere Stromen, off in enigen anderen Landen, den gueden hem guet roefden, namen, off enige geroefde gueden hier brochten off vercoften, die sal verboeren elc onse Stat, ende een mile van der Stat te bliven tien jaer lang.*

Voirt enich man off wyff voirscreve, die dese geroefde gueden hier haelde, brochte, vercofte, cofte, pangelde ofte hadde, ende die Raet dat ther waerheit vande, off vername, die sellen elcx verboren vyf jaer onse Stadt, ende een myle van der Stadt te wesen.

Pon-

Pontanus en Slichtenhorſt verhalen, dat te dezer tydt die van Hattem, Elburg en Venlo hebben geklaagt aan den Hertog van Gelder over de ſchaden, hen door de Stichtſchen, en voor al door die van Deventer en Swol, zoo in de opentlyke Marktdagen als anderszins aangedaan. Of zommige Utrechtenaars hier mede deel in gehadt, en dus gelegenheit gegeven hebben tot het nemen van het zoo even gemelde beſluit, dan of dit zal gezien hebben op den oorlog, die te dezer tydt tuſſchen de Hollanders, Zeeuwen en Vrieſen, tegens de Ooſterſche Steden te water gevoert wierd, en by welke gelegenheit ook de Vlaamſche kuſten onveilig wierden gemaakt (waar van de Hollandſche Schryvers, en voor al Gouthoeven, bladz. 461. gewagen) en dat de Raadt niet gewild heeft, dat hunne borgeren en ingezetenen zich daar in zouden laten gebruiken, hebbe ik niet konnen navorſchen. De voorgenoemde Schryvers, Pontanus en Slichtenhorſt, voegen 'er ook by, dat de Geeſtelykheit van Walburg te Arnhem misnoegt geweeſt is op die van het Sticht, hebbende tegen de oude verdragen toegeſtopt de Lunterſche beek, door het leggen van eenen dam in dezelve, waar door het water, 't welk zich over de Stichtſche Landen pleegde te loozen, den Spakeler-akker, hen toebehorende, overſtroomde.

Ook is in dit jaar eene groote ſterfte onder de menſchen in het Geſticht geweeſt, volgens het verhaal van Veldenaar, en getuigen de voorgemelde Gelderſche Schryvers, dat eene beſmettelyke peſtziekte veele menſchen in het graf geſleept heeft.

Ik moet niet vergeeten, eer ik tot het volgende jaar overgaa, te melden, dat in dit jaar gewag gemaakt wordt van toveryen, die binnen deze Stadt

in

in ſwang gingen, en gepleecht wierden van mannen en vrouwen, en dat de Raadt by klokluidinge het toveren heeft doen verbieden, onder verbeurte van een jaar uit de Stadt te zyn, met byvoeginge van deze reden, *want dat tegens het heilige geloof is.* Voorwaar eene geringe ſtraffe, dewyl de Raadt erkende zulks te ſtryden tegens het heilige geloof, en in vergelykinge van die geene, welke in andere Landen en Steden geoeffent wierd, in welke veele beſchuldigde, door wreede pynigingen gemartelt, bekent hebben verſcheide Satans konſtenaryen te hebben gepleecht, en jammerlyk om het leven zyn gebracht.

1440.

In het jaar 1440. heeft de Regeering beſtaan uit deze navolgende perzonen:

Schepenen.

Dirc van Houdaen, Borgermeeſter.
Aernt van Amerongen.
Jan van Lichtenberch.
Eerſt van Herdenbroec.
Jan Sloyer.
Jan Trinde.
Roetart van Lantscroen.
Jan over die Vecht.
Jan de Coninc.
Ghiſebrecht van Vlueten.
Jan van Drakenborch.
Jan de Wael.

Raden.

Jan Zittert.
Dirc de Jonge.
Pouwels Scrodekyn.
Rutger Claes zoen.
Reynier Uten Hamme.
Jan Grawert Wouters zoen.
Vranc Goderts zoen.
Willam Holl.
Lubbert de Waell.
Jan van der Meer.
Gysbert de Wolff van Hamelenberch.
Henric van Apcoude.
Jan Woutman.
Willem van Snellenberch.
Reyner Modde.
Dyric Boll.
Jacob Tymans zoen.
Henric van Gent.
Peter Stevens zoen.
Eerſt Jans zoen.
Bertelmeus van Nyevelt.
Henric de Haſe.
Rotairt Proys, Borgermeeſter.
Huge van Gruenenberch.

Oudermannen.

Bertelmeus Soudenbalch.
Herman Wonder. } Wantſnyders.
Claes van Gruenenberch.
Jonge Jan Knyff. } Snyders.
Henric Haſert.
Jan de Lange. } Backers.

Geryt

Geryt van Maersen. } Molenaers.
Willam van Kriekenbeec.
Henric de Wolff. } Lynnewevers.
Gysbert Godeverts zoen.
Jan van Cleve. } Brouwers.
Jan Dedel.
Gysbert Claes zoen. } Vischcopers.
Jan van Raephorst.
Lubbert van Gruenewoude. } Louwers.
Willam van Yngen.
Henric Jacob Dirix zoens zoen. } Wollewevers.
Wouter Stevens zoen.
Lambert van Zulen. } Marsluden.
Evert van Voirde.
Jan van Tyel. } Botterluden.
Bertelmeus van Dyell.
Geryt de Haen. } Cordewaniers.
Jan Jans zoen.
Aernt Egberts zoen. } Oudecordewaniers.
Geryt Schout.
Dirc Grawert Huge zoen. } Corencopers.
Huge Bertelmeus zoen.
Evert Rwsch. } Steenbickers.
Jan van Zulen.
Henric Bloc. } Oudewantsnyders.
Geryt Goes.
Jacop Dirix zoen. } Graeuwerkers.
Simon van Teylingen.
Gysbert Lauwerens zoen. } Ryemsnyders.
Jacob Pot.
Willem Aernts zoen. (1) } Bylhouwers.
Jan van Jutfaes.

Jan

(1) Deze word in des Raadtsboek vrydags na Pinxter dag, genoemt *Overste Ouderman*.

Jan Rwſch. } Smeden.
Willam Tielmans zoen.
Geryt Matthys zoen. } Zadelaars.
Jan Claes zoen.

Ik heb hier voor bladz. 366. opgegeven het goetvinden des Raadts omtrent het ampt van der Schepenen Schryver, of Secretaris van het Gerecht, waar na hy zich moeſte ſchikken in het waarneemen van die bedieninge. In dit jaar heeft de Raadt zich daar omtrent nader verklaard, en op S. Agnieten avont hem voorgeſchreven, dat hy zich onder eede verbinden moeſt dit volgende na te zullen komen:

Is overdragen by out Raed ende by nywe op ten Scepen ſchryfampt, dair die Clerk ſinen eedt op doen ſell in tegenwoirdicheit sRaets, dat alſo te houden ende te doen.

In den eerſten, ſell die Stadt hebben jairlix uten ſchryfampt na der gewoente hondert pont Stat pay. (1)

Item dat hem die Clerc geen ding onderwinden en ſell, noch geen dinctale maken, noch raet off daet dair toe geven in enigen ſaken, die der Scepen recht ruerende ſyn.

Item dair men erfpacht overgeven ſel; dair ſel men in den nywen brieff rueren den ouden erfpachtbrieff, ende die leſte ghifte, die dat guet jair ende dach beſeten hebben, ende die meer overgifte ſelmen wtlaten, ende ſchriven dat in den nywen brieff, dat een mit allen rechte gecomen ende geveſticht is. dat is

(1) Hier van was dit ampt in den jare 1426. ontlaſt, ziet boven bladz. 323. in den jare 1454. is de Secretaris wederom van deze uitkeeringe ontheft.

is gemaect om die brieven te corten, ende der gemeenre gelt te ſparen.

Item ſelmen van een plechte nemen van ſchriven een butken, ende wat brieven dat meerre ſyn, dair ſel men of geven van ſchriven na der beloop, datter veel plechten ynne ſyn.

Item dat deſe Clerc en geen erfniſſe copen en ſel, om voirt te vercopen, off tot yemants behoeff.

Item van alle plechten, die nyet langer en dueren dan XIIII. *dage, ſell die Clerc hebben een wit van enen kromſtairt, ende des gelycx van elker teykeninge in den banboec van den verwonnen ende vervolgden luden mitten banbrieven.*

Item van alle brieven, die meerre ſyn dan een plechte, ſell die Clerc off hebben voir ſyn ſchryfgelt alſo voel, als doutſte Scepen, die collacyt mit enen Scepen, die hy by hem neempt, hem toeſetten ſellen.

Item zo en ſell die Scepenclerc nyemants brieven doen ſegelen, dan by ſinen wille; mer den luden, des begerende, elc ſyn brieven geven onbeſegelt om ſyn ſcryfgelt.

Item en ſel die Clerc geen Scepen brieven ſchriven, off doen ſchriven buten den ſchryfcamer.

Item ſell deſe Clerc ſinen eed hier op doen dat te houden ende te voldoen, ſonder argeliſt van allen punten voirſcreven, ende hem verwilkoeren, wairt dat hy in enige punten voirſcreven brokig worde, dat die Scepen, die in der tyd waren, hem dair op bevonden, ſo ſoude hy des dienſt qwyt weſen.

Schoon het uit de rekeningen der Stadts Cameraars, in vorige tyden gedaan, blykt, dat de Raadt voorzien is geweeſt van een geheimſchryver, die *Stadts Klerk* genaamt wierd, zoo hebbe ik echter eerſt in dit jaar gevonden den laſt des Raadts,

waar na hy gehouden was zyn ampt waar te nemen, hebbende op den zelven S. Agnieten avont haar goedvinden hier omtrent op deze wyze geuyt:

In den eersten van deser tyt voirt, so en sel geen man, die der Stat klerc wesen sel, nyemant anders dienen, dan alleen de Stat van Utrecht in geestelyken of in weerlyken saken.

Voirt so sel een klerc in der tyt op Hasenborch, boven of beneden, dair hem die Overste oude ende nywen wysen sellen, een scryfstede maken, dair hy, of syn knecht, dagelix zitten ende wesen zellen, den Oversten in der tyt, ende onsen borgeren, te dienen mit scryft van des sy behoeflic wesen zellen.

Voirt so en sel een Klerc in der tyt gheen brieven, scriften, noch boeken thuys dragen, dan op die camer, dair men hem wysen zell.

Voirt so sel een Klerc kofferen, ende der Stat dagelikschе boeken, dragen in syne scryfcameren voirscreven, ende anders nergent.

Voirt alle slytinge, die de Raet slyt, et sy Scepen, Raet of Oudermans, die mach die Klerc teykenen in eenre lappe; mer terstont die selve slytinge in den boec scriven, ende collacien in tegenwoirdicheit des Raets, eer die Raet van den buse gaet, ende die lappe scueren.

Voirt sel een Klerc alle brieve, die hy wtscrift aen Vorsten, Heren ende aen Steden een copyboek maken van jair te jair, ende wes antwoert datter weer of coemt, sel hy leggen ende bewaren in synre scryfcameren voirscreve, also dat hy den Oversten in synre tyt dair antwoerde ende bescheyt van doen mach.

Voirt desgelyx enige brieven, die gescreven wor-

de

de van Vorsten, Heren of van Steden, aen der Stat van Utrecht, die sel by behueden ende bewaren tot behoeff der Stat van Utrecht by goetduncke der Oversten, als voirscreven is.

Voirt alle boeken, privilegien, brieven ofte scriften der Stat van Utrecht aendragende, sel hy in der voirscreve camer hebben ende leggen, tot behoef der Stat van Utrecht ende nergent anders.

Voirt sel een Klerc in der tyt den Oversten in der tyt gehoersaem ende onderdanich wesen van des, dat sy hem te doen hebben ende bevelen sellen.

Voirt sel die Klerc hebben van eenen zendbrieff, die onse borgers te doen hebben van vorderscappen, ende van outs borgers geweest hebben, een stuver, ende die ander onse borger, die binnen thien jaren borgers geworden syn, ofte ondersaten syn, sell die Klerc hebben twe stuvers.

Ende alle dese punten voirscreven sel die Klerc houden ende nagaen by sinen eede, die hy die Raet daer van doen sell.

Voirt so sell die Klerc alle jair een nywe boek maken.

Ik heb op het voorige jaar gemeld het wys Raadtsbesluit, waar door luiden in eens anders dienst zynde belet wierden deel in dezer Stadts Regeeringe te hebben. By 't zelve was wel gesorgt, geene der verkorenen, aan een ander verbonden, in den gemeenen Raadt zittinge te verleenen. Maar zoude 'er voldaan worden aan het ware oogmerk, 't welk de Raadt met het voririg besluit bedoelde, zoo was het volstrekt nootzakelyk, dat alle de Leeden van den gemeenen Raadt, de twee jaren hunner bedieninge vrye luiden bleven, of anders zich ontdeeden van het Stadts

bestier. De Regeerders van dien tydt, zeer oplettende om hunne vryheit te bewaren, begrepen zeer wel, dat het gevaarlyk was, luiden, in eedt en dienst van machtige Heeren zynde, welke, jaloers over des Stadts welvaren, toeleg zouden konnen maken op haar verderf en overheering, in hunnen Raadt te hebben; en dat uit dezelve geweert moesten worden alle, die niet onbelemmert alleen Stadts belangens voorstaan, en deszelfs welzyn met alle hunne vermogens bevorderen zouden. Hier om heeft de Raadt des Sondags na Pauli conversio niet alleen het besluit in het voorgaande jaar genomen, bevesticht, maar vorders gewilt, dat de gekorenen tot den gemeenen Raadt ook zouden zweeren, *dat sy binnen tween jaeren van dien onser vrouwen dage te Lichtmisse gheenre Heeren ofte Vrouwen, Jonckeren ofte Joncfrouwen, rade werden en sellen, noch hoer clederen off hoer caproen dragen en sellen; mer off sy hoer rade wesen, cleder of caproen dragen willen, so sellen sy dat den Rade seggen, ende dan binnen den twe jaren niet te rade komen.* (1)

Holland, Zeeland en Vriesland hadden zedert den jare 1426. zich de gehoorzaamheit van Bisschop *Rudolph van Diepholt* ontrokken, hebbende eerst *Sweder van Cuylenborch*, en naderhant *Walraven van Meurs* aangehangen. Doch in dit jaar hebben zy zich door toedoen van Hertog *Philips van Bourgondien* het geestelyk rechts-gebiet van *Rudolph* onderworpen, en heeft Hertog *Philips* geoordeelt, dat deze scheuringe ondienstig voor zyne landen was, en daarom des zelfs onderdanen en ingezetenen, in Holland, Zeeland en Vries-

(1) Ziet Utrechts Placcaatb. III. Deel bladz. 72. en Matth. IV. de Nobil. 25.

Vriesland woonende, bevolen, *Rudolph* voor hunnen geeftelyken Herder te erkennen. (1)

Dezelve Hertog *Philips* heeft te dezer tydt, ter betere verzekeringe van den Diemer-Zeedyk toegeftaan te maken een bolwerk in platinge aan den Dyk tot Ypefloot, en dat dezelve jaarlyks tweemaal, te weten op S. Odulphus en S. Lamberts dag, zoude gefchouwt worden door een Waartsman uit Muiden, een uit Weesp, een uit Weesper-Carfpel, een uit Loosdrecht, en een uit Loenen Cronenborchs Gerecht, met den jongften Borgermeefter uit Amfterdam: en wegens het Sticht, met een Waartsman uit Cortehoeven, een uit Breukelen, gezeten in het Gerecht van Nyenrode, een uit Abcoude, en een uit Nichtevecht. (2)

Ik vinde in het Buurfpraak boek van dit jaar, dat de Raadt dezer Stadt hunne borgers en ingezetenen geboden heeft, fchuppen, fpaden en ander gereetfchap te maken, om daar mede *de graft binnen de Stadt te graven en te maken:* en des Donderdags op S. Marie Magdalenen avont opentlyk by klokluidinge heeft doen afkondigen dit navolgende: *De Raet laet enen ygelicken weten, alle den genen die in onfer Stat wonachtich zyn, die onder tzeftich en boven twyntich jaren zyn, dat zy in horen verendelen, daer fy in gefchiet fyn, in der greften arbeyen fellen, als hem in horen verendelen een weet gelaten wert, by enen koer van tien ponden; ende defe koren en fel men nyemant verdragen. ende hier en fel nyemant in verfcoent wefen, et fy dat fy van den Rade fyn, of der lude knechten, die om hoer loen*

(1) Ziet Gouthoeven bladz. 462. en Kemp Befchr. van Gornichem bladz. 257.

(2) Ziet Utrechts Placcaatb. II. Deel bladz. 4.

loen dienen; mer die Raet die gunt hem, die dair ſelve niet in en willen, dat ſy enen harden man in hore ſtat zetten.

Voirt ſo gebyet die Raet in den verendelen, daer men grevende is, dat men daer geen ambochten doen en ſel, dat greven en is gedaen, by een koer van tien ponden, ende deſe koren en ſelmen niemant verdragen.

Uit dit Raadtsbeſluit kan men opmaken het groot gezag des Raadts over de inwooners dezer Stadt, om hen tot het vervaerdigen en maken van werken, tot gemeen gerief en welzyn geſchikt, te gebruiken. Ook moet ik den Lezer berichten (dewyl in dezelve gewag gemaakt word van *vierendeelen*) dat de Stadt oudtydts verdeelt geweeſt is in vier deelen, welker eerſte bepaald was van de Tolleſteeg-poort tot de Smee-brug, het tweede van daar tot het Stadthuis, het derde ſtrekte zich uit van het Stadthuis tot de Vie brug, en het laatſte van de gemelde brug tot de Weerd-poort, alle met hunne ſtegen en dwarsſtraaten, tot aan de Stadts wallen toe, zynde over ieder dier vierendeelen twee Hooftmannen geſtelt, welke *Hooftmannen van de vier vierendeelen* genoemt wierden. En niet zonder goede redenen was deze verdeelinge ingericht en zoo geſchikt, op dat in tyden van brand, oploop, aannaderingen der vyanden voor de Stadt, en diergelyke voorvallen, op het luiden van de banklok, ieder weten zoude waar hy zich begeven moeſt, om de nadere beveelen van den Raadt aldaar af te wachten en te helpen uitvoeren, waar van wy in het vervolg veele voorbeelden ontmoeten zullen.

Voorts heeft het zyne bedenkelykheit, welke gracht wy hier te verſtaan hebben, de oude of de nieu-

nieuwe? Niet de *oude*, om dat die even na den zwaren brand, waar door de Stadt in het jaar 1148. voor de tweedemaal genoegzaam vernield was, gegraven is, om water in de Stadt te hebben ter blussinge van branden, welke in het vervolg van tyden zouden mogen voorvallen, waar van Veldenaar, Jan van Leyden (1), Beka, en Heda in het leven van Bisschop Herebertus meldinge maken. Want schoon de laatste getuigt dat 'er te dier tydt *grachten* gemaakt zyn, zoo merkt echter de geleerde Heer Buchel daar op aan, dat 't zelve alleen maar verstaan moet worden van de oude gracht, dewyl de nieuwe langen tydt daar na eerst gegraven is. Ik wenschte wel, dat die oudheitkundige Heer ons een recht bericht hadde nagelaten van den tydt, in welke deze gravinge voorgevallen is. In zyne aantekeningen op Beka stelt hy dezelve twee hondert jaren, en in die op Heda hondert en twintig jaren later dan die van de oude gracht, en schoon hy belooft te zyner tydt nader daar van te zullen handelen, zoo vinde ik echter niet, dat hy aan deze beloften voldaan heeft. Indien wy stellen, 't geen zeer waarschynelyk is, dat de nieuwe gracht, om dezelve reden als de oude gracht, te weeten ter gereeder blussinge des brands, gegraven is, en wy het laatste gevoelen van Buchel aanneemen, zoo zal, indien wy voor hondert en twintig hondert en dertig jaren stellen, misschien daar toe gelegenheit gegeven hebben de groote brand, genaamt *Wyfkens brand*, voorgevallen in den jare 1279. waar door S. Pieters, S. Jans, de Buur, de Minrebroeders en S. Ca-

(1) By Matth. tom. II. Analect. p. 313. Annales Novescenses apud Martene tom. IV. Collect. Veter. Script. p. 663. stellende dezen brandt op het jaar 1156.

Catharine Kerken, met een groot gedeelte der Stadt zyn verteert, waar van Heda en Veldenaar in het leven van Bisschop Jan van Nassau gewagen. Doch indien wy onze toestemminge geven aan het eerste, zal daar toe misschien aanleidinge gegeven hebben de brand op S. Odulphus nacht in het jaar 1372. ontstaan, op welken tydt, volgens het getuigenis van Veldenaar, in het leven van Bisschop Aernout van Hoorn, omtrent vier hondert huizen in de Stadt door de vlam vernield zyn. De Burgermeester Booth, een groot onderzoeker en zeer kundig in de oudheden dezer Stadt, verzekert ons in zyne korte beschryvinge der Stadt Utrecht, achter de Caart, door den grooten konstenaar Saftleven getekent, en in den jare 1648. gedrukt, en door den Heer van de Water in het begin van het derde deel van het Utrechts Placcaat-boek geplaatst, dat de gravinge dezer nieuwe gracht omtrent den jare 1300. begonnen, en omtrent hondert jaren daar na voltooit is. Uit eenen brief, door de Regeerders dezer Stadt aan het Capittel van Oudmunster in den jare 1391. uitgelevert (1), blykt, dat derzelver voornemen geweest is, om binnen drie jaren eene gracht te graven, welke aan den Plompen toorn zoude uitkomen, waar toe het Capittel van Oudmunster, dewyl ze langs den Oudendelle (2) zoude lopen, een hondert en vyftig gul-

(1) Ziet dezelve by Matth. Fundat. Eccles. lib. 1. 2. p. 60. en tom. v. Analect. p. 528.

(2) Ik heb hier voor bladz. 73. volgens het voorgeven van Buchel aangetekent, dat het gedeelte van de Stadt van de Tollesteegpoort tot de Wittevrouwenpoort, alzoo genoemt was. Doch met betrekking tot het Capittel van Oudmunster onder wiens beheeringe de Oudedelle lag, moet men hier begrypen de streek van S. Servaas af tot aan de Paulus brugge toe, volgens het gevoelen van Matthaeus lib. 1. Fundat. Eccl. 26. p. 336. en 338.

guldens zoude leenen; doch indien het werk binnen dien bepaalden tydt niet vorder dan voor S. Pieters ameyde gebracht wierdt, zoo zoude het voorgenoemde Capittel maar een hondert guldens daar toe geven. Ik ſtelle vaſt, dat de gravinge op dezen tydt begonnen, en door den Oudendelle gevordert is, om dat ik in het Roſeboek gevonden hebbe eene overdrachte des Raadts, genomen des Maandags na Palmdag, waar by de Verwers en Vulders verboden wordt te wonen *boven de Vyebrug bi der grafte, en in doudelle bi der grafte om daer hoer ambocht te doen.* Hebbende de Raadt wyſſelyk begrepen, dat alle, die zulke en diergelyke hanteeringen, door welke het water in de grachten vervuild wierd, oeffenden, in de benede, en niet in de boven Stadt, hunne woonplaatzen moeſten hebben. Als ik nu lette op de woorden van het bovengemelde Raadtsbeſluit in dit jaar genomen, komt het my waarſchynelyk voor, dat de gravinge wel in vorige tyden begonnen, doch niet ten eenemaal voltooit geweeſt is, en op dezen tydt tot buiten den Plompen toorn eerſt zyn volle beſlag zal gekregen hebben.

Eer ik een einde make van dit eerſte Deel, moet ik kortelyk melden, dat de Biſſchoppen, Capittelen en de Raadt dezer Stadt belooft hebben den Dykgraaf van den Lekkendyk benedendams by te ſtaan in het invorderen der ingeleide penningen. (1)

(1) Ziet de brief in het Utrechts Placcaatb. II. Deel bladz. 108.

EINDE DES EERSTEN DEELS.

BLAD-

BLADWYZER

Van zoodanige

PERSOONEN EN ZAAKEN,

Van welke in dit EERSTE DEEL der Utrechtsche Jaarboeken gewaagt word.

Ban-

C.

F.

G.

uit

zoon.

K.

L.

O.

P.

R.

Soe-

